CÜNEYT ARCAYÜREK

Büyüklere Masallar
Küçüklere Gerçekler • 6

'BABA'SININ KIZI

'BABA'SININ KIZI
'BABA'SININ KIZI
'BABA'SININ KIZI
'BABA'SININ KIZI

2. basım

Bilgi Yayınevi

BİLGİ YAYINLARI / BİLGİ DİZİSİ : 33
CÜNEYT ARCAYÜREK ANLATIYOR : 6

ISBN 975 - 494 - 951 - 4
2001 . 06 . Y . 0105 . 1962

Birinci Basım Temmuz 2001

İkinci Basım
Temmuz 2001

BİLGİ YAYINEVİ
Meşrutiyet Caddesi, No: 46/A, Yenişehir 06420 / Ankara
Tlf : (0-312) 434 49 98 - 434 49 99 - 431 81 22
Faks : (0-312) 431 77 58

BİLGİ KİTABEVİ
Sakarya Caddesi, No: 8/A, Kızılay 06420 / Ankara
Tlf : (0-312) 434 41 06 - 434 41 07
Faks : (0-312) 433 19 36

BİLGİ DAĞITIM
Narlıbahçe Sokak, No: 17/1, Cağaloğlu 34360 / İstanbul
Tlf : (0-212) 522 52 01 - 520 02 59
Faks : (0-212) 527 41 19

www.bilgiyayinevi.com.tr • e-mail: info@bilgiyayinevi.com.tr

CÜNEYT ARCAYÜREK

"Büyüklere Masallar
Küçüklere Gerçekler" : 6

'BABA'SININ KIZI

BİLGİ YAYINEVİ

baskı : cantekin matbaacılık yayıncılık ticaret ltd. şti.
tlf : 384 34 35 - 384 34 36 - 384 34 37

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ NİYETİNE.....7

Birinci Bölüm
Ateşli Günler 33

İkinci Bölüm
Devletin Olaylara Bakışı 93

Üçüncü Bölüm
Yumuşak Olmayan Rejim 137

Dördüncü Bölüm
Hem Türk Hem Kürt Olabilmek.....147

Beşinci Bölüm
"Bir an geliyor; insan, olayların kirli
yüzünü görmekten sıkılıyor".....217

Altıncı Bölüm
'Etekli Demokrasi'yle Kavgalar.....285

Yedinci Bölüm
Kendisinden Naklen: Demirel'in Köşk'e
Çıkışındaki Gerçek Neden.....299

Sekizinci Bölüm
"Siyasi İstikrar İçin Suç İşlemek Mubahtır"" 397

Dokuzuncu Bölüm
'Etekli Demokrasi'ye 'İddianame' 479

ÖNSÖZ NİYETİNE

ÜÇ BÖLÜMDE YANKILAR, BİR BÖLÜMDE YANITLAR

"Büyüklere Masallar – Küçüklere Gerçekler" başlıklı dizinin 5. kitabı ilgi ile karşılandı.

"Etekli Demokrasi" yazılı ve görsel yayın organlarında kimi beğeni içeren ve kimi eleştirel yazılara, haberlere konu oldu.

"Etekli Demokrasi" yapıtında adı sık sık geçen; DYP Genel Başkanı Tansu Çiller'in siyasete girişini sağlayan, Cumhurbaşkanlığına seçildikten sonra Başbakanlığını irdelemeler, eleştirilerle izleyen Süleyman Demirel'den de kitaba ve yazarına eleştiriler yöneltildi.

12 Eylül darbesinin önceden kendisine haber verildiğinin bir kez daha yazılması, eski Cumhurbaşkanını sinirlendirdi.

Bu konu ve kitapta yazılı olan Demirel'le ilgili bölümler medyada geniş yer aldı.

Kimi eleştiriler ise; yazarın, kimi konuşmaları veya sözlerini Demirel'den "izin almadan" yazdığı noktasında yoğunlaştı.

* * *

"Etekli Demokrasi" ve Cüneyt Arcayürek üzerine yazılar

– Birinci Bölüm –

"...Her şeyi olduğu gibi tüm çıplaklığıyla... siyasi yaşamı sürmekte olan kahramanları gözetmeden..." yazmak.

Mustafa Balbay'ın 4 Şubat 2001'de Cumhuriyet'teki köşesinde yayımladığı "Arcayürek Laboratuvarı" başlıklı yazısı:

Mesleğe başladığım yıllarda telefon rehberimin ilk sayfasına iki gazetecinin sözünü yazmıştım. Biri **Gabriel Garcia Marquez**'indi:

"Gazeteci, yaşadığı çağın tanığıdır."

Öteki **Ben Bradlee**'nin:

"Haber, tarih taslağının ilk aşamasıdır."

Gazeteciliğin anayasası diyebileceğimiz bu iki sözün Türkiye'deki başlıca karşılıklarından biri, **Cüneyt Arcayürek.**

Arcayürek, Türkiye'nin yarım yüzyıllık çok partili demokrasi deneyiminin tanığı, gözlemcisi, yazıcısı, anlatıcısı...

Bir adım daha ileri gidelim; yol göstericisi... Hangi koşullarda ne olursa ne olur? Siyasete giren ne zaman toparlar, ne zaman yalpalar? Türkiye koşullarındaki siyasi dengelerin ayakları nedir, bu dengeler kayarsa ne olur?

Arcayürek, kitaplarında bu soruların yanıtlarını reçete gibi sıralamak yerine, tıpkı bir laboratuvar ortamı gibi sonuçları katıksız, net açıklıyor...

Son kitabı *"Etekli Demokrasi",* 11 kitaplık *"Büyüklere Masallar – Küçüklere Gerçekler"* serisinin beşincisi. 11 kitabın tümü hazır, tek tek yayıma veriyor. Arcayürek sağlamcılığı...

Kitapları yazma sürecinde kendisine çok yakın çevresine şu ikilemi sordu:

– Her şeyi olduğu gibi tüm çıplaklığıyla mı yazmalı, siyasi yaşamı sürmekte olan kahramanları gözeterek mi yazmalı?

Birinci şıktan başka seçeneği yoktu...

Beşincisi yayımlanan 11 kitap bu seçeneğin ürünü.

Etekli Demokrasi, **Tansu Çiller**'in **Demirel** sonrası yükselişini anlatıyor. 80'li yıllardaki ANAP'ın petekli demokrasisinden 90'lı yıllarda Çiller'in *"Türkiye'nin ilk kadın başbakanı"* nidalarıyla sahne aldığı etekli demokrasisine...

Ufuktaki 11. kitap, 28 Şubat sürecinin öncesini sonrasını, **Erbakan**'ın Başbakanlık koltuğunu devredişini anlatıyor.

Arcayürek, 1947-51'i *'Demokrasinin İlk Yılları'* başlığıyla okura taşıdı. 1951-54 *'Yeni İktidar Yeni Dönem',* 1955-60 *'Bir İktidar Bir İhtilal',* 1960-65 *'Yeni Demokrasi Yeni Arayışlar',* 1965-71 *'Demirel Dönemi 12 Mart Darbesi',* 1971-73 *'Çankaya'ya Giden Yol',* 1977-78

'Demokrasinin Sonbaharı', 1978-79 *'Müdahalenin Ayak Sesleri'*, 1979-80 *'12 Eylül'e Doğru Koşar Adım'*, 1980 *'Demokrasi Dur'*...

Arcayürek'in bu yapıtlarına 12 Eylül sonrası kitaplarıyla son 11'liği de ekleyin, alın size Türkiye'nin yakın dönem siyasi tarihi.

Kitaplarında; haber, bilgi-belge, tanıkların söyledikleri, gözlem var. Hükmü çoğunlukla okura bırakıyor. Arcayürek'in çalışmaları bu yönüyle hem gazetecilere, hem üniversitelerin ilgili bölüm öğrencilerine, hem siyasetin içindekilere hem de Türkiye'de olup bitenlerle ilgili kesimlere hitap ediyor...

Mesleğin sihri

Yazının Arcayürek bölümü tamam, gelelim Cüneyt Ağabey bölümüne...

Her çalışma günü, sabahın ilk telaşı bittikten sonra Cüneyt Ağabey'le yarım saati aşan sohbet ediyoruz...

Bu, biraz baba-oğul, biraz abi-kardeş, biraz öğrenci-öğretmen, biraz da iki arkadaş ilişkisi...

Her türlü gündemde ne var ne yok, konuşuyoruz.

Günlük yazılarının yanı sıra kitapları kaleme alışındaki titizliği yakından görmek hem öğretici hem onur verici...

Gazeteciliğe adımını atan herkes, doğal olarak bu mesleğin en üst noktasına ulaşmak ister. O doruğa ulaşmak için daha ilk baştaki tepelere, zirvelere ulaşırken kullanılanları hiç unutmamak, aksine onları sağlamlaştırmak gerekir.

Gazeteciliğin başlıca sihri, muhabirlik. Haberi alma ve aktarma gücü... Cüneyt Ağabey bu gücünü hiç yitirmedi. *"Ben artık bir yerlere geldim, güncel olup bitenlerin peşinde koşmak neme gerek"* demedi.

Onu ayakta tutan başlıca güç de bu olsa gerek.

Bizim meslektekilerin ondan öğreneceği çok şey var.

Yazıya gazetecilik için söylenenlerle başladık. Öyle bitirelim. Düşüncem o ki, Cüneyt Ağabey'e en çok yakışan gazetecilik tanımı şu:

"Yeryüzündeki hiçbir şey, bir gün önceki haber kadar bayat değildir..."

*
* *

"Dilinize, kaleminize sağlık"

Bilkent Üniversitesi İnsani Bilimler ve Edebiyat Fakültesi öğretim üyesi Prof. **Talât Halman**'dan mektup (28 Şubat 2001):

"Etekli Demokrasi" bir siyasal roman gibi okunan güçlü bir belgesel. Baştan sona ibret dolu. Dilinize, kaleminize sağlık.

Derin saygılar ve içten tebriklerle.

* * *

"Orta yollu açıklamalar, inkârlar, kimi eleştiriler ne olursa olsun; gerçek, kendi varlığını benimsetiyor."

Eski Anayasa Mahkemesi Başkanı, Atatürkçülüğün yavuz savunucusu **Yekta Güngör Özden**'den (6 Şubat 2001):

Eski kalemlerin hiç eskimediği bir kez daha kanıtlandı. Orta yollu açıklamalar, inkârlar, kimi eleştiriler ne olursa olsun; gerçek, kendi varlığını benimsetiyor. 5. kitabı bir gecede okudum. Adımı da 24, 247 ve 456. sayfalarda buldum. Yine ellerinize sağlık. Olaylar, özneleriyle değerlendirilince özü anlaşılıyor. Yalnız kişi, yalnız olay, bir şeyi pek iyi anlatamıyor. İkisi birleşince neyin ne olduğu daha iyi saptanıyor.

Bilseydim benim mektuba yer verileceğini, daha neler yazardım. Sanırım nisan ayı içinde ben de düzenlediğim anılarımı yazmaya başlayacağım. Değinilecek o kadar çok konu var ki.

Bir anlamlı Fransız sözü var: Kader, isteyeni sevk eder, istemeyeni sürükler. Biz sürükleniyoruz. Kimlerin eline kaldık, ne oyunlar, ne yalanlar, ne baskılar. Ne çelişkili koruma önlemleri. Kimler nerelere geldiler? Medyanın balonlarıyla kararan ufkumuz beni üzüyor. Herkesi, her bildiğimi yazıp söylemeyi de kişiliğimle bağdaştıramıyorum. Yoksa sizlerin bile kimi zaman övdüklerinizin ne olduklarını bir anlatsam. Olmuyor.

Balbay'ın fasulye çağrısı gerçekleşirse konuşuruz.

İyi dileklerimi yinelerim. Sevgi ve saygı ile.

* * *

"Arcayürek Demirel'i normal boyutlarında anlatıyor."

Posta gazetesindeki köşesinde **Ömer Tarkan**'ın "Arcayürek Beşledi" başlıklı yazısı (11 Şubat 2001):

Cüneyt Arcayürek, 'Büyüklere Masallar, Küçüklere Gerçekler' dizisinin beşinci kitabı 'Etekli Demokrasi'yi çıkarttı.

Demirel'in kızdığı bölümler, Arcayürek ile özel konuşmalardan alınmamış. Daha önce yayımlanmış kitaplardan veya başkasından, örneğin Coşkun Kırca'dan nakledilen olaylar. Kitaptaki özel konuşma notlarına bakarsanız, Demirel'in olaylara hâkim, güçlü politikacı imajı zedelenmiyor. Demirel'in cumhurbaşkanı olduktan sonra Kenan Paşa ile beyaz sayfa açmasını kim yadırgayabilir? Ne yapsaydı? Memleket yangın yerine dönmüşken eskiye takılıp kalsa mıydı? Çankaya'nın koridorlarına önce Otyam'ın sonra Evren'in resimlerini asması da kınanamaz. Otyam, Evren'den hallice ressamdır ama başkanlık sarayına, resimden anlayanlar ikisinin de resmini asmazlar.

* * *

İktidardaki adamla danışmanının konuşmalarının yayımlanması etik açıdan tartışılıyor. Muktedir (iktidardaki) ile danışman ilişkisi dünya tarihinde genellikle trajediyle biter. Arcayürek notlarını açıklıyor. Bu gazeteci üslubu. Hemen akla gelen ABD Başkanı Wilson ile onu Wilson yapan danışmanı Albay House ilişkisi. Albay House, konuşma zabıtlarını açıklamaz ama, anılarını öyle bir anlatır ki; Wilson musibet, maşayla tutulmaz bir adam olarak ortaya çıkar. Maddi olaylardan ayrılıp, siyasetçiyi kendi gözlükleriyle yazanlar isterlerse daha büyük kötülük edebilirler.

Siyaset, yengeç sepetidir. Kol, kafa, bacak kopar, dostluk olmaz. Bazen 'sahibinin sesi' derecelerine varan sadakat örnekleri görülür. O sadakat türü ancak para ve çıkarla satın alınır. Demirel'e maddi çıkar gütmeden sadık kalan tek kişi Gökberk Ergenekon'dur. Demirel herkesten iyi bilir, liderler yapayalnız insanlardır. İşin doğası bu.

* * *

Arcayürek'in yazdıklarının demokrasi açısından işlevi önemli: İnsanımıza yeryüzü tanrılarını tanımamayı öğretiyor. Lider de olsa kimse 'süpermen' değil.

Genlerimizdeki bozukluk, iktidardakilerin eteklerine kapanmak. 'Şeyh uçmaz müritler uçurur'. Şeyhi dala konduranı kimse sevmek. Arcayürek, **Demirel'i normal boyutlarında anlatıyor.** Normal ve insani boyutları Demirel'i son kırk yılın iktidarı korumak bakımından en başarılı politikacısı sıralamasından indirmez. Yalnızca politikacıların gerçek kişilikleri hakkında fikir verir. Demirel neyse ve kimse, bütün politikacılar iktidara gelmek farkıyla odur. Demirel konusunda çözülemeyen muamma: 1991 yılında yakaladığı, tarihe altın harflerle geçme fırsatını neden kullanmadığı. Cumhurbaşkanlığından ayrılırken sordular: En büyük hizmetiniz neydi? 'Bakû-Ceyhan boru hattı' dedi. Şimdi ortada o da yok! Sahi Demirel 9 yılda ne yaptı? Veya birçok şey yapabilecekken neden yapmadı? O efsanevi enerjisini nereye harcadı?

Bakın Türkeş'e ve ardında bıraktığı hesaplara ki; anlaşılan o hesapların içinde başka hesaplar da var. Bakın Nakşi başkanı Esad Coşan'ın ardında bıraktığı holdingler zincirine... İşin özü, esası; efsane liderlerin, ideolojilerin, inançların, büyük davaların ardındaki ticarethaneler ve dükkanların nakit cirosudur. Dünyanın her yerinde böyle, bizde katmerli. Şu lider, bu parti istisnadır diyemeyiz. Tarikat, parti ya da Atatürk Dil, Tarih Kurumu, fark etmez, bulan götürüyor. Bu özü en az anlamış toplumuz o yüzden.

Arcayürek yalnız ayna tutuyor.

* * *

"Kukumav kuşu gibi oturdum altıncı cildi bekliyorum."

Mehmet Baydur'un Cumhuriyet'teki "Kuşbakışı" köşesinde yazdıkları (25 Şubat 2001):

Cüneyt Abi'nin, **Cüneyt Arcayürek**'in *Büyüklere Masallar – Küçüklere Gerçekler* dizisinin dördüncü ve beşinci kitaplarını bir solukta okudum. *Bekleyen Adamın Gerçekleşen Düşü* ve *Etekli De-*

mokrasi adını taşıyan bu iki kitabı oğluma, torunlarıma ve onların çocuklarına bırakmaya karar verdim. Yakın tarihimize birinci elden tanıklık eden bir büyük gazetecinin notları aracılığıyla *"büyüklerimizi"*, bizleri yönetenleri, bugünümüzü ve geleceğimizi yönlendirenleri yakından, çok yakından, fazla yakından tanıyorsunuz okurken. Korkuyla karışık bir acı güldürüye dönüşüyor yakın tarih. Hepimiz, aklı başında herkes Sayın Arcayürek'e gönülden bir teşekkür borçludur. Şimdi kukumav kuşu gibi oturdum altıncı cildi bekliyorum! İyi pazarlar sevgili okur.

* * *

"Birçok ülkede gazeteci, haber vermeden telefon görüşmelerini kaydedebilir. Notlar alabilir. Bir sakıncası yok. Bu açıdan Arcayürek'in yanlış yapmadığı kanısındayım."

Milliyet gazetesi Okur Temsilcisi **Yavuz Baydar**'ın "Çapraz Ateş" sütununda "Kamu yararı var" başlığıyla açıkladığı görüş (13 Şubat 2001):

Siyasetçi veya bürokratlarımız arasında dürüstçe anılarını yazana pek rastlamadım. Örneğin, Erdal İnönü'nün anılarını ancak 10 sayfa okuyabildim.

Arcayürek'in kitabıyla ilgili tartışmaya bu açıdan bakıyorum. Tespitlerim şu:

■ Birçok ülkede gazeteci, haber vermeden telefon görüşmelerini kaydedebilir. Notlar da alabilir. Bir sakıncası yok. Bu açıdan Arcayürek'in yanlış yapmadığı kanısındayım.

■ Kitaptaki konuşmaların diyalog formatında verilmesi bence doğru değil. Bence yazar, bu "hammadde"yi çok daha iyi işleyip sadece can alıcı bölümlerini kitaba almalıydı. Okuru gereksiz detaya boğmuş. İtirazım biçimle ilgili. İçerikle değil.

■ Türkiye gibi kapalı bir toplumda, siyasilerin bu kapalılık içinde bin türlü entrika çevirdiği bir ülkede, içinde bir yığın bilgi bulunan bu kitabı yayımlamak, "kamu yararı" adına doğrudur. Kaldı ki, bir

gerçek de var: Demirel, göreve aldığı kişinin nihayetinde mesleğe ihanet etmeyecek bir gazeteci olduğunu pekâlâ biliyordu. Çok önemli idiyse, onun bunları yazmasını baştan engelleyecek bir önlem almalıydı.

■ Ayrıca, bir bürokrat da pekâlâ anılarını yazabilir. Keşke bizim "büyüklerimiz" de hiç değilse yaşlılıklarında bir nebze dürüstlük ve özeleştiriyi içlerine sindirip tarihe doğru bilgileri bırakabilseler. "Hatıra" geleneğine ihanet etmeseler.

* * *

"Bence gazetecinin hiç yapmaması gereken bir şey."

Aynı sütunda Radikal Ek Yayınlar Yönetmeni **Tuğrul Eryılmaz**'ın "Güven suiistimali" başlıklı görüşü (13 Şubat 2001):

Bence gazetecinin hiç yapmaması gereken bir şey. Gazetecilikte önemli kurallar vardır. Okullarda okuturlar... Karşı taraf sana güvenerek söylemişse, yazılmayacağını biliyorsa, yayımlamak doğru değildir. Sıcağı sıcağına, sanki teybe almış gibi diyaloglar yazılmış. Hiç hoş değil. Çünkü bir şekilde, sana güvenerek danışmanlık yaptırmış. O zaman "Orada ne işin var?" diye insana sorarlar. O kadar süre bunları bilerek nasıl kaldın? Ne yaptın?

Şimdi, "Kamu yararı vardır, halk bilgilenmek zorunda" diyebilirler. Bunun için de zaman geçmesini beklersin. İlerde anılarını yazarken belki kullanabilirsin. "Demirel söyledi mi, söylemedi mi? Cindoruk yaptı mı, yapmadı mı?" Bunlar çok manasız hale geliyor. Yapılan temelinden yanlış ve güven suiistimali.

Yapılan şey, ne bir gazetecilik harikası, ne de muhteşem bir hizmet! Herhalde rating olduğunu düşündü ve bunu çıkardı. Etik değil. Zaten Cumhurbaşkanının danışmanı olduğu zaman bence gazeteciliği noktalamıştı. İleride gazeteci olarak değil de, Cumhurbaşkanının danışmanı olarak söyleyeceğini söyle.

* * *

"Birçok önemli şeyin yıllarca kamuoyundan saklı kalmasından daha çok etiğe aykırı bir şeyin olabileceğini sanmıyorum."

Milliyet gazetesinin "Çapraz Ateş" sütununda Prof.Dr. **Ünsal Oskay**'ın "Arcayürek izan sahibi" başlığı altında açıkladığı görüş (13 Şubat 2001):

> Arcayürek basının en bilgili, istihbarat bakımından da en geniş ufuklu kalemlerinden biri. Bütün bir ömrü Genelkurmay, Hariciye, Başbakanlık ile etkileşim içinde geçmiştir. Ülkenin çıkarlarıyla ilgili bilgi ve izan sahibidir. Cüneyt Bey'in yazdıklarına anlayışlı olmak gerekir. Kaldı ki, birçok önemli şeyin, yıllarca kamuoyundan saklı kalmasından daha çok etiğe aykırı bir şey olabilecğini de sanmıyorum. Siyasal yaşamımızın yıllarca saklı kalmış yanlarının açıklanması yararlıdır. Demirel'in Arcayürek'in kitabındaki "Of the record" uyarısıyla söyledikleri, kitapta çıkınca rahatsız olduğu sözleri fazlasıyla şahsi şeyler.

* * *

"Etekli Demokrasi"ye olumsuz ve olumlu tepkiler

– İkinci Bölüm –

(1) Süleyman Demirel'den 4 Şubat 2001'de Hürriyet'te yayımlanan "Kimse gelip bana 'darbe olacak istifanız isteniyor' demedi" başlıklı yazılı açıklaması:

> 9. Cumhurbaşkanı **Süleyman Demirel,** 12 Eylül darbesinin 23 gün öncesinden kendisine haber verildiği iddiasını yalanlayarak, **"Madem ki, darbeye karar verildiği ifade ediliyor, istifa neyi değiştirecekti? Kaldı ki, hiç kimse bana gelip,** 'darbe olacak, istifa etmeniz isteniyor' **dememiştir"** açıklamasını yaptı.
>
> Gazeteci-yazar **Cüneyt Arcayürek**'in **'Etekli Demokrasi'** adlı kitabında Oramiral **Bülend Ulusu**'nun, 20 Ağustos 1980'de Büyükelçi **Coşkun Kırca** aracılığıyla **Demlrel'e "Bir yolunu bulup istifa**

etsin. Darbeye bir kez daha maruz kalmasın" mesajı gönderdiği iddiası ortaya atılmıştı. **Demirel**, Hürriyet'e gönderdiği yazılı açıklamada özetle, şöyle dedi:

İSTİFA NEYİ DEĞİŞTİRECEKTİ?

"Bir kitaptan aktarma olarak verilen haber dolayısıyla –kitabın yazarı dahil– kimseyle polemiğe girme niyetinde değilim.

12 Eylül darbesi, hükümete karşı değil, devlete karşı yapılmıştır. Nitekim, Anayasa ve Meclis ortadan kaldırılmış, devletin ve hükümetin yönetimi tümüyle askeri idareye geçmiştir. O günkü hükümet, 12 Eylül darbesinden sonra hiçbir sorgu suale muhatap olmamıştır, hiçbir şeyden sorumlu tutulmamıştır. Hal böyle iken, 'Demirel darbeyi biliyordu. İstifa etseydi' **şeklindeki tartışmalar beyhudedir. Madem ki, darbeye karar verildiği ifade ediliyor, istifa neyi değiştirecekti? Kaldı ki, hiç kimse bana gelip,** 'Darbe olacak, istifa etmeniz isteniyor' **dememiştir.**

Sayın Emekli Oramiral Bülend Ulusu, **bahsedilen tarihte Deniz Kuvvetleri Komutanlığı'ndan emekli olmakta ve Roma'ya Türkiye Büyükelçisi olarak hükümetçe tayini yapılmakta idi."**

(2) Sabah gazetesinin 9 Şubat 2001 Cuma günkü sayısında "Süleyman Demirel'den Cüneyt Arcayürek'e yanıt" başlıklı haber:

Gazeteci-yazar Cüneyt Arcayürek'in Etekli Demokrasi adlı kitabıyla başlayan tartışma alevlendi. Kitapta, Arcayürek ile gündelik konuşmaları yer alan 9. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, ilk kez suskunluğunu bozarak SABAH'a konuştu.

Demirel, "Kitapta 'diyaloglar' bölümünde yer alan konuşmaların aynen yazılması için sayın Cüneyt Arcayürek sizden izin aldı mı?" sorusuna, "Hayır. **Yazılmak kaydı ile hiçbir şey söylemedim.** Genellikle gazetecilerle konuşurken, 'bunu yazın' veya 'bunu yazmayın' derim. Ama yazarın statüsü devlet memuruydu. Gazeteci olarak değil, devlet memuru olarak karşımdaydı. Bunların nasıl değerlendirilmesi gerektiği basın erbabına düşer" yanıtını verdi.

Demirel kitapta her yazılanı teker teker değerlendiremeyeceğini söyledi. Arcayürek'i "müzevirlik"le suçladı ve yazarın "Küçüklere Gerçekler – Büyüklere Masallar" seri kitap çalışmasının devam edeceğinin hatırlatılması üzerine, "Kim elinden ne geliyorsa yapsın. Kuştan korkan, darı ekmez!.. Gene de böylesine bir dedikodu olayı ile karşılaşmış olmayı 'talihsizlik' sayarım. Benimle ilgili söyledikleri ancak müzevirlik olarak tanımlanabilir" dedi.

* * *

"İnkâr edilerek doğrulanan gerçekler"

Yeni Şafak'ta (5 Şubat 2001'de) **Taha Kıvanç**'ın (**Fehmi Koru**), "İnkâr edilerek doğrulanan gerçekler" başlığı altında Süleyman Demirel'in 4 Şubat 2001'de Hürriyet'te yayımlanan savlarını maddi kanıtlarla çürüten bir yazısı yer aldı.

Demirel'e yadsınması olanaksız gerçekleri anımsatması açısından ilginç olan yazıyı aşağıda bulacaksınız:

Süleyman Demirel'in 12 Eylül darbesinden haberi var mıydı? ***"Darbeler öncesinde MİT bilgi akışını kısar, gelişmelerden haber vermez"*** yakınmasının sahibi **Süleyman Bey,** bugüne kadar, ***"Benim haberim yoktu, kardeşim"*** tavrını sürdürdü.

Oysa, kendisiyle yakın çalışanlar, **Süleyman Demirel**'in darbenin geleceğini önceden bildiği kanaatindeler. Kimbilir kaç yakınından bunu teyit eden değişik anekdotlar dinledim. ***"Kendisine bağlılık duyan askerler Süleyman Bey'i önceden uyardılar"*** diyen yakın mesai arkadaşları da var Süleyman Bey'in... Bu sebeple, **Cüneyt Arcayürek**'in yeni çıkan ve ***"Etekli Demokrasi"*** adını taşıyan anılarındaki, ***"Deniz Kuvvetleri Komutanı Bülend Ulusu, Coşkun Kırca aracılığıyla, Demirel'i uyardı"*** bilgisine, Süleyman Bey'in, ***"Böyle bir şey yok, kimse beni uyarmadı"*** itirazını yükselttiğini okuyunca çok şaşırdım...

Kendisini küçültür diye mi endişe ediyor nedir...

Coşkun Kırca, *"Ben yazsaydım başka türlü yazardım, ama*

anlatılan esas hatlarıyla doğru" diye teyit etmiş aktarılanı. **Cüneyt Arcayürek**, Ulusu'nun, o sıralar büyükelçi olan **Coşkun Kırca**'yı çağırıp, ***"Biz müdahaleye karar verdik. Demirel senin yakın tanıdığın, git söyle kendisine, bir yolunu bulup istifa etsin. Mesela bir dış mesele bularak çekilsin. Darbeye bir kez daha maruz kalmasın"*** diye uyardığını yazmakla iyi etmiş...

Beni esas şaşırtan **Demirel**'in tavrı değil, **Bülend Ulusu**'nun inkârı... Kendisiyle konuşan **Hürriyet**'e, ***"Biz Demirel'e katiyyen böyle bir mesaj göndermedik"*** demiş... İtiraz ettiği, anekdotun, ***"Ulusu uyarıyı darbeden 23 gün önce yaptı"*** bölümü herhalde. Çünkü, **Adnan Başer Kafaoğlu** ile birlikte ***'darbeye anayasa hazırladıkları'*** ithamına mâruz **Coşkun Kırca**'yı kabul edip görüştüğünü doğruluyor **Bülend Ulusu**... Görüşme 1979 yılında olmuş ona göre...

Bu tartışmanın bence en yararlı yönü, **Coşkun Kırca**'nın, 1980 öncesinde bile, ***"Süleyman Demirel'in yakın dostu"*** olduğunun bir kez daha kayıtlara geçmesi. 27 Mayıs sonrasında Yassıada Mahkemesi'nde DP iktidarı aleyhine tanıklık yaptığı bilinen, 12 Eylül öncesinde askerlere anayasa hazırladığı kulaktan kulağa fısıldanan **Coşkun Kırca** ile 27 Mayıs'ın küllerinden doğan ve 12 Eylül'le devrilen **Süleyman Demirel** dostluğu, hiç kuşkusuz, garip bir dostluk... 12 Eylül öncesinde ***"Darbe olacak"*** diye uyarma ihtiyacı duyulmasının ortaya koyduğu asker yakınlığı ise, **Demirel**'in 28 Şubat sürecindeki tavrıyla gerçek anlamına kavuştu.

12 Eylül'ün başbakanı **Bülend Ulusu**'nun ***"Demirel'i uyarmadım"*** diye inkâr yoluna sapması anlamakta en fazla zorlandığım bölüm. Ulusu, sadece **Coşkun Kırca** aracılığıyla değil, tanıdığı ve dönemin başbakanına haber olarak ileteceğini düşündüğü meslektaşlarımıza da ***"Müdahale edeceğiz"*** mesajını, 12 Eylül'den bir yıl önce vermeye başlamıştı çünkü...

Şu satırları beraberce okuyalım: ***"Komutan, üzerinde üniformasıyla, karşısındaki gazeteciye daha sözün başında şunları söyler: 'Yayımladığınız*** *'birliğe çağrı'* ***çok iyi. Esasen başka çare yok. Bu iki parti biraraya gelmeli. Hükümet olmalı. Memleket elden gidiyor, hatta gitti. Eğer bunlar elele vermezse biz MÜDAHALE ederiz.'*** (Kapitaller yazara ait)... İlginç değil mi? 12 Eylül'den tam bir yıl önce, dönemin komutanlarından biri, o meş'um cümleyi

kullanıyor: ***'Eğer bunlar elele vermezse biz müdahale ederiz...' 'Bunlar' dediği Demirel ile Ecevit'tir."***

"Gazeteci yazmaya devam ediyor: 'Komutan bu kararlılığın gerekçesini söylemeye başladı: Anayasa ne diyor?.. Kenetlenmeli diyor, beraberlik diyor. Soruyorum İçel Belediye Başkanına, Tarsus olayları 'Fellah, Arap, Türk çatışması' ***diyor. Doğuda Kürt vakası. Gitmez böyle. Oy uğruna gitmez. Biz bunların elele vermelerini istiyoruz. Hepimiz, bütün komutanlar böyle düşünüyoruz. Kara Kuvvetleri de, ötekiler de...'***

"O sırada ara seçim çatmıştır. Yazarın deyimiyle *'barut gibi'* ***olan komutan,*** *'Seçim bir şey gösterecek'* ***der,*** *'Eğer birleşmezlerse bizim zorumuzla olur bu...'* ***Gazetecinin,*** *'Normal koşullarda birleşmeleri zor olabilir'* ***itirazına da cevabı hazırdır: O zaman biz birleştiririz. Biraraya gelmeleri için biz zorlarız. İşte sorunlar, birlikte içinden çıkınız deriz... Biraraya gelirler, seçim kanununu değiştirirler, bu küçük partiler aradan çıkar. Demirel'in bugüne kadar bir omzunda MSP'yi öteki omzunda MHP'yi taşımasıyla geldik bugünlere... Tamamen aramızda, biz Bülent Ecevit'e MSP ile hükümet olmasını istemediğimizi söyledik... Açık açık söyledik hem de..."***

İlginç değil mi? Daha ilginci şu: 12 Eylül'den yaklaşık bir yıl önce, ***"Demirel'e yakın"*** olarak bildiği gazeteciye, ***"Müdahale ederiz"*** uyarısında bulunan komutan, hemen hemen aynı tarihlerde, yine ***"Demirel'e yakın bir eski politikacı ve diplomat"*** olarak bilinen **Coşkun Kırca**'ya, Demirel'e iletmesi ricasıyla ***"Bir gerekçe uydurup istifa etsin Süleyman Bey"*** uyarısını yapan kişidir: Dönemin Deniz Kuvvetleri Komutanı **Bülend Ulusu...** Gazeteci de, şimdi **Coşkun Kırca**'nın ağzından benzer sözleri yeni kitabında nakleden **Cüneyt Arcayürek**'tir... ***"Cüneyt Arcayürek açıklıyor"*** dizisinin 8. kitabında (s. 270-273) yer alıyor bu görüşme...

Görüşmenin sonunda, Deniz Kuvvetleri Komutanı, o sırada **Hürriyet** Ankara temsilcisi olan **Cüneyt Arcayürek**'e şu tavsiyede bulunmuş: ***"CHP-AP işbirliğini işlemeye devam etsin gazete..." Cüneyt Bey,*** **"Başüstüne"** demiş midir acaba?

* * *

Meslekten övgülerle eleştiriler

– Üçüncü Bölüm –

Hürriyet'teki köşesinde **Emin Çölaşan**'ın "Cüneyt Abi" başlıklı yazısı içten övgü ve eleştirel soruları içeriyor (11 Şubat 2001):

Cüneyt Arcayürek Türkiye'nin şu anda en kıdemli gazetecisi. Kolay değil, 72 yaşında ve tam 54 yıldan beri bu mesleğin içinde. Yazı yazıyor, haber yapıyor, kitap hazırlıyor.

Doğuştan gazeteci.

Onunla 1980'li yılların başında **Milliyet**'te çalıştık. İstihbarat şefimizdi. O dönemde aramızda büyük kavgalar çıktı. Tatsız olaylar yaşadık. Olanları **"Önce İnsanım Sonra Gazeteci"** isimli kitabımda anlatmıştım. Burada o konulara bir daha girmek istemem... Çünkü zaman, o kırgınlıkları ve kavgalardan kalan tortuları aldı götürdü.

Ama ne kadar kızsam da, bilirdim ki **Cüneyt** Abi **dürüst** adamdır. İsmi hiçbir pisliğe, hiçbir şaibeye bulaşmamıştır. Gazetecilik gücünü kullanıp köşeyi dönenlerden değildir. Tertemiz, ancak iş yaşamında huysuz, aksi ve kırıcı bir abimizdir. Şimdi **Cumhuriyet**'te yazmaktadır.

Bu yaşında bile –özellikle kitapları açısından söylüyorum– böylesine verimli çalışan ve halen de kitap üretmekte olan bir gazeteciyi kutlamak gerekir.

* * *

Tam **24** kitabı var. Gerisi de geliyor.

Cüneyt Abi şimdi bir **"kitap dizisi"** hazırlıyor. **"Büyüklere Masallar – Küçüklere Gerçekler"** isimli bu dizi 11 kitaptan oluşuyor. Bunların **beşi** çıktı.

En son kitabının adı **"Etekli Demokrasi"**. Ondan bir önceki, yani **dördüncü** ise **"Bekleyen Adamın Gerçekleşen Düşü"** (Bilgi Yayınevi).

Dördüncü kitapta **Demirel** başbakan. Bu kitap **Özal**'ın ölümüyle bitiyor. Son kitabında ise **Demirel**'in cumhurbaşkanı, **Çiller**'in başbakan olmasını anlatıyor.

Şimdi bu son kitabı okuyorum. Esas konumuz da işte burada başlıyor.

* * *

Bu kitapta, önceki kitaplarında olduğu gibi çok ilginç açıklamalar yapıyor. Bu açıklamaların önemli bir bölümü de, **Arcayürek**'in bazı siyasetçilerle yapmış olduğu telefon konuşmaları, ya da yüz yüze yaptığı konuşmalar.

Süleyman Demirel, İsmet Sezgin, Hikmet Çetin, Hüsamettin Cindoruk, Cavit Çağlar, Erdal İnönü, Mesut Yılmaz, Necmettin Cevheri, Onur Kumbaracıbaşı, Köksal Toptan ve diğerleri.

Tartışma bu aşamada başlıyor.

Bu konuşmaların çoğu, anladığım kadarıyla telefonla yapılmış. **Arcayürek** bunları harfi harfine açıklıyor.

Şimdi madalyonun birinci yüzü:

Bu konuşmaları okudukça şaşırıyorsunuz. Kendi kendinize **"Türkiye'yi bu siyaset kadroları mı yönetiyordu?"** diye sormak zorunda kalıyorsunuz.

Aman Allah, birbirleri için neler söylüyorlar.

Ne dedikodular, ne laflar ve hatta ne hakaretler.

Siyasette birbirinin yüzüne gülen, yağlayan, birbirlerine en yakın görünen adamların içyüzü, bu konuşmalarda ortaya çıkıyor.

Cavit Çağlar bir konuşmasında **DYP'de olanlardan yakınırken "Ben yakında ya Amerika'ya ya da Avrupa'ya kaçacağım"** diyor.

Çiller'den bütün siyasetçiler, çok aşağılayıcı biçimde söz ediyorlar. Partili arkadaşları ve **Demirel** ve **Hikmet Çetin** onun nasıl zenginleştiğini, yeteneksiz ve niteliksiz olduğunu çok iyi biliyorlar.

Konuşmalar, suçlama ve dedikodular son derece çarpıcı. Bir tiyatro izler gibi okuyor ve donup kalıyorsunuz.

* * *

Şimdi madalyonun öbür yüzü:

Demirel, Sezgin, Cindoruk ve diğer bazıları, bu konuşmaların açıklanmasına karşı çıktılar. Ayrıca bu sözleri söylemediklerini belirttiler. **Demirel** sert konuştu ve **"Arcayürek benim muhatabım değildir"** dedi. **İsmet Sezgin** bu özel sohbetlerin açıklanmasına

çok kızdı. **Cindoruk** ise **"O yazdıkları benim üslubum değil"** dedi.

Şimdi ortada çok ilginç bir durum var.

İnkâr edilen bu sözler o kişiler tarafından Arcayürek'e söylendi mi, söylenmedi mi?

Söylendiyse, Arcayürek bu konuşmaları yazmak için mi yapmıştı? Karşı taraf yazılacağını biliyor muydu? Yoksa bunlar yazılmaması gereken özel sohbetler miydi? Karşı taraftan habersizce mi banda alınmıştı? Ya da bazı siyasetçilerin iddia ettiği gibi, aslında hiç yapılmamış konuşmalar mıydı?

Yani ortada gazetecilik ahlakına ve ilkelerine aykırı bir durum var mı?

Tepki göstermekte kendi açılarından haklılar mı, haksızlar mı?

Arcayürek çok iyi bir gazetecilik mi yaptı, yoksa meslek ilkelerini mi çiğnedi?

Ortada ilginç bir durum, ilginç iddialar var. Bence Türkiye'deki bütün gazeteciler ve meslek kuruluşları, bu soruların yanıtını aramak zorunda.

* * *

Tufan Türenç'in aynı doğrultudaki "Bazen ustalar da yanlış yapar" başlığıyla Hürriyet'te yayımlanan köşe yazısı (12 Şubat 2001):

Bizim meslek sürprizlerle doludur. Zaman zaman hiç ummadığınız olaylarla karşılaşabilirsiniz.

Bazen mesleğin en yüksek noktasına kadar çıkmış insanların yanlış yaptığına tanık olursunuz.

Bazen de mesleğinin daha başındaki genç gazetecilerin inanılmayacak kadar sağduyulu davrandığına...

Bizim meslekte her yerde olduğu gibi çok büyük haksızlıklar da olur, kayırmalar, torpiller de...

Şans kimine güler, kiminin yanına bile uğramaz.

Çok yetenekliler de vardır, orta ve az yetenekliler de...

Babıâli'nin acımasızca işleyen çarkı gereğini yapar, kalan kalır, ötekiler kaybolup gider.

Bu genel değerlendirmeden sonra sözü **Demirel** ile **Cüneyt Arcayürek** arasındaki tartışmaya getirmek istiyorum.

Bildiğiniz gibi tartışma **Arcayürek**'in son kitabı **"Etekli Demokrasi"** üzerine çıktı.

Arcayürek'in, **Demirel**'le yazılmamak koşuluyla yaptığı konuşmaları yayımladığı iddia edildi.

* * *

Demirel'in konuyla ilgili açıklamalarından yazılanların yazılmamak koşuluyla söylendiği anlaşılıyor.

Peki bu kadar deneyimli, on binlerce makale, araştırma ve haber yazmış bir gazeteci meslek ilke ve kurallarına neden bağlı kalmadı acaba?

Öncelikle bir gerçeği vurgulayalım.

Cüneyt Arcayürek belki de Türkiye'nin yetiştirdiği en iyi ve usta gazetecilerin başında gelir.

Meslek yaşamı gazetecilik deyimiyle **"bomba"**larla doludur.

Yıllarca bıkmadan usanmadan haber peşinde koşan, emeğiyle kazandığının dışında boğazından bir kuruş geçmeyen dürüst bir gazetecidir.

Son kitabı dışında yazdıklarının tarışma konusu olduğunu da anımsamıyorum.

Bu kitapta yazılmamak koşuluyla yapılan konuşmaları yazması bir anlık gafletten ileri gelmiş olabilir.

İnsanların ne kadar usta olurlarsa olsunlar hata yapma hakları vardır.

* * *

Demirel'in sözlerinden anladığıma göre bu konuşmalar bir cumhurbaşkanı-gazeteci ilişkisi içinde yapılmamış.

Çünkü diyor ki **Demirel: "Yazar gazeteci olarak değil, devlet memuru olarak karşımdaydı. Bunların nasıl değerlendirilmesi gereği basın erbabına düşer."**

Bu konuşmaların yapıldığı dönemde **Cüneyt Arcayürek**, Cumhurbaşkanlığı danışmanıdır.

Yani **Demirel Arcayürek**'e bir gazeteci olarak değil, bir devlet memuru olarak konuşmuştur.

Konuyla ilgili olarak meslektaşlar arasında değişik görüşlerde olan arkadaşlarımız var.

Kimi, **"Arcayürek Demirel'in sözlerini görevde bulunduğu sırada yazmadı. Görevi bittikten sonra yazdığı kitaba koydu. Bu nedenle meslek etiğini çiğnemedi."**

Kimi de **"O konuşmalar yazılmamak koşuluyla yapıldı. Yazılması meslek etiğine aykırıdır"** diyor.

Ben de ikinci görüşte olanlar gibi düşünüyorum.

Cüneyt Arcayürek gibi bir ustanın bu konuşmaları kitabına koymaya hiç ihtiyacı yoktu.

Ama bizim meslekte bazen insanın basireti bağlanıyor.

* * *

Dün gazete dışındaydım. O nedenle haberi geç öğrendim. Bir ustayı daha yitirmenin acı şaşkınlığı ile bir süre öylece kalakaldım.

Son günlerde ölümün keskin tırpanı bizim dünyada savrulup duruyor.

Son kurban **Nezih Demirkent** usta.

Acımız büyük.

Ona Tanrı'dan rahmet diliyorum.

*
* *

Ve... Sıra yanıtlarda

– Dördüncü Bölüm –

13 Şubat 2001 Salı gecesi; Kanal D'de 15 günde bir yayımlanan "Politika Durağı" adındaki programımız sona ererken, programın yapımcısı Kanal D haber genel müdürü Tuncay Özkan bir oldu-bitti yaptı.

"Etekli Demokrasi"ye ve bana yönetilen eleştirel soruları, hatta savları yanıtlamamı istedi.

Oldu-bittiye şaşırmadım değil. Ama kimi yanlış anlamaları, özellikle Demirel'den gelen eleştiriden de öte suçlamaları yanıtlama olanağını sevinçle karşıladım.

27 Şubat 2001 Salı gecesi; Politika Durağı'nda Kanal D haber genel müdürü **Tuncay Özkan** sordu, ben yanıtladım.

Bu söyleşinin tam metnini aşağıda bulacaksınız:

Tuncay Özkan: Cüneyt Arcayürek, çok büyük övgüler aldınız, usta gazeteciliğiniz, mesleğin duayeni olduğunuz konusunda herkes birleşti. Ayrıca çok ilginç bir şey, eleştirileri yazanlar önce sizin gazeteciliğinizi, sonra kişiliğinizi, sonra dürüstlüğünüzü üstüne basa basa vurguladılar. Belki onlar soramadılar, ama ben açıkça size soracağım.

Cüneyt Arcayürek: Ben soracaklarınızı tahmin ettiğim için kendime göre hazırlıklar yaparak geldim.

Tuncay Özkan: Diyorsunuz ki, 1980 darbesi olmadan önce Süleyman Demirel'e haber verildi. Demirel diyor ki, ben haberdar değildim. Siz, darbeyi şu kişi söyledi diyorsunuz.

Cüneyt Arcayürek: Şu kişi değil, 3 kişi. Aslında darbeyi Sayın Demirel'e duyumsatan Sayın Kenan Evren. Sayın Evren bir kokteylde, bana anlattığına göre, Hollanda sefaretindeki kokteylde, Mehmet Yardımcı, rahmetli oldu, Adalet Partisi senatörü. Ona diyor ki, "Bak bakanları tek tek muhalefet indiriyor. Galiba Dışişleri Bakanını (Hayrettin Erkmen) da indirecek. Böyle bir vaziyet çıkarsa istifa etsin, güvenoyu isteyerek çekilsin. Bizim işimizi kolaylaştırsın."

Tuncay Özkan: Darbeyi mi?

Cüneyt Arcayürek: Darbe olasılığı artık ayyuka çıkmış, 12 Eylül 1980'den 6 ay önce komutanlar uyarı mektubu vermiş. Uyarı mektubunun verildiği atlatma haberini ilk ben yazdım. Haberi yazarken zamanın kuvvet komutanlarıyla konuştum, isimlerini yazmadan söyledikleri Hürriyet'te çıktı. **"Ordu uyarı mektubu verdi"** diye. Atlatma haberde komutanlara sorduğum ve aldığım yanıt şudur:

"Eğer mektupta yazdıklarınız yerine getirilmezse ne yaparsınız?"

"Onu yaparız" dediler.

"Onu yaparız" ne demektir? Yani bunlar oturup tavla oynayacak değillerdi sivillerle herhalde... Yani 6 ay önceden belli olan bir şey.

Zamanın Dışişleri Bakanı **Hayrettin Erkmen** gidiyor Genelkurmay'da –sonradan öğrendim, Sayın Demirel de açıkladı– İkinci Başkan **Haydar Saltık**'a.

Konuşurlarken erken seçim bu işi (yani bunalımdan çıkışı sağlar mı, olası darbeyi önler mi) kurtarır mı diyor. **Saltık Paşa** da **"Evet kurtarır. Adalet Partisi tek başına gelirse olur. CHP'nin gelmesi olasılığı yok. Ama MHP'li ve CHP'li bir hükümete olmaz"** diyor.

Erkmen gidiyor Sayın Başbakan'a. Ben bunları nereden biliyorum: Hayrettin Erkmen Demirel'le görüşmesini Tercüman gazetesinde bir röportajında aynen anlattı.

Sayın Demirel soruyor, röportajındaki anlatımına göre.

"Peki biz seçim yapamazsak ne olacak?"

Erkmen, "Müsaade etmeyecekler" diyor.

Demirel, "Yani" diyor, "müdahale mi edecekler?" Erkmen "Evet müdahale edecekler" diye yanıtlıyor. O zaman Sayın Demirel diyor ki, **"Bize kıyamazlar, çünkü ne istiyorlarsa yapıyoruz."**

Şimdi bunlar doğru mudur değil midir? Sayın Demirel diyor ki, "Bana bazı duyumsamalar geldi."

İşte bu da kanıt. **"Çankaya Hesaplaşması"** (Arcayürek **"Çankaya Hesaplaşması"** adlı kitabı ekranda gösteriyor). Bu kitabın 55, 56, 57, 58. sayfalarında Sayın Demirel'in başta Evren'den bu anlatımlarına karşı bana gönderdiği yazılı açıklamasının metni yer alıyor. Duyumsatmaları Kenan Paşa'nın anlattığı gibi anlatmıyor. "Bana geldi arkadaşlarım" diyor, isimlerini de söylüyor. Mehmet Yardımcı, Hayrettin Erkmen, "Bana ordu içinde durum iyi değildir filan dediler."

"Ben bundan ne çıkaracaktım" diyor. Gayet geniş, mantığa uygun düşen bir açıklaması var. Onu da koydum kitaba. Ama son günlerde kendisine hiçbir duyumsatma gelmediğini söylüyor, Ne ki, bu açıklamalar Demirel'e, darbenin gelmekte olduğunu içeren 'doğrudan duyumsatmaları' ortadan kaldırmıyor.

Bir müddet geçiyor. Nisan 1990'da çıkan kitapta bir başka bölümde de şu var: Ben Sayın Evren'le Mayıs 1988'de yaptığım konuşmada bir kez daha soruyorum. Demirel'e Yardımcı kanalıyla gönderdiği haberi bir kez daha olduğu gibi bana anlatıyor. Hayret edilecek bir şey, 1990 yılında yazdığım ifadeler, bilgiler, açıklamalar dizisi 2000 yılında ilgili kişileri neden birdenbire ayağa kaldırıyor? Dizinin 5. kitabında Coşkun Kırca'nın da böyle bir duyumsatmayı Sayın Demirel'e söylemesini yazdım diye yer gök kalktı ve beni yalancılıkla neredeyse ortalığı karıştırmakla suçladılar. İyi ama işte belgeler, bilgiler...

Tuncay Özkan: Şöyle bir eleştiri var. Bunları yazarken niçin izin almadınız? Nasıl söyleyeyim, etik olarak çok eleştiriliyorsunuz. Siz Çankaya Köşkü'nde birlikte olmuşsunuz Sayın Demirel'le. Belki bir arkadaş olarak belki yakın bir çalışma arkadaşı olarak oturmuş bunları anlatmış. Peki siz bunları niye yazıyorsunuz, bunları neden yazmak gereğini duyuyorsunuz?

Cüneyt Arcayürek: Bu soruya çok teşekkür ederim. Birkaç şey söyleyeyim. Ben Köşk'te başdanışman olarak bulunduğum sürece gazeteci kaldım. Gazeteciliğimden hiç vazgeçmedim. Bu, bir. İki, Çankaya'da iken Sayın Demirel bana bir değil, belki beş defa, belki daha fazla, "Burada not alıyor musun" diye sordu. Evet, "Burada not alıyor musun?" diye sordu.

Yanıt olarak "Alıyorum" dedim.

Bu ne demektir? Ben bu notları alıyorum, herhalde hatıra defterime yazarak mezara götürecek değilim.

Yazacağımı biliyordu. Hatta birkaç defa "Canım burada çok sıkılıyorsan daha sonra ne yazacaksan, şimdiden yaz bunları koy bir kenara" dediğini de biliyorum. Ben kimseden gizli saklı bir şey yapmadım. Bir gün Çankaya'yı yazacağımı biliyordu. Ama belki yazımların denetimi altında olacağını sanıyordu. Öyle olmayınca da...

Siz şimdi diyorsunuz ki, izin almadan yayımladın. Şimdi yanıtlama sırası bana geldi. Bir belge göstereceğim. Bu belge benim bundan önceki dizi kitaplarımın birinde vardı. **Cüneyt Arcayürek Açıklıyor** dizisinin 9. kitabı. Kitabın başlığı: **"12 Eylül'e Doğru Koşar Adım",** Mart 1986, I. Basım. Ben bu kitabı ne zaman yazmışım 1985'lerde. Şimdi bir noktayı beraber anımsayalım. Sayın Demirel'in 1985'lerde, o zamanki statüsü ne? 1982 Anayasası'yla siyasetten 10 yıl yasaklı. AP Genel Başkanı değil, milletvekili değil, başbakan değil.

Yani yasalar önünde benim gibi sade bir vatandaş. Siyasete dönmek istiyor, o sırada kendini, belki de sorunlarını anlatmak için bir kanal arıyor, Ben Cüneyt Arcayürek dizisini yazıyor ve yayımlıyorum o sırada. İşte o sırada ve o ortamda bana çok yardımcı olduğunu söylemeliyim. Dosya dosya yardım etti. Bir değil, belki yirmi tane örnek bulunur ki izin almadan, sahiplerinden izin almadan bilgiler ve belgeler verdi. Bir tanesini söyleyeyim. İşte şurada (9. kitabın sayfalarında yer alan el yazılı belgeleri içeren iki sayfayı ekranda gösterdi).

Nedir bu: Sıkıyönetim komutanları toplanmış. Sayın 1. Ordu Komutanı Orgeneral Necdet Üruğ yazdığı bir metni okumuş, ne oluyor ne bitiyor diye. Sayın Başbakan o metni kendisinden istemiş. 3-5 sene sonra bu metni bana verdi, ben bu belgenin iki sayfasını kanıt olsun diye kitaba koydum. Tam metnini de yazdım. Bu metni Necdet Paşa'nın verecek hali yok.

Şimdi soruyorum; bu belgeyi bana verirken yasaklı siyasetçi o sırada bütün komutanlarla affedersin gırtlak gırtlağa olan bir eski başbakan acaba belgenin sahibi Sayın Necdet Üruğ'dan izin aldı mı?

Aldı mı, soruyorum, alabilir mi? Neden alamazdı? Bakın bir örnekle söyleyeyim. Sayın Demirel 12 Eylül'ü gerçekleştirenlere öylesine derin bir öfke duyuyordu ki, yasaklardan kurtulur kurtulmaz, Sayın Kenan Evren'in 12 Eylül'ü Çankaya'ya çıkmak, yani cumhurbaşkanı olmak için yaptığını söyleyecek kadar ileri gitti.

Ben bunları eleştirmiyorum. Siyasetin fazla akıl sır erdiremediğim gereğidir, pek benim anlayabildiğim bir şey değildir.

Bakın başka bir şey daha söyleyeyim. Hani izinden bahsediyorsunuz ya. **Bir-iki örnek daha vereyim.**

Aynı kitapta işte burada 302, 303. sayfalar. 4 Ocak 1980. Uyarı mektubunun verilmesinden 3-5 gün sonra, saat 16.15. Kişiler, Başbakan Süleyman Demirel, Genelkurmay Başkanı Orgeneral Kenan Evren başbaşa. Konu uyarı mektubu. Sayın Başbakan'ın konuşması, Sayın Genelkurmay Başkanı'nın konuşması, aynen yazılı. Affedersiniz ama **ben bu iki söyleşiyi nereden alabilirdim acaba?**

Sayın Demirel, bu belgeleri ve konuşmaları veya buna benzer belki 20 tane (hatta daha fazla) örneği olan ve iki kişi arasında geçen konuşmaları bana verirken metinlerde adı geçenlerden, sahiplerinden izin aldı mı?

Şimdi bakın, insaflı olunsun ve kimi gazeteci arkadaşlarımızın kardeşlerimizin kitaplarına bir göz atalım. Bu kitaplara bir bakarsak görürüz ki, o kitaplarda da bazı konuşmalar izin alınmadan yazılmaktadır.

Tuncay Özkan: Siz Süleyman Bey'le kaç yıldan beri tanışıyorsunuz?

Cüneyt Arcayürek: Efendim Sayın Süleyman Demirel'i 1964-1965 senesinde Adalet Partisi kongresinde genel başkan seçildiğinden beri ta-

nırım. Sayın Ecevit'i de 1950'den beri. Aynı gazetede hasbelkader bulundum. Kendileri o sırada hem sanat eleştirileri yazıyorlardı, hem de CHP'nin yayın organı Ulus'un başyazarı rahmetli Nihat Erim'in sekreterliğini yapıyorlardı. Telefon bağlama da dahil. Sonra yazın hayatına atıldı. Siyasete girmesini de tartışmalı hale getirdi, biliyorsunuz değil mi? Sayın Bülent Ecevit'e göre kendisini Feyzioğlu siyasete sokmuş, ama benim bildiğime göre, daha sonra açıkladığına göre, Metin Toker kendisine önerilen milletvekilliğini kabul etmedi. Sayın Ecevit'e önerdi. Neyse bunlar ayrı bahisler...

Tuncay Özkan: Süleyman Bey'le kavgalı mısınız? Siz bu kitaplara bu görüşmeleri aktarırken, Süleyman Bey'den kızgınlık nedeniyle intikam almaya mı çalışıyordunuz?

Cüneyt Arcayürek: Ben niçin intikam alayım? Ben siyasete girmek istedim, milletvekili olmak istedim de Sayın Demirel ret mi etti? Ya da kimileri gibi iş takipçiliği mi yaptım? Ya da kimi isteklerimi geri mi çevirdi de kızgınlık, intikam duygularının tutsağı olayım? Sayın Demirel yaşıyor. Sorunuz, sorsunlar: **"Ben ne Sayın Demirel'den ne de başka bir siyaset adamından HİÇBİR ŞEY İSTEMEDİM. İşte o kadar.**

Tuncay Özkan: Hiç arayışınız oldu mu?

Cüneyt Arcayürek: Hayır, asla. Ben o zamanlar "450 milletvekilinden biri olacağıma gazeteci Cüneyt olurum ve kalırım daha iyi" dedim. Tekrar ediyorum.

Ben iş adamı oldum mu, kredi istedim mi? Yoo! Bir arkadaşımın kredisi için takip ettim mi? Ben iş takip ettim mi bazıları gibi? Bütün bunları bir kenara bırakıyorum. Köşk'e çıktım. Süleyman Demirel'le aramızda derin ve geniş konuşmalar olmuştur. Hatta olası kitaplarıma 'ben yardımcı olurum' dediği falan da olmuştur. Ben sizin söylediğinize göre, şu günlerdeki kulislerde fiskos edilen dedikoduya göre, Sayın Demirel'le kavgalı ayrılmışım. Kendisi asla şunu inkâr edemez, **ben Süleyman Demirel'e doğru bildiğim her şeyi söyledim.** Köşk'te de gözlemlediğim gibi klasik danışmanlar gibi baş sallayıp her dediğinin doğru olduğunu söylemedim. Yanlışlarını söyledim.

Tuncay Özkan: Köşk'te ne kadar danışmanlık yaptınız?

Cüneyt Arcayürek: 1993 yılının 15 Temmuzunda Köşk'e girdim. Tam 3 yıl sonra 15 Temmuz 1996 günü öğleden sonra beni son defa kabul etti.

Son güne değin görevimi de yaptım, 15 Temmuz 1996'ya kadar. Her gün olduğu gibi konuştuk.

Ayrılmamdan pek mutlu olmadığı gibi bir izlenim aldım. Belki de yanıldım. Konuşmalar arasında **aynen şunu söyledi: "Burada sizin bana söylediklerinizi, asla ama asla hiç kimse söylemedi, kimse söyleyemez"** dedi. Elini cebine attı. "Siz böyle şeyleri sevmezsiniz, kabul etmezsiniz ama bunu alacaksınız" dedikten sonra, bir kutu çıkardı, bir altın saat ve elime tutuşturdu. Gerçekten ben böyle armağanlara nedense ısınamadım. Şimdi gerçeğe gelelim. Aktardığım şu görüşme aralarında kavgalı bir durum olan iki insanın arasında geçen bir görüşme, soruyorum armağanla sonuçlanan bir görüşme olabilir mi? Sayın Demirel kızgın olsa, beni yadsısa neden son dakika kabul etsin, dost bir ortamda neden bunları söylesin ve neden böyle bir armağan almaya adeta beni zorlasın? Bilmiyorum medyaya gıda olan söylentileri yanıtladım mı?

Tuncay Özkan: Peki ama neden?..

Cüneyt Arcayürek: Anlatayım.

Zaman geçti. Ben Köşk'teyken de dış seyahatlere katılmak istemiyordum.

Tuncay Özkan: Neden katılmak istemiyorsunuz?

Cüneyt Arcayürek: Şundan: Diyelim ki Tunus'a gidiyoruz, Çin'e, Endonezya'ya... Bu gezilere katılmamı gerektiren hiçbir işim yok benim. Lütfedip beni de götürüyor. İyi niyetli elbette. Karşı çıktığımda "Gör oraları" diyor. Kalabalık cumhurbaşkanı heyetinde ben de varım. Lüks, beş yıldızlı otellerde yatıyoruz, harcırah da veriyorlar, ben bunlardan sıkılıyorum. Birkaç defa gezilere almamasını rica ettim. Götürmedi, sonra yine götürdü. Köşk'ten ayrıldım, geldim Cumhuriyet'e. Cumhuriyet'teyken başka bir uygulamaya başladı. Gazeteden bir kişi çağıracağına iki kişi çağırıyor. Biri ben, bir de muhabir.

Bu tutumu da kuşkusuz iyi niyetli, bana karşı olumlu duygusunun eseri. Ben bundan da rahatsızlık duyuyorum. Neden? Bu birtakım insanların önünü kapamak gibi geliyor. Yine en lüks otellerde kalıyoruz. Gazetecilere bakıyorum. Kusura bakma ama bizim arkadaşlarımız hadi beleşe demeyeyim, böyle şeylere çok yatkın canım. Lüks oteller, telefon, yemek içmek bedava. Ben bunlara dayanamıyorum ve bu ıstırabımı en yakın biler, olayları izleyen Cumhuriyet'in Ankara temsilcisi Mustafa Balbay. Adım adım biliyor. En sonunda bir gün dedim ki, Balbay'a, "Sayın Cum-

hurbaşkanı'nın beni bu davetlerden azadetmesi için bir tek yol var, onu yapacağım."

Gazetecileri kınayan ama gazeteci dolusu uçak seferlerinin aleyhine birkaç yazı yazdım. Hâlâ aynı görüşteyim. Herkes parasıyla giderse gider kardeşim, parası olmayan da gidemez. Herkes uçak gezilerinin peşinde. Sayın Cumhurbaşkanı da o gazetecilere ya giderken ya gelirken birkaç cümle söylüyor, bir tartışma başlıyor. Üstelik demirbaşlar var gazetecilerden, hepsinin bir koltuğu da var. O koltuk sahipleri hiç değişmiyor. 20-30 gazeteci devlet parasıyla geziyor.

Ben konuyla ilgili ağır eleştirel son yazıyı yazdıktan sonra Sayın Demirel beni hiç aramadı. Anladım ki aramamı da istemiyor.

Sonra mı? Mesleğimin tabiatı gereği Köşk ve Demirel'de yanlış gördüğüm her şeyi yazmaya, eleştirmeye başladım. Son eleştirel yazılarım da 5 artı 5'in aleyhinedir. 3 ay yazdım. Köşk'te değişimin gereğini, orada bir kan değişimi gerektiğini yazdım. Ve yazarak da doğru yaptım ve haklı çıktım.

Tuncay Özkan: Cüneyt Arcayürek'In kimseye diyet borcu yok, niye insanlar böyle diyet borcuna dönüştürüyorlar gerçekleri?..

Cüneyt Arcayürek: İntikam? Ne kadar ayıp şeyler. İşte tanıklarıyla anlatıyorum. Benim dış gezilere katılmak istemediğimi bugün hâlâ Köşk'te çalışanlar, görevliler yakınen bilir.

Tuncay Özkan: Köşk içindeki eleştirileriniz Sayın Cumhurbaşkanı'nı rahatsız etmiş olabilir mi?

Cüneyt Arcayürek: Hayır! İnanın. Teşekkürle ifade edeyim. Belki tabiatım gereği istemediği şeyleri de söyledim zaman zaman.

Kesinlikle ifade ediyorum bir gün olsun bana "Niçin bunları söylüyorsunuz" demedi. Çok nazik ve dikkatliydi. Hatta bir gün dedi ki, "Bazen eve gidiyorum, bir cümleniz aklıma geliyor bugünkü konuşmada. Acaba niye söyledi böyle bir şeyi diye düşünüyorum."

Şimdi böyle bir münasebetten sonra, ayrılışımız da anlattığım gibi olduktan sonra neden aramızda bir savaşım olduğunun dedikodusunu yapsınlar anlamıyorum. Yani ben şunu da anlamıyorum:

Türkiye'de gelmiş geçmiş bütün liderler olgunlaşmayı sindirmiş insanlardır. Ama Sayın Ecevit de kişiliğine ve kişisel davranışlarına yönelik eleştirileri sevmez. Sayın Demirel de kendisine yönelik eleştirilere taham-

mül edemez. Bunlar belki de çok önemli görevleri üstlenmiş olanların kişisel zaafı.

Tuncay Özkan: Belki de kimse onları övmüyor o yüzden oluyor.

Cüneyt Arcayürek: Var etraflarında övenler canım. İsimlerini saymak istemiyorum. **Sayın Demirel'in gölgesinde yaşayan, hâlâ onunla siyasal ikbal arayan ikinci, üçüncü sınıf adamlar var. Hayat boyu Demirel'in eteğine tutunup bir yerlere gelen Demirel'den çok Demirel'ci ufak adamlar. Son kitabın yayımından sonra küfreden demeçler verdiler bana yönelik. Ben bunları dikkate bile almadım. Nedenini de söyleyeyim mi? Değmez, değmez.**

Ben Sayın Demirel'in kitabı okumadan hiddet haline gelmesini de doğrusu yadırgadım. Hürriyet'e gönderdiği yazılı demecine şöyle başlıyor: "Yazarı dahil ben kimseyle polemiğe girmek istemiyorum." Yazar da benim.

Ben de diyorum ki: Yazdığım doğrularda kimler varsa hiçbiriyle polemiğe girmek istemiyorum.

Tuncay Özkan: Galiba liderlerin yalnızlığı, onları yalnızlaştıran şey, etrafında onlara doğruları söyleyen kişilerin azlığı...

Cüneyt Arcayürek: Doğru, işte bugünlere öyle geldik. Sayın Ecevit'e kimbilir sorunlar nasıl anlatılıyor. Zira Sayın Ecevit 24 saat 12 saat çalışacak dinamizmden yoksun. Bu bünyesel ve zihinsel bir sonuç. Son örneği biliyorsunuz, Üsküp'e giderken havaalanında Irak'ın kuzeyinde ABD uçaklarının bombalama olayından söz edeceğini karıştırdı ve "Güney Kıbrıs'ın kuzeyinde bir uçak olayı oldu" diye söze başladı. Hastalığının belirtilerini yazdığım için 18 Nisan seçimlerinden beri, bana 1.5 yıldır küs, konuşmuyor...

Tuncay Özkan: Süremiz bitti.

Cüneyt Arcayürek: Ben de lafı bitiriyorum.

Birinci Bölüm

ATEŞLİ GÜNLER

"Politikada tıpkı ördek avındaki gibi davran.
Üstünde yürüyeceğin toprağı yoklamadan adım atma."
Bismarck

1

Demirel, kuşku yok Çiller'in Amerika'daki temaslarını günü gününe izliyordu.

Ayrıntılı bilgiler hemen her gün önündeydi. Çiller'in Beyaz Saray dahil hemen her resmi kuruluşta yaptığı konuşmaları, örneğin Başkan Clinton'la görüşmesinin ayrıntılarını, Washington Büyükelçiliği kanalı ile öğreniyordu.

Zira Köşk-Dışişleri arasındaki ilişkiler ve iletişim ağı Cumhuriyet kurulduğundan beri çok düzenliydi.

Dış temsilciliklerimizden merkeze gelen bütün bilgilerin bir kopyası Köşk'e iletiliyordu.

Cumhurbaşkanı'nın Dışişleri Danışmanı –Büyükelçi Ahmet Acet– bu bilgileri sıralıyor, Cumhurbaşkanı'na iletilecek olanları ayırıyor ya da Cumhurbaşkanı'nın ilgi duyduğu konular, olaylar veya dış sorunlar ile ilgili geniş bilgiyi 'arzediyordu.'

Çoğu zaman dış temsilciliklerden gelen raporları Cumhurbaşkanı 'bizzat okuyor'du.

Özellikle pazar günleri sabahtan, geç saatlere kadar dış ve iç, 'makama gelen kâğıtları' inceliyordu.

Washington Büyükelçisi Nüzhet Kandemir Başbakan Çiller'in

temaslarını, ilgililerle yaptığı konuşmaları ve özellikle Beyaz Saray'da Başkan Clinton'la biraraya geldiğinde 2,5 saat hangi konuları müzakere ettiklerini Ankara'ya rapor etmişti.

Demirel'in Çiller'in attığı her adımdan bilgi sahibi olduğu söz götürmez bir gerçekti.

Ama, Cumhurbaşkanı Demirel günlük çalışmaları sırasında biraraya geldiğimizde Çiller'in ABD gezisine değinmiyordu.

Ya Çiller'in ABD'deki işlevini kısıtlı görüyor ya da ABD ile ilgili yorum yapmayı istemiyordu.

Başka konularla meşguldü.

Çiller Amerika'dan döndükten ve sanki Demirel oradaki görüşmeler veya sonuçları üzerinde bir şeyler bilmiyormuş gibi Başbakan'la biraraya geldikten sonra gazetecilere, "Önemli bir gezi sayıyorum. Yapılmış olması iyi olmuştur. Bana nakledilen bilgilerden aldığım şeyler, Türkiye'nin yararına olmuştur, faydalı olmuştur" diyordu.

O kadar! Olumlu-olumsuz sonuçlardan ya da bu sonuçlara değinen yorumlardan kaçınan bir davranış sergiliyordu.

Oysa geziye katılan Dışişleri Bakanı Hikmet Çetin'in, Çiller'in 'kimi temaslarından' bilgisi yoktu, ama Demirel, Çiller'in attığı her adımdan haberdar oluyordu.

Bu bilgileri Çiller'e destek veren bir üslupla kullanıyordu. Geziyi "Türkiye'nin yararına bulduğunu" söylerken, Çiller'in Clinton nezdinde Irak'a uygulanan BM ambargosunun Türkiye'ye dönük yüksek maliyetini gündeme getirmiş olmasını da destekliyordu:

"Bunu iyi karşılıyorum. Yani, biz bunu günlerdir söylüyoruz. Türkiye bundan (ambargodan) 3-4 milyar dolar zarar görmektedir. Bu, benim 1 Eylülde Meclis'teki nutkumda da vardır. Türkiye'nin hukukunun savunulmasını iyi karşılıyorum. Gezi gayet iyi olmuştur."

2

Çiller'in Amerika'daki ilk gün ziyaretleri basına yansırken, biz Köşk'te –tabii Cumhurbaşkanı'nın bizimle yaptığı çalışmalarda– ör-

neğin Demirel'in 27 Ekim günü yapacağı basın toplantısı üzerinde konuşuyorduk.

Demirel, 27 Ekim günü 'tartışma açacak konulara' değineceğini ve Cumhuriyet'in kuruluşundan bu yana 'yapılanları' anlatacağını söylüyordu.

Cumhurbaşkanı'nın özel bürosunda çalışmaya girerken, Köşk'ün 5 numaralı nizamiyesinden bando gürültüleri geliyordu.

"Dinar bandosu Köşk'ü bastı efendim" dedim, Demirel ve odada bulunanlar gülmeye başladı.

Dinar bandosu bir deyime dönüşmüş, Demirel'in kendini büyük gören siyaset erbabına takılmak istediği zaman, "Dinar bandosu gibi, ne çaldığı belli olmayan" demesine olanak sağlamıştı.

Ama, Dinarlılar, Dinar bandosu 'erkânı', Demirel'in bu sözlerine fena takılmış, alınmışlardı.

Dinar otobüsü Köşk kapısına dayanmıştı.

Cumhurbaşkanı, "Bando üyelerinin elbiselerini bile ben yaptırdım" dedi.

"Ama" dedim: "Murat Karayalçın ile Baykal arasındaki partileri birleştirme görüşmeleri Dinar'ın çaldığı marşlarla başlamış. Murat 'Eh, artık bu bandonun çaldığı marşlarla işin içinden çıkarız' gibi bir şeyler de söylemiş."

Demirel, "Pek güzel" dedi. Herkesin keyfi yerinde.

Yine makam otomobilindeyiz.

Çalışma binası ile eski Köşk arasında konuşuyoruz.

"Belki Vahit Erdem size söylemiştir" dedim:

"Hükümet Skorski'lerde karar kılıp Fransız helikopterlerinden vazgeçtikten sonra, nedense ve ne olduysa bu kez Fransız yapımı 20 helikopter almayı ve 250 milyon dolarcık ödemeyi kararlaştırmış."

Dinledi ve "O helikopterlerin alınmasını ben söyledim, istedim" dedi.

Yani? Baskı, dümen yoktu!

Köşk'ün önüne gelmiştik: "İşin içinde dümen yok. Aslında hak Fransızlarındı, ama ABD'ye verdiler. AT politikamız için bize lazım."

AT'ye giriş kararında Fransa'nın bize yan tutması için bir çeşit 'siyasal rüşvet' değil miydi bu son yapılan?

Elbette öyleydi. Ama, dünya siyasasında bu türden rüşvetler her zaman 'yasal'dı.

Eski Köşk'e geldik; beni yanına aldı, çalışma odasına geçtik.

Denktaş'la Kıbrıs Hükümeti arasındaki çatışmayı yatıştıran Erdal İnönü'nün gelmesine beş dakika var.

Karayalçın'ın "Basında gördüğüm Tansu Hanım'la karşımdaki Tansu Hanım farklı" dediğini söyledim Cumhurbaşkanı'na.

Teşhis hoşuna gitti ve "Çok güzel" demekle yetindi. Daha ne söylesin?

O sırada iç politikadaki önemli olay; kimi ilçeleri il yapmaya çalışan Çiller'le SHP arasındaki çatışmaydı. Çiller'in il yapmayı istediği ilçelere SHP karşı çıkıyor, başka ilçeleri aday gösteriyordu.

Daha sözümü tamamlamamıştım ki, Demirel "Zaten olmayacak" dedi, kestirdi attı.

3

Köşk'teki görüşmelerde değişmeyen gündem maddesi, tahmin edeceğiniz gibi, DYP kongresi ve Çiller'e karşı yeni bir aday!

Yine açıldı. Etkili olabilecek tek aday Cindoruk. Ama, kimileri Cindoruk'un 'iktidar korkusu'na yakalandığını öne sürüyor.

Görev kabul etmeyeceği söyleniyor.

Demirel eski yargılarından arınmış değil. Cindoruk bahsi açılınca hafif gülüyor, susuyor. Bir bildiği mi var, yoksa Cindoruk hakkında daha önceki yargılarına yeni bir şey ekleyemiyor mu?

Demirel kongreyle ilgili gelişmelerde yeni bir şeyler biliyor muydu, onu kestiremem ama:

Bildiğim bir şey varsa, Cindoruk bildiğim Cindoruk'tu ve bütün senaryoları, varsayımları bir anda sıfıra indiren bir söylemi piyasayı dalgalandırdı.

TBMM Başkanı Cindoruk; Çiller'e karşı aday olması veya başka bir adayı desteklemesi için ısrar edenlere, "Rahat bırakın kızı" diyor ve ekliyordu:

"Bu aşamada böyle bir mücadele hem hükümete, hem de partiye zarar verir."

Çiller'e karşı Cindoruk'tan sonra ikinci aday İlhan Kesici. Cindoruk, Kesici'ye de 'tavsiyelerde' bulunuyordu.

"Genel Başkanlık yarışına bu kongrede girmek, Başbakan'a karşı çıkmak yanlış olur. Hem partiyi yıpratır, hem hükümeti."

Son sözü bir slogan niteliğindeydi:

"Sabırlı olun!"

Tabii şu notla birlikte bu slogan daha da değer kazanıyordu:

"Çiller, Kasım kongresinde partiye tam hâkim olursa, unutulmaz bir bela olacak!"

Tahmin yanlış çıkmadı!

4

Tabii, Çiller'e sorarsanız ABD gezisi tam bir başarıyla sonuçlanmıştı. Hele Başkan Clinton'a armağan ettiği Türk motiflerini taşıyan kravat ve Clinton'ın armağanı takarak basının önüne çıkması, zaten başarı için yeterli bir kanıt değil miydi?

Oysa çeşitli gazetelerde çıkan yorumlarla haberler, siyasal odak noktalarına, hatta Köşk'e ulaşan bilgiler ABD gezisinin Çiller için belki 'kişisel bir başarı' sayılabileceğini anlatıyor; ama Türkiye açısından –kimi çevrelerde 'fiyasko' diye nitelenen– olumsuz sonuçlar verdiği ısrarla söyleniyordu.

Evet, ABD Başkanı ve çevresi Türkiye'ye verdikleri önemi göstermek için ellerinden geleni esirgememişlerdi.

Fakat sonuç, genel olarak bakıldığında parlak izler vermiyordu:

"Yeni krediler sağlanamamıştı. Irak'a konulan BM ambargosunun kaldırılması söz konusu değildi. Rusya'nın yeni bir imparatorluğun peşine düştüğü gibi sakat görüş açıları Washington'da tam tersi görüşlerle karşılanmıştı. ABD, Türkiye'nin Kıbrıs sorununu mutlaka çözmesini istiyordu.

Geriye ne kalmıştı?

Birlikte yenilen öğle yemeğindeki somon füme, patlıcan, kabak ve patatesli fırında kuzu, sarımsak soslu salata ve elma turtası!

İçecek olarak da kırmızı ve beyaz şarap!

Clinton'a armağan edilen kravat Türk Başbakanı'nın ABD'de kazandığı en büyük zafer olarak dünya kamuoyuna duyuruldu.

Basın toplantısı bittikten sonra Çiller, Başkan Clinton'a, gösterdiği ilgiden dolayı yeniden teşekkür ederken, armağana değinme, kravatı dünyaya duyurma fırsatını kaçırmadı.

Clinton'ın kravatı hemen takmasından "büyük mutluluk duyduğunu" söyledi ve... "Bu" dedi: "İşbirliğimizin iyi ve güzel göstergesidir."

Clinton ise "Başbakan'dan gelen hediyeyi takmalıydım" diyordu. Ama Clinton'ın da kravattan söz etmesi Çiller'e yeni bir fırsat çıkardı. "Halkım bundan çok gurur duyacak" dedi. Yani kravatı Clinton'ın hemen takmasına tekrar tekrar teşekkür ediyordu.

Kravata karşılık ABD Başkanı da Amerika'nın resmi konukevi olan Blaer House'den –resmi ziyaret bittiği için– ayrılması gereken Çiller ve Özer Çiller'e 'büyük jest' yaptı ve 'hafta sonunu da resmi konukevinde geçirmelerini' istedi.

Tansu ve Özer Çiller ise, tarihi Blaer House'dan çıktılar, biraz yürüyüp köşe başında hamburger yediler.

Öğrencilik yıllarında coca cola içecek paraları olmadığını ilan eden bu çift, bir yandan hamburgeri ısırıyor, öte yandan birdenbire siyasal ikbale erişmenin ve de... trilyonlara varan servetlerinin keyfini çıkarıyorlardı.

Hem de Çiller'in 'ikinci vatan' ilan eylediği Amerika'da!

Çiller'in başını döndüren, Clinton'ın ortak basın toplantısındaki kimi sözleriydi.

Bay Başkan, kendisiyle Çiller'in 'değişen dünyaya uygun yeni fikirleri olan genç liderler olduğunu' söylüyor ve:

(Çiller'e dönerek) "Ekonomist olan, memleketinin insanlarına sevgi dolu olup, uluslararası sorunları da yakından takip eden sizin gibi birisinin yönetimde olması ABD için bir şanstır" diyordu.

Bu (ama hak etmediği) övgü, Çiller'i havaya uçurmaya yeterliydi.

Ne ki, ardından, Türkiye'nin Körfez Savaşı ve Irak ambargosu yüzünden uğradığı zararların bilincinde olduklarını söyleyen Clinton; "Türkiye'nin zararlarını Amerika'nın vergi paraları ile devletten

devlete yardım şeklinde karşılayamayız" diye düş kırıklığı yaratan birkaç cümle daha ekliyordu.

Kıbrıs? Clinton, "Ada'daki trajik bölünmeye artık son vermenin zamanı geldiğini" vurguluyordu.

Rusya? Clinton'a göre, "Yeltsin'in yayılmacı eğilim taşıdığı söylenemezdi."

Somali? "ABD'nin Somali'den çekilmesinden sonra Türkiye'nin ne yapacağı konusunun daha Türkiye'de tartışılmadığını" söyledi.

Çiller'in yaptığı açıklamalar üç aşağı beş yukarı Clinton'a koşuttu. Ancak Başbakan, "Amerika'nın PKK'yı terörist bir örgüt gördüğünü" özenle söylüyordu ki; bu da, içerideki kimi yeni tartışmalara dolaylı bir yanıttı.

Türk basını geziyi değerlendirirken birkaç gün önceki ayakları yere basmayan tutumunu hayli değiştirmiş görünümdeydi:

Genelde yorumlar aynı kapıyı çıkıyor ve:

"İki buçuk saat süren... Kıbrıs'tan Bosna'ya, Somali'den Rusya'ya, Azerbaycan'dan Güneydoğu'ya her türlü sorununun görüşüldüğü zirvede...

...Somut bir sonuç alınmadığı ama... 'İki genç lider' arasında sağlam bir dostluğun temelinin atıldığı" yazılıyordu.

Türkiye'nin kazancı; demek ki, Çiller ile Clinton arasında 'sağlam bir dostluğun temelinin atılmasıydı'.

Bir başka yorum da (Derya Sazak) Çiller'in, 'beklediği kişisel diyalog ortamını yaratmayı başardığını, yeni bir dostluk kapısı açtığını' öne sürüyordu.

Ali Rıza Kardüz gibi (Güngör Uras) Çiller'leri İstanbul'da basit küçük bir evde oturdukları günlerden tanıyan bir yazar, "Newyork'ta 'iş', Washington'da 'show' yapıldığını" öne süren yazısında şu satırlara yer veriyordu:

"Okuyucularım bana soracaklar; 'Clinton ile konuşmasını neden küçümsüyorsun?' diyecekler. Tansu Çiller'in Clinton ile konuşması 'Türk kamuoyunun içini gıcıklayacak bir showdur', Clinton ve ABD yönetimi için 'olağanüstü bir yanı yoktur'. Clinton 'his adamı değil, iş adamı'. Bizim Tansu Çiller'imizin güzelliği, sempatik durumu, kadın Başbakan oluşu onun kılını kıpırdatmaz.

Bütün bunlar bir yana, ABD Başkanı ile arada sırada biraraya gelmesinin, kişisel ilişkileri geliştirmesinin yararı da küçümsenemez."

Yazar Clinton'un 'his adamı' olmadığını söylediği tarihte yani Ekim 1993'te, ABD Başkanı'nın Monika Levinsky ve başka kadınlarla 'duygusallıktan da öteye cinsel serüvenleri' henüz ortaya çıkmamıştı.

Geziye 'büyük başarı' damgası vurmaya çalışanlara başka yorumlar hayli ders verecek nitelikteydi:

"Bütün bu beğenilere ve övgülere rağmen kendi politikalarından da vazgeçmiyorlar. Toplantılarda Çiller'i göklere çıkardılar, son derece nazik davrandılar, ancak dışarı çıkıp basınla konuşmaya başladıkları anda, gerçekleri söylemekten de geri kalmadılar." (Mehmet Ali Birand)

Oktay Ekşi ise, "Çiller'i geziden önce ve oradaki temasları sırasında 'şişirme' merakının bizde hep olageldiğini" yazıyor, "Bir devlet büyüğümüz yurt dışına çıkınca gazetelerde, radyo ve televizyonlarda en fazla 'Öyle itibar ettiler, öyle itibar ettiler ki... Sormayın... Doğrusu göğsümüz kabardı' anlamına gelen olaylar anlatılır.

Oysa herkes bilir ki bunlar hep numaradır. Yani bizim gibi, yöneticileri 'aşağılık kompleksi ile malûl' toplumları bedavadan mutlu etmek için bu tür düzenlemeler yapılır" diyor.

Bir başka yorum haberde de şunlar vardı:

"Çiller'in bugün sona erecek olan Washington gezisi, 'kendisine destek bulma', eski Robert Kolejli arkadaşları ve oğlu Mert'le buluşma açısından oldukça olumlu geçti. Ancak New York'a uçarken geriye dönüp baktığımızda, elde kalanın sözlerden başka bir şey olmadığını da, Türk heyetindeki herkes teslim ediyordu. Zaten Çiller de, düzenlediği basın toplantısında, bunu şu sözlerle açıkça dile getiriyordu:

"Siz benden somut sonuçlar istiyorsunuz. Ama böyle somut sonuçlar yok." (Muharrem Sarıkaya)

Rahmi Turan köşesinde, "Acaba bu müthiş olayı (Çiller'in ABD gezisini) Amerika basını nasıl veriyor diye merak ettim" diye başlıyor ve "Bütün gazeteleri bir bir inceledim" dedikten sonra yazıyor:

"Emin olun bir-iki küçük gazetenin üç-dört satırlık haberleri dı-

şında Tansu Hanım'ın Clinton'la görüşmesine ilişkin tek satırlık habere rastlamadım.

Washington bölgesinin yerel gazetesi olan Washington Post'a bakıyorum...

Her şey var. Tansu Hanım yok!

Hem de tek satır bile...

Televizyonlar da boş... Orada da yokuz...

Çünkü Amerikan kamuoyunun dikkati başka yerde. Onlar Haiti olaylarıyla, Somali cehennemiyle uğraşıyorlar...

Neyse galiba dost kazığı yiyoruz.

'Türkler çantada keklik' deyip bize önem vermiyorlar.

Ama yağdanlık çevreler, 'Amerika'da Çiller rüzgârı esti" gibisinden pohpohlamalarla kamuoyunu yanıltıyorlar."

Irak ambargosu ve Türkiye'nin zararları masada:

"Çiller, yeniden ısrarlı oluyor:

'Peki, Türkiye'nin zararları ne olacak?'

O zamana dek suskun kalan Dışişleri Bakanı Warren Cristopher 'Yapacağımız başka şeyler olabilir' diyor. Cristopher'in formül önermesinde, sabah Hikmet Çetin'le yaptığı görüşme etkili oluyor.

Başkan Clinton, Dışişleri Bakanına talimat veriyor:

'O zaman, ne gerekiyorsa yapın.'

Clinton'ın sözleri üzerine Oval Ofis'te o âna dek hayli mesafeli ve katı geçen görüşmenin havası yumuşuyor.

Başkan Yardımcısı Al Gore, Tansu Çiller'e bakarak ilk espriyi patlatıyor:

'Şimdi belli oluyor liderliği nasıl kazandığınız. Size hayır demek zor.'

Tansu Çiller gülümsüyor... Clinton da..."

5

Beyaz Saray'daki Clinton-Çiller arasındaki 10 veya 15 dakika sürdüğü yazılan "başbaşa görüşmenin" içeriği hiçbir zaman açıklanmadı. Görüşme bir esrar perdesiyle örtüldü sanki.

Ne var ki, ABD ziyaretinin son günü ve ondan sonraki günler

'başbaşa görüşme' üzerine çeşitli yazılar dikkati çekici özellikler taşıyordu.

Derya Sazak, Washington'dan (17 Ekim 1993) yazdığı köşe yazısına:

"Başbakan Tansu Çiller'in Beyaz Saray'da ABD'nin yeni yönetimiyle yaptığı 2,5 saatlik çalışma toplantısının 10 dakikası Clinton'la 'başbaşa' geçti" diye başlıyor ve 'başbaşa görüşme' ile ilgili ayrıntılar veriyordu:

"Yemeğe geçilmeden önce...

Dışişleri Bakanı Çetin ve diplomatlar Oval Ofis'ten ayrılırken Al Gore Başkanlığındaki ABD kanadı da, salonu boşalttı. Böylece Özal döneminde başlayan bir gelenek Tansu Hanım tarafından da sürdürüldü.

ABD Başkanı Clinton'la 'tutanaklara geçmeyen bir görüşme' yapıldı.

Gece.... Türkiye'nin Washington Büyükelçisi Nüzhet Kandemir'in Başbakan onuruna verdiği davette, Çiller'e sordum:

'Görüşmenin ikili bölümünde neler konuşuldu?'

Başbakan'ın yanıtı çok kısa:

'Çok iyi bir dostluk kurulduğunu söyleyebilirim... Beklediğimden iyi geçti.'

Tansu Hanım ABD ziyaretinin sanırım en çok bu yönünü önemsiyor. Bill Clinton'la kurmaya çalıştığı 'kişisel dostluğun' Türkiye'de kendisini bekleyen iç ve dış politika zorluklarını aşmasında etkili olacağını düşünüyor..."

Clinton'la on dakika başbaşa kalarak 'çok iyi bir dostluğun' kurulabilmesi elbette harika bir şey. Sürprizlerle dolu. Ama on dakikada Clinton ne söyledi acaba Çiller'e, Çiller bu on dakika içinde Clinton'la çok iyi bir dostluk kurabilmek için neler konuştu, hangi belgeleri sergiledi ki; sonuç böyle çıktı?..

Bilinmiyor!

Birkaç gün sonra (21 Ekim 1993) 'başbaşa görüşme'yle ilgili bir başka haber yine Milliyet'te yayımlandı:

"Buluşmanın o bölümüne gelince... Tansu Çiller 'confidential' demekle yetiniyor... 'Bana özel' diyor.

Ancak Dışişleri geleneklerinde böyle görüşmelerin ardından

Başbakan ya da devlet başkanlarının (ikili) görüşmenin notlarını kendi düzenledikleri biçimde tutanaklara geçirme işlemi var."

Çiller'in ikinci vatanında yaptığı gizemli bir kimlik alan görüşmeyi birinci vatanından saklamasında, gizli tutmasında bir neden yoktu.

Üstelik başbaşa görüşmeyi 'bana özel' diye tanımlaması da değişik yorumlara neden oluyordu.

Nitekim, "sarışın kadın" dediği Çiller'e duygusal bir yakınlık duyduğu basın piyasasında söylenen Yavuz Gökmen (18 Ekim 1993) "Çiller, Clinton'ın da elini tuttu mu?" başlıklı uzun yazısına yergiyle başlıyor, ama övgüyle sürdürüyor, amma velâkin bir 'el edebiyatı' içinde bir şeyler anlatmaya çalışıyor:

"Elleri içe değil, dışa doğru itim halinde. Bu ellerin kavrayıcı olmaması ona bilinçsiz bir savunma durumuna sokuyor. Dinleyenleri sürekli olarak avucunun içiyle itiyor. Ama aynı şeyi TV'de de yapıyor. Ellerini kullanmayı biliyor mu?" dedikten sonra şöyle bir paragraf yazıyor:

"Biliyor, ama onun ellerini nasıl kullandığını kitleler bilmiyorlar. Ben de onun Amerika'da Clinton'la başbaşa görüşürken ellerini kullanıp kullanmadığını müthiş merak ediyorum.

İnanıyorum ki, bu on beş dakikalık süre, diğer tüm görüşmelerden önemlidir ve gene inanıyorum ki, Türkiye'nin önündeki çok önemli bir dönemin kaderi burada çizilmiş olmalıdır."

Çiller için bu görüşmenin 'kişisel geleceğiyle çok yakın ilgisi' olduğunu öteki yazarlar duyuruyorlar.

Gökmen 'eller üzerinde' daha neler yazıyor, neler!

"Onca bürokrat, onca siyasi" diyor; "bu sıcak ellerin body language'ini yaşadılar ve Çiller'in karşısında pes ettiler."

Bu yargı doğruları aktarıyor. Çünkü, Çiller'in karşısındakini pes ettirmek için ellerini avuçlarının içine alarak yumuşak bir sesle ve tabii gözlerini gözlerine dikerek konuştuğu... Sonunda istediğini aldığı söyleniyordu Ankara'da ve Çiller'in bu body language'ine 'köfte operasyonu' adı verilmişti.

Aynı yazısında Yavuz Gökmen şöyle diyor:

"Müthiş merak ediyorum; Çiller, Clinton'ın ellerini yakaladı mı? Gülümseyen gözlerini gözlerine dikti mi?"

Tabii ustaca bitiriyor:

"(Türkiye'ye dönünce) Tüm kitlelerin ellerini kavrayıp gözlerinin içine içine gülümseyebilecek mi?

Tarifsiz meraklar içindeyim."

6

(17 Ekim 1993 Pazar) Cumhuriyet'te o sıralar Washington muhabiri görevinde bulunan Özgen Acar'ın Çiller'in ABD gezisiyle ilgili bir yazısı yayımlandı.

Yazının başlarında Özgen Acar, "Birbirine artık 'Tansu' ya da 'Bill' diyen iki liderin 10-15 dakika süren başbaşa görüşmelerinde ne konuştukları bilinmiyor" diyor.

Ancak yazının gazetenin 15. sayfasındaki devamı ilginç çizgiler içeriyor:

"Basın toplantısının sonunda Çiller'in hediye ettiği kravatı basının ve televizyon kameralarının dikkatine sunması başarılı bir halkla ilişkiler olayıydı.

O anda sahnede iki lider değil, sanki birbirine şaka yapan iki Amerikalı üniversite öğrencisi vardı.

Beyaz Saray'dan bir kaynak, görüşme bittikten sonra Başkan Clinton'ın, Yardımcısı Al Gore'a Çiller hakkında 'She is hot!' dediğini söyledi.

Bu deyim, bir erkeğin diğer bir erkeğe söyleyebileceği cinsellik kapsamı içinde bir tanımlama olarak algılanırsa, 'ateşli' anlamına geliyordu.

Çetin geçen bir müzakereden hemen sonraki ortamda söylendiğinde ise 'tuttuğunu koparan' anlamına da kabul edilebilirdi.

Ancak, bu iki anlayışın hangisinin geçerli olduğunu fark edebilmek için Clinton'ın mimiklerinin bilinmesi gerekiyordu.

Kaynak, Clinton'ın mimikleri hakkında bir yorum getirmedi."

* * *

Tansu Çiller'in ABD gezisinin üzerinden beş yıl geçti.

1998 yılında Bill Clinton-Monika Lewinsky seks skandalı patla-

dı ve Eylül 1998'de özel savcının hazırladığı dört yüz küsur sayfalık özel rapor ABD Kongresi'ne ve internet aracılığıyla dünya kamuoyuna sunuldu.

Rapor baştan aşağı seks filmlerine özgü bir senaryo içeriğindeydi.

Türkiye'de de geniş ilgi gördü.

İlhan Selçuk, Cumhuriyet'teki Pencere köşesinde Clinton'ın seks öykülerini irdeledi (13 Eylül 1998 Pazar).

Son paragrafında şunları yazıyordu:

"Clinton'ın sağlam ayakkabı olmadığı anlaşıldı. 'Oval Ofis'te 'oral seks' yapan azgın ve çılgın Başkan, bizim Tansu Başbakan iken 'sarışın güzel kadın'la baş başa bir görüşme yapmamış mıydı? Ne görüştüler acaba? Ben Tansu Hanım'ın her türlü saldırıya karşı kendini savunduğuna eminim."

* * *

Yıllar geçti.

17.4.2000 tarihinde Hürriyet'te DYP Genel Başkanı Tansu Çiller'le yapılan bir söyleşiden bir bölüm; "Clinton'la ilgili yakıştırma yaptılar" başlığı altında yayımlandı.

Çiller'le söyleşen Pınar Türenç'ti ve şunları yazıyordu:

Söyleşinin bitiminde sade kahvelerimizi içerken **Çiller'e** aylardır içimde kalan bir konuyu açmadan edemedim.

"Belki kişisel ama sizin (eşi Özer Çiller'in desteklediği söylenen) BTV ve Öncü gazetenizde benim için çok çirkin yayın yapılmıştı. Ben de bunun için basının en büyük davasını açtım. Henüz sonuç alamadım ama siz kadın duyarlılığını sık sık dile getiriyorsunuz, bana yapılan bu çirkin iftirayı neden engellemediniz?"

Başbaşa kalmadık

Çiller: "Öyle mi? Hiç duymadım. O dönemde kendimle bu rezaletler arasında her şeyi kopardım. İzlemedim ve okumadım. Kadın olarak ben de çok çektim. Size yapılan çok ayıp. Çok üzüldüm. **Bana hep o kadın dediler. Hatta Amerika'ya gittiğimde Clinton'la ilgili yakıştırmalar bile yaptılar.** Pınar Ha-

nım hiç olur mu böyle bir şey? O kadar mantıksız ki... **Biz Clinton'la başbaşa bile kalmadık.** Dava açmakta çok haklısınız. Söylediğinize göre size Gazeteciler Cemiyeti sahip çıkmış. Bana partim bile sahip çıkmadı. Çünkü onlar da şaşırdı."

7

Çiller ve onun hakkındaki yorumları gazetelerle televizyonların ön plana aldıkları günlerde Köşk, sanki Türkiye böyle olaylarla çalkalanmıyormuş gibi, sakin ve kendi halinde bir çalışma içindeydi.

(16 Ekim 1993) Beni ve Emre Gönensay'ı çalışma odasına çağırdığında; daha önceki günlerde izlediğim tutumunu dikkate alarak Demirel'in ABD ile ilgili bir yorumda bulunacağını sanmıyordum.

Nitekim öyle oldu. Biz içeri girdiğimizde Demirel telefondaydı ve karşısındakine Kıbrıs'taki aymazlıkla ilgili kimi söylemlerde bulunuyordu.

Daha sonra Gönensay, ekonomiyle ilgili bilgiler vermeye başladığında yine telefon çaldı. Bu kez Necmi diye hitap ettiği biriyle konuşmaya başladı.

Emre Hoca sözünün kesilmesine ya sinirlendi ya da sıkıldı ki; Demirel'e "Siz irticalen konuşmayı seversiniz, bu metnin başlıklarını yazıp vereyim" dedi.

İstanbul finans merkezi olacakmış!

Bana gelince; 27 Ekim basın toplantısını tek konuyla sınırlandırmasını salık verdim. Tek konu olmayınca, gazeteler Demirel'in üzerinde durulmasını istediği konuyu değil, kendilerine uygun düşeni ön plana çıkarıyorlardı.

Demirel, "Ben söylerim" dedi. Yani 'ne yaparlarsa yapsınlar' der gibi.

Ayakta konuşmayı sürdürürken yarın dişçiye, ama bu gece Ahi'ler toplantısına gideceğini söyledi.

Bir kâğıttan Ahi'lerin ilkelerini okudu. Başta dürüstlük geliyordu, dedikodu yapmak yoktu. Hak yenmezdi... vs. vs...

"Şimdi" diyordu, "bunları okuyacağım ve 'Burada Ahi var mı?' diyeceğim."

Sonra kahkahayı basıyordu: "Tabii bu nitelikte insan? Yok!"

Çalışma odasının açıldığı koridorda bir-iki dakikalığına bekliyoruz Demirel, her çıkıştan önce tuvalete gidiyor. Ya elini yıkıyor ya da...

Necdet Seçkinöz de bizimle. Emre Hoca ayların dedikodusuna değindi:

"Necmi (Necmettin Cevheri) geliyor mu buraya?"

"Üç-dört defa geldi" dedi Seçkinöz. Ben;

"Herhalde kendini arkadan bıçaklayan ve Brütüs diye tanımladığı birini affetmez, yüz vermez" diyecek oldum.

Necdet Seçkinöz tersini söyledi:

"Affeder, barışır ve yumuşar Süleyman Demirel" dedi.

Öyle bir ses tonuyla söylemişti ki bu sözleri; Demirel'i övmüyor, eleştiriyordu.

Arabadayız. 'Mercedes görüşmeleri'nin bilmem kaçıncısı. Doğrusu bu davranışına sevinmeli miyim yoksa garipsemeli miyim, bilemiyorum.

"Herhalde İçişleri Bakanı Gazioğlu size Güneydoğu ile ilgili kimi bilgiler vermiştir" dedim.

Terslendi: "O, bana bir şey söylemez" dedi.

Fakat, Güneydoğu'daki basın bürolarında tam bir panik yaşanıyordu.

Gazete büroları PKK tehdidi altındaydı. Kimi bürolar kapatılıyor, kimilerinden gazeteciler ayrılıyordu.

Ses etmedi. Sıkıyönetimi yine gündeme getirdim. ANAP'tan, DYP'den böylesi istekli sesler geliyordu. Baki Tuğ da (sıkıyönetim savcılarından) kafileye katılmıştı. "Onu boşver" dedi, Demirel. Ama Güneydoğu'daki tırmanış ve sıkıyönetim isteği akla 'başka bir şey' getiriyordu.

"İstihbarat birimlerini ve hükümeti dinleyerek Güneydoğu sorununu yeni bir evreye sokmak gerektiğini" söylediğimde de sesini çıkarmadı.

"Askerlerin de bu konuda istekli olduklarından söz edildiğini" söylediğim zaman bu kez tepki gösterdi:

"Peki ama böyle istekleri varsa bize niye söylemiyorlar?"

Onu bilemezdim. Ancak önce konuya kamuoyunu ısındırmaya çalışabilirlerdi. Zaten Doğan Güreş Paşa da kışa kadar sonuç alınamazsa sıkıyönetim gelebileceğini söylememiş miydi? Birkaç ay önce!

Kabulleri vardı, ayrıldım.

Bir-iki gün sonra sıkıyönetim manşetlere tırmandı:

(17 Ekim 1993) Milliyet: "Sıkıyönetim tartışılıyor."

Şehiriçi baskılarında ise gazete Çiller'den demeç veriyor: "Sıkıyönetime gerek yok!"

Bölgedeki gazetecilerin güvenliği sağlanacakmış.

Ama gazeteler Güneydoğu bürolarını kapatıyorlar!

İçişleri Bakanı Gazioğlu, işte tam bu sırada Devlet Bakanlığına getiriliyor ve yerine Nahit Menteşe atanıyor. Mehmet Gölhan Milli Savunma'ya, Nevzat Ayaz da Milli Eğitim'e veriliyor.

Komutanlar Doğu'da. Ama (25 Ekim 1993) Salı günü:

Erzurum'un Yani beldesinde köy basan PKK, halkı kurşuna diziyor: 35 ölü!

8

Bismarck'ın bir sözü var ki, dünyanın pek çok ülkesi için geçerli:

"Politikada tıpkı ördek avındaki gibi davran. Üstünde yürüyeceğin toprağı yoklamadan adımını atma!"

'Üzerinde yürüyeceğimiz' toprak; çağdaş görünümlü, üstelik profesör. Bilimsel, ilimsel öngörüleriyle ülkeyi 21. yüzyıla taşıyacağını söyleyen bir kadın.

Fakat daha Başbakanlığının beşinci ayına girilirken her yanıyla incelenmiş ve hiçbir demokratik ülkede sorumlu bir mevkide kalması olanaksız olan bir dizi olumsuz nitelikle suçlanmış bir yönetici.

Milliyet'te yayımlanan bir yazı soruyor: "Ne ihtiyacınız var Sayın Çiller?"

Ve yazarı yanıt veriyor:

"Kariyerinizle ilgili ilk itirazları, Bakanlık yaptığınız sırada duymuştum. Sizi Boğaziçi Üniversitesi'nde öğretim üyeliğine kabul eden 'büyüklerinize' ve Amerika'da bulunduğunuz yıllarda yakından

görüştüğünüz arkadaşlarınıza göre, kariyerinize Yale Üniversitesi ile ilgili olarak düştüğünüz not, gerçeği yansıtmıyormuş. İkinci düş kırıklığım, Başbakan olduğunuz sıralarda yaşınızla ilgili bilgilerdi. Israrla 1946 doğumlu olduğunuzu belirtmenize rağmen dostlarımız da bulunan Arnavutköy Kız Koleji yıllıklarında her nedense 1943'lülerle aynı sınıfta okuduğunuz dikkati çekiyordu.

1944'lü olduğunuz halde 1943'lülerle birlikte eğitim görüyor olabilirdiniz. Nitekim ben de 1946 doğumlu olduğum halde 1945'lilerle birlikte okumuştum. Ama 1946'lı olup da 1943'lülerle aynı sınıfta olmanız, hiç mümkün değildi.

Kolej çevrelerinde bu küçük ayrıntılar biraz da istihza ile her dile getirildiğinde doğrusu 'neden bunlara gerek duyuyor?' diye düşünmeden edemedim.

Çünkü yaşınızı hiç göstermiyorsunuz. Olsa olsa yaşınızla iftihar edebilirsiniz.

Son olarak da konservatuvarın piyano bölümü son sınıfından ayrıldığınızı değerli meslektaşımız Güneri Cıvaoğlu'nun kulağına fısıldamışsınız. Amerika ziyaretiniz öncesinde bir hafta içinde 2 kez yazısında kullandı. Oysa ne tesadüf, aynı yıllar ben de İstanbul Belediye Konservatuvarı'nda öğrenciydim. Hem de piyano bölümünde... Zaten o dönemde İstanbul'da tek bir konservatuvar vardı. O dönemin piyano, solfej ve armoni hocalarından hayatta olanların önemli bir bölümünü ve aynı yıllarda konservatuvarda eğitim gören arkadaşlarımı teker teker arayıp sordum.

Maalesef sizi hatırlamıyorlar. Bu demek değil ki siz, İstanbul Belediye Konservatuvar öğrencisi olmadınız. Çünkü o yıllarda ailelerin çocuklarını iyi yetiştirme özleminin bir parçasıydı konservatuvar. Genelde ilkokulla birlikte 6 yaş civarında başlanılır, ortaokulda da devam edilir, liseye gelindiğinde ise bir tercih yapılması gerekirdi.

Çünkü konservatuvarda da bir noktaya gelinmiş olunur, günde 6-7 saat çalışmadan belli bir performansı tutturmak mümkün olamazdı. İşte bu noktada, yani konservatuvarın 6. ya da 7. sınıflarında çoğunluk benim gibi havlu atar, küçük bir azınlık ise okulu ikinci plana iterek dişini tırnağına takar ve 10. sınıfa kadar gelerek kon-

servatuvarı bitirmeyi başarırlardı. Ama zaten o başaranlar ya virtüöz ya da piyano hocası olurlardı.

Dolayısıyla konservatuvarın son sınıfından ayrılana pek rastlanmazdı. Belki bilirsiniz, son sınıfa kadar gelenin, orkestra eşliğinde konçerto çalmış olması falan gerekiyor.

İstanbul Belediye Konservatuvarı'nın kayıtlarını araştırmak istedim. 'Maalesef yanmış, en eski kayıt 1986' dediler.

Eminim siz piyano eğitimi görmüşsünüzdür. İstanbul Belediye Konservatuvarı piyano bölümü öğrencisi de olmuş olabilirsiniz.

Ama son sınıf deyince olmuyor Sayın Çiller!

Hem ben bu tür küçük saptırmaları neden yaptığınızı doğrusu hiç anlamıyorum. Güzelliğiniz var. Tahsiliniz var. Profesörlüğünüz var. Allah bağışlasın 2 tane evladınız, iyi anlaştığınız yakışıklı bir eşiniz. Boğaz'da yalınız, 500 milyar lira olarak açıkladığınız mal varlığınız var. Son derece şık ve zarifsiniz.

Bence komplekssiz ve alçakgönüllü olmak için gerekli her şeye sahipsiniz.

Dahası var mı? Başbakan olmuşsunuz. Artık bu noktada sahip olmadığınız rütbeler icat etmeye ne ihtiyacınız var ki?" (Meral Tamer)

9

Ekim ayı (1993) sonlarına doğru üç olay arka arkaya gerçekleşti.

Çiller, terör konusunda partiler arası 'mutabakat' arayışına girişti, liderleri ayrı ayrı görmeyi planladı ve tabii, düzensiz bir çalışma sonucu, başaramadı.

TBMM Başkanı Cindoruk terörle ilgili bir 'zirve' düzenledi. Sonuç alamadı.

Cumhurbaşkanı Demirel basın toplantısında teröre geniş yer verdi.

Özetlersek:

Terörle mücadele yöntemleri konusunda TBMM'de grubu bulunan partilerle 'milli mutabakat' arayışına gireceğini açıklayan Başba-

kan Çiller'in girişimleri, izlediği yöntem nedeniyle, randevu pazarlığının ardından 'fiyaskoya' dönüştü.

Mutabakat çağrısından sonra Ankara'da görüşecek lider bulamayan Çiller, ANAP ile RP'den alınan randevuları da iptal etti.

Çiller yaptığı ilk açıklamada, görüşmelerin MGK toplantısından sonrasına ertelendiğini bildirdi. 3 saat sonra ise erteleme tarihi konusunda zaman belirtmedi.

TBMM Başkanı Cindoruk'un 'zirvesi' Çiller'in mutabakat arayışına oranla daha ciddi bir seyir izledi.

Ama, zirveden somut bir sonuç çıkmadı. Zirvede ve sonra:

Mesut Yılmaz Çiller'e "Açıklamalarınızdan teröre karşı önlem konusunda bir planınız ve programınız olmadığı anlaşılıyor" dedi. Haklıydı. Zira hükümet zirveye özel bir öneri getirmemişti. CHP lideri "Halka verebileceğimiz bir müjde yok" diye konuştu. DSP lideri Ecevit ise "Çok şey bekleyenler hayal kırıklığına kapılmış olabilir" diyordu.

10

Terörle mücadele güncelliğini koruyor. Basın, bu konuda yayınlar yapıyor. Bir akşam üzeri. Odasında konuşurken Cumhurbaşkanı yakınan bir sesle;

"Bütün gazeteciler durmadan beni arıyor. En basit olayı soruyorlar. Öyle sorular ki, 'balık kavağa çıkacak mı' kabilinden" diyor.

Bu kısa açıklamalar hükümetin beceriksizliğini ve tek sorumlu Çankaya imiş gibi bir havanın estiğini anlatmak için mi? Pek kestiremiyorum. Ama bir hükümet boşluğunu ima ettiği kesin.

Yoksa basın Çankaya'yı neden arasın?

Çankaya terörle uğraşıyor ve kimi eğilimleri karşılamaya çalışıyor. Sabah Ertuğrul Özkök'ü kahvaltıya çağırmış ve ona 'sıkıyönetime gerek olmadığını' anlatmış.

Başka bir hava esinlendim sözlerinden. Sıkıyönetimin önünü tam ve tümüyle kesmek de istemiyor. Belki bir gün gerekebilir diye düşünüyor olabilir. Kapıyı aralık bırakıyor.

PKK'nın Güneydoğu'da gazete bürolarına karşı yürüttüğü kampanya tutmuş görünüyor.

Apo iyice azıtmış; antenleri indiriyor, silah ruhsatı veriyor, vize veriyor ve gazeteci kovuyor bölgeden. Tabii bu eylemlere karşı devlet, yani hükümet gereken önleyici önlemleri almayınca... Sıkıyönetimin konuşulması kaçınılmaz hale geliyor.

Bu durum karşısında "ne yapılabilir" sorusuna yanıt aranabilir mi?

Kararlı bir sesle;

"Hiçbir şey yapılamaz" dedi.

Güngör Mengi aramış: "Ona, PKK, 'İstanbul'daki büroları kapatacaksınız' derse, kapatacak mısınız?" diye sordum. Ve dedim ki: "Güneydoğu'da devlet memuru, doktoru, mühendisi her şeyiyle görev yapıyor, görevini sürdürüyor."

Demirel, PKK'dan en ufak bir uyarı gelince gazetelerin büroları kapatmalarına böyle karşılık veriyordu.

Mengi Demirel'den bir şey yazmıyor ama Ertuğrul Özkök, Demirel'in gönderdiği bir açıklamayı yayımlarken manşette Cumhurbaşkanı'nın "görev benim" dediğini veriyor. Oysa Özkök'e gönderilen açıklama şöyle:

"Anayasa gereği terörle mücadelede koordinasyonu Cumhurbaşkanı sağlar. Ben Milli Güvenlik Kurulu'nun başıyım. Ama bu görev, bütün devlet kurumlarını kapsar. Bu, hükümetin sorumluluğu yoktur anlamına gelmez."

Demirel İstanbul'daydı ve sürekli terör üzerine konuşuyordu. Gazetelerin büro kapamaları siyasilerde sert tepkilere yol açmıştı. Örneğin Necmettin Cevheri "Güneydoğu'da eğer savaş varsa, oraya savaş muhabirleri göndersinler" diyordu.

Çiller ise... Liderleri toplayacağını taa Amerika'dan söyleyip durdu. Toplantı girişimi nasıl sonuç aldı, biliniyor.

Eski Köşk'e geldik. Çalışma odasında önce Kimyacılar heyetini kabul etti. Beni de bu kabul sırasında yanında tuttu.

Tekrar terör konusuna döndük. AGİK'te terör ve insan hakları vs. ile kimi karşı çabalara 'kırmızı ışık' yakıldığından söz ediliyordu.

"Bunların hepsi bana vız gelir" dedi Demirel:

"Ülkenin bölünmesi söz konusu olunca!"

11

Televizyondaki görüntülerde de gözden kaçmıyordu.

Ömer Tarkan haberi getirdi.

Demirel'in sağlığı pek yerinde değildi. Paralize olmuş. Yüzünün sol tarafı ağır işliyor. O sıralar ağzı da biraz çarpıktı.

Basın durumu 'çakmadan' düzeltmişler. Tedavi görmüş.

Çankaya gündeminde DYP liderliği yeni bir aşamaya giriyor mu? Bence hayır! Demirel, giderek konudan uzaklaşıyor.

Fakat Emre ile Ömer, Cindoruk'tan umut kesilince, İlhan Kesici'nin şanslı olduğunu öne sürmeye başladılar.

Cumhurbaşkanı ile konuşurken (19 Ekim 1993) Kesici'ye basının son günlerde büyük ilgi gösterdiğini, hemen bütün dergilerle televizyonlarda yer aldığını söyledim.

Demirel, İlhan Kesici için;

"Ama onun bir mahzuru var" dedi ve ekledi:

"Haklı ya da haksız. Adı 'damada' çıktı."

İlhan'ın Şevket Demirel'in büyük kızı ile evlenmesi söz konusuydu, hatta 'aile içinde bu evliliğin hayli tartışmalara sebep olduğu' söyleniyordu.

İlhan Kesici'ye Demirel'in yeşil ışık yakmadığını böylece öğrendik.

Tam o günlerde basın Clinton-Çiller görüşmesinin yankılarıyla dolup taşıyordu. Söz açacak oldum:

"Çiller'inki de Clinton'ınkiler de (söyledikleri demek istiyor) palavra! Hiçbir şey değil!" diye hayli ters bir sesle bahsi kapatıverdi:

Oysa daha sonraki bir gün Sedat Ergin'e 'Çiller'in ABD gezisinin yararlı olduğuna' değinen kısa bir demeç verecekti.

12

Çağrı üzerine odasına girdiğimde Emel Yatmaz'la ayakta konuşuyordu. Çiller'in ABD seferi sona ermiş, terörle ilgili bir dizi toplantı gündeme girmek üzereydi.

Söze karışmadım, bekledim. Galiba günlük programlar üzerin-

de duruyorlardı. Cumhurbaşkanı geçen salı günü 'etkinlikleriyle kabullerini' anlattı. Çarşambaydı günlerden.

Öylesine yüklüydü programı. Ama, keyif duyuyordu yüklü programları gerçekleştirmekten.

"Bu kadar yüklü programı yaparken kendisine rahatlatıcı bazı saatler ayırmasının yararlı olacağını" söyledim.

Keşke söylemeseydim. İçtenlikle değindim; bu kadar yorucu bir çalışma sistemine dayanma gücü bir gün gelecek kalmayacaktı.

Başını tavana doğru kaldırdı, sola çevirdi. Bu hareketi, öneriyi beğenmediğini gösteriyordu. Sonra güldü:

"Hatıralarını yazarken, 'Süleyman Demirel'le arabada veya karanlık bastıktan sonra konuşurduk' dersin" dedi.

Arada bir; güncel notlar alıp almadığımı soruyordu.

Evet, notlar alıyordum.

Anılarımı bir gün gelecek, yazacağımı biliyordu.

Sonra çıktık bürodan. Arabaya bindik. Yine günlük işlerden söz etti. Kimi gelişmelerden söz edecek zaman kalmıyordu.

"Bu gece bize on yıl boyunca iyi davrananları yemeğe çağırdık" dedi. Bu akşam yemekleri birkaç gün sürecekti.

Siyaset dışı bir konuşmaya geçiyorduk. Çoğu zaman kendi ev yaşamı ve aile yaşamıyla ilgili konularda son derece kapalı olan Demirel, bugün nedense Nazmiye Hanım'dan bahsediyordu.

"Üç-beş aydır kız kardeşi buradaydı. Çocuklarla oyalanıyordu. Şimdi yalnız kaldı" diyordu. Nazmiye Hanım'dan bir sıkıntısı mı vardı, ya da Nazmiye Hanım Köşk'ün üst katında yalnız başına oturmaktan sıkılıyor muydu? Bilemiyordum.

Ben Demirel'in ikamet ettiği, yattığı ve çalıştığı kata ya iki ya da üç kez çıktım. Bir kezinde pazar günüydü, bir konu etrafında çalışacaktık, çağırdı, gittim. İkinci katta sıcak bir iklim veren bir çalışma bölümündeydi.

Bir kezinde, galiba Cumhurbaşkanı seçildiğinin ilk yıldönümünde kısıtlı sayıda çağrılı gruba akşam yemeği vermişti. Eşimle gittik.

Üçüncü kezinde, Cumhurbaşkanı ile eşinin sabah kahvaltısı yaptıkları, yemek yedikleri ve oturma odası gibi kullandıkları bir bölümü gördüm.

Nazmiye Hanım bu bölüme çok sevdiği kuşlarını, akvaryumunu getirmişti, bana da özenle gösterdi.

"Belki artık canı sıkılmıyordur" diye düşündüm. Nazmiye Hanım küçük 'şeytanları'nı; balıkları, kuşları Köşk'e taşımıştı.

Kayınço Ali'nin ikizlerine Demirel –çocuğu olmadığı için– 'çocukları' gözüyle bakıyordu. Kayınçoya da oğlu gözüyle!

Çocuklar da Köşk'ün üst katında her türden oyunu oynuyor, Demirel ve eşini mutlu ediyorlardı.

Kayınço bu yüzden çok değerliydi.

Çünkü ikizlerin doğduğu gün Demirel bana "Bize iki evlat verdi" diyerek kayınçoya olan muhabbetini göstermişti.

Kayınço da bu sevgiden yeterince ve belki de fazlasıyla yararlanmayı biliyordu.

Köşk'te resmi bir sıfatı olmayan, ama orada olan bitenlerden bilgi sahibi olan 'etkili bir isimdi' kayınço!

Demirel'in de siyaset dışındaki pek çok konuda kayınço Ali Şener'den etkilendiği Köşk çevrelerinde anlatılıyordu.

Siyaset içi konularda da bir araç gibi kullandığı da...

13

O gece "son on yılda kendisine ve eşine 'iyi muamele' edenler için vereceği akşam yemeği" sofrasını denetledi.

Yanındaydım. Masada kim kimin yanında oturacak? Cumhurbaşkanı önüne konulan bir taslağı özenle inceledi.

Kimi yerlerini düzeltti. Sonra yalnız kaldık, "Bugün ne var, ne yok?" diye sordu.

Güncel durum; PKK, Diyarbakır ve gazeteciler... Cumhuriyet büroyu tekrar faaliyete geçirmeyi düşünüyor. Meslek örgütleri Diyarbakır'da. Özetle basın Kurtuluş Şavaşı'ndaki kimi gazeteleri anımsatıyor.

Güldü hafifçe. Sanki doğruluyormuş gibi "Evet, evet" dedi.

Güneydoğu sorunu kimi çevrelerde çözülme başlatmış. "Mademki çözemiyoruz terörü, bırakalım gitsin" gibi kolaycı çözüm yollarının benimsendiğini duyuyoruz.

"O çevreler" dedi: "Her zaman söylediler, şimdi de böyle söylerler."

Neyi ve nereyi, niçin terk ediyorduk? Nerede kalmıştı Cumhuriyet'in ana ilkeleri? Misakı Milli... Birlik ve beraberlik...

Ama Cumhurbaşkanı'nın bu türden yaklaşımlara karşı olduğunu –örneğin gece yemeğine gelmesi olası– iş adamlarından başlayarak her kesime söylemesi gerekiyor.

"Lütfen bu adamlara akıllarını başlarına almalarını söyler misiniz?" dedim.

"Söylerim!" dedi. Ekledi:

"Yarın ve daha sonraki konumalarımda da söylerim."

Demek Cumhurbaşkanı basın piyasasına yayılan bu düşünceden haberliydi.

Cindoruk'un pazartesi günü yapacağı liderler zirvesine değindim. "Siz" dedim: "Akbulut'un Başbakanlığı sırasında terörle ilgili bir zirveye katılmıştınız. Ne çıkmıştı? Hiç!"

"Bu sefer de bir şey çıkmaz" dedi Demirel:

"Ben Cindoruk'a söyledim böyle bir toplantı yapmasını. O da ertesi günü hemen basın toplantısı düzenledi ve terör zirvesini ilan etti."

Laf Cindoruk'tan açılınca 'liderliği' yine konu oldu.

"Cindoruk'la parti liderliğini konuştunuz mu?"

"Canım ben fazla bir şey söylemedim. 'Partiyi içinde bulunduğu bunalımdan çekip çıkarın,' dedim."

Ama bu konuşmaların gazetelere yanlış yansımasından yakınıyordu.

Ertuğrul'a "Devlet benim, görev benim" dediğini doğruladı.

Ayağa kalktık, kapıya geldik. Birden ayağını sertçe yere vurdu:

"Ben burada (Çankaya'da) kaldıkça ve bulundukça bölünme asla olmayacak!" dedi.

Güneri Civaoğlu'na da şöyle demiş:

"Rize'den İskenderun'a bir hat çizip doğusunda kalan illeri verelim mi?"

Ankara tedirgin. Güneydoğu teröründeki azgınlık başkentin başını ağrıtıyor.

Başbakan Çiller işin ayırdında mı acaba?

14

"Aman Allahım, palavraya bak" diye not düşmüşüm haberin hemen yanına.

Haber, uzun bir yazının sonundaki bir-iki cümle ve Çiller, gazeteciye uçakta konuşuyor:

"Ben ucuz siyaset yapmıyorum. Bu ülkeyi düşünüyorum. Muhalefette olsam inan, muhalefet değil, birlik ve beraberlik için elimden geleni yapardım."

Tek sözcüğü bile doğru çıkmayan, bir aldatmaca bir yalan kampanyası. Yalakalar dışında beş ay sonunda Çiller'i yutan kalmadı ama, çeşitli nedenler –özellikle kredilerle teşvikler– hem iş dünyasında hem de medya çevrelerinde Çiller'i 'sineye çekme' dürtüsünü güçlendiriyor.

İnsanların kişiliklerini ve ruhsal hallerini belirlemede önemli rol oynadığı göz önüne alınırsa...

"Tansu Hanım'ı yaklaşık on yıldan beri tanıyorum" diye yazan Osman Ulagay'ın (31 Ekim 1993) yargılarını doğru kabul etmek gerekiyor:

Ulagay, "Tansu Hanım, varmak istediği hedeflere varmak için her türlü yolu denemeyi göze alabilen bir kişiliğe sahip" diyor.

Ulagay'ın bu saptaması dört yıl sonra 28 Şubat gibi siyasal yaşamımızda çok önemli bir yeri olan olayda kendisini gösterdi.

Çiller, iktidarda kalmak, ancak mal varlığıyla ilgili Meclis araştırması sonunda Yüce Divan'a gitmekten kurtulabilmek için –deyim yerinde ise– 'şeytan'la işbirliği yaptı.'

Refahyol, memlekete hizmet yolunda atılan bir adım değildi. Tansu Çiller-Necmettin Erbakan işbirliğiyle ülkenin şeriatçı kafalara ve kadrolara teslimini sağlayacak ilk büyük adımdı.

Bu örnek anımsanırsa, Ulagay'ın 5 yıl önceki yargısı Çiller'i gerçekten iyi tanıdığını gösteriyor.

Çiller'e –daha önce de değindiğimiz gibi– yalakalar dışında sağduyusu ve mantığı sağlam hemen her yazar karşı çıkmayı görev bildi. Ama her kesimi içine alan 'yararlar çemberi' kırılamadı.

Beşinci ayında Çiller Türkiye'de yüzeysel değerlendirmelere kolayca kapılan insanların zaaflarını çok iyi kullanarak Başbakanlı-

ğa kadar tırmanmayı başardı ve ne yazık ki, bu başarının etkisiyle;

"Ben bilirim, ben yaparım" havasına çok çabuk kapıldı.

O denli başı dönmüştü ki bu kolay başarıdan; kendine olan güvenini "Ben hiçbir büyük savaşı kaybetmedim" diye özetliyordu.

Çiller, kongrede genel başkanlık seçimini kazandıran özelliklerin, ülkeyi yönetmede de yeterli olacağını sanıyordu.

Bu sanı sadece Çiller'de mevcut değildi.

Medyada da iş çevrelerinde de vardı.

Tabii, basında olduğu gibi, iş dünyasındaki istisnaları ile.

İş adamı Rahmi Koç, Houston'da (26 Ekim 1993) verdiği demeçte Çiller'i 'uyguladığı ekonomik politikalarda bir adım ötesini görmemekle' suçluyordu. Ama kendini 'dişi Özal' sanan Çiller'e karşı "rahmetli Cumhurbaşkanı'nın on adım ilerisini gördüğünü" söylüyordu.

Çiller'le Koç grubu arasındaki kavganın ilk temeli böylece, ta 1993 yılında atılmış oldu.

Sedat Ergin (28 Ekim 1993) "Başbakan Çiller'in liderliğinin ilk kez ciddi yıpranma işaretleri gösterdiğinden" söz ediyordu.

Boş düşlerdi medyaya egemen olan. Zira, pek çok yazar, ekonomik göstergelerin gösterdiği kötüye gidişten, PKK terörünün tırmanışa geçmesinden sonra Çiller'in liderliğini tartışmaya açıyor hatta 'liderliğini sağlama alacağı' noktasında duraksamalar sergiliyordu.

Oysa Çiller'den değil kurtulmak, genel başkanlığını pekiştirmek için partide yoğun bir çaba, bir hazırlık dönemi açılmıştı ve gerekleri yerine getiriliyordu.

Çiller'in, yaşını başını almış, hatta genç ve orta yaştaki erkek siyaset adamlarını nasıl parmağının ucunda oynattığını gösteren son örnek, İçişleri Bakanı Mehmet Gazioğlu'nun anlattıklarıydı.

Başarısız bir Bakanlık döneminden sonra Devlet Bakanlığı gibi pasif bir göreve alınan Gazioğlu, bu yer değiştirmenin gerçekleşmesini (25 Ekim 1993 - Sabah) şöyle anlatıyor:

"Tansu Hanım beni ekonomiden sorumlu Devlet Bakanı yapmıştı. Ama İçişleri Bakanlığına güveneceği bir adam bulamayınca beni getirdi.

Neticede Tansu Hanım'ın en çok sevdiği insan benim.

En çok güvendiği de benim.

Sayın Tansu Hanım bana;

'Mehmet seni hırpalıyorlar. Hırpalayacaklar. Senin yıpranmanı istemiyorum. Zaten kafamda sen ekonomiden sorumlu Devlet Bakanıydın. Ben seni şimdi ekonomiden sorumlu Bakanlığa getiriyorum. Bana daha çok yardım edeceksin. Güveneceğim insan, birinci insan sensin,' dedi."

Gazioğlu'nun adı Devlet Bakanlığında silindi gitti. Varlığıyla yokluğu bilinmedi, izlenmedi bile.

O günlerin arayışları arasında devletin tepesinde görev alanların söylediği kimi sözler özellikle önem kazanıyordu.

Örneğin, Genelkurmay Başkanı Doğan Güreş'in Başbakan Yardımcısı Murat Karayalçın'a söylediği bir cümle, "Türkiye liderini arıyor" başlığı altında kamuoyuna yansımıştı (26 Ekim 1993).

Ertuğrul Özkök, "Güneş aynen şunları söylüyor" diye yazıyor ve cümleyi yineliyor: "Güneydoğu'ya gidince moralim düzeliyor, Ankara'ya gelince moralim bozuluyor."

Bu cümleden çıkan yorumda, "Türkiye'nin bu gemiyi sakin sulara götürecek liderler aradığı" irdeleniyor.

'Lider' demiyor Özkök, 'liderler' diyor.

O da hâlâ Tansu Çiller'de bir umut ışığı görüyor olmalı.

Genelkurmay Başkanı Güreş Paşa ise bir süre sonra Çiller'e bir devlet görevlisinin üst'üne olan aşırı bağlılığını şöyle ifade edecek:

Çiller için "Tak der, şak diye yaparım" diyecekti!

Demirel'in aradığı; ordu ile hükümet arasındaki uzlaşmanın somut, ama garip bir kanıtı bu cümle. Ne ki, aynı cümle Demirel'in başına 1994 yılının Ağustos ayında çorap örecek!

15

Çiller tek başına her şeyin üstesinden geleceğini ve her şeyi becerebileceğini sanıyor.

Eleştirilerden birçoğu bu noktaya takılı.

Doğu Anadolu yanarken ekonomi konusunda radikal kararları

alınamayacağı, acı reçete hazırlanamayacağı, özelleştirme yapılamayacağı öne sürülüyor.

Tabii mantıklı bir görüş var: Ülkeyi bu duruma Tansu Çiller getirmedi ama, Tansu Çiller durumun kötüleşmesine yardımcı oluyor.

Zira Çiller 'yalnız başına olmaktan hoşlanıyor.'

Tansu Çiller (Ekim 1993'te) koskoca bürokrat kadrosu arasında güvenebileceği 20 kişiyi hâlâ bulamadı. En önemli sorumluluklar 'vekâleten sürdürülüyor.'

'Bürokrasinin tepesindeki vekiller'in listesi yayımlanıyor:

Başbakanlık Müsteşarlığı, DPT Müsteşarlığı, HDTM Müsteşarlığı, HDTM Teşvik Uygulama Genel Müdürlüğü, HDTM Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü, HDTM Müsteşar ve Yardımcılıkları, HDTM Dış Ekonomik İlişkiler Genel Müdürlüğü, KOİ Başkanlığı (özelleştirme).

Bunlar göze batan, vekâletle idare olunan önemli yerler. Bunların arasında yüzlerce 'vekil memurlar' ordusu da cabası.

Tam bu sıralar (29 Ekim 1993) New York Times gazetesinde William Safire'in "Satılık Dost" başlıklı yazısı çıktı.

Türkiye'nin haklı olduğu bir davayı ABD'de çok kötü izler bırakacak biçimde anlatan Çiller'i acı cümlelerle eleştiren bir yazıydı bu.

* * *

Sonunda uzun hazırlıklardan sonra; Cumhurbaşkanı Demirel 'Köşk'ün yeni hizmet binasını' da tanıtan, ama Cumhuriyet'in 70 yılını bugünüyle yorumlayan bir basın toplantısı düzenledi.

Bütün başdanışmanlar küçük bir salonun duvar kenarlarına dizilen iskemlelere yerleştik. Başımızda da Genel Sekreter Necdet Seçkinöz!

Gelen gazetecilerin hemen hepsini tanıyor ve uzaktan selamlaşıyoruz.

Başbakan ve muhalefet lideri olarak sayısız basın toplantısı yapan Demirel, yan kapıdan içeri süzüldü ve oturdu, yazılı metni önüne açtı, okudu.

70 yılda Türkiye Cumhuriyeti neler başarmıştı; rakamlarla anlattı. Bundan sonraki yıllarda, 2000'lere girerken Türkiye elektrikten milli hasılaya kadar neler kazanmalıydı; rakamlarla anlattı.

Sürekli vurguladığı, bütün bunların, özgürlükçü demokrasi için-

de gerçekleştiği ve gerçekleşebileceğiydi. Bir de Atatürk'ün Türk ulusu için gösterdiği refah yollarını sık sık yineliyordu.

Demirel, 70 yıl önceyi ve 70 yıl sonrayı rakamlarla anlatırken şöyle bir bağlantı yaptı:

"Cumhuriyet yorumu üzerinde benim bu fikirlerime, kanaatlerime iştirak etmeyecek kimsenin olduğunu tahmin etmiyorum. Kim diyecek ki, Cumhuriyet 70 yılda barışı korumamıştır? Kim diyecek ki 70 yılda Cumhuriyet ülkenin kalkınmasına, eğitimine hizmet etmemiştir? Kim diyecek ki Cumhuriyet bir tek parti idaresinden çok partiye geçmiş ve bugün dünyayla devrim bakımından eksiksiz hale gelmemiştir, getirmemiştir Cumhuriyet bunları?

Ve bütün bu çerçeve Büyük Atatürk'ün gösterdiği çerçevedir. Binaenaleyh, laik, demokratik, kalkınan bir Türkiye, aslında güzel bir Türkiye'dir; biz buna sahibiz, bunun değerini iyi bilmeliyiz diyorum."

Sonra sorulara geçildi.

Interviewer muhabiri bir dizi soru yöneltti. Tabii PKK ve terör üzerine:

Soru: "Sayın Cumhurbaşkanı, şurası çok açık ki, siz terörle mücadelede elinizden gelen her şeyi yapmaya kararlısınız. PKK ile mücadele konusunda ne çeşit özel tedbirler almak niyetindesiniz? Örneğin, sıkıyönetimin kaçınılmaz bir seçenek haline gelebileceğine inanıyor musunuz ve hangi koşullar altında uygulanmasının söz konusu olacağını düşünüyorsunuz?"

Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel: "Sizler, Türkiye'de nelerin olup bittiğini takip ediyorsunuz. Bildiğiniz gibi, iki gün önce Milli Güvenlik Kurulu toplandı. Milli Güvenlik Kurulundan Hükümete sıkıyönetim ilan edilmesinin gerekliliği konusunda herhangi bir teklif, öneri gelmedi. Ancak, bu demek değildir ki, asla sıkıyönetim ilan etme yoluna gidilmeyecektir. Gerekirse, kaçınılmaz hale gelirse tabii ki ilan edilebilir. Bu, kanunlar dahilinde bir tedbirdir."

Soru: " 'Kaçınılmaz bir hale gelirse,' dediniz; hangi şartlar bunu kaçınılmaz bir hale getirecek?"

Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel: "Sonunda bunun kaçınılmaz bir hale geleceğini söylemiyorum. Bunu bizim güvenlik kuruluşlarımız bize öneri olarak getirirler. Biz de tartışırız. Milli Güvenlik

Kurulu Hükümete teklif eder ya da Hükümet Milli Güvenlik Kurulu-na getirir, eğer sıkıyönetim ilanı arzusunda iseler, daha sonra Milli Güvenlik Kurulu konuyu gözden geçirir. Ancak sıkıyönetimi Milli Güvenlik Kurulu ilan etmez. Milli Güvenlik Kurulu, hükümete bir öneri olarak getirir, sıkıyönetimi Hükümet ilan eder. Tabii, Hükümet daha önce Parlamentoya danışır, Parlamento da kabul eder. Ancak, sıkıyönetim ilan edildiği andan itibaren geçerli olur, yürürlüğe girer. Fakat şu an için, bugün ve yarın için size şunu söyleyebilirim; bana böyle bir öneri gelmedi."

Sonra 'bizimkiler' sormaya başladı:

Soru: "Sayın Cumhurbaşkanım, terörle ilgili bölümü dikkatle izledim, dinledim ve okudum. Terör giderek tırmanıyor, boyutları da çok hızlandı, üç kısa soru sormak, yöneltmek istiyorum bu konuda.

Birincisi, dün genel görüşme sırasında, gensoru görüşmesi sırasında Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde, muhalefet, sizin koalisyon hükümeti oluşturduğunuz sırada, 'Kürt realitesini kabul ediyoruz' dediğinizi hatırlatarak, bunun ne anlama geldiğini sordu. Bunu kamuoyuna açıklar mısınız buradan?

İkincisi, Lice'deki olay sırasında şehit düşen Bahtiyar Paşamızın, kaza kurşunuyla hatta bir şeyle, şehit düştüğünü söylediniz; bu ne anlama geliyor?

Bir de, bu terörün tırmanması, Çekiç Güç sayesinde oluşturulan Kuzey Irak'tan kaynaklanıyor mu? Bu konuda devletin ne gibi önlem almasını düşünüyorsunuz?"

Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel: "Şimdi, Kürt kimliği ne manaya gelir söyledim, belki 10 defa 20 defa söyledim, ama bir defa daha söyleyeyim, madem merak edilmiş Parlamentomuz tarafından, siz de nakilsiniz.

Türkiye'de 'Ben Kürdüm' diyen insanlar vardır. 'Hayır sen Kürt değilsin' zorlamasına gerek yoktur. Ama 'Sen bu milletin çocuğusun ve bu devlete ve vatana, ben Kürt değilim diyenlerle beraber sahipsin.'

Binaenaleyh, bu 1000 senelik Anadolu potasıdır. Bu potanın içerisinde, ırken başka bir ırktan gelsen bile, kendisine Türk Milleti denen bir milletin fertleriyiz biz, hepimiz. 'Hayır; ben Türk Milleti değilim, Türk de değilim. Kürdüm.' O ayrı mesele, onun tartışması

ayrı; ama, 'Ben Kürdüm' diyen, pekâlâ 'Sen Kürtsen Kürtsün' diyelim. Yani, ben Kürdüm diyene, 'Hayır sen değilsin' gibi bir ısrarda bulunmayalım. Benim dediğim Kürt kimliği budur.

Eğer bundan öte de bir şey söylemek istesem, söylerdim. O günden beri de sadece bunu söyledim, bundan öte de bir şey söylemedim. Hiç kimse, benim ağzımdan, Türkiye'nin parçalanmasına varacak bir yorum alamaz veya kelimeyi dahi alamaz; açıklıkla söylüyoruz. Yani, ben Cumhurbaşkanı olduğumdan dolayı değil, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olduğumdan dolayı da, Cumhurbaşkanı olmam yeminimle bağlı, Mecliste üye olmak yeminle bağlı, Türkiye'nin bölünmez bütünlüğüne, herkesin yeminle bağlı olduğunu ifade etmeliyim.

Şimdi ikinci sorunuz.

Ben, Genelkurmay'a gittim, biliyorsunuz hadise üzerine, bana izahat verdiler. Bir kurşun, böyle birisini hedef alarak sıkılmış bir kurşun değil. Çünkü orada birçok askerler var, birçok insanlar var. Sadece merhum General Bahtiyar Aydın ve yanında bir uzman çavuş şehit oluyor da, onun dışındakilere bir şey olmuyor. Yani, şöyle olabilir: mesela toplu yerde insanlar olur, General da olur. Bir şey düşer Allah göstermesin üstüne, pek çok kişi şehit olur, o da olur arada. Bu nasıl olmuş? Bunu araştırırken, bana verilen bilgi, bu bir kurşun, yani bir serseri kurşun veya bir tesadüf veya bir kaza kurşunu adlandırılabilecek cinsten bir kurşundur. Yani, böyle bir karşılıklı siperleşmeden doğan bir olay değil.

Bir merdiven çıkarken tesadüf etmiş bir kurşundur. Çünkü, o saatte merhum Generalin oraya gelip, o merdiveni çıkacağını kim ne bilir karşı taraflardan, kurşun atanlardan kim ne bilir? Bu çeşit konuşmalar oldu. Öyeyse, bu bir tesadüfi iştir, yani, planlanmış bir iş değildir, anlamında söylenmiştir.

Şimdi üçüncü sorumuza gelelim.

Çekiç Güç'ün bizim ülkemizdeki terörü şiddetlendirdiğini savunmak mümkün değildir. Bu, birçok kere izah edilmiştir.

Çekiç Güç ne yapıyor?

Kuzey Irak'taki halkı Bağdat idaresine karşı koruyor, Kuzey Irak'taki halkı, Kuzey Irak'taki halk dediğimiz zaman, 2.5-4 milyon Kürt orijinli, Türkmen orijinli, Arap orijinli anlamında, büyük bir

kısmı Kürt orjinli, orada eskiden Osmanlı Devleti'nin vatandaşı olan insanlar var.

Eğer Musul vilayeti Lozan'da Türkiye'de kalsaydı, onlar da bugün Türkiye'nin vatandaşları idi."

Soru: "Sayın Cumhurbaşkanı, açıklamalarınızda 'Ya, ne yapsın?' sorusundan sonraki bölüm biraz kısa kaldığı için, ben müsaadenizle teşhise dönmek istiyorum. Eğer izin verirseniz, cevabınızdan sonra, ona bağlı olarak bir soru sorma hakkını daha elde tutmak istiyorum.

Devletin resmi açıklamaları, şu anda bölgede yaklaşık 12 bin silahlı terör örgütü mensubunun bulunduğunu söylüyor.

Size göre, teşhis açısından bu bir iç ayaklanma mıdır, yoksa terör örgütünün yapılanması ve kaynakları açısından Türkiye'nin su ve petrol kaynaklarına dönük bir dış saldırıyla mı karşı karşıyayız?"

Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel: "Hangi şekilde yorumlarsanız yorumlayın, Türkiye'nin dağlarında silahlı adamlar var. Bu, Türkiye'nin buna karşı yapması lazım gelen hareketi değiştirmez.

Bir ülkenin dağlarında silahlı adamlar olur mu? Ülke, hangi ülke olursa olsun. (A) ülkesi olsun, (B) ülkesi olsun, (C) olsun, hangi ülke dağlarında silahlı adamlar bulunmasını hoş görür?..

Binaenaleyh, Türkiye'nin yaptığı, yapmaya mecbur olduğu, her şart sırasında yapacağı devlet olma vakarına, devlet olma haysiyetine yakışır biçimde kendi hükümranlığını, ülkesini toplu iğne başı kadar her toprak parçasında kayıtsız şartsız tesis etmesidir.

Ve Türkiye Cumhuriyeti Anayasası da, bu tedbirleri düşünmüştür, yani her şeye her tedbir düşünmüş de buna düşünmemiş değil ki. Ona göre de, bu Anayasayı 118, 119, 120. maddelerinde, devleti devlet yapan, devletin hukukun içinde kalarak gerekli zaman meşru güçlerini, zor kullanma güçlerini kullanmasını tabii saymıştır ve o yapılıyor sebep ne olursa olsun."

Soru: " 'Sebep ne olursa olsun' diyorsanız, tabii benim sorabilecek bir sorum yok; ama, eğer bu bir dış tehdit olarak algılanırsa, o zaman hukukun içinde kalarak zor güçlerini kullanma gibi bir kavram zaten kendiliinden ortadan kalkmıyor mu?"

Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel: "Nasıl kalkacak ki?"

Soru: "Bir dış tehditten bahsediyorum efendim."

Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel:"Hayır, dış tehdit diye, dış tehdite varmadan evvel içeride adamlar var. Ben de bunlardan bir kurtulsun devlet diyorum. Yani halk, millet. Türkiye bundan bir kurtulsun.

Dışarıdan Türkiye'ye 'Şunu verin, bunu verin; vermezseniz bu adamları oynatırız' diyen yok. Ha, Türkiye bunu diyebilir, 'Siz bunları oynatıyorsunuz' diye.

Adam da yemin billah eder ki, 'Ben bunun içinde değildim; sen kendi dağlarındaki adamlara sahip ol, niye bana geliyorsun?' der.

Şimdi bakın beyler, bunun hiç lamı cimi yok. Türkiye'ye musallat olmuş bu belayı, musallat olduğu yerde boğacaksınız.

'Efendim, başka yerlerden geliyor.' Başka yerlerden geliyorsa ikinci meseledir. Başka yerlerden geliyorsa, 'Varsın, gelmeye devam etsin' diyen yok ki. Devlet, bu başka yerlerle de fevkalade önemli bir temasın içindedir.

Üç defa Dışişleri Bakanı, İçişleri Bakanı Şam'a gitti, ben de gittim Şam'a. Yani, daha geçen gün mektuplaştık gene.

Ondan sonra, üç defa, dört defa Tahran'a gidildi, ben de gittim Tahran'a ve bunlarla anlaşmalar yaptık.

Ve ne zaman biz bunları söylersek, bunlar inkâr ediyor, 'Kesinlikle bizimle alakası yoktur' diyor. Biz de kendilerine birtakım deliller veriyoruz, 'Orası bizim kontrolümüz olmayan yermiş meğer' diyor, mesela."

Soru: "Efendim, benim sorum da arkadaşların üzerinde durduğu konuyla ilgili olacak.

Şimdi, Kürt konusunda gerek bu konuşmanızda, gerek daha önce yaptığınız konuşmalarda özellikle vurguladığınız husus; PKK ile pazarlık yapılamayacağı ve ülkenin bölünmesine yol açabilecek herhangi bir tedbire onay verilemeyeceği yönünde.

Şimdi efendim, buna karşı birtakım görüşler –Parlamentoda olsun, basında olsun– askeri çözümün tek başına yeterli olamayacağı, birtakım siyasi çözümlere de ihtiyaç duyulabileceği yolunda şeyler var. Bu Milli Güvenlik Kurulunda da tartışıldı bize aksettiği kadarıyla.

Şimdi, benim merak ettiğim; sizin görüşünüze göre, PKK ile pazarlık anlamına gelmeden, bu Kürt halkının şikâyetlerini bertaraf edebilecek alınabilecek herhangi ilave bir tedbir var mıdır, yoksa Türkiye Cumhuriyeti, bu kişilere verilebilecek olan hakların azamisini vermiş midir?

Bu meyanda, özellikle cevaplamanızı istediğim bir detay daha var. Şimdi, çeşitli siyasi partiler, Anayasanın biraz daha âdemi merkeziyetçiliğe dönüşecek bir biçimde tadil edilmesini istiyorlar, bu yönde programlar hazırlıyorlar.

Bu konudaki görüşleriniz nelerdir?"

Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel: "Ben bunu da söyledim; Türkiye'nin parçalanmasına varacak hiçbir tedbire taraftar olmam. Tedbir diye ortaya atılıp da, Türkiye'nin neticede parçalanmasına varacak hiçbir tedbiri, tedbir saymam.

Binaenaleyh, hangi meseleyi dile getiriyorsanız oradan bakacaksınız; bir.

İkincisi; 'Türkiye'nin bir askeri tedbiri varmış, başka tedbiri yokmuş.' Bu fevkalade yanıltıcı bir tanımlamadır. Türkiye'nin de Anayasal tedbiri var. Bu Anayasa diyor ki, 'Bir ülkede hürriyet zedelenir, kalkışma olur, can, mal güvenliği tehlikeye girerse, devlet şu tedbirlere başvurur...'

Devlet o tedbirlere başvurmuş. Bunun nesi askeri tedbir; bir.

İkincisi; devlet canla, başla bu işin içinden ülkeyi çıkarmaya çalışırken, 'Efendim, başka tedbirler vardır' falan gibi yarım ağızla konuşulduğu takdirde, bu mücadeleyi yapanların elini, kolunu soğutursunuz, bunu yapılamaz hale getirirsiniz veya daha uzun süre...

Mademki varmış, alsınlar bulsunlar; iki.

Üçüncüsü; hakikaten, yani öyle Anayasanın 118, 119, 120. maddelerinde getirilen tedbirler dışında, yine Anayasaya uygun –mesela Anayasa, Türkiye'nin bölünmez bütünlüğünü de koruyor– bir tedbir bulan varsa, o da çıksın söylesin.

Efendim, bu PKK ile Kürt halkının şikâyetleri arasında ne münasebet var? Kürt halkı dediğiniz halkın ne münasebeti var?

Yani, Kürt halkı dediğiniz halkın çoluğunu çocuğunu öldüren bu cinayet çetesi, acaba kendi dileklerini, taleplerini, milletvekilleri vasıtasıyla, hükümeti vasıtasıyla, Meclisi vasıtasıyla, basını vasıtasıy-

la dile getirmeyip de bu canileri mi seçti? Hiç alakası yok. Gelin, yani zihinleri bulandıracak birtakım şeylerden kaçınalım.

Efendim, şimdi şunu da söyleyeyim ki, Edirne'deki vatandaşla Hakkari'deki vatandaş arasında hiç fark yok, eşit haklara sahiptir.

Ve 'Efendim, eşit haklara sahip; ama dilini konuşmuyor.' Konuşuyor dilini, kimsenin mani olduğu yok. 'Ama, diline eğitim yapmıyor.' Hah işte geliyorsunuz, karşınızda Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 3. maddesini biliyorsunuz, 'Türkiye'nin resmi dili Türkçedir' demiyor, resmi dil değil.

Bakın ne diyor: 'Türkiye Devleti, ülkesi ve devletiyle bölünmez bütündür, dili Türkçedir.'

Binaenaleyh, buna itirazı olanlar varsa söylemelidir. Ve Türkiye'de bunun savunucuları, buna itirazı olanlardan kat kat fazladır. Açıklıkla söyleyeyim. Yani, Türkiye sadece 'Efendim, şu yapılsın bu yapılsın' diyenlerden ibaret değil ki, Türkiye'nin bütünlüğünü koruma üzerinde en ufak bir tereddüt hasıl olduğu takdirde, açıklıkla söylüyorum: Türkiye'deki kamu düzenini muhafazada fevkalade zorluk çekeriz. Yani, altını çiziyorum, fevkalade kaygılarımın içerisindedir, 20 senelik kaygımdır.

Eğer Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin bu dengeleri bozup da, Türkiye'de birtakım insanlara imtiyaz tanıdığı şeklinde birtakım tazyiklerin altında imtiyaz tanıdığı şeklinde birtakım intibalar Türkiye'nin milyonlarında hasıl olursa, bu ülkede huzuru ve kamu düzenini sağlamakta çok büyük sıkıntı çekeriz. İşte o zaman çekeriz sıkıntıyı.

Evet, son soru, bir soru daha müsaade edeceğiz."

Soru: "Teşekkür ederim Sayın Cumhurbaşkanım.

Benim de çok kısa bir sorum olacak. Geçtiğimiz haftalarda Sayın Genelkurmay Başkanımız bir konferansta, Azarbeycan ve Bosna-Hersek'te gerçekten bir Türk ırkının, bir soykırımın olduğundan söz ederek, bir Hıristiyanlar kulübünden söz etti. Buna katılıyor musunuz? Bir soykırım olduğunu kabul ediyor musunuz? Görüşlerinizi almak isterim efendim."

Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel: "Şimdi, Silahlı Kuvvetlerin Başkomutanı, Meclisin manevi şahsiyetinde gizlidir, saklıdır yahut, Cumhurbaşkanı da hazarda Başkomutanlığı temsil eder. Ya-

ni, Cumhurbaşkanı, karşınızdaki zat, halen hazar olduğuna göre, Başkomutanlığı temsil ediyor.

Tabii, benim Sayın Genelkurmay Başkanım tarafından söylenmiş bir sözün yorumuna girmem fevkalade yanlış olur. Binaenaleyh, eğer buna bir yorum arıyorsanız, kendisiyle konuşmamız lazım. Bu sözler söyleniyor. Bu sözleri birçok kimse söylüyor, yani sadece Genelkurmay Başkanı değil. Bazen ufunetimizden de söylüyoruz. Yani sıkılıyoruz, diyoruz ki: 'Şu gözünüzün önünde bu kadar ayıp cereyan etti. Şu Bosna-Hersek olmasa da, başka bir şey olsaydı başka türlü hareket ederdiniz.' Acaba bu, yani sizin Hıristiyan-Müslüman diye insanları ayırmamızdan mı geliyor? Ben de söylüyorum.

Ondan sonra dönüp diyorum ki: 'Efendim, sizi Ortak Pazar'a kabul etmezler.' 'Niye etmezler?' 'Siz Müslümansınız.' İnsan Hakları Beyannamesinin başında diyor ki; 'Bu haklardan dini, dili, ırkı, rengi ve cinsi ne olursa olsun herkes yararlanır.' O zaman siz buna karşı çıkıyorsunuz. Bunları diyorum.

Şimdi, Sayın Genelkurmay Başkanının onu, o sözü hangi şartlar altında söylediğini, o sözün üstündeki cümlenin ne olduğunu, altındaki cümlenin ne olduğunu bilmiyorum. Onun için, ben haklılık verme veya haksızlık verme gibi bir durumda değilim. Ama şunu diyorum ben, zaman zaman hepimiz söylüyoruz.

Binaenaleyh, aslında desek ki, dünya, Müslüman kulübü veya Hıristiyan kulübü diye ayrılmıştır. Bunda da yararımız yok. Ama sıkılıyoruz, üzülüyoruz yapılan muamelelere, zaman zaman bu sözleri söylüyoruz.

Ha, bu sözlerin hak edildiği yerler vardır. Belki Sayın Genelkurmay Başkanı, bu sözü hak ettikleri bir olaya söylemiştir. Ben böyle bir yorum, yani yarım yamalak bir yorum getirdim işin içerisine."

Başbakan ve muhalefet lideriyken önemsediği basın tolantılarından sonra hemen telefon eder, 'izlenimlerimi' sorardı. Tabii başka arkadaşların izlenimlerini de aldığı gibi.

Bu kez resmi ofisine geçtik. Koro halinde "Çok iyi geçti, çok iyi idiniz" dedik!

O kabullere başladı, bizler de odalarımıza dağıldık.

Basın toplantısındaki soruların çoğunluğu terör üzerineydi.

Cumhurbaşkanı Demirel'in yazılı metindeki söylemlerine –rakamlar da içerdiği için– bir göz atmak yararlı olabilir diye düşünüyorum. Üstelik yıllar yılı değişmeyen ifadeler olması açısından da ilginç gelebilir. 27 Ekim 1993 basın toplantısında terör konusunda söyledikleri şöyle:

"Türkiye'nin en önemli sorunu bugün terördür. Bu bugünün sorunu değildir. Epeyce zamandan beri gelen bir sorundur. Ülkemizin Güneydoğu Bölgesinde bu aziz vatan parçasında geçen on seneden beri, bir silahlı çete kan dökmektedir.

20 Ekim 1993 tarihi itibarıyle, 2.270 güvenlik mensubumuz, askerimiz, polisimiz, korucumuz şehit olmuştur. 3.144 vatandaşımız çoluk çocuk, kadın erkek, genç ihtiyar ve çoğu da Güneydoğu Bölgesi halkından olmak üzere 3.144 vatandaşımız da şehittir. Bu kanlı ve fevkalade üzücü bir tablodur.

Çocukları, kadınları genç ihtiyar demeden, masum sivil insanları ülkenin sınırlarını, topraklarını, halkını bekleyen askerlerini, polislerini bütün güvenlik mensuplarını; köyünde, kentinde veya görevi başında şehit eden bu çete ne istiyor?

Bunu, doğulusu, batılısı, güneylisi, kuzeylisiyle bin senedir birlikte yaşayan insanlar çok iyi bilmelidirler. Türkiye Cumhuriyeti Devleti, buradaki toprakların sahibi ve bütün bu insanların devletidir. Öyleyse devlet bir silahlı saldırıya maruzdur. Silahlı saldırıya maruz olan her devlet gibi, ona karşılık vermek, onu tesirsiz hale getirmek, huzuru, güveni tesis etmekle görevlidir.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti, hukukun içinde kalarak korumaya çalışırken, uğruna şehitler verdiği halkını incitmeden, devlet olmanın haysiyeti ile bağdaşır bir şekilde görevini yapıyor.

Yapıyor ki, sınır ötesi hareketler hariç, 4.517 terörist ölmüş, 2.811'i de yaralı veya sağ olarak teslim olmuştur.

Yapıyor ki, Türkiye Cumhuriyeti Devleti bugün bu aziz vatan köşesinin her köşesinde vardır, her karış toprağında vardır. Hiç kimse endişeye kapılmasın, Türkiye Cumhuriyeti Devleti bu belanın hakkından gelecek güce sahiptir.

Devlet bütün organlarıyla görevinin başındadır.

Şimdi Türk vatandaşına düşen; paniğe, korkuya kapılmadan, olup bitenler karşısında soğukkanlılığını muhafaza ederek, devlete, rejime ve kendisine olan güvenini koruyarak bu mücadeleyi yapan devlet güçlerine destek olmaya devam etmesidir. Moral destektir istediğimiz.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin ülkenin maruz kaldığı böyle bir rahatsızlığı aşamaması söz konusu olmaz, akıldan dahi geçmemelidir.

Bu kanlı terörü yapan veya yaptıranların hedefi Türkiye'yi bölmektir. Bunu bertaraf etmek için kaç yol vardır diye düşünüldüğü anda devlet olarak zaafa uğrarız. Bir tek yol vardır; o da, bu cinayetleri işleyerek devletin hükümranlığını ortadan kaldırmaya kalkan bu cinayet şebekesini tesirsiz hale getirmektir.

Neticede, ülkenin bölünmesine yol açacak hiçbir tedbir, çözüm sanılmasın. O teslimiyet olur. Türkiye Cumhuriyeti Devleti bu sorunun üstesinden, demokrasiyi koruyarak gelecektir. Demokrasinin güçsüzlüğü söz konusu değildir; demokrasinin içinde gelecektir.

Bu ülkede birtakım kimselerin demokrasiyi kalkan yaparak, o ülkeyi bölmelerine de müsaade olunamaz. Çünkü, demokrasi bir ülkeyi bölmenin hizmetinde değildir, aksine, bütünleştirmenin çaresidir. 'Mademki Türkiye'de demokrasi Türkiye'yi bölecektir, öyleyse biz bundan vazgeçelim' diye kimse aklına getirmesin. O da zaten Türkiye'ye yapılabilecek en büyük kötülüklerden birisidir. Demokrasi namı altında Türkiye bölünüyor diye kimse paniğe kapılmasın. Çünkü, demokrasinin Türkiye'yi bölmesi gibi bir olasılığı yoktur.

Açıklıkla ifade ve ilan ediyorum ki, hiç kimse kendisini terör paniğine kaptırıp, eşkıyayla pazarlığa oturmayı aklından geçirmesin veya Türkiye'yi parçalamaya varacak tavizleri, tedbir diye düşünmesin veya bu işin içinden demokrasiyle çıkılamayacağı gibi bir kanaate gelmesin veya demokrasinin bu ülkeyi böleceği şeklinde bir kanaate gelmesin.

Ya ne yapsın, dersiniz: Ne mi yapsın? Şunu yapsın: Devletin yapmakta olduğu bu mücadeleye topyekûn bir nitelik kazan-

dırmak için halkı, parlamentosu, basını ve bütün kuruluşları gönülden yardımcı olmaya devam etsin."

Gelelim başka sayfalara: "Ayrıntı değil, önemli vurgulamalar"

Ekim ayının son günleri.

Son 10 gün. Köşk'teki yaşam. Kimi olayların Köşk açısından gözlenişi. Yorumlanması, değerlendirilmesi.

Köşk'te göreve başlayışımın üzerinden 90 gün geçti.

Notlarıma bakıyorum (21 Ekim 1993). "Buradaki durumumu gözden geçiriyorum." Nedir buradaki konumum? Sıkılıyorum.

Ama bir güvencem var. Ben Cumhuriyet'in adamıyım. İlhan Selçuk'un öngörüyle söylediği söz hep aklımda: "Ne zaman istersen gazeteye dönebilirsin, yerin hazır."

Kitap yazmak mı? Yazmasam da olur be!

O günlerde istifa mektubumu ceketimin sol iç cebinde taşıyorum.

İlk fırsatta... 'Yüce makama' sunmak için. Benimle sık sık konuşan, benim dostluğumdan hazeden veya dostluklarından hazettiğim gazeteci arkadaşlar... Köşk'te kalıcı olmadığımı, istifa mektubumu cebinde taşıdığımı ve ilk fırsatta, ama Cumhurbaşkanı'na karşı olumsuz bir harekette bulunmadan görevimden ayrılacağımı 'artık' biliyorlar.

Evet, ilk fırsatta...

Ama bir 'başka fırsat' daha var önümde. Cumhurbaşkanı'nın zaman zaman söylediği gibi 'devleti tanımak ve devlet içinde yaşayarak görmek'...

Olur ya; bu da ilk fırsatta kitaplaştıracağım bir konu ya da anılarıma değerli öğeler ekleyecek bir yaşantı olabilir.

Sözünü ettiğim o perşembe günü akşam üzeri saat 18.45'te Demirel'in özel çalışma ofisine gittim, Necdet Seçkinöz de oradaydı.

Seçkinöz'ü incelemek olanağını bulmuştum; ama doğrusu, ilk günlerde bana yumuşak sesi, olumlu davranışları, nedenini bir türlü kestiremediğim el titremeleriyle olumlu izlenimler vermişti.

Tanıdıkça ve zaman ilerledikçe Seçkinöz'ün gerçekten 'kurt bir bürokrat' olduğu yargısı bende pekişti.

Her şeyi duymaz, görmez gibi izlenim veren; ancak olayları, konuşmaları dikkatle saptayan, hepsinden önemlisi 'çok konuşmayan' bir bürokrat.

Çok, çok daha önemli bir yanı daha vardı: Cumhurbaşkanı Demirel'e sadık!

Seçkinöz'ün belirgin özelliklerinden bir diğeri; her şeyi öğrenmeyi istiyor, ama her şeyi başkalarıyla paylaşmıyordu.

Bana bir şey söylemedi; ne ki, Demirel'le yalnız kaldığımız, kimi zamanlar oldukça uzun sayılabilecek sürelerde görüşmeler yaptığımız zaman ikimiz arasındaki konuşmaların özünü öğrenmeyi pekâlâ istiyordu.

Ama, gazetecilikten gelen bir kuralı Köşk'te terk edecek değildim. Cumhurbaşkanı'nın bana söylediklerini bir başka birine, diyelim ki Cumhurbaşkanı'na çok yakın olan genel sekreterine aktarmayı sindirebilir miydim?

Seçkinöz; diyorum ya, 'kurt bürokrattı.' Belki benden rahatsız oluyordu; ne çare, Cumhurbaşkanı'nın bana gösterdiği sıcak ilgi karşısında ters bir davranış göstermiyordu.

Sözünü ettiğim o perşembe günü; Demirel rahattı, keyifliydi ve o günkü 'etkinliklerini' coşkuyla anlatıyordu. Kırıkkale'de bir konuşma yaptığını, Genelkurmay Başkanı ile 1.5 saat süren görüşmelerde bulunduğunu söyledikten sonra;

"Cüneyt Bey, hadi sizinle birlikte çıkalım. 'İki bina arasında' konuşalım" dedi.

Seçkinöz alaylı bir sesle Cumhurbaşkanı'nın hemen arkasından;

"Bir-iki dakika, arz için epey zaman" diyecek oldu.

Yüzüne baktım, sakin bir sesle; "Ama o iki dakikanın arkası var" dedim.

Sustu. Arada sırada böylesi çıkışlar yapıyordu.

Gerçek duygularını yansıtan 'kurt bürokrat' tavırları. Fakat, başlarda değindiğim gibi Demirel'in bana olan sıcak tutumu gerçek duygularını göstermesini engelliyordu.

Makam arabasında "PKK'nın 24 Ekimden itibaren siyasal parti faaliyetlerini yasakladığını" söyledim. Mantıklı bir yanıtla karşıladı:

"Zaten o bölgede faaliyetleri var mıydı?" Ancak PKK güç gösterilerini sürdürüyordu, siyasal partilerin 'bu yasağa uymaları' PKK'yı daha da şımartabilirdi. (Ertesi günü partilerden güçlü tepkiler geldi.)

Bir başka haber daha da ilginçti. Anayasa Mahkemesi yürütmeyi de durdurarak PTT'nin T'sini özelleştirmeyi iptal etmişti.

(2001 yılının Mayıs ayında; Başbakan Ecevit'in 57. Hükümeti PTT'nin T'sini –Telekom Yasasını– IMF'den gelen Başkan Bush'un mektubuyla desteklenen dayatma sonucu 'özelleştirdi'. Karşılığı: 21 Şubat ekonomik krizinden çıkabilmemizi sağlayacağı söylenen 15 milyar dolar!)

Eski binadaki odasına giriyorduk: "Devlet idare etmek neymiş, şimdi görsün" dedi. Çiller'den söz ediyordu.

Genelkurmay Başkanı Güreş ile yaptığı görüşmeye bir-iki cümleyle değindi Demirel: Askerlerin sıkıyönetim düşünmediklerini öğrenmişti. Doğan Paşa PKK'ya karşı yürütülen savaşın kış programını anlatmış Cumhurbaşkanı'na.

Güneydoğu'daki kuvvetlerden 10 bin kişiyi kışın çekeceklermiş. Fakat kışın da savaşa devam!

Kuşkusuz Cumhurbaşkanı'nın dikkatini çekiyordu. Kimi aydınların PKK ile savaşımda ihanete varacak ölçülerdeki tutumunu eleştirmemek olanaksızdı.

Demirel, "Türkiye'nin bütünlüğü ile ilgili duyarlılığı bugün de söyledim" diyerek konuya değindi.

Kürt sorununa elle tutulur bir başka bakış açış getirmeden önce 'terörü ezmek gerekiyordu.'

Doğrusu Demirel'in PKK konusunda çizdiği ana rotayı bir gün olsun değiştirdiğine tanık olmadım.

Bir iç sorun olarak Türkiye'yi sadece PKK'nın bölmeyi hedef almadığına, Batıdaki 'dostların' da Kürt sorununu vesile ederek Sevr'i yeniden canlandırmayı istediklerine inanıyordu.

Bu görüşe, daha doğrusu bu inanca bütün kalbimle katılıyordum.

Ayaktaydık. Dost yemeklerine bir süre daha devam edeceğini söylüyordu.

Dışarda güzel bir güz akşamı başlamıştı. Serin, ama üşütmeyen.

Rahmi Koç'un Meksika'da rahatsızlandığını söylediğim zaman şaşırmıştı. Şimdi bütün telefonlar Rahmi Koç'u arıyor olmalıydı.

Çankaya Köşkü'nün o güzelim, gezmekten keyif aldığım bahçesinde yürürken, Demirel'in Cumhuriyet'in 70. yılında basına söyleyeceklerini içeren taslak metni tartışıyordum kafamda.

Bana göre Demirel, o sıralar iyiden iyiye azıtan 2. Cumhuriyetçilere güzel bir ders vermeliydi.

Böyle bir hedefe ateş etmeliydi. 2. Cumhuriyetle bölücülüğe karşı çıkması şık olacaktı.

Demirel'e, Anayasaya göre tarafsızlığını; ancak milli misak sınırlarının korunması, laikliğin savunulması, Cumhuriyet ve demokrat rejim söz konusu olunca "Ben bitaraf değil, bir tarafım" demesini öneriyordum.

Demirel'in, önerilere karşın neye karar vereceğini kimse bilemezdi.

Ülkede yaşananlarla devletin görüş açısının ne denli değişik olduğu daha sonraları ortaya çıkacak, ben de şaşırtıcı olan bu ikilemi hayretle not edecektim.

Örneğin, medyaya göre 'başarısız' geçen, bir siyasal şov niteliği içeren ABD gezisinden döndükten sonra Çiller, MGK toplantısına katıldı.

(Daha sonraları görülecektir) Medyanın alaya aldığı ABD gezisi MGK'da 'çok başarılı kaydıyla' tutanaklara geçti.

Böylece ABD gezisi, resmi tutanaklardan yazıldığı zaman bir 'başarı abidesi' diye nitelenecekti.

Kuşkusuz, devletin resmi tarihi diye kimi zaman alaya alınan gerçek, bu olmalıydı.

General Bahtiyar Aydın'ın Lice'deki çatışmada 'kaza kurşunu' ile vurularak şehit düştüğü gündü.

Kabul ofisinin olduğu bölümdeki asansör bozulmuş, çalışma ofislerimizin olduğu kesimden merdivenleri inerek makam arabasına doğru ilerledik.

Birkaç basamak inmişti ki; Demirel "Paşa'nın dikkatsizliği ve hatası" dedi. Bahtiyar Paşa askere komut verirken "Yat" diye seslenen uyarılara karşın ayakta kalmış, sağ gözünün altından yemiş kurşunu. Yazık! Cumhurbaşkanı akşamüzeri Genelkurmay'a gidip başsağlığı dileğinde bulunup Köşk'e dönmüştü.

Başbakanlıkta bir toplantı yapıldı. 'İçeride' neler konuşulduğunu öğrenmiştim. Dikkatle dinliyordu. Genelkurmay Başkanı teröre karşı 'bazı yasaların çıkmasını' istiyordu. (22 Ekim1993) Terör toplantısında Orgeneral Güreş'in istediği başka şeyler de vardı. Yasaların çıkarılmasının çabuklaştırılmasını isterken, özel televizyonlar ve PKK propagandasındaki başıboşluğa da değiniyor, önlem istiyordu. Çiller ise, sanki yokmuş gibi, terör konusunda 'milli mutabakat arayışına geçmekten' söz ediyordu.

Bahtiyar Paşa'nın şehit olmasından sonra yapılan bu toplantıyı hükümetin iki Bakanı iki ayrı biçimde kamuoyuna duyurdu:

İçişleri Bakanı Mehmet Gazioğlu'na göre toplantı 'rutin'di.

Milli Savunma Bakanı Nevzat Ayazoğlu ise toplantıyı 'olağanüstü' diye niteliyordu.

Ekim ayı ve sonraki aylarda Bahtiyar Paşa'nın nasıl şehit olduğu sürekli tartışıldı. İlk günlerdeki açıklamalar biribirini tamamlayacak içerikte ve nitelikte değildi.

Kimi açıklamaya göre, Lice'deki şiddetli çatışmalarda evlerden açılan ateş sonucuydu. Resmi açıklama ise 'çatışma sırasında' şehit düştüğünü bildiriyordu.

Genelkurmay'a gidip gelen Cumhurbaşkanı'na göre, 'Paşa'nın hatasıydı.'

Gerilimli günlerden geçiyorduk. PKK dilediği gibi terörü tırmandırıyordu. Seri cinayetler, bir paşanın şehit edilmesi, gergin havayı daha da pekiştiriyordu.

Demirel 'yeni önerilere' kapalıydı.

O, dağdaki kentteki, nerede olursa olsun PKK'nın hakkından gelinmesinden başka hiçbir şey düşünmüyor, bunun dışındaki önlemleri, siyasal ya da ekonomik veya sosyal herhangi bir çıkış yolunu, değil tartışmak, dinlemek bile istemiyordu.

Zaman Demirel'i haklı çıkaracaktı.

Bunalımlı, gergin günlerin başladığı her seferinde 'yeni siyaset arayışları' hemen gündeme girerdi; yine aynı evreden geçiyorduk.

'Yeni siyaset' söylemleri iyiydi, güzeldi. Ne çare, 'yeni siyasetten' söz edenler somut bir siyaset ortaya koyamıyordu.

Cumartesi günü (23 Ekim 1993) Çiller'le görüşmüş, Başbakan ABD gezisiyle terör toplantısı üzerinde 'uzun uzadıya bilgi vermiş.'

Dışçiye gidiyordu. Ayak üstü şöyle bir görüştük. Fakat dikkatimi çeken bir nokta var. Cumhurbaşkanı Demirel, bugünlerde her zamankinden fazla ve sık sık "Ben burada (Köşk'te) iken ülkeyi böldürtmem" diyordu. Bu yineleme, PKK temizlenmeden 'yeni arayışlara geçenlere', hatta 2. Cumhuriyetçilerin önerilerine karşı söylenen bir söz müydü? Bana göre, 'yeni siyaset' arayışlarından rahatsızdı Demirel ve bunun, bir yerde ülkeyi bölünmeye götüreceği kaygısını taşıyordu.

Ayrılırken yineledi: "Politikamız belli. Önce teröristleri temizleyeceğiz!"

Yani, askeri önlemlere öncelik!

Askerler de Demirel gibi düşünüyorlardı.

Bu birleşim, Devlet böyle düşünüyor demekti.

Bu tartışmaların yapıldığı sırada Lice'de durum 'normale dönmemişti.' Eşkıya Lice'deki silahlı eylemini sürdürüyor; ne yazık ki, göçlerden sonra kentte kalan birkaç yüz kişi de PKK'ya yan tutuyordu.

Siyasal çözüm yolu olarak geçmişi yadsıyan 2. Cumhuriyet ile ilgili formül 'devlette itibar görmüyordu', itibar görmesi de olanaksızdı.

Bir zamanlar Bakanların yer değiştirmeleri bile olaydan sayılıyordu.

Çiller'in, hükümetin DYP kanadındaki dört Bakanın yerini değiştirmesi kimi çalkantılara yol açtı. Bu değişikliklerde İçişleri Bakanı olan Gazioğlu da nasibini aldı. Gazioğlu'nun İçişlerindeki başarısızlığı bu değişikliğe neden olmuştu. Devlet Bakanlığına getirildi.

Oysa Cumhurbaşkanı Demirel'in Gazioğlu ile ilgili kanısı ne kadar da sertti. Demirel "Gazioğlu'nu değil İçişlerine getirmek, Bakan bile yapmam" demişti bana.

Cumhurbaşkanı'nın; Gazioğlu'nun İçişlerine Çiller'in ilk hükü-

metinde getirilmesinden sonraki bu yargısı aklıma gelince gülüyordum.

(24 Ekim 1993) Demirel'in Güneydoğu politikalarında strateji değişiklikliğine karşı oluşu, 27 Ekimde yapacağı basın toplantısında okuyacağı metne bir ek yazdırması ile daha da kesinleşti.

Fakat acayip bir hava var basında. General'in cenaze töreni birinci sayfalardan özenle verilirken, 'darbe kokusu' yayılıyor. Oysa, yok öyle bir şey!

Tabii, darbe telaşının yanı sıra bir başka telaş daha yaşanıyordu: Türkiye bölünüyor mu? Bu iki olasılık neden ön plana geçmişti? Basitti yanıtı:

Güneydoğu'daki önlemler yetersiz ve başarısızdı.

Hükümet yeterli değildi, o da başarısızdı.

Demirel'in 'askeri önlemler dışında hiçbir önleme açık olmaması'ndaki sebep bir bakıma bu iki olasılığın giderek çok konuşulmasından kaynaklanıyordu.

Cumhurbaşkanı, Güneydoğu'da başarısızlığı asla kabul etmiyor, hükümetin yetersiz olmasındaki nedenlerin yine rejim içinde giderileceğine inanıyordu.

Güneydoğu politikaları üzerindeki irdelemeleri, zorlamaları, basın toplantısı metnine yeniden şöyle yazdırdı:

" 'Şöyle mi yapılsın böyle mi yapılsın?' şeklinde bir tartışma dahi, yersizdir. Devlet, ülkesinde hükümranlığı eşkıya ile paylaşmaz. Devletin yapacağı tek şey vardır. Ülkenin huzuruna musallat olmuş saldırganları, meşru yollardan giderek tesirsiz hale getirmektir. Devlet, bunu yapmaya çalışıyor ve mutlaka bunu yapacaktır. Saldırganların tesirsiz hale getirilmesinin bir tek yolu vardır, ikinci yolu yoktur.

Devlet hukukun içinde kalarak, meşru güçleri ile, sınırlarını, topraklarını ve halkını koruma görevini yapıyor. Bunu yaparken, generali, askeri, polisi şehit oluyor.

Bu kanlı terörü yapanlar ve yaptıranların hedefi, Türkiye'yi bölmektir. Tesirsiz hale getirilmezlerse, o noktaya gelinceye kadar durmayacaklardır.

Çözüm arayışları, bu mücadeleyi yapan devletin güvenlik güçlerinin moralini bozmamalı ve teröre cesaret vermemelidir.

Açıklıkla ifade ve ilan ediyorum ki, hiç kimse aklından kendisini terör korkusuna kaptırıp, eşkıya ile pazarlığa oturmayı geçirmesin. Veya Türkiye'yi parçalamaya varacak tavizleri 'tedbir' diye düşünmesin."

Bu sözler söylendiği sırada bir masal gibi karşılandı. Sonradan açıklamaların ulusal politikanın özü olduğu anlaşıldı.

Bu kez, Güneydoğu sorununun çözümünü yöneticilerin askere bıraktığı ve çözüm noktasında askerlerden gelen önerilere teslim oldukları söylenip-yazılmaya başlanıldı.

Fakat Demirel, iki buçuk saat birlikte çalıştığımız metindeki ifadelerle yetinmiyordu. Ertesi gün (25 Ekim 1993) MGK toplanacaktı. Demirel, "MGK'daki izlenimlere göre terörle ilgili bölümleri yeniden yazdıracağını" söyledi.

Akşam çalışma odasına geldi ve yazdırdı.

Bir gün önceki paragraflara yenilerini ekledi. Fakat bu ekler ilk yazdırdığını değiştiren nitelik ve içerikte değildi.

Fakat yazdırdıkları Çankaya dışındaki kimi odak noktalarının savunduğu görüşlere ters düşüyordu. Bu gerçeğin bilincinde olduğu için, çalışmayı bitirdiğimiz sırada;

"Şimdi herkes bana hücum edecek" dedi. Çünkü Demirel, askeri çözümü savunuyor, yeni seçenekleri PKK'ya ödün olarak kabul ediyordu.

İzmir'e gidip gelmişti. Gece, arabasındaydık; yolculuk yaptığı için "Hiçbir şeyden haberi olmadığını" söyledi. Mesut Yılmaz, "Türkiye'nin bütünlüğüne yemin etmeyeceklerin Meclis'te bulunamayacağını" söylemişti. Tabii doğrudan PKK bağlantılı Kürt milletvekillerini amaçlıyordu bu sözlerle.

Yılmaz'ın söylemi askerlere koşut bir görüşün özetiydi.

Deniz Baykal'ın sözlerini de aktardım. CHP lideri de öteki parti genel başkanları gibi "Terörün demokrasi içinde çözümleneceğini" söylüyordu.

Bu da Demirel'in ana ilkelerinden birini yinelemekti.

Cumhurbaşkanı her iki söylemi "Çok iyi" diye değerlendirdi! (26 Ekim 1993)

Bir gün sonra Hürriyet, Milliyet ve Cumhuriyet'te Doğan Güreş

Paşa'nın Diyarbakır'daki sözleri manşetlerdeydi. Sabah çağırdı Cumhurbaşkanı, görüştük. (27 Ekim 1993)

Güreş, "Önümüzdeki kış çok büyük gelişmeler olacak. Göreceksiniz, lider kadrosunu çökerteceğiz. Geberip gidecekler" diyordu ve bölgede yaptığı incelemelerde bütün subay ve askerlerin inançlı ve kararlı olduklarını saptadığını söylüyordu.

"Hiçbir yılgınlık yok" diye sürdürüyor: "Artık Kalaşnikoflar yetersiz. Daha çok etkili ve modern silahlar göndereceğiz. Kısacası bunlar devlete karşı duramaz.

Beni asıl üzen İstanbul'da Boğaz'a bakıp viskisini yudumlayarak ahkâm kesenler. Bunlar panik havası yaratıyorlar. Bu doğru değil. Tekrar ediyorum, göreceksiniz önümüzdeki kış işleri bitecek. Liderleri dahil yok olup gidecekler. Hatta o örgütün başı dahil" diye sert eklemeler yapıyordu.

Cumhurbaşkanı "Ne var ne yok" diye sorunca yanıtladım:

"Genelkurmay Başkanı'nın sözleri var."

Güreş'in konuşmasındaki içeriğe canı sıkılmıştı:

"Şimdi bunları neden söyler? Ya yapamazsa söylediklerini, başarılı olamazsa? Basın toplantısında Genelkurmay Başkanı'nın sözlerini sorarlarsa ne diyeceğiz" dedi.

Terör konusunda artık herkes o denli duyarlıydı ki.... Ne kadar sert konuşma yapılırsa o kadar ilgi çekici oluyordu. Belki de böyle bir savunma yapılabilirdi. Tabii yetersiz ve içeriksiz bir savunma olurdu.

Cumhurbaşkanı, bana göre sinirliydi ve "Hele dur bakalım" dedi.

İki saat süren basın toplantısında Doğan Güreş'in sözleriyle ilgili tek bir soru gelmedi.

Oysa bu konu açılabilir ve oradan terörle ilgili tartışmalara geçilebilirdi. Hatta o günlerde SHP-DYP hükümetinin 'sallandığı' yazılıp söyleniyordu. Hükümet sorunu bile açılabilirdi.

Hoş; Demirel, hükümet konusuna girmezdi. "Meclis'in işi" der, soruyu açıkta bırakırdı.

Hükümet sorununa değindiğim zaman bana verdiği yanıt ilginçti:

"Başka hükümet arayışları mı? Başka hükümet kurabilme imkâ-

nı varmış gibi" dedi ve ardından DYP'deki 'başka partilerle hükümet olma arayışına' değindi:

Böyle bir arayışa sıcak bakmıyor ve "Bugün için SHP'siz bir hükümet modeli olmadığını" söylüyordu.

(28 Ekim 1993) Sabah saat 10.00'du. Yanına girdiğimde Ömer Tarkan da oradaydı. Bana "Genelkurmay Başkanı'nın sözlerine gazetelerde tepki yok" dedi.

Evet ama, Cumhurbaşkanı'nın basın toplantısı Doğan Güreş Paşa'nın söylemlerini ikinci plana itmiş olabilirdi. Gazetelerde günün konusu basın toplantısıyla Cindoruk'un 'nafile' terör zirvesiydi.

"Fiyasko" dedim. Demirel, "Öyleyse" dedi, yani bir sonuç alınamayacaksa "iş bitmişse, niçin topladı liderleri?"

Ülkenin bütünlüğünde ödün vermemek konusunda liderler zaten anlaşma ve anlayış içinde.

Hükümetse, öyle bir hükümet ki, terör zirvesine girerken beraberinde hiç değilse bir dosya getiremiyor. Emel Yatmaz'la Demirel, "Bizde bu konuda kaç dosya var" diye araya girdiler.

"Bir öneri getirecek ya da destek isteyecek, ama bu iki öğeyi içeren bir dosya bile hazırlanmamış" diye sürdürdüm.

Orada kaldı konuşma. Demirel basında çıkan ve sürekli konuşmasını, hatta terör gibi konulara değinmesini eleştiren kimi yazılara karşı, açtı Anayasayı. O maddesini bize bir kez daha okudu. Üstelik olağanüstü hal ve sıkıyönetim gibi konuların Cumhurbaşkanının başkanlığında yapılan toplantılarda karara bağlandığına değindi.

Emel Hanım'ın da katıldığı söyleşi sürüp giderken, Necdet Seçkinöz göründü.

"Bir cülus töreni gibi"

Demirel, Genel Sekreterine "Kurbanlar hazır mı?" diye sordu.

Seçkinöz "Hazır" dedi. Demirel önde, bizler peşi sıra bahçeye indik.

Yeni binanın giriş kapısının karşısındaki küçük alandaki uzunca direğe 'ti' borusuyla Cumhurbaşkanı'nın forslu bayrağı çekildi.

Demirel bir yerde sıralanmış olan başdanışmanlarının, genel sekreterinin ellerini sıktı:

"Kutlu olsun" dedi.

Bahçenin bizlerin görebildiği bir köşesine iki kurban yatırılmıştı.

Bir hoca çıktı ortaya, dualar okudu.

Kurbanlar kesildi. Kan aktı. İçim kalktı. Aşağılarda büyük bahçenin yeşillikleri arasından Atatürk'ün ilk köşkü ile heykeli görülüyordu.

Demirel önde, bizler peşi sıra giriş kapısından girdik, yukarı çıktık.

Cumhurbaşkanı'nın yeni binadaki yeni kabul ve çalışma odasına girdik.

Bugün Cumhuriyet'in 70. yıl törenleri başlayacaktı. Cumhurbaşkanı TRT'ye gidecek, Cumhuriyet'in 70. yılı nedeniyle hazırladığı konuşmayı banda aldıracaktı.

Demirel, yeni çalışma odasının orta yerinde duruyordu.

İzlediğimiz törenin Cumhuriyet'in 70. yıldönümü ile ilgisi yoktu.

Demirel, yeni binanın yeni çalışma odasında yeni koltuğa ilk kez oturacaktı.

Kurbanların kesildiği küçük törenin nedeni buydu.

Ama Demirel bir türlü yeni koltuğuna oturmuyordu. "Artık otursanız" dedim. Gülümsedi. Gitti yeni koltuğa oturdu. Saat 10.10!

Odama yürürken padişahların tahta geçiş törenleriyle ilgili öyküleri anımsadım. Bugünkü küçük tören bana çağdaş bir cülus olayı gibi geldi.

Acaba bugün Demirel'in aklından tarihteki tahta çıkış veya inişlerle ilgili olaylardan kimileri şöyle gelip geçmiş miydi?

Her dönemin değişmeyen konusu

Yanına girdiğimizde (29 Ekim 1993) Demirel, "Gelin, bir değerlendirme yapalım" dedi. Ömer'le birer iskemle çekip oturduk.

Günlerden cumaydı.

Bir gün önce Cumhurbaşkanı'na hükümet bunalımından söz açtığımda "Her şeyin kuralları içinde yürüyeceğini" söylemişti. Ola ki, bu konuyu irdeleyecektik. O sıralar ANAP, hükümete girmeye hazır görünüyordu ama, erken seçim tarihinin saptanması koşulunu öne sürüyordu. Erken seçim tarihi saptanıp açıklanırsa Çiller'in başkanlığına bile rıza gösterecekti.

Demirel, elbette kendi siyasal yaşamından biliyordu; "Hükümetçilik öyle bir meseledir ki" demişti, "kimse ret etmez."

Böylece ANAP'ın DYP ile hükümet olmaya yanaşmasına bir saptama getiriyordu. Bir bakıma ANAP'ın hükümete girmeye can attığını söylemek istiyordu.

'Cuma günü değerlendirmelerine' geçmeden önce, yarın gideceği Kars'la ilgili bilgiler almak amacıyla 'eski vali' diye tanımladığı Sıtkı Bey'i arattı Emel Hanım'a.

Kars'ın yöresel kimi eksikliklerini öğreniyordu, biz de konuşmayı dinliyorduk. Telefonu kapattıktan sonra bize döndü:

"Partileri, DYP ile SHP'yi 'aşirete' teslim etmişler" dedi. 'Aşiret' ile partiler arasındaki ilişkiyi ilk başlarda saptamakta güçlük çektiğimi itiraf etmeliyim. Ama Demirel'in daha sonraki sözlerinden anladığım kadarıyla 'aşiret' dediği PKK idi.

"Özellikle SHP. Bölge komutanlığı PKK'lıya Apo'nun akrabalarına bırakılmış" diyordu. Ama daha sonraki konuşmaları çok ilginçti:

"Kara Kuvvetleri Komutanı" diye başladı söze:

"Geçenki MGK'da daha dar çerçeveli bir toplantıda cebinden küçük bir defter çıkardı (bu esnada Demirel eliyle gömleğinin göğüs cebinden sanki bir şey çıkarıyormuş gibi bir hareket yaptı) ve PKK'ya Belediye Başkanı'nın 500 milyon lira verdiğini, PKK'nın ise 1.5 milyar topladığını (Cumhurbaşkanı neresi olduğunu açıklamadı ama sözün akışı Kars'ı işaret ediyordu) söyledi" dedi.

Bu bilgiyi Demirel iki kez yineledikten sonra, "Bunun üzerine Murat Karayalçın 'Bizim Fehmi mi?' diye sordu komutana" diye sürdürdü ama komutanın Karayalçın'a verdiği yanıtı söylemedi.

Kars ile ilgili bilgileri aldıktan ve bu sahneyi bize anlattıktan sonra hayli bozuk ve kaygılı bir sesle bize sordu:

"Nasıl çıkacağız bu işin içinden?"

Zaten 'işler' Kars'takine benzer hale geldiyse, gelişmeler pek hayra alamet sayılmazdı. Zira Güneydoğu'da generalin öldürülmesinden sonra darbe olasılığı hemen her yerde konuşuluyordu.

Devletin yönetim katındaki son gelişmelere değindim.

Çiller 'terörün dışardan geldiğine' inanıyordu. Bir bakıma doğruydu. Ancak terörü sadece dışarı kaynaklı bir olay gibi görmek ne derece yeterliydi?

Başbakan Suriye'ye, Irak'a, İran'a ve hatta Ermenistan'a soracaktı: "Ya dostumuzsun ya da değil. Ona göre hareket edeceğiz."

Demirel dinledi ve;

"Şimdi sorunu dışardan çözmek gibi formüller öne sürülüyor. Mesela Ecevit böyle düşünüyor. Ama adama gidip söylediğin zaman bunu, 'Sen dağlarındaki eşkıya sorununu çözdün mü?' diye sormaz mı?" dedi.

Çiller'e ve bir yerde Ecevit'e egemen olduğu söylenen bu 'terörü dışarda kesmek' formülü, pek çok kademede konuşulmuş olmalı ki, Cumhuriyet Bayramı resmi kabullerinin birinde Dışişleri Müsteşarı Özdem Sanberk de Demirel'in bugün bize söylediğinin aynısını yineleyerek soruna açıklık getirmek istedi.

Hatta Sanberk "İşlerin hiç de iyiye gitmediğini" söylüyordu ve bana –öyle ya, başdanışmanız– "Cumhurbaşkanı izlemiyor mu gelişmeleri?" diye sordu.

"İzliyor" dedim Sanberk'e; "Hem de günü gününe..."

Fakat siyasal kulislerdeki kaygı dönüp dolaşıp Demirel'e yansımıştı.

Demirel askeri terörün içinde tutuyor, sorumluluklar yüklenmesini istiyordu. Benim anladığım kadarıyla askeri politikası bir yerde buydu.

Oysa askerleri sorumluluktan çekip almayı düşleyenler; yarın askerlerin sivillere "Siz beceremiyorsunuz" diyerek müdahaleye girişmesi olasılığını akıllarına getirmiyorlardı.

Demirel önemli iki gelişmeden söz etti:

"Yarın öbür gün dönüp dolaşıp devleti sorumlu tutarlar" dedi. Kimden söz ediyordu? Askerlerden!

Bir örnek verdi: Bir DYP heyeti gelmiş, "Yine sizin kucağınıza düştü" demişler. Ne için? Güneydoğu açmazı, terör belası için...

Şunu da ekledi:

"On beş gün öncesine kadar askerlerin bir talebi yoktu."

Ya şimdi? 1980 öncesine benzer bir tutum sergilemeye başlamışlardı. Başbakanlıktaki terör toplantısında teröre karşı yine kimi yasalar önermişler, yine 1980'den önce olduğu gibi TBMM'den yakınmışlar, idam cezalarının hızlandırılmasını istemişlerdi.

Fakat hükümetin SHP kanadı terör yasalarına karşı çıkıyor. İdamlara da. Oysa DYP kanadının görüşünü yansıtan sözcü Yıldırım Aktuna, "Terör suçu işleyenlerin idam edilmesini istediklerini" açıklıyor. Meclis'teki 110 dosyanın hepsi terör suçuyla ilgili değil.

New York Times ve Financial Times'ta Türkiye aleyhine çıkan son yazıları, "Bugüne kadar böylesi yazılmadı, rezalet" diye niteliyor.

Özet şu: Demirel fena halde bozuk. Hemen her şeye, her açıdan gelişen olaylara bozuk!

Bu arada başka şeylerle de uğraşıyor. Theatcher'ın yeni çıkan kitabında Özal övülüyormuş. O sayfaları işaretlemiş. Ömer'e verdi, çevirilerini istedi.

"Özal'a yaptıklarımız, söylediklerimiz şimdi başımıza geliyor" diyor ve hayret verici bir değişim geçiriyor, bu cümlenin arkasından o sıkıntılı insan kimliğini bir anda üzerinden atarak kahkahalarla gülüyor.

Ömer bu arada MİT'teki bir tanıdığından aldığı bilgiyi aktardı:

"PKK kırsal alanlara egemen. Sıra kentlerde!"

"Boşver" diye karşıladı bu saptamayı, sonra "pek öyle değil" diye bir ek yaptı.

TRT'nin Köşk'e takındığı tavırdan çok rahatsız olduğunu bir kez daha sergiledi. Düşünebiliyor musunuz; Cumhurbaşkanı Demirel, devletin yayın organı TRT'nin, Cumhuriyet'in 70. yılı nedeniyle yaptığı konuşmayı 'kesintisiz yayımlamayacağından' kaygılanıyor.

"Şayet" diyor, "aynen yayımlamazlarsa dünyayı başlarına yıkarım!"

Darbe söylentileri artık Cumhuriyet Bayramı nedeniyle Köşk'ün düzenlediği ve üç gün süren resmi kabullerde açıktan dile getiriliyor, hatta Genelkurmay Başkanı ile gazeteciler arasında söyleşilere konu oluyordu.

Doğan Paşa, gazetecilerin bastırması üzerine;

"Darbe sözlerinden iğreniyorum" demiş.

Paşa'nın arkasından gazeteciler birbirine bakmış ve içlerinden biri;

"Hep böyle derler de..." demiş, lafın gerisini arkadaşlarının sağduyusuna bırakmış.

Bir not elime geçti: Köşk'te sıkılan sadece ben değilim. Ömer geldi ve bir yıl sonra Köşk'teki görevinden ayrılacağını söyledi. Demirel'in kendisine 'çocuk muamelesi yaptığından' yakınıyor.

Bir de söz dinlemediğinden. Cumhuriyet Bayramı kabullerinde kimi görsem yazıyı kesmemi eleştirdi. Ömer gibi ben de 'nasıl kurtulacağımı' düşünüyorum.

Ayrılırken Demirel'i kırmamak, terbiye dışı bir hareket yapmamak ön planda geliyor.

Bakalım nereye kadar?

Oradan buradan notlar, ama önemli

(30 Ekim 1993) Cumhuriyet Bayramı resmi kabullerinde son gün. Her gece 'ev sahibi' numarasıyla kalabalığın içine girmek, havasız salonlarda ter dökerek dolaşmak ve en kötü yanı, dilediğin gibi konuşamamak, söyleyememek, tabii protokol dışı hareket yapmamaya gayret etmek... İnanılmaz ölçüde sıkıcı.

Oh, nihayet bugün son. Mustafa Balbay gazetecilerin davetli olduğu gece Köşk'teydi, geldi ve sonra beni aradı:

"Ağabey" dedi, "bu memlekette elbette yine darbe olur. Biz Genelkurmay Başkanı ile konuşurken Hikmet Şimşek geldi yanımıza. 'O ne demeçti Paşam' diye söze başladı ve bir övgü yağdırdı ki... Bir emekli vali geldi, 'Bu sözleri televizyondan söylemeliydiniz' dedi. Tam bu sırada TRT Genel Müdürü atıldı, lafa girdi ve 'TRT emrinizdedir Paşam' demez mi?"

Sanki 12 Eylül öncesi bir günü yaşıyorduk. Balbay'ın hayreti şaşırtıcı değildi.

Darbe söylentileri çıktığından beri bu türden konuşmalara sık

sık rastgeliyorduk. Kenan Evren de açıklamıştı: "Siyasetçiler bize geliyor, 'Daha ne duruyorsunuz' diyorlardı."

Demirel, belki de bu olayları dikkate alarak Doğan Güreş'in Diyarbakır konuşmasına fena halde bozulmuştu.

Kimi geceleri, özellikle darbe söylentilerinin yoğunlaştığı geceler kanepeye uzanıyor ve düşünürken gülüyordum:

Gazeteci olarak 1960'dan bu yana darbeler izlemiş ve hemen her kezinde darbelere karşı çıkmıştım.

Bu sefer Köşk'te görevli olacaktım. Darbe önce Köşk'ü vuracaktı. Belki de Demirel ile bizleri derdest edip bir yere götüreceklerdi.

Hücerelerimiz yanyana olacak; Demirel'le birlikte bu kez bir bürokrat olarak darbeyi yaşayacaktık.

Bu manzarayı düşlediğim dakikalar gülmeye başlıyordum.

Eşim Esin kendi kendime, hiç konuşmadan neden güldüğümü sorunca, 'bürokrat olarak darbeye maruz kalan eski bir gazeteciye' yani kendime güldüğümü anlatıyordum.

Ben yine gülüyordum, ama Esin surat asıp "Hadi, hadi, düşünme böyle şeyler" diyerek beni azarlıyordu.

ANAP'ın 'yeni hükümet' girişimiyle ilgili çıkışları sürüp giderken, Çiller'in 'özel timlerdeki sayıyı 60-80 bine çıkarmayı planladığı' haberleri geldi.

İlginç bir haberdi ve Demirel haberi dinledikten sonra yavaş bir sesle;

"İstemiyorlar" dedi.

'İstemeyen' elbette TSK'ydı.

Demirel'e aktardığım görüşler arasında dikkati çeken, 'Suriye'ye askeri açıdan davranış göstermemizi' içeren öneriydi.

Türkiye, ancak beş yıl sonra, 1998'in Ekim ayında Suriye'nin Apo ve teröristleri himaye edip üzerimize göndermesine "Sabrımız sona eriyor" diye karşı çıkacaktı. Ancak 1998'de Suriye'ye karşı 'askeri yaptırımlardan' söz edilmeye başlanacaktı.

Saat 18.00 sularında Demirel çağırdı, gittim. Mesut Yılmaz'ın seçenekli hükümet önerilerine değindim. Yılmaz, DYP'ye ANAP'lı hükümet kurmasını, bir yıl sonra seçime gidilmesini, DYP'nin azınlık hükümeti kurmasını ya da ANAP'ın kuracağı azınlık hükümetini DYP'nin desteklemesini öneriyordu.

Cumhurbaşkanı "Peki ama Mesut Bey kabineye girmeyecek mi?" diye sordu.

"Belli değil."

"Peki kim Başbakan?"

"Çiller!"

Sesini çıkarmadı.

Güreş Paşa'ya gösterilen yakınlığı anlattım. Artık darbe sözcüğü Köşk'te bile güncelleşmişti.

Kenan Evren'in anılarını anımsattım. Bugünkü isteklerin 80 öncesi isteklere fevkalade benzediğini söyledim. Dün bana 15 gün öncesine kadar askerlerin hiçbir şey istemediklerinden söz etmişti. Bugün ise "Ama bir şeyler vermek gerekiyor" dedi.

Neydi o? Sanki bir sus payı mı? Oysa bugün ne verirsen ver, isteklerin arkası kesilmeyecekti. Eğer darbe yapmayı kafaya koydularsa...

Demirel'e "Askerleri kontrol altında tutmak lazım" dedim. Hiç sesini çıkarmadı, sadece;

"Sizin tespitlerinizle benimkiler aynı" demekle yetindi.

Küçük not kartonlarında aynı öğelerin yer aldığını bana gösterdi.

Köşk'te de artık darbe konusu ciddi biçimde irdeleniyordu.

En azından darbe olasılığından söz ediliyordu.

Ya idamlar konusunda askerlerin ısrarı? Tam anlamıyla 1980 öncesini andırıyordu. Hayır, andırmıyor, aynı çizgide görünüyordu.

Son kabul gecesi Doğan Güreş Paşa seslendi, yanına gittim, elimi sıktı. "Konuşalım" dedi. "Sizi yarın arayayım" dedim.

"Hayır, ben sizi arayacağım" dedi.

Tempo dergisinde yayımlanan, TSK'nın eğilimlerini irdeleyen yazı ilginçti ve şu satırlarla kimi konuları kamuoyuna duyuruyordu:

Yazının başlığı:

"Ordu: Nelerden rahatsızlar? – Ne yapmak istiyorlar?"

Yazının metni:

> Kendi üst kademesi dahil, herkesin artık 'darbe' yapmayacağını göğsünü gere gere söyleyebildiği, komutanlarının sık sık 'karar siyasi iradenindir' dediği Türk Silahlı Kuvvetleri'nin demokrasiye

olan bağlılığından kimsenin kuşkusu yok. Ama bu görüntü ve beyanlara karşın, Türk Silahlı Kuvvetleri, PKK'nın giderek tırmandırıp artık vur-kaç teröründen milislerin kullanıldığı küçük cephe savaşlarına dönüştürmeye çalıştığı mücadelesine karşı sergilenen manzaradan son derece rahatsız. İşte rahatsızlık konuları:

Zirvedeki çatışma: Devletin uç noktalarında cumhurbaşkanı ile başbakan arasında davranış ve beyanlarla ortaya çıkan ayrılık ve çatışma havası her kademede eleştiriliyor. Aynı eleştiri koalisyonun iki kanadının başları için de geçerli.

DEP: Bu partinin üyesi milletvekillerinin beyanatları, davranışları, dokunulmazlık zırhından yararlanarak ifade ettikleri görüşler, dış ülkelerde yaptıkları görüşmeler ve açıklamalar büyük tepki doğuruyor. Hatta mahfil sohbetlerinde bu partiye karşı son derece 'şahin' bazı düşüncelerin tartışılmasına yol açabiliyor.

Medya-Özel TV'ler: Özel TV'lerde haberlerin veriliş tarzından, bazı programlarda konuların işlenme biçimine kadar hep 'uç'larda dolaşılmasından, sansasyon arayışıyla ülke güvenliğini tehlikeye düşürecek tarzda yayın yapılmasından yakınılıyor. Bazı yayınların, toplumsal morali düşürücü etki yaptığına dikkat çekiliyor. Genelkurmay Başkanı Orgeneral Doğan Güreş'in de "Beni üzen boğaza bakıp içkisini yudumlayarak ahkâm kesenler. Bunlar panik havası yaratıyor. Bu doğru değil" sözleriyle, bir kısım medyayı ve yazarları kastettiği belirtiliyor.

TBMM: Meclis'in yeterli süratte iş üretememesi rahatsızlık konusu. Özel televizyonlarla ilgili yasanın yanı sıra terörle mücadelede yapılması istenen yasa değişikliklerinin gerçekleştirilememesinden yakınılıyor.

Amatör liderler: Ülkenin zor bir döneminde, yönetimin 'amatör' diye adlandırılan tecrübesiz liderlerin yönetimine kalmasından kaynaklanan bir rahatsızlık var. Geçmişe dönük olarak, Özal'ın ölümünden sonra Süleyman Demirel'in adeta arkasına bakmadan Çankaya'ya çıkışı eleştiriliyor. Yaygın kanı, Demirel-İnönü ikilisinin yönetimde kalması halinde terörle mücadelenin çok daha kolay olacağıydı. Ordunun istihbaratı, Erdal İnönü'nün, SHP liderliğini ve başbakan yardımcılığını bırakmasının esas nedeninin 'Demirel'i protesto' olduğu yönünde. Demirel de bu rahatsızlığın farkında ve Çanka-

ya'da, bir zamanlar Özal'da eleştirdiği biçimde, ipleri elinde tutmaya çalışması, 'hükümetteki tecrübe ve sağduyu açığını kapatmak' yönünde girişim ve açıklamalarda bulunması buna bağlanıyor.

Siyasi çözüm/demokrasi: Artan PKK eylemlerine karşı getirilen 'siyasi çözüm' ve 'Kürtlere yeni demokratik/kültürel haklar' yönündeki öneriler orduyu ziyadesiyle rahatsız ediyor. Genel kanı "En ufak bir tavizin bile arkası kötüdür" şeklinde. Bu yönde herhangi bir adımın, Türkiye'nin bölünmesi yolunda atılmış olacağına inanılıyor. Nitekim, bu yönde demeç ve tarışmalar biraz artınca, PKK'nın "Masaya oturalım" önerisi yapmasına dikkat çekiliyor. Bu yöndeki tartışmaların çatışma bölgesinde görev yapanlar arasında infiale yol açtığına dikkat çekiliyor.

Bütün bu rahatsızlıklara karşın, ordu sivil yönetime PKK konusunda gerekli desteği, "Sıkıyönetime gerek yok" açıklamaları dahil verdi. Ancak gerçek düşünce, "Bu iş bize tamamen bırakılırsa, kısa sürede hallederiz" biçiminde. Bu da, Demirel ve Çiller'in açıklamalarından ucu gözüktüğü kadarıyla, MGK'da 4 ay uzatılması kararlaştırılan olağanüstü halin, bu vade dolmadan sıkıyönetime dönüştürülebileceğini gündeme getiriyor. Milli Savunma Bakanlığı'na getirilen Mehmet Gölhan'ın "Büyük hadiseler olacak, göreceksiniz," Genelkurmay Başkanı Güreş Paşa'nın "Önümüzdeki kış çok önemli gelişmeler olacak, lider kadrolarını da çökerteceğiz" sözleri, artık 'askeri çözüm'ün eteği çekilmemecesine uygulanacağının habercileri.

PKK'nın bir süredir 'dağdaki militan'ın yanı sıra 'kasabadaki milis'i kullanır hale gelmesi, 'askeri çözüm' sırasında 'sempatizan' veya 'destekçi' olarak değerlendirilen sivillerin de canının yanacağını gösteriyor. 70 yıldır Genelkurmay 2'nci Başkanlığına getirilen ilk havacı olan, MGK eski genel sekreteri Org. Ahmet Çörekçi'nin tesbitine göre 116 bin kilometrekarelik alanda yaşayan 5.5 milyon nüfusun 375 bini PKK sempatizanı. Bazı 'hassas' yerleşimlerde bu oranın yüzde 50'ye kadar çıktığı biliniyor. Silahlı Kuvvetler'in üst kademesinde sergilenen 'kararlılık', son günlerde sıkça tekrarlanan "27 Mart'ta Güneydoğu'da seçim yapılabilecek mi?" sorusunun cevabını da aydınlığa kavuşturmayı amaçlıyor. Askeri çözümde marta kadar büyük mesafe alınarak hem sandık güvenliklerinin sağlanma-

sı, hem de bölge halkı üzerindeki psikolojik PKK baskısının yok edilmesi planlanıyor.

Kendi dağını temizlemeden, komşu ülkelerden talepte bulunmanın pek gerçekçi olmadığının ayırdındaki Silahlı Kuvvetler, artık 'sivil siyasi irade'nin kendilerine "Terörü kendi yöntemlerinle, bildiğince yok et" emrini vermesini bekliyor. Bu emir verildiğinde 'olacak büyük hadiselerin' dış dünyada yaratacağı yankılar, gelecek uluslararası baskılar da dikkate alındığında, Türkiye'yi 'çok sıcak' bir 'kış'ın beklediği anlaşılıyor.

Bir diş gösterisi

Ekim ayının son günü. Pazar. (31 Ekim1993)

Saat 18.50. Köşk'teki çalışma odasındayız. Dışarısı karanlık. Soğuk.

Yarın yapacağı işleri sıraladı. Din Kongresi'ne gidecek ve konuşacaktı. Fakat hafif bir rahatsızlığı vardı: "Her taraftan adamlar getirmişler. Ne gereği vardı böyle bir toplantının?" dedi.

Ama 'etekli başbakan' gidecek, başını örtecek ve inandırıcı olmayan hareketler yapacak, konuşacaktı. Bir bakıma Cumhurbaşkanı'nın o toplantıda bulunması iyi olacaktı. Kadının saçmalıklarını düzeltmek veya karşı çıkmak olanağı bulunacaktı. Bu görüşleri yadsımadı, ama benimsediğini de söylemedi.

Basında, kimi köşe yazılarında Çiller yine didikleniyordu. Ama daha önceleri olduğu gibi Demirel, bu yazılara ve eleştirilere önem vermiyordu:

"Yine yağlarlar" dedi. Osman Ulugay'ın yazısından sonra söylediği bu yargıyı, "O (Çiller) hiçbir şey düşünmez. Sadece basında manşet olsun. Turgut Özal'da gördük, işte bu da odur" diye tamamladı.

Erzurum'da halkın PKK'ya gösterdiği 'tepkiyi', "Korkum şu: Orada Kürt mahalleleri var. Oraya giderlerse facia olur" diye yorumladı. Nitekim Erzurum'da üç bin kişiyi aşkın bir kalabalık Kürt mahallelerine doğru yürüyüşe geçmiş, askerler tarafından durdurulmuştu.

Kahramanmaraş'ta bir tarihteki büyük olayların başlangıcı gibi. Evet, Demirel Erzurum'da aynı vahşetin yaşanmasından korkuyordu.

Yine aynı konuya döndük. Darbeyi çağrıştıran Güneydoğu ve orada alınması istenilen askeri önlemler...

Demirel çok ilginç bir tanımlama yaptı:

"Askeri tedbir yok, Anayasal tedbir var" dedi. Yeni bir çıkış yapıyor, terörün askerlere teslim edilmediğini, Anayasa'nın gereklerine uyularak görev yapmalarının sağlandığını öne sürüyordu. Askere teslim görüşüne böyle karşı çıkıyordu.

Kafası bir de UBA'nın verdiği bir habere takılmıştı. Haberde Demirel'in gazetecilere "Başkomutan benim" dediği yazılıydı. Oysa hazarda bu sıfatı neden taşıdığını açıklıyordu.

Bende Cumhurbaşkanı'nın 'fazla pinpirikli' olduğu gibi bir izlenim doğdu. Basının kendisini dışladığı ve karşısına aldığı gibi bir kanıyla yaşıyordu.

Örneğin bir ilden gelen lise öğrencileriyle konuşmuş. "Şimdi, 'Süleyman Demirel yapacak iş bulamadı, çocuklarla konuşuyor' diye yazarlar" demişti.

Ben böyle bir habere olasılık tanımadığımı söyledim.

Nezle. Kâğıt mendiller kullanıyor.

Bir süre terör yasası üzerinde durduk. Daha doğrusu ben söyledim, Demirel dinledi. Fakat ilginç kimi gelişmeler vardı. Örneğin baskı altında kepenk indiren, kontak kapayan kişilerle PKK yanlısı olarak bu gibi eylemleri yapanları ayırt etmenin zorluğuna işaret ettim. Bu gibi eylemlere 1 yıl hapis cezası verilecekti. Bu, ters tepebilir ve ters sonuçlar verebilirdi.

Sadece dinledi.

Terör yasasını hukukçulara inceletmesini önerdiğim zaman "Peki" dedi ama, gönülsüzdü. Öneriyi nezaketinden kabul ediyordu.

Bu konularda koalisyon partileri arasında çıkan anlaşmazlığın genişlemesi olasılığı vardı. SHP yasaya olur vermezse; DYP, tasarıyı milletvekili teklifine çevirecek ve ANAP oylarıyla yasalaştıracaktı. Daha doğrusu böyle bir yoldan başarıya ulaşacağını sanıyordu.

ANAP, ret etti.

Murat Karayalçın SHP grubuna hâkim değildi.

Demirel bu noktaya geldiğimde konuştu: "Murat'la bir yere varmak mümkün değil. Anlamıyor meseleleri" dedi.

Bu anlattıklarım belki okuyana ayrıntı gibi gelecek. Ama ekim ayının son günü –Demirel'in rahatsızlık duyduğu haber– gerçekten kimi çevrelerde yankılar uyandırdı ve kimilerinin, ola ki Köşk'ün Genelkurmay Başkanı'ndan duyduğu tedirginliğe somut bir örnek gibi kabul ettiği 'konuşma' çeşitli dalgalanmalara yol açtı.

Habere göre; Çankaya Köşkü'nde Cumhuriyet resmi kabullerinin üçüncüsünde konuklarını eşi Nazmiye Demirel'le birlikte karşılayıp ellerini sıkan Süleyman Demirel, bir süre gazetecilerle söyleşmişti.

Demirel'in bu söyleşisini Genelkurmay Başkanı Güreş de izlemişti.

Cumhurbaşkanı Güneydoğu sorununun 'hukuk içinde kalınarak' çözümleneceğini anlatmış, alınan ve alınacak bütün tedbirlerin 'Anayasa içinde' olduğunu yinelemişti.

Devlet 'kendisine yönelik saldırıyı defetmeye çalışıyorsa devleti gagalamamak lazımdı.'

Demirel'i rahatsız eden bölüm, bu açıklamalardan sonra geliyordu:

"Demirel, gazetecilerin yanından ayrılıp diğer konuklarıyla sohbete giderken UBA temsilcisinin 'Efendim, Başkomutan da sizi dinliyordu. Başkomutanın yanından ayrıldınız' sözleri üzerine şunları söyledi:

'Başkomutan benim. Biraz evvel Anayasaya dayanarak bazı şeyler söyledim. Bu söylediğim de aynen Anayasada kayıtlı. Başkomutanlık Yüce Meclis'in manevi varlığından ayrılamaz ve Cumhurbaşkanlığı tarafından temsil edilir. Yani hazarda Başkomutan benim. Seferde ise başkomutanlığı Cumhurbaşkanı adına Genelkurmay Başkanı temsil eder. Çok şükür seferde değiliz. Hazardayız.

Sayın komutan, silahlı kuvvetlerin komutanıdır. O yüzden ben Başkomutanın yanından ayrılmadım. Başkomutan, komutanın yanından ayrıldı.'"

İkinci Bölüm

DEVLETİN OLAYLARA BAKIŞI

15

Ekim sonu (1993):

Güneydoğu'daki PKK terörü – Genel anlamda Kürtçülük:

MİT'e göre; "PKK, kış ayları öncesi silahlı faaliyetlerini daha da tırmandırma gayreti içerisindedir."

Amaç; bir yandan gücünü koruduğunu kanıtlamaya çalışıyor, öte yandan da yaklaşan yerel seçimlerde halk üzerinde baskı yaratmayı araştırıyor.

PKK, riski az ama etkisi çok eylemleri yaygınlaştırıyor. Güncel olayları günün değişik saatlerinde gerçekleştiriyor. Çeşitli yerlerde şehirlerarası karayollarını kesiyor, araçları yakıyor, yolcuların para ve eşyalarını gaspediyor, mayın döşüyor, kamu binalarına saldırıyor.

Vergi ve cezalandırma adı altında halka yönelik para istemlerini giderek yoğunlaştırıyor.

PKK faaliyetlerindeki en önemli gelişmeyi, gazete büroları ve gazetecilere uygulanan baskılar oluşturuyor. Bu gelişmenin sadece gazete büroları ile sınırlı kalmayacağı, siyasal partiler, okullar ve giderek devletin bütün kurumlarının işlemez hale getirilmesine çalışılacağı açıkça görülüyor.

Örgütün bu konudaki önceliklerini Diyarbakır'dan sonra Tunceli, Hakkari ve Van'da da sürdüreceği anlaşılıyor. Örgüt bu uygulamaya "T.C.'den arındırma" adını veriyor. Bu faaliyetleri en kısa zamanda Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun bütün illerine yaymayı amaçlıyor.

1993 yılı başından beri örgütün faaliyetleri şu biçimlerde dik-

kati çekiyor: Örgütün 'Kuzey Cephesi' diye nitelediği Amed-Orta ve Dersim alanlarına kadro yaydığı ve 'Dersim Eyaleti' diye tanımladığı bölgenin sorumlularına yönelik başta Tunceli olmak üzere bölgede eylemsel hareketliliği özellikle göze çarpıyor.

Önümüzdeki dönemlerde okullarla öğretmenlere, siyasal partilerle kamu temsilcilerine yönelik eylemlerin artacağı ve "bu bölgede devlet otoritesinin yerine 'tek güç' olma istenci doğrultusunda" hareket edeceği anlaşılıyor.

PKK'nın bu son kararları bölgede tabanı bulunan aşırı sol gruplarla çatışmaları da beraberinde getiriyor.

9 Ekim 1993 günü Tunceli-Hozar ilçesi Tavuklu köyü civarında TDKP'li 6 kişinin öldürülmesi, 14 Ekim 1993'te Tunceli-Hozat kırsalında TKP/ML ile çıkan çatışmada bir TİKKO militanının ölmesi o bölgede gerilimi artırıyor.

PKK 15 Ekim 1993'te bir bildiri yayımlıyor. 'Dersim Eyaleti Askeri Komitesi' imzasıyla yayımlanan bu bildiride sol örgütler devlet tarafından kışkırtılmakla suçlanıyor.

PKK bu gelişmeleri Batman, Silvan, Nusaybin bölgelerindeki 'Hizbullah' adıyla anılan hareketle aynı koşutta değerlendiriyor ve hareketleri devletin örgütlediği propagandasını yapıyor.

PKK'nın sol örgütlere bu türden yaklaşımında bir başka neden daha rol oynuyor: PKK, bölgedeki Alevi kesimi kazanmayı istemekte, bu politika için kurduğu 'dernek' ve 'birlik'lere sol örgütlerin duyduğu rahatsızlıktan etkilenmektedir.

Amed eyaletindeki PKK-Hizbullah çatışmalarında da PKK, Hizbullah mensuplarını devletin tetikçisi olarak niteliyor.

PKK, bu arada Hizbullah adıyla bilinen grubun etkisini kırmak ve dindarların dinsel duygularını sömürebilmek için 'Kürdistan İslam Hareketi' adıyla yeni bir organizasyon oluşturuyor.

Bu örgüt Kuzey Irak'ta kongre yapıyor.

PKK'nın 'Serhat' adını verdiği bölgedeki faaliyetleri önemini koruyor.

Bu bölgedeki Ağrı ve Tendürek dağlarından 'ana üs' olarak yararlanmayı sürdürüyor. Buna koşut olarak Çaldıran, Doğu Beyazıt, Diyadin ve Iğdır'da örgüt faaliyetleri artıyor. Kışın köylerdeki 'küçük gruplarla kitlelerin eğitilerek örgütle bütünleşmeleri' sağlanacak.

Bölge genelinde yol kesme eylemlerinin ön plana çıkması bekleniyor. Devlet yanlısı kişilerle ekonomik yapılı tesislere saldırıların artacağını gösteren işaretler alınıyor.

1994 yerel seçimlerinden önce 'Serhat Eyalet Meclisi'nin oluşturulması, yine her bölge biriminin belediye başkan adaylarının belirlenip bunların seçimleri kazanması için yoğun propagandanın başlayacağı, beklenen gelişmeler arasında.

'Serhat Eyalet Komitesi' kurulmuş ve çalışmalara başlamış bulunuyor. Komite 38 kişiden oluşuyor. 5'i Kars'tan, 2'si Van'dan, toplam 7 kişilik yürütme komitesi belirlenmiş durumda. Bu komite yerel seçimlerde yasadışı çalışmalar yürütecek.

PKK, GAP ve Mardin'de milis kadroları aracılığıyla sansasyonel eylemler gerçekleştirmeyi planlıyor.

Öte yandan 'metropol' dediği batı illerimizde kadrolaşma çabalarını sürdürüyor.

Bu bölgelerde yönetici bulma sıkıntısı çekiyor. Bu sıkıntıyı aşma amacıyla Gabar'da eğitimden geçen elemanlarını buralara gönderme sürecine girmiş bulunuyor. Bu nedenle batı illerinde de örgüt eylemlerinde hareketlenme bekleniyor.

PKK'nın yaz aylarında (1993) turistik bölgelerdeki eylemlerinden ekonomik açıdan zarar görenlerin tepkileri giderek gelişiyor. Örneğin; 14 Ekim 1993'te bir grup genç gösteri girişiminde bulunuyor. 15 Kasımda turizm mevsimi sona erdiği gün, bölgedeki Kürtlere karşı darp, yaralama gibi eylemler olacağı öğreniliyor.

PKK ile Kuzey Irak'taki IKDBP –Irak Kürdistan Demokrat Birlik Partisi– arasındaki ilişkiler duyarlı bir dönemden geçiyor. IKDBP'nin 14 Ekim 1993'teki açıklaması, PKK'nın Dohuk, Süleymaniye ve Erbil'deki büro ve karargâhlarını kapatacağını duyuruyor.

Bu kararın nedeni IKDBP tarafından şöyle açıklanıyor: PKK'nın iki örgüt arasındaki anlaşmayı ihlal etmesi, bir peşmergeyi öldürmesi ve çok sayıda peşmergeyi yaralaması.

Ancak PKK'dan gelen bilgiler henüz bir çatışmanın var olmadığını gösteriyor.

Fakat PKK hazırlıklarını sürdürüyor. Olası bir çatışmaya karşı Kuzey Irak'taki kadrolarını Hakurk'ta topluyor. Gerektiği hallerde

İran topraklarına geçilerek İran KDP'nin etkin olduğu bölgelerde barınmayı planlıyor.

IKDBP ile PKK arasında arabulucu Celal Talabani. IKDBP ile PKK arasındaki gerginliğin, Barzani'nin Türkiye'den aldığı yardımların sürmesini sağlamak amacıyla göstermelik bir çelişki olması da olası. Zira geçmişte iki örgüt arasındaki anlaşmaların çelişkilerin boyutlandığı günlere rastladığı biliniyor.

1993'ten bu yana (ekime) İran'da varlığını sürdüren PKK üzerinde İran yönetimi, Türkiye'ye karşı sürdürdüğü politikalara bağlı olarak farklı uygulamalarda bulunuyor.

İran'la Türkiye arasındaki görüşmeler Ekim 1993'te PKK'lı öğelerin İran'da geçmiş aylara oranla rahat hareket edemediklerini sağlamış görünüyor. Son olarak Türkiye'ye geçmek isteyen 254 kişilik bir PKK grubunun İran güvenlik güçlerince yakalandığı haberi geliyor.

İran da PKK ile İran KDP arasında gelişen ilişkilerden rahatsızlık duyuyor. Kürt öğelerince Türkiye'de oynanan oyunların er veya geç kendi topraklarında da oynanmaya başlanacağından kaygı duyuyor.

Bu noktadan çıkıldığında İran'ın PKK'ya olan yardımlarını asgari düzeye indirmesindeki olasılık gündeme giriyor.

Ama Suriye'deki PKK faaliyeti başta APO, sürüyor. Suriye-Türkiye sınırına silah yığınağı yapıldığı, ilk fırsatta bu silahların Türkiye'ye aktarılacağı öğreniliyor.

Devletin edindiği bilgilere göre; PKK'nın Kafkaslar'daki bağlantıları giderek güçleniyor. Ermenistan'da PKK'nın bir kampı olmamakla birlikte, örgütün bu ülkeye bir alt yapı oluşturmak amacıyla kadrolar gönderdiği biliniyor.

Bu kadrolar her şeyden önce Ermenistan'da yaşayan Kürtleri organize etmeye çalışıyorlar. PKK'nın tanıtımına çaba gösteriyorlar. Böylece PKK'nın bu alanda tanınma ve kabul görme olanakları yaratılıyor.

PKK, Ermenistan'da küçük gruplar halinde olmakla beraber; barınma, silah ve mühimmat gibi lojistik ihtiyaçlarını giderme olanağı buluyor.

Bir başka bilgiye göre; PKK elemanları Karabağ'da Ermenilerle

birlikte savaşıyor. Bu elemanlar Ermenistan'ın Şam Büyükelçiliğinde kurulan 'Özel Büro' aracılığıyla Şam veya Beyrut üzerinden Ermenistan'a gönderiliyor.

PKK'nın Gürcistan'da da silah sağlamaya çalıştığı, Kazakistan'a gönderdiği kadrolarla bu ülkelerdeki Türkiye ve Suriye uyruklu öğrencileri örgütleme çabası içinde olduğu, gelen bilgiler arasında.

PKK'nın Avrupa'daki, 'konfederasyon' oluşturma çabaları sonuçlanıyor. 1-3 Ekim 1993'te Belçika'nın Limburg bölgesinde toplanan PKK yanlısı 93 dernek ve temsilcilerinin çıkardığı bildiriye göre 'Avrupa Kürt Dernekleri Konfederasyonu (Kon-Kürd)' kurulmuş bulunuyor.

Silahlı eylemlerde önemli gelişmeler sağlandığı savında olan PKK; 'DEP kadrolarına tümüyle egemen olarak' yerel seçimlerdeki planlarına yaşamsallık kazandırma peşinde.

Doğu ve Güneydoğu'da PKK'ya yakınlık duyanların DEP örgütünden ya da bağımsız olarak seçimlere katılmalarının sağlanması öngörülüyor. Bu çalışmalar PKK merkezinden alınan talimatlar çerçevesinde DEP kadroları tarafından sürdürülüyor.

Yerel seçimleri PKK'nın 'Kürdistan Ulusal Meclisi'nin oluşturulmasına ilk adım olarak nitelediği ve bu nedenle adayların radikal görüşlere sahip kişilerden oluşmasının üzerinde ısrarla durulduğu öğreniliyor.

PKK, kasım ya da aralık ayında yapılması düşünülen DEP büyük kongresine egemen olma hazırlığı içinde. Parti Meclisindeki 40 kişinin 20'den fazlasının PKK yanlısı kişilerden oluşması ilk hedef. PKK, Genel Başkanlığa Hatip Dicle'nin getirilmesini istiyor.

Siyasal Kürtçülük hareketleri büyük kentlerde de görülüyor. Bu yönde dernek ve vakıf kurma çabalarına hız veriliyor. Ekim 1993'te İstanbul'da bu içerikten iki dernek daha faaliyete geçiyor.

Devlet –Genelkurmay Başkanı Güreş'in iyimser ifadelerine karşın– 'PKK'nın tüm güvenlik çabalarına karşı terörü kış aylarında daha da tırmandıracağını' saptıyor.

Bu yönden bakınca olaya; Doğu ve Güneydoğu'da, başta Tunceli'de, yatılı okullarda ve bütün eğitim kurumlarında baskıların artması, öğrencileri kazanma ve kaçırma biçimindeki eylemlerin sergilenmesi bekleniyor.

Basından sonra siyasetçilerin, partilerin engellenmesi, tehdit ve terörle sindirilmeleri olaylarının artması olası görülüyor.

Terördeki gelişime koşut olarak siyasal Kürtçülük hareketlerinin de ivme kazanacağı öne sürülüyor.

Suriye, Hatay konusunda daha etkin olmayı hedefliyor. Cemil Esad başkanlığındaki 'İmam Murtaza' cemiyeti faaliyetlerini sürdürüyor. Öte yandan da 'İttat Al-Arabi' yani Arap Birliği ve 'Hatay Halk Kurtuluş Ordusu' adındaki organizasyonlar bölgede Arap-Alevi ve Türkmenleri örgütlemeye çalışıyorlar.

Bu örgütlerin militanlarının, Lazkiye yakınlarındaki iki kampta eğitim gördüğü, gelen bilgiler arasında.

Cemil Esad'ın örgüt faaliyetlerinde kullanılmak üzere, Lazkiye dolaylarında otel-benzin istasyonu ve otobüs terminalinden oluşan bir kompleks inşa olunuyor. Bu kompleksin işletmesi Acilciler'e veriliyor.

İslamcılık faaliyetlerine gelince: 'Mazlum-Der' ve 'İbda-C' gibi örgütler geçen aylarda faaliyetlerini sürdürüyor. PKK-Hizbullah çatışmalarının ivme kazanması, öteki İslamcı grupların da sansasyonel eylemlerle toplumsal olayları kışkırtarak tüm İslamcı öğeler üzerinde etkili olma çabalarını artırmaları bekleniyor.

16

Ekim sonu (1993):

Olağanüstü Hal Bölgesi:

OHAL valiliğine göre; bir aylık süre içinde toplam 302 istihbarat alınmış.

Büyük ölçüde yararlanılmış. Bölge illerinde 25 gün içinde 259 olay gerçekleşiyor. Olaylarda sayısal açıdan azalma görülüyor.

Silahlı saldırı ve çatışma olayları daha çok Diyarbakır, Şırnak, Bingöl ve Siirt illerinde yoğunlaşıyor. 115 olaydan 36'sı, güvenlik kuvvetlerinin planlı operasyonu.

PKK eylemleri Siirt, Hakkari, Batman, Bingöl ve Van illerinde yoğunlaşıyor.

Terörist örgütün baskısı sonucu 1.313 korucu silah bırakıyor. Kimileri yerleşim bölgelerini terk ediyor.

PKK'nın sabotaj eylemleri daha çok Muş, Bingöl ve Diyarbakır illerinde yoğunlaşıyor. Diyarbakır, Batman, Silvan, Nusaybin, Kızıltepe'de PKK-Hizbullah çatışması sürüyor. Hizbullah'ın gerçekleştirdiği 66 eylemde 34 kişi ölüyor. PKK'nın Hizbullah'a yönelik eylemlerinde 5 kişi ölüyor, bir kişi yaralanıyor.

Bir aylık dönemde tüm olaylarda 2 subay, 5 astsubay, 3 polis, 34 erbaş ve er, 23'ü geçici köy korucusu, toplam 67 güvenlik görevlisi şehit oluyor. 128'i yaralanıyor. 23'ü kadın, 34'ü çocuk, 162 vatandaş yaşamını yitiriyor.

PKK'nın dağ kadrosunu etkisiz hale getirmek için hava desteği sağlanarak Şırnak, Siirt, Bingöl, Muş ve Diyarbakır illeri kırsalında operasyonlar sürüyor.

Kuzey Irak'ın sınıra yakın Mezi ve Snath bölgelerine hava ve kara operasyonları düzenleniyor.

Sonuç olarak; terör örgütüne yönelik bu operasyonlarda 189'u ölü, 6'sı yaralı, 35'i sağ, 25'i teslim olmak üzere 255 PKK'lı ele geçiriliyor.

Değerlendirmeye göre; örgüte dönük çalışmalarda 'oldukça müspet' sonuçlar alınıyor. Ocak 1993'ten beri yürütülen operasyonlarda PKK'nın 1.886 silahlı militanı ile 9.000'in üzerinde yerleşim yerlerinde faaliyet içerisinde olan işbirlikçileri ele geçiriliyor. Terör örgütüne yıl içinde gerek militan, gerekse silah, mühimmat ve diğer olanaklar açısından 'önemli kayıplar verdiriliyor.'

Ancak bütün çabalara karşın "PKK'nın bölgede yarattığı korku ve baskı sonucu vatandaşların gece dışarıya çıkamama, seyahat edememe, can ve mal güvenliklerinden kaygı duyma gibi sıkıntı ve problemler devam ediyor."

Terör örgütünün yol kesmeden para toplamaya, vatandaşların canlı ve cansız mal varlıklarını gaspetme gibi eylemleri sürekliliğini koruyor.

Örgüt bölge halkı üzerindeki baskı ve tehdidini sürdürüyor.

Son zamanlarda (siyasal odak noktalarında ve medyada) yerel seçimlerin güvenlik içinde yapılamayacağına dönük tartışmalar PKK örgütü lehine oluyor.

"Seçimlerde bazı şehirlerde, özellikle kırsal kesimde bazı problemler muhtemelen gündeme gelecektir." Alınacak güvenlik önlemleriyle seçimlerin güvenlik içerisinde yapılması sağlanacak.

Ancak "seçim güvenliği kadar seçimlerde aday olacakların ideolojik yapıları da sonuçları itibariyle büyük önem arzediyor."

15 Ekim 1993'te Diyarbakır'daki Güneydoğu Anadolu Gazeteciler Cemiyetine gelen terör örgütünün mensubu herhangi bir zora başvurmadan, örgütün bir açıklama yapacağını belirterek dernek başkanınca çağrılan muhabir ve gazete temsilcilerini bir minibüs ile kırsala götürmüş, burada örgüt militanlarınca muhabirlerin işi bırakmaları ve gazete temsilciliklerinin kapatılması isteğinde bulunduktan sonra, basın mensupları aynı araç ile militanlar tarafından Diyarbakır'a cemiyet binasına geri getirilmişlerdir.

"Olayın başlangıcından itibaren, gerek kırsala götürülüşlerinden önce, gerekse dönmelerini müteakip basın mensuplarının yetkili mahalli makamlara bilgi vermemeleri, sadece İstanbul'daki gazete yetkililerini haberdar etmekle yetinmeleri ve mahalli makamların olayı haricen öğrenmeleri, dikkati çeken husus olarak görülmektedir."

DEP'e mensup kimi partililerle seçilmiş kimi kişiler örgüt paralelinde çalışmalarını sürdürüyorlar. Bunların, bölgeye gelen yabancı basın mensuplarını Türkiye aleyhinde bilgilendirdikleri saptanıyor.

17

Ülke düzeyinde (1993):

Bölücü ve aşırı sol terörist faaliyetleri:

Olağanüstü Hal Bölgesi dışında kalan illerde 203 olay meydana geliyor.

8 güvenlik görevlisi şehit oluyor, 29'u yaralanıyor. 32 vatandaşımız yaşamını yitiriyor.

22 terörist öldürülüyor, 412 militan ve sempatizan sağ olarak ele geçiriliyor. Olayların yüzde 27'si İstanbul'da; yüzde 17'si Adana, İçel, Ağrı ve Iğdır'da; geriye kalan yüzde 56'sı ise öteki illerde gerçekleşiyor.

PKK, Apo'nun talimatları çerçevesinde 'eylem hedeflerini genişletiyor.'

Örgütün hedefi şu: Devlete yapacağı baskıyla 'silah bırakma' sürecini açmak, 'legal alanda inisiyatif kazanmak.'

Ankara, İstanbul, İzmir ve Manisa illerindeki operasyonlarda PKK adına çalışmalar yapan 111 örgüt mensubunun yakalanması bu değerlendirmeyi doğruluyor.

PKK'nın gelecek günlerde; Türk soluyla olan çatışmalarını metropol illere de yansıtacağı, yerleşim birimlerinde cephe faaliyetine ağırlık vereceği, Kürt sorununu kamuoyu gündeminde sürekli tutacak –özellikle turistik yörelerimizde– sansasyonel eylemlere yöneleceği, legal alanda propagandatif mahiyetli basın-yayın faaliyetlerine hız vereceği...

Yapılan değerlendirmelerin ortak noktasını oluşturuyor.

Son değerlendirmede; devlet "Terör örgütü PKK'nın tehdit olma özelliğini devam ettirdiği, PKK'ya tepki olarak gelişen Hizbullah gibi irticai, TDKP ve TKP/ML TİKKO gibi Marksist-Leninist örgütlenmelerin ivme kazandığı ve PKK ile çatışmalarının yoğunlaşacağı, Kuzey Irak'taki gelişmelerin henüz netliğe kavuşmadığı; yaklaşan kış şartlarının, teröristler açısından oluşturacağı olumsuz ortam cihetinde, Ağrı Tenderük dağları ile yapılan, Muş güneyi Diyarbakır kuzeyi gibi devam etmekte olan etkin ve örgüte büyük darbeler indirilen başarılı operasyonların devam edebilmesi,

OHAL uygulamasından vazgeçilmesi durumunda ortaya çıkacak yasal boşlukların giderilmesi amacıyla, 5442 sayılı İller İdare Kanununda yapılması düşünülen düzenlemeler tamamlanmış ise de henüz kanunlaşmadığı veçhile,

OHAL uygulamasının 10 ile mücavir 3 ilde uzatılması" isteniliyor.

18

Ekim sonu (1993):

Devletin olaylara bakışını saptayan irdelemelerde; dış konulara etraflıca değinilmekte, yeni öğeler içermeyen bu irdelemelerde Tansu Çiller'in ABD gezisi önemli yer tutmaktadır.

"Ziyaret vakitli, yararlı ve getirdiği somut sonuçlar açısından çok başarılı olmuştur."

ABD gezisinin değerlendirilmesi:

"Clinton yönetimi 9. ayını ve ülkemizdeki koalisyon hükümeti de yeni yapılanması ile 5. ayını tamamlarken gerçekleşen ziyaret sırasında, iki ülke arasındaki 'geliştirilmiş ortaklık' ilişkileri kuvvetle teyit olunmuş ve mevcut işbirliği parametrelerini genişletici yeni ve önemli adımlar atılmıştır.

Türkiye ile ABD'nin, soğuk savaş ertesi dönemin sorunları karşısında tahlil ve teşhis beraberliği içinde bulunabilmelerinin ve bunu etkin bir eylem beraberliğine dönüştürebilmelerinin önemi müştereken vurgulanmış, bu amaçla yoğun ve süreğen istişarelerin taşıdığı siyasi ve pratik değerin altı çizilmiştir.

Türkiye'nin dış politika gündeminde yer alan tüm güncel uluslararası ve bölgesel sorunlar ile, bu gündeme yansıyan ekonomi ve güvenlik konularında en yüksek düzeyde görüş alışverişi yapılmış ve tarafların çeşitli konularda izledikleri politika ve yaklaşımların mümkün olabilen azami ölçüde eşgüdümü sağlanmıştır. Bunun başlıca sonuçlarını, özellikle Türkiye'nin Körfez bunalımı ve ambargodan kaynaklanan kayıplarının hafifletilmesinin yanı sıra Türk ekonomisinin geliştirilmesine yeni ivme kazandırılması ve Türkiye'nin güvenlik gereksinmelerinin karşılanması amacıyla derhal başlatılan sürecin kapsamını tamamlayan 15 Ekim tarihli ortak açıklamada görmek mümkündür.

Başkan Clinton'ın PKK terörizmini net bir üslupla kınaması ve bunu dünya kamuoyu önünde alenen ifadesinin sağlanmış bulunması, başlıbaşına değer taşıyan bir olgudur. ABD'nin tedhişçilikle mücadelede istihbarat akımı bakımından teknik işbirliği ve destek yüklenimi üstlenme iradesini açıklaması da bu olguya somut içerik kazandırmaktadır.

Ziyaretin önemli boyutunu Türkiye'nin eski Sovyet coğrafyasındaki gelişmelere, bu meyanda Rusya'nın özellikle Orta Asya ve Kafkasya'da belirgin biçimde gözlenen nüfuz ihya ve hegemonistik soğuk savaş ertesi dünyaya hayli adem-i müdahaleci ve yeni infiratçı bir perspektiften bakma eğilimleri sergilediği halihazır zaman kesi-

tinde, Türkiye'nin bu gerçekçi gözlemlerinin Washington'da gereken duyarlığı uyandırması temenniye şayandır. Ancak ABD'nin, Rusya'nın strateji ve niyetlerini teşhis bakımından, 1945-47 döneminde de bir algılayış gecikmesi yaşadığı tabiatıyla hatırda tutulmalıdır.

Ziyaretin siyasi, ekonomik, ticari, mali ve diğer alanları içeren çok yönlüce çok boyutlu çerçevesi bağlamında, Silahlı Kuvvetlerimizin gereksinimlerinin karşılanması ve ülkemizin savunma olanak ve yeteneklerinin pekiştirilmesi konularıyla bağlantılı silah, araç-gereç finansman kolaylıkları üzerinde de ağırlıklı olarak durulmuştur.

ABD tarafından isteklerimizin bildirilmesi bağlamındaki ön temaslar, ziyaret sırasında başlamış ve 23 Ekimde tamamlanmıştır.

ABD tarafının, taleplerimizle ilgili yanıtları 29 Ekime kadar tarafımıza bildirilecek; bunu takiben, kasım ayının ilk haftası zarfında gerçekleştirilecek teknik düzeydeki temaslarla, konuların, kasım ayı sonunda yapılacak Ortak Ekonomik Komisyon Toplantısına kadar somut sonuçlara bağlanmasına çalışılacaktır."

* * *

Tansu Çiller'in ABD gezisiyle ilgili 'devlet görüşü' ile medyanın yazdıkları ne kadar farklı, değil mi?

Kuşku yok; medyanın yorumlarıyla haberleri, devlet görüşünü yansıtan Dışişleri yetkililerinin söylemlerine oranla daha içerikli, daha tarafsız ve doğru nitelikteydi.

Fakat devlet arşivlerine medyanın yorumlarıyla haberleri değil, Dışişlerinin saptadıkları giriyor.

19

1997'deki büyük ve ünlü bunalım:

28 Şubat'ın ilk işaretleri 1993 yılının Kasım ayında alındı.

Laikliğe karşı ilk hareket DYP-SHP hükümetinin büyük kanadı olan DYP'de başladı ve bir hükümet bunalımına gidecek ölçüde boyutlandı.

Sorunu (4 Kasım 1993) Cumhuriyet, başyazısında bütün yönleriyle ortaya koyuyordu:

"Koalisyon hükümetinin iki ortağı, ne yazık ki, Cumhuriyet devletinin temelini oluşturan laiklik ilkesi konusunda zıt görüşlere sahip iki kanada dönüşmüştür.

Sorun nedir?

Terörle Mücadele Kanununun 8. maddesi değiştirilirken SHP, yalnız bölücülük kapsamındaki değil, laiklik karşıtı şiddet eylemlerinin de cezalandırılmasını istemekte, DYP ise buna karşı çıkmaktadır.

Eğer DYP'nin isteği gerçekleşirse, koalisyon hükümeti, bölücülüğe ilişkin terörü cezalandırmak, ama şeriatçılığa ilişkin terörü hoşgörmek gibi bir 'çifte standart' anlayışına düşecektir ki böyle bir sonuç SHP'nin de sonu olur.

Başbakan Yardımcısı Murat Karayalçın, laiklik ilkesinden ödün vermez bir tutum benimsemiştir. Koalisyonun DYP kanadı ise şeriatçılığa açık kapı politikasından vazgeçmeyecek gibi görünüyor.

Bir kadının genel başkan seçilmesiyle 'imaj tazelemesi'ni gerçekleştirdiği söylenen DYP'nin, laiklik ilkesine sahip çıkmayışı 'imaj' ile 'gerçek' arasındaki mesafeyi gözler önüne sermiyor mu?

* * *

Birbirine eşit iki kuvvet, birbirine zıt yönde karşı karşıya geldiklerinde, birbirlerini yok ederler. SHP ile DYP'nin gerek laiklik konusunda, gerek özelleştirme kapsamında birbirlerine zıt düştükleri görülüyor; hükümet bu yüzden kilitlenmiştir. Koalisyon protokolü yapılırken öne çıkarılan 'demokratikleşme programı' rafa kaldırılmıştır; özgürlükleri kısıtlayan yasaları çıkartmak için çalışmalar sürüyor; özelleştirmeyi, borç ve açıkları kapatmak yolunda gerçekleştirmek eğilimleri ağır basıyor; buna karşılık Türkiye Cumhuriyeti'nin temel ilkesi laiklik dışlanıyor. Böyle bir koalisyonun SHP için ne anlam taşıyabileceği sorusu bir yana, ülke için ne yararı bulunduğunu düşünmek zamanı gelmiştir.

Eğer Sayın Tansu Çiller'in Başbakanlığındaki ortaklık, şeriatçı terör ile bölücü terörü adalet terazisinde aynı kefeye koyamıyorsa, bu hükümetin Türkiye'nin çıkarları açısından saymakla bitmez sakıncalar taşıdığı ortaya çıkar.

Bölücü terörü cezalandıran, ama şeriatçı şiddet eylemlerini es

geçen bir yasanın altına, Büyük Millet Meclisi'nde yeri olan hiçbir siyasal partinin imza atmaması gerekmez mi?

* * *

Çağdaş demokrasi diye adlandırdığımız yaşam biçiminde fikir suçu yoktur. Bunu çok söyledik, söyleyeceğiz. Türkiye'nin Batı uygarlığına tam anlamında ulaşabilmesi için bu düzeye yükselmesi kaçınılmazdır.

Buna karşılık ülkemizin olağanüstü bir dönemden geçtiği görülüyor. Teröre karşı elbirliğiyle savaşımın demokrasiyi gerçekleştirmede bir önkoşul olduğunu biliyoruz. Bu savaşımın sürecinde laikliği gözardı edecek ya da şeriatçılığa ayrıcalık tanıyacak bir düzenin içine ülkenin itilmesine göz yumamayız.

Siyasal partiler, topluma hizmet fırsatını, yalnız iktidarda bulmazlar; kimi zaman hükümetten çekilmek, bir partinin kişiliğini korumasında ve halka hizmet yolunda daha etkili bir eylem değeri taşıyabilir.

Bu bakımdan laiklikten ödün vermektense, SHP'nin koalisyon ortağını kaderi ve sorumluluğuyla yalnız bırakmasının daha olumlu hizmet olacağına inanıyoruz."

20

Oktay Ekşi de aynı konuya değinirken bir anımsatma yapmadan geçemiyor:

"...CHP'nin devamı olmakla övünen SHP'nin nasıl olup da laikliği korumasız bıraktığını –bir başka deyişle Türk Ceza Kanunu'nun 163'üncü maddesinin lağvedilmesine nasıl olup da ses çıkarmadığını– yadırgasalar daha doğru olur. Çünkü şimdi Murat Karayalçın, Sayın Erdal İnönü'nün iki yıl önce yani 1991 yılında 3713 sayılı Terörle Mücadele Yasası çıkarken bu konuya yeterince ilgi göstermemiş olmasının faturasını ödemektedir..."

Sol kanattan gelen bu uyarıları sağ kanat milletvekillerinin dikkate alması beklenemezdi. Üstelik soldan geldikçe uyarılar, sağ kanadın tam tersi yönde davranması olağandı.

DYP'li 80 milletvekili hareketlendi. Terörle Mücadele Yasasına antilaik hareketlere karşı bir maddenin konulmasına karşı çıktılar.

Laiklik krizi çözümsüzlük noktasına ilerliyordu. Buna benzer bir kriz 1997 yılında da izlenecek, tam bir bunalıma dönüşmesi DYP'nin RP ile Refahyol hükümetini kurmasıyla daha da büyüyecek ve adına 28 Şubat süreci dediğimiz dönem başlayacaktı.

Başbakan Yardımcısı Murat Karayalçın "Yazık, bu hükümet gidiyor" diyordu. Laikliğe karşı hareketleri terör içinde görmeyi ret eden DYP'li milletvekillerini Genel Başkanları Tansu Çiller de durduramayacağını söylüyordu.

Bir gece yaptığı görüşmede SHP liderine Çiller, 'umutsuz' olduğunu açıkça ifade etmişti. Laikliği savunmaya yönelik harekete karşı çıkan milletvekilleri sadece DYP'de değildi. DYP'deki dinsel kesimde görünen İsmail Amasyalı gibi 80 milletvekiline ANAP içinden yaklaşık 30 isim daha ekleniyordu. RP'nin 40, Büyük Birlik Partisi'nin 7, Yeni Parti'nin 3, Millet Partisi'nin 2 milletvekilini de bu rakamlara ekleyecek olursanız anti-laik gücün TBMM çatısı altında hangi noktaya vardığını kolaylıkla kestirebilirdiniz.

Başbakan'ın 'umutsuzluğunu' gören, Meclis'teki sayısal durumu gerçekçi biçimde saptayan Karayalçın, artık son adımı atmaya hazırlanıyor;

"Bu durumda ben de Parti Meclisini, gerekirse de Küçük Kurultayı toplayarak, hükümetten çekilme kararı alırım" diyordu.

DYP'li 80 milletvekilinin imzaladığı önergeyi "Nihayet baklayı ağızlarından çıkardılar. Önümüzde çok kısa bir süre kaldı. Bir şey yapılmazsa yollarımız burada ayrılır" diye değerlendiriyordu.

Karayalçın, ipleri koparacağını söyleyen konuşmasına şöyle devam ediyordu:

"Türkiye'de kim laisizm terörü altında ezilmiş? Kime 'Ben Müslümanım' dediği için bir şey yapılmış? Bunu savunamayacak duruma gelirsem bu insanların içinde işim ne?

DYP'de işler hangi aşamadaydı? 80 milletvekili "SHP'nin istediği biçimdeki bir değişikliğe genel başkana rağmen direneceklerini" söylüyorlardı.

Anayasa Mahkemesi Başkanı Yekta Güngör Özden SHP'ye destek veriyordu.

Fakat iki parti arasındaki gerilim hükümeti gidici noktaya hızla itiyordu. Karayalçın her zeminde konuya değiniyor, hatta hükümetin bozulmaması için örneğin vergi tasarısının yasallaşmasına önem verdiklerini söylüyor; "Laiklik unsurunun anlaştığımız halde yasaya sokulmasına bence birtakım Anayol'cu milletvekilleriyle tutucular engel oluyor. Diyorlar ki, bu hüküm girerse 163'ü geri getirmiş olursunuz. Bunu anlamak mümkün değil. 163'le ilgili değil. Ülkenin ve milletin bölünmezliği önemli de laiklik önemsiz mi?" diye konuşuyordu.

21

Ionescu'nun bir hayalinden söz ettiler:

"Kahramanın hep susacağı bir piyes yazabilseydim" dermiş:

"Ah, ne kadar güzel olurdu!"

Vaat ettiklerinin yüzde 1'ini gerçekleştiren bir Başbakana sahip olsaydık; ah, ne kadar güzel olurdu yaşam!

Oysa, bizim Başbakanımız iktidara gelişinin 6. ayında evlere şenlik bir manzara çiziyor. Hemen her gün, her hareketiyle modern bir komediye konu olacak olaylar yaratıyor.

Ekimin ilk günleri. Ayın beşi. Canım sıkılıyor. Karamsar bir havam var. Esin bile karamsarlığımdan sıkılmış olacak ki, "Çalışmak içimden gelmiyor" dediğim bir andı, sergilediğim bu ruhsal duruma karşı koyuyor.

Sadece ben miyim can sıkıntısı çeken, patlama noktasına gelen?

Benimki, Çankaya'daki işimin beni işsizliğe mahkûm etmesinden kaynaklanıyor.

22

Çiller dün bir basın toplantısı yapmış, basında alaylı öfkeler...

Hikmet Çetin'se telefonda; "Yahu" diye başlıyor eleştirileri sıralamaya;

"Bir felaket bu kadın. Sadece şov peşinde. 'Sağa sola telefon ettim,' diyor. Bizde (Bakanlıkta) kaydı yok. Geçende kendisine söyledim. Eğer bana Meclis'te Başbakan'ın dış ülke liderleriyle neler konuştuğunu sorarlarsa 'Bizde kaydı yok' diyeceğimi bildirdim. Zaten konuştu mu konuşmadı mı, o da belli değil ya."

Turgut Özal hiç değilse konuştuğunu kanıtlayacak şöyle böyle bir şeyler yazdırırdı. Dosyaya girmesini sağlardı.

"Evet" diye onayladı Çetin.

Bütün bu gerçeklere karşın; medyanın dümenini elinde tutan yöneticilerin, yazarların yere göğe sığdıramadıkları Çiller, hâlâ bir umut olmayı başarıyordu.

Basın toplantısı yapmış, ne kadar şimşek çekecek öğe varsa, hepsini bir bir sıralamış ve muzaffer bir komutan edasıyla İzmir'e koşmuş, iş adamlarına;

"1994 kötü değil, ama zor yıl olacak. Benimle birlikte bir-iki yıl dayanın. Sorunları aştıktan sonra Türkiye'yi tutmak mümkün olmayacak" diyordu.

İşte basın toplantısını yansıtan çizgiler:

"İstanbul Ataköy'deki Holiday Inn otelinin görkemli konferans salonunda Başbakan'ın 'vergi reformu konusunda cevaplanmamış soru bırakmamak' amacıyla düzenlediği basın toplantısındayız.

Başbakan alışılmış şıklığı içinde.

Renkli tablolar ekranda.

Lazerli gösterici elinde. Konuşuyor.

Paris'te, Londra'da, Bonn'da izleyeceğimiz benzeri bir toplantıdan fazlası ve eksiği yok.

Görüntü tam anlamıyla Batılı.

Ama yaklaşım Arabesk!

...Çiller'in vergi gelirlerini artırmaya dönük telaşını anlamak mümkündür.

Ekonomide deniz bitiyor. Lafla peynir gemisi yürümüyor ve devlet gemisi su alıyor.

Dış borçlar 60 milyar doları aştı. Bu yıl devlet 8 milyar dolar daha dış borç yaptı.

Kasım ayına ait enflasyon rakamları basın toplantısının ortası-

na bomba gibi düştü. Fiyatlar bir ayda yüzde 6.4 yükselmiş. Tüketici fiyatlarındaki yıllık enflasyon yüzde 69.7'ye dayanmış. Korkunç!

Başbakan dün, vergi reformu geçmezse 2001 yılında batacağımızı haber verdi.

Allah korusun ama doğru olabilir.

Çünkü iki yıldır ekonomiye o bakıyor!" (Güngör Mengi, 5 Ekim 1993)

23

Çiller, ekonomiyi parlak ufuklara taşıdığını söylerken belli başlı sermaye sahipleri aksi yargıdaydı.

Örneğin; İstanbul Sanayi Odası Başkanı Ömer Dinçkök, "1994 bütçe ve dış ticaret açıkları, iç borçlanma ile hedeflerin çok ötesinde gerçekleşecek. Önceki yıllarda kendi işlerimizi bütçelere güvenerek yapardık. Ancak, 1993 bütçesini gördükten sonra, kendi işimizi kendimiz yapacağız" diyordu.

İstanbul Ticaret Odası Başkanı Atalay Şahinoğlu ise "Yolsuzluk söylentileri bürokratlara kalem oynattırmıyor" diye konuşuyordu.

Bir iş adamı, Transtürk Grubu'nun Başkanı Fuat Süren ise, "İçinde iş dünyasının da yer aldığı toplum, politikacılardan memnun değildir" diyecek kadar açık sözlüydü.

İş çevreleri, halk, genelde hükümetle işi ve iş takibi olmayan gazeteciler, Çiller'in ekonomiden dış siyasete kadar her alandaki başarısızlığından yakınıyorlardı.

Ama, sayılan bu çevreler dışında kalanlar Çiller adına 'duruma hâkimdiler.'

Fakat Çiller'i öven kimi satırlar daha önceleri basında yer alan 'body language' ile ilgili.

Başbakan terörü konuşuyor ve işte bu anı çizen notlar:

"Dev ekranda bebe katliamını yansıtan görüntülerle mesajlarını pekiştirme çabasında. Bir başka çarpıcı çaba da Türkiye'nin ilk kadın Başbakanının 'body language - vücut dili' konusundaki inanılmaz başarısı.

Sağ kol hafif kırık, masanın sağ kanadına doğru meyletmiş.

Vücut hafif öne doğru eğik. Başı dik. İki-üç saniye böyle kalıp, yavaş bir hareketle geri çekiliyor ve iki elini masanın iki tarafına dayayarak konuşmaya devam ediyor. Bir süre sonra aynı hamle sol tarafa doğru tekrarlanıyor. Günün en önemli mesajı olan 'teşhisi doğru koyduk' derken sağ omuzuyla adeta masanın sağ tarafına yatıyor ve uzun süre pozisyonunu değiştirmiyor...

...Belli ki Başbakan'ın kendisine sorulmasını istediği sorular var. Bunlar daha önceden bilgisayarda hazırlanmış ve ince bandlar halinde kesilmiş. Basın toplantısını düzenleyen Cen Ajans, tanıdık gazetecilere 'Başbakan'a şu soruyu sorar mısın' diye dağıtıyor. Bir tane de bana geldi (yazar Özcan Ercan'a). İşte Başbakan'ın kendisine sorulmasını istediği soru:

'Terörle mücadelede bir kadın Başbakan olmanın zaafı olabilir mi?'"

Çiller, terör konusunda da övünme içinde. "Teşhisi koymuş, büyük mesafe katetmiş. Ama sakın ha, terör tümüyle biter diye kendimizi aldatmamalıymışız."

1991'lerde Apo'nun 'ateşkes'i ile başlayan, Turgut Özal'ın kimi kuryeler aracılığıyla eşkıya başıyla neredeyse müzakereye oturmasına ramak kalan günleri Çiller, tabii kendine yontan bir üslup içinde ele alıyor.

"Bildiğiniz gibi" diye başlıyor söze:

"Eşkiya Türkiye'den 'ateşkes' istedi. O zaman bu kabul edildi. Ama eşkiyanın başı daha sonra 'böylece hem kamuoyunu yanıma aldım, hem de birliklerimi derledim, toparladım' diyor. Böylece eşkıya Türk hükümetini oyuna getirdi."

Bu sav, sadece Özal'ı hedef almıyor. Kapsamı içine o sırada Başbakan olan Demirel'i de yerleştiriyor.

Böylece zaten Çiller'e karşı istim üzerindeki Çankaya'yı bir kez daha karşısına alıyor.

PKK'ya 'haraç veren iş adamlarını' bildiklerini söyleyen Başbakan, "Türkiye'de azınlık ya da çoğunluk söz konusu değil. Azınlık ya da çoğunluğa özel haklar söz konusu değil" diyerek devlet politikasını özetliyor.

Çiller dilediği kadar gaf yapsın, basın toplantılarında yer yer

saçmalamaya varan söylemleri olsun; her şey bir gece ünlü bir lokantada sona eriyor.

Basın toplantısından bir gece önce Çiller, gazetelerin sahip, yönetici ve bazı yazarları ile bir lokantada buluşuyor. Buluşmayı Cen Ajans sahibi ünlü Nail Keçeci düzenliyor.

Davetiyelerde ilginç bir not yer alıyor: "Yemeğe kravatsız ve rahat kıyafetle gelinmesi."

Çiller her masada bir süre oturuyor, yazılmaması koşuluyla kimi bilgiler veriyor ve bir ara "Ülkenin başında bir DYP-ANAP koalisyonu olsaydı bugün Güneydoğu'da sıkıyönetim uygulanıyor olurdu."

Günlerdir süre gelen bir tartışma. Hatta TSK'nın, başarısızlığın sürmesi halinde sıkıyönetim isteyeceği yolundaki söylentilerin odak noktasına değinen bir ifade.

Söylediklerini kanıtlamak istercesine cebinden bir anketin sonuçlarını çıkarıyor: Buna göre DYP seçmeninin yüzde 70'e yakını sıkıyönetim uygulamasını istiyor! Türkiye genelinde bu rakam daha da yukarı çıkıyor.

Sıkıyönetim sevdasının nereden çıktığı ve nasıl başladığı böylece bir ölçüde aydınlığa kavuşuyor.

Sıkıyönetime karşı mı yoksa hevesli mi? Kimi sözleri var ki, sıkıyönetim istemiyor. Örneğin "Sıkıyönetim ilan edilseydi bu iş (Güneydoğu sorunu) tamamen elimizden çıkacaktı" diyor.

Güneydoğu'daki savaşımı sanki askerler yönetmiyormuş, 'duruma askerler egemen değilmiş' gibi konuşuyor.

Bu türden açıklamalar doğal bir soruyu getiriyor:

"Askerlerden sıkıyönetim için bir talep geldi mi?"

Yanıtlıyor: "Hayır gelmedi. Çünkü ben, daha böyle bir talep gelmeden Amerika'dayken bir açıklama yaparak bu işi önledim."

Bir açıklama ile istenmediği bilinen sıkıyönetimi önlemek ancak Çiller'e yakışan bir davranış oluyor.

Fakat sözlerinde dikkati çeken bir yan var: Çiller, Güneydoğu politikasını anlatırken Cumhurbaşkanı Demirel koşutunda açıklamalar yapıyor. Güneydoğu'da Kürt televizyonu, Kürt okulları, dil ve kültürel açılışlar... Bunlar gitmiş. Yerini, Cumhurbaşkanı'nın çizdiği politikalar almış.

Çiller'in dilinde birkaç ay öncesindeki demokratik açılışlar yok artık.

"Dağdaki silahlı adamların amacı açık" diyor:

"Bir sınır çizip burayı koparmak istiyor. Türkiye de buna gereken cevabı verecek" diye ekliyor ve işte, Demirel üslubuyla soruyor:

"Siz, dağdaki bu kişilerin Kürtçe televizyonla falan yetineceğini mi sanıyorsunuz?"

Çiller'de de PKK ile 'barışçıl bir çözüm düşü' yitmiş.

Tabii Çiller'deki bu gelişme Türkiye gerçeklerine göre değil, ama kitaplarda yazılan kimi düşsel planlara göre düşünenleri memnun etmiyor.

Ve... mizah yazısı gibi bir haber:

Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'i Polonya'ya uğurlamak için Esenboğa havaalanına helikopterle gelen Başbakan Tansu Çiller, şeref salonuna neyle geldiğini unuttu ve bir süre kapıda makam otomobilini bekledi.

Uğurlama töreni sırasında oldukça durgun görünen Çiller, Demirel'den sonra havaalanına geldi. Başbakanlık Konutu'ndan helikopter ile Esenboğa'ya gelen Çiller, uğurlama törenine katıldı. Demirel'le oldukça mesafeli ve soğuk bir görüntü sergileyen Çiller, uğurlama töreninden sonra Cumhurbaşkanı'na vekâlet edecek olan TBMM Başkanı Hüsamettin Cindoruk'u makam otomobiline kadar geçirdi.

Çiller daha sonra Şeref Salonunun önünde beklemeye başladı. Çiller'in helikopter ile alana geldiğini bilenler, Başbakan'ın kapıda niçin beklediğini anlayamadılar. Bu sırada Koruma Müdürü Resul Kalkan, Başbakan'a, havaalanına helikopter ile gelindiğini ve helikopterin pistte hazır olduğunu söyledi. Bunun üzerine Çiller;

"Biz buradan gelmedik mi? Helikopterle gideceğiz öyle mi?" dedi.

Geleceği gösteren haber:

"Tansu Çiller inançlı seçmenlerine onların terminolojisinden seçme sözcüklerle mavi boncuk dağıtması, dincilerce, samimi bulunmazken laiklerin de abartılı tepkilerine muhatap olmuştu.

Ancak tüm bunlara aldırmadı.

Geçen hafta açılan 1. Din Şûrası'nı, bir yanında Diyanet İşleri Başkanı öbür yanında elleri rabbe açılmış, huşu içindeki Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel ile izledi.

Açılışta Kur'an okunurken, bayan Başbakan, çantasından çıkardığı siyah, beyaz, ve yeşil şal desenli başörtüsünü örtündü.

Ancak sarışın kâhkülünü dışarda bırakarak."

Haberde son bir cümle eksikti:

Çiller sarışın kâhkülü dışarda başörtüsüyle gazete foto muhabirleriyle kameralara poz verdi!

24

İki kamuoyu araştırması birbiri ardına patladı.

DYP Genel Merkezinin büyük gizlilik içinde yaptırdığı söylenen 'çifte anket'te DYP oylarının büyük bölümünün ANAP'a kaydığı belirtildi.

Genel Merkez, bir özel şirkete yaptırdığı ankette 20 Ekim 1991 seçiminde partinin aldığı oyların irdelenmesini istedi. Bu ilk ankette 1991'deki yüzde 27 oranındaki oyun yüzde 13'lere düştüğü saptandı.

İkinci anket 20 Kasımdaki DYP kongresiyle ilgiliydi. Genel başkanlık tartışmalarına yeni bir ufuk getiren bu ankette 250 kongre delegesinin yüzde 20'si Hüsamettin Cindoruk'u genel başkan görmeyi istediklerini bildiriyor. Geri kalan delegeler Çiller'i genel başkan istiyorlardı.

Cindoruk'u destekleyen milletvekilleri üzerinde son anket soğuk bir duş etkisi yaptı.

Cindoruk zaten genel başkan olmayı asla istemedi, istemiyordu.

TBMM Başkanı olarak Almanya'ya resmi bir gezi yapmanın tam sırasıydı.

DYP Büyük Kongresi, bir yandan Demirel'in Çiller'e 'partiye ve kongreye asla karışmayacağını' yinelemesi, öte yandan karşısına çıkacak tek adayın savaşım alanından çekilmesiyle rahat bir ortamda gerçekleşti ve...

Bu koşullar altında karşısında güçlü bir direnme olmayan Çiller, genel başkanlık seçimini rahatça kazandı.

25

İki yorum dikkat çekiyor:

Birincisi; Cindoruk'un genel başkanlığa soyunmayışındaki nedenler. Cindoruk'u koruyan, savunan kimi öğeler sıralıyor:

"Cindoruk şimdi istenen adam. Ama farzedin ki, adaylığı kabul etti. 20 Kasım kongresinde DYP Genel Başkanı seçildi. Başbakan oldu. Daha o gün itibar tırmanışı duracak ve inişe geçecektir. Nehir gibi akan kanın (Güneydoğu terörü), enflasyon patlamalarının, yeni vergilerin, yeni zam sellerinin hesabı ondan sorulacaktır. Sırtında ateşten gömlek, moral verme konuşmaları yaptıkça, 'çok laf değil, az laf, çok iş' diye ona çıkışılacaktır. Cindoruk bunları çok iyi görmüş bulunuyor, baskılara 'hayır' diyor. 'Ateşteki kestaneleri Hüsamettin Bey'e toplatalım' hesaplarını sezebilmiştir.

...Cindoruk şu son derece kritik ortamda yeni bir Başbakan, yeni hükümet, yeni program, yeni güvenoyu ile Türkiye'nin yitirilecek zamanı olmadığını görmüştür.

Bazı çevrelere karalar bağlatsa da durum budur." (Güneri Civaoğlu, 7 Kasım 1993)

Oysa bu yorum Cindoruk'a genel başkanlıktan Başbakanlığa geçmenin ne kadar zor koşullar yüklediğini ve TBMM Başkanı'nın zorlu bir dönemi omuzlamak istemediğini gösteriyor.

Bir başka yanı ise; Çiller'in Başbakanlığa devam etmesini isteyen çevrelerin genel başkanlıktan uzak duran Cindoruk'u nasıl desteklediklerini ortaya koyuyor.

İkinci yorum, Çiller-Doğan Güreş işbirliğinin Kasım 1993'te geldiği noktayı özetliyor:

"Başbakan ile Genelkurmay Başkanlığı arasında tam bir uyum ve yakın bir diyalog mekanizmasının işlediği gözlenirken, Çiller'le yakın mesai içinde olan üst kademe bir Genelkurmay görevlisi, bu konuda şunları söyledi:

'Sayın Başbakanımız, terörün göğüslenmesinde bize büyük bir destek veriyor.

Büyük bir kararlılık içinde. Ele aldığımız konularda son derece cesur davranıyor.

Otuz erkeği cebinden çıkarır.'

Öte yandan iş çevrelerinde önce TÜSİAD Başkanı Komili, ardından Cem Boyner'in Güneydoğu sorununda sivil çözüm arayışlarına ağırlık vermesi Genelkurmay çevrelerinde belirgin bir rahatsızlığa yol açıyor.

Aynı yetkili bu konuda da şöyle dedi:

'Şehit ailelerinden mektupları alan biziz, onlar değil. İstedikleri ne? Önce bunu açıkça ortaya koysunlar, federasyon mu istiyorlar, özerklik mi istiyorlar? Gelsinler, bizimle de konuşsunlar. Askeri çektiğimiz takdirde 10 bin polisle PKK'nın üstesinden nasıl gelecekleri-ni de anlatsınlar.'"

Bu haber, Çiller'deki ani Güneydoğu politikası değişikliğinin nedenini açıklıyordu.

26

Türkiye iç sorunlarına dalmış, çeşitli tartışmaların içinde yüzerken; Almanya'dan gelen haber hemen her çevreyi dalgalandırdı.

Bonn, PKK'yı yasa dışı ilan etmiş; bürolarını, banka hesaplarını kapatmıştı. (26 Kasım 1993)

Tabii, Tansu Çiller fırsatı kaçırmamış, dış politikadaki büyük başarısını hemen televizyona çıkarak halkımıza anlatmaya girişmişti: Bu sonuç Çiller'in yürüttüğü mekik diplomasisiyle alınmıştı. Bonn-Washington-Ankara arasındaki gidip gelmeler Almanya'daki PKK'ya derin bir darbe indirmişti.

O gün MGK toplandı. Cumhurbaşkanı'nın saat 19.30 dolaylarında beklediğini Emel Yatmaz bildirmişti. Gittim. Toplantı hâlâ sürüyordu. Teknokratlar dışarıya çıkarılmış, Kurul'un daimi üyeleri aralarında son konuşmaları yapıyorlardı.

Dışişleri Müsteşarı Özdem Sanberk, Olağanüstü Hal Valisi Ünal Erkan ve MİT Müsteşarı Köksal Sönmez ile ayakta konuşuyorduk.

"Bu iş" dedim Sanberk'e, Almanya'nın PKK kararına değinerek, "herhalde bir günde gerçekleşmedi?"

"Hayır" dedi, "uzun zamandır görüşmeler sürüyordu."

Sönmez ise "2 Temmuzda görüşmeler kopma noktasına geldi, ama sonra çözüldü" diye araya girdi.

Devletin üst düzey bürokratları kararın "İran ile Suriye'yi etkileyeceğini" söylüyorlardı.

MGK dağıldı. Köşk, bilinen dinginliğine kavuştu. Bir-iki garson, güvenlik görevlisi... Köşk'ün bürokratları, 'devleti temsil eden' yaverler...

Demirel, Konya heyetini kısa süreli kabulünden sonra beni çağırdı.

"MGK'da PKK, (sonra üzerine basarak söyledi) kış operasyonları, faili meçhul cinayetler ve akla gelecek her şeyin görüşüldüğünü" söyledi.

Çekiç Güç'le ilgili görüşmeler gelecek toplantıya bırakılmıştı.

'Bu kadın' Almanya'nın aldığı kararı kendi başarısı gibi gösteriyor ve söylüyordu.

"Söyler" dedi Demirel: "Ama iş, ta Güney Amerika'daki uluslararası 'çevre' toplantısında başladı. Kohl oradaydı ve Kohl'a 'Eğer PKK ile uğraşmaz, üzerine gitmezseniz bir gün gelir sizin de başınıza bela olur, bela açar' dedim. Hayretler içinde kaldı.'

Bir gazeteci arkadaşımızın bir bankadan 500 bin dolar kredi aldığını gösteren haberleri hayretle dinledi ve DEP'lilerin televizyonda Kürtçe konuşulduğunu öne sürerek suç duyurusunda bulunacaklarına gülüyordu.

Gazetecileri yemeğe çağıracaktı. Bu ara ana muhalefet lideriyle konuşması gerekmez miydi?

"Liderlerle bir tur yapalım" dedi.

27

Almanya'nın PKK faaliyetlerini menetmesi, Türkiye'de Çiller'in tutumuyla iç politikaya malzeme oldu.

Almanya'nın aldığı bu kararı 'kendi zaferi' gibi gösteren Çiller ise, her gittiği yerde başarısını halka sindirmeye çalışıyor.

Ne çare, başarı balonuna iğneyi değdirip havasını kaçıran kişi, yine kendi partisinden üstelik Milli Savunma Bakanı Mehmet Gölhan oldu.

Gölhan'a göre, Almanya'nın PKK ile ilgili kararı alması için 'düğmeye basan' ABD olmuştu.

Aynı gün Eskişehir'de Çiller, 'son on yılda PKK'ya karşı darbe vuran ilk ve son hükümet' olarak kendini övüyordu.

Almanya'nın (Kasım 1993'teki) bu kararı gerçekten önemliydi Türkiye için.

Almanya'yı ziyaret eden TBMM Başkanı Cindoruk, dönüşünde gazetecilere verdiği bir akşam yemeğinde Almanya Dışişleri Bakanı Klaus Kinkel'in bir konuşmasını da dağıttı.

Bu konuşma birkaç yıl sonrasındaki gelişmeler açısından gerçekten değerliydi ve Klaus Kinkel şöyle diyordu:

"Solingen kurbanları için Türkiye'de yapılan cenaze törenine katıldığımda Türklerin bizimle ne derece dost olmak istediklerini gördüm. Bu nedenle, gerek aşırı sağcıların, gerekse son Kürt militanların teröründen utanç duyuyorum. Şiddeti kabul edemeyiz ve etmeyeceğiz. Almanya'nın, tâbiyeti ne olursa olsun, bu topraklarda yaşayan herkes için güvenli bir ülke kalmasını sağlamalıyız. Kürtlere, anlaşmazlıklarını Almanya'ya taşımamaları çağırısında bulunuyorum. Maalesef PKK sorunu Türk-Alman ilişkilerinde yük teşkil eden bir konudur. Kürt konusu ile ilgili görüş ve düşüncelerimizi kendisi de Kürt kökenli olan meslektaşım Çetin ile yaptığım görüşmelerde açık bir şekilde dile getirdim. Söylediklerimizi anlayışla karşıladılar.

PKK, Marksist, Leninist, ayrılıkçı bir kadro örgütüdür. Güneydoğu Anadolu'da gerçekleştirdikleri terör eylemlerinde yüzlerce masum sivil öldürmüştür. Türk Hükümeti'nin bu terör örgütüne yaklaşımını anlayışla karşılamak gerekmektedir. Bu örgüt Türkiye'nin varlığını tehdit etmektedir. Türk Hükümeti'nin bu örgütle müzakere etmek istememesi son derece anlaşılır bir husustur. Ancak bir dost olarak söylüyorum. Türk hükümeti de bu örgütle mücadelesini hukuk devleti araçlarıyla yapması gerektiğini anlamalıdır. Tabiatıyla Kürtlerin haklı talepleri mevcuttur. Ancak şiddet, bunların gündeme

getirilmesi için geçerli bir yöntem olamaz. Kürt sorununun AGİK ilkeleri çerçevesinde çözüme kavuşturulması gittikçe aciliyet kazanmaktadır.

Türkiye stratejik önemi gittikçe artan dost bir müttefikimizdir. Bu ülkenin stratejik önemi Almanya'nın çıkarları bakımından da önem taşımaktadır. İşte bu nedenle insan hakları konusunu Türk dostlarımızın dikkatine bir dost olarak getirmeye devam edeceğiz.

Dost bir ülkenin topraklarımızdaki temsilciliklerinin ve burada yaşayan Türklerin tehdit edilmesi kabul edilir bir husus değildir. Şiddete kesinlikle izin veremeyiz. İşte bu yüzden her zaman PKK'nın yasaklanmasını istedim ve istiyorum."

Alman siyasal partileri; muhafazakâr olsun, liberal ya da sosyal demokrat, PKK faaliyetlerinin yasaklanmasının 'zorunlu' olduğunu ifade eden konuşmalar yapıyorlardı.

Bu, 1993'teki durumdu.

Fakat, daha sonraki yıllarda, özellikle 1996'da Almanya'nın PKK politikası değişmeye başladı.

PKK'nın kurduğu derneklere fazla 'müdahale etmiyor', hatta onları koruyordu.

Bu değişim Ankara'da önemli ölçüde tedirginlik yaratıyordu.

Konuya değindiğimiz bir gün Cumhurbaşkanı Demirel, Almanya'nın PKK'ya karşı tutumundaki değişikliği net ifadelerle açıkladı:

"Almanya, PKK'nın ülke içindeki faaliyetlerinden korkuya kapıldı. Vatandaşlarına sıçrayan terör hareketlerinden yıldı. Şimdi PKK ile anlaşma durumunda.

Anlaşmanın içeriği gayet basit: PKK, Almanlara ve Almanya'ya dokunmayacak, Almanya da PKK'nın kendi ülkesinde bulunmasına ses çıkarmayacak, göz yumacak!"

Bu politikayı Almanlar yürüttüler.

Zaten Almanya-Türkiye ilişkileri 1996-97'de tümüyle rayından çıktı.

Yine Demirel'in bana söylediğine göre; Almanlar Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne girmesini engellerken, tek bir gerekçeye sarılıyorlardı.

Türkiye Avrupa Birliği üyesi olursa Türkler Avrupa dolaşım

hakkına sahip olacaklar ve üstelik Almanya'nın önleyemeyeceği Türk göç hareketi büyük boyutlara varacaktı.

Bu gerekçeye, Türklerin Müslüman olmaları da eklendikten sonra bir örtü bulmakta da gecikmediler: Kıbrıs sorunu ve Yunanistan'la Türkiye arasındaki anlaşmazlıklar ile Türk demokrasisindeki eksiklikler... İnsan hakları ve Güneydoğu sorunu. Kürt sorununa daha yumuşak siyasal bir yaklaşım dayatmalar...

Bonn'dan gelmeye başladı ve 1998 yılında bu dayatmalar sürüp gidiyordu.

28

Almanya'nın PKK'yla ilgili tutumundaki değişikliği irdelerken Bonn Hükümetinin 1993'teki kararını dikkate almak gerekiyor.

PKK yanlısı dernek ve kuruluşların Almanya'da faaliyetlerini yasaklayan karar İçişleri Bakanı Manfred Kanther'in yayımladığı bildiriyle duyuruldu. Kanther'in yayımladığı bildiri şöyle:

> "PKK ve yan örgütlerinin yasaklanması, Almanya'da her türlü aşırılığa karşı kesin bir sinyaldir. Devletimiz gerek sol, gerek sağ ve gerekse yabancı aşırı uçlardan kaynaklanan şiddet eylemlerine karşı hukuk devletinin elindeki tüm imkânlardan faydalanacaktır. Hukuk devletimiz, toplumumuzdaki iç huzurun zarar görmesine kesinlikle izin vermeyecektir. Aldığımız yasaklama kararı ve diğer girişimler, devletimizin, bu grupların terör ve şiddet eylemlerine karşı takındığı açık tavrıdır. Almanya'nın örgütler arasındaki savaşıma sahne olmasına ve siyasi konuda karşı görüşlülerin takip edilmesine izin veremem. Almanya, terörist ve çetelerin savaş meydanı değildir. Almanya ayrıca teröristler için bir konaklama bölgesi, hele huzursuzluk yaratılabilen bölge hiç değildir. Yabancı hemşerilerimizin ülkelerindeki siyasi sorunların, şiddet kullanan bir azınlık tarafından Almanya'ya taşınmasına izin veremeyiz. PKK, fanatik biçimde koyu komünist fikri savunuyor, şiddet eylemleri gerçekleştirip baskı uyguluyor. Bu derneklerin eski üyeleri şimdi, PKK baskısından kopma şansına sahipler. Ülkemizdeki adalete saygılı Kürt ve Türkleri, ki bunlar çoğunluktadır, Alman resmi güvenlik makamlarına güvenme-

ye çağırıyorum. Polis ve diğer adli makamlar tanıkları yeterince koruyacak güçtedir. PKK'dan kopmak istemeyen ve devam edenleri uyarırım. Suç işlemektedirler. Almanya'daki huzurlu ve barışçı birlikteliği tehlikeye düşüren herkese karşı Yabancılar Yasası dahilindeki tüm önlemler alınacaktır. Yasaklama kararı, sağlam demokrasimizin ve onun temel güçleri olan adalet ve hürriyetin aşırılar tarafından zedelenemeyeceği yönünde son derece önemli bir işarettir. Huzur ve adaletin korunmasında devletimiz gelecekte de aynı hedefi güdecektir."

29

Belki benim gibi düşünenlerin yadırgadığı, ama hikmet-i devletten olduğu için doğal karşılanan kimi olaylar gelip geçiyor.

Örneğin, Güneydoğu'daki aşiretlerin reisleri Ankara'ya geliyor.

Garip bir manzara. Sosyal hukuk devletinde aşiret reisleri devletin legal bir parçası gibi 'muamele görüyor'. Başköşeye oturtuluyor, devlet televizyonu bu kişileri kamuoyuna yansıtıyor.

Aşiret reislerinin başkente gelmelerini kim, hangi makam organize etti, belli değil. Başbakan Çiller, "Benim dışımda" diyor. İçişleri Bakanı 'haberi olmadığını' söylüyor. Mehmet Ağar ise "Herhalde televizyona çıkmak için geldiler" diye alaylı bir açıklama yapıyor.

Bir pazartesi günü (29 Kasım 1993) bilmeceyi çözmek için, Demirel'e aşiret reislerinin başkent gezisini kimin organize ettiğini sordum.

Çok net bir sesle, "Mehmet Ağar" dedi. Oysa, Mehmet Ağar?

Ağar ne zaman koltuğunu terk edecekti?

Demirel, kısa bir yanıt verdi, tek sözcüklü: "Yakındır!"

Ama bu aşiret reisleri işi kafamı kurcalamaya devam ediyordu. Hatta kulislerdeki söylentilere bakılırsa; devlet bu adamlara silah da verecek!

Demirel "Böyle bir şey yok, silah falan verilmeyecek" diyordu.

30

Cumhurbaşkanı'nın bir huyu dikkatimi çekiyor.

Kimi 'çok önemli konularda' çok kısa bilgi veriyor ya da bir yorum, bir dokundurmayla yetiniyor. Soruna değiniyor ve hemen başka konuya atlıyor.

O gün (29 Kasım 1993 Pazartesi), aşiret reisleriyle Ağar'la ilgili değinmeler yaparken birdenbire –bana göre hiç gereği yokken– Cumhurbaşkanı, Genelkurmay Başkanı Doğan Güreş'e sözü getirdi ve...

"Zamanı dolsa ve gitse" dedi.

İlk kez Güreş Paşa'dan yakınan bir söz söylüyordu Demirel. Üstelik askerler söz konusu olduğu zaman inanılmaz ölçüde dikkatli olan Cumhurbaşkanı, Doğan Güreş'ten yakınıyor ve süresi dolup gitmesi için gün sayar bir ifadede bulunuyordu.

Konu orada kaldı... ve başka konuya atlanıldı.

Çiller'in televizyonlardan gazetelere değin hemen her iletişim organında Almanya'nın PKK kararını överken sonucu '50. Hükümetin başarısı olarak sunduğuna' değindim.

Ortada başka gerçekler vardı. Almanya ve Batı ülkeleri PKK'ya sert tavır almalarından sonra Türkiye'ye dönerek "Hadi bakalım, sıra sende. Üzerine düşeni yap" demeye hazırlanıyorlardı. Bu söylemleri aktardığım zaman Demirel;

"Zaten Kohl söyledi. 'Demokratikleşmeye başlayın' dedi" diye konuya açıklık getirdi.

Fakat bir soru hep açıkta kalıyordu. Doğrusu Demirel de 'demokratikleşmeden' neyi kastettiklerini bilemiyordu.

Piyasada çeşitli dedikodular dolaşıyordu. Örneğin, şirketlerine 13 milyar haksız vergi iadesi aldığı belgelenen Mehmet Ali Yılmaz kabineye girmişti.

Söylentiye göre, 'partiye yüklü bağışta' bulunmuştu.

O gün söylemem gerekmezdi. Zira Köşk'e 'çeşitli kanallardan' yeterince bilgi ve belge gelmiş olabilirdi.

Almanların 'demokratikleşme'den neyi murat ettiğini Cindoruk'un Bonn gezisinde görüştüğü parti ileri gelenleri söylemişlerdi.

Örneğin; Ulla Jelpke "Kürt halkının demokratik mücadelesini

destekliyoruz" demişti. Sol bir görüş olarak algılanamazdı bu sözler; çünkü Kohl, Demirel'den aynı doğrultuda isteklerde bulunmuştu.

31

Demirel, Cumhurbaşkanı olarak ilk kez bir bütçe hazırlıyor. Devlet bütçesi değil, devletin bir numaralı kurumunun bütçesini!

Önüme konulan 'Cumhurbaşkanlığı bütçe görüşmeleri hazırlık notu', Cumhurbaşkanının Anayasal görevlerini sıralıyor. TBMM'deki Cumhurbaşkanı seçimi, notun başlarında bir kez daha hikâye ediliyor:

"16 Mayıs 1993 tarihinde... 3 tur seçimde 447 Meclis üyesinden 431'i oylamaya katılmış, 4 aday arasından Sayın Demirel 9. Cumhurbaşkanı seçilmiştir" dedikten sonra bütçe notu, üzerinde durduğu noktanın altını çiziyor:

"Ve geçen 6 ay zarfında, bu hususta (seçilişi konusunda) hiçbir tartışma vuku bulmamıştır. Cumhurbaşkanlığı tartışma konusu olmakan çıkarılmıştır. Sayın Demirel Çankaya'da Anayasal Cumhurbaşkanlığı yapıyor" diyor.

Bu ifadelerle Özal'ın ANAP grubu oylarıyla seçilmesine ve sonraki tartışmalara değiniliyor. Demirel'in TBMM'de demokratik yollardan, ama 4 aday arasından 3. turda seçildiği vurgulanarak Özal'lı geçmiş bir kez daha eleştiriliyor.

Tabii bu betimlemeler Demirel'i keyiflendiriyor.

Not "Anayasal Cumhurbaşkanlığı nedir?" sorusuna uzun, Anayasa'nın ilgili maddelerini tam metin yazarak yanıt veriyor.

Ardından gelen bölümde "Cumhurbaşkanı ne yapıyor?" sorusuna yanıtlar sıralanıyor.

Devletin işlemesi için her türlü gayreti gösterdiği, özellikle rakamlarla belirtiliyor.

Çiller'in medyadaki yandaşları ve parti yöneticileriyle öne sürdüğü kimi söylemleri çok duyarlı biçimde karşılayan Demirel, bütçe notuna aynen şunu yazıyor:

"Muamelet bakımından Devlette en ufak bir tıkanıklık mevcut değildir."

Hemen sonra, 'Cumhurbaşkanının, 195 gün zarfında neler yaptığı'nın dökümü geliyor.

Bu döküm daha sonraki aylarda basına bülten halinde verilmeye başlandı. Kaç kişi kabul etti, kaç sefirle görüştü, kaç ülkeye gitti, yurt içinde kaç kilometre katetti vs.

Notun sonunda bizzat Demirel'in yazdığı anlaşılan "Bize yöneltilen tenkitlere cevap" başlıklı ilginç bir bölüm daha var. Eleştirileri tırnak içine alan, yanıtını hemen altında veren bu bölümü aynen alıyoruz:

"Bize yöneltilen tenkitlere cevap:

1. "Seyirci, karışmıyor!"
   Cevap: Hiçbir şeye seyirci değil.
   Anayasa ve Kanunların verdiği yetki çerçevesinde görevini kendi üslubu içerisinde yerine getiriyor.
2. "190 milyon maaş!"
   Cevap: Milletvekilleri 40 milyon,
   Cumhurbaşkanı 41 milyon alıyor.
   Bu sene, aynı fark korunacak.
3. Cumhurbaşkanlığı'nın harcamaları.
   "Perde aldı, otomobil aldı, televizyon aldı..."
   Cevap: Cumhurbaşkanı'nın İstanbul'da ne çalışacak, ne de kalacak yeri yoktur.
   Size biraz Huber Köşkü'nü anlatayım. (Sayın Genel Sekreter Huber Köşkü hakkında bazı teknik bilgiler verecek.)
   Bugüne kadar Huber Köşkü'nün,
   - Tamiratına 2 milyar
   - Perdelerine,
   - Işıklandırılması için lambalarına,
   - Tabanına konacak halılara,
   - Masasına, sandalyesine de 9 milyar

   harcanmıştır.
   Bunlar Demirel'e alınıyor değildir. Devletin malıdır,

demirbaşıdır. Demirel'in bunların hiçbirisine ihtiyacı yoktur.

4. Cumhurbaşkanlığı'nın ödeneği konusu.
   - Yeni bina meselesi,
   - Yabancı Devlet Başkanlarının konuk edilmeleri meselesi.
5. Cumhurbaşkanlığı'nın otomobil alımı konusu.
6. Cumhurbaşkanlığı'nın Danışmanlar konusu.
7. Cumhurbaşkanlığı'nın doktor-ambulans konusu.

Sayın Cumhurbaşkanımızın Köşk'e geldiğinde bize verdiği ilk talimatları şu olmuştur:

1. Çankaya Devlete kaça maloluyor?
   Bütün kadrolarını gözden geçirdik. (Bahçevanından, ahçısına, garsonuna kadar.)
2. "Çankaya'da mevcut görünüp para alan, başka yerlerde hizmet veren kimse olmasın."

Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri –Cumhurbaşkanı adına– bu geniş hazırlıklardan sonra, TBMM'deki bütçe görüşmelerine katıldı.

(29 Kasım 1993) Cumhurbaşkanlığı bütçesi 5.8 milyar kesinti yapılarak kabul edildi. Bütçe 342.7 milyar.

Muhalefet partileri bütçenin fazla olduğunu ve Cumhurbaşkanlığı kadrosunun şişirildiğini içeren eleştiriler yönelttiler.

Genelde Demirel'in tarafsız bir Cumhurbaşkanı olarak görev yaptığı söylenildi. İlginç konuşmayı RP Şanlıurfa Milletvekili İbrahim Halil Çelik yaptı ve söze "Cumhurbaşkanı Özal'ın ölümü benim için şüphelidir" diye başladı:

"Çünkü" dedi Çelik: "Özal halkın içinden çıkarak halk gibi davranan ilk Cumhurbaşkanı. Rahmetli Özal'ı Mesut Yılmaz öldürdü. Demirel'i de Çiller öldürecek. Bu kadar vefasızlık olmaz. 'On yılda hiçbir şey yapılmadı' diyor. Bir profesörü getirdi vitrine koydu, ardından Başbakan oldu. Liderine vefa göstermeyen halkına nasıl vefa gösterir?"

32

Demirel'in, olayları ve kişileri sabırla izlediği, ancak bu izlemeler arasında ortaya çıkan boşlukları yakalayarak karşı davranışa geçtiği varsayılabilir, hatta savlanabilir.

Karlı bir gündü. (30 Kasım 1993 Salı)

Trafik Allahlık. Demirel Adana'ya gidecek. Uçağı kalkamadı. Neden çok basit: Özel uçağı revizyondaydı. Cumhurbaşkanı'nı Adana'ya götürecek uçağın pilotları ise... kar yağdığı, yollar tıkandığı için havaalanına gelememişlerdi!

Cumhurbaşkanı Adana'ya gidemedi.

Günlük programı altüst olmuştu. Saat 13.00'e gelirken aratmış, ama bulamamış. Tam eve geldim, Esin arabayı savmamamı istiyor. Emel Hanım'ı aradım, Demirel'le çalışıyorlar. Cumhurbaşkanı'na "Hemen geleyim" dedim. "Hayır," dedi.

'Akşamüzeri' görüşebileceğimizi söyledi, saat 18.45'te çağırdı, gittim.

Önce önüme bir kripto koydu. 24 Kasım 1993 tarihli, Bonn kaynaklı, Büyükelçi Onur Öymen imzalı. Cumhurbaşkanı'nın PKK konusunda yaptığı görüşmeleri başa alarak Almanya'nın kararından memnuniyet içeren ifadelerle söz ediyordu.

Gerisini okuyamadım. Genel Sekreter, koltuğunun altında dosyalar, içeri girdi ve o sırada bana bir yazının tercümesiyle o yazıda geçen bir şiirin tercümesini verdi. İmzasız bir şiir tercümesi vardı birkaç başka metnin dışında.

Ama sonradan öğrendiğime göre, 'şiirin imzasız tercümesi Demirel'e aitti.'

Doğrusu, o sırada aklımdan, "Cumhurbaşkanı bu sıkışık gündem içinde 'artık' şiir tercümeleriyle mi uğraşıyor?" sorusu geldi geçti.

Şiirleri daha sonraya bıraktım.

Bir başka dosya uzattı, "Oku" dedi.

Okudum. Çok ilginçti. Bir gazeteci heyecanına kapıldım.

Dosyadaki bilgileri şöyle özeteyebilirim:

1) PKK'nın yasaklanması gereğini ve Almanya'daki faaliyetleri-

nin önlenmesi zorunluluğunu ilk kez Türkiye adına Cumhurbaşkanı Demirel, çevre toplantısı için gittiği Rio'da Başbakan Kohl'e duyurdu.

2) Helmut Kohl'ün 18-19 Mayıs 1993 tarihlerinde Ankara'yı resmi ziyareti sırasında Demirel, Başbakan Vekili Erdal İnönü'nün de bulunduğu görüşmede (19 Mayıs 1993) PKK'nın kazanç yollarından faaliyetlerine değin her şeyi açık seçik Alman Başbakanı'na anlattı. Bu görüşmede Demirel'in söylediklerini içeren tam metin dosyada.

3) 10 Ağustos 1993'te Alman Başbakanı Helmut Kohl'e bir mektup gönderdi. Güzel yazılmış bir mektup. PKK faaliyetlerinin neden yasaklanması gerektiğini anlatan, Türkiye'nin PKK faaliyetlerini yasaklamalarını isteyen bir mektup, iki sayfa.

Aynı tarihte İngiliz Başbakanı Major'dan İspanya Başbakanı Gonzales'e kadar Batılı liderlere birer mektup gönderdi.

4) TBMM Başkanı Cindoruk'un Almanya'dan getirdiği ve dinlediği konuşmaların tutanakları dosyada yer alıyor. (10 Kasım 1993)

5) 24 Kasım 1993. Bir başka uzun kripto. Onur Öymen'den. Cumhurbaşkanı'nın görüşmelerini, Türkiye'nin bir bütün halinde çabalarını anlatan paragraflar dosyada bulunuyor.

Özellikle Kohl'e yazdığı mektup gerçekten çok güzeldi.

Bu görüşü söylediğimde "İşte, kitaba girecek belgelerden" dedi.

Cumhurbaşkanı mutlaka bu dosyayı laf olsun diye hazırlatmamıştı.

Kuşku yok; Tansu Çiller'in PKK'ya karşı Almanya'da 'tek başına zafer kazandığını' içeren son girişimleri, konuşmaları, irdelemeleri karşısında 'gerçeğin söylediği gibi olmadığını' kanıtlamak amacıyla bir dosya düzenlemiş ya da düzenlenmesini emretmişti.

Tabii bir başka amacı daha vardı: PKK konusunda bu noktaya kimin çabalarıyla gelindiğini belgeleriyle bir dosyada toplamak... Başarıdaki yadsınması olanaksız girişimlerini tarihe mal etmek...

Gerektiğinde dosyayı açıklayarak Çiller'in 'tek başına zafer' çığlıklarının ne denli boş olduğunu belgelemek...

Bu dosyayı bir daha göremedim.

33

Bu dosya ya da bu dosyanın içeriğiyle ilgili hiçbir konuşma yapmadı Demirel. Fırsat eline geçse de değinmedi PKK'ın Almanya'da nasıl menedildiğine...

O sırada böyle bir açıklamayı gereksiz bir girişim buluyordu.

İşine gelmediği zaman böylesi gerçekleri hiçbir zaman açıklamazdı.

Susmayı yeğlerdi.

"Fakat" dedim Cumhurbaşkanı'na; "izin verirseniz bu dosyanın içeriğinden gazeteci arkadaşlarıma söz edeyim. Çiller'in meydanı boş bulmuş, durmadan zafer çığlıkları atan konuşmalarının ne denli boş olduğunu gözler önüne serelim."

Dinledi ve;

"Daha sonra" dedi.

Dosyanın 'sızdırılmasına rıza gösteriyor muydu', anlayamadım.

Demirel'in günlük çalışması sona ermişti. Yeni çalışma binasından çıkarken "Cüneyt Bey'le gideceğiz" dedi.

Her akşamüzeri bürodan çıkarken yaptığı gibi 'elini yıkamak için' çalışma odasının bitişiğindeki lavaboya geçti.

Necdet Seçkinöz'le yalnız kaldık. Genel Sekreter bana;

"Gelecek sefer ona (Demirel'e) hiç sormadan sızdıralım" dedi.

Oysa, Demirel'in "daha sonra" dediği bir konuyu izinsiz sızdırmak yanlış yorumlara yol açardı.

Sesimi çıkarmadım.

Demirel beni çağırdı. O sırada Özel Kalem Müdürü Volkan Bozkır bir dosya uzattı Demirel'e. Bir şeyler anlattı ve "Elimizin altına bulunsun" dedi.

Cumhurbaşkanı kabullere geçecek. Seçkinöz, başyaver, sanırım Emel Yatmaz da orada. Bana döndü, Volkan Bozkır'ın hayret dolu bakışları altında aldığı dosyayı bana uzattı. "Siz" dedi, eliyle yandaki bir odayı göstererek, "şuna bakın."

On, on beş dakika o odada yalnız başıma dosyaya göz attım.

Kohl dışında Avrupa Devletleri Başbakanlarına PKK ile ilgili gönderilen mektupların fotokopileri ve kimilerinden gelen yanıtlardı dosyadaki belgeler...

Sonra... Kabuller sona ermiş, beni çağırdı resmi çalışma ve kabul odasına.

Çalışma masasının önündeki iki koltuğa karşılıklı oturduk. Konu Tansu Çiller'in artık rahatsızlık vermeye başlayan sözleri, konuşmalarıydı.

"Beyefendi, benim sizin fiili politikaya karışmanıza ne kadar karşı ve duyarlı olduğumu biliyorsunuz" diye söze başladım.

Demirel bana bakmıyor, masanın kenarındaki bir şeyle oynuyordu.

"Ama bu hatun terbiyesiz. Bakın bugün grupta yine neler söylemiş."

Grup konuşmasından iki cümleyi okudum ve 'başarıyı nasıl kendine mal ettiğini' ifade eden bir başka cümleyi de sona sakladım.

Gerçekleri kamuoyuna duyurmak için bir şeyler yapmak gerekiyordu.

Cumhurbaşkanı'nı tartışmaya sokmadan gerçekleri duyurmak... Örneğin başta Kohl ve öteki devletler nezdindeki girişimleri anlatmak...

Fakat Demirel, medyadan 'emin değildi.' Böyle bir yayın yapacaklarına güvenemiyordu. Yine de direndim. Ret etmedi.

"Yarın görüşelim" dedi.

Bir saatlik beraberliğimiz sona erdi, O 'eve' gitti. Ben konuşmalarımızı Emel Yatmaz'a özetledim.

Ama 'o konu' bir daha hiç açılmadı!

34

Ya, Demirel'in şair yanını ortaya çıkaran şiirin çevirisi?

Arthur Schlesinger Jr. New York Şehir Üniversitesi'nde Albert Schweitzer Beşeri İlimler Profesörü. Tarih ve Biyografi dallarında Pulitzer ödülleri almış.

Schlesinger Jr.'ın 25 Kasım 1993'te The Wall Street Journal'in Avrupa nüshasında "Güle güle Woodrow" başlıklı bir yazısı çıkmış.

Demirel yazıyı beğeniyor ve çevirisini yaptırıyor.

Ne ki, yazının sonunda Tennson'dan bir şiir var.

Demirel, bu şiiri Türkçeye çeviriyor. Fakat Başdanışman Prof. Bozkurt Güvenç ve Özel Kalem Müdürü Volkan Bozkır'dan da aynı şiirin çevirisini yapmalarını istiyor.

Önce yazının çevirisini ve sonra şiirin İngilizcesi ile üç çeviriyi aktaralım.

GÜLE GÜLE WOODROW

Yazan: Arthur Schlesinger Jr.

Son olaylar, birçok kişinin yaşamını yitirebileceği ve ABD'nin yaşamsal çıkarlarına doğrudan bir tehdit teşkil etmeyen Haiti, Somali, Bosna gibi yerlerde savaşmak üzere Amerikan askerlerinin gönderilmesine karşı, Amerikan Kongresi ve halkının yoğun tepkisini kanıtlamaktadır. Bu, tamamıyla anlaşılabilir bir tepkidir. Hatta, haklı bile olabilir. Ancak bunun sonuçlarını iyi anlamak gereklidir.

Eğer bu tepki hâkim olursa, Woodrow Wilson'ın kolektif güvenliğe dayanan barış sistemi vizyonu ölmüş ya da en azından sonsuza değin ertelenmiş olacaktır. Bu vizyon, Franklin Roosevelt tarafından canlandırılmış, hangi partiden olursa olsun onu izleyen tüm devlet başkanları tarafından teyid edilmiş, "Yeni Dünya Düzeni"ne çağrı konuşmasında George Bush, BM'deki konuşmasında da Bill Clinton tarafından yinelenmiş ve Amerikan halkı tarafından genelde kabul görmüş idi. Ancak kolektif güvenlik, hukukun üstün olduğu, saldırganlığın önlendiği ve cezalandırıldığı bir dünya, askeri güç kullanımı demektir; her zaman dar anlamıyla ABD çıkarlarını değil, uluslararası düzeni desteklemek amacıyla, Amerikan askerleri de dahil olmak üzere, çarpışmaya asker göndermek demektir.

Milletler Cemiyeti

Askeri birlik tahsisi konusu, Wilson'ın düşünün önündeki bertaraf edilemeyen engel olmuştur. Bu, siyasal bir engeldir. Amerika için çok ufak bir fark yaratmak pahasına eşlerinin, babalarının, oğul-

larının Somali'de, Bosna'da, Haiti'de niçin ölmeleri gerektiğinin Amerikan halkına nasıl izah edileceği sorunudur. Bu, aynı zamanda anayasal bir engeldir. Anayasanın savaş ilan etme selahiyetini, Kongre'nin münhasır yetkisine veren maddesinin, Amerikan askerlerinin bir kolektif güvenlik örgütünün komutasına teslim edilmesi keyfiyeti ile nasıl uzlaştırılacağı sorunudur.

Wilson'ın Milletler Cemiyeti için mücadelesi, bu engeller yüzünden başarısız kalmıştır. Cemiyet Yasasının X. maddesi, üye uluslara *"Cemiyetin tüm üyelerinin mevcut siyasal bağımsızlıklarını ve sınırlarının değişmezliğini dış saldırılara karşı koruma"* yükümlülüğünü getiriyordu. Theodore Roosevelt, bunun *"bir Yugoslav, bir Çekoslovak'ı her tokatlamak istediğinde"* Wilson'ın savaşa gireceği anlamına mı geldiğini alaycı bir biçimde sormuştu. Henry Cabot Lodge'un en önemli çekincelerinden biri, Kongre'nin gerekli ve açık izni olmadan, X. madde altındaki yükümlülüklerin kabul edilmemesiydi.

Wilson'ın X. maddenin, üyeleri kendi iradeleri dışında bir savaşa girmeye zorlamadığı ve her olayın kendi başına değerlendirileceği, ancak Kongre'yi savaş ilan etmeye zorlayabilecek durumların ortaya çıkabileceği hususunda ısrarlı olmuştur. Ona göre X. madde, hukuki değilse bile, ahlaki bir yükümlülük getiriyordu. Sonuçta Wilson, uzlaşmayı kabul etmedi ve Kongre de Cemiyeti reddetti.

Wilson, *"Eğer Cemiyet reddedilirse, bir sonraki nesil döneminde yeni bir dünya savaşı çıkacağını mutlak bir kesinlikle öngörebilirim"* demişti. 20 yıl sonra, Wilson'ın öngörüsü gerçekleştiğinde, Amerikan Hükümeti'nin başında Birinci Dünya Savaşı yıllarının genç "*Wilson*"cıları bulunuyordu. Ve en büyük korkuları, savaş sonrasında infiradçılığın yeniden hortlamasıydı. İnfiratçılık, bir buçuk yüzyıl boyunca bir Amerikan normu olmuştu. Enternasyonalizm ise, Wilson'ın iki yıl süren bir sapmasıydı.

1942 seçimlerinde Cumhuriyetçilerin sağladığı ilerlemeler üzerine Dışişleri Bakanı Cordell Hull'ın Başkan Yardımcısı Henry Wallace'a *"Ülke 1918 yılında attığı adımların aynını izliyordu"* demişti. Hull'a göre Wallace, *"bu kez de infiradçılığa kapılınsa idi, dünyanın tamamen mahvolacağını"* anlamıştı.

ABD'nin yeni-infiradçılığa dönmesini engellemek için Başkan Roosevelt, daha savaş sürerken daimi bir uluslararası yapının ku-

rulmasına çalışmıştı. Yeni Birleşmiş Milletler, Amerikan askerlerini savaşa gönderebilir miydi? Güvenlik Konseyi'ndeki Amerikan vetosu, bir Başkanın itirazı olduğunda bunun yapılamayacağını güvence altına almıştı. Fakat bir Başkan, ulusal çıkarların, kolektif bir güvenlik eylemine katılmayı gerektirdiği sonucuna varırsa, açık izin için Kongre'ye gitmeli miydi?

Tam anlamıyla enternasyonalist olanlar, kuvvet kullanımı için otomatik bir taahhüt olacağını umdular. Cordell Hull, Başkanın takdir yetkisinin Kongre'ye danışma ile birleştirilmesini savundu. Senatör Arthur Vandenberg, Lodge'un Kongre'den vaki Batı yarımküresi dışındaki olaylarla ilgili resmi yetki talebini canlandırdı. Netice itibariyle varılan uzlaşı, Güvenlik Konseyi kolektif güvenlik eylemi çağrısında bulunduğunda, özel anlaşmaların müzakeresini mümkün kıldı.

Soğuk Savaş, Roosevelt ve Hull'ın korktukları geri dönüşü önledi, Amerikan infiradçılığının öldüğü ve gömüldüğü görünümünü yarattı. Ancak Soğuk Savaşın sona ermesi, şimdi ABD'yi, ulusal güvenliğine yönelik doğrudan ve yakın bir tehditten, dolayısıyla güçlü enternasyonalist saiklerden yoksun bırakıyor. Bu itibarla, ABD halkı yeniden infiradçılığa dönüyor ve yeterli ölçüde finanse edilmeyen, aşırı derecede bürokratik bir kuruluş olan BM'yi, uluslararası düzeni kurmamakla suçluyor.

Bugün, Bosna'da barışın muhafazası için ABD'nin açıkladığı birlik gönderme taahhüdü aleyhindeki ve Somali'den ABD'nin geri çekilmesi lehindeki haykırış yükseliyor. Gerçekten, her iki konuda da askeri müdahale, muhtemelen kalıcı sonuçlar elde etmekte başarısız olacaktı ve her iki meselede de sorun, esas itibariyle değil kıtalara, Afrika ve Avrupa'ya aitti. Bugün bir avuç Haitili eşkıya, ABD askerlerini utanç verici bir ricata sürükleyebiliyor. Bu durumda sorun, esas itibariyle Batı yarımküresine ait olup, müdahale bazı değişiklikler sağlayabilir.

Bunlar, sağlayacakları yararlar itibariyle verilmesi zor kararlar. Amerika'nın uluslararası sorumluluğuna duyduğu inanç ve yükselen yeni-infiradçılık dalgası arasında tuzağa düşen Başkan Clinton, tereddüt ediyor ve sendeliyor. Senatör Robert Dole, bir gecede dış politikanın icrai kontrolü şampiyonluğundan, Kongre vetolarının avukatı haline dönüşüyor.

Demokrat Kongre üyeleri, tam tersi bir dönüş sergiliyorlar. Cumhuriyetçi Charles Rangel, Haiti ile BM'nin ilgilenmesini istiyor, yeter ki Amerikan askeri oraya gönderilmesin.

Diğer ülkeler, Amerikan askerinin, yalnızca (Somali'de başarılı olduğu söylenemeyecek) Amerikan kumandası altında savaşacağı ve kendi askerleri karada endişeyle ter dökerken, Amerikan askeri müdahalesini yalnızca hava saldırılarına inhisar ettirme şeklindeki ABD çizgisine içerliyorlar. Amerikalıların aceleci ricatları, dünyanın her yerindeki teröristlere, yapmaları gereken şeyin yalnızca birkaç Amerikalı öldürmek olduğu, bu takdirde ABD askerlerinin hemen evlerine gönderileceği mesajını veriyor.

İnfiradçılığa bu geri dönüş durdurulabilir mi? Yoksa, Wilsoncı rüyayı terk ederek, uluslararası bir barış sistemi ümidini unutup, eski *"mümkün olanı kurtar"* dünyasına mı dönmeliyiz? Zira, yeni bir dünya düzeni fikri, yeryüzündeki en güçlü ulus kendini bu işe tam olarak adamadığı takdirde, anlamsız hale gelmektedir.

Böyle bir şey söylemek, katı yüreklilik olarak görünebilir. Ancak ABD Ordusu, kendi iradeleri dışında üniforma giymiş bir mecburi askerler ordusu olmayıp, görev için gönüllü olarak talepte bulunan vatanperver erkek ve kadınlardan oluşmaktadır. Göreve, maalesef, savaşmak, öldürmek ve hatta ölmek de dahil olabilir. Başkan, ABD halkını, ABD Silahlı Kuvvetlerinin yeni dünya düzeninin çıkarları doğrultusunda görev yapmasına müsaade etmesi hususunda ikna edebilir mi?

ABD halkı ikna edilemediği takdirde –ve böyle bir politikaya karşı da iyi argümanlar mevcuttur– Amerika diğer milletlerin kendi yerine dünya düzenini güvence altına almalarını bekleyemez.

Belki de ABD, tanınmış Uluslararası Memur Sir Brian Urquhart'ın bir BM Gönüllü Ordusu kurulması yolundaki teklifinin kabul görmesi yönünde gayret sarfetmelidir. Bu ordu, idealizm veya macera arzusu ile harekete geçecek insanlardan oluşacak, Güvenlik Konseyi'ne, hızla konuşlandırılabilecek *Barışı Sağlama Kuvveti* olarak hizmet edebilecektir. Bu arada Amerika, uluslararası hukuku ve uluslararası kurumları kuvvetlendirmek için hiçbir fırsatı kaçırmamalıdır.

Kan ve Para

Hukuk dünyasına laf ile ulaşılmaz. Hukuk, yaptırım gerektirir. Yaptırımın maliyeti belki çok büyüktür. Ulusal çıkarı dar şekilde tanımlamak, daha güvenli bir kural olabilir. Ancak, asil bir rüyadan feragat ettiğimizi de kabul edelim. Tennyson'ın, Churchill'in modern kehanetlerin en harikası olarak nitelediği ve Harry Truman'ın hayatı boyunca cüzdanında taşıdığı şu dizelerini hatırlayalım.

Geleceğe daldığım için, insanoğlunun görebileceği
kadar uzağa...
Dünyanın hayalini gördüm ve ne denli harika olacağını...
Cennetin haykırışlarla dolduğunu duydum ve oraya
dehşetli bir çiğ yağdığını,
Ulusların merkezi maviye tutunan havalı donanmalarından...
Savaş trampetleri duyulmayıncaya ve savaş bayrakları
kaldırılıncaya kadar...
İnsanoğlunun Parlamentosu, Dünya Federasyonunda.

Makaleyi çeviren, sonundaki şiiri de çevirmişti.

Ama, Demirel şiiri daha başka gözle okumuş olacak ki, çevirmenin çevirisi ile yetinmemiş, şiiri Türkçeye kendi kaleminden kazandırmayı yeğlemişti.

Önce şiirin İngilizcesini verelim:

"For I dipt into the future; far as human eye could see.
Saw the Vision of the world, and all the wonder that 65
would be...
Heard the heavens fill with shouting, and there rain'd
a ghastly dew
From the nations 'airy navies grappling in the central blue...
Till the war – drum thobb'd no longer, and the battle flags
were furl'd.
In the Parliament of Man, the Federation of the World."

Demirel şiiri şöyle çeviriyor (30 Kasım 1993):

"İnsanın görebileceği kadar uzak geleceğe,
alabildiğince ötelere baktım.
Dünyayı bütün mucizeleri ile düşledim.
Uğultularla dolu cennete kulak verdim.
Mavi okyanuslarla boğuşan, kudretli donanmaları,
Dünya Devletleri Birliği'ni ve insanlığın Meclisini,
Savaş davullarının sustuğunu ve bayrakların indiğini,
Ve her şeyin üstüne serin ve tatlı bir çiğ düştüğünü görür gibi
oldum."

Emel Yatmaz'ın bana söylediğine göre, çeviriyi bugün (30 Kasım 1993) yapmış ve yazdırmış.

Prof. Bozkurt Güvenç'in çevirisi şöyle:

"Daldım meçhul bir geleceğe
Görebildiği insan aklının.

Anladım hikmetini hayatın
Ve mucizelerini dünyanın...

Dinledim uğultusunu cennetin
Düşüşünü korkunç çiğlerin

Mavi okyanuslarla boğuşan
Mağrur kalyonların çalımından...

Savaş davulları dininceye
Bayraklar ininceye değin

Dünya Devletleri Birliği'nin,
İnsan Meclisinde."

Özel Kalem Müdürü Volkan Bozkır'ın çevirisi daha başka:

"Geleceğe insanoğlunun görebildiği kadar uzağa daldığım için, Dünyanın hayalini ve ne denli harika olacağını gördüm. İnsanoğlunun parlamentosunda, Dünya Federasyonunda, Cennetin haykırışlarla dolduğunu ve oraya ulusların, merkezi maviliklerde (okyanuslarda) boğuşan havalı donanmalarından, savaş trampetleri duyulmayıncaya kadar ve savaş bayrakları kaldırılıncaya kadar dehşetli bir çığ yağdığını duydum."

Artık hangisini beğenirseniz!..

35

Çiller'in kazandığı sözde zafere karşı çıkmamızı haklı gösterecek bir kamuoyu araştırması gazetelere yansıdı:

Soru: Başarı kimindir?

Yanıtlar: Tansu Çiller yüzde 71.7, Mesut Yılmaz yüzde 4.9, Süleyman Demirel yüzde 2.94...

Bu haksızlığı önlemek için 'dosyanın hiç değilse bir bölümünü kamuoyuna açmak' gerekiyordu.

Çankaya, açıklamaları 'sonraya' bırakıyordu ama; Çiller, yakın saydığı kimi gazetecileri teker teker arıyor ve örneğin "Bugün çok güzel bir gün... Bugün çok mutluyum... Niye biliyor musunuz?" diye söze başlıyor, sonra Almanya 'zaferini' anlatmaya koyuluyordu.

DYP grubundaki konuşmasında Demirel'in Başbakanlık, hatta Cumhurbaşkanlığı döneminde teröre karşı aldığı vaziyeti, çabalarını bir kalemde silen sözler sıralıyor; öyle ki, rakamlarla kendinden önceki zamanı bir kenara atıyordu.

1993'ün son ayına girilirken 335 teröristin ele geçirilmesiyle son 10 yıldır gerçekleştirilemeyen bir sonuç alındığına işaret ediyor, 1991 yılında ancak 317 teröristin ele geçirilebildiğine dikkat çekiyordu.

1991 yılının tümü demek; Demirel'in iktidarda olduğu o yılı başarısız ilan etmekti.

Bir başka düşü; marttaki yerel seçimlerden sonra orta sağı kendi çevresinde ve DYP bayrağı altında biraraya getireceğiyle ilgiliydi.

Zaten kimi söylentilere göre; Cindoruk da sağı biraraya getirmeye çalışıyordu; bu birleşmeyi Çiller'in çevresinde gerçekleştirmeyi düşünmüyordu.

Tabii, bu şımarık ifadelerin içinde DEP milletvekillerini terörle bağlantılı göstererek dokunulmazlıklarının kaldırılacağını söylemesi ayrı bir gaftı.

Söyledikleri, gerek içeride gerekse dışarıda olumsuz yorumlara, değerlendirmelere yol açtı:

Tansu Çiller DEP milletvekillerini amaçlayarak "PKK'nın Meclis'te olması, memleketimizde milletimizi ve halkımızı çok rahatsız etmiştir. 'PKK Meclis'te' dedirtmeyiz" diyordu. DEP'liler ise "Çiller bizi hedef gösterdi" diye yakınıyorlardı.

Kasım sonlarında laikliğe karşı suçlar konusunda SHP ile DYP uzlaşmaya vardılar. Laiklik karşıtı eylemlerin 'şiddet veya örgütlü eylem içermesi' koşuluyla 'terör suçu' sayılması ilke olarak kabul edildi.

Ama Refah Partisi'ne göre böyle bir yasa Meclis'ten geçmeyecekti.

Üçüncü Bölüm

YUMUŞAK OLMAYAN REJİM

36

"Gelişmeyi, kalkınmayı sağlayacak güç, gelmiş kapıya dayanmıştı. Kapıyı açmayacak mıydı? Açtı ve heyhat, içeri Tansu Çiller girdi!"

1993'ün son aylarında:

Ülkenin bir numaralı sorunu olan PKK terörü üzerinde devletin önde giden kurumlarını temsil edenlerin görüşlerini, kapalı toplantılardaki irdelemeleri toparlamak gerekiyor:

Askerlere göre:

Ellerinde istatistiki bilgiler vardı. Terör olayı, başladığı 1984'ten beri nasıl bir seyir gösteriyordu, şimdi olayın neresindeydik?

Bu ve benzeri olaylarda kayıplar açısından durumun genellikle güvenlik güçleri aleyhine olması gerekiyordu. Dünya istatistikleri bunu gösteriyordu. Oysa Türkiye'de durum değişikti.

1984 yılından 1993 yılına kadar durum, sürekli güvenlik güçlerinin lehinde.

Terör olayları neden Türkiye'de cereyan ediyor da komşusu olan Irak, İran ve Suriye gibi ülkelerde benzeri eylemler bizdeki kadar yoğun değil? İncelemeler şunu gösteriyor:

Türkiye'de demokratik hukuk devletinin varlığı, etnik kökeni ne olursa olsun insanlar üzerinde baskının söz konusu olmaması, var olan özgürlükçü ortam, PKK'nın rahat faaliyet göstermesine olanak sağlıyor.

İç ve dış düşmanların yardım ve desteğiyle PKK kendine, korkuyla, terörle, şiddete başvurarak, tabii bölge halkını sindirerek bir taban oluşturabiliyor.

İşin temelinde özgürlük ortamı yatıyor.

Oysa komşu ülkelerde özgürlükler ortamı söz konusu değil. Türkiye'de PKK kendine uygun ortamı sağlarken medya da bu olanağı sağlamasında yeterince yardımcı oluyor.

Örneğin bir özel televizyon kanalında Özgür Gündem gazetesinin bölge muhabiri "Biz zaten elimizdeki 11-12 yaşındaki çocukları saklamaya çalışıyoruz. Bu çocukları toplayıp satırla doğruyorlar" diyor. Bundan başka, bir kanalda bir televizyon muhabiri "bölgedeki güvenlik güçlerinin moralinin çok bozuk olduğunu" söyleyebiliyor.

Ne yazık ki bunları engelleyemiyoruz. Basın, bölgede gazete bayilerinin satış yapmalarının engellenmesine gösterdiği tepkinin onda birini, bir insanın birinci derecede hakkı olan yaşama hakkı elinden alındığı zaman göstermiyor.

Terörist faaliyetler gayet geniş. Riski az sansasyonel olaylar PKK terörünün temel malzemesi. Hedefi, silahı, yeri ve zamanı seçmekteki rahatlığı PKK'ya büyük avantaj sağlıyor.

Üstelik hiçbir kural tanımıyor. Yasa tanımıyor. Çoluk çocuk, yaşlı genç, kadın erkek ayırt etmeden öldürüyor. Bu savaşım, toplamı sıfır olan savaşımdır.

Toplamı sıfır olan bir savaşımda devletin yitirdiğini terörist kazanır. Kısacası, devlet güç yitirirse terörist güç kazanır. O halde?

Devletin güç yitirmesini önlemeliyiz. Bütün güç ve olanaklar ortaya konulmalı, kan yitirilmemelidir.

Mücadele topyekûn olmalıdır.

Güvenlik güçlerine silah ve mühimmat sağlamalıyız.

Bu savaşımı, ulusun meclisi ile, hükümeti ile, ordusu ile, milleti ile ve medyası ile yürütmesi gerekiyor.

Demokratik hukuk düzenindeki bir toplumda bu olanağın demokratik yolları da vardır.

Bu yollarda radyo ve televizyon yasaları, terörle mücadele yasaları, idam kararlarının TBMM'de onaylanması öncelik alıyor. Bu konuların süratle gerçekleşmesi gerekiyor.

Bir başka saptama: Bölgede vekil memurlarla yönetilen birçok

devlet dairesi var. Bu yönetim biçimi yüzde 80 dolayına, belki de daha yukarılara tırmanmış durumda.

İki, iki buçuk yıl önce bölgedeki valiler vekil memurla yönetimin yüzde 30-35 dolayında olduğunu söylüyorlardı. Tabii bu durum bölgede devletin etkinliğini azaltıyor.

Cezaevleri eğitim merkezi haline dönüşmüş. Büyük firmalardan haraç alınıyor. Bunlar çözüm bekleyen belli başlı sorunlar. Kuşkusuz bu sorunlar yeni değil. Ama süratle üzerlerine gidilmesi gerekiyor. Hükümetin süratle üzerlerine gitmesi gerekiyor.

Teröristi güvenlik güçleri yakalıyor, hapse atıyor, yargı sonuç vermiyor.

TBMM Başkanı Cindoruk geçende ifade etti: "Demokrasi yumuşak bir rejim değildir."

"Devlete silah çeken kişinin işi orada bitirilmelidir. Demokrasi devlete silah çekenlere bir diktatörden daha serttir" dedi. Hatta "OHAL sivil sıkıyönetimdir. Cinayet işleyen ölümü hak eder" de dedi.

Adam öldürüp çoluk çocuk katleden idam mahkûmunun cezası TBMM'ye geldiği zaman onaylanmalıdır. Bu fevkalade kararlı bir ifadedir.

Sonuçta, silahlı savaşımın topyekûn savaşıma dönüştürülmesi işimizi büyük ölçüde kolaylaştıracaktır.

Halkla ilişkiler çok önemli bir sorun. İspanya'da ETA, Malezya'da komünistler, İngiltere'de İRA ve İtalya'da Kızıl Tugaylar'la yapılan savaşımda gerek siyasal gerekse bürokratik kademeler halkla çok yakın ilişkiler içinde olmuşlar, oluyorlar.

Bakanların, milletvekillerinin, parti temsilcilerinin artık halkla konuşmaları, onlara moral vermeleri, devletin bölgedeki gücünü anlatmaları zorunlu.

Zira Ankara'dan bazı değişik çevrelerden gelen işaretler bölgede devlete yakın olanların moralini sıfıra indiriyor.

Halkın içine gitmek lazım. Halkla temas etmek lazım. Onlara moral vermek lazım. Devletin gücünü göstermek lazım.

Güvenlik güçlerinin bu konudaki tutumu başarılı. Başarıları elle tutulur gözle görünür ölçüde büyük. ASALA ortadan kayboldu, ama yerini PKK aldı. Bu gerçek her fırsatta işlenmelidir.

Bir başka saptama: Örgüt mensupları kamu kuruluşlarından yaygın biçimde yararlanıyor. Kamu kurum ve kuruluşlarındaki devlete sadık olan bürokratlara siyasal kanattan baskı yapılıyor. Milletvekilleri ve kimi bakanlıklardaki personel aracılığıyla istediklerini yaptırıyor, yapmayanları tasfiye ettiriyorlar.

Bölge kökenli ve vekillikle yönetilen il ve ilçe müdürlüklerinin sayısı bir hayli yüksek. Bu kişilerden yakınmalar var. Asaleten atamalar yapılmalı. Örneğin Hakkari'de 27 daire müdürünün 17'si yerli, 10'u da vekil. Mardin, Van ve öteki illerde de durum aynı.

Ele geçen PKK militanlarının üzerlerinde bulunan dokümanlarda ilginç hususlar var: "Apo emir veriyor, biz yerine getiriyoruz" diyorlar. "Nitekim Doğu Beyazıt'ta 20 Mayıs-10 Haziran 1993 tarihleri arasında 10 okulla iki kurs binasını aldığımız emirle yaktık." Doğu Beyazıt halkının büyük bir kısmı örgüte korkudan destek vermektedir.

Ele geçen dokümanlarda Apo diyor ki: "Ateşkeste hem uluslararası itibar kazandık, hem de örgütün toparlanarak kendine gelmesini, Kuzey Irak'ta verilen kayıp ve yaraların sarılmasını sağladık."

Ve "Kasım 1992'de Kuzey Irak'taki operasyonda imhanın eşiğinden kıl payı kurtulduk" diyor. (Sonradan ortaya çıktı ki, PKK'yı imhadan kurtaran adam Türk düşmanı –sahte Türk dostu– Talabani'dir.)

Apo'nun bir başka emri şu: Belediyelerin mutlaka örgütte çalıştırılmasını istiyor. Kimi belediye başkanları PKK eylemlerinde beyin vazifesi görüyor. Belediyelerden her türlü desteği almaktalar. Bu gerçek, kimi kişilerin ifadeleriyle kanıtlanıyor.

Bir başka nokta: Devlet dairelerinde işçi-memur alımı kısıtlandı. Başbakanlıktan, ilgili Bakanlıktan izin alınıyor. Ancak yerel yönetimlerde böyle bir sıkıntı yok. Diyorlar ki: "Biz belediyelere istediğimiz adamı aldırıyoruz, istediğimizi attırıyoruz. Dolayısıyla 'bize hizmet etmeyen bu bölgede vazife alamıyor.' "

Diğer bir askeri görüş: "Bölgede silahlı kuvvetlerin önemli başarıları olmasına karşın ateş devam ediyor. OHAL sürmeli. PKK'nın sürdürdüğü psikolojik harekât OHAL'in sürmesini zorunlu hale getiriyor.

Cenaze törenlerinde halkın verdiği mesajlar ilginç:

Halk, 'PKK Meclis'te' diye bağırıyor. Bu gerçeği biz hemen hemen her MGK toplantısında dile getiriyoruz."

Silahlı Kuvvetler, Meclis'teki PKK'lıların 'temizlenmesini' bir zorunluk olarak görüyor. Diğer bir konu, 'öldürenin ölmeyi hak ettiği."

Son aylarda dikkati çeken nokta: PKK, yerleşim bölgelerinde faaliyetlerini her geçen gün artırıyor. 3-4 kişilik eylem kadrolarını 10 kişiye çıkarmak için emirler veriyor. Bu emirler yerine getirilirse OHAL bölgesindeki olay sayısı artacak.

Sivil sektördeki değerlendirmeler: Askeri kesimden alınan bilgiler, OHAL bölgesinde önümüzdeki dönemde son derece olumsuz gelişmeler olacağını gösteriyor. İstihbarat raporları da bu doğrultuda. Ancak Adıyaman olay bakımından en az olayın görüldüğü bir ilimiz. Bu il acaba OHAL dışında tutulabilir mi?

Basın olayı:

Gazetecilerin götürüldüğü Malabadi veya Lice çevresindeki PKK karargâhı. Gazeteciler minibüsle götürüldüler. Bir köşe yazarımız şöyle bir yorum yaptı: "Devlet buradaki PKK kampına müdahale edebilmiş olsaydı, devlet gazetecileri götüren kişiyi yakalamış olsaydı, devlet basın organlarının etkinliklerine devam etmesine ilişkin çağrıya olumlu bir yansıma bulabilirdi. Ama bunlara müdahale edilmedi. Olaydan sonra gazeteciler korunmalarıyla ilgili güvenlik önlemleri görmedikleri için kendilerini güvende görmüyorlar."

General Bahtiyar Aydın'ın Lice'de şehit edildiği olayla da ilgili kimi haberler var. Taciz işinin 09.00'da başladığı, ama haberin 10.15 veya 10.30 dolaylarında alındığı, rahmetli generalin de onun üzerine oraya gönderildiği saptanıyor.

Bir başka soru şu: Siirt-Baykan'da 22 yurttaşımızın öldürülmesiyle ilgili olayda haberleşme yönünden bir olumsuzluk ortaya çıktı mı?

Gazeteciler olayı:

OHAL'e göre: "Gazetecilerle ilgili olay başlangıçta haber verilmemiştir. Gazeteciler Cemiyeti'ne bir kişi gelmiş, çay kahve içerken niyetini de söylemiş. PKK'nın bir açıklama yapacağını, gazetecileri oraya götüreceğini bildirmiş. Gazeteciler de makine, kamera alarak gitmişler. Herhangi bir silah, bir zor kullanma yok.

Cemiyet'te kalanlar arkadaşları dönene kadar bize haberi bildirmediler. Gazeteciler kırsalda hiçbir zorla karşılaşmamış, resim çekmişler, militanlar bir açıklama yapmış ve onları geri getirmişler.

Gazeteler bilinçli biçimde 'minibüsün yakalanmasını sağlayacak bir davranış içinde olmamışlar, haber vermemişlerdir.'

Aradan birkaç saat geçtikten sonra da bilgi vermemişlerdir. Minibüsün plaka rengi, markası gibi konularda bilgi esirgemişler.

Kırsalda gazetecilerle örgütün buluştuğu yer kamp diye anılan ama sabit binaların bulunmadığı bir yer.

Telefon haberleşmesi, zorlaşıyor. Hem muhabere emniyeti, hem iklim koşullarının yarattığı olumsuzluk iletişim olanağını daraltıyor.

Uydu düzeninin kritik alanlara süratle getirilmesi gerekiyor. Sistem mevcut olmasına karşın henüz çalıştırılmıyor. Sistemin uygulandığı bir bölge var ama kritik bölgeler için böyle bir uygulama yok. Sistem yeni kuruluyor, 'ABD'li uzmanlar çalışıyor.' Özellikle karakollarımızı da bu sistemin içine almak gerekli.

General Aydın'ın şehit edilmesinde bilinenin dışında başka bilgi yok. Her zaman birliklerinin başındaydı. Generalin dışında bir uzman çavuş şehit oldu.

Eğer general oraya gitmeseydi belki çok daha değişik bir sonuç olurdu. Eyleme katılma sayısının düşük olmadığı söyleniyor. Örgütün içinden gelen bilgilere göre teröristler 380-400 zayiat verdi."

Askerlere göre: "Öncelikle şunu söylemeliyiz: Gazetecilerle, onların verdiği haberlerle yola çıkarsak her zaman yanılırız.

Çünkü oradaki gazeteciler de PKK'lı. Verdikleri raporlarda gerilla deyimini kullanırlar. Gazete sahipleri söylüyor bunu. 'Onların laflarına inanmayız' derler. Silahlı Kuvvetlerde bir talimname vardır, kanla yazılır.

Askeri 'irtibat'a gelince; dünyanın en modern irtibatı bizde var. Bugün ASELSAN, SSB ve MARCONI tesisleri birbirleriyle irtibat kurarlar.

Ama sivil irtibat hakkında bir şey söyleyemeyiz.

Lice'de broşürler, kâğıtlar bütün evlere atılmıştır. 'Şunu yapacağız, bunu yapacağız, hazır olun' diye. 'Lice bir devlet olacaktır' vs. diye.

10 bin kişilik Lice'de tek bir kişi bunları polise veya jandarmaya söylememiştir. Bu da tabiidir ki, bir istihbarat noksanlığıdır.

10 bin kişilik Lice'nin göç nedeniyle 1.500-2.000 kişiye düştüğünü kabul ederim, bu olayların olacağını bildiği için kaçtığını kabul ederim ama, 'bir tanesinin güvenlik güçlerine yardım etmediği de bir gerçektir.'

Neden böyle oluyor? İstihbarata göre büyük baskı altındadırlar. Sakık'ın güçlerince. Sakık'ın güçleri 9 gruptur, ancak 3-4 grubu imha edilmiştir.

Lice'ye güvenlik güçlerini çekmek, baskıdan kurtulabilmek için olmadık kışkırtıcılığı yapmışlardır. 'Lice'yi zapt mı edeceksiniz, gelin görün, hadi gelin de yapın' diye.

Büyük kışkırtma belediye binasından gelmiş. Polis ve asker zamanında müdahale etmiş, irtibat kesilmiş. Belki komutan bunu yapmıştır. Bir generalimizi kaybederek Lice'deki olayı önledik. Aldığımız bilgilere göre 250-400 zayiatı vardır PKK'nın. Orada burada leşleri bulunacaktır.

Neden sadece generale bir şey oluyor? General, bölüğün bulunduğu binada. Oraya taciz atışı yapılıyor. Bunların bir tanesi geliyor, generalin gözüne isabet ediyor ve oracıkta ölüyor. Bu olur. Birileri diyor ki; Kanas'la yeni suikast tüfeği ile vuruldu general. Yapılan incelemede böyle bir şey olmadığı ortaya çıktı."

Sivillerin açıkladığı bir başka konu: Meclis'te Kürtçü milletvekillerine karşı yapılan işlemler. 1991, 1992, 1993 yıllarında Leyla Zana, Ahmet Türk, Nafiz Güneş, Nizamettin Toguç, Selim Sadak, Orhan Doğan, Mahmut Akınak, Hatip Dicle ve beraberindekiler hakkında 33 dosya savcılıklardan, bilinen kanallar aracılığıyla TBMM'ye sunuldu.

Askerler:

"Biz dosyalar TBMM'ye gelmiyor demedik. İlgili makamlara soruyoruz.

Ama TBMM beklenilen ve istenilen 'reaksiyonu' göstermiyor.

Halk, TBMM'nin çalıştığına inanmıyor. 'PKK'lı Meclis'te, PKK'lı korunuyor' diyor. Bunun kimi örnekleri de çıktı. 'Hayır bunlar Meclis'te konuşuldu, suç değildir' denildi.

'Öldüren ölmeyi hak etmiştir.' Güzel! Öyleyse dosyalar orada

(TBMM'de). Tozlu raflardan indirin, gündeme alın. Şimdiye kadar gündeme neden alınmadı?

Türkiye'de idam cezası kalkmadı. İdamlar yapılmadı. Dokunulmazlık konuları gündeme alındı mı? Hayır! Şimdi ne söyleniyor; öldüren ölümü hak etmiştir.

Ölümü hak etmişlerse buyurunuz dosyaları gündeme alınız.

Siviller mantıklı karşı nedenler buluyorlar: Aslında bu meselenin bu kadar dikkatle savcılar ve hükümet tarafından Meclis'e intikal ettirilmiş olmasına rağmen Meclis'te muamele yapılmayış sebeplerinden biri de dış konjonktür. Dış konjonktürle büyük sıkıntısı var Türkiye'nin. Yarın-öbür gün 'İşte Türkiye'de hürriyetler yok, insan hakları yok' derler.

Türkiye'de terörle insan haklarını birbirinden ayırmak için zorluklarımız var.

Türk Devleti 'Canımızı feda ederek savaştığımız insanların uzantıları Meclis'te oturuyor gibi bir açmazı çözmek zorundadır.'

Ölüm cezaları bir yana adi suçlar da askıya alındı.

'Zaten devlet, parlamentoyu ve partileri askıya aldığı zaman da anarşi ile hesaplaşamadı. 1980 öncesinde aşağı yukarı 6000 kişi öldürüldü. Bunları öldürenler arasında hiç olmazsa 1000 kişi bulunup bunlara idam cezası vermek lazımdı. İdam cezası verilen 28 kişidir. Hesaplaşamadı devlet.'

Cumhurbaşkanı TBMM kürsüsünden de söyledi: 'Anarşiyle terörle devlet hesaplaşamadı. Onun için de caydırıcılığını kuramadı.' "

Genel tablo:

3-4 ay içerisinden 2.084 olay olmuş. Geçen yıla oranla yüzde 110 fazla. Geçen yıl aynı dönemde 900 olay olmuş ve 8 polis, 267 asker ve 188 güvenlik mensubumuz, 585 vatandaşımız şehit. 724 terörist ölü ele geçirilmiş.

Son 3-4 ayın tablosuna göre 67 şehidimiz, 128 yaralımız, vatandaşlardan 162 ölü.

Türkiye'nin dağlarında; Botan denilen yerde 2.000-2.500 kişi, Mardin'de 300, GAP bölgesinde 300, Amed'te 1.500, Dersim, Tunceli, Bingöl'de 700, Orta'da 200, Serhat'ta 1.000. Irak'ta 2.000-2.500, İran'da 700-1.000, Suriye'de 300-400 kişi bulunuyor.

37

Cumhurbaşkanı Demirel kapalı-açık bütün toplantılarda Kürt sorununun çözümü ve PKK terörüyle bağlantılı durumu üzerinde çok açık söylemlerde bulunuyor (Ekim 1993 sonları):

"Terör olayını Türkiye'nin Kürtçe konuşan vatandaşlarının Kürtçe konuşamamasına bağlarsak o zaman terörü hiçbir zaman çözemeyiz" diyor:

"Ayrıca T.C.'nin Anayasası var. Türkiye Devleti, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür. Dili Türkçedir. Bölünmez bütünlüğü bölünmeye götürebilecek her türlü tedbir Anayasa'nın 2. ve 3. maddesine karşıdır.

Ben Kürdüm diyen bir vatandaşımız Kürtçe konuşmuyor değil. Kürtçe eğitim görmüyor. Devletin okullarında Kürtçe eğitim görmüyor.

Devletin okullarında Kürtçe eğitim görmüyor, devletin dairelerinde Kürtçe konuşamıyor.

Aslında Kürtçe konuşmak yasak değil. 1983'teki o ara dönemde bir yasa çıkarılmış. Diyor ki: 'Türkçeden başka dille mevkute çıkarmak yasaktır.' Bunu almışlar Kürtçe konuşmak yasaktır diye satıyorlar. Hayır böyle değil.

Geçen 10-20 yıl zarfında, hatta Cumhuriyet kurulduğundan bu yana 'Sen Kürtçe konuştun' diye kimse mahkemeye götürülmemiştir.

Herkes rahat rahat dilini konuşuyor. Biz kimsenin diline, ne konuştuğuna devlet olarak karışmıyoruz.

Şimdi adam eline silahı almış, 'Ben bu Türkiye'yi parçalayacağım' diyor. 'Peki, gel sana Kürtlere Kürtçe eğitim yapma hakkı tanıyalım da bu istekten vazgeç' dediğimiz zaman terörle mücadeleyi kimseye yaptırtamayız.

Güvenlik kuvvetlerine yaptırtamayız. Güvenlik kuvvetleri mücadeleyi Anayasa'nın devlete verdiği, devletin kendilerine verdiği görevle yapıyorlar. Bunu Türkiye'nin bölünmez bütünlüğünü korumak için yapıyorlar.

Siyasi partiler şöyle düşünür böyle düşünür. Bunlar gayet normaldir. Bugünkü hükümetin koalisyon protokolünde, geçen hükü-

metin protokolünde mevcut olan Güneydoğu ile ilgili öğelerin hepsi bulunuyor.

Şimdi Türkiye'de istikrarı muhafaza etmek bakımından birinci ihtiyaç bu silahlı çatışmanın durdurulması değil, 'Türkiye'nin dağlarına çıkmış eli silahlı olan bu adamları tesirsiz hale' getirmektir.

Eğer Türkiye elindeki silahı silahtan başka tedbirlerle almaya giderse bu silahı alamaz ve zaten hükümranlığını da tartışma konusu yapar.

Onun için bizim arayacağımız, bulacağımız tedbir bu silahları ellerinden nasıl alacağımızdır. Parlamento onları konuşacaktır."

Dördüncü Bölüm

HEM TÜRK, HEM KÜRT OLABİLMEK

38

2-4 Kasım 1993 günleri Polonya'daydık.

Naziler havadan-karadan bombaladıkları Varşova'yı yerle bir etmiş. Fakat Polonyalılar eski resimlerine bakarak yıkılan eski Varşova'yı yeniden inşa etmişler.

Çok güzel bir kent. Gece Ömer'in bir arkadaşı bizleri bir Varşova lokantasına götürdü. Çok güzel bir geceydi.

Lokantadan yatacağımız yere yürüdük. Karşıdan sert bir rüzgâr esiyor.

İnce ceketle hayli üşüdüm.

Türkiye'ye dönerken uçakta ateşim 39'lara çıktı. Doktorlar ilaç verdiler.

Nafile! Tam dört gün yataktan çıkamadım. Grip!

Cumhurbaşkanı'nın Polonya'ya hareket etmesinden önce AP Haber Ajansı bir yorum haber yayımladı. Haber yorumun altında tanıdık bir isim vardı: Nick Ludington!

Uzun yıllar Ankara'da gazetecilik yapmış ve geniş bir çevre edinmişti.

Tarafsız bir gazeteciydi, yalın bir gazeteciydi.

Nick habere şöyle başlıyordu:

"Washington – Türkiye'de görev yapmış olan iki eski Büyükelçi, Kürt isyanına 'demir yumruk' politikası ile çözüm aramanın, Türkiye'nin bölgedeki liderlik şansı ile gelecek vaat eden ekonomik gelişmesini olumsuz yönde etkileyeceği kanaatindeler."

Ludington, yazısında, Ankara'da Büyükelçilik yapan bir gazete-

ci-diplomat olan Eric Rouleau'dan alıntı yapıyor. "Fransız, son yıllarda tırmanan Kürt hareketinin, ülkede 'Yugoslav tipi bir iç savaş ihtimalini kuvvetlendirdiğini' dile getiriyor" diyor.

Yazı şöyle sürüyor:

"Kendisiyle yapılan bir görüşmede, 'Türkiye'nin başı dertte, meseleyi nasıl ele alacağını kestiremiyor' diyen ABD'nin Türkiye eski Büyükelçisi Morton Abramowitz, ayrılıkçı hareketin büyük bir problem olduğunu kabul etmekle birlikte, Kürt isyanının Yugoslavya örneği bir iç savaşa dönüşme ihtimalini uzak görüyor.

Birçok uzmanın görüşü; Türkiye Kürtlerinin, kültürel kimliklerinin tanınması, kendi okulları, Kürtçe basın-yayın ile kendi siyasi partilerine izin verilmesi ile yetinip, bağımsızlık taleplerinden vazgeçeceği şeklinde.

Abramowitz'in görüşüne göre; Türkiye, Kürtlerin 'hem Kürt, hem de Türk' olabilmesine imkân vermek zorunda. 'Kendi dillerini kullanarak istediklerini yapma özgürlüğünün verilmesi, meseleyi tamamen çözmese de zorunlu bir önkoşuldur.' "

Bu yazı, iki eski Büyükelçi aracılığıyla ABD'nin Kürt politikasını yansıtıyor.

İçerideki kimi odak noktalarından da aynı sesler duyuluyor.

Ama, devlet PKK'nın kökünü kazıyıncaya kadar silahlı savaşıma devam etmekte kararlı.

* * *

Yüksek ateşin düştüğü bir gün. Galiba 7 Kasım 1993. Demirel bir gün sonra –pazartesi günü– İstanbul'a gidiyor. Telefonda konuştuk:

Geziyi doğruladı, ama öyle bir ek yaparak doğruladı ki...

Ya kendiyle ya da çevreyle alay ediyor:

"Evet" dedi: "İstanbul'a oradan da Kocaeli'ye gideceğim.

Geçende baktım, gardropta bir doktora cüppesi eksik. Kocaeli'de onu da alıp döneceğim Ankara'ya."

* * *

Cumhurbaşkanı Demirel'in Polonya gezisinden bir gün önce, 1 Kasım 1993'te 1. Din Şûrası'nda yaptığı açılış konuşmasının tam

metni yeni elime geçti (8 Kasım 1993).

Gelecek günler için yararlı olabilecek bir malzeme:

5 milyar insanın yaşadığı dünya huzur arıyor. Daha doğrusu huzursuzluktan fevkalade şikâyetçidir.

Dünya kurulduğundan beri insanlar zaman zaman huzursuz olmuşlardır, hep huzuru arayagelmişlerdir. Toplum zaman zaman öylesine bozulmuştur ki, âlemlerin Rabbi Cenab-ı Allah, insanlara semavî kitaplar ve peygamberler göndermiştir.

Bugün dünyadaki 5 milyar insanın, çeşitli dinlerin saliki olduğunu biliyoruz.

Ve dinsizlik teorilerini yürüten rejimlerin de günümüzde köklü bir varlık ispatlayamadıkları ortadan kalktığı da yine herkesçe malumdur, öyle bir noktada bulunuyoruz.

İnsanlık bir yere gelmiştir ki, burada manevi değerler, moral değerler, milli değerler, ahlaki değerler olmadıkça, materyal değerlerle ayakta durmak mümkün değildir.

Maddi zenginlik yetmiyor; hatta maddi zenginlik, tek başına huzursuluğun kaynağı bile olabiliyor.

Manevi zenginliği terk eden toplumlar büyük sıkıntılar içerisine, ıstırapların içerisine sürükleniyorlar, hep böyle de olagelmiştir.

1 milyardan fazla mensubu bulunan İslam Dininin 5 kıtada yayılmış taraftarları, yani Müslümanlar, daha çok dayanışma içerisinde olmalıdırlar.

Birbirlerini daha çok bilmelidirler, tanımalıdırlar ve Müslümanlığı daha iyi öğrenmelidirler, daha iyi uygulamalıdırlar. Bu ihtiyaç, bugün dünyanın geldiği bu noktada bütün Müslümanların da geldiği bir yerdir.

Türkiye'de böyle bir toplantının tertiplenmiş olmasını takdirle karşılıyorum ve Diyanet İşleri Teşkilatımızı, başta Sayın Başkan olmak üzere tebrik ediyorum.

Bu toplantıya zahmet edip gelen, dış ülkelerden kardeşlerimize de hoş geldiniz diyorum.

Türkiye'nin din bilginlerinin de, bu toplantıda, dışarıdan gelen bilgin din âlimleriyle beraber değerli katkılarda bulunacağına, bu toplantıdan iyi neticeler çıkmasını sağlayacağına inanıyorum.

Bizim ülkemizde, 60 milyon nüfusun yüzde 99.9'u Müslümandır. Ve milletimiz, Müslümanlığı kabul ettiği günden beri İslam'a çok büyük hizmetlerde bulunmuştur.

55 bin camide 5 vakit ezan okunur. Müslümanlığın eğitimi ve irşat görevlerinin yapılması, ibadetlerin tanzimi, dini vazifelerin görülmesi fevkalade düzgün bir şekilde yürütülmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti laik bir devlet olmakla birlikte, dine hizmeti Anayasa ve kanunlarla tanzim etmiştir. Diyanet hizmetleri, ülkemizde devletin desteğiyle yürütülmektedir.

Ve laisizm dinsizlik olarak anlaşılmamış, aksine dinin şemsiyesi olarak anlaşılmıştır.

Din ve vicdan hürriyeti dediğimiz olay, herkesin kendisiyle, vicdanıyla Allah arasındaki münasebetleri kendisinin tanzim etmesini amirdir.

Gayet tabii ki, diyanet hizmetlerinin iyi bir şekilde yürütülmesi, devletin kurulduğu günden beri baş görevlerinden biri olmuştur.

Burada, devletin din hizmetlerine, dine karışması değil olay; hizmetlerin iyi yürütülmesi, hizmetlerin düzgün yürütülmesidir.

Hizmetlerin iyi yürütülmesi, hizmetlerin düzgün yürütülmesi, bilgili din adamı yetiştirilmesini gerekli kılmıştır.

"Hiç, bilenle bilmeyen bir olur mu?" ve "İlim, Müslümanın itiğidir. Eğer, ilim Çin'deyse Çin'e kadar gidin" diyen Kur'an ve hadis eğer iyi dikkate alınırsa, bilenin arandığı ve bilenin bilmeyenden daha çok lazım olduğu, daha doğrusu bilenin lazım olduğu, bilmeyenin lazım olmadığı açıklıkla ortaya çıkar.

Bizim dinimiz, Müslüman dini barış demektir, esenlik demektir, kardeşlik demektir, sevgi demektir, adalet demektir.

Kur'an-ı Kerim'in çeşitli ayetlerinde "İnsanlar arasında adaletle hükmediniz. Eğer, insanlar arasında adaletle hükmetmezseniz (hükmedenlere) gazabıma uğrarsınız", fevkalade veciz bir şekilde Allah'ın kelamı olarak yer almıştır.

Ve "Size verilen emaneti ehline teslim ediniz." Yani, yine insanlar arasında yapılacak her şeyin iyi yapılması lazım geldiğine dair olan fevkalade önemli, her zaman için Cenab-ı Allah'ın insanlara gönderdiği, hep değerini muhafaza edecek olan kelamın kudretine hep beraber şahit olagelmişizdir.

Ve nihayet, "Zalime yaklaşmayınız. Zalimi alkışlamayınız, zalime meyletmeyiniz" ayeti kerimesiyle de Cenab-ı Allah, "Şayet zalime yaklaşırsanız, zulme meylederseniz, nara yaklaşırsınız, ateşe yaklaşırsınız, cehennemlik olursunuz" şeklindeki buyruğuyla, adalete ve zulme insanların vermesi lazım gelen değeri ortaya koymuştur.

Yine vicdan hürriyeti, bütün insanlığın en çok değer vermesi lazın gelen dört temel hürriyetten birisidir.

Düşünce hürriyetidir, kelam hürriyetidir, din ve vicdan hürriyetidir, korkusuz yaşama hürriyetidir. Bunlar, bugün çağdaş dünyanın temel hürriyetleri olarak kabul ettiği ve üzerinde titrediği hususlardır.

Türkiye'de Anayasamızın 24'üncü maddesi, din ve vicdan hürriyetine olan değeri fevkalade iyi tanzim etmiştir.

Ayrıca din eğitimi, din kültürü ve ahlak eğitimini de ilk ve ortaokullarda zorunlu kılmıştır.

Binaenaleyh, Türkiye Cumhuriyeti Devletinin, laik bir devlet olarak dine ne kadar önem verdiğini ve dine verilen önemin laisizmle karıştırılmaması lazım geldiği gayet açıklıkla ortaya çıkar.

Nihayet, Diyanet İşleri Teşkilatımız, Cumhuriyetin kurulduğundan beri, 1924 tarihli yasasından beri ve nihayet, 1965 tarihli yasasında da yer aldığı şekilde din hizmetlerinin iyi bir şekilde görülmesi için vardır. Yoksa, devletin camilere girip, devletin vicdanlar üzerinde tesir hasıl edip birtakım siyasi neticeler elde etmek için var değildir.

Ve bunun altını çizerek söylüyorum, bu zamana kadar da Türkiye Cumhuriyeti Devleti, geçen 70 sene zarfında siyasetle dini birbirine karıştırmamak için azami gayreti göstermiştir.

Türkiye'deki barışın, huzurun ve Türkiye'deki rahatlığın en önemli sebeplerinden birisi de, vatandaşın bu ülkede dinini istediği gibi öğrenebilmesi ve ibadetini istediği gibi yapabilmesi ve bir vicdan rahatlığı içerisinde olmasıdır.

Binaenaleyh, Türkiye Cumhuriyeti Devleti bunu koruyacaktır. Böylece, İslamın, bir kardeşlik dini olan İslamın, bir rahmet dini olan İslamın hem kişilere, hem topluluğa, hem milletimize, hem de insanlığa daha çok yararlı olması sağlanmış olacaktır.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti, İslamın daha iyi anlaşılması ve ir-

şadın daha iyi yapılmasında pek çok yararlar gördüğü için bunun zeminlerini hep açık tutmuştur.

Bu Din Şûrası da, aslında Diyanet İşleri Reisliğimizin Türkiye'deki hizmetlerini daha iyi yapabilmesi için, Türkiye'nin içindeki din âlimlerimizden, Türkiye'nin dışındaki Müslüman âlimlerden düşüncelerini, fikirlerini öğrenmek için hazırlanmıştır.

Daha iyiyi arıyoruz. Çünkü, Hazreti Peygamberimiz, "Bir günü diğerinin aynı olan zarardadır" buyuruyor. Ve Hazreti Peygamberimiz, bize daima ilerlemeyi, daima gelişmeyi emrediyor. Ve ilerlemenin ve gelişmenin de istikameti, Şanlı Kur'an içerisinde mevcuttur: "Yanlışa yaklaşmayın, yanlıştan kaçın, doğruya yaklaşın."

İnsanlığın aradığı; doğruyu bulmaktır, yanlıştan kaçmaktır. Bunlar da Cenab-ı Allah'ın kelamı içerisinde mevcuttur ve Hazreti Peygamberimizin hadisi içinde mevcuttur, İslam ulemasının içtihatları içerisinde mevcuttur.

Binaenaleyh, Müslümanların elinde çok büyük bir hazine var dır. Aslında dostluk, kardeşlik dini olan Müslümanlığın daha iyi öğrenilmesi ve Müslümanların daha iyi işbirliği içinde olması, her anlamda daha iyi işbirliği içinde olması da kimseyi rahatsız eden bir durum değildir. Çünkü, eğer herkes Müslümanlar gibi hareket ederse dünyada barış olur, barış daha çok olur, daha iyi olur, daha güçlü bir şekilde olur.

Bu toplantıyı çok değerli sayıyoruz ve bu toplantıdan çıkacak neticelerin mutlaka Müslümanlığa, İslama hizmet edeceği kanaatindeyim.

İrşatlarınızı değerli ilim adamları, Türkiye'nin içinden veya dışından İslamın değerli ilim adamları, irşatlarınızı serbestçe yapınız.

Bunlardan Türkiye'de din hizmetlerini götürenler, Türkiye'de devlet hizmetlerini götürenlerin yararlanacağından emin olmanızı rica ediyorum.

Başarılar diliyorum. Cenab-ı Allah âlemi İslama ve bütün insanlığa hayırlar ihsan etsin. Bu kadar sıkıntılı bir dünyada, Cenab-ı Allah'ın, gerçekten, dualarımızı kabul etmesini tekrar tekrar niyaz ediyorum.

Hepinize sevgiler sunuyorum.

Notlarıma bakıyorum: Demirel, 1. Din Şûrası'nda yukardaki konuşmayı yapıp geldikten sonra, iki kez bana şöyle diyor:

"Hepsi yobaz!"

* * *

Demirel henüz İstanbul'da, Köşk'te bekleniyor.

Hastalıktan yeni kurtulmuştum. Cumhurbaşkanı hemen her gün aradı.

Bu ilgisini söylediğim zaman Emel Yatmaz, "Sizden 'arkadaşım' ve 'dostum' diye söz eder" dedi. Gerçekten o sırada bir resmini imzalayıp vermişti. Üzerine 'arkadaşım' diye yazmıştı.

Fakat zaman akıp giderken kimi hareketler o dostluğu, o arkadaşlığı törpülüyor. Bir de bakıyorsunuz; yıllardır –yaklaşık 28 yıl– tanıdığınız bir insanın davranışlarında önemseyeceğiniz öyle değişiklikler oluyor ki...

O dostluk duyguları, arkadaşlık izlenimleri yavaş yavaş yitip gidiyor.

Saat 19.30 dolaylarıydı (8 Kasım 1993). Emel Hanım masayı toplarken Demirel bana İstanbul gezisinden 'çok memnun döndüğünü' anlatıyordu.

Yalnız kaldık. Demirel'e ABD Büyükelçisinin kısıtlı bir gazeteci grubuna yaptığı konuşmayı ana çizgileriyle aktardım.

Büyükelçi gazetecilere adını vermeden yazmaları koşuluyla "Demirel'in öngördüğü askeri çözüm yeterli değil" demişti.

Bu irdelemeyi söylediğimde Demirel araya girdi; "Ya ne lazımmış?" dedi.

Bu cümlesi, kuşkusuz tepkisini özetliyordu.

"Askeri, ama sosyal ve ekonomik çözümler" diye sürdürmüştü elçi:

"ABD'de her dil konuşulur ama resmi dil İngilizcedir. ABD bağımsız bir Kürt devletine karşıdır. Bölgeye gidemiyoruz. Son aldığım haberlere göre Kürtler, Türklerin yoğun olduğu bölgelere saldıracaklar."

Dinledi Demirel. Ama, sanırım en çok ilk cümle ilgisini çekti.

Çiller'in, PKK terörü üzerine durmadan 'ya bitecek, ya bitecek' veya 'ya biter, ya biter' gibi artık klişeleşen ifade biçimiyle konuşma-

sına değindim. Oysa PKK'yı, destek veren dış kaynaklardan arındırma isteklerine değinirken "Ne bitecek ki... Suriye işi de fiyasko" dedim.

Birden patladı:

"Budala bu, budala" dedi. Masanın üzerinden bana doğru eğilmiş, böyle söylüyordu.

Kasım başlarında DYP Kongresi gündemin ilk sıralarındaydı. Çiller'in az oyla seçilmesini, ama GİK'e daha çok Çiller muhaliflerinin girmesini sağlamanın sağlıklı bir yol olacağına değindim. Bu öneriyi, "Ölü işler. Hiçbiri olmaz" diye karşıladı, ama:

"Ben elimi sokayım mı? Eğer kongreye elimi sokarsam (oturduğu koltuğu işaret etti) burası ne olacak?" dedi.

Cumhurbaşkanı seçilmeden önce de, seçildikten sonra da Demirel'in Turgut Özal gibi 'parti ve hükümet işlerine karışmasına karşıydım.' Bu görüşümü bilmem kaçıncı kez yineledim.

Yüksek sesle düşünüyordu:

"Karışırsam neler olur?" diyordu.

"Belki parti tam düzelmez, burası da yara alır" dedim.

Söylediğimin yarısını kabul eder göründü, ama diğer yarısına karşı çıkar gibi oldu:

"Yok" dedi: "Girersem olaya her şey değişir. Ama Cumhurbaşkanlığı ne olur? Mesele bu. Burası artık inandırıcı olmaz. Ben böyle olmasını istemiyorum."

Partiyi Çiller'in elinden kurtarmayı, DYP'ye kendi eliyle çekidüzen vermeyi istiyor, fakat Çankaya'daki konumunu düşünerek çok istediği halde partiye 'müdahale etmekten' kaçınıyordu.

Eliyle kurduğu, müthiş bir çaba eseri sıfırdan iktidara getirdiği parti –Meydan gazetesinin anketine göre– yüzde 16'ya düşmüştü.

"Düşsün" diye hayıflanarak, hiddetlenerek âdeta bağırdı. İçini çekerek, "Biz sıfırdan aldık, yüzde 27'ye getirdik" dedi.

"O zamanlar partinin başında siz vardınız" dedim. Sustu.

"Yarabbi, bir teselli ver bana" demiş adam. Ekledim: "Çiller'den sonra yine yukarı çıkar."

"Evet" dedi. Sesi inanan bir insanın sesiydi.

Konudan konuya geçiyorduk. Kimi çevrelerin 'askerlerin Gü-

neydoğu'dan çekilmesini istediklerini' söyledim ve Demirel yine patladı:

"Evet, askerler çekilsin" dedi: "Bir yıl sonra 'siz bu işi beceremiyorsunuz' diye rejimin başında patlasınlar."

Özel timler için 1.000 kişi yetiştiriyorlar. Demirel, "Bununla ne yapacaklar ki?" dedi.

TSK'dan başka hiçbir silahlı gücün Güneydoğu'da başarı sağlayamayacağına inanıyordu ve TSK'yı Güneydoğu'dan soyutlamanın çeşitli sakıncalarını kafasında evirip çeviriyor, sonunda askersiz bir terör mücadelesi düşünemeyeceğini içeren söylemler sıralıyordu.

* * *

Benim yanımda Genel Sekreter Seçkinöz'e "Tasarruf, ama mutlaka sıkı tasarruf" emri verdi.

Garip değil mi? (10 Kasım 1993) gazeteler 1994 bütçesi nedeniyle Demirel'in, Turgut Özal'dan 'daha fazla ödenek aldığını ve sarfiyat yaptığını' yazıyorlar.

* * *

10 Kasım 1993'teki notu doğrulayan haber; 7 Eylül 1998 günü, Hürriyet'te yayımlandı.

Haber, "Süleyman Demirel, günde 10 milyar lira harcıyor" başlığı ile yayımlandı ve şunları içeriyordu:

"Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in ocak-temmuz dönemindeki harcamaları geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 85.7 oranında artarak, 2 trilyon 149 milyar lira oldu. Maliye Bakanlığının verilerine göre, açılıştan açılışa koşan Cumhurbaşkanı Demirel'in 1998'in yedi ayındaki harcaması 2 trilyon lirayı aştı. Verilere göre, 1997'nin yedi ayında 1 trilyon 157 milyar lira harcayan Cumhurbaşkanı Demirel, Ocakta 198, bu yılın yedi ayında 2 trilyon 149 milyar harcadı. Böylece Demirel'in harcamaları yılın yedi ayında geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 85.7 oranında artmış oldu.

Cumhurbaşkanı Demirel'in temmuz ayı sonu itibariyle harcadığı 2.1 trilyon liranın yaklaşık yarısını yatırım ödeneği olarak kullandığı belirlendi. Verilere göre, Cumhurbaşkanı Demirel'in yedi ayda harcadığı 2.1 trilyon liranın, 1.1 trilyon lirasının personele, 900

milyar lirasının yatırıma, 503 milyar lirasının diğer cari kalemine, 31 milyar lirasının da transfer harcamalarına gittiği saptandı.

Maliye Bakanlığı'nın verileri baz alınarak yapılan hesaplamaya göre, Cumhurbaşkanı Demirel yılın yedi ayında aylık ortalama olarak 307 milyar lira, günlük ise 10.2 milyar liralık kaynak harcamış oldu.

Cumhurbaşkanı Demirel'in yılın yedi ayında harcadığı kaynak ile gerek personel gerekse diğer harcama kalemleri bakımından kendisine benzeyen kamu kuruluşlarını solladığı görüldü.

Verilere göre, yılın aynı döneminde Anayasa Mahkemesi'nin 201 milyar lira, Danıştay'ın 1 trilyon lira, Yargıtay'ın 1.4 trilyon lira, Denizcilik Müsteşarlığı'nın ise 1.5 trilyon lira harcadığı belirlendi."

* * *

Gazeteci Necati Doğru dostumuz, 17 Eylül 1999'da Köşk'ün aşırı harcamaları ile ilgili son bir yazı yayımladı. Yeri geldiği için "Kız Gülizar, kim tahrik etti seni?" başlıklı yazıyı aşağıya alıyoruz:

Demirel'in yaptırdığı köşklerin **dünya savurganlık, görmemişlik, tantana tarihine** ilk sırada ve altın harflerle geçecek kadar bol harcamalı olduğunu bu köşede belki 100 kere ve 3 yıl boyunca yazdım.

Usanmadan... Bıkmadan...

Kulak kesilerek...

Okurun sabrına sığınarak...

Amacım, Cumhurbaşkanımızı üzmek, kırmak, rencide etmek değildi.

Bizimki süzme saflık!..

Katıksız gazetecilik...

Memlekete bir hizmet...

Yazınca, Cumhurbaşkanı Demirel okur, dikkate alır, görevlileri çağırır, **"Bu yazılanlar halkın vicdanında kanamalar yaratıyor. Şu Ankara'daki Çankaya Köşkü'ne, İstanbul'daki Huber Köşkü'ne ve Otluk Koyu'ndaki deniz kıyısı Yazlık Köşkü'ne yapılan gösterişli harcamaları durdurun"** diye emir verir diye düşündüm.

Umudum, boğazımda düğümlendi.

Ben yazdıkça...

Demirel harcamayı artırdı.

Ankara'daki Çankaya Köşkü'ne, İstanbul'daki Huber Köşkü'ne, Marmaris Okluk Koyu'ndaki Yazlık Köşkü'ne harcamaları büyüttü. Cumhurbaşkanlığı köşkleri ile yetinmedi, misafir köşkleri, danışman villaları, genel sekreter villaları, şoförlere ve garsonlara villa, Muhafız Alayı binaları yaptırmaya, köşklere pahalı ithal malı eşyalar, perdeler, mobilyalar, pencereler, kapılar, çok çok gösterişli avizeler alıp takmaya, takıp takıştırmaya devam etti...

* * *

Devlet borç içinde...

Cumhurbaşkanı israf peşinde.

3 yıldır bunu yazdık durduk.

Fakat hayatın tesadüfüne bak! Dün gazetelerde bir haber vardı: Çankaya Köşkü'nün tüm para trafiğini yöneten Mali İşler Başkanı **Gülizar Baysal** adlı hanım ile Muhasebe Müdürü ve Mali İşler Müdürü bir olmuşlar, Çankaya içi çete kurmuşlar. Alınan malların faturalarını şişirmişler, hiç alınmamış malları alınmış gibi göstermişler, 1 trilyon liraya yakın yolsuzluk yapmışlar. Gazeteler; **"Çankaya'da yolsuzluk..."** diye yazdılar.

Ne yapsın Gülizar Hanım?

Tahrik olmuştur...

Melek olsa sapıtır...

"Biraz da biz yiyelim" diye düşünür. Size İstanbul Huber Köşkü'ne 6 yılda yapılanları buraya yeni bilgilerle donatılmış olarak yazayım.

Kim tahrik etti Gülizar'ı?

Siz karar verin...

* * *

İstanbul Boğazı'nın en seçkin doğa parçasına sahip Tarabya sırtlarına paketlenmiş bir şaheser edasıyla oturtulmuş Huber Köşkü'nü 1992 yılında dönemin Cumhurbaşkanı **Kenan Evren** onarttı. Kenan Evren, sadece silah tüccarı Huber Ailesi'nden kalma beyaz, büyük, ahşap Huber Köşkü'nü değil, onun 170 dönümlük bahçesin-

de yer alan 22 villayı da tamir ettirdi. Cumhurbaşkanı, emir subayı, genel sekreter, basın müşaviri ve korumalardan kurulu 30 kişilik kadronun kalabileceği şekilde yeniden düzenlendi. Kenan Evren ve 30 kişilik Cumhurbaşkanlığı kadrosu yazları gelip Huber Köşkü'nde oturdular, çalışmalarını hiçbir rahatsızlık duymadan yaptılar.

Kenan Evren dönemi bitti...

Demirel dönemi başladı.

1993 yılında Demirel Cumhurbaşkanı olunca **Coşkun Karadeniz** adlı bir mimarı danışman atadı. Ve Huber Köşkü, tarihinde görülmedik bir harcama, yüksek israf, tantana, gösteriş içinde yeniden yapılanmaya başladı. Bu danışman, **Alarko Şirketi** ile anlaştı ve 1993'ten 1999'a, 6 yıl boyunca asıl ahşap, beyaz bina olan Huber Köşkü'nü avizeleri, halıları, perdeleri, jakuzileri, mobilyaları, mermerleri neyi varsa büyük bölümünü İtalyan, İngiliz, Fransız ithal mallarıyla yeniledi. Ve aldığım bilgiye göre, yenileme işinde Beymen ve Vakko firmaları ve İstanbul süper sosyetesine hizmet sunan seçkin dekoratörler; **Köşke şu İtalyan mobilya yakışır şekerim... Şu perde daha çok uyar tatlım... Avizeler de Handan Börteçene'den olmalı sevgilim...** türü yaklaşımlarla yüksek paralar karşılığı katkılar yaptılar.

* * *

Yıllar eridi, bitti...

Devlet borca battı...

Faizler korkunç yükseldi...

Ekonomik kriz ülkeyi yaktı.

Esnaflar iflas etti...

İşçiler işsiz kaldılar...

1993'ten... 1999'a...

Tam 6 yıl geçti....

Fakat Huber Köşkü'ne yapılan harcamalar hiç aksamadı ve Alarko Şirketi, Huber Köşkü'nün tamiratını 6 yılda bitiremedi. Her yılın bitmeyen işi, yeni yıla devredildi. Çünkü, Cumhurbaşkanı Demirel, aşağıda Boğaz kıyısında Kenan Evren'in kaldığı içi dışı daha yeni düzenlenmiş beyaz ahşap Huber Köşkü'yle yetinmemiş olacak ki, tepedeki 3 villayı yıktırıp yerine 2000 metrekare yeni bir Cumhurbaşkanlığı Köşkü daha yaptırdı. Bununla yetinmeyip, yurt dışından

gelen Başbakan, Cumhurbaşkanı tipi misafirler kalsın diye 2 villayı yıktırıp yerine 1500 metrekare bir Misafir Köşkü yaptırdı. Ve geriye kalan 15 villayı da temelden çatıya yeniledi. 170 dönümlük araziyi çevreleyen çok sağlam, demir kafesli, tel örgülü duvarlar da yıkıldı. 4 metre boyunda alçıyla özel işlemeli kilometrelerce uzunlukta lüks duvarlar yapıldı.

6 yıldır yapılıyor.

Pahalı ve ithal mallarla...

Fakat henüz bitmedi...

6 yılda 6 trilyon lira gitti diyorlar. 6 yılın ortalama dolar kuruna vurursak toplam harcama 51 milyon dolar ediyor. Bir köşk yenilemeye 51 milyon dolar... Bu durumda acaba Çankaya'nın Mali İşler Başkanı Gülizar'ı **"Biraz da biz yiyelim..."** diye şeytana uymaya kim tahrik etmiş oluyor?

Kız Gülizar...

Susma söyle:

Kim tahrik etti kız seni?

Sivilleşemeyen Çankaya

Köşk harcamaları ilginç bir bölüm, ilginç çizgiler içeriyor.

Demirel'in, Cumhurbaşkanlığı Muhafız Alayı'na yeni tesisler kazandırmak, Muhafız Alayı'nı ultra modern kışlalara yerleştirmeyi öngören inadı... Doğrusu hayli ilginç bir öyküydü.

Cumhurbaşkanı'nın özel çalışma odasının karşısında kimi zaman çalışma büroları olarak kullanılan bir-iki oda daha vardır.

Bir gün o odalardan birinde masa üstünde kimi projeler gördüm. Emel Hanım'a sordum, yanıt vermek istemedi. Ama Köşk'te dolaşan söylentilere göre; Demirel, Muhafız Alayı'na yeni tesisler yaptırmayı planlıyordu.

Emel Hanım... ağzı sıkı ve Demirel'e gönülden bağlı özel sekreter.

Projelerle ilgili bilgi vermemesi elbette doğaldı. Ancak ben Emel Hanım'a "Projeler yeni Muhafız Alayı binaları galiba" dedim ve ekledim:

"Devleti sürekli sivilleştirmekten söz ediyoruz. Böyle iken Çankaya'daki Muhafız Alayı'ndan soyutlamayı düşüneceğimiz yerde, tam aksine Muhafız Alayı'nı Köşk'te daha sağlam ayaklara bağlıyoruz.

Devlet böyle davranışlarla sivilleşir mi, yoksa askerleşir mi?"

Emel Hanım yavaş bir sesle, "Haklısınız!" dedi.

Elbette haklıydım. Demirel ve siyaset önderlerinin hemen hepsi gerçek demokrasinin Türkiye'ye yerleşebilmesi için 'sivilleşmenin birinci koşul' olduğunu yıllarca söylemişler, her rejimle ilgili konuşmada devleti sivilleştirmeyi birinci planda göstermişlerdi.

Sivilleşebilmenin önkoşulu olarak, örneğin Genelkurmay Başkanlarının protokolde Milli Savunma Bakanlarından sonra sıra alması gereği durmadan tartışılmıştı.

Protokolde bu değişikliğin üzerine gidildiği günlerde; gerçek demokrasinin peşinde bir ömür boyu çaba sarfettiğini durmadan yineleyen Cumhurbaşkanı, Köşk'te sivilleşme yerine askerin kök salmasına önayak oluyordu. ABD Başkanı'nın ikametgâhı Beyaz Saray –bile– Çankaya'daki bir tümen gücündeki motorize 'alay' gibi bir güçle korunmuyordu.

Elbette haklıydım.

Üstelik yeni Muhafız Alayı binalarına kimbilir kaç trilyon sarfedilecek, kapalı spor salonlu, beş yıldızlı bir otel kadar görkemli 'kışlalar' inşa edilecek ve... kimbilir hangi müteahhit Köşk yolundan yolunu bulacaktı!

Köşk'ün arka bahçesinde kısa zamanda hafriyat başladı, sonra inşaata geçilecekti. Ön tarafa da yeni lojmanlar!

Bu konuyu Demirel'e açmadım. Fakat askere bu denli prim vermenin Demirel'e fazla yakışmadığını aklımdan hiç çıkaramadım.

...Ve Çankaya'da debdebe!

Yeni Muhafız Alayı binalarıyla ilgili duygularımı içeren notları almamın üzerinden tam beş yıl geçecek, bir gerçek, bir 'Doğrucu Davut' kaleminden kamuoyuna mal olacaktı.

Gazeteci Necati Doğru (24 Ekim 1997) beş yıl önce Köşk'te dolaşan söylentileri beş yıl sonra gerçekleriyle yazdı.

Yazının başlığı bile pek çok şey ifade ediyordu: "Onlar mahşerin resmini çekiyor – Baba enflasyon köşkü dikiyor."

Belediyelerden Kanal 7'ye akan paraları irdeledikten sonra şöyle sürdürüyor:

"Cumhurbaşkanımız Baba Demirel, dün Çankaya Köşkü'nün bahçesinde, temeli 1994'te atılan Muhafız Alayı birinci kısım binalarını hizmete açtı. Tören çok görkemli, gösterişli oldu. Gökyüzüne fişekler yağdırıldı. Meclis Başkanı, Başbakan, Genelkurmay Başkanı, Bakanlar, üst düzey bürokratlar hepsi törene katıldılar.

Baba Demirel, konuklara hizmet binalarını gezdirirken, '21. yüzyılın tesislerini kurduk. Burada sadece talim yapılmıyor, çağdaşlığa geçişin de talimi yapılıyor' demiş.

Orduya çekilen yağa bak...

Yaz yaz bitmez...

Merakımdan çatladım...

ABD'ye telefon ettim. 'ABD Başkanı Clinton'ın kaldığı Beyaz Saray'ı koruyan bir muhafız alayı var mı?' diye sordum.

'Are you crazy?' dediler.

Yani 'Çıldırdın mı? Hiç öyle şey olur mu, bizim Başkan Clinton'a sadece törenlerde temsili anlamda eşlik eden guardlar var' dediler.

Yaz yaz bitmez.

Amerika'da kıyametin fotoğrafını çekiyorlar. Bizim Baba, Cumhurbaşkanlığı bütçesini sürekli artırıp, köşkler, devlet konukevleri yaptırıyor. Beşiktaş'ta 12 yıldan beri süren bir devlet konukevi yapılıyor. Bu yetmiyormuş gibi Huber Köşkü de büyük paralarla onarılıyor. Huber Köşkü de yetmiyormuş gibi Boğaz'ın Tarabya sırtlarına paslı bir hançer gibi yerleşen bir başka konukevi ile 12 konuk villası daha yapılıyor. Baba Marmaris Okluk Koyu'ndaki köşkü de onartıp, yeniden yaptırıyor, Çankaya Köşkü de yenileniyor.

Baba 4 koldan köşk yaptırıyor.

Bunun için çok para gerekli.

Bu yüzden Baba Demirel, 1998 yılında Cumhurbaşkanlığı için 25 trilyon lira ödenek istedi. 25 trilyon, yani 25 bin adet milyar lira. 1997 yılında ödeneği 7 trilyon liraydı.

Oysa 65 milyon halkın bütçesi 1997 için yaklaşık 8 katrilyon liraydı. 1998 için yaklaşık 15 katrilyon düşünülüyor.

Halkın bütçesinde sadece yüzde 84 artış. Bu yıl olduğu gibi gelecek yıl da devlet yine yüzde 130 faizle borçlanacak. Yani devlet 1 lira borç alabilmek için 1 lira 30 kuruş da faiz ödeyecek. Bu kadar yüksek faizle para topladığı için ekmeğin, zeytinin, peynirin, her şeyin fiyatı artacak.

Devlet topladığı parayı Baba'ya verecek. Baba bu parayla köşk yaptıracak.

Enflasyon köşkleri,

Konuklar çok renklendi...

Yaz yaz bitmez..."

* * *

Necati Doğru'nun yukarıya aldığım yazısının bir öncesi var.

(19 Ekim 1997) başlığı şu yazının: "Baba'nın masrafı çuvala sığmıyor."

"Geçen pazar günü bu köşede 'Halk fakirleşiyor... Baba şişiyor' başlığıyla bir yazı yazmıştım" diye başlıyor anlatmaya Necati Doğru:

"Hatırlayacaksınız... Rakamları sergilemiştim.

65 milyon halkın bütçesindeki toplam ödenek artışı ile Cumhurbaşkanlığı bütçesindeki ödenek artışını kıyaslamıştım.

Tablo şöyleydi:

1994 yılında bütçe yüzde 106.5 artmış...

Cumhurbaşkanlığı ödeneği... Yüzde 427.2 artmış.

1996 yılında bütçe yüzde 104.1 artmış... Cumhurbaşkanlığı ödeneği yüzde 340.3 artmış.

Bütçe ödeneği yüzde 78 artmış... Cumhurbaşkanlığı ödeneği yüzde 177.5 artmış..

Görüldüğü gibi 65 milyon halkın bütçesinde ödenek 1 artarken halkın Babası Süleyman Demirel'in ödeneği 3-4 misli yükselmiş ve

1997 yılında Cumhurbaşkanlığı'na 7 trilyon 232 milyar para pompalanmış.

Ben geçen pazar bu 'asık suratlı' yazıyı yazmış, Süleyman Baba'ya; 'Halk kemer sıkarken, sizin bütçeniz durmadan şişiyor, siz niçin tasarruf yapmıyorsunuz, nedir bu debdebe?' diye sormuştum.

İşte bu yazıya cevap geldi:

Cumhurbaşkanlığı makamından Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri Necdet Seçkinöz imzasıyla gelen yazıyı, yer darlığı nedeniyle özüne dokunmadan özetleyerek aktarıyorum:

Sayın Zafer Mutlu

Sabah Gazetesi

Genel Yayın Yönetmeni

12 Ekim 1997 tarihli gazetenizde yayımlanan 'Halk fakirleşiyor.. Baba şişiyor' şeklindeki haberin gerçeklerle ilişkisi bulunmamaktadır. Cumhurbaşkanlığı bütçesi diğer kurum ve kuruluşların bütçelerinde olduğu gibi her yıl zorunlu sebeplerle artırılmaktadır. Bu sebepler:

1) Personel giderleri, personel aylıklarının artması.

2) Zorunlu satın alınan elektrik, su, doğalgaz, telefon, akaryakıt gibi mal ve hizmetlerin fiyatının artması,

3) Cumhurbaşkanlığı tasarrufunda bulunan Çankaya Köşkü, Tarabya Huber Köşkü, Marmaris Okluk Köşklerinin, eski ve yeni ihtiyaca cevap veremez nitelikte olmaları yüzünden Türkiye'nin en yüce makamının manevi şahsiyetine uygun bir tarzda lüks ve israfa kaçmadan gıpta edilecek güzellikte restore edilmesi,

4) Cumhurbaşkanlığı Köşkü arazisi içinde bulunan Muhafız Alayı tesislerinin yenilenmesi.

Sayın Cumhurbaşkanımızın maaşı 1995 yılı seviyesindedir. Yani 1995 yılından bu yana ayda net olarak 164.643.000 TL. (164 milyon 643 bin lira) ödenmektedir.

İmza: Necdet Seçkinöz.

Gördüğünüz gibi sayın yüksek bürokrat aslında yazıyı bana yazmıyor. Benim ismimi bile anmıyor. 'Sen kim oluyorsun da bize hesap soruyorsun, sen haddini bil küstah' dercesine yazıyı doğrudan Genel Yayın Müdürüne gönderiyor.

Olabilir, ben alınmam...

Fakat olmadı Baba... Masraf çuvala sığmadı.. Mızrak kılıfa girmedi... Sen yine bir daha düşün Baba..."

* * *

Ben Köşk'te görevdeyken kimi çamlar kesiliyordu. Bir kısmı 'yeni çalışma binasından kentin görünmesini engelliyor' diye kesilmiş diye haberler geldi. Sordum; Demirel yalanladı. Bu çamlar artık yaşlanmıştı. O nedenle balta... pardon elektrikli bıçaklarla devrilmişlerdi.

Yeşile hayranlığını her daim, her fırsat buldukça yineleyen Cumhurbaşkanı Demirel, deyim yerindeyse 'bahçede ağaç bırakmadı.'

Muhafız Alayı'nın yeni tesisleri ile yetinmedi. Hızını alamadı ve bu kez Köşk bahçesinin kente bakan yüzünde yeni ve büyük lojmanlar inşa ettirmeye başladı.

Hele Koç'un ortak olduğu Fort Otomotiv Sanayiine Kocaeli'nde tahsis edilen büyük araziye karşı çıkanlara verdiği yanıt; Köşk'teki inşaata yeni eleştiriler yapılmasına neden oldu.

Koç'a ucuza verilen büyük arazi parçası üzerinde hararetli tartışmalar sürerken Sabah'ta Ali Rıza Kardüz (Güngör Uras) "Çankaya bahçesinde ağaç bile dikilecek yer kalmadı" başlığı altında bir yazı yayımladı (29 Temmuz 1998):

"Sayın Cumhurbaşkanımız, yatırımcıların gönlünü almak için 'Gelsinler fabrikayı Çankaya'nın bahçesine diksinler' diyor ama, bahçede yer kalmadığının farkında değil. Bahçe bina ile dolmuş durumda. Devamlı yeni binalar yapılıyor.

Çankaya bahçesinin içindeki eski bağ evi 1921 yılında Bulgurzade Mehmet ile Rıfat Beylerden satın alınarak Mustafa Kemal'e hediye edilmişti. Parayı Ankara halkı ödemişti. 1932 yılında bu köşkün çevresindeki 438 dönüm arazinin etrafı çevrilip bahçe haline getirildi ve de eski köşkün yanına Viyanalı mimar Clemens Holzmeister'in projesi ile ana köşk inşa edildi.

İçinde kapalı yüzme havuzu da bulunan bu binanın birinci katı resmi daire, ikinci katı ikametgâh olarak kullanılıyordu.

Derken efendim, 1960 yılından sonra Çankaya bahçesinde yapılanma başladı. Önce eski köşkün önüne kumandan villaları yapıl-

dı. Ardından Muhafız Alayı binaları büyütüldü. Muhafız Alayı için lojmanlar yapıldı. Köşk sekretaryasında çalışan siviller, yaverler için binalar yapıldı. Sonra köşk binasının arkasında bir başka köşk binası yapıldı. Sonra Pembe Köşk, Camlı Köşk oldu. Sonra o oldu, bu oldu derken bahçe bina doldu.

Kültür Bakanlığı Ankara Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu (KTVK), geçen hafta 'doğal SİT niteliği taşıyan Çankaya Köşkü alanında aşırı yapılanmaya ve devamlı değişen düzenlemeye' disiplin getirilmesini istedi.

Cumhurbaşkanlığı Köşkündeki bazı restorasyonlar Koruma Kurulunca 'hüzün verici' olarak değerlendirildi. Cumhurbaşkanlığı Hizmet Binası adı ile yapılan 12 bin 409 ınetrekare yeni binaya ek olarak resepsiyon ve basın toplantısı salonunun yer alacağı inşaatın halen sürdüğü belirtilen Koruma Kurulu açıklamasında Muhafız Alayı Kumandanlığı'na ait yeni binaların kaçak ve ruhsatsız yapıldığı ileri sürüldü. (Cumhuriyet, 25 Temmuz 1998)

Acaba bizim 1938 yılında yapılmış Cumhurbaşkanlığı Köşkümüz bize neden yetmez? Acaba başka ülkelerde durum nedir? Mesela, ABD'de başkan nasıl bir binada yaşar? Başkanın binasının bahçesinde muhafız askerleri için bina var mıdır? Orada çalışanlara lojman yapılmış mıdır?

Kitaplara baktım. Öğrendiklerim şunlar: ABD Başkanı'nın resmi dairesi ve ikametgâhı olan Beyaz Saray (aslında ismi Beyaz Ev'dir) 78 dönüm arazi üzerine oturan tek bir bina. İlk yapı 1814 yılında inşa edilmiş. İngilizler tarafından yakılan binanın yerine 1817 yılında James Hoban tarafından bugünkü bina yapılmış. İki katlı beyaz bir bina. ABD Başkanları 184 yıldır aynı binaya sığabiliyor. Beyaz Saray'ın bahçesine 184 yıldır Muhafız Alayı için, kumandanlar için, çalışanlar için hiçbir yeni ve ek bina veya lojman yapılmamış. Her isteyen hafta içi saat 10.00-12.00 arasında binanın birinci katının belli bölümlerinde turlara katılıp, binayı gezebiliyor.

Şimdi sayın okuyucularım soracaklar, 'Durup dururken bu yazıyı yazıp Baba'mızı gücendirmenin âlemi var mı?' Doğru... Doğru... Ne lüzumu ve ne de yararı var. Ama serde Mülkiyelik var. Gel de yazma birader!"

* * *

'Baba' eleştiriler yapan bir gazeteciye 'gücendi mi', ne dış gezilerine çağırır, ne de herhangi bir temas imkânı arar. Ya da görüşme olanağı arayanlara yüz vermez.

'Baba,' Köşk'teki binaları yetersiz buluyordu. Hele resmi kabuller yaptığı, örneğin yılbaşlarında üç, Cumhuriyet Bayramlarında üç akşam resmi kabullerin –kendi ölçeklerine göre– küçük olan salonlarda yapılmasına tahammül edemiyordu.

Zira 'Baba' her akşam en az bin kişiyi resmi kabullere davet ediyordu.

Oysa bin değil, iki bin kişiye çağrı çıkarmayı istiyordu.

Bahçede ağaçlara ve hatta insanlara yer kalmayışına da pek aldırmıyordu.

'Baba', 'Böyyük Türkiye'den önce 'Böyyük Köşk' yaratmanın peşindeydi.

Tabii, devletin parasıyla!..

* * *

Son olarak yine başa dönmek gerekiyor.

Cumhurbaşkanı Demirel'in günde 10 milyar harcadığına değinen haberlere...

Demirel'in, devlet parasının kullanımındaki ünü: 'Cimri.' Oysa Demirel cimri değil, hesabını bilen bir insan.

Özel yaşamında parasını kullanan kişilerden 'santimine kadar hesap alıyordu.' Nereye, niçin harcadığını ince ince sorarak özel bütçesini denetliyordu.

Maaşının her yıl artmasına karşı çıkması kadar doğal bir şey olamazdı.

Paraya gereksinmiyordu. 'Aile zengindi, eşi zengindi, kayınço çok zengindi.' Hele kardeşleri; belki küçük kardeş Ali Demirel zengin değildi artık ama, Şevket Demirel'in maddi varlığı trilyonlarla ölçülebiliyordu.

1970'lerde kardeşlerine kredi olanakları sağladığı savıyla kendisi ve ailesiyle ilgili çeşitli yazılar yayımlandı. Nazmiye Demirel, Demirel'in maddi açıdan zengin olmadığını söylerken "Bizim ailede ayrımız gayrımız yoktur" demişti. Bu söz, şöyle yorumlandı:

Süleyman Demirel'in zengin olması gerekmiyordu. Kardeşleri zengindi!

Fakat Demirel, temel atma törenlerine, okul açılışlarına kadar hemen her önemsediği törende bulunmak üzere Köşk'ten Etimesgut askeri havaalanına hemen her sabah helikopter ile, yurt dışına yurt içine herhangi bir ilimize özel uçağı ile gidiyordu.

Köşk'ün yıllık veya günlük (10 milyar) harcamalarında helikopter ve uçak giderlerinin bulunduğunu sanmıyorum. Zira o giderler MSB bütçesinden karşılanıyor.

Maliye Köşk giderleri arasına herhalde helikopter ve uçak masraflarını almıyor. Bu rakamları içeren bir hesap yapılsa, günde 10 milyar çok küçük bir rakam kalabilir.

Üstelik benim bildiğim Muhafız Alayı binalarının yapım giderleri MSB bütçesinden karşılanıyordu

MİT'le kim konuşur Başbakan'ın yerine?

MİT Müsteşarı Sönmez Köksal, Cumhurbaşkanı'nın yanına girecek, içerde biri var, çıkmasını bekliyor.

"Başbakan, eski MİT'çilerden Nuri Gündeş'i danışman almış" dedim.

Yarasına dokundum sanırım. Örgütteki ikilikten yakındı. İkiliğin bir kanadının Hiram'la öteki kanadının da Nuri Gündeş'le temsil edildiğini söyledi. Rahatsızdı bu durumdan.

Çiller sürekli "MİT'in devlete istihbarat yapamadığını" söylüyordu, bunu anımsattım. Belki Mehmet Ağar'ın belki de Nuri Gündeş'in 'telkinleriyle' böyle konuşuyordu Başbakan. "Biz" dedi Sönmez Köksal "polis gibi çalışamayız":

"Lice ve benzeri terörist baskınlarını gerçekleşmeden önce Cumhurbaşkanına, Başbakana, Genelkurmay'a ve ilgili devlet birimlerine bildirdiklerini" söyledi. İstihbaratsa, işte istihbarat demek istiyordu.

Ne ki, "Bu çalışmayı veya çabayı nasıl kanıtlayacaklar? MİT'in bütün yazıları başlıksız bir kâğıda imzasız yazılıyor."

"İyi ama" dedi Sönmez Köksal; "Bizde bu bildirimlerin kaydı var. Tarihiyle günüyle."

Yani MİT ayağını sağlam basıyordu.

MİT'teki kargaşayı önlemek için (bana göre MİT'te kargaşa, klikler, ikilikler kolay kolay önlenemezdi) yeni elemanlarla örgütün 'takviye' edilmesi gerekiyordu. ODTÜ'den, Bilkent'ten 'dil bilen gençlerle takviye yoluna gidiliyordu.'

MİT Müsteşarı ümitliydi. Dört-beş yılda örgütün düzeleceğine inanıyordu. Bir birim kurmuş MİT'te. 'Terör-silah kaçakçılığı ve uyuşturucu' üzerine çalışıyor.

Bu birim hem bilimsel çalışıyor, hem de istihbarat yapıyor. (8 Kasım 1993)

* * *

Elbette MİT'in yenileşmesi, iç kargaşadan arındırılması alkışlanacak girişimlerdi.

Ancak, Sönmez Köksal --daha önceleri değindiğimiz gibi– Başbakan Çiller ile sorunluydu. Çiller, MİT Müsteşarını görmek bile istemiyor, getirdiği raporları okumuyordu.

Bir Başbakanın gizli örgüt şefiyle bu denli aykırı düşmesi devlet düzeninde alışılmış olaylardan değildi.

Hatta, Cumhurbaşkanı Demirel'e Sönmez Köksal, Başbakan'ın bu davranışından pek çok kez yakınmış, fakat Köşk bir çare bulamamıştı. Demirel, Sönmez Köksal ile Başbakan arasındaki bu 'tedavi kabul etmez' hastalığı birkaç kez bana da söylemişti.

Dört-beş yıl sonra öğrendik ki; Sönmez Köksal, Çiller'e ulaşmayı beceremeyince 'endirekt yollardan' Başbakan'la temas kurmayı ya da MİT'le ilişkisini sıcaklaştırmayı denedi.

Çiller'e en kısa yoldan ulaşmanın tek olanağı eşi Özer Çiller'di.

Sönmez Köksal, Özer Çiller'le yemek yedi, hatta MİT örgütünün belli başlı kişilerini yemekte Başbakan'ın eşiyle buluşturdu.

MİT'te uzun süre Kontrterör Daire Başkanlığı yapan Mehmet Eymür (6 Ekim 1998) Sönmez Köksal-Özer Çiller 'ilişkisini' doğrulayan açıklamalar yaptı.

Eymür, "Sönmez Köksal'ın Özer Çiller'le iyi münasebetleri olduğunu" söylüyor. Açıklama yapıyor; "Her ne kadar eşiyle pek iyi

olmasa da Sayın Sönmez Köksal'la Özer Çiller'in iyi münasebetleri vardı. Sayın Başbakan'la iyi olmayan münasebetleri dolayısıyla bu teşkilatı tanımakta Başbakan'ın zorluk çektiğini söyleyebilirim. Çünkü ilişkisi yoktu. (Özer Çiller'le Sönmez Köksal ve kimi MİT önde gidenlerinin yemek yemeleri nerden çıkmıştı?) En azından eşine etki eder diye. Herhalde birtakım niyetleri birtakım insanlar taşımış olması lazımdır" diyor.

Bu doğrudan olmayan ilişkilerin neleri beraberinde taşıdığı Çiller iktidardan düştükten sonraları da aydınlığa kavuşmadı.

Belki bir gün... Özer Çiller'in köprü görevi yaptığı dönemde MİT'le Tansu Çiller arasında nelerin geçtiği öğrenilecek.

Suçlu: Medya!

Medyada esen rüzgârlar iç ve dış politikada neyin ne olduğunu kestirmeyi engelleyecek içerikteydi. (10 Kasım 1993) Demirel'e "Türkiye'nin şaşkın olduğunu" söyledikten sonra; "Örneğin Emre Gönensay yeni politik saptamalar yapılmasına yanlı. Biliyorsunuz ABD'ye gidecek" diye bir eklenti yaptım.

Cumhurbaşkanı dinledi ve "Aramızda. Ama Türkiye'nin tek sorunu var: Medya!" dedi.

Basın, Türkiye'yi idare etmek istiyordu. Hoş bu hastalık sadece Türkiye'ye özgü değildi. Cumhurbaşkanı'nın da değindiği gibi "hemen hemen bütün demokratik ülkelerde medya, devleti yönetmek istiyor ve bu yönde büyük çaba harcıyordu."

"İzmir'e, İstanbul'a gittim" diye başladı Demirel: "Halk pırıl pırıl. Ama gazeteleri okuyor, televizyonları izliyor ve şaşırıyor. Zira gördüğü, yaşadığı dünya yansıtıldığı gibi değil."

Yaklaşan DYP Kongresine doğrudan değindi. "Bana gelenlere, heyetlere ve hatta milletvekillerine diyorum ki, 'Yapacağım bir şey yok. GİK'e girmeye çalışın, partiye sahip çıkın', o kadar."

"Siz Cumhurbaşkanısınız ve buradaki görevinizi zorlaştırmamanız lazım" dedim.

Bana bir kravatla kol düğmeleri armağan etti.

* * *

Medyayı suçlamadan önce "aramızda" demesine karşın, bu sözlerini niçin yazıyorum? Şunun için:

"Herkes neyse, nasılsa artık öyle görünmeli" diye.

Karakterler olduğu gibi, olabildiğince yansımalı artık!

* * *

Değişen Türkiye'de değişmeyen o kadar çok var ki... 1998'in yakınıları en yakın tarih olarak, 1993'te de söz konusuydu.

Örneğin; Genelkurmay, 1980'den önce yargının gerektiği kadar hızlı çalışmadığından yakınırdı. Askeri yetkililer 1993'te "Adalet Bakanlığı kanalıyla savcılıklara intikal ettirilmiş 217 suç duyurusu bulunduğunu, bu duyurulara dair alınmış bir tek mahkûmiyet kararı olmadığını" ifade ediyorlardı.

"Bu olmaz" diyorlardı. Oysa oluyordu ve yargının ağır işlediğini gösteren yakınılara 1998'de de rastlanıyordu. Hatta o kadar ki, seçimler nedeniyle Adalet Bakanlığı görevine atanan Denizkurdu, adli mekanizmanın yeterince çalışmasını sağlayabilmek için bir 'adalet reformu' yapılmasını, bu nedenle TBMM'nin 10 gününü bu soruna ayırmasını öneren kampanya yürütecekti.

Türkiye'nin başındaki PKK terörünün maddi ve manevi boyutlarını asla kavrayamayan ya da kavramak istemeyen Batı ve yayın organları, "Genelkurmay'ın 'sert bir terör yasası' istemesine yoğun eleştiriler" yöneltiyorlardı.

Bu nedenle Doğan Güreş Paşa'ya 'gaddar yüzlü general' gözüyle bakan The Independent gazetesi, "Büyük şehirlerdeki orta sınıf ve Türk aydınları arasında etkinliği olanların çıkardığı sesler artık savaşın sona erdirilmesi için Bask'a alternatif yolların bulunması gerektiğini alenen ve ısrarla ortaya atmaktadırlar" diye yazıyordu.

Oysa 'etkinliği olan sesler' bir avuç insanın öne sürdüğü yeni görüşlerden başka bir şey değildi.

Türkiye, Bask'a benzer bir model de aramıyordu.

NOKTA Dergisi'nin Kasım ayı ortalarındaki sayısında "Dört senarist-dört senaryo" başlıklı bir tablo yayımlandı. Türkiye'deki Kürt eylemleri ve terörle yakından ilgili olanların görüşlerini açıklaması açısından ilginçti:

(1)
Graham FULLER
(RAND Cooperation'da Siyaset Bilimi ve Türkiye Uzmanı)

Ortadoğu'daki Pozisyonu

Sorunun çözümüne yönelik olarak güç kullanma ve bastırma dışında araçlara başvurulmazsa Türkiye, şu an tereddüt içinde olsa da, Kuzey Irak'ta kurulacak bir Kürt devletini eninde sonunda tanımak zorunda kalacak. Ne tür bir Kürdistan kurulursa kurulsun, bu devletin üzerinde en çok etkide bulunma şansına da Türkiye sahip olacak. Türkiye'nin Kuzey Irak ve Kürtlerin geleceği üzerindeki etki gücü, İran'ın Kürt bölgesini riske sokacaktır. Bundan dolayıdır ki, iki ülke arasında bir savaşın çıkması olasılığı da gözden kaçırılmamalıdır.

İslami Fundamentalizm

Türkiye, İslami fundamentalizmin uluslararası alanda ciddi bir tehdide dönüşüp dönüşmeyeceğine ilişkin nihai kararın verileceği ülke konumunda. Liberal politikaların derinleştirilmesi ve toplumsal mobilizasyon kanallarının açık olması, Türkiye'nin bu tehdidi hem kendisi hem de insanlık için savuşturmasına yetecek.

Türki Cumhuriyetlerle İlişkiler

Liberal demokratik rejimlere kavuşacak olan Türki Cumhuriyetler, Türkiye'nin önüne eskisinden daha fazla fırsatlar açacak. Türkiye'nin Ortadoğu'da İran karşısında avantajlı konuma geçmesi, Orta Asya üzerindeki nüfuzunun da artmasını sağlayacak. Türki Cumhuriyetlere musallat olan İslami fundamentalizm tehdidinin önüne de, liberal, demokratik bir Türkiye'nin İran karşısında Ortadoğu'da elde edeceği avantajların getireceği nüfuzla geçilecek.

(2)
Frank PEREZ
(Amerikan "Terörism" Dergisi Yazarı)

Ortadoğu'daki Pozisyonu

Ufukta 80'li yıllardaki istikrarı gölgeleyecek Türkiye, Ortadoğu kaynaklı terörizmin hedefi durumuna gelebilir. Türkiye, kendisini rahatsız edecek olan bu gelişmeden dolayı İran başta olmak üzere, Irak, Suriye ve Libya ile ilişkilerini gözden geçirmek zorunda kalacak. Türkiye bu terörist faaliyetlerden dolayı İsrail ile olan ilişkilerini sıkılaştıracak.

İslami Fundamentalizm

İran, Türkiye'deki İslami fundamentalizmi elindeki tek koz olduğundan dolayı daha yoğun bir şekilde destekleyecek. İran Türkiye'de yaşayan Aleviler üzerinde de etkisini artırmaya çalışacak. Şu anda gerekli olmasa da, belirli bir noktadan sonra Ankara, İslami radikalizmin yükselişine karşı içinde şiddet kullanmanın da bulunduğu sert önlemler almaya yönelecek.

Türki Cumhuriyetlerle İlişkiler

Artık güç Rusya'da. Türkiye, Türki Cumhuriyetlerdeki istihbarat örgütlerinin ve taraftarlarının yardımıyla kendi çıkarlarını korumaktan başka bir şey yapamaz. Rusya, Orta Asya ülkelerindeki İslami fundamentalizm tehlikesinin önünde Türkiye'den daha güçlü bir engel olduğundan Batı tarafından nüfuzunu daha ciddi bir şekilde kullanmaya itilecek. Türkiye İran'la, Rusya'ya karşı ittifaka girebilir.

(3)
Daniel PIPES
(Phidelphia Dış Politika Araştırmaları Enstitüsü Başkanı

Kürt Sorunu

Türkiye'nin güneydoğusunda yaşanan Kürt sorunu, Amerika'nın Kuzey Irak'taki politikalarını da açmaza sürüklüyor. Türkiye'nin Kuzey Irak'taki sınır ötesi harekâtları İran'ı da endişeye sürüklüyor. Kürt sorununun sonunda bir Türkiye-İran krizine yol açması beklenebilir.

Ortadoğu'daki Pozisyonu

Türkiye önümüzdeki yıllarda Ortadoğu'nun en riskli ülkelerinden biri haline gelebilir.

Türkiye-İran arasındaki ilişkilerin niteliği, Ortadoğu'da gerek güvenlik, gerekse ekonomik açıdan Arap-İsrail ilişkilerinden daha belirleyici duruma gelecek.

(4)
Morton ABRAMOVITZ
(Carnegie Endowment Başkanı ve ABD'nin eski Türkiye Büyükelçisi)

Kürt Sorunu

Güneydoğu'da istikrarın artması ve Kürtlerin ülkenin öteki bölgelerine göç etmeleri durumunda, hükümetin Kürtler üzerindeki yasakları hafifleyebilir. Bu da bölgede daha yaygın bir ekonomik kalkınmaya ve Kürtlerin Türk Silahlı Kuvvetleri ile arasının düzelmesine yardımcı olabilir. Ekonomik gelişme ve toplumsal hareketlilik Türkiye'nin Kürt sorununu çözmesini kolaylaştıracak. Konuya ilişkin tartışmaların gelişmesi ve şiddetin hafiflemesi durumunda, Türk hü-

kümeti Kürtlerin hem Türk hem de Kürt olmalarına izin verebilir.

Öte yandan, gelişmenin seyrine göre, daha köklü çözümler, örneğin ciddi bir federalizm gerekebilir.

Ortadoğu'daki Pozisyonu

Türkiye bölgede yapıcı bir rol oynamaya devam edecektir. Türkiye, Kuzey Irak'ta bağımsız bir Kürt devleti kurulmasını engelleyemeyecek. Ancak, böylesine bir devletin kurulmasından da bölge devletleri içinde en çok Türkiye yarar sağlayacak.

* * *

Türkiye üzerine böylesi senaryolar tezgâhlanırken; SHP Genel Başkanı ve Başbakan Yardımcısı Murat Karayalçın "Askerlerin iç güvenlik konusundan dış güvenlik konusuna kaydırılması gerektiğini" söylüyordu.

Karayalçın, sıkıyönetim ve olağanüstü hal uygulamalarının başarılı olmadığının ortaya çıktığını belirtiyor ve "Bunda başlangıçta '3-5 eşkiyanın işidir' diyenlerin çok büyük rolü vardır. Güneydoğu'ya gönderilen güvenlik güçlerinin sayısını artırıyoruz ama olaylarda azalma olmuyor" diyordu.

* * *

Tuncay Özkan ve sonra Uğur Dündar beni aradı. Ellerinde bir metin vardı. Bu metin Güneydoğu sorunu üzerinde ölümünden önce Turgut Özal'ın Başbakan Demirel'e gönderdiği bir 'mektuptu.'

Televizyonda yayımlayacaklardı, acaba Demirel bu mektup üzerinde konuşabilir miydi? Söyledim Demirel'e bu isteği. Ret etti. Geri çevirmesindeki gerekçe haklıydı: "Ölen bir insanla tartışmaya girmek istemiyordu." Ama 'bir başka vesile' ile Arena'da konuşacaktı.

Bu mektuba 'Özal'ın vasiyeti' anlamına gelecek yakıştırmalar da yapıldı.

Metnin bende kalan bölümlerinde şunlar yer alıyordu:

ÇOK GİZLİ
ZATA MAHSUS

KÜRT SORUNU – GÜNEYDOĞU ANADOLU'DAKİ DURUM VE ÇÖZÜME YARDIMCI OLABİLECEK ÖNERİLER

Giriş

Uzun zamandır Türkiye'nin güneyinde, belki Cumhuriyet tarihinin en önemli problemi ile karşı karşıya bulunmaktayız. Siyasi, sosyal ve ekonomik boyutların yanında, kanlı terör olaylarıyla büyük bir sancı veren "Kürt Olayı" ve Güneydoğu Anadolu'daki sorun, devletimizi her geçen gün daha fazla meşgul etmektedir. Bu sorunun başlangıcı, Osmanlı döneminin son yıllarına kadar uzanmaktadır. Cumhuriyetin ilk 15 yılında karşımıza önemli bir mesele olarak çıkmış, devleti hayli meşgul etmiş ve muhtelif isyanlar olmuştur. Bunlar, zamanında icabında kanla bastırılmış, bölge halkının bir kısmı "mecburi iskân"a tâbi tutularak, batıya yerleştirilmişlerdir.

1950 yılında demokrasi ile beraber mecburi iskânın kalkması ile bunların bir kısmı, geriye yerlerine dönmüşlerdir. Ancak, özellikle 1960'lı yıllardan sonra bu bölge halkının sürekli olarak batıya doğru kaymaya başladığını müşahade etmekteyiz.

Gerek 1960'lı, gerek 1970'li, hatta 1980'li yıllarda yeniden kısmi olarak 1940 öncesi politikalara, hafif de olsa bir dönüş gözlenen devreler olmuşsa da, genel olarak demokrasiye geçişimizle birlikte bölge halkının devamlı batıya göçü olduğu görülmektedir. Elimizde, kesin rakamlar mevcut olmamakla beraber, etnik olarak Kürt denilen nüfusun muhtemelen yüzde 60'ı Ankara ve batısında yaşamaktadır. Tabiatıyla, bu göç planlı olmadığından, batıda da bazı şehirlerimizde (mesela Adana, Mersin, İzmir, Antalya hatta İstanbul'da) bu vatandaşlarımızın birbirine yakın, hatta toplu halde yerleştikleri görülmektedir.

Bazı gözlemler :

– Son yıllarda problem esas itibariyle, önceleri Güneydoğu Anadolu bölgesinin; Tunceli, Şırnak, Siirt, Hakkari ve Mardin illerinde başlamış, daha sonra diğer Güneydoğu illerimiz ile; Ağrı, Erzu-

rum, Erzincan, Kars, Ardahan, Iğdır ve Elazığ illerimize de sıçramıştır. Ancak, bununla beraber, halen olayların büyük bir kısmının Güneydoğu Anadolu'nun Şırnak, Hakkari, Mardin ve Siirt illerini kapsayan dağlık bölgede ve Diyarbakır, Bitlis tarafındaki dağlık kesimde de yoğunlaştığı görülmektedir.

– Maalesef bu bölgede, ister kendi rızaları, ister korku ve tehdit saikiyle olsun, terör örgütüne verilen destekte ciddi artışlar olduğu ve bunun süratle geliştiği görülmektedir. Ayrıca, bu örgüte katılmak veya destek vermek amacıyla, dağa çıkan ve örgüte iltihak eden genç sayısında da önemli bir artış vardır.

– Bu örgütün dağ faaliyeti yanında, ovaya indiği, şehir ve kasabalarda da rahatça faaliyet gösterdiği, hatta yol kesme olaylarının âdeta olağan hale geldiği de kabul etmemiz gereken bir gerçektir.

– Diğer taraftan, bölgede hudut karakollarımıza, birliklerimize, devlete ait yatırım yapan, faaliyet gösteren tesislere ve eğitim müesseselerimize saldırı, baskın, taciz, pusu gibi faaliyetlerde de önemli bir artış gözlenmektedir.

– Terör örgütünün dağlık ve kırsal kesimde devletin yanında, hatta onun ötesinde, ikinci veya alternatif otorite haline gelme istidadını gösterdiği keyfiyetini de göz önünde bulundurmak gerekir. Nitekim, bazı yerlerde vergi toplamaktan yargıya kadar bazı devlet fonksiyonlarını üstlendikleri bile görülmektedir.

– Bu terör örgütünün, devletin askerlik çağına gelen gençleri silah altına almasını engelleme çabalarının yanı sıra, bu gençleri kendi saflarına çekme gayretleri de müşahade edilmektedir. Bu suretle, bölgede geniş bir toplumu, bu meselenin içine çekme gayretlerinde büyük artış olduğu anlaşılmaktadır.

– Bu menfi gelişmeler ışığında, bölge halkının bezgin ve tedirgin olduğu ve durumun kötüleşmesi ve Şırnak benzeri olayların artması halinde, sorunun ülkemizin batısına da belli derecede sıçraması ihtimali kuvvetlenecektir. Nitekim, bunun belirtileri, bazı şehirlerimizde şimdiden görülmeye başlamıştır.

– Diğer endişe verici bir gelişme de, bu durumun bir Türk-Kürt çatışmasına, hatta kavgasına dönüşmesi ihtimalinin artmasıdır. Mesela, Güneydoğu illerine mal sevkiyatının yavaşlatıldığı, kredili mal

verilmediği, bazı batı illerimizdeki iş yerlerinde ayırım işaretlerinin başladığı gözlenmektedir.

– Bölge halkı, bir taraftan terör örgütünün her geçen gün yoğunlaşan tehdit ve baskısı, diğer taraftan bazı güvenlik mensuplarının muamelesi karşısında kendilerini iki ateş arasında kalmış hissetmekte, buna rağmen, Devleti yanında ve arkasında görme arzusu içindedir.

– Buradaki durum devam ederse, çok büyük problemlerle karşılaşmamız kaçınılmaz olacaktır.

– Bölgede diğer önemli bir sorun da, işsizliğin çığ gibi büyümesidir. Devletin ve özel sektörün yatırımlarının şu veya bu nedenle aksamasından dolayı, işsizlik süratle çoğalmaktadır.

– Meselenin bu şekilde sürüp gitmesi, ister bölgede, ister batıda yaşayan, ülkemizde Kürt etnik kimliği olmakla beraber, kendilerini Türkiye Cumhuriyeti'nin sadık ve sağlam vatandaşı addedenlerde de bir kırgınlık, endişe ve hassasiyet yaratmaktadır.

– Bugün ülkemizde bir Kürt milliyetçiliği kavramının her geçen gün daha büyük bir kesimce benimsendiğini ve mevcudiyetini kabul etmek gerekir. Bunun planlı bir şekilde geliştiğini ve geliştirildiğini görmekteyiz. Gerek yurt içinde, gerek yurt dışında mevcut bazı kurum ve kişilerin bu konuda yoğun çaba harcadıkları bilinmektedir.

– Üniversitelerimizde okuyan Kürt etnik kökenli gençlerin, daha ziyade idare ve yargıda çalışacak şekilde yetişmeleri de calibi dikkattir.

– Söz konusu terör örgütünün, terör faaliyetleri yanında Kürt milliyetçiliğini canlandırıcı çalışmalara, içeride ve dışarıda etkili propagandaya da ağırlık verdiği görülmektedir. Gerek terör alanında, gerek bu konularda terör örgütünün lideri ve mevcut kadrosunun yanında çeşitli ülkelerden uzman ve teknisyenlerin bunlara yardımcı olduğu ve yol gösterdiği ihtimali gözden uzak tutulmamalıdır.

– PKK'nın yurt dışındaki yabancı Kürt enstitüleri, insan hakları dernekleri, kendilerine sempati duyan basın mensupları ile yakın temas ve işbirliği içinde oldukları izlenimi edinilmektedir. Yurt içinde de, "Emeğin Bayrağı", "Yeni Ülke", "Özgür Gündem" ve "Yeryüzü" gibi Kürt gruplarca çıkartılan gazete ve dergilerle, "2000'e Doğru"

ve benzeri yayınlardan anında yurt dışında alıntılar yapılması dikkat çekicidir.

– Şüphesiz, bütün bu gelişmeleri Türkiye'nin içeride ve bilhassa dışarıdaki düşmanlarının istediği bir husus olduğu gerçeğini göz önünde bulundurmakta yarar vardır. Gelişen Türkiye'nin, özellikle son zamanlarda gerek Balkanlar, gerek Orta Asya'daki Müslüman ve Türk kökenli ülkelerle geliştirmekte olduğu yakın ilişkiler ve dünya politikasında önemli bir yere kavuşma durumundan rahatsız olan çevrelerin, Türkiye'yi rahatsız etmek, en azından bu süreci yavaşlatmak için çaba göstermiş olabileceklerini de göz önünde bulundurmalıyız. Bu meseleye bir çözüm bulamazsak, büyük, hatta orta devlet olma şansımızı kaybetme ihtimali mevcut olduğu gibi, zayıf ve perişan hale gelmemiz ihtimali de mevcuttur.

– Güneydoğu Anadolu'da terörle mücadele ve Irak ile müşterek sınırımızın daha etkin bir şekilde kontrolü ve güvenliğini temin için Kuzey Irak Kürtleri ve liderleri ile temas ve ilişkilerimiz özel bir önem taşımaktadır. Muhtelif zamanlarda ülkemize gelen ve her seviyede temaslarda bulunan Kuzey Irak Kürtleri liderlerinden Celal Talabani ve Mesut Barzani, her vesile ile Türkiye ile daha yakın ilişkilere büyük önem verdiklerini, PKK ile mücadelede istihbarat dahil her alanda işbirliğini arzuladıklarını, Kuzey Irak'ın yeniden inşaası ve iktisaden ayakta durabilmek için destek ve yardımımıza ihtiyaç duyduklarını belirtmektedirler. Kuşkusuz, oradaki durum bizi de yakından ilgilendirir ve etkileyebilir. Bu itibarla, bu liderlerle ilişkilerimizi ve temaslarımızı dikkatle, ihtiyatla ve kararlılıkla sürdürmemizin yararı açıktır. Kuzey Irak'taki bu grupları, niyetleri belli bazı dış güçlerin etkisine açık bırakmak yerine, bizim bunlara hâkim olmamız yararlı olacaktır. Bunları mümkün olduğu kadar etkimiz altında tutmak ve âdeta hamilik rolünü üstlenmek keyfiyetlerini göz önünde bulundurmalıyız. Saddam rejiminin PKK'yı desteklediği ve her türlü yardımı yaptığı bilinmektedir. Saddam rejiminin PKK ile beraber Kuzey Irak Kürtlerini ve Türkmenleri zayıf düşürmesi, hatta bertaraf etmesi veya PKK karşısında etkisiz hale getirmesi, bu terör örgütünün Kuzey Irak'ta daha rahat faaliyet göstermesine yol açacaktır. Ayrıca, PKK'ya ilaveten Talabani ve Barzani'yi de karşımıza almamızın yararımıza olmayacağı izahtan varestedir. Bu itibarla, bu li-

derlere ve Türkmenlere ihtiyatı elden bırakmadan kendileriyle yakından ilgilendiğimiz ve varlıklarını sürdürmelerine önem verdiğimiz mesajını vermekte yarar vardır. Bu cümleden olarak, bazı sembolik jestler yapılabileceği akla gelmektedir. Mesela, bunlara, bazı insani yardımlara ilaveten, çeşitli ihtiyaçlarını tespit için ufak bir teknik heyet gönderilebileceği gibi, bu bölgenin yeniden imarı konusunda Türk müteahhitlerinin ilgisi teşvik edilebilir.

Temaslarımızda bugüne kadar olduğu gibi, müstakil bir Kürt devletinin mümkün ve "feasible" olmadığını, sorunlarının en iyi demokratik bir sistem kurulmasıyla çözülebileceğini, kimsenin Irak'ın coğrafi sınırlarının değiştirilmesini kabul edemeyeceğini ve Kürtlerle beraber Türkmenlerin de menfaat ve haklarının sağlanmasının bizim için önem taşıdığının vurgulanması yararlı olacaktır.

Kuzey Irak Kürtlerinin, Kürt kökenli vatandaşlarımızın soydaşları olduğunu, aralarında kız alıp-verme dahil, yakın ilişkiler bulunduğu gerçeğini de unutmamak gerekir.

Özellikle, Irak'ta ileride normal ve demokratik bir düzen kurulduğunda, Kuzey Irak Kürtleri ile ilişkilerimizi bugünden izleyeceğimiz politikanın büyük ölçüde etkileyeceği açıktır.

Çözüm hakkında bazı düşünceler :

– Yukarıdaki hususların ışığında, karşılaştığımız sorunun, basit bir terör olgusunun çok ötesinde olduğu aşikârdır. Bu itibarla, çözümleri kısa-orta vade ile orta-uzun vadeli çözümler olarak düşünmek, ayrıca terörle mücadele için yapılacaklarla, bölge halkıyla ilişkilerde hareket tarzını ayırmak gerekmektedir.

Kısa-orta vade için düşünceler :

– Bu olayların iç ve dış nedenleri hakkında oldukça bilgi mevcut bulunmasına rağmen, derinlemesine analiz edilmediğini görmekteyiz. İzlemekte olduğumuz politikanın etkinliğini artırmak için, bir yandan terörle mücadele ederken, öbür yandan da ülke içi ve dışından bilim adamlarının da iştirakiyle, bazı derinlemesine çalışmaların yapılması yararlı olacaktır. Her şeyden önce, en büyük eksiklik olarak gözüken bölge ve olaylarla ilgili bilgi eksikliğini gidermek amacıyla ve yukarıda belirtilen gözlemlerle ilgili alanlarda süratle

araştırma grupları kurulmalı ve bu araştırmacılar sosyo-ekonomik, psikolojik harekât ve diğer alanlarda detaylı araştırmalar yapmalı, gerekirse, kamuoyu yoklamalarına başvurarak olayın ve eğilimlerin ne olup olmadığı bütün boyutlarıyla ortaya konulmalıdır. Bu araştırma gruplarına yukarıda belirtilen bilim adamları, devlet görevlileri, istatistikçiler, askerler ve diğer uzmanlar dahil edilmelidir.

– Terörle mücadele ediyoruz derken, halkın ciddi şekilde rahatsız edildiği, hırpalandığı, hatta küstürüldüğü göz önünde bulundurulmalıdır. Bu uygulamada, varsa yapılan hataların ve eksikliklerin, gerçekler hiç saklanmaksızın ortaya konularak tartışılması ve bunlara gerçekçi çözüm bulunması gerekmektedir.

– Güvenlik güçlerinin eğitimi, teçhizatı, teknikleri ve halkla ilişkiler konusunda yetiştirilmelerinin yeniden düzenlenmesi yararlı olacaktır.

– En kritik yerlerden başlayarak, Güneydoğudaki dağlık bölgelerden köy ve mezraların tedricen boşaltılması, PKK terör örgütünü besleyen ve toplam nüfusu 150-200 bini geçmeyen bu topluluğun, bir plan dahilinde, ülkenin batı kesimlerine serpiştirilerek yerleştirilmesi düşünülmelidir. Böylece, hem bu halkın yaşam standardı artırılmış, hem de örgütün lojistik kaynakları, büyük ölçüde kurutulmuş olacaktır. İş ve kadro verme öncelikleri bu taşınan gruba tahsis edilebilir.

– Bu dağlık terör merkezlerine hemcivar yerlerin tahliyesi ile terör örgütü iyice tecrid edilmiş olacak ve lojistik destekten mahrum kalacaktır. Bunun için bu kesimler kontrol altına alınmalı, tekrar yuvalanma önlenmelidir. Bu kesimlerde tekrar iskânı ve dönüşü önlemek ve göçe teşvik için bölgedeki müsait yerlerde çok sayıda baraj yapılabileceği akla gelmektedir.

– Bütün anayollarda 24 saat kesintisiz, elastiki, çevik, gündüz helikopterlerle, geceleyin görüş cihazı ile takviye edilmiş özel timler ve zırhlı araçlarla devriye hizmeti verilmeli, güvenlik güçleri savunan değil, devamlı arayan ve vuran bir konuma getirilmelidir. Bu faaliyetler gece-gündüz sürdürülmelidir.

– Silahlı kuvvetlerimize ve güvenlik güçlerimize, öncelikle bu bölgede hizmet veren unsurlara acilen münasip sayıda (20 adet) kobra tipi silahlı helikopter ile asgari 20-30 adet Scorsky tipi ağır si-

lah ve personel taşıyan helikopterler alınması, bölgede aynı andaki birden fazla olaya müdahale edebilecek çevik bir kuvvet yaratacaktır. Ayrıca, olay mahallerine zaman kaybetmeden bir an evvel ulaşılması da mümkün olabilecektir. İstihbarat eksikliği için merkezdeki ve bölgedeki birimler süratle yeniden tanzim edilmeli, MİT, jandarma, silahlı kuvvetler ve polis gibi çeşitli birimler arasındaki kopukluklar giderilerek koordineli bir çalışma ortamı yaratılmalıdır.

– Esas sıcak teması, mücadeleyi yapmak üzere, tam anlamıyla profesyonel, en az 1 yıl özel eğitim görmüş ve en az bölgede 5 yıl süre ile hizmet verebilecek, 40-50 bin kişilik özel bir kuvvet kurulmalı, bunlara iyi ücret verilerek burada hizmet cazip hale getirilmelidir.

– Bu özel kuvvetin teçhizatı, ulaşım vasıtaları, silahlı ve silahsız helikopterleri, istihbarat unsurları özel olmalı, başındaki komutan her konuda inisiyatif sahibi ve yetkili olmalıdır. Tabiatıyla, bu özel kuvvetin diğer birimlerle de koordinesi sağlanmalıdır. Bu özel kuvvet hafif, esnek, çabuk tepki koyabilen, savunmada kalmayıp devamlı arayan ve teröriste saldıran tipte konuşlanmalı; klasik Türk Silahlı Kuvvetleri birlikleri ise, sadece tıkama ve belli yerleri kontrol gibi görevlerde kullanılmalıdır.

– Özellikle sınır bölgelerinde yaşayan halkımızın önemli bir geçim kaynağı olan sınır ticaretinin geliştirilmesi, hatta serbest bırakılması zaruridir. Bunu teminen, mevcut sınır ticareti yerlerinin geliştirilmesi, kapatılanlar varsa bunların yeniden açılması, Suriye ile sınır dahil hudut bölgelerinde yeni kapılar açılması gereklidir. Devlete fazla yük getirmeyen sınır ticaretinin bir an evvel geliştirilmesi ve teşviki büyük ölçüde bölge halkına imkânlar sağlayacak, hiç olmazsa bir kısmını rahatlatacaktır.

– PKK terör örgütüne olan desteği kesebilmek için, halkın kazanılmasına önem verilmeli, hizmet götürülmesi güç olan mezra ve köyler büyük yerleşim yerlerine katılmaya teşvik edilmelidir.

– Göçün, bu eğilimde devamı halinde yakın bir gelecekte, bölgede 2-3 milyon civarında nüfus kalacağı, diğerlerinin batıya göç edeceği anlaşılmaktadır. Ancak, eğer bu göçe el atılmaz ve bir plana bağlanamaz ise, sadece hali vakti yerinde olanların göç etmesi, fakirin bölgede kalması sonucu doğacak, bu da bölgeyi anarşiye hassas, yardımcı hale getirecektir. Bunu önlemek için göçün planlı,

her kesimden alınarak ve batıda dengeli bir şekilde dağıtılarak yapılmasına yardımcı olunması, hatta düzenlenmesi gerekmektedir.

– Terör örgütü, bölgede sürdürdüğü terör faaliyetlerine ilaveten bölge halkının beynini yıkamak, korkutmak ve kendine çekmek amacıyla etkin bir propaganda faaliyeti sürdürmektedir. Buna karşı koyacak, halkın devlete bağlılığını kuvvetlendirecek ve moralini yükseltecek, aynı zamanda yanlış ve yanıltıcı bilgileri düzeltecek karşı propaganda faaliyeti büyük önem taşımaktadır.

– Bu çerçevede gerek iç kamuoyunu, gerek dış dünyayı bu konuda aydınlatmak için özel gayret sarfedilmesi büyük önem taşımaktadır. Bunu teminen uzmanlardan müteşekkil bir ekip oluşturulması bilinçli bir şekilde ve milli menfaatlerimiz doğrultusunda aydınlatma ve kamuoyu oluşturma çalışmaları yapılması ve açıklama, haber sızdırma, görüntü verme, icabında "Dısinformation" gibi konularda etkinliği artıracaktır.

– Devlet güçlerinin, terör örgütüne karşı giriştiği mücadele ile ilgili basına verilen haber ve açıklamaların çok iyi bir şekilde düzenlenmesi büyük önem arzetmektedir. Karşı tarafça istismara açık, terör örgütünü kahraman ya da mazlum gibi gösterecek haber ve görüntülerden imtina edilmesi zaruridir.

– Bölgedeki devlet güçlerinin kapalı istihbarat yanında, açık istihbarattan da faydalanılmasını sağlayacak yöntemler geliştirmelidir.

Orta-uzun vade için düşünceler :

– Bölgede cazibe merkezleri olarak belirlenecek bazı illere (Adıyaman, Diyarbakır, Urfa, Mardin, Batman, Siirt, Elazığ, Malatya, Erzincan, Erzurum, Kars, Ardahan, Iğdır) özel bir teşvik sistemi uygulanarak, yatırım ve yerleşme için çekici hale getirilmeli, böylece kırsal kesimin boşaltılması teşvik edilmeli ve kolaylaştırılmalıdır.

* * *

Oysa, –Demirel'in ifadesine göre– Özal'ın yazdığı, bir 'vasiyet' değildi, 'bir not'tu.

Cuma günü (12 Kasım 1993) sabah beni çağırdığı zaman görüşme konusunun Özal'ın 'notu' olacağını tahmin ediyordum.

Yanılmamışım.

Cumhurbaşkanı, "Notu 25 Eylül 1992'de, ölümünden 7 ay önce bana verdi" diye başladı:

"O gün MGK vardı. MGK'dan sonra bir saat konuştuk. Altı sene Başbakanlık yapmış, iki senedir Cumhurbaşkanı... Üstelik Cumhurbaşkanlığı makamı 'tavsiye makamı' değil.

Turgut Özal, bunları, notta yazdıklarını MGK'da söylemiyor. Sonra bana söylüyor.

Ben de –iyi ki o zaman neler söylediğimi Emel'e yazdırmışım– Turgut Özal'a gerekli yanıtları veriyorum. O metni bana veriyor. Benim Özal'a söylediklerim MGK'da söylediklerim."

Cumhurbaşkanı 25 Eylül 1992'de Özal'a söylediklerini içeren iki sayfayı verdi, okudum. Klasik öğeleri kapsıyordu.

Gazeteler ararsa, bu gerçekleri sıralayacaktı. Ben, bir gün beklemeyi önerdim. Üstelik bu konudaki yayınlarda 'Demirel'i incitecek hiçbir şey yoktu.' Öyleyse niçin konuşacaktı gazetecilerle?

Doğruladı. Yayınları daha önceden benden öğrenmişti. Hafifçe güldü, "Dün Genelkurmay Başkanı'na böyle bir neşriyat olacağını söyledim" dedi. Oysa başka hazırlıklar yapmak gerekiyordu. Örneğin; terör konusunda Özal'ın 1983-1989 dönemindeki sözlerini, yaptırımlarını kâğıda dökebilirdik.

Demirel öyle bir siyasetçiydi ki; insanları (tabii başta politikacıları) adım adım izler, konuşmalarını, eylemlerini zamanında dosyalardı.

"Onların hepsi var" dedi. Emel Hanım –gerekir diye– bu belge ve bilgileri dosyalardan çıkaracaktı.

Çalışma bürosundan çıktık. Hava Yaveri bekliyordu, Seçkinöz de orada.

Demirel bir 'küçük olay' anlattı:

"Adam geldi" dedi: "Kâğıda iki dikey çizgi çekti. Sonra bunları kesen yatay bir çizgi. 'Bu nedir?' diye sordum adama.

'İşte şu Fırat'ın üstünden bizim köye bir köprü... Yapıver' dedi."

Güldük.

ANAP, Özal'ın 'notuna' sahip çıktı; Demirel bu gelişmeyle fazla ilgilenmedi.

Oltan Sungurlu, Özal'ın 'notundaki' öğelerin bugün ANAP poli-

tikasını oluşturduğunu söylüyor ve parti şu noktaları kendine mal ediyor:

"(Özal'ın önerileri olarak) Dağlık bölgelerdeki köy ve mezralar tedricen ve planlı şekilde batı bölgelerine yerleştirilsin – Profesyonel, özel eğitim görmüş ve en az 5 yıl süreyle hizmet verebilecek, 40-50 bin kişilik özel kuvvet kurulsun – Terör örgütünün propaganda faaliyetine karşı halkın devlete bağlılığını kuvvetlendirecek ve moralini yükseltecek propaganda faaliyetleri yapılsın – İstihbarat birimleri, yeniden düzenlensin – MİT, jandarma, silahlı kuvvetler ve polisin koordineli çalışması sağlansın – Bölgede bulunan bazı önemli iller cazibe merkezi haline getirilsin – Yatırımlar devlet tarafından teşvik edilsin – Vergi düşük tutulsun – Elektrik ucuz olsun – Meselenin çözümü ile ilgili her şey tarafsız, önyargısız bir şekilde açıkça serbestçe tartışılsın – Bölgedeki halkın rahatsız edildiği, hırpalandığı durumlarda hata yapılmışsa, gerçekler kamuoyundan saklanmadan bunlara çözümler bulunsun."

Soyutlama politikası

Fakat değerli medyamız Turgut Özal deyince, merhumun adı geçince hemen istim üstünde. Cumartesiydi (13 Kasım 1993). Demirel'e baktım, Özal'ın 'notu' ile ilgili yayınlardan memnundu. Notun üzerine sadece Mümtaz Soysal ile Oktay Ekşi gitmişti. Her iki yazarımız "Özal'ın iktidardayken mektubunda yazdıklarını niçin yaşama geçirmediğini" soruyordu.

Konuşmaya başladığımız sırada telefon çaldı. Arayan Derya Sazak. Cumhurbaşkanı ona da 'not' üzerine kimi şeyler söyledi. Bir ara;

"İki kuvvet var. Biri güvenlik kuvveti, yani ordu. Öteki kolluk kuvvetleri, yani polis. Siz polisle bu işin hakkından geleceğimizi sanıyorsunuz. Bakınız, yanıldığınızı nasıl anlayacaksınız" dedi. Son cümledeki 'yanılgı' sözcüğü bana kalırsa "bakın nasıl başınızı taşa vuracaksınız" anlamındaydı.

Daha sonra herhalde "Askeri çözüm yeterli olacak mı?" benzeri bir soruyu yanıtladığı konuşmasından anlaşılıyordu:

"Mesele" dedi: "Askeri güçlerle çözüm değil. Anayasa'nın emrettiği çözüm."

Derya'ya bir gün önce İsmet Sezgin'in başkanlığında gelen Aydın heyetine söylediklerini yinelerken konuyla ilgili Anayasa maddelerini sıraladı.

Yalnız kaldığımız, telefon görüşmesinin sona erdiği bir sırada;

"Turgut Özal'a bak. Bölgenin boşaltılmasını öneriyor. Olacak iş mi?" dedi.

Kalktık.

Demirel; Emre Hoca, Ömer Tarkan, Ahmet Sarp'ın katılımıyla savunma sanayii üzerine bir toplantı yapacaktı.

Dün Başbakan Çiller'in de katıldığı 'yatırımlar toplantısı' hayli renkli geçmişti.

Basına yansıyan tarafı; Çiller Demirel'in özenle izlediği ve üzerinde durduğu "mega projelerin hemen hepsini rafa kaldırmıştı."

Toplantıda Çiller, bu davranışını savunurken "Kaynak yok efendim" diye direnmiş ve Demirel, "Kaynak bulmak bürokrasinin ve hükümetin görevidir" diye sert bir yanıt vermişti.

Fakat, savunma sanayii toplantısında başka bir Çiller izlenmişti.

Emre Hoca ile Ömer, odama geldiler ve anlattılar ki; Cumhurbaşkanı "Savunma sanayii için gerekli kaynakların bulunmasını" isteyince, mega projelere kaynak olmadığını savunan Başbakan, "derhal" demiş, ordu yalakalığı yapmakta beis görmemişti.

Ömer işin alaylı yanına değinerek, dedi ki: "Toplantıda Çiller ile Genelkurmay Başkanı paslaşıyorlardı. Demek ki Doğan Güreş Paşa da yumuşak eller operasyonundan geçmiş."

Ne ki, Güreş Paşa bir ara –Emre Hoca'nın anlattığına göre– "Biz en büyük yardımı 1991-1992 hükümetinden gördük" demiş.

Ömer, kuşkucu: "Doğan Paşa ne yapıyor? Hem Çankaya hem de hükümete mi oynuyor anlayamadım" diyor.

"Demirel, savunma sanayii yatırımlarını Milli Savunma Bakanı Mehmet Gölhan'a sordu; Bakan, hiçbir şey bilmediği için 'Geziye gittik' gibi bir şeyler geveledi. Demirel de 'Canım konumuz bunlar değil ki' diye susturdu Gölhan'ı" diye açıklamalar getiriyor toplantıya.

Çiller ise lafı getirip getirip "Sizin zamanınızda borçlar arttı, faizler bindirdi" gibi çıkışlar yapıyormuş Demirel'e.

Bu görüntü, kötüye giden her şeyi Cumhurbaşkanı Demirel'in Başbakanlığı zamanına yıkmaya çalışacakları izlenimini veriyordu.

Nitekim, toplantıdan sonra Demirel, Emre Gönensay'a sormuş:

"Yahu bu kadın ne yapmak istiyor?"

Sesi de hayli hiddetli. Emre Gönensay "Tablo açık. Baş aşağı gidiyor. Şimdi onun hırçınlığında. Belki marta (yerel seçimlere) kadar bile dayanamaz" demiş.

Demirel inatçı. İşin peşini bırakacağa benzemiyor ve tabii, gelecekteki siyasal çatışmalarda kanıt olacak yazımları ihmal etmiyor:

"Çiller'e göndereceğimiz yazıda yatırımlar ve diğer konularda çok ayrıntılı olalım. Bir gün bu yazdıklarımızdan yararlanacağız" diye talimat veriyor.

Çiller'e vurulacak darbelerin bir başka yöntemi.

Çiller'e gönderilecek notların bir diğer önemi şurada: Başbakan'a o notlarla sadece neler yapılması bildirilmiyor, gerçekler de günü gününe tarihiyle saptanıyor.

Örneğin; otoyol yapımlarını durdurmak istiyor Çiller. Oysa –Demirel'in söylediğine göre–:

"Otoyollar için bugüne kadar 10 trilyon harcanmış. Bir trilyon daha harcanarak tamamlanacak yollar. Bu miktarı vermeyerek 10 trilyonu da havaya atıyor."

Bu ayrıntılar neye yarıyor?

Devlet, işte bu halde!

Ama Demirel'i tanımak...

Aynı zaman da bu ayrıntılı bilgiler Çiller'in artık Demirel'e gerçek yüzünü gösterdiğini kanıtlıyor.

Bir başka olgu; Çiller'in Demirel'i soyutlama politikasını âdeta destekliyor.

Önce Ömer Tarkan'ın bir gözlemini yansıtmak gerekiyor.

Ömer, bir geziden dönerlerken uçakta çevreye bakıp bir saptama yapıyor:

Uçakta sadece özel kalem müdürü, basın danışmanı, bir-iki polis...

Uçaktan iniyorlar. Alanda Genel Sekreter Yardımcısı Vahit Erdem, Vali, İl Jandarma Komutanı karşılıyor. İstanbul'da bir ziyaretten sonra binadan çıkınca karşıda toplanmış zayıf kalabalığa şapka sallıyor Demirel.

İlgi yok. Karşılayan, uğurlayan yok!

O kalabalıklara, çevresinden eksik olmayan gruplara alışmış olan Demirel sanki yalnızlığa itiliyor.

Zaman zaman bizlere de bu yalnızlığın verdiği acımsı duyguları yansıtıyor Cumhurbaşkanı. Sözle değil, ama davranışlarla.

Ömer'in saptamalarını konuştuğumuz günün ertesi (13 Kasım 1993) Hürriyet'te uzunca bir haber "Demirel'in yalnızlığını" özetliyordu. Başlık: "Bakanları, artık Demirel'i unuttu."

"Başbakanlığının, hatta Cumhurbaşkanlığının ilk günlerinde çevresinden ayrılmayanların, şimdi Cumhurbaşkanı'nı unuttuklarına" değiniyordu haber.

"Demirel, bir zamanlar merhum Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın da karşılaştığı gibi, gittiği birçok toplantıda yalnız kalıyor" diye başlayıp sürüyordu:

"Demirel'in katıldığı toplantılardaki protokol sıraları da gitgide boşalıyor. Demirel'e sadece Cumhurbaşkanlığı personelinin eşlik ettiği görülüyor. Bu arada Çankaya Köşkü'ne çıkan Bakan sayısında da ciddi azalma olduğu belirtiliyor.

Demirel, bu duyguyu ilk olarak 'Cumhurbaşkanı seçilmesi nedeniyle teşekkür turu' anlamını taşıyan üniversite açılışları sırasında yaşadı. Demirel'in katıldığı 15 kadar üniversite açılışının ancak yarısında Milli Eğitim Bakanı Nahit Menteşe bulundu. Bu durum Demirel'in katıldığı diğer toplantılarda daha belirgin biçimde ortaya çıktı...

...Demirel'i gezilerde ve Çankaya Köşkü'nde yalnız bırakmayanlar ise Başbakanlığı dönemindeki Bakanlarından Ekrem Ceyhun, İsmet Sezgin, Ersin Faralyalı ve Şerif Ercan ile DYP'nin küskün milletvekilleri."

Demirel'i tanımayanlar, bu manzaranın sürüp gideceğini sanabilirlerdi.

Oysa, Demirel gibi bir insanın, hele eline geçen fırsatı değerlendirmeyi çok iyi bilen bir siyasetçinin gözlediği bu manzarayı lehine çevirmeyi planlamadığı söylenebilir miydi?

Hayır! Nitekim Demirel, Çiller'in devlet yönetiminden Cumhurbaşkanını soyutlamak ve bu yoldan Türkiye'ye egemen siyasal bir kimlik kazanmak için giriştiği savaşımdan öyle bir yararlandı ki...

Bir kere, elinde Anayasa'nın Çankaya'ya tanıdığı geniş olanaklar vardı ve başkalarını bilmem ama, Demirel bu yetkileri yerinde ve yeterince kullanmaktan bir dakika olsun ödün vermeyecek insanlardandı.

Çiller'e karşı da kullanmakta bir an için duraksamadı.

"Eski dostların" büyük bir bölümünden kurtulmayı "eski dostların" kayıtsız kalışlarıyla sağladı. Üstelik pek çoğu için ya "budala", ya da "enayi" gibi sıfatlar kullanıyordu. Çankaya'ya sık gelmemelerinden rahatsız olduğu da söylenemezdi.

Cumhurbaşkanı olduktan sonra çevresinde görünmemeyi yeğleyenlerin hemen hepsini siyasette yükselten, adını duyuran Demirel'di ve yeteneklerini pekâlâ yakından bildiği insanların kendiliğinden çevresinden uzaklaşmaları Cumhurbaşkanı'na fazla ıstırap vermiyordu.

Zaten Cumhurbaşkanı Demirel'in siyasette bu denli uzun ömürlü olmasının belki de bir başka öğesi vardı:

Pek çok kişiye yüzeysel dostluğu genel anlamda uygulamayı çok iyi biliyordu.

Kendisine yararlı olanlarla birlikte yaşamayı, kim olursa olsun kendisinden kopan ya da eleştirenlerden uzaklaşmayı Demirel kadar ince biçimlerde yaşama geçiren siyasetçi az bulunurdu.

Demirel'i uzun süre başarılı kılan belki de bu özellikleriydi.

Kimbilir belki de kimi kişilere gerçekten dotluk duygularıyla bağlıydı.

O kişilerin kendisinden kopmasından sonra duyduğu ıstırabı çok ustaca içine hapsediyordu.

•

Demirel, Genelkurmay Başkanı'na 'ters bakıyor'

Demirel notlarını sol köşesinde Cumhurbaşkanlığı forsunun resmedildiği küçük kartonlara yazardı.

Cumhurbaşkanı'nın (13 Kasım 1993) önem verdiği ve ilgilendiği konuları yazdırdığı notların fotokopilerini Emel Yatmaz gönderdi:

"1) Kaynak tedariki ve kullanımı, 2) GAP projesi ve Şanlıurfa tüneli, 3) Otoyollar, 4) Enerji santralleri, 5) Sulama tesisleri, 6) Havaalanları, 7) Maden fabrikaları, 8) Organize sanayi bölgeleri, 9) Serbest bölgeler, 10) Turizmi geliştirecek projeler, 11) Konut, 12) Manavgat su projesi, 13) Büyük içme projeleri, 14) Ödeme sıkışıklığı.

Bu konularla sadece ilgilenmiyor, sonuçlarını izliyor, gecikenler üzerinde gerekli yerlere talimatlar yağdırıyor. Hiçbirini yapmazsa, Başbakan'a bir mektup yazarak konu üzerindeki görüşlerini bildiriyordu.

* * *

Notların geldiği gün akşam görüştük.

Arabasına aldı, eski Köşk binasında bir on dakika konuştuk. Arabada Çiller'lerin (sonraki yıllarda büyük dedikodulara yol açan) Antalya Beldibi'ndeki araziye ortak olduğunun 'kanıtlandığını' söyledim.

"Çok güzel" dedi. Bu, bir beğeni söylemi değildi. İki sözcüklü cümleyi dişleri arasından çıkardığı ıslığa benzer bir sesle söylemişti.

Bu kısa görüşmede Demirel'in Genelkurmay Başkanı Doğan Güreş'e pek sempatiyle bakmadığını bir kez daha saptadım.

Genelkurmay Genel Sekreteri Tolon Paşa o günlerde Doğan Güreş Paşa ile görüşmemizi sağlayacaktı. Demirel;

"Uzun boylu üst komutanlar boş oluyor" dedi. Hafif gülüyordu. Ama, Doğan Güreş Paşa'dan istihza ile, alayla söz ediyordu.

Görüşebilirsek Doğan Güreş'le 'bu kadının ne mene bir insan olduğunu' anlatmaya çalışacağımı söyledim. Belki karşı çıkardı. Nihayet ben, o sıralar bir gazeteci değil, bir bürokrattım. Devleti tanımaya ve anlamaya çalışan bir bürokrat.

Ufak bir duraksama geçirdi Demirel, ama;

"Git ve söyle" dedi. Neden duraksamıştı. Kuşkusuz, o günkü kimliğimle Genelkurmay'a Çiller'le ilgili olumsuz kimi söylemlerde bulunmamın yaratacağı kaygıları hesaplamıştı. Fakat fazla bir sakınca görmeyince 'yeşil ışık yaktı.'

Demirel, Doğan Paşa ile ilgili bildiği bir gerçeği söylemeden başka konuya geçmedi:

"Doğan Paşa sağda solda Çiller'i övüyor" dedi.

Oysa, Cumhurbaşkanı'nın Başbakan'la arası 'limoniydi!'

Doğan Paşa'nın yanında, Doğan Paşa'nın övdüğü Çiller'e nasıl muamele ettiğini anımsattı: "Savunma sanayii toplantısında Çiller'i azarladım" dedi.

"İyi yaptınız" dedim.

Söz, günün değişmeyen modası yolsuzluk haberlerine gelince Demirel, "Bizimkiler bir İLKSAN'ı, haklı olduğumuz halde savunamadılar" diye yakındı.

"Siz Bakanlarınızı himaye etmek için 'İLKSAN'a parayı ben verdim, verdimse ne olmuş' diye savundunuz, ama onlar..." dedim, cümleyi de tamamlayamadım.

Doğrusu bu cümlem Demirel'in sık sık İLKSAN konusunda düştüğü sıkıntıyı biraz olsun hafifletmeyi amaçlıyordu.

Derya Sazak ile konuşmuştu benim yanımda. Ayrılırken yanından "Bakalım nasıl gösterecekler?" diyordu. Gece gazeteler geldi; Demirel'in sözleri Anadolu kalıbında ikinci büyük manşetti ama kent içi baskılarda küçültülmüştü.

Ahmet Özal iki kez Demirel'e geldi. 'Amca'sı Demirel'e. Belki bir şeyler söyler bu ziyaretler üzerine diye düşündüm: "Kanal 6'da Özal Kürtçe yayınlar başlatıyormuş" dedim.

"Bana söylemedi" dedi Demirel, o kadar!

* * *

Çalışma odasındayız ve doğal olarak Demirel 'bir yere gitmiş gelmiş':

"Halk cıvıl cıvıl, çok iyi. Ama şu TRT" diye başladı söze:

"TRT beni gösteriyor, halkı göstermiyor. Öyle bir kavgaya girişeceğim ki TRT ile..." diyor.

Zira, özel televizyonlar, gazeteler yurt içi gezilerine Demirel'in

istediği biçimde ve genişlikte yer vermiyorlar. Kala kala TRT kalıyor. Üstelik TRT'nin Türkiye çapında yayın yapması Demirel'de gezilerine, gittiği yerlerdeki nutuklarına geniş yer vermesi isteğine yol açıyor.

Gazeteciler Doğan Güreş'le yine söyleşmişler. Biraz sonra (15 Kasım 1993) Genelkurmay Başkanı ile görüşecek. Kimi bilgiler var. Eğridir Komanda Okulunda kimi yüksek rütbeli subayların "Güneydoğu işini sivillerin askerlerin sırtına yıkıp bir kenara çekildiklerini" söyleştikleri yaygındı.

Doğan Paşa'nın o sırada pek çok çevrede tartışılan bir sözüne açıklık getirdiğini söyledim. Paşa "Tansu Çiller için '30 erkekten daha erkek kadın' dememiş, '3-5 erkekten daha erkek' demiş. Basın öyle yazmış" diyor. Demirel dinledi ve:

"Orhan Kilerci'yi gönderdim Doğan Paşa'ya. Hükümetle iyi geçinmesi elbette doğru ve gerekli. Ama son zamanlardaki durumu ve tutumu 'tabasbus' (yaltaklanma) oluyor" dedi.

Demirel'in uyarılarına karşın; Genelkurmay Başkanı Güreş, gün gelecek "Başbakan (Çiller) tak diyor, şak diye yapıyorum" diyecek kadar Çiller'e 'bağlılığını' ifade etmekten kaçınmayacaktı.

Genelkurmay Başkanı gazetecilere ilginç, hatta çarpıcı sayılabilecek açıklamalar yapmıştı:

Doğan Güreş Paşa, "1991'de Körfez Savaşı sona erdikten sonra içerdeki 'birinci tehlikenin' terör ve bölünme tehlikesi olduğunu saptayıp komutanlara gerekli tedbirleri aldırmasaydım, ülke bölünecekti" demişti.

Güreş Paşa'ya göre, "MGK'da da gereken uyarıları yapmışlardı." Bazen maddi yönden aksamalar oluyordu. Fakat genelde 'siviller çok yardımcı' olmuşlardı. Örneğin Mesut Yılmaz.

Apo'yu Şam'da Hafız Esat'ın kardeşi koruyordu. Uyuşturucu mafyası işbaşındaydı ve Apo ile kardeş, bu olayın içindeydi. Bekaa'yı vurmamız mümkündü. Fakat bu olayı, uluslararası alanda nasıl savunacaktık?

Bugüne kadar hiçbir yerde "terör ve ona bağıntılı olaylar sizin iç işinizdir diyen olmadı." Yasalar yavaş yavaş çıkıyordu.

DEP'e gelince: "Bu adamlar için Türk ulusunun çoğunluğu ne düşünüyorsa, ordu da aynı şeyleri düşünüyordu."

PKK'nın "bu kış ayakları kırılacak ve mafyaya dönüşecek"ti.

Çiller kaç erkeğe bedel? "Ben 3-5 erkeğe bedeldir, demiştim. Ama gazeteler 30 erkeğe bedel diye yazdılar."

Başbakan Çiller; "Her söylediğimizin kararını alıyor ve derhal yapalım, diyor."

Bu bilgileri Mustafa Balbay anlattı. Ahmet Tan ise 'ordu alt kademesi ile Doğan Güreş'in söylemlerini' bana aktardı:

"Eğridir'deki Komando Okulunda küçük rütbeli subaylardan tek yıldızlı generale kadar her rütbedeki subay 'Başımıza belayı bıraktılar. Bir kenara çekildiler' benzeri konuşmalar yapıyor.

DEP milletvekilleriyle PKK Meclis'te ve terör örgütüne moral veriyor."

* * *

Genelkurmay Başkanı Güreş, Suudi Arabistan'a gitmeden önce Köşk'e geldi ve Demirel'le konuştu:

Cumhurbaşkanı "Biraz terör konuştuk" dedi.

"Nasıl görünüyor?" diye sordum:

"Çok sağlam görünüyor" dedi Demirel.

"Sıyrılmak istiyorlar mı Güneydoğu olayından?"

"Yok canım. Tam tersine" diye yanıtladı.

Sorunlaşan konu: MİT!

Sedat Ergin telefonda Çiller'in DYP grubundaki sözlerini aktarıp Demirel'den yanıt istediğini söyleyince, doğrusu biraz şaşırdım.

Ergin'e göre Çiller, Apo'nun ateşkes önerisini Demirel hükümetinin kabul ederek PKK'nın toparlanmasına olanak sağladığını söylemişti.

Oysa, Demirel böyle bir konuşmaya yanıt vermek istemiyordu.

"Canım o sırada hükümette olan birileri buna cevap verir" demekle yetindi.

"Örneğin Hikmet Çetin," diyordu.

"Örneğin Necmettin Cevheri" dedim. Hafif güldü, alayı tabii sezmişti. "Evet mesela Necmettin Cevheri" dedi.

Hürriyet (17 Kasım 1993) Tansu Çiller'e atfen "Demirel hükümetinin ateşkesi kabul ettiğini" manşetten verdi.

Başbakanlık derhal açıklama yaptı:

"Başbakan, PKK'nın geçen mart ayında ilan ettiği ateşkesi hükümetin kabul ettiğini, bunun büyük bir hata olduğunu söylememiştir."

Doğan Güreş, hâlâ suç duyurusunda bulundukları 208 kişi hakkında 'muamele yapılmamasından' yakınıyor. Bu kadar kişi arasında Prof. Doğu Erbil de var. Star'ın Kırmızı Koltuk programında –sava göre– 'komuta kademesindekilerin vatan hainliğinden' söz etmiş.

Demirel, "Bunlar da (Genelkurmay'ı gösteriyor) gazetelerde okuduklarını suç duyurusu yapıyorlar" dedi. Laikliğe karşı suçların yasadan DYP-RP-ANAP olaylarıyla çıkarıldığını sadece ilgiyle dinledi. Ne yorum, ne yanıt!

Bu, koalisyonda yeni bir çatlağa neden olabilirdi. Karayalçın, Cumhuriyet'e verdiği demeçte 'ortağın hesap vereceğinden' söz ediyor.

DYP Kongresi yaklaştıkça yeni yeni gelişmeler göze çarpıyor. Örneğin, Özer Çiller, Başbakanlık Konutu'nda delegeleri kabul ediyor. Tansu Çiller adına eşi kulis yapıyor.

Şaşırtıcı bir yanıt aldım Demirel'den:

"Özer Çiller akıllı adam, öyle diyorlar" dedi.

Özer Çiller'le bir görüşme yapmış mıydı, bilmiyorum. Belki kayınço görüşmüştü de izlenimlerini aktarmıştı Demirel'e. Cumhurbaşkanı da 'akıllı adam' yargısına böylece varmıştı.

Türlü olasılıklar geliyor insanın aklına.

17 Kasım Çarşamba günü, yarım saatlik görüşmemizde birinci önemde konu MİT üzerine oldu. Başbakanlıkta danışmanlığa getirilen Nuri Gündeş, bugün Demirel'e geldi. Cumhurbaşkanı "Gündeş bana Sönmez Köksal'ın ayağını kaydırmakla hiçbir ilgisi olmadığını söyledi" dedi.

MİT durulmuyor, Müsteşarla Başbakan arasında sular durulmuyordu.

Sönmez Köksal'ı Demirel 'tutuyor'du.

Oysa Köksal, Gündeş gibi görmüyordu olayları ve öyle düşünmüyordu. Cumhurbaşkanı Sönmez Köksal'ı desteklemesindeki nedeni ve MİT'te olup bitenleri açıkladı:

"Bu adamı (Sönmez Köksal'ı) oraya ben getirdim. Bağdat'ta Büyükelçi iken çok güzel bir rapor verdi. Saddam'ın Kuveyt'i işgal edeceğini önceden bildirdi.

Atandıktan hemen sonra MİT'te ayağını kaydırmaya çalıştıkları zehabına kapıldı. Bana geldi. Anlattı. 'Bırak bunları, işine bak' dedim kendisine. Ama bir türlü bu zehaptan kurtulamadı. Geçenlerde yine geldi. Aynı şeyleri söyledi.

Peki ama MİT Müsteşarını kim değiştirecek? MGK! Kendisine 'Yok böyle bir şey' dedim ve görevini sürdürmesini söyledim.

Ama bir de baktım ki, ertesi günü Daily News'deki başyazıda Sönmez'in bana söyledikleri yazılıyor. O zaman sıtkım sıyrıldı.

Şimdi birini bulmak lazım. Bir sivil. Hem de bu işleri bilen. Müsteşarın iki muavini var. Emre Taner ile Ertuğrul Güven... Bunlar uğraşıyorlar. MİT'te zaten kamplar var.

Askerler MİT'i bir sivil müsteşar getirerek, ellerinden aldık diye zaten bozuk.

Oysa ben Genelkurmay Başkanı'na dedim ki:

'MİT'te hâlâ 2 bin subay çalışıyor. Bunların başına bir general getiriyoruz. Adam terfi derdinde. Gerçekleri söylemiyor, saklıyor. Sonra başımız belaya girdi mi MİT bilgi vermedi oluyor.' (1999'da ilgililerin verdiği bilgiye göre, MİT'te asker sayısı yüzde 1)

Ama bir değişiklikte yine bir sivil atanacak."

Demirel'in MİT'e 'sivil bir müsteşar istemindeki gerekçe' bizzat yaşadığı olaylardan kaynaklanıyordu. Özellikle 12 Mart darbesinden önce Korgeneral (Fuat Doğu) olan müsteşarın terfi derdine düştüğünden söz ederdi. Ama asıl gerekçe "Asker olan müsteşarın askerlerin emrinden çıkamadığı, darbe girişimini (örneğin 12 Mart Muhtırası) sivil otoriteye söyleyemediği" noktalarında toplanıyordu.

12 Mart darbesini daha önceden MİT'ten öğrenememişti. Müsteşar Fuat Doğu ise bana, Başbakan Demirel'e "darbeyi daha önceden bildirdiğini" anlatmıştı. (Bu konularda daha fazla bilgi edinmek isteyenler, Cüneyt Arcayürek'in "Darbeler ve Gizli Servisler" kitabından yararlanabilir.)

Başbakan Çiller ise, bir MGK toplantısında "MİT'ten bilgi gelmediğini, hatta kendisinin MİT'e bilgi verdiğini" söylemiş, tabii basına da bu sözlerini sızdırmıştı.

O günkü izlenimime göre, MİT'e yeni bir müsteşar aranıyordu.

Köksal kendisini savunacak son kaleyi –Cumhurbaşkanı'nı– kaybetmişti.

Ama Köksal, uzun süre MİT'teki görevde kalmayı başardı.

Devlet yaşamındaki dalgalanmalara akıl erdirmek, işte böylesi örneklerden ötürü olanaksızdı.

Sönmez Köksal, film yıldızı Filiz Akın'la evlendikten uzun süre sonra eşinin çok sevdiği Paris'e Büyükelçi olarak gitti.

O gün Demirel'e Prof. Erbil'in hangi içerik ve biçimde söylediğini bilemediğim konuşması nedeniyle suç duyurusundan söz ederken; Demokrat Parti Genel Başkanı ve Net Holding'in sahibi Besim Tibuk'un demecine de değindim. Tibuk, "Bölgedeki 2-3 ili vererek Kürt sorununa çözüm bulmaktan" söz ediyordu. Bir de İbrahim Tatlıses çıkmıştı ortaya. O da PKK ile Türkiye arasında arabulucu olabileceğine ve Kürt devleti kurulması olasılığına değinmişti.

Demirel, Tibuk'tan söz edince 'başka bir etnik kökenden' söz etti.

Tatlıses'in de o günlerde Kürtçe türküler söyleyerek öyle konuşmalar yapmasına hayli bozuktu.

Bir gün keyifli anında bana, Tatlıses'e 'Kürt değil, Arap olduğunu' söylediğini anlattı.

Bir ara tuvalete giderken durdu, döndü ve;

"13 Haziranın Allah belasını versin" dedi. 13 Haziran Çiller'in DYP'ye Genel Başkan seçildiği gündü.

Sürüp giden bozuk gelişmelerin 13 Haziranda başladığına inanıyordu.

Çiller'le bu ülkenin yönetilemeyeceğine kesin gözle bakıyordu. Bu tepki, bu görüş açısından değerlendirilebilirdi.

Bir başka ek yaptı sözlerine:

"Cindoruk'un" diye başladı: "Genel Başkanlığa yanaşmayacağını da ilk kez sen söyledin bana."

Pek çok şey söylemiştim Demirel'e.

Cindoruk, bunlardan sadece biriydi.

* * *

Kasım ayı ortalarında gelecek yıla damgasını vuracak olaylardan birinin ilk işaretleri alınmaya başlandı.

Genelkurmay Başkanı Güreş'in süresi Ağustos 1994'te sona eriyordu.

Başbakanlık çevrelerinden gelen haberlere göre, Güreş'in 'görev süresi bir yıl uzatılacak'tı.

Başka söylentiler de vardı: Ankara, Kirazlıdere'de bir orduevi ve emekli Genelkurmay Başkanlarının topluca korunmalarını sağlamak için lojmanlar inşa edileceği haberleri vardı. İstanbul Fenerbahçe'de de aynı biçimde 'güvenli' evler yapılması söz konusuydu.

Eleştiriye dayanıksızlığın nedeni

Ve, o gün Cumhurbaşkanı Demirel âdeta patladı!

(18 Kasım 1993) Sabah çağrıldık. Ömer geldi, Ahmet Sarp, tabii Seçkinöz...

Ömer'le bana, ötekiler gelmeden önce Panorama dergisinin son sayısının kapağının ve içeride yayımlanan uzunca bir yazının fotokopilerini verdi.

Bizi çalışma odasının karşısındaki bir başka odaya gönderdi. Diğerleri de gelmişti.

Fotokopilere şöyle bir göz attım. Öncelikle derginin kapağı ilginçti. "Riziko Cumhuriyeti" yazısı büyük harflerle kapağın altında görülüyor ve şu vurgulamalar yer alıyordu:

"Her şeyi seyreden sembolik bir Cumhurbaşkanı'nı onaylıyor musunuz? Değişim diye başlattığı çizgiden sürekli uzaklaşan bir Başbakan içinize siniyor mu? Başbakanı otuz erkeğe bedel bulan bir Genelkurmay Başkanı ölçüyü nasıl tespit etmiş olabilir? Mesut Yılmaz'ın genç göründüğü nüfus kâğıdında bir yanlışlık olduğunu düşünmüyor musunuz? Kürtleri katlederek Kürt devleti kurmayı hedefleyen Apo ile kim hangi kuyuya iner?"

Yazı tümüyle eleştiri yazısıydı. Sadece Cumhurbaşkanı'nı değil, Türkiye'nin hemen bütün kurumlarını, o kurumların başında olanları irdeliyor, eleştiriyordu.

Şöyle başlıyordu:

"Parça parça edilmiş büyük bir imparatorluğun küllerinden yaratılan Cumhuriyet, titrek, heyecanlı, korkulu ama bugün bizlere tuhaf gelecek şekilde güvenliydi. Nal çivisi bile üretmeyen, askeri nalbant mektebini bitirenlerin büyük ilgi gördüğü, sermayedar olsunlar diye arkalarından itilen, teknolojinin t'sinden habersiz o dönemin insanları, bugün daha güven verici görünüyorlar.

Neden acaba?"

Soruya kimi kısa yanıtlar veren yazı şöyle sürüyor:

"Üzerinden şunca yıl geçti: Yıllardan 1993, aylardan Kasım.

Kronik enflasyonla yaşamaya alıştık: artık hiçbir özelliği yok onun.

Ölçümler kalkınma hızının sıkı bir trend izlediğini gösteriyor.

Nüfusun yüzde 70 küsuru 35 yaşın altında: genç, dinamik, uyanık, çalışkan, yaratıcı ve hiç de fena olmayan bir düzeyde, eğitilmiş. Çoktandır kavradığı bir esas da var: girişimcilik. 'Bilgi'nin silah olduğunun da domuz gibi farkında.

30 milyar dolara yaklaşan ithalat yapılacak bu yıl. Bu ithalatı karşılamaktan uzak da olsa ele avuca gelen miktarda ihracat söz konusu.

Dünya listelerine girenler bir yana bırakıldığında bile bir kalemde yazılabilecek yüzlerce iş adamı yetişti: dünyanın her tarafıyla ilgililer, her yanda kolları bacakları var... Güney Afrika Cumhuriyeti'nden bile çağrı alıyorlar... Vergilerini, sigorta primlerini, kredi borçlarını ödemiyorlar, o ayrı mesele...

Ancak iş dönüp dolaşıp devlet makinasına ve ona hükmedenlere geliyor ki bu, fecaatin ta kendisi. Nasıl olabilmişse olmuş, bu devlet ehliyet sahibi, rota çizip harita okuyabilen, ufku gözleyebilen ve güzergâhı ona göre ayarlayabilen makinistler yetiştirememiş. Belediye başkanı çuval dolusu entrika çeviren genel müdüründen habersizdir. Milli Eğitim Bakanlığı yanlış yazarın yanlış kitabını yıllarca yayımlar. Milli Savunma Bakanı Genelkurmay Başkanından talimat bekler. Sosyal Güvenlik Bakanının 'irtikaba iştirak' suçundan dolayı dokunulmazlığının kaldırılması istenir. Sağlık Bakanı törenle fotoko-

pi makinası hizmete açar. Bayındırlık Bakanı bir genelgeyle kar yağışını engelletir vs...

Bakanlar Kurulu bu türden insanlardan oluşunca Genelkurmay çevrelerinin Başbakanı değerlendirmesi daha da anlam kazanıyor: 'Ele aldığımız konularda son derece cesur davranıyor. Otuz erkeği cebinden çıkarır...'

Bu, büyük heyecanlarla önce partisinin, ardından hükümetin başına getirilen Tansu Çiller'in, hükümetini nasıl oluşturduğunu, zihniyetinin ne olduğunu da açıkça gösteriyor: Genelkurmay çevrelerinin değerlendirmesi eğer doğruysa –ki yanlış olduğunu ortaya koyan örnekler yok– Başbakan, kadrosuna, cebinde taşıyabileceği çaptaki siyasileri almış. Nitekim yakın zaman gelişmelerinin ardından, 'Her şeyi ben yaparım, yapacağım' edasıyla davranması ortaklaşa sorumluluk taşıdıkları arkadaşlarına ne anlam yüklediğinin de bir başka kanıtı.

Böyle olunca, yaşanan günlerin bu çapaçulluğunun ardında kesin olarak Başbakan'ın kendisini görmek mecburi oluyor. Demeçleri ve eyleminden hareketle teşhis edilecek olursa, o da, beyninin yarısı Volkan Vural, öteki yarısı Osman Ünsal olan bir bileşim. Ortada bir 'kendi' olduğunu gösteren ne var?.. Canı sıkıldıkça bürokrata takıyor, onu alıp ötekini getiriyor ama bir arpa boyu farklılık görebilene aşkolsun."

Çiller'e hak ettiği iğneler yöneltildikten sonra bölücülük ele alınıyor:

"Bürokrasinin tutucu ve hantal bir makina olduğunu bilmeyen yok. Ancak neyi nasıl yapacağını bilemeyen bir hükümetin bürokrata heyecan vereceğini düşünmek de haddinden fazla iyimserlik olur: "Bununla olmayacak bu iş" dendiği anda dişliler kırılmaya başlar.

İnsan, Türkiye'nin yönetimine talip olmuş bir kişide, açık seçik görünen bir vizyon arıyor: dünyaya konulmuş doğru bir teşhis, bu dünyanın içinde büyük umutlar vaadeden Türkiye'ye konulmuş doğru bir teşhis ve bu doğrular içinde sorunlara bulunan tutarlı çözümler... Oysa geldiği ilk günden beri gaflarla başlayan yalpalama elan sürüyor: PKK sorununu nasıl çözecek, bilinmiyor! Acaba Bask mo-

deliyle mi çözseniz daha iyi olur, askeri üstlerine sürerek mi daha başarılı olunur, demokratik bir yaklaşımla kamuoyunun değerlendirmesi mi esas alınmalıdır, yoksa sorunun çözümü uluslararası çıkarlar/stratejiler düzeyinde mi gizlidir? Kuşkusuz bunlar sorunun çözümü bakımından her zaman göz önünde bulundurulması gereken boyutlar ama hükümet hangisini daha öncelikli buluyor? Bunu görebilmek mümkün değil. Ortada görünen sadece asker. Ancak asker, kendiliğinden bir çözüm!.. Vatanı koruyup kollamak onların asli görevi: vuruyor, kırıyor, bombalıyor.

Sivil olarak hükümet ne yapıyor?"

Süren bölümlerde sistem hırpalanıyor, milletvekilleri topa tutuluyor, dış ilişkilere değiniliyor:

"Dış ilişkiler bir başka âlem. Başbakan yaptığı yurt dışı ziyaretlerinin hepsinden tersyüz olarak geri döndü. En son, Somali'den askeri çekmek sevdasındaydık ama uzun sürmedi bu da: sonunda 'daha asker lazım mı'ya geldik.

Bugünün Türkiye'sinin hiç de hak etmediği böyle bir çapaçulluğu sadece hükümete yüklemek belki fazla vicdansızca. Çünkü onu içinden çıkaran bir sistem var: Siyasi partiler, seçim sistemi, Meclis, Yargı, Köşk... Altyapı bozuksa yukardakiler ne yapsın? Partilerin fikirleri olduğu gibi görünüyorsa da paraları yok. Para zenginde var. Zengin, parasını bedava kullandırmıyor: Ya sen devlet kaynaklarından yararlandır ya da ben milletvekili olayım yararlanacağım kaynakları kendim bulup çıkartayım... Kesesi dışında gerçekten vatan-millet için çalıştığını görebileceğimiz kaç tane milletvekili var Meclis'te? Bütün erken seçim arayışları sürecine şöyle bir bakıverince, milletvekilinin hep 'dönemini tamamlama' peşinde olduğu görülüyor: 'Şu kadar milyar harcadım, bunu çıkarmadan bir yere gitmem' diyenlerin beyanlarını okuduk, dinledik... Görevden anlaşılan bu olunca, o insanlardan vizyon beklemek anlamsızlaşıyor. İşte en son yaşanan örnek: 10 Kasım'da Anıtkabir'deki törene katılan milletvekili sayısı sadece 40 civarında imiş: seçilmişlerin onbirde birinden daha az... Meclis'teki 450 kişiden böyle bir ihtiram duruşunda bulunmayı beklemek, riyakârlığı teşvik etmekten başka bir sonuç getirmez kuş-

kusuz: ama mevcut durum da bu. Acaba bir sorgulansa, Atatürk üzerine iki çift lafı kaç tanesi biraraya getirebilir?..

Düşünmek ve anlamak bir yana, 'okuma-yazma bildikleri' bile şüpheli insanların meydanı izlenimi veren Meclis, bugün ne yazık ki birkaç milletvekili ve başkanı nedeniyle itibarlı. O kadar ki bu Mecliste kanun metni yazmayı bilen olmadığından şikâyetler var.

Seçim sistemi bir başka garabet: güya millet, vekilini seçiyor ama her nedense o vekil hiçbir zaman iradesini kullanamıyor: sayın başkana karşı fikir serdetmek intihar etmek gibi bir şey. Bu da her yiğidin harcı değil. Sonuç? Salla başını al maaşını... Bu memlekette demokrasiden anlaşılan, ne yazık ki hep bu olmuş. Lider 'düşünür,' ötekiler el kaldırır, o kadar."

Sıra Köşk'e ve doğal olarak Cumhurbaşkanı'na geliyor:

"Bugün Çankaya Köşkü'nde oturan, kahvaltılarını balkonda yapan ve Türkiye'nin birliği ve bütünlüğü için dua eden, âhiliğin en üst mertebesinden kuşak taşıyan Süleyman Demirel, memleketin mevcut yapısının iyiden iyiye kök salmasındaki en büyük figürlerden biriydi: 'en büyük lider, başka büyük yok' sloganı onu iyi tarif ediyor. Böyle bir selefin halefi olmak, üstelik de tecrübesiz ve genç bir yaşta insana az bir yük getirmez. Parti bir yana, neredeyse tümüyle devlet makinası ona göre şekillenmiştir çünkü. O kadar ki, yenisinin gözden çıkardığı bürokratlara eskisi Köşk'te kadro açar...

Eski ve 'yeni' zihniyet arasındaki bu çekişmenin en son örneği, elemanından bilgi alamayan MİT Müsteşarı oldu. Köşk'te yapılan, Müsteşarın da bulunduğu toplantıda Başbakan, Müsteşarını yerin dibine geçiriyor: 'Bize İran ve Irak'tan hiçbir istihbarat gelmiyor. Teşkilatın beş bin çalışanı var. Ama elimizde doğru dürüst hiçbir bilgi yok. Bazen ben onlara bilgi veriyorum' diyor, değiştirmeyi imâ ediyor ama Cumhurbaşkanı buna engel oluyor. Belki de Müsteşarın toplayıp Başbakana iletemediği bilginin, başka bir şekilde Köşk'e ulaşma yolu vardı. Çünkü Cumhurbaşkanı, 'Güneydoğu'da yaygın bir kalkışma var, bununla mücadele hükümetin değil, devletin. Dolayısıyla Cumhurbaşkanının görevidir...' diyor. Ve ona göre devlet zaaf içinde değil. O yüzden yararından çok zarar getirdiği her fırsatta

büyük harflerle dile getirilen koruculuk sisteminin bir benzeri Erzurum'un köylerine kadar getirilmiş durumda: köylülere kalaşnikof silahlar veriliyor, 'koruyun kendinizi' diye: beş bine doğru giden faili meçhul cinayet. PKK terörüne karşı MİT ile CIA arasında kurulması istenen yakın işbirliği, şunca askerden sonra bir generalin öldürülmesi vesaire de bir zaaf göstergesi değil, ona göre."

Tabii, ana muhalefet de yazıda nasibini alıyor:

"Bir de işin muhalefet cephesi var. Bütün partilerin öteki partilere muhalif olduğu mevcut durumda, kastedilen cephe: Anavatan Partisi. Türkiye'nin en hızlı ve yenilikçi partisi imajı veren ANAP, bu bünyeden çıktığına göre o da hızlı ve yenilikçidir diyerek Mesut Yılmaz'ı başına getirdi. Ancak iliğine kemiğine devletin asık yüzlü ve ağır ciddiyetinin sindiği bu Mülkiyeli liderin nüfus kâğıdından ötede bir gençliğinin olmadığı kısa sürede ortaya çıktı. Tecrübeli, oturaklı, dengeli devlet adamını oynama merakı, kısa sürede, kendisinden beklenenlerin, biraz abartılı olduğunu gösterdi. Sanki Demirel'in üzerinde fazla oynanmış bir kopyası. Başkalarının başarısızlığı üzerine iktidar arayan yaklaşımıyla 'yeni ve ümit veren' bir lider olmaktan giderek uzaklaşıyor. Belki de Türk iç politikası için 'yeterli'nin de üstünde bir performansı var ama bugünün Türkiye'si acaba böyle bir ölçüye fit midir?

Tabii bütün bunların arkasında yatan bir de Apo var ki başlı başına bir fenomen. Şimdiye kadar çoluk çocuk, genç yaşlı demeden 'marifetli' bir şekilde insan öldürmenin ötesinde bir becerisine tanık olunmayan Apo, sanki biraz işlevini tamamlamış gibi görünüyor. Bazılarına göre, birilerinin arzuları gerçeklik kazanmaya başladı, bundan sonra Apo'ya gerek kalmayacak gibi görünüyor: PKK bir süre sonra kesin olarak ateşkes ilan edecek ve bitmiş bir Kürt isyanı olarak tarihin sayfaları arasında yer alacak. Ancak bunun böyle olabilmesi için birtakım koşulların yerine getirilmesi gerekiyor. Yani Apo'nun istikbali Alman-İngiliz mihverine göre başka, Rus-Amerikan mihverine göre başka çizgilerde gelişecek. Ancak hali hazır vaziyette kendisinin artık zirveden inmekte olduğuna ilişkin izlenimler güçleniyor."

Yazı şöyle bağlanıyor:

"Devlerin tepişmesi bittikten sonra, belki de Türkiye'nin sorunu kendiliğinden ortadan kalkacak: geride şunca ölü, bunca zarar ve kazanç diye sunulacak kırık dökük birkaç şey. Belirlemekten aciz kalan Türkiye, bu görünen tablosuyla belirlenecek.

Çok şey kaybedecek mi?

Çok değil: sadece, gerçekleşme olasılığı hiç de küçük olmayan büyük umutlarını!.. Ama yine de ufka güvenle bakmakta yarar var. En azından bu hımbıl yaşlı kuşak bir süre sonra bütün iktidar mekanizmalarının başından çekilip gidecek ve gelen gençlik kesinlikle onları aratmayacak. Ayrıca Cumhuriyet 70 yıl önce kurulurken de Ortadoğu petrollerinden uzak tutulmuştu. 70 yıl sonra da Kafkas petrollerinden uzaklaştırılır ve kendi yağıyla kavrulur durur."

* * *

Gazeteci olarak dergideki irdelemelerin pek çoğuna katılmamak olanaksızdı.

Üstelik, Çankaya'ya fazla yüklenmeyen bir izlenim veriyordu yazı.

Ama Cumhurbaşkanı yazının tümüne –ve doğrusu özellikle kendine yöneltilen eleştirilere– fena halde takmıştı.

Kapaktaki "Her şeyi seyreden sembolik bir Cumhurbaşkanı'nı onaylıyor musunuz?" cümlesi, Demirel'i fena halde sinirlendirmeye yetmişti.

Toplantı odasında biraraya geldiğimizde; Demirel, bize verdiği fotokopileri Ahmet Sarp'a da verdi ve sordu:

"Kimin bu dergi?"

Ömer bir isim söyledi. Ben derginin, Ahmet Özal'ın Interpres Grubuna dahil olduğunu söyledim. Durdu, bir süre düşündü ya da aklından neler geçtiyse;

"Bunlar beni sanki yukarda oturur, hiçbir şey yapmaz, sadece olan biteni izler gibi gösteriyorlar" dedi. Cebinden küçük Anayasa kitabını çıkardı:

"İşte Anayasa" dedi: "Ben buna göre davranıyorum. Anayasal konumum neyse onu yerine getiriyorum."

Hiddetlenmişti, kızmıştı, belki de sinirlenmişti.

Hedef birden değişti ve Demirel, doğrudan Ahmet Özal'a yüklendi.

"Ben buraya babası gibi hiçbir partinin seçimine katılmadığı, yüzde 21.75 oy desteğiyle gelmedim. Beni, 443 sandalyeli Meclis'te 243 oyla seçtiler" dedi.

Yakınındaydım. Şöyle bir durdu. Odaya sessizlik egemendi. Cumhurbaşkanı konuşuyor, kuşkusuz biz saygıyla dinliyorduk. Konuşmasını tamamlamasını, bize söz vermesini bekliyorduk ki, pes bir sesle şunu dediğini duydum:

"Bir de bana gelip 'Siyasete gireceğim,' diyor."

İki gün önce Ahmet Özal 'Amca' dediği Demirel'i Köşk'te ziyaret etmişti.

Sonra... "Okuyun bu yazıyı, bana görüşlerinizi bildirin" diye talimat verdi.

Ama yazıyla ilgili irdelemelerini sürdürüyordu Demirel:

"Ama bu kafa, 12 Mart zihniyeti... 12 Mart!" diye yeniden söze girdi:

" 'Halaskâr Zabitan' beyannamesi neyse bu yazı da o... Uçurumun kenarına gelen ülkeyi kurtarmak! (Bana döndü) Senin kitaplarında, sanırım 6. ciltte Halaskâr Zabitan beyannamesinin tam metni var, onu getirtiyorum."

Bu sözleriyle, sanki bugünlerde yine 12 Mart öncesine benzer bir havanın yaratılmaya uğraşıldığını anlatmaya çalışıyordu.

'Uçurumun kenarına gelen ülkeyi' kurtarmak için bir darbe olasılığı yaratılmak isteniliyordu. Tabii sinirli ve hiddetli halini soluyunca, ister istemez Cumhurbaşkanı'nın sürekli yinelenen darbe olasılığından böyle sinirlendiği akla geliyordu.

Kolay değil, iki darbe yaşamış bir insandı Demirel.

Cumhurbaşkanı'ndan çok Genelkurmay Başkanı'na yönelen eleştiriler vardı yazıda. Üstelik hayli ağır bir yazım biçimiyle...

Doğan Güreş bana göre, bal gibi politika yapıyordu.

Demirel'e bu açıdan kimi görüşler aktardım. Israrla bir Genelkurmay Başkanının politika yapamayacağını, örneğin hükümet başkanını ne övmeye ne de eleştirmeye hakkı olmadığını söyledim. Ge-

nelkurmay Başkanı uyarılmalıydı. Yoksa bu gidişle ordu etkisi giderek tırmanabilirdi.

Güreş'in, Başbakan Çiller'i bu denli övmesinin bir gerekçesi, bir mantığı olmalıydı:

1993 yılının Kasım ayında aklıma takılan önemli olasılık şuydu:

Doğan Güreş Paşa'nın görev süresinin bir yıl daha uzatılacağından niçin bu kadar söz ediliyor, üzerinde tartışmalar ve konuşmalar yapılıyordu?

Cumhurbaşkanı'na da aynı soruyu yineledim.

* * *

Halk arasında sık sık kullanılan bir sözcük son günlere uygun: İşler kötüye gidince 'çarşaflamak' deyimi kullanılmaz mı?

Türkiye'de işler tam anlamıyla 'çarşaflamıştı.'

Her kafadan bir ses, daha doğrusu her kafadan PKK terörünü önleyecek yeni bir çözüm ya da çözümler demeti çıkıyordu.

Son olarak ANAP'tan bir 'terör deklerasyonu' kamuoyuna sunuldu.

"Olağanüstü hal kaldırılmalı – İstihbaratlar tek merkezde toplanmalı – Teröristlere özel tip cezaevi yapılmalı – Bölgedeki vatandaşların zararları tazmin edilmeli – Sınır ticareti yeniden başlatılmalı – Kürt kökenli vatandaşların kendilerini doğrudan ifade edebilmelerini sağlayacak düzenlemeler yapılmalı – Bölgeye yönelik stratejik ve bilimsel araştırma kurumları oluşturulmalı – Yerel yönetimler reform programı uygulanmalı."

'12 Mart kafası'

Demirel (19 Kaşım 1993) İstanbul'a gidiyor. 20 Kasımda DYP Kongresi başlayacak, Başkent'te bulunmak istemiyor.

Sabah İsmet Sezgin'i aradım:

"Yine bizi 'durun bakalım' diye oyaladı Süleyman Demirel" diyordu. Peki ama ne diyebilirdi? Çindoruk'u –söylentiye göre– 'iktidar korkusu' sarmış. Demirel kimi öne itebilir?

Dün bana, Sedat Ergin'e söylediklerini aktarıyordu. "İstanbul'a gidiyorum" demiş Sedat'a: "Bir aday çıksa, hiç ilgim olmasa bile 15 oy alsa 'İşte Demirel'in oyu bu kadarmış' diye yazacaksınız. Şimdi beni artık kongreye karıştıramazsınız. Üstelik hiç ilgim yok."

Demirel'le görüşmemizde söz döndü dolaştı; Panorama'ya geldi. Ömer uzun bir konuşma yaparak görüşlerini sıraladı. Ona göre de Cumhurbaşkanı fazla eleştirilmiyordu. Fakat Demirel derhal derginin kapağındaki ifadeyi anımsattı.

O tek cümle Demirel'e fena halde dokunmuştu.

Bu türden yazıları fazla önemsememek gerektiğini de söyledi Ömer. Birçok gazeteciden görüşme istemi gelmişti. Bu arada Panorama'dan da. Yanıt vermedi Demirel.

Demirel'e sıraladığım görüşler arasında şunlar vardı:

Bence asıl konu Genelkurmay Başkanıydı. Yazı, Demirel'e değinirken Anayasa'yı dikkate almadan yazılmıştı. TSK'nın eleştirilmemesi yazıda bir boşluk meydana getiriyordu.

Cumhurbaşkanı'nın yaklaşımı başka içerikteydi:

"Benim derdim 'o kafa' ile... Kurallar var. O kurallar işliyor ve işleyecek" dedi.

İstanbul'da ilk fırsatta 'o kafaya' yani 12 Mart kafasına değineceğini söylüyordu. Nerede ve ne zaman? Anlaşılıyor ki; Halaskâr Zabitan ve 12 Mart 'kafası' ile ilgili konuşmayı 20 Kasım 1993'de Mehmetali Birand'la yapacağı söyleşide söyleyecekti. Birand'ın hazırladığı 1960-73 yılları arasını içeren dizide konuşacaktı bunları...

"Siz" dedim." Zaten 30 yıldır kuralları savunuyorsunuz."

"Evet" dedi, "30 yıldır."

Ama güncel olaylardan da sıyrılamıyorduk. Doğan Güreş'in Başbakan'la ilgili sözleri ve görev süresinin uzatılmasını isteyen söylemleri... Örneğin yazılmaması kaydıyla Sedat Ergin'e Doğan Güreş, "Ben zaten son uzatma yapılırken iki yıllık fiilen Genelkurmay Başkanı idim. Bu yıl tamamlanınca 3 yıl olacak. Fiili olarak yine sürem var. İsterlerse bir yasa çıkarıp bir yıl daha uzatabilirler" demişti.

Güreş'e niçin bir uyarı yapılamıyor veya söylediklerine karşı çıkılmıyordu?

TSK, bütünüyle Güreş gibi mi düşünüyordu:

'Çiller bir kadın ama, 30 erkeğe bedel!'

Oysa bu gelişmeleri söylediğim zaman Demirel hemen söze girmiş ve:

"Bu bir yılı bile kanun hükmünde kararnameyle, yasallığı kuşkulu. Yeni bir yıl daha nasıl olacakmış?" demişti.

Demirel, 'hadi canım sen de' havasında.

Ne çare; uzatıldı!

* * *

1994 yılında 'bir başka uzatma olayı' daha sahneye ilk adımını attı.

Tabii hiçbir zaman açıkça söylenmedi, hatta duyumsatılmadı ama, Köşk'ün Genelkurmay Başkanı'ndan, Genelkurmay Başkanı'nın da Köşk'ten 'pek fazla hazzetmediği' seziliyordu.

* * *

Lider sıfatıyla politika yapan siyasetçilerin kimilerinde, yakından izlediğim için rahatlıkla söyleyebilirim ki örneğin Demirel'de, 'umutsuz bir olayın etkisini hafifletebilmek için aynı nitelikte bir olayı umut gibi gösteren' doğanın bahşettiği yetenekler var.

Örnek verebilirim: Cumhurbaşkanı İstanbul'da (19 Kasım 1993 Cumartesi).

Bir gün sonra DYP Kongresi toplanacak. Fakat, Tansu Çiller'in Genel Başkanlığa yeniden, hem de hiç zorlanmadan seçilmesi bekleniyor.

Demirel'e "DYP Kongresinin düşük tansiyonlu ve renksiz bir kongre olacağını" söylüyorum. Cevheri'nin, İsmet Sezgin'in, hatta Köksal'ın isteksizliğini anlatıyorum. Cavit Çağlar'ı... Basında Bakan olacağına değinen haberleri...

Demirel birden DYP Kongresi ile ilgili önemli bir vurgulama yaptı:

"Bu kongre geçici bir kongre" dedi: "Sen asıl bu kongreden sonrasına bak. Tansu gider ve yenisi gelir."

Demirel de Olağan Kongrede Çiller'in Genel Başkanlığı yitirmeyeceğine artık inanıyor. Çevresindekilere egemen karamsarlığı yırtıp atmaları için gelecek günlerin olası umutlara gebe olduğunu söylüyor.

Cumhurbaşkanı, ilk hedef olarak marttaki yerel seçimlerde Çiller'in uğrayacağı hezimetten sonra DYP'de 'yeni bir değişim' olacağı havasını veriyor.

Liderlerin çevrelerindekileri sürekli kendine bağlı kılmalarındaki ince ayara bir örnek bu davranış ve sözler...

Yiten bir olanağı olası bir umutla geçiştirmek. İşte lider karizmasındaki gizem!

* * *

Köşk'teki 'iç bünye görüşmeleri' veya darbe üzerine irdelemelerin duygusal yönleri elbette kapalı kapılar arkasında kalıyordu.

Cumhurbaşkanı, elbette iç bünyedeki davranış ve sözlerini 'dışarda' yineleyemezdi.

Gazeteci Fatih Çekirge'nin sorularına verdiği yanıtlar Cumhurbaşkanı'nın kamuoyuna, darbe ve DYP Kongresiyle ilgili 'resmi görüşlerini' yansıtıyordu (20 Kasım 1993):

Soru: Son günlerde bir 'askeri tesir', 'darbe geliyor', 'örtülü muhtıra' gibi sözler yayılıyor. Hatta Anamuhalefet Partisi Genel Başkanı ve bazı siyasetçiler de bununla ilgili açıklamalar yapıyorlar. Siz ne diyorsunuz?

Demirel: Askeri müdahale, darbe ya da siyasette askeri tesir artıyormuş gibi laflar salatadır. Bu lafların hiçbir değeri yoktur. Silahlı Kuvvetler Anayasal bir kurumdur. Görev ve sorumlulukları bellidir. Darbe söylentileri inançsızlıktan kaynaklanıyor. Ben buradayım işte. O iş bir daha olmaz diyorum.

Silahlı Kuvvetler öyle rastgele birisinin aklına gelip de "Hadi bu kuvveti kullanalım" diyeceği bir kurum değildir. Bundan şüpheye düşe düşe sonunda sistemi tahrip ediyoruz. O olmayacak yeniden. Ama bu devlete inançsızlığı nereye kadar götüreceğiz? Biz ne yapalım? T.C. Devleti bir Anayasa Devleti ise bu, kurumlardan müteşekkildir. Eğer bu çerçeveye ters düşen bir şey varsa bunu ortaya koymak lazım. Askeri tesir neredeymiş?

Soru: Peki siz Cumhurbaşkanı olarak ne diyorsunuz?

Demirel: Cumhurbaşkanı ne kraldır, ne padişahtır, ne diktatördür. Bu, bir sistem. Bu sistemin işleyişi hakkında en küçük bir ma-

hal yok. Bundan, şüpheye düşe düşe sonunda sistemi tahrip ediyoruz. O olmayacak yeniden. Bu kadar inançsızlık olur mu? Kim şüpheye düşüyorsa inançsızlığın içindedir. Bu inançsızlıktan kurtulamadıkça rahatlayamayacağız. Peki acaba başımızı devekuşu gibi kuma mı sokuyoruz? Türkiye'de bugün sorunları tartışan bir parlamento var. Görevinin başında bir hükümet var. İşini yapan bir Cumhurbaşkanı var. Bunların hiçbiri buraya kendiliğinden gelip oturmadı. Milletin iradesiyle geldi. Hür olmaktan bunalıyoruz. Hür olmaktan şikâyet ediyoruz.

Soru: Bir de Mart Yerel Seçimlerinde sandıktan PKK çıkarsa ne olacak sorusu var.

Demirel: PKK seçime giriyor değil ki. PKK illegal bir teşkilat. Sandıktan çıkanı PKK çıktı diye yorumlarsan o başka iş. O zaman sandığa PKK girecek diye yorumlayanı seçime sokmazsınız.

Soru: Ama seçime girerken PKK'lı olduğunu değil de, çıktıktan sonra PKK'lı olduğunu söylerse ne yapacaksınız?

Demirel: Onun da tedbiri var. Türkiye Cumhuriyeti Devleti bu. Devlete yönelmiş bir husumete müsaade etmez. Hiçbir devlet de etmez. Her şeyin tedbiri var.

Soru: Bu tedbirler arasında seçimlerin ertelenmesi gibi bir şey de var mı?

Demirel: Mart seçiminin olmaması için Anayasa tadili lazım. Seçimlerin öne alınması için bir Anayasa tadili yapıldı biliyorsunuz. Referandumda halk, zamanında seçim yapılmamasını reddetti. Şimdi halkın zamanından sonra seçim yapılmasını kabul edeceğini sanmıyorum. Gerçi 300'ü aşan oyla eğer Anayasa tadili yapılırsa Cumhurbaşkanı bunu referanduma sevketmezse referandum olmaz. Bu ülkenin bir şablonu var. Bu şablonun dışında bir şey aramamak lazım.

Soru: Mart seçimlerini PKK'nın mini bir referandum haline getireceği söyleniyor...

Demirel: Bunları her gün duyacaksınız. Eleştireceksiniz. Üzerinde yorum yapacaksınız. Ama bunlar Devletten şüphe noktasına varmamalı. Yani bunları duyunca "Eyvah, Devlet yandı. Devlet bu işin hakkından gelemedi" gibi bir şüpheye düşmeyeceksiniz.

Soru: Örneğin Milli Savunma Bakanlığı'nda seçim toplantısı

yapılıyor ve bunlar dile getiriliyor. Adam, seçimlerde PKK'lıyım demeden seçime girer ve çıkarsa ne olacak? Seçimlere bağımsız olarak girerse...

Demirel: Evet, girebilir. Ama PKK seçime girmemişse... Ve sonra sandıktan çıktıktan sonra "Ben PKK'lıyım" derse ona göre de tedbir alırsınız.

Soru: Ama orayla ilgili ciddi bir sıkıntı var. Seçimin güvenliğinden başka normal yaşama kadar bir sorun var.

Demirel: Ülkenin kolu ağrıyor ama başı sağlam derim. Ama vücudun bir uzvu ağrıyor diye "Eyvah biz ölmüşüz" demenin anlamı var mı? Türk Milleti bugün Devleti dinliyor. Paniğe kapılıp, sağa sola başını vurmuyor. Devletin bu işle ne kadar ciddi meşgul olduğunu biliyorlar. Paniğe kapılmaya gerek yok. Türk Milleti de paniğe kapılmış değildir. Bana gelen müracaatlar, telefonlar, fakslar hiçbir şekilde panik göstermiyor.

Soru: DYP Kongresi için ne diyorsunuz?

Demirel: Ben tarafsız bir Cumhurbaşkanıyım. DYP delegelerinin yapacağı bir kongredir. Binaenaleyh, DYP Kongresinden benim uzaktan yakından bir ilgim olmaz.

Soru: Sizden yine ışık isteyenler oluyor mu?

Demirel: Işıklık bir durum yok ki. Işıklık bir durum olsa bile benden isteseler de istemeseler de bir şey yine icat edilir. Işık verdi de, vermedi de diye bir sürü gürültüler çıkar.

Laiklik tehlikede

Ne ki, darbe söylentilerinin ateşi bir türlü sönmüyordu. Demirel'in söylemlerine karşın, 'darbe olasılığı' artık kapalı kapılar arkasından çıkmış, Meclis koridorlarında her adım başı konuşulan bir konu olmuştu.

(23 Kasım 1993) ANAP grubunda Genel Başkan Mesut Yılmaz; "Çiller'in 'Türkiye'nin en önemli meselesi demokrasidir' şeklindeki sözlerinden endişeye kapıldığını" söylüyor ve "Bizim bilmediğimiz bir şey mi var? Türkiye'de darbe olasılığı mı var?" diye soruyordu.

Bu arada Türkiye'deki en büyük tehlike yavaş yavaş, adım adım ilerliyordu.

Hem de dışardan maddi manevi destek görerek...

Cumhuriyet kurulduğundan beri en büyük tehlike: İrtica!

Yavaş yavaş, adım adım ilerliyordu.

* * *

ABD, Türkiye'deki dinsel gelişmelere birden büyük merak sarmıştı.

Büyükelçi Abramowitz'in ve öteki ABD Büyükelçilerinin ne kadar Türk dostu olduğu her zaman sorgulanmıştı.

Gazete haberinin başlığı şuydu:

"ABD Elçisi Genel Vali mi?"

Sonra ayrıntılar:

"Bundan önceki ABD Elçisi Abramowitz 'RP daha da gelişecek. Ancak Erbakan'ı başından alın' sözleriyle ünlenmiş, Türkiye'nin egemenlik anlayışını ayaklar altına alan bu açıklamalara yetkililer maalesef seslerini bile çıkarmamışlardı. Şimdi ABD'nin görevdeki elçisi hem Çekiç Güç-PKK ilişkilerini organize etmek hem de Refah'ın bölgedeki gücünü incelemek için yine Güneydoğu'ya gidiyor. Ne yazık ki, Türkiye'yi yönettiğini iddia eden yetkililerin buna da sesi çıkmıyor. Durum bu olunca Amerikan Elçisinin elçiden ziyade 'Genel Vali' gibi davranması dikkat çekici bulunuyor."

Ardından kimi açıklamalar geliyor.

"Kurtuluş Refah Partisi'nde: Halkın Refah Partisi'ne olan güveni ve Refah'ı kurtuluş reçetesi olarak görmesi başta dış güçler olmak üzere onların içerdeki uzantılarını da harekete geçirdi. Şimdi herkes sahte anketler, palavra senaryolar ve düzmece raporlarla RP'nin hızlı yükselişini önlemeye çalışıyor.

Amerika harekete geçti: RP'nin başarısını engellemek için harekete geçenlerin başında Amerika geliyor. (Oysa parmağını bile oynatmadı – Ilımlı İslama yeşil ışık yakmayı sürdürdü.) Marttaki yerel seçimler yaklaşırken ABD Büyükelçisi Richard Clark Barkley, altı kişilik heyetle sürpriz bir şekilde Güneydoğu'ya gezi düzenleyerek bir rapor hazırladı. ABD Büyükelçisi raporunda RP'nin hızlı yükselişinin nedenlerini ve tabii bu yükselişi nasıl önleyeceklerini araştırıyor."

Bütün bunlar RP'nin yükselişini önleyemediği gibi, 1995'te Türkiye'nin birinci partisi olmasını da engelleyemedi.

1995 ile 1997 arası, Türkiye'de kendine özgü bir İslam Cumhuriyetinin Refahyol'la nasıl yola çıktığını ve sonra... 28 Şubat MGK kararlarıyla tam kapıda önlendiğini sergileyen olaylarla geçecekti.

Refahyol'un iktidardan uzaklaştırılmasından sonra şeriata karşı yasal önlemlerin, idari önlemlerin ne denli yetersiz olduğu da ortaya çıkacaktı.

1993'teki savaşım, şayet 'sol'un laiklik konusunda 'anlamsız savaşımı' diye nitelenmeseydi, irtica tehlikesi daha o günlerden ciddiye alınıp gerekli önlemler sağlanabilseydi... Türkiye, 1998'deki şeriat dalgalanmaları ile karşılaşmayabilirdi.

(22 Kasım 1993) SHP grubu Terörle Mücadele Tasarısındaki değişiklikleri tartışıyor. Genel Başkan Karayalçın "Laiklik konusunun hükümet etmede ortaya çıkardığı nazik durum varlığını koruyor" diyor.

Karayalçın "Bu konuda" diyor, "Başbakan'la yaptığım görüşmede umut ettiğim yaklaşımla karşılaşmadım."

Adalet Bakanı Seyfi Oktay ise, "Adalet Komisyonunda yapılan değişiklikle hükümette sağlanan mutabakatın ortadan kaldırıldığını" söylüyor. Antilaik hareketlerin terör suçunun içine alınmasına daha 1993'te Çiller ve başında bulunduğu DYP karşı çıkıyor.

Böylece laiklik gibi çok duyarlı bir konuda TBMM'de bir uzlaşma olanağına darbe indiriliyor.

Laiklik üzerinde yeniden gölgelerin dolaştığı günlerde, İlhan Selçuk'un kaleme aldığı ve "Cumhuriyet" imzasıyla yayımlanan başyazıda, tehlike, bütün yönleriyle sergileniyor. "Şeriatçıya alkış" başlıklı yazı şöyle:

> Demokrasi ülkemizin siyasal yaşamında en çok kullanılan sözcüktür; ama, demokrasi nedir? Bir anka kuşu mudur? Yoksa uluslararası belgelerde anayasası somutlaşmış hukuk düzeni midir?
>
> Elbette çağımızın dünyasında demokrasinin fikir özgürlüğüne dayalı bir rejim olduğunu bilmeyen yok. Kim ne söylerse söylesin, anlatım özgürlüğü çerçevesinde kaldıkça düşünceler yasaklanamaz ve cezalandırılamaz.

Bizim çok partili rejimin tam anlamında demokrasiye benzemediğini kırk yıldan bu yana çok yazdık. Komünizm, bölücülük ve şeriat propagandalarının tek partili düzende yasaklanmasının bir tutarlılığı ve gerekçesi vardı; çok partili dönemde bu yasakların sürmesini savunmak güçleşti; ama, Sovyetler Birliği dağılıp komünizm bir "tehlike" olmaktan çıkınca "özgürlük" adına bir değişim, Özal yönetimi döneminde gerçekleşti.

Çünkü komünizm siyasal yaşamdan "fiilen" silinince, bu fırsattan yararlanarak şeriatçılığın önünü açmak isteyen "takunyalılar"a gün doğmuştu.

Fikir özgürlüğünü savunan aydınlar da yasakların kalkmasını –tutarlılık adına– istiyorlardı.

Ortam oluşmuştu.

* * *

Yasaklar kalktı.

Bir "istisna"sı ile...

Komünizm ve şeriatçılık propagandası serbest oluyor, ancak bölücülük cezalandırılıyordu. Oysa fikir özgürlüğüne dayalı demokrasilerde hiçbir düşünce cezalandırılamaz; şiddete başvurmayana, söylediklerinden ya da yazdıklarından ötürü yaptırım uygulanamaz. Bu tutum, teröre karşı en etkili silahı da oluşturur; gereksiz özgürlük kahramanlarının yaratılmasını engeller. Demokraside tutarlı olabilmek için düşünceyi yasaklayan bütün ceza maddelerine karşı çıkmak gerekir. Voltaire'den beri dillerde dolaşan bir özdeyiş çağımızın demokratik rejiminde ölçüttür:

"Fikirlerinize katılmıyorum; hatta fikirlerinize karşıyım; ama, fikirlerinizi söyleme hakkınızı sonuna kadar savunacağım."

* * *

Ne var ki dindar, Müslüman görüntüsü altında siyaset yapan şeriatçıların bu tür moral ölçülerle bir ilişkileri yoktur; "tutarlılık" da onlar için önemli değildir; ikiyüzlülüğü benimsediklerinden "çifte ölçüt" kullanmakta pervasızdırlar. Nitekim TMK'nın (Terörle Mücadele Kanunu) 8'inci maddesi yeniden düzenlenirken bu tıynetlerini bir kez daha göstermişlerdir.

TMK şu biçimde değiştirilmek isteniyordu: "...Türkiye Cumhuri-

yeti Devleti'nin laik niteliğini ve (...) bölünmez bütünlüğünü bozmayı hedef alan yazılı ve sözlü propaganda (...) yapanlar hakkında iki yıldan beş yıla kadar ağır hapse (...) hükmolunur."

Sağcıların, tutucuların ve şeriatçıların isteğiyle laiklik bölümü metinden çıkarılmıştır. Böylece ülkede bölücülük propagandası cezalandırılırken şeriatçılık propagandası serbesttir.

Bu "çifte standart" sonucunda ortaya çıkan sonuç nedir?

"Türkiye'de düşünce özgürlüğü vardır" denemez; ama, şeriat propagandası özgürdür.

* * *

Özer Çiller, eşi Tansu Çiller'le ilgili şöyle bir görüş öne sürüyor:

"Benim hayatım karımın kırıp döktüklerini toplamakla geçiyor, geçti" diyor.

Cumhurbaşkanı Demirel, bir kez daha bana (1993'te) Özer Çiller'i övüyor:

"Bu adam karısından daha akıllı" diyor.

Ekim-Kasım 1993'ler. Demirel, Özer Çiller'i övüyor, karısını yerden yere vuruyor.

Bir zaman sonra, Demirel değişecek. Özer Çiller'i de hemen her açıdan eleştiriye tâbi tutacak.

Tabii 'makul nedenler' öne sürerek!

Bir başka haber de şu: Tansu Çiller, ekim ayındaki ABD gezisinde 'ucuzcu bir dükkândan korumalarına 40 adet yanlı –slip olmayan– don aldırmış.'

Bu da, gazetelerimizin yayımladığı son haberlerden.

Tabii bütün bu haberler, devletin ana sorunlarda nasıl ikilemler içinde yüzdüğünü saptayan olayları ortadan kaldırmıyor.

Yeni bir Suriye krizi patlıyor. Başbakan Çiller, Dışişleri Bakanı Hikmet Çetin'in Suriye'ye gitmesinde ısrar ediyor. Hikmet Çetin karşı çıkıyor:

Şam'ın, su sorunuyla PKK konusunu birbirinden ayırması halinde bu resmi geziyi yapabileceğini söylüyor ve bu görüşünde direniyor.

Başbakan'la Dışişleri karşı karşıya. Dışişleri durumu 'kriz' diye

yorumluyor. Çetin o kadar direniyor ki; Suriye-İran-Türkiye arasındaki üçlü toplantıya katılmayı istemiyor.

* * *

Köşk için 'gelişmelere' değinmek, bir bakıma 'çok' ciddi ülke sorunlarını biraz olsun hafifletmek anlamına geliyor.

Ömer Tarkan dert yandı (24 Kasım 1993):

Katıldığım bir kanısı var:

Demirel'i 'etkileyen kişinin' kayınbiraderi Ali Şener olduğunu söylüyor. Şener'le ilgili hayli bilgi verdi Ömer. Kuşkusuz bu anlatımlarda gerçek payı var. Fakat kanıtlamak zor!

Ama içlerinde bir tanesi var ki bu söylemlerin, kanıta gerek yok. Kanıt, olayın ta kendisi!

Demirel, Cumhurbaşkanı seçildikten hemen sonra Antalya'ya gitti, Kâmuran Çörtük'ün Beldibi'ndeki tatil köyünde kaldı.

İlk gün gazetecilerin önüne başında 'Number: I' yazan bir şapka ve şortla çıktı. Alışılmamış bir kıyafetti bu. Demirel'in bu hali yadırgandı, hatta gülümsemelere yol açtı ve sonra söylendi ki, bu kıyafeti Ali Şener salık vermiş Cumhurbaşkanı'na.

Oysa, Turgut Özal bu türlü giyim kuşamla gazetecilere poz verdiği için başta Demirel olmak üzere hemen her çevreden eleştiri almıştı.

Daha önemlisi; Demirel'in, Özal gibi görünmeye heveslendiği söyleniyordu.

Daha, daha... Neler, neler!

* * *

Köşk ile Başbakanlık arasında kasım ayı sonlarına doğru 'yeni bir anlaşmazlık' konusu başgösterdi. Konu, geldi geldi kamuoyunun gündemine oturdu.

Cumhurbaşkanlığı, Çiller'in Devlet Bakanlığı sayısını 15'ten 17'ye çıkarma istemini yasalara aykırı buluyordu.

Yasal gerekçeyi Köşk'ün iki hukuk uzmanı; Kemalettin Alikâşifoğlu ile Genel Sekreter Yardımcısı Muzaffer Başkaynak hazırladı.

Çiller, hukuksal direnme karşısında 15 Devlet Bakanı ile yetinmek zorunda kaldı. Gerekçede şöyle deniliyor:

Anayasa'nın 113'üncü maddesine göre; Bakanlıkların kurulması, kaldırılması, görevleri, yetkileri ve teşkilatı kanunla düzenlenir.

Anayasa'da yer alan bu hükme uygun olarak da 27.9.1984 tarih ve 3046 sayılı "Bakanlıkların Kuruluş ve Görev Esasları Hakkında Kanun" kabul edilmiştir.

Söz konusu Kanunun üçüncü maddesinde de Anayasa'nın 113'üncü maddesine paralel olarak aşağıdaki hüküm getirilmiştir.

"Bakanlıkların kurulması, kaldırılması, mevcut Bakanlıkların bölünmesi veya birleştirilmesi, Bakanlıkların görevleri, yetkileri ve teşkilatı bu kanunun esaslarına göre düzenlenir."

3046 sayılı Kanunun "Devlet Bakanlıkları" başlıklı dördüncü maddesinde ise; Başbakana yardım etmek, Bakanlar Kurulunda koordinasyonu sağlamak, özel önem ve öncelik taşıyan konularda tecrübe ve bilgilerinden istifade edilmek amacıyla Başbakanın teklifi ve Cumhurbaşkanının onayı ile Devlet Bakanlarının görevlendirilebileceği hükme bağlanmıştır.

Aynı maddenin 9.2.1988 tarih ve 3407 sayılı Kanunun birinci maddesi ile değişik (b) fıkrasında ise, Devlet Bakanlıklarının sayısının 15'i geçemeyeceği belirlenmiştir.

Bu kanuni düzenleme içinde mevcut durum incelendiğinde, halen 15 Devlet Bakanının görev yaptığı görülmektedir. Bunlar;

1. Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı : M. Karayalçın
2. Devlet Bakanı : N. Cevheri
3. Devlet Bakanı : Y. Aktuna
4. Devlet Bakanı : M. Gazioğlu
5. Devlet Bakanı : İ. Tez
6. Devlet Bakanı : M.S. Daçe
7. Devlet Bakanı : T. Akyol
8. Devlet Bakanı : G. Müftüoğlu
9. Devlet Bakanı : N. Kurt
10. Devlet Bakanı : M. Kahraman
11. Devlet Bakanı : C. Erhan
12. Devlet Bakanı : M. Çiloğlu
13. Devlet Bakanı : E. Şahin

14. Devlet Bakanı : A. Şanal

15. Devlet Bakanı : Ş. Erdem

Bu durum karşısında 3046 sayılı Kanunun dördüncü maddesinin (b) fıkrasında bir değişiklik yapılmadan, Devlet Bakanlıklarının sayısının artırılması mümkün değildir. Bir kanun çıkarılarak sayı 15'in üzerine çıkarılacak, daha sonra Başbakan teklif edecek, Sayın Cumhurbaşkanı da onaylarsa yeni bir Devlet Bakanı atanabilecektir.

Bugün için ayrı ayrı kanun ve kanun hükmünde konulmuş kararnamelerle kurulmuş olan Bakanlıklarda; Adalet Bakanı, Milli Savunma Bakanı, İçişleri Bakanı, Dışişleri Bakanı, Maliye Bakanı, Milli Eğitim Bakanı, Bayındırlık ve İskân Bakanı, Sağlık Bakanı, Ulaştırma Bakanı, Tarım ve Köyişleri Bakanı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı, Sanayi ve Ticaret Bakanı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı, Kültür Bakanı, Turizm Bakanı, Orman Bakanı ve Çevre Bakanı görevde bulunduğuna göre; görevde bulunan Bakanların, görevlerinden alınmadan sayılan Bakanlıklara bir atama yapılması da mümkün değildir.

Sonuç olarak;

1. 3046 sayılı Kanunun 4/b maddesi ile ilgili bir kanun çıkarılarak, Devlet Bakanlığı sayısının 15'in üzerine çıkarılmadan,

2. Anayasa'nın 113'üncü maddesi ile 3046 sayılı Kanunun 3'üncü maddesine göre; yeni bir Bakanlığın kurulması, mevcut Bakanlığın kaldırılması, Bakanlıkların bölünmesi veya birleştirilmesi, görevleri, yetkileri ve teşkilatı ancak bir kanunla düzenleneceğinden; bu yolda yeni bir düzenlemeye gidilmeden klasik Bakanlıklar olarak nitelendirilen Bakanlıklara da Bakan seviyesinde bir atama yapılamayacağı,

Düşünülmektedir. Saygı ile arzolunur.

Kemalettin ALİKÂŞİFOĞLU	Muzaffer BAŞKAYNAK
Huk. İ. Kan. Kar. Başkanı	Genel Sekreter Yardımcısı

Beşinci Bölüm

"BİR AN GELİYOR; İNSAN, OLAYLARIN KİRLİ YÜZÜNÜ GÖRMEKTEN SIKILIYOR"

39

"Sistem kusursuz değil; ama pireler, köpekle beraber girer."

1997'de 28 Şubat sürecine girişimizdeki nedenleri anlayabilmek için dört-beş yıl önceki olaylara, kimi gelişmelere bir göz atmak gerekiyor.

1993'ün Aralık ayında terör yasası vesilesiyle irticaya karşı önlemlerde yine tartışmalar, çatışmalar oluyor.

Suriye ile zıtlaşmalar... 1993'te belirgin biçimde ön plana çıkıyor. Şam'ın PKK'ya desteği ve Türkiye'nin terörü dış destekten kurtarmak için girişimleri 1993'te belirginleşiyor.

1997/98'deki irticai hareketlerin uç verdiği yıl, 1993.

1998'de Suriye ile savaşmamıza yol açacak gerginliğe neden olan olayların geliştiği yıl, yine 1993.

Türkiye bu iki belaya karşı 1993'te gereken duyarlılığı gösterseydi; ola ki, 1997-98'lerde irtica ve dış destekli terör konularında o denli büyük rahatsızlıklarla uğraşmayacaktı.

Çalışma odasına girdiğim zaman (1 Aralık 1993) yılın son ayının nasıl geçeceğini düşünüyordum.

Sanki düşüncelerimi okumuş gibi; Demirel, bu ay parti liderlerini göreceğini, bir akşam basınla yemek yedikten sonra her gazete ile ayrı ayrı konuşacağını söyledi.

"İyi mi?" diye sordu. İyi!

Fakat Demirel'in bir türlü yanaşmak istemediği bir şey vardı. O şey, başta Helmut Kohl, Batılı devlet adamlarına terör konusunda yazdığı ilginç mektupların kamuoyuna duyurulmasıydı.

Kısacası mektupların 'sızdırılması.'

Konuşmaya yanaşmadı. Necdet Seçkinöz de oradaydı. Kabuller yapacaktı, resmi çalışma bürosuna geçtik. Mehmet Ağar, Suriye ile bir 'protokol' imzalamıştı. Büyük bir başarı değildi, üstelik hemen hemen aynı metni İsmet Sezgin de İçişleri Bakanı iken imzalamıştı Suriye ile.

Ama benim kafama takılan 'aşiret reislerini Başkente kimin çağırdığı' ve bu adamların devletin üst düzeyinde gördüğü 'hüsnü kabul'dü.

Üstelik garip bir manzara vardı ortada: Aşiret reislerini kim çağırmıştı; kimse üstlenmiyordu. Çağrıyı yapanı Başbakan, İçişleri Bakanı bilmiyordu.

Mehmet Ağar ise çağrıyı TRT'ye yüklüyordu. Bir devlet kurumu olan TRT, hükümetten habersiz böylesi duyarlı bir çağrıyı kendi başına nasıl yapabilirdi?

Cumhurbaşkanı'na bu garip durumu anlattım:

"Ben de sordum soruşturdum; Ağar çıktı karşıma" dedi.

Bir genel müdür kendi başına Güneydoğu politikaları çizecek kadar güçlü müydü? Yoksa, Ağar aldığı emri yerine getirirken sevgili Başbakanını korumayı mı yeğlemişti?

Anlaşılamadı.

Başbakan ise Vergi Yasası çıkarmaya çalışıyordu. Cumhurbaşkanı'na göre "Vergi Yasasını çıkaramaz"dı. Zaten Terör Yasası üzerinde uzlaşma bir türlü sağlanamıyordu. Tam bu sırada Vergi Yasası üzerine 'oy mutabakatı' nasıl sağlanacaktı?

Gazete çevrelerine göre, hükümetteki 'laiklik bunalımı aşılamamıştı.'

"Şiddet içeren laiklik karşıtı girişimlerin 'terör suçu' sayılıp sayılmaması konusunda koalisyon ortakları arasında tırmanan bunalım" giderilemiyordu.

DYP'li 'şahinler' –bu konuda– bir türlü 'ikna olamıyor'du.

Şahin diye anılanların kaygılarını SHP'li Nihat Matkap şöyle açıklıyordu: "İbadet amacıyla yapılan toplantıların ve bu toplantıdan

sonra gerçekleştirilecek yürüyüşlerin terör suçu kapsamına alınmasından endişe duyuyorlar ve baskı, şiddet, sindirme unsurlarının metinden çıkarılmasını istediklerini söylüyorlar."

Daha o zamandan 'tehlike' bir ölçüde saptanmış ve terör yasasına önleyici hükümler konulmak istenmişti.

1993'te camiden çıkanların yürüyüş veya eylem yapmalarının 'önüne geçecek yasal hükümlere' DYP'deki aşırı sağcılar karşı çıkmışlardı. Oysa, 1997 ve 98'lerde camilerde toplananlar namazdan sonra türban için eylemlere giriştiler, yürüyüşler yaptılar, hatta polisle çatıştılar.

Yasadaki boşluktan büyük ölçüde irtica grupları yararlandı.

Laiklik konusu hükümeti sarsarken; TÜSİAD'ta konuşan Başbakan Çiller, hükümetin 1996'ya kadar –yani normal zamanındaki genel seçime değin– süreceğini söylüyordu. Doğrusu şaşırtıcıydı.

Rahmi Koç, Çiller'e verilen davette yapacağı konuşmayı –Nevzat Ünlü TÜSİAD'da basın danışmanıydı, Koç'un söyleyeceklerini bir ölçüde bana aktarmıştı– Demirel'e anlattı. Koç, "Hanım ve güzel bir Başbakanımız var. İyi lisan konuşuyor. Derdini anlatabiliyor. Hem ekonomi profesörü hem de doktor" diyerek söze başlayacaktı.

Gırgıra alıyordu Çiller'i. Demirel dinledi ve "Peki ama sonra?" dedi.

İş çevrelerindeki eleştiri sürecek miydi, kuşkuluydu.

Terör Yasası üzerindeki tartışmaları, hükümeti geren süreci dinliyor, fakat üzerinde fazla durmayan bir tavır takınıyordu. PKK'ya hizmet veren, ama devletten maaş alan 796 korucunun görevine son verilmiş. Önemsiz gördü olayı, belki de başka bir anlama çekerek dudaklarını büktü.

Peki ama bu dinsel gruplarda neler oluyordu? Örneğin Ülker'in Ermenistan'a 18 ton çikolata satarak 60-70 milyar kaldırmasına ne demeli?

Demirel'le Seçkinöz'ün bakışmaları gözden kaçacak gibi değildi.

Ama Cumhurbaşkanı Ülker'in sahibi için "Dini bütün adamdır" demekle yetindi. 'Dini bütün adam' kimliği, 28 Şubat sürecinde irticaya maddi yardımlarda bulunanlar listesine adını yazdırdı. (Sonradan yalanlandı.)

Kohl'e yazdığı mektubu sızdırabilme şansı üzerinde durdum.
"Basın toplantılarında nasılsa biri sorar, çıkarır veririm" dedi.
İyi yöntem!

40

Cumhurbaşkanı Demirel'e dikkat ediyorum: Herhangi bir 'tehlike' söz konusu olsun ya da olmasın, Türkiye'nin sorunlarını 'demokratik kurallar içerisinde çözeceğini' sürekli vurguluyor.

Tabii, buradaki 'tehlike' sözcüğünün hangi anlama geldiğini biliyorsunuz: Darbe!

Örneğin (3 Aralık 1993) Arçelik bulaşık makinesi fabrikasını hizmete açıyor. "Türkiye istikrarın değerini iyi bilmeli ve sorunlarını demokratik kurallar içerisinde çözmeli" diyor.

Rahmi Koç, bu yıl 17 trilyon vergi vereceklerini söyleyince, Cumhurbaşkanı;

"Bana böyle 30 tane Koç olsa, devletin işi görülür. 30 tane Koç, devletin bütün vergi yükünü kaldırıyor demektir" diye övgülerde bulunuyor.

Laiklik bunalımı donduruluyor (4 Aralık 1993) ve Demirel ise, ziyaretine gelen yeni DYP yöneticilerine;

"Ben burada oyunun kurallarına göre oynanmasının, laikliğin ve Cumhuriyetin bekçisiyim" diyor.

41

Cumhurbaşkanlığı forslu, Demirel'in adının yazıldığı not kartonlarından üçünü Necdet Seçkinöz göndermiş.

Cumhurbaşkanı'nın yeni yıl mesajı ile ilgili paragraflar ve konu başlıkları:

"Yıl sonu raporu:

1) Avrupa vizyonumuz
   Dünya vizyonumuz
   Türkiye vizyonumuz

2) Türkiye'de Devlet ve Rejim
3) Demokratikleşme
4) Devletin ana fonksiyonları; a) Savunma, b) Yargı, c) Eğitim, d) Sağlık, e) Sosyal güvenlik, f) Sosyal adalet, g) Çevre, h) Kalkınma, ı) Bilim ve teknoloji
5) Dünyada barış ve güvenlik sorunu
6) Türk dış politikası
7) Dünyada ve Türkiye'de, 1993 yılında ekonomi ve kalkınma
8) Terör (Dünya ve Türkiye)
9) Avrasya
10) Çalışma barışı
11) Sanat ve kültür
12) Spor
13) Reform
14) Alt-yapı
15) Globalleşme
16) Devletteki işlerlik
17) Türkiye'nin hedefleri"

42

PKK terörüne ve Kürt sorununa 'siyasal çözüm' tartışmaları birden alevlendi (4 Aralık 1993).

Zaman ve Türkiye gazeteleri temsilcilerinin Genelkurmay Başkanlığında, adını açıklamadıkları 'bir üst yetkili' ile yaptıkları görüşmelerin sütunlara yansıması büyük gürültü kopardı. Hele Zaman'da Fehmi Koru'nun yazdıkları, Hürriyet'te bu yazılanları irdeleyen, ama destekler havada ele alan Ertuğrul Özkök'ün yazısı 'siyasal çözüm' konusuna açıklık getiren tartışmalara yol açtı.

Kuşku yok; adı haberlerde ve yazılarda verilmeyen Genelkurmay üst yetkilisi Genelkurmay Başkanı Orgeneral Doğan Güreş'ti.

Önce, görüşmeden sonra (3 Aralık 1993) Zaman'ın başyazarı Fehmi Koru'nun şu satırlarına bir göz atalım:

Koru; "En üst düzeyden verilen mesaj şu: 'PKK terörü bu kış

sona erdirilecek, bunu demokrasiyi feda etmeden yapacağız ve siyasi alanda gerçekleşecek çözümün önündeki engel biz değiliz'" diyor.

Tabii, Özkök ince noktayı hemen yakalıyor:

"Zaman gazetesi başyazarı Fehmi Koru'nun yazısında üst düzey bir Genelkurmay yetkilisine atfen şu ilginç sözler yer alıyor: 'PKK olayını demokrasiyi feda etmeden çözeceğiz ve siyasi alanda gerçekleşecek çözümün önündeki engel biz değiliz.'

Koru, askerlerle ilgili şu tespitleri yapıyor: 'Askerler, hak ve özgürlüklerin yaygınlaştırılması konusunda bizden farklı düşünmüyor: herkesin görüş ve düşüncelerini sonuna kadar ve hiç çekinmeden açıklamasından yanalar, dil tabuları bile yok.'

Zaman gazetesi yazarlarının önceki gün Genelkurmay'a yaptıkları ziyaretten sonra gazetede yer alan bu açıklamalarla askerler ilk defa silahlı mücadelenin yanında sivil tedbirleri de kabul ediyorlar. Siyasi alandaki adımlara onlar karşı değilse kim karşı?"

Bu ifadeler, üstelik üniter devleti tehlikeye atacağından kuşku duyulmayan 'siyasal çözüm' önerileri; sadece Genelkurmay'da değil, Çankaya'da da büyük rahatsızlık yarattı.

Üstelik ortada haklı bir soru vardı: Genelkurmay'daki 'üst yetkili' acaba bu sözleri söylemiş miydi? Söylediyse bile yazıldığı anlamda mı konuşmuştu?

(4 Aralık 1993) Demirel'le konuşmaya giderken, elimde hem Genelkurmay'ın bir açıklaması vardı, hem de Genelkurmay Başkanı ile Zaman'dan bir gün önce görüşen Sebahattin Önkibar'ın yazdığı yazının metni.

Önkibar şöyle yazıyordu:

"Telefonda Genelkurmay Genel Sekreteri Tümgeneral Hurşit Tolon var...

Kendisine, Ertuğrul Özkök'le Fehmi Koru'nun sütunlarında Genelkurmay'a atfen yayımlanan şu paragrafı okuyorum:

'PKK terörü bu kış sona erecek. Bunu demokrasiyi feda etmeden yapacağız. Siyasi álanda gerçekleşecek çözümün önündeki engel biz değiliz.'

Derin bir soluk alıyor Tolon General:

'Sabahtan beri bu işle uğraşıyorum. Ertuğrul Özkök'le konuştum. Fehmi Koru'ya henüz ulaşamadım.'

Beklediğim cevap bu değildi. Genelkurmay Genel Sekreterine 'Doğru mu bu paşam?' diyorum.

Sesinde üzüntü ile hiddet karışımı tonlama var:

'Nasıl doğru olur Sebahattin Bey? Fehmi Bey'in konuştuğu yetkili ile bir gün evvel siz de konuştunuz. Aynı şeyleri siz de sordunuz. Böyle bir cevap aldınız mı?'

Doğrusu bu ya; almadık..."

Tabii, Tolon'la konuşmalarda ya da iki yazarın irdelemelerine takılan karşı yazılarda bir eksiklik var: O da Özkök'ün Kürt sorununa 'siyasal çözüm aranmasına yan tuttuğu'nu yazmıyorlar. Üstelik Genelkurmay'dan 'bir yetkili' yazılanları söylemese, Koru niçin sütunlarına bu sözleri alsın?

Siyasal çözüm arayışına Genelkurmay'ın engel olmayacağını açıklaması PKK terörü ile savaşıma çok değişik boyutlar getirebilir. Askerlerin tümüyle görüş değiştirdikleri varsayılabilir ve bunun doğuracağı sonuçlar ise, Türkiye'yi nereye götürür, bu da ayrı bir soru.

Genelkurmay'ın açıklaması temelde iki noktayı vurguluyor: Siyasi çözümden ne kastedildiğini anlamak mümkün değil – Türk halkının bir bölümüne ayrıcalık tanınması söz konusu olamaz!

A.A.'nın sabah saat 11.09'da yayımladığı haber şu:

"Ankara (A.A.) – Genelkurmay yetkilileri, 'Batı ülkelerinin bölücü terör örgütüne karşı takındığı tavır üzerine özellikle son günlerde tartışmaya açılmak istenen Güneydoğu sorununa siyasi çözümden ne kastedildiğini anlamanın mümkün olmadığını' belirterek, 'Türk halkının bir bölümüne ayrıcalık tanınması sözkonusu olamaz' dediler.

Genelkurmay Başkanlığı'nda üst düzey bir yetkili, Almanya'nın bölücü terör örgütüne karşı son tutumunun ardından, Güneydoğu sorununa 'Acaba bir siyasi çözüm önerisi mi talep edilecek?' sorusunun zihinlerde uyandığına dikkat çekerken, Genelkurmay'ın bu konudaki tavrını şöyle dile getirdi:

'Siyasi çözümden ne kastedildiğini anlamak mümkün değil. Türkiye'de yaşayan herkesin, hiçbir ayrıma tâbi olmaksızın, demokratik hakları ve özgürlükleri var ve bunları kullanıyorlar. Doğulusu, Batılısı, Kuzeylisi, Güneylisi, ayrım olmaksızın, bu hakları kullanı-

yorlar. Türk halkının bir bölümüne ayrıcalık tanınması söz konusu olamaz.'

Genelkurmay üst düzey yetkilisi, söz konusu konuda, bu görüş dışında, Genelkurmay'ın görüşü gibi yansıtılan ve 'Genelkurmay Güneydoğu'da siyasi çözüme karşı değil' şeklinde yapılan yorumların gerçekçi olmadığını söyledi.

Genelkurmay yetkilisi, bu konuda genel bir kısıtlama olduğu ve bunun da askerlerden kaynaklandığı yolunda iddialar bulunduğunu da vurgularken şöyle dedi:

'Silahlı Kuvvetler demokrasiye âşıktır. Türk Silahlı Kuvvetleri devrimcidir. Bu hep böyle olmuştur. Böyle de sürecektir. Türkiye genelinde Türk Ulusu için demokratikleşmenin geliştirilmesi konusunda alınacak önlemler yapılması gereken bir şey varsa o bizim dışımızdadır.'"

Diyarbakır'dan dönen Genelkurmay Başkanı Güreş'le görüşen Demirel'e, gazetelerdeki yazıları anımsattım.

Siyasal çözüm vurgulamalarının altını çizerek...

"Genelkurmay Başkanı bugün tekzip ettirdi" dedi. Bugünkü görüşmede Doğan Güreş Paşa'nın önüne hazırlanan dosyayı açmış.

Dosyanın içinde gazete kupürleri. Doğan Güreş, dosyanın içindekileri görmüş ve gülmeye başlamış.

Demirel'in bu davranışındaki neden? "Bizim olayları takip etmediğimiz sanısına kapılmasınlar" diye dosyayı özellikle gösteriyor.

Özkök'e de yalanlama gönderilmiş. Demirel:

"Bugün TÜSİAD üyeleri geldi. Onlara da sordum. 'Ne siyasal çözümü ve nasıl?' Açtım önlerine haritayı. 'İşte Kürdistan' dedim. (Bana daha önce gösterdiği Güneydoğu dağlarında nerede kaç terörist olduğunu rakamlarla gösteren harita) Gösterdim haritayı. 'İşte bunlar, Kürdistan için buradalar' dedim."

Siyasal çözüm tartışmasının yeni aşaması böylece aşıldı.

43

Laiklik tartışmaları yine alevleniyor. (5 Aralık 1993) Günler-

den pazar. Saat 19.45'ten 20.35'e kadar Demirel'in yanındaydım. Gazetecilere vereceği yemeğe katılacak olanların sayısını artırmış. Ne kadar çok gazeteci gelirse, ne kadar çok gazete temsil edilirse, bence 'daha iyi.'

İki durum üzerinde durdum. Bana göre, bu iki duruma Cumhurbaşkanı'nın 'müdahale etmesi' gerekiyordu.

İlki; laiklik üzerineydi ve tartışma hükümet ortağı iki parti arasında olay olmaktan çıkıyor, giderek genişliyordu.

İster sol olsun, ister olmasın; bugün 18 dernek bir bildiri yayımlayarak laiklik ilkesinin yanında vaziyet aldıklarını açıkladılar. DYP'den Kıratlıoğlu ise, Karayalçın'ın adını vermeden SHP liderine yükleniyor, "Hem İslamiyeti hem de laikliği koruyacak güçte olduklarını" söylüyor.

Demirel, 18 derneğin laiklik tartışmasına katılmasından hayli tedirgindi. Zira Cumhurbaşkanı da 'bu tartışmanın yaygınlaşması' olasılığından kaygılanıyordu.

Görüşmenin bu noktasında "Çankaya'da laik Cumhuriyet'in bekçisi olduğunu" yineledi.

Bir başka görüş söyledi. DYP-SHP Hükümetini 1991'de kurarken laiklik konusunda kendisine egemen olan bir kanıyı açıkladı: Demirel "SHP'nin aydın çevrelerle birlikte laikliği daha mükemmel biçimde savunabileceği" düşüncesi ile hareket etmişti. SHP ile hükümet olurken birçok olumlu gerekçenin yanında ortağı olacak partinin laikliği gereği kadar savunabileceği kanısı da rol oynamıştı.

Kıratlıoğlu'nun çıkışını 'akılcı' bulmuyordu.

Oysa, TBMM üzerinde etken olabilecek bir başka 'kol' harekete geçmişti.

İslamcılardan, laikliğe karşı işlenen suçlarla ilgili maddenin Terör Yasasına girmemesi için TBMM'ye telgraf yağıyordu. Bu, parlamentoyu baskı altında tutmak için daha önce –MGK döneminde– denenen bir yöntemdi.

İkinci konu; ABD Dışişleri Bakanı Warren Christopher'in Şam'a yaptığı geziyle ilgiliydi. Bu geziyi Çiller'i desteklemeyi sürdüren medyamız şöyle ele alıyordu:

"Warren Christopher, Apo'nun Türkiye'ye iadesini sağlamak için Şam'ı ziyaret etmişti!"

Haber, tam anlamıyla yutturmacaydı. Demirel, ABD Dışişleri Bakanı'nın Şam gezisine açıklık getirdi:

"Golan Tepelerini görüşecek" dedi. Elbette birinci elden gelen bilgilere sahipti Demirel ve "Apo vs.'nin Şam'da ele alınacağını sanmıyorum" diye konuyu kapattı.

Kuşkusuz Cumhurbaşkanı'nın kafası 9 Aralıkta parti liderleriyle yapacağı görüşmelerin ana konularıyla meşguldü. Demirel'e de aktardığım şu görüşlerin liderlerle yapacağı görüşmelerde ele alınmasına yanlıydım:

"Güneydoğu'da seçim güvenliği üzerinde ne düşünüyorsunuz? PKK terörüyle ilgili siyasal çözümle ilgili düşünceleriniz nelerdir? Kıbrıs ve Yunanistan anlaşmazlıklarında önerileriniz var mı?"

Demirel, önerileri ilgiyle dinliyordu ama; onun kendine özgü yöntemleri vardı ve bu yöntemleri hele başkasından gelen önerilerle değiştirmesi söz konusu değildi!

Hükümetteki çekişmelerden sonra bir bunalım geleceğine inanmadığını yineleyen Demirel; "Şayet" diyordu: "Bunalım görünmüyor ama, olursa... her şey kuralları içinde çözülür."

Pekâlâ!

44

Gazetecilerle görüşen Cumhurbaşkanı'nın kimi sorulara verdiği yanıtlar, bir yandan kendi görüşlerini yansıtıyor, ama daha çok güncel konulara devletin bakış açılarını ortaya koyuyordu.

Demirel'e hâlâ kurduğu partiyle ilgili sorular yöneltiliyor. Çiller'in son DYP Kongresinde Demirel'in 'adamlarını tasfiye ettiği' yolundaki haberlere karşı görüşleri soruluyor. Bu, bir.

İkinci konu; darbe sorularını içeriyor.

Üçüncü konu ise; Özal'ın üzerine fazla gittiği sanısına kapılıp katılmadığını araştıran sorulardı.

Birinci konu ve soruyla yanıtları:

Soru: Sizin Başbakan olduğunuz dönemle ilgili olarak Sayın Çiller'in ağır eleştirileri var, bunlara kırılmıyor musunuz?

Demirel: Mesela ne?

Soru: "Mesela ekonomiyle ilgili. Sayın Çiller, "Ekonomiyi uçurumun kenarında buldum" diyor. Sizi biraz suçluyor.

Demirel: Kendisi de içindeydi. Ekonomi idaresinden sorumlu olan kendisiydi. Yani onlar benim alınganlığımı gerektirmez. Yine de ben 500 günün hesabını verdim. Parlak bir 500 gündür.

Soru: Yine de bu tür ifadeler, "Onu politikaya ben soktum" diyorsunuz, sizi incitmiyor mu?

Demirel: O lafları yanlış anlamamaya, doğru anlamaya çalışırım. Çünkü onların bana dokunan bir tarafı olamaz. Çünkü bir kabine müşterek sorumluluğu gerektirir. O zaman kişiye derler ki, "Mademki beğenmiyordun, niye oturdun içinde 18 ay, 20 ay?" derler. Yani o çeşit tartışmalara girmem ben. Alınganlık da göstermem. Çünkü neden göstermem, o çeşit şeyler söylenemez de ondan. Söylenirse de yanlış olur. Ve bir yerde, benim müdahalem gerekirse ben müdahale ederim, açıkça söyleyeyim. Ama, böyle hemen buluttan nem kapmam.

Bir şeyi daha söyleyeyim, tasfiye masfiye işini de. Ben bir hareketin 30 seneyi aşan süre başını çektim. Doğru Yol Partisi de bu hareketin halkalarından biridir. Ve DYP'nin de 1987'den beri 6 sene başkanlığını yaptım. Bıraktığım yerde, 16 Mayıs 1993 itibariyle benim bıraktığım yerde 10 milyon seçmeni var DYP'nin. 2.5 milyon kayıtlı üyesi var. 2.700 yerde teşkilatı var. 182 milletvekili var ve hükümet DYP'nin elinde. Meclis Başkanı DYP'den. Mesele bundan geriye gitmemektir. Yani 1983'te seçime sokulmayan DYP 1993'te iktidar. 1991'de iktidar. Türkiye'nin en büyük partisi. Şimdi bu hareketin başını çeken insan olarak bana arkadaşlarım, bize bunları bıraktın ama, az bıraktın diyemezler. Kimse diyemez. Mesele bunu korumak ve bundan daha ileriye götürmektir.

İkincisi, DYP içinde Demirel'e yakın, Demirel'e uzak olayı yoktur. DYP içinde "Ben Demirelci değilim" diyecek hiç kimse yoktur. Hepsi bana eşit mesafededir. Ben daha ne yapıvereceğim? Eğer bir kişi, 30 sene bu hareketi sürükledikten, bunun engeline, yokuşuna her türlü meşakkatine katlandıktan sonra filanca adamlar Demirel'in yakınlarıdır diye tasfiyeye tâbi tutulursa orda büyük kavga çıkar. Öyle bir olay yoktur. Bugünkü Genel İdare Kurulu'nda üye olanların

hepsi benim, bugünkü hükümette görev alanların hepsi benim dünkü arkadaşlarımdır. Kimi tasfiye etmiş ki? Bu son genel kurulda giren genç çocuklar onların çoğunu da ben getirdim partiye zaten. Binaenaleyh bunların, bu tür lafların hepsi bir miktar spekülasyondan ibarettir. Beni kızdırmaya matuf şeylerdir. Ama ben nasıl bundan alındım diyeyim ki? Yani kimi alsa yanına benim arkadaşımdır. Şimdi de kimi yanından ayırsa o da benim arkadaşımdır.

Ya darbe söylentileri?

Soru: Siz daha önce basın toplantısında da bu konuya değindiniz ama darbe söylentileri kesilmedi. Türkiye'de askerlerin hükümeti neredeyse kontrol eder duruma geldiği yolunda yorumlar var. Genelkurmay'ın gazetelerde çeşitli konularla ilgili görüşleri yer alıyor. Bu konuda bir değerlendirme yapar mısınız?

Demirel: Şimdi tabii, Genelkurmay'a atfen birtakım beyanlar çıkıyor. Ben de görüyorum. Yalnız bu beyanları kim veriyor, hakikaten veriliyor mu? Yoksa ayaküstü birtakım konuşmalardan bu çeşit şeyler mi çıkıyor, bunları bilmiyorum.

Devlet fevkalade uyum içindedir. Nihayet Genelkurmay devletin Anayasal kuruluşlarından birisidir. "Genelkurmay'ın söyleyeceği, diyeceği hiçbir şey olmaz" anlamına gelmez. Genelkurmay'a 'Sen sus, hiçbir şey deme' olmaz. Siyasi zaten hiçbir şey demez. Ama ülkenin hayati menfaatleriyle ilgili düşüncelerini zaten Milli Güvenlik Kurulu'nda söyler. Her hafta Genelkurmay Başkanı benimle görüşüyor. Daha dün (cuma) görüştü. Devlet bir uyum içinde çalışıyorsa bundan rahatsız olmak yanlıştır. Bu uyumdan "Efendim devlet Genelkurmay'ın tesirinde kalmıştır" gibi neticeler çıkarmak da fevkalade yanlıştır. Ha, birtakım beyanlar veriliyor. Bu beyanları kim veriyorsa, Genelkurmay Başkanı da rahatsızdır. Genelkurmay'a atfen beyanat yapıldı, şöyle yapıldı vesaire. Nitekim, 'siyasi çözüm' laflarını tekzip ettiklerini söyledi.

Burada yeniden halkın kafasına, işleyen bir rejimi işlemez hale getirme kaygılarını koymanın manası yoktur. Darbe oldu da ne oldu Türkiye'de? Neye yaradı yani? Türkiye'nin meseleleri azaldı mı, çoğaldı mı? Türkiye bugünkü dünya şartları içinde, bugünkü konjonk-

türde, kendi şartları içinde sorunlarını mutlaka demokrasiyle çözme mecburiyetindedir. Ve yeniden Türkiye gerilere gidemez. Türkiye Devleti'nin birçok kurumlarını eskitmiştir. Bunlara yeniden itibar kazandırmaya çalışıyorzu. Bunları yaparken yeniden birtakım kapalı şeylere heves etmemeli.

Ben Devlet Başkanı olarak Silahlı Kuvvetlerin Başkomutanıyım. Bunu temsil ediyorum. Başkomutanının temsil ettiği müesseseye karşı bir inançsızlık itimatsızlık içinde olamaz.

Soru: Genelkurmay Başkanlığı'nın Milli Savunma Bakanlığı'na bağlanmasına ilişkin sözleriniz vardı. Şimdi fikriniz değişti mi?

Demirel: Vardı, söyledim. Onlar başka ülkelerde olan şeylerdir, projelerdir, tasavvurlardır. Türkiye, zamanı gelince bu meselenin üzerinde durur, artık onlar şimdi hükümetlerin ve meclislerin meselesidir, benim meselem değildir. Onlar artık siyasi olaylardır. Ben devletin yeniden yapılanması ile ilgili düşüncelerimi söyleyecek durumda değilim.

Özal'a karşı davranışlarından 'pişmanlık' duyup duymadığına değinen soruya gelince:

Cumhurbaşkanı, tabii beklenenin dışında bir yanıt veriyor, yorum getiriyor.

Soru: Sayın Özal Cumhurbaşkanı iken siz Başbakandınız. Durum farklı mı? Şimdi keşke o kadar da üzerine gitmeseydim, hakikaten işin gereği böyleymiş dediğiniz oluyor mu?

Demirel: Hayır hayır. Öyle bir şey düşünmüyorum. O ayrı bir olaydır. Ben hükümet başkanı iken Sayın Özal'la ilişkilerimde devletin herhangi bir işini aksatacak en ufak bir şey olmamıştır. Sayın Özal zaman zaman birtakım şeylere müdahale etmiştir. Gayet tabii, onun karşısında birtakım teknik olarak tartışmalar olmuştur. Fakat mesele Sayın Özal'ın Cumhurbaşkanı olması ve benim yasakların içinden çıkıp gelip meydanlardan arkama halkın çoğunluğunu düşürüp partimi en çok oy alan parti durumuna getirip hükümet başkanlığı noktasına gelmem ayrı ayrı şeylerdir. Onun içinde birbiriyle çelişen hususlar vardır. Sayın Özal, 1987'de çıkmış, köy köy kasaba kasaba dolaşıp yasakların devamını istemiştir. İkincisi, biz Sayın

Özal'ın şahsına değil, buraya geliş şekline karşıydık.

Soru: Yetki açısından?

Demirel: Hayır. Bizim için bir sorun olmamıştır. Zaten ben devleti bilen bir insan olarak gayet hazımlıyım ve sabırlıyım. Devletin işlemesini istiyorum. Şahsi hislerimi, heyecanlarımı, düşüncelerimi hiç devletin işlemesine karıştırmam.

Soru: Yani alınan davranmamaya şimdi de o zaman da özenlisiniz?

Demirel: Öfke, alınganlık devletin işinde olmayan, olmaması gereken şeylerdir.

45

Demirel'in 1997-98 yıllarında dilinden düşürmediği başkanlık veya yarı başkanlık sistemiyle ilgili görüşleri 1993 yılında nasıldı?

Cumhurbaşkanı'na, sırayla kabul ettiği gazete yöneticileri bu konuyu açtılar ve Demirel'in bu konudaki görüşlerini saptamak istediler (6 Aralık 1993).

Demirel'de bu konudaki değişikliği saptamaya yarayacağı sanısıyla başkanlık ve yarı başkanlık sistemiyle ilgili soruyu ve Cumhurbaşkanı'nın o tarihteki yanıtını aşağıya alıyoruz:

"Başkanlık ya da yarı başkanlık sistemi konusunda ne düşünüyorsunuz?"

Demirel: "Ben ne başkanlığı ne yarı başkanlığı düşünüyorum şu anda. Türkiye bu sistemi işletebilmelidir. Bu sistemin işlemeyen yerlerini bulmalı, düzeltmelidir. Şu anda başkanlık sistemine de yarı başkanlık sistemine de taraftar değilim.

Zaten Anayasa'ya göre Cumhurbaşkanının yetkileri açısından bugünkü sistem, yarı başkanlık sistemi gibi bir sistemdir. Bunu işletmeye çalışıyoruz. Bunun işlemesinde birtakım sıkıntılar görüyorsanız, onlar düzeltilir zaman içerisinde. Şu anda ben, bu sistemin işletilmesi peşindeyim." (Sabah)

46

6 Aralık 1993 tarihi, bir başka önemli olaya damgasını vuruyor: Güneri Civaoğlu, Başbakan Çiller'le bir konuşma yapıyor. Ertesi gün, çalıştığı gazetenin dokuz sütun manşetinde şunlar okunuyor: "Çiller: Ben gidersem Refah Partisi gelir."

İkinci manşet: "Tansu Çiller, marttaki seçimler için kampanyayı yeni bir mesajla başlattı: 'Halk benden uzaklaşırsa ANAP'a değil Refah'a gider!'"

Şunları söylüyordu Çiller: "DYP laik Türkiye'nin bekçisi, ben de Atatürk'ün ürünü görülüyorum."

Civaoğlu'nun yazısında şunlar göze çarpıyordu:

"Başbakan Tansu Çiller, DYP ağırlıklı koalisyon hükümetinin alternatifinin ANAP değil, Refah Partisi olduğunu savunarak şöyle dedi: 'Ben gidersem Mesut Yılmaz gelir diye bir kural yok. Halk kitleleri benden uzaklaşırsa ANAP'a, Mesut Yılmaz'a değil, Refah Partisi'ne gider. Araştırmalar bunu gösteriyor.'

Demokratik rejimle ilgili her tartışmanın, her kuşkunun ve güvensizliğin Refah'a yaradığını belirten Tansu Çiller, 'Ben kadın Başbakanım, tabii ki Atatürk'ün ürünüyüm. Bu durumda da Atatürk'e yönelik tepkiler Refah'a yarıyor' diye konuştu.

Koalisyon ortağı SHP'nin Genel Başkanı Murat Karayalçın'la laiklik konusunda konuştuğunu söyleyen Başbakan Çiller, 'Görüştük, anlaştık. Laikliği polemik konusu yapmayacağız. Bu yüzden Terör Yasasının görüşülmesini ocak ayı sonuna erteledik' dedi."

Evet! 1993'te laikliğe bu kadar sarılan ve halkın kendisinden uzaklaşması durumunda antilaik bir parti konumunda gördüğü RP'nin oylarını artıracağını, iktidara seçenek parti konumuna geleceğini söyleyen Çiller...

Evet! Aynı Çiller, 1996'da, bu sözlerinden üç yıl sonra, Refah'ı iktidara taşıdı, Refahyol'un motoru oldu.

Sadece içeride değil, bütün Batı âleminde 'kişisel yararlar uğruna köktendincileri iktidara getiren ve Türkiye'yi bir darbenin eşiğine sürükleyen kadın siyasetçi' olarak ünlendi.

47

Nazlı Ilıcak Refah'ı savunurken, partinin kapatılmasından sonra Fazilet'e yöneldi.

Özellikle Kanal 7'deki programlarında. Sonraları çağdaşlığa soyunmuş yeni bir parti izlenimi vermeye çalışan Fazilet Partisi'nde 'başı açık, örtünmeyen ama faziletli kadın' olarak ön plana çıktı.

Ilıcak'ın hangi evrelerden geçtiğini artık bilmeyen yok.

Bir ara "Söz Meclis'ten İçeri" adıyla televizyonda bir program hazırlıyor ve sunuyordu.

Cumhurbaşkanı'nı davet etmiş, kabul görmüş. Kimi başka çağrılılarla birlikte Demirel'li bir program sundu (6 Aralık 1993).

Program birkaç aşamadan geçiyordu.

İlki, Ilıcak'ın şu sorusu ve bu soruya Demirel'in verdiği yanıtla gerçekleşti:

Nazlı Ilıcak: Efendim, bir görüşe göre, demokrasinin tarihinde, daha doğrusu demokrasinin hikâyesiyle, Demirel'in hikâyesi kesişiyor ve Süleyman Demirel bugün Çankaya'da demokrasinin başarısı olarak oturuyor. Ama, 12 Eylül ve 12 Mart müdahalelerinden yola çıkarak da, diyorlar ki "Ne zaman Sayın Demirel iş başına gelse, demokrasi katarı raydan çıktı."

Böylece acaba darbelerin hikâyesi de mi sizinle kesişiyor efendim?

Yanıt hemen, kesintisiz geldi:

Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel: Sanıyorum ki, o kolayca söylenebilecek bir söz değil, basit bir söz. Bakın, darbeler oluyor, işte 12 Mart, 12 Eylül; ama, onun öncesi var: 27 Mayıs. Bunlar şahısların sebep olduğu şeyler değil; bunlar devlet bunalımlarıdır, rejim bunalımlarıdır.

Devlet, Başbakan olarak benden ibaret değildi ki. Devlet; Meclisiyle, yargı organıyla, administrasyonu ile, Silahlı Kuvvetleriyle, basınıyla, halkıyla bir bütündür. Ve eğer bir ülkede Atatürk'ün "En büyük eserimdir" dediği Türkiye Büyük Millet Meclisi kapanıyorsa, bu-

nu o gün ülkeyi yönetene "Sen kapattırdın" demekten ziyade, onu kapatanlara "Ne hakkınız var" diyebilmek lazım.

Gayet basittir. Eğer, böyle bir hadise olmuşsa, Türkiye'yi yöneten zaten okka altına gitmiştir, vur abalıya. Onun üstüne varmak gayet kolaydır. Aslında, devlet ve rejim krizlerinde, bu büyük olaydır. O olaya Türkiye'nin çok partideki çabalarının içinde bakmak lazımdır. Eğer, 12 Mart benim kabahatim idiyse, benim tekrar su yüzüne çıkmamam lazımdı. Eğer 12 Eylül de benim kabahatim idiyse, inanın ki Eylül sonrasında da benim su yüzüne çıkmamam lazımdı.

Yani, 1991 şartlarında bana birçok kuvvet veren ve 1983'te seçime sokulmayan bir siyasi partiyi 1991'de arkasında en çok oy alan parti haline getirebilmişsek, herhalde bu bizim kusurlu, kabahatli olduğumuzdan dolayı değil, haksızlığa uğradığımızdan dolayıdır.

Haksızlığa uğrayan ben değilim. Haksızlığa uğrayan seçme ve seçilme hakkının sahibi olan millettir. Çünkü ne oluyor? Onun iradesidir darbeye uğrayan. Ben onun ürünüydüm. Sonra, benimle beraber Parlamento da, partiler de kapanıyor; hiç kimse bana "Senin yüzünden bizim parti kapandı" demedi daha bu zamana kadar.

Yani, o çeşit şeyler bence demagojik şeylerdir. Ama, ben hür bir toplumunun temsilcisiyim ve onun savunucusuyum. O çeşit şeylerin söylenmiş olmasını da gayet hoşgörüşle karşılıyorum. Ve nihayet 30 sene sonra Süleyman Demirel nerede? Ve bu bulunduğu yere de zorla gelmiş değil, hileyle, entrikayla da gelmiş değil. 447 üyesi bulunan bir Meclisin, 431'inin iştirak ettiği, 4 tane adayın bulunduğu bir hür ve serbest seçimle gelmiş.

Yani, Cumhuriyetin ve demokrasinin bütün kaidelerinin işlediği ve işte "Türkiye Cumhuriyeti'nin Cumhurbaşkanıdır bu adam" denilecek bir yere öyle gelmiş.

48

Programa katılanlar arasında o sırada DYP Erzurum Milletvekili olan Şeyh Said'in sürgiti Melih Fırat da bulunuyor.

Ilıcak, Fırat'ı "Bize Doğu ve Güneydoğu meselesinden kısaca bahsedecek" diye sunuyor.

Ve... bir Kürt 'realitesi' ile bir PKK terörü tartışması başlıyor. Fırat'la Cumhurbaşkanı Demirel arasında:

Melih Fırat: Sayın Reisicumhurumuz ile tabii bizim tanışıklığımız 30 yılı aşkındı. Kendisi beni iyi tanır, ben de kendi düşüncelerini iyi bilen bir insan olarak, bu fırsatı verdiğiniz için de teşekkür ederim size.

Şu anda Türkiye'nin demokrasi sorunu Güneydoğu veyahut da Kürt sorunu –ne derseniz deyin– Türkiye'nin en önemli bir sorunudur. Fırsat düştükçe, devleti yönetenlerle bu hususta randevu talep ediyorum. Sayın Reisicumhurumuz Başbakan iken de lütfettiler, kendisiyle de konuştuk bu meseleleri.

Benim, tabii oranın bir insanı olarak, o mıntıkanın bir parlamenteri olarak bu memleketin birlik ve beraberliğinden, düzenin sağlanması taraftarı olarak Türkiye'nin bütünlüğü içinde Doğu sorununa çare bulmak için düşüncelerimi devletin her kademesindeki insana anlatmak görevimdir benim.

Şu anda bunu da ifade etmek istiyorum ki, dünyada büyük değişikliğe rağmen Türkiye'de bazı kavramlar değişmiyor. Oysa ki, Türkiye'nin buna en çok ihtiyacı olan bir dönemdedir. Bugün Doğu, Güneydoğu'daki terör olayları bir vakıa. Fakat, orada yaşayan insanlar veyahut Türkiye'nin genelinde yaşayan Kürtlerle terörü eş anlamda görmek yanlıştır ve bu uygulanan durumlarda da fark edilmesi çok zor, yani bunu uygulamak isteyenler de bu aradaki farkı kapatmak zahmeti içindedirler yahut da tam manasıyla zannetmiyorum ki yapılan uygulamalardan, yani rahat kalple, "Biz ayırdık, masumu suçludan ayırdık", böyle bir düşünceye sahip olan idareciler de zor. Aslında sosyal hadiseler zaten çok girifttir.

Şimdi benim söylemek istediğim şu: Sayın Reisicumhur da, ilk Türkiye Cumhuriyeti'nin Başbakanı olarak Kürt realitesini ifade eden bir devlet adamıdır. Fakat, bundan ileriye, bir merhaleye geçip İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, devletin imzaladığı bir sürü anlaşmalar var, uluslararası anlaşmalar, ki en son olarak da devletimiz, ana dili neyse çocuklara ana diliyle eğitim verme dahi imzası

olmasına rağmen, bu Kürt kimliğini ve kültürel haklarını vermekte fevkalade müşkülat içinde kendisini görüyor. Sanki bu haklar verildiği zaman Türkiye bölünecek, Kürtler ayrı bir devlet kuracak. Ben bunu fevkalade yanlış görüyorum ve Kürtlerin yüzde 90'ı, hatta bir deyişle yüzde 98'i Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak ve 1000 sene beraber yaşadıkları bu topraklarda beraber yaşama, hâlâ şu anda da o azimdedirler. Bunu da, devlet zorlasa bile bu ayrılık, yani imkânı kısıtlıdır bence. Fakat devletimiz, 1000 sene zarfında, beraber ortak paydaları olan inançlar, dünya görüşleri müşterek olan bu toplumu birbirine düşman etmenin hiçbir gereği yoktur.

Ama diyebilinir ki, "Bunu tahrik edenler var." Elbette ki, Türkiye Cumhuriyeti'nin veyahut da ondan önceki Osmanlı Devleti'nin düşmanları vardı. Fakat, Osmanlı döneminde Kürt sorunu, bugün Türkiye'nin içinde bulunduğu noktada olamadı ve o zamanın sistemi buna imkân vermedi.

Şu anda Türkiye'de Kürt sorununu halletmek için ne müneccim olmak lazım, ne mucit. Dünyadaki uygulamalar ortada, hatta dünyaya, Amerika'ya, İsviçre'ye yahut da Bosna'ya gitmeye lüzum da yok, yani onları örnek göstermeye de lüzum yok; bizim tarihimizde 1000 sene beraber yaşadığımız dönemde bunun ipuçları var, yani fevkalade güçlü ipuçları ve yönetim şekilleri içinde olagelmiştir.

Bence burada Türkiye Cumhuriyeti kurulduğu zaman nasyonalist bir devlet kurdu. Tabii bu, nasyonalist, ırkçı bir devlet kurduğu zaman Kürt kimliğini inkâr etti. Hatta bugün dahi dünyada en hassas konu olan etnik sorunların halline bütün dünya çalıştığı halde, Türkiye Cumhuriyeti Devleti buna eğilmemesi, ki bunu halledecek imkâna da sahip; fakat bunu biz bahşedersek gibi bir şeyin içinden gelmek yanlıştır.

Aslında Allah'ın insana bahşettiği bir kimliği başka bir insanın onu kabul etmemesi, bence hem dinimize aykırıdır, hem de insan aklının ortaya getirdiği sistemlere de aykırıdır. Eğer biz, Allah'ın bize bahşettiği aklı, akıl gözüyle ve gönül gözüyle meseleye bakarsak, halledilmeyecek bir tarafı yoktur ve zor da değildir bu mesele.

Nazlı Ilıcak: Şimdi Sayın Cumhurbaşkanı'na soralım bu konudaki düşüncelerini.

Melih Fırat: İşte Sayın Cumhurbaşkanı ile bu hususları da

kerraren görüştüm. Kendileri de ilk Devlet Başkanı olarak ve Başbakan olarak bu hususta Kürt kimliğini inkâr eden T.C.'nin görüşünün aksine bir görüş sergilediği için de kendisini kutluyorum ve bunu ilerletmesi için de o imkâna, güce sahiptir. Bu milletin birlik ve beraberliğini sağlamak için de daha iyi bir fırsatı yakalayamayız.

O anda Ilıcak, Demirel'e dönüyor ve:

"Siz, Kürt kimliğinin, daha doğrusu birtakım kültürel haklarla takviye edilmesinden yana mısınız?" diye soruyor.

Cumhurbaşkanı; "Ben" diyor: "Türkiye'yi bölecek hiçbir tedbire taraftar değilim." Ve sürdürüyor:

Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel: Türkiye'nin bölünmez bütünlüğü üzerine ben de, değerli kardeşim Melih Fırat da yemin etmişizdir. Ben Cumhurbaşkanı olarak ettim, daha önce milletvekili olarak ettim, birçok kere ettim. Binaenaleyh, ne ki Türkiye'nin bölünmez bütünlüğüne ters düşer ve zaman içerisinde Türkiye'yi parçalar; yanlıştır. Buna razı olmadığım gibi, Türkiye'de buna razı olmayacak pek çok kimse vardır; hatta kendisi, 'Ben Kürt kökenliyim, Kürdüm' diyenlerin içerisinde de, bu ülkenin halkı olarak yüzde 95'i de buna razı değildir.

Mademki 1000 senedir birlikteyiz, yani bu ülkenin insanları 1000 senedir birlikte, öyleyse 1000 sene birlikte kalabildiğinize göre, daha uzunca bir süre, yani bugünden tahmin yapmaya gerek olmadan, bana göre sonsuza kadar birlikte kalabiliriz. Yani, Türkiye Cumhuriyeti Devleti sonsuza kadar var olacaktır ve sonsuza kadar bu topraklar üzerinde olacaktır, bu insanların devleti olacaktır.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti kurulduğu zaman, bunu kuranlar sadece, 'Ben Türküm' diyenler değildir. İster Kürt orijininden gelsin, ister başka orijinlerden gelsin, o zaman bu ülkenin içerisinde yaşayan insanların tümü, bugünkü misak-ı milli hudutları içerisinde yaşayanların tümü, 'Ben Kürdüm' diyeni, 'Ben Türküm' diyeni, 'Ben Çerkezim' diyeni, 'Ben Lazım' diyeni, bu ülkede ne kadar insan varsa hepsi beraber bu Cumhuriyeti kurmuşlardır.

Ve bakınız, Lozan Antlaşmasında, "Türkiye'de Müslüman ahali arasında azınlık yoktur" denir. Yani, bu ülkede 'Ben Kürdüm' diyen

vatandaşlar eğer azınlık haline gelmek istiyorlarsa veya birtakım azınlık hakları istiyorlarsa, bugün çoğunluk haklarına sahiptirler. Hakkari'deki benim vatandaşımla Edirne'deki vatandaşımın arasında hiçbir hak farkı yok ki.

Kürt kimliği denen olay şudur: Kürt kimliği dediğiniz zaman, bugün Türkiye, bu ülkenin sınırları içinde yaşayan herkesi Türk vatandaşı olarak kabul ettiğine göre, "Sen hangi orijinden geliyorsun, hangi etnik orijinden geliyorsun, anan kim, baban kim?" diye sormuyor. Eğer, benim vatandaşım "Ben, Kürt asıllıyım, Kürdüm, ırken Kürdüm" diyorsa, "Hayır sen öyle değilsin" demeye gerek yok veya öyle dediği için onun üstüne varmaya da gerek yok, o yanlış.

Zaten, aslında bugün demokratik haklara sahip olan, bir demokratik devlete, demokratik devletin kurumlarına sahip olan bir ülkede bu tartışmaların gereği yoktur. Sana soran var mı, nesin, nereden geliyorsun? General olmuyor musun, hâkim olmuyor musun, öğretmen olmuyor musun, milletvekili olmuyor musun, Bakan olmuyor musun, Başbakan olmuyor musun, Cumhurbaşkanı olmuyor musun? Bu ülkenin insanlarından hangi birinden neyi eksiktir? Bunları verirken, "Hakkarili misin, yoksa Bingöllü müsün, yoksa Şırnaklımısın, Muğlalı mısın?" diye kimseye sormuyorlar.

Nazlı Ilıcak: Kültürel hakların...

Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel: Kültürel hakkın ne olduğunu bilmek lazım.

Şimdi şudur: Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin dili Türkçe ve buna rağmen herkes istediğini konuşuyor. Yani, bugün Kürtçe konuşan vatandaşa bir şey diyen yok ki, kendi arasında Kürtçe konuşuyor. Ama, devlet dairesindeki dil Türkçedir. Ve eğer siz Türkiye'de birden çok dile giderseniz sadece Kürtçede kalmazsınız, birçok dillere gidersiniz, o zaman devletin hayrını görün.

Ben Cumhurbaşkanı olarak ve bu ülkenin birliğine, beraberliğine inanmış ve "Sen hangi orijinden geliyorsun?" demeden bu ülkenin bütün vatandaşlarını kucaklayan birisi olarak, Kürdünü, Türkünü, Çerkezini, Lazını, hepsini, yeter ki bu ülkenin vatandaşı olsun; hepsini kucaklayan bir insan olarak, hepsini seven bir insan olarak mutluluğu parçalanmakta görmüyorum. Parçalanırsak, çok ıstıraba gireriz. Türkiye çok güzel bir yere gelmiştir. Bu yerden ileriye gitme-

si, Türkiye'nin içine bölünme fitnesinin girmemesiyle mümkündür. Kaldı ki, bugünkü olay bu değil.

Bugün eline silah geçirmiş bir çete, Türkiye'nin bilhassa Güneydoğu Anadolu'nun dağlarına yerleşmiş ve buradaki masum insanları öldürüyor. Bu masum insanların yüzde 98'i Kürt asıllıdır; 5 aylık çocuğu öldürüyor. Bugünkü sorun, Kürt kimliği veya Kürt halkının kültürel hakları falan değil. Bugünkü sorun, bu 5 aylık çocuğu öldüren adamın elini nasıl kıracaksınız ve bugünkü sorun; kadın demiyor, kız demiyor, yolları kesiyor, minibüsleri tarıyor, insanları öldürüyor.

Nitekim 1993 yılı içerisinde şu âna kadar Güneydoğu'da 1.000 tane vatandaşımız şehit edilmiştir ve bunu şehit edenler de bu çetedir. Bence herkesin bu çeteye bir diyeceği olmalıdır. Bu çete tesirsiz hale getirilmeden, onun dışında yapılacak tartışmaların bence hiçbir yararı yok, bir.

İkincisi, nihayet bu ülkenin hudutlarını bekleyen karakollardaki vatan çocuklarına, 20 yaşındaki çocukları şehit ediyorlar, 600 tane bu ülkenin subayı, astsubayıyla, askeri ve polisi şehit olmuştur, yalnız bu sene içinde. Bu hadise başlayalı beri 3.000'e yakın askeri, polisi, astsubayı, subayı, korucusu şehit olmuştur.

Binaenaleyh, burada bugün Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin işi, topraklarında vatandaşlarını öldüren, askerlerini, polislerini, çoluğunu çocuğunu şehit eden bir çeteyi tesirsiz hale getirmektir. Devlet olarak benim ilk işim bu. Ben bunu yapamadığım zaman, başka şeyleri yapmam mümkün değildir.

"Efendim, biz kültürel hak istiyoruz, onun için bunu yapıyoruz" demiyor adam. "Biz, Türkiye'yi parçalayacağız, ayrı bir devlet kuracağız"; onun için yapıyor.

Binaenaleyh, ben gayet açıklıkla söylüyorum ki, Türkiye, bugünkü misak-ı milli sınırları içerisinde, yani ecdadımızın beraberce aynı siperde şehit olarak... Bakın Çanakkale Mezarlığına, ülkenin her köşesinden insan vardır ve oradaki şehitler koyun koyuna kefensiz yatıyor. Bu şehitlerin içerisinde Kürt de vardı, Türk de vardır, Laz da vardır, Çerkez de vardır; bir ülkenin insanları vardır. Çanakkale Destanını beraber yaratmıştır bu insanlar.

Ve nihayet, Türkiye Cumhuriyeti'ni kurabilmek için Kurtuluş Savaşı'nı beraberce yapmışlardır. Ve nihayet, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ni beraberce kurmuşlardır ve bugün de beraberce sahiptirler. Öyleyse, evvela bu beraberlik korunacaktır. Bu beraberliği koruyamadığımız takdirde, ondan ötesini zaten Türkiye'de konuşmak o kadar kolay olmaz.

Dünyada demokrasinin, bir ülkenin bölünmesi için kullanıldığı vaki değildir, bir. Eğer demokrasi, bir ülkenin bölünmesi için kullanılıyorsa, o, demokrasi değildir.

Binaenaleyh, biz inanıyoruz, biliyoruz ki; kan dökerek bir yere varılması mümkün değildir, demokratik haklar, vesaire, eksik noksan nesi varsa, devletin eksiği noksanı nesi varsa bunu kan dökerek kimse tamamlayamaz. Bu kan belası durmadıkça da Türkiye'de bazı meseleleri konuşmak da, tartışmak da yarar sağlamaz.

Tartışma; Kürt sorunundan, PKK teröründen yavaş yavaş Kuzey Irak'a, Çekiç Güç himayesinde 'bağımsız bir Kürt devleti' kurma düşlerine uzanıyor.

Sorunu Ilıcak şu soruyla ortaya getiriyor:

"Bir de Çekiç Güç meselesine kısaca değinmek istiyorum. Acaba, Çekiç Güç faydalı mı, yoksa Kuzey Irak'ta bir bağımsız devlet kurulmasında şemsiye görevi mi yapıyor?"

Cumhurbaşkanı bu soruyla çok keyifleniyor. Bu duygusunu söze başlamadan önce "Ne kadar güzel bir noktaya değindiniz" diyerek gösteriyor ve konuşuyor:

Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel: Bakın, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin 'Ben Kürdüm' diyen vatandaşıyla bir sorunu yok. Eğer ülkenin çeşitli köşelerinden gidip de oralarda anasına babasına, yavuklusuna, gencecik karısına kavuşamadan oralarda hayatını yitiren, şehit olan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları varsa; bu insanlar bu ülkenin sınırlarını korumak için şehit oluyor, bir.

İki; bu insanlar Şırnak'ın bilmem Sündüz yaylasındaki veyahut Çatak'ın bilmem şu yaylasındaki işte o çoluk ve çocukla bir çadır içine sığınmış insanların, 'Ben Kürdüm' diyen, 'Kürtleri kurtarıyorum' diyen teröristler tarafından öldürülmemesi için şehit oluyor ve bir ül-

kenin topraklarını korumak için, sınırlarını korumak için, insanlarını korumak için şehit oluyor.

Demek ki, Türkiye Cumhuriyeti Devleti görevinin başında ve devlet olarak işini yapıyor. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin Türkiye Cumhuriyeti halkıyla bir sorunu yoktur ve sonra, 'Ben Kürdüm' diyen insanların bugün bir avucu o bölgede yaşar, iki avucu başka bölgelerde yaşar.

Ve bunların, 'Ben Türküm' diyen veya 'Başka ırktan geliyorum' diyen insanlarla bir sorunu yok; ama yarın olur. Beni de en çok korkutan odur. Ve şimdi Kuzey Irak'ta Kürt kökenli, Türkmen kökenli, Arap kökenli insanlar var. Eğer, Musul vilayeti Türkiye Cumhuriyeti idaresinde kalsaydı, bu insanlar Mardin halkı gibi, Hakkari halkı gibi, Şırnak halkı gibi Türkiye Cumhuriyeti'nin vatandaşları ile aynı insanlardır. Bunlar bizim kardeşlerimizdir. Bunlar, Körfez Savaşı sonrasında Bağdat idaresinin zulmüne uğradılar ve bizim sınırlarımıza bir milyon insan dayandı ve biz bu insanların 600 binini sınırdan içeriye aldık. Ben gözümle gördüm o sefaleti, gözümle gördüm. Ve o dağlardan insanlara hitap eden ilk kişi benim. Dedim ki, insanlık burada sınavdadır. Neredesiniz? Bu insanlar aç, susuz, perişan. Bir de Türkiye'nin askeri, onlara ekmek yetiştirmeye çalışıyor, erzak yetiştirmeye çalışıyor, çadır yetiştirmeye çalışıyor. Ve bir süre sonra onların büyük bir kısmı Kuzey Irak'a döndüler ve Çekiç Güçlerinin gücü çağıran biziz, Türkiye. Ben Hükümet Başkanı değilim, ama ne olursa olsun, devlette devamlılık vardır. Niçin çağırdık? Türkiye'ye yeni baştan, Irak idaresi bu insanların üstüne gelmeye kalkarsa Türkiye tek başına kalmasın. Ben açıkça söylüyorum ki, Kuzey Irak'ta meydana gelebilecek bir zulüm hareketine Türkiye göz yumamaz, yummamalı.

Nazlı Ilıcak: Onun için Çekiç Güç'ün devamında fayda var...

Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel: Neden yummamalı? Bakın, işte bu insanlar bizim kardeşlerimizdir. "Efendim, Türkiye'de Kürtlerden müteşekkil bir çete çıkmış; bu, bizim askerlerimizi, polislerimizi, insanlarımızı öldürüyor. Biz, niye öyle ise ben Kürdüm diyen insanlara el uzatalım?" Bu yanlıştır; çünkü, suçu kim işlerse suçlu odur. Bu ülkenin içinde yaşayan veya bu ülkenin dışında yaşayan, 'Ben Kürdüm' diyen insanlar bizim kardeşlerimiz. Ve biz bun-

ları kucaklıyoruz. Yani, Kuzey Irak'ta eğer bir zulüm vaki olursa, biz dünya ile beraber hareket edebilirsek daha iyidir. Hareket edemezsek, mesele bizim üstümüzde kalır.

Çekiç Güç dediğiniz olay, gayet kolay. Zaten, tekrar tartışılacak. "Türkiye'den çekil git..." Gider. Nereye gider? Başka bir yere gider. Ve dünya, Kuzey Irak'taki insanları korumaya devam eder, Türkiye Kuzey Irak'taki insanları korumaktan kaçınmış olur. Ondan sonra da Türkiye'nin içinde dışında, "Görüyor musunuz, Kürtler bizim kardeşimizdir diyen Türkiye ne yaptı?.." Haa, Kürt devleti, "Kuzey Irak'ta Kürt devleti kuruluşunun çekirdeğidir bu." Ee, Kuzey Irak'ta Kürt devletini dünya kurdurmaya kalkıyorsa, bunu Çekiç Güç'ü oradan kaldırarak önleyemeyiz. Onun yolları başkadır. Nitekim, Türkiye Cumhuriyeti Devleti, bütün idareleri ve gelmiş geçmiş hükümetleriyle bunu dünyaya anlatmıştır ki, böyle bir şeyi eğer yapmaya kalkarsanız, bu Ortadoğu'da önemli bir hadise çıkarırsınız ki bunu ortadan kaldırma yıllar alır. Biz, onun için Irak'ın bölünmez bütünlüğünü savunuyoruz ve biz, Kuzey Irak'taki insanların demokratik haklara sahip olmasını istiyoruz, aynen Türkiye'deki gibi. Türkiye'deki hakların yarısına sahip olsalar bu insanlar, fevkalade büyük bir memnuniyetin içinde olacaklar. Türkiye'de herkes eşit, herkes birinci sınıf vatandaş ve hiç kimsenin... Şu İstanbul sorununa bakın. Bu İstanbul şehri, dünyadaki en büyük Kürt nüfusunun bulunduğu şehirdir. Kimsenin kimseye bir şey dediği var mı? Yani, ben Kürdüm diyen insanlardır. Kaldı ki, bunların hepsi benim. Ben bunu 'Kürttü, değildi' filan diye ayırırken de ıstırap duyuyorum; çünkü, bu tartışmaları ben fevkalade yersiz buluyorum. Ama, bir şey söyleyeyim; bu ülkenin insanları hangi etnik orijinden gelirse gelsin, hangi inançtan gelirse gelsin; burada eğer eşit haklara sahip değillerse bunları düzeltmek benim işimdir. Ben düzeltecek değilim; bunları düzeltme mücadelesini yapma herkesten önce benim işimdir. Türkiye Cumhuriyeti Devleti Başkanı olarak da, Türkiye Cumhuriyeti'nin 40 sene, 30 sene bu işin içerisinde kavga yapmış bir insan olarak. Biz Türkiye'ye demokraiyi Batı Anadolu için; Karadeniz için, Orta Anadolu için yapmadık veya Trakya için, bütün Türkiye için yaptık. Ve Türkiye'de adalet iyi dağıtılacak, herkes hür olacak, herkes istediği işi kuracak, herkes istediği yerde oturacak, kalkacak ve herkes bu ülke-

nin geleceğe güvenle bakan mağrur insanları olacak, başı göğe değecek şekilde insanları olacak. Siz kimseye sormayacaksınız Alevi misin, Sünni misin diye. Kimseye sormayacaksınız Türk müsün, Kürt müsün diye. Devlet sormayacak bunu. Ben Kürdüm diyen adam, ben Kürdüm demeye devam edecek. Ben Sünniyim diyen Sünnidir, Alevi diyen Alevidir, bunları soruyor muyuz? Böylesi daha iyi değil mi? Yani, değişik ırk menşelerinden, değişik inanç menşelerinden gelen insanlar bir bayrak altında, bir müşterek kaderle ve bu uyum içerisinde, gelecek ümidi içerisinde beraber yaşayacaktır.

Nazlı Ilıcak: Efendim, acaba aşiretlerin silahlandırılmasını nasıl karşılıyorsunuz?

Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel: Bence birçok şey Türkiye'de yanlış tartışılıyor. Aşiretlerin silahlandırıldığı diye bir olay yoktur. Türkiye Cumhuriyeti bir kanun devletidir, Türkiye'de açık rejim vardır, aşiretlerin silahlandırılması değildir olay. Bakın, Türkiye her köye bir tabur asker koyamaz. Türkiye'nin bir kanunu var, Köy Kanunu. Bu kanunda diyor ki; muayyen zamanlarda eğer eşkıya türer de, bu köyün huzuru bozulursa, mealen söylüyorum kaymakama müracaat ederlerse, köy halkından bir kısmını köy korucusu görevine alırlar.

Kaymakam veriyor. Kaymakam diyor ki; şu köyde, şu köyün bir güvenlik meselesi var, eşkıya türemiş, dağlarında insan var. Devlet onun tedbirini alıncaya kadar o köydeki şu, şu, şu insanlara devlet silah verebilir. Hepsi bellidir onun ve kanun gereğidir. İşte vermedi; geldiler, 38 kişiyi öldürdüler. Bir köyde 38 kişiyi, 4 tane silahlı adam geldi, 38 kişiyi öldürdü... Bu mu iyi; yoksa devlet her yere bir tabur asker koyamayacağına göre, devlet muayyen yerlerde ancak mücadeleyi yürüteceğine göre; bu mu iyi, yoksa, "Arkadaş, al sana silah, binaenaleyh, böyle bir tehlikeye karşı kendini koru."

Nazlı Ilıcak: Aynı kökenden gelen insanları birbirine vurdurmak gibi bir politika güdülüyor, öyle bir iddia da var.

Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel: Olabilir tabii, ama bu iddianın yanlışlığını bir dakikada ben size söylerim; çünkü, aynı kökenden gelen insanlardan bir grubu geliyor, öbür grubunu öldürüyor. Bu mu iyi, yoksa, bu öldürülmeye hazır bulunan insanlar eğer silahlı olursa, belki öbürleri öldürmekten vazgeçer, cayarlar; bu mu

iyi? Yahut da onlar öldürülmek için ellerini açmış bekliyorlar, öbürleri geliyor öldürüyor; böylece de aynı kökenden gelen insanlar birbirine kırdırılmadı denmesi mi iyi?

Melih Fırat birden araya giriyor.

Demirel'e bir 'şey' söyletmenin peşinde sanki. "Cumhurbaşkanımıza sormak istiyorum" diyor ve soruyor:

Melih Fırat: Şimdi, şunu demek istiyorum: Yani, bir insanın kendi ihtiyarında mıdır kendi dilini, milletini seçmek? Yani, bu Tanrının insana bahşettiği bir imtiyazdır. Ondan dolayı, ben demek istiyorum ki, bir etnik grubun Allahın ona bahşettiği dilini, ona kültürünü tanımamak hem zulümdür, hem de insanlık suçudur.

Bunu söylemek istiyorum.

Fakat, Demirel'e bir fırsat vermiş oluyor. Fırat'ı köşeye sıkıştıran bir fırsat.

Şöyle başlıyor:

Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel: Türkiye'de ben Kürdüm diyen insanların Kürtçe konuşmasına mani bir şey yok ki. Kültürüne itiraz eden de yok. Ondan sonra, şarkısını, türküsünü, düğününü, her türlü geleneğini 1000 seneden beri nasıl götürüyorsa, kimi getirmiş, 1000 sene bu sorunu olmamış da; yani, şöyle diyelim; 1000 senedir Türkiye'de bulunan, ben Kürdüm diyen insanlar Kürtçe eğitim görüyorlardı da, Kürt olarak kültürel hakları vardı da bunları Türkiye Cumhuriyeti mi geldi aldı? Veya 10 sene evvel mi aldılar, 20 sene evvel mi aldılar? Yok böyle bir şey. Birlikte yaşamış gelmişsiniz 1000 sene. Cumhuriyeti beraber kurmuşsunuz, Sevr'i beraber reddetmişsiniz ve nihayet Cumhuriyet kurulurken, Osmanlı İmparatorluğu'nun koltuğundan 26 sene devlet çıkmış. Yalnız Kürtler ve Türklerdir Cumhuriyeti beraberce kurma durumunda olanlar. Ve o gün, bir Kürt devleti kuracağız diye kimse ortaya çıkmamış. Ve Türkü, Kürdü ayırt etmeksizin bu ülkenin insanları beraberce bir Kurtuluş Savaşı yapmışlar, beraberce Cumhuriyeti kurmuşlar ve bu insanlar aynı camiide durur, aynı safta namaz kılarlar, aynı siperde ölürler,

aynı Allaha inanırlar ve aynı Kur'an'a, aynı Peygambere inanırlar. Bunları ayırmanın bir yararı yok. Ve kaldı ki, Müslümanlıkta kavmiyetçilik yoktur, ırkçılık yoktur; çünkü Müslümanlık, Allah'ın bütün insanlara tebliğidir.

Kürt kökenli DEP milletvekillerine, Kürtçülük tartışması yapan, Kürtlerin kültürel haklarından söze girip bu hakların verilmesiyle başka arzuları doyurmaya yönelenlere aylarca yinelediği soruyu, televziyon ekranından, hem de Kürt oğlu Kürt kimliği olan Melih Fırat'a yöneltiyor. Kısa bir girişle:

"Onun içindir ki, bu tartışmanın şeyi yok, yani o kadar kolayca bitirilecek bir tartışma değil. Önemli olan hadise şu: Onu tartışıyorsanız ayrı tartışırız; fakat 5 aylık bebeği, Çatak'ın Sündüz yaylasındaki 5 aylık bebeği öldüren adama bir diyeceğiniz yok mu?"

Melih Fırat, tabii, soruya yanıt vermiyor. Kaçıyor. O hâlâ Kürt kimliği ile terörü ayırarak Kürtlere ayrı bir statü tanıtmanın peşinde:

"Sayın Cumhurbaşkanımız, diyoruz ki, terör ayrı bir mesele, Kürt kimliği ve Kürt kültürü ayrı bir mesele, bunu söylemek istiyoruz" diyor.

Karşılığını derhal alıyor Demirel'den:

"Aslında" diyor Cumhurbaşkanı ve bir gerçeği dile getiriyor:

"Aslında, Kürt kimliği veya Kürt hakları falan diye girdiğiniz zaman işin içerisine öbürü (PKK ve terörü) gölgede kalıyor, hatta şöyle birtakım şeyler..."

Melih Fırat telaşla yine araya giriyor: "Sayın Reisicumhurum, yani bugünkü terörü (kültürel haklar verilirse) önleyecektir; onu arz etmek istiyorum."

Demirel'in hiddetlendiğini gören Ilıcak, "bunu tartışma konusu yapmamak gerekiyor"a gelen birtakım girişimlerde bulunuyor ama, nafile!

Demirel noktayı koyuyor:

"Adamlar, 'Biz lisanımızı konuşamıyoruz, eğitimimizi yapamı-

yoruz, bunun için bu (terör) yapılıyor' demiyor ki... 'Hayır, devlet kuracağım ben' diyor."

Bu tartışma Türkiye'de Kürt sorunu ve PKK terörüyle estirilen siyasal havayı bütünüyle özetliyor.

Faydalı bir program izliyor Türk halkı...

49

Programın espriye kaçan bölümünde Ilıcak "Baba konusunda bilgi ve deneyim sahibi bir kişiyi baba konusunda 'uzman' olarak" sunuyor.

Sinirli havayı yatıştırıcı bir öğe gibi...

Ilıcak, adamı "Başka isimle tanınan Gürbüz Bey" diye sunuyor ve Gürbüz Bey kendini;

"Bana 'Yedi Babalı Gürbüz' derler" diye tanıtıyor.

Adı Gürbüz Güllepoğlu, anlatıyor:

Nazlı Ilıcak: Yoksa anneniz Hürmüz mü?

Gürbüz Güllepoğlu: Yok efendim, annemin adı Devlet. O Yedi Kocalı Hürmüz daha sonra çıktı, taklit olarak. Annemin hiçbir yerde şubesi yoktur efendim.

Şimdi, annem sağ olsun peş peşe bir sürü evlilikler yaptı. Bana da bu adı yedinci evliliğinden sonra taktılar. Şu anda annem dokuzuncu kocasıyla evli. Haliyle böyle olunca, ben de bir baba uzmanı kesildim bu kadar çok babam olunca.

Efendim, benim her türden babam oldu, uçan babalar, kaçan babalar, yerli yersiz göçen babalar.

Şimdi, burada hepsinden söz etmeye kalkarsam, bu programa sığmaz, vakit yetmez; sırasıyla hepsinden bahsedeceğim; ama, arada bir kısa geçtiklerim olursa beni bağışlasınlar.

Efendim, annem, sağ olsun hayat dolu bir kadındır, ne var ki talihsiz. İlk kocası, yani benim öz babam olur, Allah rahmet eylesin biraz vakitsiz göçtü; kendisi mükemmel bir zabitti, çok iyi bir insandı. Annemi çarşaftan çıkarıp modern, çağdaş bir hanımefendi yapan odur. Okumayı, yazmayı, çalışmayı, güvenmeyi, övünmeyi biz-

zat kendisi öğretmiştir. Yokluğunu bugün hâlâ içimizde hissederiz, Allah rahmet eylesin, nurda yatsın efendim.

Anneciğim, babamın, ilk babamın ölümünden sonra çok ağladı, çok dövündü, çok yakındı; ama elden ne gelir, ölenle ölünmüyor, giden de geri gelmiyor. Geride de bir sürü mal mülk bıraktı rahmetli, onu birinin çekip çevirmesi lazım. Yalnızlığı kim sever, yalnızlık Allaha mahsustur dedi ve ikinci izdivacını yaptı efendim.

İkinci babamızı da biz çok sevdik. Zaten bize pek uzak değildi, babamın yakın silah arkadaşıydı. Gayet beyefendi, kültürlü, bilgili ve çok namuslu bir insandı; hatta o kadar namusluydu ki, anneme pek yaklaşmadı bile. "Yakın arkadaşımdan hatıradır, ben Devlet'e el süremem" dedi.

Şimdi efendim, annem cıvıl cıvıl genç, dinamik bir kadın, haliyle biraz sıkıldı tabii. O sırada harp yılları, yokluk yılları, kıtlık var. Bu kıtlığın vebalini de benim ikinci babama yükledi. Üzerinize afiyet efendim, ikinci babam biraz ağır işitirdi, işitme özürlüydü; buna rağmen annemin yakınmalarını duydu. "Hadi canım sen de, mademki beni istemiyorsunuz, benim tepemi arttırıp da çizmemi giydirmeyin, o halde ben de yerimi başkasına bırakırım" dedi ve çekti gitti.

Nazlı Ilıcak: Bravo, epey centilmen bir insan.

Gürbüz Güllepoğlu: Evet efendim, çok nazik bir insandı efendim.

Sonra annem üçüncü izdivacını yaptı, biz üçüncü babamla tanıştık.

Efendim, üçüncü babamla tanışmamızdan sonra, zaten Amerikan arabalarına binmemiz, çiklet çiğnememiz, apartımana taşınmamız üçüncü babam zamanında olmuştur.

Gel zaman, git zaman, aradan bir müddet geçtikten sonra, arada bir geçimsizlik hasıl olmaya başladı. Pek geçinemiyorlardı, biz şöyle kapı arkalarından dinliyorduk, annem, "Komitacı, ne olacak komitacı, ne olacak" diye söylenirdi.

Velhasıl annem daha fazla dayanamadı, bir zabitle anlaşarak –zaten annem ilk kocasından beri zabitlere hayran– bir zabitle anlaşarak dördüncü babamla izdivacını yaptı. O da kendi halinde, halim selim bir insandı, pek suya sabuna dokunmazdı, o da öyle geldi geçti. Yalnız, hiç unutmam bir hatırası vardır bizde. O zaman ilk...

olan bir yerli otomobil almıştı bize. "Hadi bakayım çocuklar, sizi biraz gezdireyim" dedi. Çoluk çocuk hepimiz sevindik, otomobile bindik. Allah Allah, otomobil bir türlü çalışmıyor. Çalışmıyor nedendir diye falan, sağını solunu kurcaladık, bir de baktık ki, meğersem arabaya motor koydurtmayı unutmuş. O da öyle bir tatlı hatıradır, herkes o zaman halimize gülmüştü.

Annem bunun arkasından peş peşe üç evlilik daha yaptı, üçü de zabit.

Nazlı Ilıcak: Peki, aile nasıl karşıladı bu evlilikleri?

Gürbüz Güllepoğlu: O sıralar bilmiyorum, aile içinde telaş mı vardı, neydi bilmiyorum; biz ilgilenemedik.

Efendim, beşinci ve altıncı babalarım da kendi hallerinde insanlardı. Onlar da pek suya sabuna dokunmadılar. Fakat, bir yedinci babam oldu ki, aman yarabbi, peh peh peh...

Efendim, biraz geriye döneyim, altıncı babamın vefatından sonra annem biraz yalnız kalmıştı, kararsız kalmıştı. Gerçi ilgi duyduğu biri vardı, galiba bir mühendisti. Fakat efendim, o sırada aile içinde bir huzursuzluk hâkimdi, apartımanda hır gür artmıştı. İşte, yedinci babam –o da zabitti– pattadanak ortaya çıktı. "Aile içinde huzur tesisine ihtiyaç vardır. Netekim, bu maksatla Devlet Hanım'ı nikâhıma alıyorum" dedi ve babalığını ilan etti. Mühendis Bey'in de eve gelmesini yasakladı.

Fakat, iyi hoş da efendim, bu yedinci babamın dört tane de arkadaşı vardı, hepsi birlikte yerleştiler bizim eve.

Şimdi, anneme biraz zor oldu tabii. Yedir, içir, pişir, kotar, yıka, ütüle... Tabii annem epeyce pişman oldu; çocuklar deseniz biz evde yüksek sesle konuşamıyorduk, "Konuşmak yasak, hadi bakayım odanıza." Efendim, biraz fısır fısır konuşsak, "Kulis yapmak yasak netekim."

Efendim, böyle bir sıkıntılı günler geçirdik. Nihayet, aile içinde kol kırılır yen içinde kalır, kırıp sarıp anlaştık, yedinci babamı annemden boşanmaya razı ettik. O da "Sizin adam olacağınız yok netekim; ben Marmaris'e resim yapmaya gidiyorum" dedi, gitti oraya yerleşti. Allah uzun ömür versin efendim, o da iyi insandı, Allah selamet versin.

Nazlı Ilıcak: Tabii şimdi, anneniz mutlaka yeni bir zabit uldu, değil mi?

Gürbüz Güllepoğlu: Hayır efendim, bu sefer katiyen. Annem, "Bir daha zabit mi, hayır istemiyorum" dedi.

Bu sefer de hızlı otomobillere meraklı bir işadamıyla evlendi; sekizinci babamla da biz böylece tanıştık.

Efendim, sekizinci babamla birlikte evimize bir huzur, bir neşe, bir hareket, bir canlılık geldi. Daha ziyade hepimizi bir ticaret merakı aldı. İlk önce yengem mutfağı özelleştirdi, ondan sonra "Vallahi kimseden 40 para almadan kimseye yemek pişiremem" dedi. Sonra efendim, bakkala ekmek almaya birini mi gönderecek, kimse bir kuruş almadan adımını atmıyor, illa ki "Nakliye masrafı isterim." Ondan sonra efendim, çocuklar rüşvet almadan ders çalışmaz oldular. Sonra evin içinde, gözüne kestiren bir eşyayı alıp kapının önüne koydu, istediği fiyatı bulunca satmaya başladı. Tabii annem bundan çok rahatsız oldu, söylenmeye başladı. Babam her zamanki o ton ton haliyle, "Bakınız, şunu açık seçik ifade edeyim, çağımız iş bitirme çağıdır; bırakınız yapsınlar" diyerek meseleye el koydu.

Efendim, hayatımız daha da renklenecekti ama, maalesef, sekizinci babam da aniden sizlere ömür oldu. Allah rahmet eylesin, kendisi çok çok iyi bir insandı, nurda yatsın efendim.

Efendim, tabii annem becerikli kadın, hiç yalnız kalır mı; hani daha önce yedinci babamın eve gelmesini yasakladığı bir mühendisten bahsetmiştim; onunla anlaştı ve onunla dokuzuncu izdivacını yaptı, biz de böylece dokuzuncu babamıza kavuşmuş olduk.

Nazlı Ilıcak: Yani, şimdi anneniz mutlu mu?

Gürbüz Güllepoğlu: Öyle gibi. Yalnız, geçenlerde üst katta çocuklar biraz koşturacak olmuşlar, gürültü yapacak olmuşlar, annem söylendi; babam hemen meseleye el koydu, "Ne olmuş çocuklar goşmuşlarsa, çocuk onlar elbette goşacaklar, goşmakla döşemeler aşınmaz. Goşecekler ki ilerleyecekler" dedi ve annemi yatıştırdı.

Efendim şimdi annemin yepyeni bir ebesi var.

Nazlı Ilıcak: Nasıl yani?

Gürbüz Güllepoğlu: Siz bilmiyorsunuz, mahalleye yeni bir muhtar hanımefendi seçildi, annem ona çok hayran. Mahalleli onu çok seviyor, o da mahalleliyi çok seviyor; herkese kendi çocuğuy-

muş gibi davranıyor. Mesela, biz ona saati soracak olsak, "Bakın, bir saat kadranında akrep vardır, yelkovan vardır. Buna bakarak diyebilirim ki, 55 dakika sonra saat 12.00 olacaktır" diye cevap veriyor; çok sevecen.

Şimdi, annem ona hayran ya, geçen gün bize ne dese beğenirsiniz, "Vallahi ben size baba bulmaktan sıkıldım artık, gidip o yeni muhtar hanımı size ana tayin edeceğim, ne haliniz varsa göreceksiniz."

Haydaaa; ben şimdiye kadar Yedi Babalı Gürbüz olarak tanınmaya alıştım, ister misiniz şimdi analar devri başlasın da ben Yedi Analı Gürbüz olayım; bakın şu Cenab-ı Allah'ın işine.

'Yedi Babalı Gürbüz'ün mizah yazarlarına yaraşır öyküsüyle hava yumuşuyor.

Muazzez Abacı'nın şarkılarıyla Kürt sorunu ve PKK terörü geride kalıyor.

Kuşkusuz sadece o saatlerde...

Yoksa bu tartışma yıllarca sürecek!

50

Bir de İnci Baba sorunu çıktı. Sorun olmaktan da öteye bir skandal.

İnci Baba, aslında bir 'mafya' babası. Ünü mafya olaylarıyla büyümüş. Fakat, yasaklı olduğu yıllarda Demirel'e yakınlık göstermiş.

Demirel'in parti genel başkanı olarak yaptığı yurt içi gezilerde İnci Baba 'refakat konvoyu'nda yer alırdı.

Konvoyun durduğu her yerde elinde tesbih gezinir, kimi zaman gazeteciler arasına karışırdı. Bir kezinde yanıma geldi, konuşmak istedi, ama adamın hem ünü hem de duruşuyla kılık kıyafeti iticiydi.

Bir ara Tunus caddesinde iki katlı bahçe içinde bir bina kiralamış, satın aldığı iki kaplanı buraya hapsetmişti. Hayvanlar bir aşağı bir yukarı gezer, caddeden geçenler iki kaplanı ilgiyle izlerdi.

Bir gün geldi, bina boş kaldı. Kaplanlar da yok olmuştu.

Sonradan öğrendik ki, kaplanlardan biri ölmüş. İnci Baba ikin-

ci kaplanı ya başka birine vermiş ya da hayvanat bahçesine armağan etmişti. Değişik tipte bir insandı. Öldürüldü!

O gece (6 Aralık 1993 Pazartesi) Ömer Tarkan telefon ettiği zaman gazetelerin taşra baskıları henüz bana gelmemişti.

Ömer ise bozuktu. Milliyet'te Yalçın Doğan'ın yazısı manşetten veriliyordu. Başlık ise çarpıcıydı: "Baba skandalı!"

Cumhurbaşkanı Demirel'in, İnci Baba'nın Urfa'da bilmem kimin konağının bahçesinde gömülmeyi vasiyet ettiğini, bu arzunun yerine getirilmesi için İçişleri Bakanı Nahit Menteşe'yi telefonla arayarak Bakanlar Kurulu kararı çıkarmasını istediğini yazıyordu Yalçın Doğan.

Ömer, kızgındı, sinirliydi ve bu hareketinden ötürü Demirel'i eleştiriyordu. Şimdi –gecenin o saatinde– Demirel'i arayacağını söylüyordu.

Ömer'e;

"Sakın telefon etme" dedim: "Zaten Cumhurbaşkanı gazeteyi görmüş ve harekete geçmiştir. Gerekenleri arıyordur ve şayet düzeltilmesini istiyorsa haberi Aydın Doğan'a ulaşmıştır."

Böyle söylememin bir nedeni vardı.

Demirel, gazete yönetimlerine herhangi bir konuda bir şey söylemek ya da iletmek isterse, basın müşavirini ya da Köşk'ün herhangi bir başka sorumlusunu arayıp görevlendirmezdi.

Bizzat harekete geçerdi. Çoğu zaman –Milliyet söz konusu olunca– doğrudan patron Aydın Doğan'a ulaşır ve yakınılarını ona anlatırdı.

Basın danışmanı veya başkaları, sıfatı olan ama o sıfatın hakkını veren işlevlerde bulunmayan insanlardı.

Şimdi ise İnci Baba gibi toplumdaki ünü bilinen bir insana anıtmezar yapılması için girişimlerde bulunuyordu.

Doğrusu bu hareketini eleştirmemek olanaksızdı.

51

Demirel'i yakından tanıdıktan sonra; onunla ilgili kimi görüşlerde yanılmak söz konusu olamazdı.

6 Aralık gecesi saat 23.00 sularında Ömer'e söylediklerim, ertesi günü (7 Aralık 1993) sabah saat 10.00'da doğrulandı.

Demirel çağırdı, Ömer de geldi. Cumhurbaşkanı bozuktu.

Önce TRT'ye yüklendi:

"Dünyanın her yerinde, her köşesindeki en küçük haberi, basit olsun veya olmasın veren TRT, bugün devletin konuğu olarak Ankara'ya gelen Estonya Cumhurbaşkanı'ndan tek kelime ile söz etmiyor haberlerinde."

Demirel, "Adam benim misafirim değil ki" diyordu:

"Devletin misafiri. Bu TRT ile öyle bir kavga edeceğim ki..."

Oysa, Demirel'in sinirlenmesine yol açan olay, Estonya Cumhurbaşkanı haberlerinin TRT'den verilmeyişi değildi.

Cumhurbaşkanı olduğundan beri TRT; Demirel'le ilgili haberleri istediği ölçülerde vermiyor, bu durum Demirel'in bozuk çalmasına neden oluyordu. Daha önceleri de gördüğümüz gibi Demirel, TRT'yi birkaç kez Ömer Tarkan aracılığıyla 'uyarmıştı.'

Fakat TRT yine bildiğini okuyordu. Aslında TRT'nin haber ölçülerinde toplumu fazla ilgilendirmeyen yurt gezileriyle 'etkinlikleri' geri plana atması doğruydu, haberciliğe uygundu.

Devletin sahibi olduğuna inanan insanlara habercilik ölçülerini anımsatmak olanaksızdı.

Fakat Demirel'in hiddeti sadece TRT'yle sınırlı değildi.

TRT'den sonra Hürriyet'e geçti. Gazetedeki Cindoruk'un Çankaya'daki görüşmeye yarım saat geç geldiğini yazan habere taktı. Demirel'in 'kalabalığı görünce konuştuğunu' içeren bir habere de fena halde yüklendi:

"Yalancı" diyordu. Sonradan Ömer'den bilgi geldi. Haber merkezi görüşmenin 11.00'de olacağını bildirmişti, oysa Demirel'le Cindoruk 11.30'da biraraya gelmişlerdi. Hata buradaydı.

İletişim organlarına yıldırımlar yağdırmayı sürdürdü Demirel:

A.A.'ya geçti. Dün İstanbul'dan yayımlanan Nazlı Ilıcak'ın "Söz Meclis'ten Dışarı" programındaki sözlerini A.A. yanlış yansıtmıştı. Ömer'e "Bak metinlere ve düzelttir" diye talimat verdi.

Basında istediği kadar yer almayışına sinirleniyordu.

Tabii, asıl korku medyada görünmeye görünmeye 'unutulmuşluğa terk edilmek' korkusuydu.

Konuşmalar döndü dolaştı İnci Baba haberine dayandı:

"Ben Nahit Menteşe ile bu konuyu konuşmadım" dedi. Dün geceye geldi:

Ömer'e söylediğim gibi, Milliyet'i görür görmez sağı solu aramaya başlamıştı:

"Gece şunu bunu... Sonra Aydın Doğan'ı aradım. Haber nereden çıkmıştı? Doğan Bey 'Bir yerden aldık' dedi. Şimdi Menteşe'yi aramadığımı bildiren bir açıklama yapalım. Necmettin de (Cevheri) bana ve Başbakan'a anıt-mezarı söylemiş. İnci Baba son zamanlarda Çiller'i destekliyordu ya" dedi.

Yarın Cevheri ortaya çıkar da böyle bir istek geldiğini söylerse ne yapacaktık? Düşündü "Hükümetten böyle bir istekte bulunmadığımı da açıklamaya ekleyelim."

Peki bu haberi kim yaymış, Yalçın Doğan kimden ya da kimlerden öğrenmişti? "Yayanlar belli" dedim:

"Yıldırım Aktuna değil mi?" dedi Demirel. Bana göre, "veya Çiller."

Derya Sazak'ı aradım, konuştuk:

"Dün gece etraf birbirine girdi" dedi: "Demirel 'Dava edeceğim' falan demiş."

İşte böylece Demirel'in kendisiyle ilgili bir konu olduğu zaman ne denli duyarlı hareket ettiği ispatlanmış oldu.

1993'te 'baba'lar siyasal yaşamımızı karıştırmaya başladı.

Yalçın Doğan, "Kollarsa 'baba' kollar" başlıklı yazısına şöyle başlıyordu:

" 'Kırk yıllık babayım, onu da Demirel elimden aldı.' Bu sözler geçtiğimiz cumartesi akşamı öldürülen İnci Baba'ya ait. Cumhurbaşkanı Demirel belki babalığı İnci Baba'nın elinden alıyor, ama öldükten sonra bile olsa, 'Babanın hakkını babaya' teslim ediyor.

Öldürülen İnci Baba için devlet devrede!..

Aile... Urfa'daki Mahmut Nedim Konağı İnci Baba'nın kişisel mal varlığı arasında. Ailesi Baba'yı Urfa'nın merkezindeki bu konağın bahçesine gömmek istiyor...

Özel kararname için Cumhurbaşkanı Demirel devreye giriyor. Bize ulaşan bilgilere göre, Cumhurbaşkanı Demirel, İçişleri Bakanı

Nahit Menteşe'yi arıyor ve 'İnci Baba'nın Mahmut Nedim Konağı'nın bahçesine gömülmesi için Bakanlar Kurulu'ndan özel bir kararname çıkarılmasını' istiyor.

İnci Baba, aynı zamanda DYP'li ve vazgeçilmez bir Demirel hayranı.

1980 öncesinden bu yana İnci Baba, hep 'Demirel Baba'nın yanından. Bir ara AP delegesi. 12 Eylül döneminde ise, Demirel Zincirbozan'da iken, askeri rejim altında 'Seni kör kuyular bile yutamaz' diye ona telgraf çekme cesaretini gösteriyor. Bu nedenle dört ay hapis yatıyor. Siyasal yasakların kalkması için Demirel'in yanında yer alıyor.

...Cumhurbaşkanı Demirel'in İnci Baba'nın ölümüyle yakından ilgilenmesi gerçekte 'insani yanı ağır basan' bir olay. Ancak, Demirel bir Cumhurbaşkanı... Cumhurbaşkanlarının ülke sorunlarıyla yakından ilgilenmesi ne kadar olağansa, bazı olayların dışında kalmaları gereği de o ölçüde kaçınılmaz... Ama, burada Cumhurbaşkanı devrede!"

Bu son cümleler Demirel'i 'sinirlendirmiş' olabilirdi.

52

Dön 'Baba' dönelim

Fakat 7 Aralık 1993 bir başka açıdan önem taşıyor:

Bana 1996'da birkaç kez "Çiller'i ülkenin başına ben bela ettim" diyerek âdeta günah çıkaran Demirel; 7 Aralık günü yayımlanan Sebahattin Önkibar'ın "Politika Günlüğü" sütununda Çiller üzerine çok daha değişik bir konuşma yapıyordu.

Yazının başlığı: "Çiller'den pişman değilim."

Önkibar Demirel'in sözlerine verdiği önemi göstermek için "Çiller'i nasıl buluyor?" diye bir arabaşlık kullanıyor ve şöyle yazıyor:

"DYP-ANAP birleşmesi konusunda görüş belirtmekten özellikle kaçınan Cumhurbaşkanı Demirel'e Çiller'in 'DYP'den Demirelcileri tasfiye ettiği' iddiasını aktarıyorum... Birdenbire hiddetleniyor Cumhurbaşkanı: 'Bakın ben size bir şey söyleyeyim. DYP hareketi tek

başına bir hareket değil. Kökü derin bir harekettir. Bu hareketi şucu, bucu diye ayıramazsınız.

Ayrıca Sayın Çiller'i demokrasi sahnesine ben getirdim. Partiye ben davet ettim. Ben kaydettim. GİK'e ben getirdim. Hükümete ben getirdim.'

Hemen araya girip 'Efendim ah keşke getirmeseydim diye hayıflandığınız oluyor mu?' diyorum...

Demirel'in cevabı şu: 'Hayır olmuyor. Pişman değilim. Tersine başarılı olmasını istiyorum. Cumhurbaşkanı olarak da hiç engellemiyorum.'"

Çiller'le ilgili 1993'teki bu sözlerin sahibi Demirel'in 1996'daki değerlendirmesini, "Memleketin başına bu kadını ben bela ettim" cümlesindeki hayıflanmayı nasıl yorumlarsınız?

1993'te Demirel, Çiller'in üzerine gidemiyordu. Medya, hatta kamuoyu hâlâ Çiller'e destek veriyordu. Demirel'in Çiller'in üzerine gidebilmesi için 'ortam müsait değildi.'

Fakat 1996-97'lerde... Çiller, hele Refahyol'dan sonra tükenmişti!

Demirel artık Çiller'i politikaya sokup üst sıralara tırmanmasında birinci derece etken olduğunu ve...

...Ülkenin başına "Çiller'i bela ettiğini" rahatlıkla söyleyebilirdi.

Aynı gün Önkibar'ın yazısını anımsattığımda Demirel sadece;

"Köşk'te yarım saat konuştuk. Bir buçuk saat konuştuk diye yazmış" dedi.

Yazının yukarda yazılan içeriğine karşı çıkmadı.

53

7 Aralık, gerçekten değişik bir gün:

Mesut Yılmaz âdeta kehanette bulunuyor. Çiller'in 'laik Türkiye'nin savunucusu' olduğunu söylemesine, "Ben gidersem RP gelir" diye konuşmasına ANAP lideri Mesut Yılmaz'dan öyle bir tepki geliyor ki, sanki 1997'de olacakları üç yıl önce görüyor:

"Türkiye'de laiklik ilkesi Çiller'in güvencesine kaldıysa, hepimizin geleceği tehlikede demektir" diyor.

RP'nin seçenek olarak ortaya çıkmasına olasılık vermeyen ve Çiller'in Refah gelebilir biçimindeki sözlerini 'boş tehdit' olarak değerlendiren Yılmaz, "Bu tehdit kendi ortağıyla uzlaşma sağlayamamasını, kendi partisine hâkim olamamasını kamufle etmek için ortaya atılmıştır" -liye konuştuktan sonra şunları söylüyor:

"Bu halkı hiç anlamadığının, hiç tanımadığının bir kanıtıdır. Geçmişte de halka buna benzer tehditler yapılmış, 'Biz gidersek komünistler gelir' gibi sözler söylenmiştir. Bunlar ömrünü doldurmuş politikacıların halkı tehdit ederek ömürlerini uzatma taktiğinden başka bir şey değildir."

Bu önemli söylemde Yılmaz; bir noktada yanılıyor.

Refah'ın iktidara gelebileceğine olasılık tanımıyor.

Kuşkusuz bu yanılgıda da haklı olan bir yan var:

Mesut Yılmaz haklı olarak; DYP gibi bir partinin Çiller önderliğinde Refah'ı iktidara getirebileceğine değil olanak, en küçük bir olasılık tanımıyor.

Kişisel yararlar ve kaygılar uğruna Cumhuriyet'in bir numaralı ilkesi olan laikliğin asla feda edilemeyeceğini hesaplıyor Mesut Yılmaz...

Ama 1993'teki kehaneti bu yanılgı gölgelemiyor.

54

Üzerinden günler geçmesine karşın İnci Baba 'sorunu' sona ermiyor, tersine sürüyor.

Mehmet Nabi İnciler (İnci Baba) ölümünden iki gün önce Daily News'e konuşmuş ve ilginç sözler söylemiş:

"Benim bu partiye (DYP) hiçbir borcum yok, ama partinin kurucu başkanı şimdiki Cumhurbaşkanı, şimdiki genel başkanı Başbakan, hepsi bana borçlu. Onların en güvendiği insan partinin yanından geçmeye cesaret edemezken biz vardık. Benim hizmetlerimin karşılığını nasıl ödediler? Benim için hiçbir şey yaptılar mı? Emniyet'e düştüğümde beni kurtardılar mı? Başım derde girdiğinde en ufak yardımda bulundular mı?

Çiller'e diyorlar ki, 'Sen kraliçesin. Çankaya'daki adam artık

bitti.' Ama onun elinden tutup yanına alan, onu politikaya sokan oydu. Zaten kalpleri de görüntüsüyle kazandı."

Milliyet ise "Doğruyu söyleyin Sayın Bakan" manşetiyle çıktı (8 Aralık 1993):

"Milliyet gazetesi, bu haberinin doğruluğunda ısrarlıdır.. Biz, 'yanlışı düzeltmek' kadar, doğru olduğuna inandığımızı ısrarla savunmayı bu mesleğin gereği sayıyoruz" diye yazıyordu.

Çankaya, bir gün önceki yalanlamasından sonra Milliyet'in bu yayınına yanıt olacak hiçbir açıklamada bulunmadı.

İnci Baba, bir anıt-mezara değil, bir mezarlığa defnedildi!

55

Tansu Çiller'le, bir kez telefon aramasından, bir kez de evinde –yeni Başbakan olmuştu– her gazete ile yaptığı görüşme gibi Cumhuriyet'le de konuşmak istediği zaman görüştük. İki kez.

Üçüncü kez Köşk'te Estonya Cumhurbaşkanı onuruna Demirel'in verdiği akşam yemeği öncesi ayaküstü bir görüşme yaptık.

Yemeğe oturmadan önce iki Cumhurbaşkanının gelmeleri beklenirken çağrılılara ayaküstü ufak bir kokteyl parti gibi bir ağırlama yapılıyor.

Bir kenarda duruyorum. Bu resmi yemeklere, yemeğe çağrılı olan devlet bürokrasisi ile görüşmelere alışamadım. Sıkılıyorum.

Bir ara yanımdan Çiller geçti. Görmemezlikten geldi gibi bir izlenim bıraktı.

Umursamadım. Gazetecilerle görüşüyor. Bir ara baktım, sağımdan bana doğru önde Çiller, yanında Fatih Çekirge geliyor.

Çiller önümde durdu; Çekirge, "İşte Cüneyt Arcayürek" dedi ve uzaklaştı.

Başbakan "Çoktandır görüşemedik" diye başladı. 'Ne var ne yok'a geçtik.

"Barzani'nin Ankara temsilcisi Dizari bugün ilginç bir laf etmiş" dedim Çiller'e. Merakla baktı.

Söyledim: "Diyor ki; 'Suriye'nin söylediğine değil, ne yaptığına bakmak lazım.' "

Çiller, "Doğru" diyerek onayladı.

Ama basın günlerdir Suriye'nin "PKK'yı dışladığını, PKK'lıları tevkif ettiğini" yazıyor. Nitekim bir gün sonra konuştuğum Derya Sazak bu haberleri Mehmet Ali Birand'ın getirdiğini söyleyecekti.

O günlerdeki konuşmalarına değinerek "fazla karamsarlık yaydığını" söyledim. Biraz umut dağıtabilirdi.

Ekonomideki bu saptamaya karşı Çiller, "Ama vaziyet 1994'te kötü. Ancak 1995'te düzelebilir" diye yanıt verdi.

Konuşma dağınıktı. Oradan buradan. Çiller'e "Seçimi almak istiyorsunuz, değil mi?" diye sordum. "Tabii, elbette" diye karşılık verince; bir koz vardı ki, kullanabilirse seçimde pekâlâ iş görebilirdi:

"Öyleyse Apo'nun kellesini düşürün" dedim. Gözlerini açtı:

"Erkeklerin yapamadığını yapan kadın Başbakan kazanır seçimi."

(Not: Çillerle bu görüşme Aralık 1993'te gerçekleşti. Abdullah Öcalan, 16 Şubat 1999'da –ABD'nin yardımıyla– Kenya'da ele geçirildi ve Türkiye'ye getirildi.

O tarihte Bülent Ecevit, DSP azınlık hükümetinin Başbakanı olarak iktidardaydı.

Apo'nun yakalanışı Ecevit'e yaradı ve... bu koz:

18 Nisan 1999 genel seçimlerinde; DSP'yi birinci parti yaptı.)

Bu ikinci cümleden sonra şaşkınlığı biraz da hayrete dönüştü. Bekliyordum böyle bir tepkiyi.

Zira Derya Sazak'la yaptığım görüşmelerden birinde bana "Bunlar" demişti: "Apo'nun kellesi peşindeler." Bu ipucunu kullanıyordum. Şaşkınlığının sonradan hayrete dönüşmesi bu konuyu nereden bildiğimi kestirememesinden ileri geliyordu.

Bu ara kocası Özer Çiller çok ciddi bir yüz ifadesiyle yanımıza geldi. Sanki Çiller'le tartışıyoruz, neredeyse kavga edecekmişiz de eşini koruyan bir erkek tavrıyla yanımızda durdu.

Gayet sakin bir sesle, "Merhaba Özer Bey" dedim.

Çiller de ses etmedi. Özer de çekti gitti.

Fakat bizim kısa görüşmemizin sonuna gelmiştik. Baktım, bir-iki adım ötemizde Sedat Ergin bekliyor. Çiller'le konuşacak.

El sıkıştığımızı görünce sokuldu ve "Bu ne konuşması?" diye sordu:

"Başdanışman mı yoksa gazeteci mi?"

Güldüm, Çiller'in yanından uzaklaştım.

Asıl eğlence daha sonra başladı. Yemeğe oturduk. Nutuklar söylendi, bir ara Ömer Tarkan, "Seni nötralize etmek istiyor" dedi. Emre Gönensay ise, "Bu ne samimiyet azizim" diyordu.

Çiller'le beş dakika birarada görünmem, konuşmam, çeşitli yorumlara yol açmıştı. Hatta, Çiller'le konuşmamı 'bizim çevre' fena halde eleştiriyordu.

Emre Hoca... Hele Gönensay beş dakikalık görüşmeye bile dayanamıyordu.

Oysa... Günler, aylar sonra. Bir de baktık Çiller'e fena takmış Cumhurbaşkanı'nın Başdanışmanı olan Gönensay, Başbakan Çiller'in danışmanlığına atanmış!

56

Devlet sorununa bak!

Estonya gecesi böyle kapandı.

Ama ertesi gün (8 Aralık 1993) büroda Milliyet'teki manşet yazıyı okurken kapı açıldı, Gönensay geldi ve onun odasına geçtik.

Demirel'in Milliyet'teki manşet yazıya 'deli olduğunu' söylüyordu. Gönensay şunları da ekledi:

"Dün otomobilindeydik. 'Ne yapacağız bu basını' diyordu." Hoca da Demirel kadar Yalçın Doğan'a fena halde bozuk çalıyordu:

"Bana" dedi, Demirel için: " 'Hele şu Yalçın Doğan'a bak. Gazeteye girmesine ve bugünkü mevkie gelmesine ben sebep oldum,' dedi." İnanılacak sav değildi.

Sabahtı. Gönensay ile söyleşirken –saat 10.00– çağırdı. Bozuktu Demirel, ama belli etmiyordu. Ne yapacağız dercesine baktı, "Bu yazıya cevap vermemek lazım" dedim. "Bir süre Milliyet'le görüşmeyi askıya alsanız."

Emre Gönensay, bu görüşe "Yüzde yüz katılıyorum" diye katıldı. Oysa, Demirel'in çağırmasından önce aramızdaki konuşmada böyle bir yöntem saptamıştık.

Gönensay bir başka öneri daha getirdi: "Tansu Çiller'i çağırınız ve ondan bu konuda bir açıklama yapmasını isteyiniz" dedi. O sırada içimden şunlar geçiyordu:

Bir İnci Baba, devlette ne sorunlar yaratıyordu!

Ben 'devleti izlemeye ve devleti öğrenmeye' devam ediyordum! Neyse...

Demirel, Emre Hoca'ya baktı, "Canım o kadar büyütmeyelim" diye Çiller'i çağırıp bir açıklama yapmasını istemeyi içeren öneriye karşı çıktı.

İyi ama, bugün Milliyet'teki yazıda İnci Baba'ya anıt-mezarı Cumhurbaşkanı'nın istediğine değinen ve bu istemi başka Bakanların daha bildiğini öne süren satırlar vardı.

Başka Bakanlardan söz edince, Demirel "Necmettin Cevheri" dedi.

Daha önceleri de aynı adı söylemişti, yineliyordu.

Bir süre durdu ve;

"Hiç kimse benim İnci Baba için Bakanlar Kurulu'ndan karar çıkarılmasını istediğimi söyleyemez" dedi.

Eh, nihayet bizim dışımızda ya biraraya gelerek ya da telefonla veya dolaylı olarak başkalarıyla da ilişki kuruyordu Demirel.

Elbette bir bildiği vardı. Bu denli kızmasına karşın İnci Baba'ya anıt-mezar yapılmasını hükümetten istediğini hiç kimsenin söyleyemeyeceğini kesin bir dille açıklayabiliyordu.

Sorun yoktu!

57

Evet, devletin tepe noktalarında İnci Baba tartışmalarıyla ilgili neler olup bittiyse, İçişleri Bakanı Menteşe bir açıklama yaptı ve "Sayın Cumhurbaşkanı'nın Urfa'da anıt-mezar için bana ve Bakanlığıma bir talimatı olmadı" dedi.

Başbakan Çiller de Estonya resmi yemeğinden önceki söyleşilerde gazetecilere 'böyle bir talebin olmadığını' söylemişti.

Devlet içinde kimi sorunlar böyle ve kolay yoldan çözülebiliyordu, demek.

Tuhaf değil mi? Derya Sazak bana "İstanbul'dan gelen talimata göre Köşk'le hiçbir temas kurmayacaklarını" söylüyordu.

58

Köşk'te göreve başladığımdan bu yana; Cumhurbaşkanı, ilk kez parti liderleri ile ayrı ayrı görüşmeler yaptı (9 Aralık 1993).

Bu görüşmelerde her parti liderinin kendisine söylediği görüşleri not kartonlarına 'paragraf ve konu başlıkları' olarak yazmış.

O notların bir kopyasını bana gönderdi:

Hem içerik, hem de Demirel'in çalışma yöntemini göstermesi açısından gönderdiği notları aktarıyorum:

"9.12.1993 Perşembe, 10.00-11.00, Köşk.

Sayın Mesut Yılmaz :

1) Hükümetle diyalog asgari düzeyde, hatta altında.
2) Güneydoğu'daki yerel seçimlerle ilgili endişelerimizi muhafaza ediyoruz.
3) Parti teşkilatları, Güneydoğu Bölgesinde tehdide maruzdur, hatta kapalıdır.
4) Terörle mücadelede devlet, sorunun üstüne gerektiğinden farklı gidiyor endişeleri var. 'Tenkil' diye nitelenecek bazı uygulamalar var.
5) Diyarbakır, Batman ve Siirt'te, yakılan, yıkılan köylerden gelen pek çok insan var. Bunlara yardım yapılması lazım.
6) Faili meçhul cinayetler, devlet içindeki hesaplaşmalara atfediliyor.
7) Dışardaki gelişmelerin abartılmış olması, rehavete sebep olmamalıdır.
8) Üç endişemiz var:
   a) Almanya ve bazı ülkelerin Türkiye'den taviz talep etmeleri,
   b) Papandreu yönetiminin atacağı adımlar.
   c) Yeltsin'den size gelen AKKA ile ilgili talepler.
9) Hükümet, bu müstakbel menfii gelişmelere hazır değil.

10) Dışişleri Bakanlığı'nın durumu içler acısı.
11) Devamlı arkada gidiliyor.
12) Terörle bu kadar meşgul olan Türkiye, menfaatlerini koruyamıyor gibi bir manzara var.
13) Koalisyonun iç yapısı, Meclis'in çalıştırılmasına müsait değil.
14) DEP'in kapatılması halinde ara seçim doğar."

59

"9.12.1993 Perşembe, 11.00-12.00, Köşk

Sayın Necmettin Erbakan:

1) Laiklik, berrak ve net bir şekilde tarif edilmeli.
2) Batıda laiklikten ne anlaşılıyorsa, Türkiye'de de o anlaşılmalıdır.
3) Mevcut kanunlar gözden geçirilmeli ve devlet milletin inancı ile savaşır olmaktan çıkarılmalı.
4) Terörü ortadan kaldırmak için, İslam kardeşliği ihya edilmeli.
5) Meclis, yetkisizdir. Televizyon, gerçeklerin halk tarafından duyulmasına hizmet etmiyor.
6) Eğitimde özerklik lazım.
7) Merkezi idare, yetkilerini mahalli idareye devretmeli.
8) Büyük bir kalkınma hızı lazım.
9) Bunlar nasıl gerçekleşecek? Bir mekanizma lazım.
10) Herkesi biraraya toplayıp ülkenin büyük meselelerini, sizin başkanlığınızda konuşma imkânı sağlansa iyi olur."

60

"9.12.1993 Perşembe, 12.00-13.00, Köşk

Sayın Deniz Baykal:

1) Rusya, yeniden imparatorluğunu kurma niyeti içinde görünüyor. Bu, dışarda da sezilmişti.

Amerika'yı uyarmakta, üzerimize düşeni yaptık mı?
Dışardaki gruplarla temas içinde olmak lazım.

2) Terör sorununda, Avrupa'nın tavrı memnuniyet verici. Ancak, gevşeklik, bizi sıkıntıya sokar.
'Oturun, anlaşın' diyebilirler.
• Olayın etkinliğini ortadan kaldırmak lazım.
• İçerde başarı lazım.
• Yeni yapılanmalar gerekli.
3) Terörde, başarıya paralel ama mutlaka belinin kırıldığına kesin kanaat geldikten sonra, yeni yapılanmalar gerekli.
4) Bölgedeki insanların sözcülerini çoğaltmak lazım.
Ulusal bütünlüğü kabul etmiş, terörü reddetmiş kişiler bulmak lazım.
5) Aşiret reisleri alternatif kadrodur demek, çok yanlıştır.
6) Açılımların, Batının telkinleri ile yapıldığı intibaı verilmemelidir.
7) Üç milyon kişinin 60 milyon insan içinde, huzur içinde yaşaması lazım.
8) Yerleşme düzeni, yeniden planlanmalıdır.
9) Anayasa değişikliği, bu parlamentonun ahlaki vecibesidir.
Diğer ihtiyaçlarla birlikte götürülmelidir.
10) Laiklik krizi, bugün geldiği noktadan, hızla çıkarılmalıdır.
İki yönlü istismarlar var.
11) Türkiye siyaseti tıkandı. 450 kişi, bir işe yaramadığı kanaatinde.
12) Siyasi dengede değişiklik olabilir.
13) Medya, özel bir durum arzediyor. İlgi çekicilik arıyor. Bunalım, sıkıntı arıyor.
14) Papandreu ne yapar?
Bir reaksiyon verilmelidir.
15) Yunanistan'la ilişkiler yeniden değerlendirilmelidir.
16) Kıbrıs, 12 Aralık seçimleri sonrasında nasıl toparlanacaktır?
17) Statükonun meşrulaştırılmasına gidilmelidir.
18) Yolsuzluklar bireysel olmaktan çıktı, kurumsal oldu. Bir büyük arınma gerekecektir.
19) Petrol boru hatları, 2000'li yıllarda, Türkiye'nin konumu tayin edecektir.

Çok önemli bir fırsattır. Yavaş yavaş suya düşer hale geliyor.

20) Rusya'nın tekrar Kafkaslar'a yönelmesi gibi bir durum gözüküyor."

61

"9.12.1993 Perşembe, 13.00-13.45, Köşk

Sayın Yusuf Bozkurt Özal:

1) Sistem bozuktur. Bütün sıkıntıların kökünde bu yatmaktadır. Meclis icraya esirdir. Hükümet kurulduktan sonra onun yöntemine girmektedir.
2) İcranın yasamadan ayrılması lazımdır. Bunun için Başkanlık Sistemi gerekir.
3) Terör meselesinde; 'Batılılar istedi de yaptık' şeklinde sayılacak icraat yapılmamalı.
4) Kürt meselesine dönük icraat yanlıştır.
   Türkiye'nin geneline dönük icraat yapmalı.
5) Ekonomi kriz dönemine giriyor.
   Ödemeler dengesi krizine giriyoruz.
   Borç ödemede sıkıntıya düştüğümüz zaman, içerdeki serbestiyetimizi kaybederiz.
6) Medya, bankaların elinde. Bankalar hiçbir şey yapmadan para kazanma peşinde.
7) 26.5 milyar dolar döviz mevduat hesabı var. Bu çekilebilir.
8) Türk lirasının değerini yüksek tutmak yanlıştır.
9) 6.8 milyar dolar ödemeler dengesi açığı kaygı vericidir.
   'Türkiye, borcunu ödemeyebilir. Yeni para vermeyelim' gibi bir durumla karşılaşılabilir.
10) Türkiye'nin sorunu:
    a) Ödemeler dengesi,
    b) Kamu maliyesi,
    c) Enflasyondur.
11) Vergi Yasasının zamanı değildir.
    60 milyonu rahatsız eder.

12) Özelleştirme, kanun hükmündeki kararnameler de yapılamaz. Çok hızlı gidebilir.
13) Bürokrasi felç.
Cesareti olanlar mahkemede.
14) Vatandaşın partilere itiladı yok. Sistem ve güven yok. Sistem değiştirilmelidir.
15) Dış politikada 'yurtta sulh, cihanda sulh' pasiflik anlamına gelmez.
16) Ekonomiden sorumlu Bakan yok.
Birkaç müsteşarın elinde. 1976'yı yaşıyoruz.
İş âlemi, 'Her şeyi buluyoruz, dolar 50.000 liraya çıkar, işler düzelir' diyor.
17) Vergi toplayamayız.
Masrafların kesilmesi lazım. Tüketim kredilerini kaldırmak lazım. Bu dövizleri bir daha bulamayız.
18) Devletin finansman şeklini değiştirmek lazım.
19) Dengeler bozulmuştur. Ciddi bir enflasyon yaşanırsa, dengeler düzeltir.
20) Ekonomi rekabet gücünü kaybetmiştir.
21) Borç ödemelerinde yeni bir takvim düşünülemez.
22) Anti-Terör Yasasını çıkaramazlar.
23) Üç parti koalisyonu belki çare olur.
24) DEP kapanırsa, dışarıdan çok tazyik gelir.
25) Avrasya olayında, Rusya Federasyonunu dışarda tutmamak lazım.
26) Zor dönemden geçiyoruz. Zaman kritik, imkânlar var, faydalanmak lazım.
27) Türkiye, Amerika pazarı ile ilgilenmeli. Uzakdoğu ile de ilgilenmeli. PKK Türkiye'nin ufkunu karartmamalı. 'Bunu bitirmeden başka şey yapamayız' gibi bir tıkanıklığa gidilmemeli."

62

"9.12.1993 Perşembe, 16.15-17.00, Köşk

Sayın Alparslan Türkeş:

1) Güvenlik kuvvetlerinin moralini yüksek tutmak lazım.
   Meclisimizin, basının ve halkın onların desteğinde olması lazım.
2) Mart seçimleri acaba tehir edilemez mi?"

"9.12.1993 Perşembe, 17.00-17.45, Köşk

Sayın Muhsin Yazıcıoğlu:

1) Terör olayı yıllardır sürüyor.
   'Acaba önlemek mi istenmiyor' gibi kuşkular var. 12 Eylül süreci bilindiği için 'acaba, demokratik rejime bir komplo kurulabilmesinin şartları mı hazırlanıyor' gibi kaygılar var.
   Devletin büyük gücü karşısında Apo bir otorite haline gelmemeliydi.
2) Çekiç Güç'ün ne olduğu hakkında bilgimiz yok.
   Topraklarımızda yabancı güç olmamalı. Daha önce buna karşı olanlar acaba şimdi niye taraftarlar? Birtakım baskılar mı var? Devletin yüksek menfaatleri mi gerektiriyor?
3) Kuzey Irak'ta bir Kürt devleti kurulmuştur.
   Türkiye tarafından âdeta tanınmıştır.
4) Batının PKK olayındaki tavrında bilmediğimiz bir tavizi mi var?
5) Azerbaycan kapısının kapandığı gibi düşüncelerimiz var. Acaba fırsat elimizden kaçtı mı?
6) Başörtüsü meselesinin bir istismar konusu olmaktan çıkarılması lazım.
7) İller İdaresi Kanunu, Olağanüstü Hali âdeta bütün ülkeye yaymaktadır.
8) Terör devletin işi. Aşiret reislerine veya sivil uzantılara iade edildiği gibi görüntülere gerek görmüyoruz.
9) Türk-Kürt, Alevi-Sünni, laik-antilaik cepheleşmesine fırsat verilmemeli."

"9.12.1993 Perşembe, 17.45-18.30, Köşk

Sayın Bülent Ecevit:

1) Teröre karşı ciddi bir strateji oluşturulamadığı, uygulama yapı-

lamadığı, hükümetin iki kanadı arasında temel anlaşmazlıklar bulunduğu.

2) Anti-Terör Yasasındaki durum.
3) Aşiret reislerinin ziyareti yanlıştır.
   Sahiplenen de yok.
4) Bölücü teröre karşı din silahı geri teper.
5) Kuzey Irak'ta fiili bir Kürt devleti meydana gelmemelidir.
   'Çekiç Güç kalksın' demek yetmez.
   Kuzey Irak'ta barışı sağlayacak bazı tedbirler düşünülmelidir.
   Irak'la bu konuda konuşulmalıdır.
6) Amerikalılar Irak konusunda tereddütlerini korumakla beraber, şaşkındırlar. İran'dan korkuyorlar.
7) DEP'in kapatılması en geç üç ayda ara seçim getirir. Bu ara seçimde PKK yanlılarının başarılı olması Türkiye'de ve dünyada nasıl yorumlanacaktır?
   Buna mutlaka bir çare bulmak lazım.
   Nisbi seçim sisteminde ara seçim yanlıştır.
   Ara seçimi Anayasa değişikliği yapıp kaldırmalı.
   Rusya'ya dikkat edilmeli.
   Panislavizm ve Ortodoksluk beraber kullanılacaktır."

63

"9.12.1993 Perşembe, 18.30-19.15, Köşk

Sayın Aykut Edipali:

1) 'Türkiye'nin bölünmez bütünlüğü, ne pahasına olursa olsun korunmalıdır ve korunacaktır' diyoruz.
2) Kürt kimliği, Kürt hakları, federasyon gibi kelimelerin teleffuz dahi edilmemesi gerektiğine inanıyoruz.
   Bayrak tek ve Devlet tektir.
3) Türkçe, çeşitli etnik kökenden gelen Anadolu halkı için Devlet dili olarak birliği sağlayan bir uzlaşmadır. Bundan vazgeçilirse, bu uzlaşmadan da vazgeçilir.
4) Kuvvet kullanmada son derece adil ve müşfik olunmalıdır.

5) İslami değerleri mutlaka ayakta tutmak inancındayım.
Fakat Refah'ın tavrını fevkalade ciddi buluyorum. Vatan ve millet kavramında zaaf olmamalı.
6) Bugünkü teknik vasıtalarla bir ülkeyi bölmek zor bir şey değil.
7) Seçimlerin bir plebisit anlamına alınması, milli birliğimize karşı bir tuzağın örülmesinden endişeliyim.
8) '60 milyonluk büyük bir devlet neden bunun hakkından gelemiyor, neden bu hâlâ devam ediyor' kaygısı devleti yıpratıyor."

64

"9.12.1993 Perşembe,19.15-19.45, Köşk

Sayın Yaşar Kaya:

1) Türkiye'nin sorunları var. Eksik, fazla, yanlış, doğru ama Kürt sorunu diye bir sorun konuşuluyor.
2) Düşünceleri söylemek, fikir suçu olmaktan çıkmalı.
Her şey demokratik yollardan çözülmeli. Anti-Terör Yasasının 8. maddesinde şiddet unsuru olmalı.
3) Kürt kökenlilerin Türkiye'den ayrılma gibi bir niyetleri yok, özlemleri var.
Radyo, televizyon, gazete, eğitim gibi.
Kürt kökenlileri kucaklamak lazım.
4) Kürt sorunu PKK'ya endeksli değil.
PKK, DEP değil.
DEP, PKK değil.
PKK ve DEP ile tarla komşusuyuz. Kavga olunca bombalar bizim üstümüze düşüyor.
5) Kan dökülmesinin önüne geçmek lazım.
PKK'nın vekili değiliz, uzantısı da değiliz.
Zaman zaman istekler çakışabiliyor.
6) Devlet, demokratik adımlar atmalı.
7) 'Ben Kürdüm' diyen kimse, dövülmemeli, sövülmemeli, karakola götürülmemeli.
8) Kürt Enstitüsü'nün kapanması çok kötü olmuştur.

9) Suçu kim işlemişse, onun dokunulmazlığı kaldırılmalı.
10) DEP kapanırsa, yeni parti kurmayacağız. 5 bin kişi Anayasa Mahkemesi'nin önüne geleceğiz.
11) DEP Meclis'te demokrasinin en önemli ayağıdır. Yüzümüze kapı kapatılmamalı."

65

İkinci Gün

"10.12.1993 Cuma, 11.00-11.50, Köşk

Sayın Aydın Menderes:

1) Terör tek başına Türkiye'yi bölemez.
Irak'ın geleceği, Türkiye'nin geleceğini belirleyecektir.
Türkiye'yi destabilize etmek isteyenlere dikkat etmek gerekiyor.
2) Bölgede güç sahibi olmak isteyenlere dikkat etmek icabediyor.
3) Terör olayında mütemadiyen dışarıyı sıkıştırmanın bir gün olayı enternasyonalize edeceğinden endişe duyarım.
4) Çok fazla özel birlik oluşturulması doğru değildir. Sonra problem olur.
5) Aşiretlerden yararlanılmaya kalkılması, bölgede halk arasında farklılıklar doğurur.
6) Meselemiz terörledir. Halkla meselemiz yoktur. Halkın incitilmemesi lazımdır. Halka sıcak mesaj verilmelidir.
7) Bölgeler arası dengesizlik ve bölgeler içi dengesizliğe dikkat etmek gerekiyor. Bazı iller pırıltısını kaybetmiştir.
8) Japonya ve Güneydoğu Asya'dan sermaye celbedilmelidir.
9) 'Temiz toplum' özlemi, 'söylenti var, delil yok, söylenti var, mahkeme kararı yok, işlem yok', bu durumun yarattığı belirsizlikten geliyor. Amme vicdanını teskin etmek gibi bir durum var.
10) Siyasi tablo dağınık.
11) Meclis boş. Bütçenin fasıllarından tümüne geçerken Başbakan yok. İktidar ve muhalefet olarak oylama çok cılız.

12) Güneydoğu'da seçim bir kere ertelendi mi bir defa daha yapılmayabilir.
Seçim yapmama sakıncaların çaresi değil.
Oradaki insanlara moral vermek lazım."

66

Üçüncü Gün

"11.12.1993 Cumartesi, 15.00-15.40, Köşk

Sayın Hasan Celal Güzel:

1) Devlet iyi işlemiyor.
Vatandaşın zaman zaman devletten ve rejimden ümit kestiği olabiliyor.
2) DPT foksiyonunu yitirdi. KİT'ler başını aldı gidiyor.
Devlette acz var.
Devlet yavaş yavaş çöküyor.
3) Çekiç Güç'ü bir defa daha uzatmak yanlış olur.
4) Kuzey Irak'ta Kürt devleti fiilen kuruldu.
5) Terör iç meselemizdir.
Dışardan yardım istememeniz lazım.
6) GAP hariç, Güneydoğu hizmetlerini durdurmak lazım.
7) Yerinden, yurdundan göçenlere yardımcı olmak lazım.
8) Siyasi çözüm lafları aldatmacadır.
9) Üniter devletten fedakârlık yapamayız.
10) Kıbrıs meselesine yeni bir yaklaşım gerek.
11) Rusya'ya dikkat. Gelişmeleri Batının gözüne sokmak lazım.
12) Halk çok huzursuz. Yolsuzluk meselesinin üzerine eğilmek lazım.
13) Vatandaş, 'Güneydoğu'yu halledin, adaletsizliği giderin, üst tarafı önemli değil' diyor. Bir şeyler yapıldığını göstermek lazım.
14) Seçim için ekim daha müsaittir.
15) Asayişi temin etmekten başka çare yoktur.
16) Seçim sisteminde değişiklik yapılması yanlıştır.

17) Ekonomide alarm var. Borçlanmaya hâkim olmak lazım. Özelleştirme iç borca tahvil edilebilir.
18) Vergiye dikkat. Güzel unsurlar var, yanlışlar var.
19) Yeni bir Anayasa lazım.
20) Devletin emrindeyiz."

67

"11.12.1993, 15.40-16.20, Köşk

Sayın Hayrettin Erkmen:

1) Vatandaş rüşvetten rahatsız.
2) Terör devlet meselesidir.
3) 'Gündüz devlet, gece PKK hâkim' deniyor.
4) Dış politikada yeni yapılanmalar gerek.
   Dünya bir taraftan küçülüyor, bir taraftan büyüyor. Ulaşım, iletişim bakımından küçülüyor, sorunlar bakımından büyüyor.
5) Açılmaya başladığımız Avrasya âleminin kapıları daralıyor. Rusya faktörü işin içine giriyor.
6) Ekonomi büyüyor, ama ne kadar sağlıklı? Üretim tarafı, tüketim tarafı kadar düzgün değil.
7) Gümrük Birliği'nden, ne kadar kaçınılmaz olsa, kuşku duyuyorum."

68

"11.12.1993, 16.20-17.10, Köşk

Sayın Sadun Aren:

1) Sovyetler Birliği yıkıldı. İçinden sosyalizm çıkmadı. Sosyalizmi derin demokratikleşme şeklinde anlıyoruz. Özgürlükçü, katılımcı, eşitlikçi, barışçı.
2) Demokratikleşmenin önündeki sorun, Kürt sorunudur. Devlet, silahlı eyleme karşı koyacaktır. Ama, dil, televizyon, gazete, ti-

yatro özgür olmalı. Bunların ülkeyi bir bölünmeye götüreceğini sanmıyorum.

PKK'nın sona ermesini kolaylaştırır.

3) Kürtlerin talepleri makul bir ölçüde karşılanmadıkça orada hep durmak lazım.

   Konunun çözülmesi değil de, çözülme yoluna girmiş olması önemli.

   Kürtlerin ayrılacaklarını sanmıyorum.

   Silah korkutuyor. Kimse düşüncesini söylemiyor.

4) Şeriatçılık gelişmemizi önleyebilir.
5) Laiklik, çağdaşlıkla birlikte değerlendirilmelidir.
6) Milli Eğitimi sistematik olarak bir programa bağlamak, demokratik eğitim haline getirmek lazım.
7) Eyleme dönüşmemiş bir bölücülükten korkulmamalı. Terör Yasası düzeltilmelidir.
8) Polis sert.

   Karakola gitmek mesele. Hapishanelerde çok sorun var. Yerinde infazlar rahatsız edici.
9) Polis teşkilatı iyi yetiştirilmeli.
10) Sendikal haklar ve memurların sendikalaşması ile ilgili bir diyalog başlatılmalı.
11) Bir döviz bunalımının yaklaştığını görüyorum. 10 ayda 10 milyar dolar açık. İhracat mutlaka teşvik edilmeli.
12) Gümrük Birliği'nin, ihracatımızı nereye indireceği, ithalatımızı nereye çıkaracağı hesaplanmalı.
13) İş sahibinin işini kaybetmesi gibi endişeler var. Buna bir sigorta getirilmeli.
14) Dış politikada teslimiyetçi bir tavır yerine, pazarlıkçı bir tavır konulmalı.
15) Irak'la temas kurabilmeliyiz. Özel durumumuz var.
16) Gümrük Birliği'ne girerken teknolojik ve mali yardım talep etmeliyiz.
17) Yunanlılarla iyi geçinmeliyiz.
18) Kıbrıs'ta illaki halkı Yunanlılarla beraber olmaya zorlamamalıyız."

69

Liderlerle yaptığı görüşmelerin ikinci günü...

Cuma (10 Aralık 1993) sabahı çağırdı. Ömer Tarkan ile Seçkinöz de gelmişlerdi.

Bizlere liderlerle yaptığı görüşmelerin tepe noktalarını topladığı notların birer kopyasını verdi.

Bizden de 'bu görüşmelerden hangi sonuçların çıktığına' bakmamızı istedi. Tabii bu notların içinde yer almıyordu ama, Meclis'te Cumhurbaşkanlığı bütçesindeki ödeneklerin fazlalığı yoğun eleştirilere neden oluyor, medya da bu eleştirilere geniş yer veriyordu.

Pazar günü liderlerle yaptığı görüşmeleri iki sayfalık bir değerlendirme ile kamuoyuna açıklayacağını söylüyor. Bu arada neler olup bittiğini de öğrenmek istediğini bize duyuruyordu.

Ortalıkta çeşitli sözler dolaşıyordu. Örneğin "DYP'den 40 milletvekilinin istifa edeceğine" değindim ve "Bedrettin Dalan'ın İstanbul Belediye Başkanlığı için adaylığından söz edildiğini" söyledim.

Fakat ortada bir nispetsizlik vardı. DYP'nin İstanbul oyları son seçime göre, yüzde 18'di. Oysa İstanbul'u alabilmek için yüzde 30 oy gerekiyordu. Nasıl olacak da DYP bu kadar büyük bir sıçramayı başaracaktı?

Demirel karşı çıktı. Dalan, İstanbul'a büyük hizmetleri geçmiş bir başkandı ve bu hizmetlerin büyük etkisi vardı.

"Evet" dedim. "Medyada da bir bölüm gazeteci Dalan'ı, kendilerine bedavaya yakın fiyatlarla arsa dağıttığı için tutuyor."

Demirel güldü. Seçkinöz'e baktı. Aralarında daha önceleri neler konuşuldu ise, elbette bilemiyordum:

"Cüneyt Bey gazeteci. Olaylara politikacı gözüyle bakmaz" dedi.

Konu, orada kaldı.

Medyanın Çankaya Köşkü'ndeki 'büyük masraflar' ile ilgili irdelemelerine yine değindim.

Kestirme bir yol vardı. Demirel'in önerdiği gibi yazılı bir açıklama ile Çankaya giderlerini savunmak yerine; gazetecileri Köşk'e davet edip olan biten işleri göstermek en kestirme yoldu.

Bu öneri hiçbir zaman gerçekleşmedi. Demirel, İstanbul'a gidi-

yordu. Dalan tartışmasına Cumhurbaşkanı'nın nasıl baktığını Genel Sekretere sordum. Dalan'la ilgili görüşlere Demirel ters bakmıyordu.

Benim Dalan'la ilgili görüşlerim açıktı. Başarılı bir belediye başkanı, 1989 yerel seçimlerinde kendini partiden daha güçlü görmüş ve gerekli dersi almıştı.

1991'deki genel seçimlerde oy getireceği sanısıyla DYP'ye çekilmiş, o müthiş oy potansiyeli DYP'nin İstanbul'dan ancak 3 milletvekili çıkarmasına neden olmuştu.

Ama, dinleyen kim?

70

Ömer, (11 Aralık 1993) Cumhurbaşkanı'nın parti liderleriyle yaptığı görüşmeleri kamuoyuna duyuran bir açıklama metniyle geldi:

"Cumhurbaşkanı Sayın Süleyman Demirel, 9-10-11 Aralık 1993 tarihleri arasında siyasi partilerin genel başkanlarıyla ayrı ayrı görüşmeler yapmıştır.

Cumhurbaşkanı, görüşmelerde siyasi partilerin sayın liderlerine demokratik istikrarın devam ettirilmesinin, TBMM'nin yasama ve denetim işlevlerinin etkin şekilde sürdürülmesinin, dolayısıyla kamuoyu nezdindeki üstün manevi konumunun muhafaza edilmesinin, demokrasinin ülkenin bölünmesine neden olacak bir rejim şekli olduğuna dair herhangi bir kanaatin yaygınlaşmasına müsaade edilmemesinin gerekli hususlar olduğunu ifade etmişlerdir.

Bu çerçevede, Sayın Cumhurbaşkanı rejimin işler halde tutulması, demokrasinin yıpratılmaması, terörün yalnızca demokrasi içerisinde önlenebileceği hususlarının büyük önem arzettiğini vurgulamışlardır.

Ülke birtakım sorunlarla karşı karşıyadır. Değişen dünya şartları, etrafımızda kaygı verici olaylara sebep olmuştur.

Bosna-Hersek'te, Azerbaycan'da ciddi durumlar hasıl olmuş ve barışı koruyucu uluslararası kuruluşlar saldırganları tesirsiz hale ge-

tirememiş, bizi yürekten inciten olaylar cereyan etmiştir. Türkiye, gerek Bosna-Hersek gerek Azerbaycan konularında elinden gelen her şeyi yapmıştır.

Türkiye'nin içinde sorunlar vardır, ama Türkiye'de demokratik rejim, bütün kurum ve kuralları ile mevcuttur ve işlemektedir.

Devletin bütün kurumları görevinin başındadır.

Sistemin de, devletin de gücü vardır. Sorunlar aşılacaktır.

Halkımız, basınımız, parlamentomuz ülkenin bölünmez bütünlüğüne titizlikle bağlıdır.

Terörle mücadelede devlete, devletin güvenlik güçlerine destek vermektedir.

Ülkenin sorunlarının, açık rejimin zeminlerinde ve onun kuralları gereğince çözülmesi ve bu çözümlerin herkesçe kabullenilmesi, demokratik istikrarın muhafazası anlamına gelir. Halkın mutluluğu için, devletin ve rejimin daha iyi işlemesi ve halkın devlete ve rejime olan itibar ve itimadının korunması lazımdır. Demokrasinin, ülkeyi bölmenin paravanı olmayacağı açıktır.

Devletimizin vatandaşlarımızın hizmetlerini daha iyi görmesi, bu maksatla başta Türkiye Büyük Millet Meclisi olmak üzere, bütün kurumlarımızın daha iyi çalışabilmesi için gerekli reformların yapılması, Meclisimizin içtüzüğünün yenilenmesi, Anayasa değişikliğini yapabilmesi, yargı organının çalışmalarının çabuklaştırılması, idari mekanizmada yetki ve sorumluluk dağılımının yeniden gözden geçirilmesi ihtiyacı hemen herkes tarafından kabul edilmektedir.

Siyasi partilerin sayın liderleri, iç ve dış politika konuları, terör, TBMM'nin çalışmaları, mahalli idarelerin yetkileri, mahalli seçimler, ekonomik durum, Anayasa değişikliği, Güneydoğu'da terörden zarar gören vatandaşlarımıza nasıl yardımcı olunabileceği şeklinde geniş bir konular yelpazesi üzerinde partilerinin görüşlerini açıklamışlardır.

Yapıcı bir diyalog ortamında geçen görüşmelerde, Cumhurbaşkanı Sayın Demirel, sayın liderlerin söz ettikleri hususlar hakkında görüşlerini açıklıkla ifade etmişlerdir.

Cumhurbaşkanı sayın liderlere bilgilendirilmelerini gerekli gördüğü hususlarda devlet kaynaklarından bilgiler aktarmıştır.

Demokrasinin yazılı olmayan kurallarına uymakta özenli bir

nezaket gösteren sayın liderlerin, görüşmelere ait tutumları Sayın Cumhurbaşkanı tarafından takdirle karşılanmıştır.

Cumhurbaşkanı Sayın Süleyman Demirel, sayın liderlerle yapılan görüşmelerden çıkardıkları sonuçları TBMM Başkanlığı'na ve hükümete ileteceklerdir.

Sayın Cumhurbaşkanı, siyasi partilerimizin değerli genel başkanları ile yaptığı konuşmalarda, bu istikamette düşünce birliğinin mevcut olduğunu görmekten mutluluk duymuşlardır.

Kendileri ile vaki konuşmaları değerlendirmişler, bunları hükümete ve diğer ilgili kurum ve kuruluşlara intikal ettireceklerini ifade buyurmuşlardır.

Cumhurbaşkanı Sayın Süleyman Demirel, sayın liderlerle yaptıkları görüşmelerde, ülkenin çıkarlarıyla ilgili birçok konuda, sayın liderlerin olayları çok yakından ve ciddi üslupta izlemelerinden ve bu konuların esaslarını teşkil eden unsurlar üzerinde mutabakat içerisinde bulunmalarından büyük memnuniyet duymuşlardır. Sayın Cumhurbaşkanı ile siyasi partiler arasındaki diyalog önümüzdeki aylarda da devam edecektir."

71

Yukardaki metin, kamuoyuna sunulacak 'resmi açıklama'nın taslağı idi.

11 Aralık 1993 günü kapağında "Sayın Cumhurbaşkanımızın; siyasi parti genel başkanları ile yaptığı görüşmenin değerlendirmesi" yazılı, sol köşesinde Cumhurbaşkanlığı forsunu resmeden küçük not kartonlar bana ulaştırıldı.

Cumhurbaşkanı; kamuoyuna yapılan açıklamanın dışında parti liderleriyle yaptığı görüşmeleri 'ayrıca' değerlendirmiş ve bu değerlendirmeyi notlar halinde yazdırıp herhalde 'özel arşivine' kaldırmıştı.

Resmi açıklamaların yanı sıra özel değerlendirmeleri de vermek gerekiyor. İşte Demirel'in parti liderleriyle yaptığı görüşmeleri değerlendiren notlar:

"Ülke, birtakım sorunlarla karşı karşıyadır.

Değişen dünya şartları etrafımızda kaygı verici olaylara sebep olmuştur.

Bosna-Hersek'te, Azerbaycan'da ciddi durumlar hasıl olmuş ve barışı koruyucu uluslararası kuruluşlar saldırganları tesirsiz hale getirememiş, bizi yürekten inciten olaylar cereyan etmiştir.

Türkiye, elinden gelen her şeyi yapmıştır.

Türkiye'nin içinde sorunlar vardır ama Türkiye'de demokratik rejim, bütün kurum ve kuralları ile mevcuttur ve işlemektedir.

Devletin bütün kurumları görevinin başındadır.

Sisteminde, devletin de gücü vardır. Sorunlar aşılacaktır.

Halkımız, basınımız, parlamentomuz ülkenin bölünmez bütünlüğüne titizlikle bağlıdır.

Terörle mücadelede devlete, devletin güvenlik güçlerine destek vermektedir.

Ülkenin sorunlarının açık rejimin zeminlerinde ve onun kuralları gereğince çözülmesi ve bu çözümlerin herkesçe kabullenilmesi, demokratik istikrarın muhafazası anlamına gelir. Halkın mutluluğu için devletin ve rejimin daha iyi işlemesi ve halkın devlete ve rejime olan itibar ve itimadının korunması lazımdır.

Demokrasinin ülkeyi bölmenin paravanı olmayacağı açıktır.

Devletimizin, vatandaşlarımızın hizmetlerini daha iyi görmesi, bu maksatla başta Türkiye Büyük Millet Meclisi olmak üzere, bütün kurumlarımızın daha iyi çalışabilmesi için gerekli reformların yapılması, Meclisimizin içtüzüğünün yenilenmesi, bir Anayasa değişikliğini yapabilmesi, yargı organının çalışmalarının çabuklaştırılması, idari mekanizmada yetki ve sorumluluk dağılımının yeniden gözden geçirilmesi ihtiyacı hemen herkes tarafından kabul olunuyor.

Siyasi partilerimizin değerli genel başkanları ile yaptığım konuşmalarda bu istikamette düşünce birliğinin mevcut olduğunu görmekten mutluluk duydum.

Kendileri ile vaki konuşmalarımı değerlendirdim.

Bunları hükümete ve diğer kurum ve kuruluşlara intikal ettireceğim.

Cumhurbaşkanı ile siyasi partiler arasındaki diyalog önümüzdeki aylarda da devam edecektir."

Bize gelen değerlendirme notlarının kopyalarıydı.

Ama kopyalarda Demirel'in kimi paragrafların yanına koyduğu işaretler dikkat çekiyordu.

Özellikle notların 5., 6., 10. ve 11. paragraflarına önem verdiği başına sonuna koyduğu işaretlerden anlaşılıyordu.

72

Oysa –bize sorduğuna göre söylemek zorundaydık– Cumhurbaşkanı'nın kimi noktaları daha açık bir dille halka duyurması, hatta kamuoyunda tartışma açması gerekiyordu.

Örneğin, 'bütün kurumların daha iyi çalışabilmesi için gerekli reformların yapılması'ndan söz ediliyordu. Peki, neydi bu 'reformlar?'

Bir Anayasa değişikliği? Bu değişiklikler 'öncelikli sorunlar için mi' yapılacaktı, yoksa 'genel bir değişiklik' mi isteniliyordu? Üstelik 'öncelikli sorunların neler olduğu' açıklanmalıydı.

Demirel, o sıralarda 'sistem değişikliğinden' hiç söz etmiyordu.

Kimi konularda Anayasa değişikliğine yanlı görünüyordu.

Ama, Anayasa değişikliği fikri artık Çankaya Köşkü'nde de yankı buluyordu.

Şimdilik yerel seçimler için bir değişiklik ön planda görünüyordu.

73

(11 Aralık 1993) Demirel'in yanındayız.

Konu yine liderler... Mesut Yılmaz'la Deniz Baykal'ın irdelemelerine "Çok iyiydi" diyor.

Ömer hazırladığı taslağı bana gösterdi, yanına bu metinle girdik.

Okudu taslağı ve;

"Bu metnin belkemiği kırık" dedi. "Benim verdiğim notlar göz önünde tutulmalıydı, yeniden yazılsın."

Öncelikle TBMM'den istenilen reformların neler olacağının metinde yer almasını işte bu sırada önerdim. Bir de Anayasa değişikliği? Genel mi, kısıtlı mı, nasıl bir şey?

'Belkemiği kırık metnin' nasıl olabileceği üzerinde dururken, ara sıra liderleri de tarif ediyor ve kimilerinin, hata 4-5 liderin "Siz burada bir teminatsınız" dediğini bize duyuruyordu.

Ama hangi liderler böyle konuşmuştu, isim vermiyordu.

Ömer Tarkan 'yeni bir metin yazmak için' odasına gitti. Benim böyle bir çalışmada yer almam –zaten– doğru değildi. Üstelik, Demirel'in çok duyarlı olduğu bir konuda Ömer'in tek başına 'görevini yerine getirmesi' daha doğruydu.

74

Köşk'ün giderleriyle ilgili eleştiriler, öyle bir noktaya dayandı ki, 'Çankaya sakinleri' adı altında sonunda 'çalışanlara' da bulaştı.

İşte Cumhurbaşkanı bütçesindeki rakamlarla ilgili bir haber ve rakamların irdelenmesi:

"Cumhurbaşkanlığı Bütçesi'nin 342 milyar 705 milyon liraya yükselmesi üzerine, 'Çankaya sakinleri'nin bir vatandaşa maliyeti de 5 bin 700 liraya çıktı.

TBMM Genel Kurulu'ndan geçen Cumhurbaşkanlığı Bütçesi'ne göre, Cumhurbaşkanı Demirel ile Çankaya sakinlerinin bir vatandaşa maliyeti olan 5 bin 700 liranın en büyük kısmı güvenlik harcamalarında kullanılacak. Çankaya Köşkü'nün güvenliğinin sağlanabilmesi için yapılacak 120 milyar liralık harcama, vatandaş başına 2 bin liraya malolacak. Güvenlik harcamaları kapsamında, güvenlik önlemleri amacıyla teçhizat alımı, çevre duvarı inşaatı, devriye yolu yapımı, emniyet duvarı yapımı, nöbetçi kulübeleri onarımı gibi çalışmalar yer alacak.

Çankaya sakinlerinin 1994 yılında personel için harcayacağı 66 milyar 243 milyon liranın bir vatandaşa maliyeti de yaklaşık bir hesapla bin 83 liraya ulaşacak.

Öte yandan, her bir vatandaşın Çankaya sakinleri için harca-

yacağı 5 bin 700 liranın 666 lirası İstanbul Tarabya Köşkü ile Marmaris Konukevi'nin bakım ve restorasyonu, 500 lirası yeni otomobil alımı, 500 lirası da yabancı misafirlerin ağırlanması maksadıyla ayrılmış bulunan ve uzun yıllar bakımı yapılamayan konutların bakım ve onarımı için harcanacak."

Bu eleştiriler hemen her yıl yinelenecek, 1998'de doruk noktasına ulaşacaktı.

75

Pazar (12 Aralık 1993).

Emel Yatmaz hasta. Demirel 'günlük çalışma' yapmadı.

Telefon bağlandı. Cumhurbaşkanı'na DYP'deki 'hareketlenme' ile ilgili haberlerden söz ettim. Necmettin Cevheri'nin istifanın eşiğine geldiğinden, İstanbul örgütündeki operasyonlara karşı çıkmasından söz ediliyordu.

Demirel dinledi ve "Şu dünyanın haline bak" dedi:

"Kendisini genel başkanlığa seçtirenleri tasfiye ediyor. İşte Rıfat Serdaroğlu, işte Cinisli, işte Keçeli... Yavrularını yiyor!"

Keyiflenmişti. Oysa Demirel kendisine 'bağlı kalanları' hiçbir zaman harcamamış, tasfiye etmemişti.

"Doğru" dedi.

Liderlerle ilgili açıklama bugün de yayımlanmamıştı. Cumhurbaşkanı "Yarına bıraktırdım" diyordu. "Sabah yeni metne bir bakarız!"

Baktık metne. Emel Yatmaz, hazırlanan metni okudu. "Tamam!" (13 Aralık 1993)

"Sayın Cumhurbaşkanı, bu görüşmelerde, siyasi partilerin sayın liderlerine;

– Değişen dünya şartlarının, etrafımızda kaygı verici olaylara sebep olduğunu,

– Ülkemizin de birtakım sorunlarla karşı karşıya bulunduğunu,

– Ülkemizde demokratik rejimin bütün kurum ve kuralları ile mevcut olduğunu,

– Ülkemizin, sorunlarını demokratik rejimin zeminlerinde ve kurallarına uyarak aşması lazım geldiğini ve aşacağını

ifade etmiş;

– Terörle mücadelede, halkımızın, parlamentomuzun ve basınımızın devlet ve devletin güvenlik güçlerine vermiş oldukları ve vermeye devam ettikleri destekten dolayı

kendilerine teşekkür etmiştir.

– Devletimizin, rejimimizin, halkımıza daha iyi hizmet edebilmesinin birtakım reformlarla kabil olacağı, ancak; devlete ve rejime inanılırlığının hiçbir şekilde zedelenmemesi gerektiğini de

ifade etmiştir.

– Uluslararası kuruluşların Bosna-Hersek ve Azerbaycan'da barışı tesis etmek ve korumakta yetersiz kalmalarının ülkemizde, bütün vatandaşlarımızı yürekten incittiği

söz konusu edilmiştir.

Sayın parti liderleri ile yapılan bu konuşmalar sonucunda, bütün liderlerin;

– Türkiye'nin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünün korunmasına hassasiyet,

– Demokratik rejimin –terör dahil– bütün sorunları çözecek güçte olduğuna inanç,

– Meclisimizin içtüzüğünün yenilenerek çalışmaların hızlandırılması,

– Anayasa değişikliğinin yapılabilmesi,

– Yargı organının çalışmalarının çabuklaştırılması için 'yargı reformu'nun yapılması,

– İdari mekanizmada yetki ve sorumluluk dağılımının yeniden gözden geçirilerek, yerinden yönetime gidilmesi,

hususlarında benzeri düşüncelere sahip oldukları müşahade edilmiştir.

Sayın parti liderleri;

• Öncelikle terörle mücadelede kısa zamanda netice alınmasını,

• Yolsuzluklar konusunda, kamu vicdanını rahatlatacak bazı sonuçlara ulaşılmasının yararlı olacağını,

• ve bu konularda, halkın moralinin yükseltilmesi gerektiğini ifade etmişler;

• enflasyon,
• ödemeler dengesi,
• gelir dağılımı,
• bölgelerarası kalkınmışlık farklılıkları ile
• Mart 1994'te yapılacak Yerel Seçimlerin –bilhassa, Güneydoğu'da– güvenle yapılabilmesi hususunda,
endişelerini izhar etmişlerdir.

Ayrıca, sayın parti liderleri;
• Rusya'daki gelişmeler,
• Kıbrıs seçimleri ve Kıbrıs'ın statüsü,
• Yunanistan seçimlerinden sonra meydana gelen durum,
• Gümrük Birliği,
• Kuzey Irak ve Avrupa'da PKK ile ilgili gelişmeler hususlarında da düşünce ve kaygılarını ifade etmişlerdir.

Sayın Cumhurbaşkanı, sayın liderlerle yaptığı konuşmalardan aldığı izlenimleri ve çıkardığı sonuçları Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne, hükümete ve diğer ilgililere iletecektir.

Sayın Cumhurbaşkanı, bu görüşmelerde sayın liderlerin, ülke sorunlarını çok yakından ve çok ciddi bir şekilde izlemelerden memnuniyet duymuş, bu hususu takdirle karşılamıştır.

Demokratik siyasi hayatımızın vazgeçilmez unsurları olan siyasi partilerin liderleri ile, Ağustos 1993'te başlatılmış bulunan bu diyalog, önümüzdeki aylarda da sürdürülecektir."

76

Artık 1993'ün son günlerindeyiz.

Yeni yıl, yeni umutlarla yeni umutsuzluk işaretleriyle geliyor.

Bir-iki önemsenecek çizgi:

Aralarında Yaşar Topçu, İsmail Köse, Nabi Sabuncu ve Ali Rıza Gönül gibi isimlerin de yer aldığı 39 DYP milletvekili Anayasa Mahkemesi Başkanı Yekta Güngör Özden'i kınayan bir bildiri yayımladı (25 Aralık 1993).

"Şeriat din kurallarının bütününü ifade eder. İnsanları yücelt-

meyi amaçlar. Hiçbir ülkede insanların din kurallarına uymaları yasak değildir."

Savundukları ilkeler işte bunlar. Şeriat azgınlığı böyle böyle gelişti.

Şeriatı savunanlar, daha sonraki yıllarda, 28 Şubat 1997'deki sürece de şapka çıkardılar ve bu kez, şeriat karşıtı bir tavır takındılar.

Hatta, şeriata dur diyen askerlerden sonra Refahyol'un istifasıyla Mesut Yılmaz Hükümeti kurulunca, bu hükümette de Bakan olarak yer aldılar.

28 Şubat süreci şeriata gidişi önlemeyi başlıca amaç kabul ediyor.

Demirel, (28 Aralık 1993) Cumhuriyet'le konuştu. İki mesaj veriyordu:

"Çiller, yerel seçimlerden yenik çıkarsa erken seçime gitmek zorunda kalacaktı.

Terör sorunu devletin sorunudur. Çiller, şayet bu sorun 'benim sorunum' derse, o zaman birileri 'hadi başar' der!"

77

1993'ü güvenlik sorunlarına şöyle bir göz atarak kapatmak gerekiyor:

Genel olarak Güneydoğu sorunu ilk planda.

Lice'de dükkânlar onarılıyor. Kredi sağlandığı takdirde yaşamın normale döneceği bildiriliyor. Yetkililere göre, yazılanların tersine, devlet tarafından zorla boşaltılan köy yok. PKK'nın 'verdiği rahatsızlıklar' nedeniyle köylerini terk edenler bulunuyor ve bunlara gereken yardım yapılıyor.

Şırnak'ta 500 konut tamamlanmış. Kapalı okul sayısı üzerinde üç değişik bilgi göze çarpıyor.

Bir bilgiye göre, kapalı okul sayısı 1.000.

Ama, istihbarat birimlerine göre 17 il itibariyle okul sayısı 8.811. Eğitim yapılamayan okul sayısı ise 3.407. Bunlardan 1.708'i güvenlik nedeniyle, 1.253'ü ise öğretmen yokluğundan, bir

kısmının ise öğrenci azlığından ya da tahrip edildiğinden öğretime kapalı!

Sonuncu bilgiye göre; OHAL Bölgesinde kapalı okul sayısı 2.863. Okula gidemeyen öğrenci sayısı 143.455. Okulların 1.673'ü güvenlik, 854'ü öğretmensizlik, 336'sı diğer nedenlerden eğitime kapalı.

Fakat son bir ayda 368 okul kapanıyor.

Bir değerlendirme: Güvenlik güçleri kentlere egemen, ancak kırsal alanda kimi yerlerde 'zafiyetler' göze çarpıyor. Örneğin Adana havaalanı çevresindeki yerleşim bölgelerinin bir an önce istimlak edilmesi gerekiyor. İstanbul cezaevlerinin güvenlikten yoksun olması nedeniyle, Eskişehir cezaevinin kısa sürede 'hizmete girmesi' isteniliyor.

Bölgede ABD helikopterlerinin görüldüğüne dair haberler dikkat çekiyor.

Fakat yetkililer ABD helikopterlerine (CIA helikopterlerine) dikkat edilmesi üzerinde duruyor.

Fakat askeri kaynaklar helikopterlerin Türk toprakları üzerinde uçması halinde en azından radarlarımız tarafından saptanmalarının gerektiğini öne sürüyor.

Yine PKK'ya dönülüyor ve Ermenistan'la ilişkileri irdeleniyor.

İstihbarat kaynakları PKK'nın Ermenistan'daki çeşitli gruplarla sürekli ilişki kurduğunu söylüyor. TKP/ML'nin Ermenistan'da bir temsilci bulundurduğu bildiriliyor. Ermeni hükümeti bu bilgileri doğrulamıyor, bu örgütlerle Ermenistan'ın ilişki içinde olduğunu kanıtlamak çok zor görünüyor.

Asker kesimin bir şikâyeti var:

İşbirlikçilerin üzerine gidilmesini istiyorlar. Ne var ki işbirlikçilerin yakalandığını, büyük kısmının serbest bırakıldığını söylüyorlar. Örnek veriyorlar, rakamlı: Aralıkta 945 kişi adalete sevk edilmiş, ancak 200'ü tutuklanmış.

12 ayda (PKK ile) 8.323 işbirlikçi yakalanıyor. 2.393'ü tutuklanıyor.

Sivil kanat "Mahkemeye sevk edilen herkesin tutuklanması diye bir sonucun olamayacağını" karşı görüş olarak öne sürüyor.

Tartışma dönüp dolaşıp şu soruyla bağlanıyor: Bu kış terörün

kolunu kanadını kıracağız, dedik. Baharda da belini kıracağımız söylendi. Şimdi bu hedefe doğru gidilmiyor mu?

Ama, hava çok soğuk. -30 derece. Güvenlik güçlerinin özellikle kırsaldaki faaliyeti önemli ölçüde zayıflayacak. Kolu kanadı kırılmış görünüyor PKK'nın, ancak bu hava koşullarında 'bahara kadar örgütün kendisini onarabileceği' de hesaba katılıyor.

Askeri gücün miktarı? Bölgede -Aralık 1993'te- 103.000 asker var. 112.000 olması gerekiyordu. OHAL Valiliğinin 'güç açısından kimi kaygıları'nı karşılamak için gerekli takviyelerin yapılacağı bildiriliyor.

Fakat kaygıyı gidermek zor. "Kışın örgütün toparlanması engellenmezse baharda yine şiddetli çatışmalar olabilir."

Bir bilgi var: PKK, 500 Stinger füzesi satın almış. Afganistan üzerinden getirmiş.

Genel değerlendirme: Olaylarda dönem itibariyle yüzde 50 düşüş görülüyor. Nedenleri şöyle: Örgütün verdiği zayiat. Halkın moral üstünlüğü. Avrupa'daki başarılar. Halkın moralini yükseltme çabalarına devam edilmesi. İşbirlikçilerin yakalanması.

78

Yeni yıla merhaba!

Altıncı Bölüm

'ETEKLİ DEMOKRASİ'YLE KAVGALAR

"Demokrasi iyi bir kızdır; ama,
size bağlı kalmasını istiyorsanız,
her gün onunla sevişmeniz gerek."
Edouard Herriot

79

'Baba,' çevresini alan, çapını aşındırarak "Tansu Çiller'den kurtar bizi" diye yakınanlara –bir başka olay nedeniyle bana da anlattığı– bir fıkra ile yanıt veriyor:

"Leylek havada uçarken yerde bir yılan gördü mü, hemen üzerine atılmaz. Ya ne yapar?

Bulunduğu yerden daha yükseğe çıkar. Çıkabileceği en yüksek noktaya geldikten sonra birden yılanın üzerine doğru pike yapar. Bir şimşek hızıyla yılanın üzerine iner, yılanı belinden kaptığı gibi tekrar eski yüksekliğe çıkar. Sonra gagasını birden açar ve yılanı aşağıya atar. Bu kadar yüksekten düşen yılanın beli kırılır ve hayvan ölür. Leylek de ölen yılanı alır, yesinler diye yuvasına, yavrularına götürür. Yavru leylekler de ölen yılanı afiyetle bir güzel yer."

Fıkranın bu bölümünü dinleyen, bir ders çıkarır:

'Baba', Tansu Çiller'in yükselebileceği en yüksek yere, Başbakanlığa kadar yükselmesini bekledi ve şimdi... Birden bırakacak ve Çiller, aşağıya yuvarlanacak, 'çevre'ye yem olacak!

Fakat 'Baba,' fıkranın ilgi çektiğini görünce arkasını getirir:

"Ama bu her zaman böyle olmaz" der ve fıkranın ikinci bölümünü anlatmaya başlar:

"Leylek bazen üşengeçlik eder, yeterli yükseğe çıkmadan yılanı yere bırakır. Bu durumda ne olur? Yılan ölmez, sadece bayılır. Yılanı öldü zanneden leylek, hayvanı alır, yuvasına götürür, alın yiyin diye yavrularının önüne bırakır. Ana leylek yuvadan ayrılınca ne olur? Bu defa tersi olur. Yılan yavru leyleklere yem olmaz, yavru leylekler yılana yem olur."

Fıkranın ikinci bölümünden çıkan ders nedir?

'Baba' bir yanlışlık yapmış; Çiller'in hesabını daha Devlet Bakanı iken görmemiş, hesabı yarı yolda bırakıp Başbakanlığa yükselmesine olanak sağlamıştır. Oysa:

Çiller artık güçlüydü, hele Kasım Kongresini de kazandıktan sonra 'çevre' onu 'Baba'nın desteğiyle 'yiyeceği' yerde; o, 'çevreyi' –maalesef– 'Baba'ya karşın yemeğe hazırlanmaktaydı.

80

Sabahtı (30 Aralık 1993). Telefonda Demirel, "Yarın gece bize gelin" dedi. Yılbaşı gecesi: 31 Aralık!

Köşk'te göreve başladığımdan beri ilk kez 'evine çağırıyordu.'

"Saat kaçta emredersiniz?" dedim:

"Sekizde" dedi. "Zaten yabancı kimse yok, tanıdıklarınız var."

Fakat çağrının ardından "Şimdi gelin de konuşalım" diye ekledi.

Tuhaf bir tarzı vardı ve doğrusu beni hayrete düşürmüştü:

Yılbaşı gecesine bizi telefonla davet ediyor, ama hemen arkasından 'iş görüşmesi' için yanına çağırıyordu.

Oysa, çağırabilir ve görüşmenin başında-sonunda, ya da hangi ânı uygun görüyorsa o sırada yılbaşı davetini söyleyebilirdi.

Beş ayda Demirel'de saptadığım özelliklerden biri buydu. Elbette daha başka 'özellikleri' de vardı:

81

Eleştiri hakkı sadece Demirel'de

Kendi siyasal yararları ya da kişisel davranışları aleyhinde herhangi bir tutum sergilediğini saptadığı an; arkadaşım dediği ya da dostu olarak bağrına bastığı kişilere karşı derhal sertleşiyordu.

Yumuşak söyleyebileceklerini, sertlik ifade eden yüz, el-kol hareketleri ve sözcüklerle çevresindekilere, arkadaşım ve dostum diye andıklarına duyuruyordu.

Tabii bu özellik; çoğu siyaset adamında görülen bencilliğin Demirel'de daha belirgin biçimde 'tezahürü' idi.

Aralık ayı sonunda Davos'a gittik.

Özal; Davos'u, Türkiye'nin gündeminde bir numaraya oturturken kurnaz bir yöntem uyguluyordu. Örneğin, sanırım Davos'a ilk gidişinde Yunan Başbakanı Papandreu ile 'biraraya gelerek Türk-Yunan sorunlarını' görüşeceğini ilan etmişti.

Oysa Davos'a gelen diğer ülkelerin yöneticileri, Cumhurbaşkanları, Başbakanları ya da kalburüstü politikacıları güncel olaylar yaratmanın peşinde değildi. Yabancılar ya uluslararası yeni bir kavramı tartışmaya alıyorlar ya da küresel sorunlarda görüşlerini ifade ediyorlardı.

Turgut Özal'ın Yunan Başbakanı ile diyalog gerçekleştirme olasılığı, durgun görünen Türk-Yunan ilişkilerine bir ivme kazandırabilirdi.

Türk medyası Davos'a hücum etti.

İvme gerçekleşmedi. Fakat Özal'a yeniden ün kazandırdı.

"Canlı ve heyecanlı bir dış politika izleyen siyaset ve devlet adamı!"

Demirel, Davos'a Özal'ınkine benzer bir sonuç sağlamak için mi gelmişti yoksa bu geziyi dünya ünlülerine kendini tanıtmak ve kanıtlamak için düzenlemişti, elbette bilmek olanaksız.

Cumhurbaşkanı Davos'a kalabalık bir heyetle katıldı. Önce Zürih'e geldik, ünlü Dolder Oteli'nde bir gece kaldık. Ertesi gün dağ ve kayak kenti Davos'a gittik.

Şu sıra amacım ocak ayının sonlarında gerçekleşen Davos'taki Dünya Ekonomik Forumunda olup bitenleri anlatmak değil.

Yeri geldiği için; 1994'ün başlarında yeni yeni tanımaya başladığım Demirel'le ilgili bir çizgi sunmak istiyorum.

Cumhurbaşkanı birkaç gün 'Beyin Fırtına'larına katıldı. Konuşmalar yaptı. Yerli ve yabancı basınla konuştu.

Basın işleriyle uğraşan Ömer Tarkan'ı az görüyorduk. Ayrı bir otelde kalmayı yeğlemişti. Ama, otellerde son dakika yer ayırtan Türkiye heyetine ancak çatı katına benzer bir bölümde yer verilmişti.

Emre Hoca, ben ve Vahit Erdem birlikteydik.

Emre Hoca kimi zaman Cumhurbaşkanı'nın konuşmacı olarak katıldığı toplantılara gidiyordu, bir kezinde beni de sürükledi.

Ama Davos gibi kayak cenneti sayılan bir küçük kentte geceleri yapılacak fazla bir şey yoktu, hele benim için hiçbir şey!

Lokantada buluşuyor, yemek yerken iç siyaset üzerine söyleşiyorduk.

Aramızdaki bu söyleşiler kimi zaman otel lobilerinde de sürüyordu. Gazeteci arkadaşlarımızın da katılımıyla hayli ilginç bir biçim alıyordu.

Doğrusu ben ve Emre Gönensay, deyim yerindeyse, sözümüzü esirgemiyor, ama bir başdanışman kimliğiyle değil, çevremize sıradan bir dost gibi görüş bildiriyorduk.

Emre Gönensay, Tansu Çiller'i eleştirmekte benden kat be kat öndeydi.

Ekonomik siyasetinden başlıyor ve artık... Akla gelen gelmeyen her türlü eleştiriyi sıralıyordu.

Ben de Hoca'dan geri kalmamaya çalışıyordum.

Vahit Erdem dinlemekle yetiniyordu.

Ocak ayının son günü, Zürih'e geldik, özel uçağa bindik, havalandık.

Cumhurbaşkanı Demirel koltuğunda oturuyor. Ben, Vahit, Emre Hoca ise Demirel'in koltuğuna koşut üç-dört koltuğun yanyana gelmesiyle oluşan bölümde bulunuyorduk.

Demirel sessizdi. Yüzü gülümsemiyordu, gergindi.

Bir süre geçti. Uçak normal yüksekliğe tırmandıktan sonra; Cumhurbaşkanı Demirel Emre Hoca'ya bir faks uzattı. Bir gazete

kupürü. Bir not vereyim: Demirel dünyanın neresine giderse gitsin Ankara'daki basın bürosundan günde iki kez gazete özetleri, kendisiyle ve gezisiyle ilgili yazılar fakslanıyordu.

Gönensay yazıyı okudu ve Demirel'in işareti üzerine bana uzattı.

82

Yazı, Hürriyet'te yayımlanmıştı. İmza genç, ama gerçek anlamda gazeteci Enis Berberoğlu imzasını taşıyordu.

"Kurtar bizi Baba, lobisi" başlığı altında yayıma giren yazı:

"Ekonomideki para depremi, iş adamlarının yeniden Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'e umut bağlamalarına yol açtı" diye başlıyordu.

Bu cümlenin Demirel'i tedirgin etmesi olanaksızdı. Arandığını, kendinden sonra işlerin düzenli gitmediğini gösteriyordu. Mutlu olmayabilir miydi?

Ocak ayı içinde Çiller, ekonomiyi rayına oturmak amacıyla yüzde 13.6'lık bir devalüasyon gerçekleştirmişti. Oysa Cumhurbaşkanı'nın Çiller'e devalüasyona gitmemesini söylediği gazetelerde yer almıştı.

Yazının 'ekonomideki para depremi' bu nedenle başlarda yer alıyordu.

Fakat yazının daha sonraki bölümleri Davos'ta otel lobilerinde, kimi zaman lokantadaki görüşmelerde söylenen sözleri yansıtıyordu ve şu satırlar yer alıyordu:

"Çankaya Köşkü'nün kurmay kadrosunun bir üyesi; 'iş dünyasındaki bu yeni rüzgârı', İstanbul'da Sayın Demirel'i yeniden işbaşında görmek isteyen bir kadro oluşturdu. Geçenlerde YASED'in (Yabancı Sermaye Koordinasyon Derneği) toplantısında bana bu isteği açıkça aktardılar' diye özetledi.

İstanbul lobisine paralel bir istek, Demirel'in İsviçre gezisinde de gündeme geldi. Köşk'e yakın kaynaklar, iş adamı Şarık Tara'nın bir sohbette (Zürih'te Cumhurbaşkanı Demirel'e verdiği akşam yemeğinde) Demirel'in siyasete dönmesi gerektiğini dile getirdiğini belirttiler.

Köşk kurmaylarına göre son kriz, ekonomi bürokrasisinde büyük moral bozukluğuna yol açtı. Dövizde tansiyonun yükseldiği bir gün, Köşk'ü telefonla arayan Merkez Bankası Başkanı Bülent Gültekin'in, 'Sayın Başbakan'a da söyledim. Gerekirse sorumluluğu üstlenip istifa edebilirim' diyecek noktaya geldiği iddia edildi. Köşk'ün yanıtı ise, 'İstifaya gerek yok. Çünkü Merkez Bankası Başkanlığı siyasi bir makam değildir' yolunda oldu."

Yazı daha sonra Demirel'in yerli-yabancı basınla yaptığı görüşmeleri aktarıyor, Cumhurbaşkanı'nın bir gün önce katıldığı 'Brain Storming' toplantısına kısaca değiniyordu.

83

Öfkenin nedenine bakın hele!

Demirel'in öfkeli olduğu kısa bir süre sonra ortaya çıktı.

Elleriyle kollarıyla söylediklerini güçlendiriyor, 'bu yazıların yazımına yol açılmasını şiddetle yeriyor' ve bunları söylerken doğrudan Emre Hoca'ya bakıyordu.

Gerçekten ekonomik alandaki sakat gidişi Hoca gazetecilere anlatmıştı Davos'ta. Üstelik Demirel'le ilgili bilgileri, Cumhurbaşkanı'nın ne denli yeri doldurulmaz bir kişilik olduğunu artık iş çevrelerinin de kabul ettiğini vurgulamak için kullanmıştı.

Özel bir niyet elbette yoktu. Üstelik Gönensay, ekonomi bilimine gerçekten eski deyimle 'aşina bir insan'dı.

Ekonomi konularında bilgiler verir ve durumu eleştirirken rahat konuşmasında ne sakınca olabilirdi ki...

Ama Demirel için 'sakınca' vardı, kendinden başka bir kişinin Çankaya adına, velev ki Demirel'i yücelterek konuşmasına razı olamıyordu.

Köşk 'kurmayları'na atfen verilen bilgilerle, belki de Tansu Çiller'le karşı karşıya gelmeyi istemiyordu. 'Fiili siyasete dönmesi' istemlerinin 'kurmaylarınca' açığa vurulmasını, belki de siyasete dönmeyi istemiyordu.

Belki de kendisinden başka hiçbir kişinin Çankaya adına ko-

nuşmasına dayanamıyordu. Örneğin, Ömer Tarkan basın müşaviriydi ama asla Köşk sözcüsü gibi davranamıyordu.

Usturuplu bir dille Demirel, Tarkan'ın bir sözcü gibi davranmasını yasaklamıştı!

84

Demirel kısa konuştu, ama sözleri yıpratıcıydı. Kızgınlığı daha sonraki aylarda yüzünde keşfettiğim bir değişimle açığa vurdu.

Gözleri büyüyor ve simsiyah bir yuvarlağa dönüşüyordu.

Sakinleşince gözlerdeki beyaz yavaş yavaş beliriyordu.

Tatsız bir hava egemen oldu uçağa. Saatlerce fazla konuşmadan uçtuk.

Cumhurbaşkanı 'çok yakını' olmakla ünlenen Gönensay'a bizlerin yanında böyle davranmamalıydı.

Tabii, Demirel Emre Hoca'ya bir şeyler söyler, bir yazıyı örnek gösterirken "gelinim sen anla" demeye getiriyor... Bizleri de Köşk adına konuşmamamız için uyarıyordu.

Gazetecilikteki yazma ve konuşma özgürlüğümü anımsayarak sustum.

İçimde bir şeyler daha koptu.

Böyle bir davranışla karşılaşma olasılığını göz önünde tutarak, o günden sonra kısa bir istifa mektubunu ceketimin iç cebinde taşımaya başladım.

Bir azarlama ya da benzeri bir olayla karşılaşınca o dakika istifamı önüne koyacaktım.

85

Köşk'teki 'bulunmaz nimet'

Belki de yazıdaki ikinci başlıkta yer alan "Hey gidi hey... Baba, yine umut oldu" cümleleri Demirel'in kızmasına neden olmuştu.

Bu görüşe fazla olasılık tanımıyordum.

Köşk'ü bırakmaya niyetli değildi. Ara sıra kimi yakınılar öne sürüyordu. Fakat bu yakınılar asla Köşk'ü bırakmayı hedef alan içerikte değildi.

1994'ün başlarından itibaren Demirel, Köşk'teki varlığının Türkiye için 'bulunmaz bir nimet' olduğunu kanıtlamaya girişti.

28 Şubat 1997'deki gerici olaylara MGK'da askerlerin sert tepkisi; Demirel'e bu fırsatı yakalama olanağını tanıdı. Bu, bir not.

Ben, Demirel'in söylediği bir sözü, bir kararı, bir zaman sonra değiştirmesine ya da tam tersi içerikle söylemesine Aralık 1993'te tanık oldum.

O perşembe sabahı (30 Aralık 1993) Cumhurbaşkanı çağrısı üzerine özel çalışma odasına girdiğimde; Emel Yatmaz rahatsızdı, yerine vekâlet eden Gülizar Hanım'a 'yapacağı işleri yazdırıyordu.'

Adana'ya gidecek. Sonra Ömer Tarkan da geldi.

Demirel, "Bugün üç açıklama yapacağız" dedi Ömer'e, sözlerini sürdürdü:

"İlki üniversite. Böyle rezalet olur mu? YÖK, seçilmiş ve fazla oy almış bir adamı nasıl olur da üçüncü sıraya koyar? Ben üniversitelerin seçtiklerini atayacağım."

Cumhurbaşkanı'nın duyarlılığı şuradan kaynaklanıyordu: Üniversite senatolarındaki rektörlük seçimlerinde üç kişi, aldıkları oylara göre sıralanmaları gerekirken, YÖK bu sıraya riayet etmemiş, kendine göre bir sıralama yapmıştı.

Gazeteler YÖK'ü ağır biçimde eleştiriyordu.

Demirel, ikinci açıklamanın 'Vergi Yasası'nı, üçüncüsünün ise parti liderleri ile yaptığı konuşmaları içereceğini söyledi.

İstanbul ve Eskişehir Anadolu Üniversitesi Rektörlüklerine Çankaya'nın yaptığı atamalar, Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliğince şöyle duyuruldu:

> "Anayasa'nın 130'uncu maddesine göre, açık bulunan İstanbul Üniversitesi Rektörlüğüne Prof.Dr. Sayın F.Bülent Berkarda, açık bulunan Eskişehir Anadolu Üniversitesi Rektörlüğüne Prof.Dr. Sayın Akar Öcal Cumhurbaşkanınca atanmışlardır.
>
> İstanbul Üniversitesi'nde yapılan oylamada, Prof.Dr. Sayın F.Bülent Berkarda 375 oy almıştır. Bu en yüksek oydur. Ondan son-

ra gelen adaylardan Prof. Dr. Sayın Kaya Çilingiroğlu 288, Prof.Dr. Sayın Yüksel Ülken de 122 oy almışlardır.

Prof.Dr. Sayın Akar Öcal Anadolu Üniversitesi'nde yapılan oylamada en yüksek orandaki 194 oyu almış, ondan sonra gelen adaylardan Prof.Dr. Sayın Necat Berberoğlu 31, Prof.Dr. İnal Cem Aşkun ise 17 oy almışlardır.

Cumhurbaşkanı Sayın Süleyman Demirel, İstanbul Üniversitesi Rektörlüğüne atanan Prof.Dr. Sayın F.Bülent Berkarda ve Anadolu Üniversitesi Rektörlüğüne atanan Prof.Dr. Sayın Akar Öcal'a başarılar dilemektedir."

Kuşku yok. 1998'in Aralık ayında, tam beş yıl sonra tanık olduğumuz benzeri bir olayın 1993'teki olayla kıyaslanamayacağı öne sürülebilir.

Ancak birbirine ters giden 'bir şeyler'in varlığı, sanırım yadsınamaz.

1993'ü çağrıştıran 1998'deki olay şuydu:

Mersin Üniversitesi'ndeki rektör adayları seçiminde Fen-Edebiyat Fakültesi Dekanı Onur Bilge Kula 81 oy alıyor.

Tıp Fakültesi Dekanı GATA kaynaklı Profesör Uğur Oral, 47 oy topluyor.

YÖK, seçimi birinci bitiren Kula'yı Cumhurbaşkanı'na sunacağı listeye almıyor.

Çeşitli söylentiler üretiliyor. Kula'nın şeriatçılara yakın olduğundan söz ediliyor. Ancak YÖK'ün bu davranışına bir yıl önce Kula'nın Kıbrıs Akdeniz Üniversitesi ile birlike 'özerk ve demokratik üniversite' için verdiği mücadelenin yol açtığı öne sürülüyor.

Konu olay oluyor. Tartışmalar basına yansıyor. Fakat, sonuçta:

Cumhurbaşkanı Demirel, beş yıl önce listede değişiklik yaptığı için kınadığı YÖK'ün, bu kez 'içinde Kula'nın adı bulunmayan listesini' dikkate alarak 47 oy alan Oral'ı rektörlüğe atıyor.

Tabii bu davranışla ilgili olarak Çankaya'dan bir açıklama çıkmıyor.

1993'ü çağrıştıran ikinci bir olay 1998'in son aylarında yaşandı.

Kocaeli Üniversitesi Rektörlüğü için üniversite bünyesinde yapılan seçimde en yüksek oyu (166 oy) alan Prof. Atıl Ural, en yakın

rakibi Prof. Baki Komşuoğlu'nu 15 oyla geçmesine karşın; YÖK tarafından Cumhurbaşkanı'na sunulan üç kişilik listeye alınmadı.

Gerekçe olarak "YÖK'ün takdir hakkı" gösterildi.

1994'te de üniversitede bir oy farkla birinci seçilmesine karşın; YÖK tarafından üç adaylı listeye alınmadığını Cumhurbaşkanı Demirel'e yazdığı mektupta belirten Ural, "Bu, bana YÖK Genel Kurulunca yapılan ikinci haksızlıktır" dedi ve sordu:

"Yıllardır YÖK'e karşı sürdürdüğüm fikir savaşı mıdır bunun gerekçesi?"

Demirel'den yanıt aldı mı, bilinmiyor. Gerçek olan şu: Demirel, YÖK Başkanı Prof. Kemal Gürüz ile sık sık konuşur. Gürüz, yaptığı ve yapacağı her işlemi, atacağı her adımı Cumhurbaşkanı'na sorar.

Bu örneklerde sözü geçen öğretim üyelerinin canını yakan YÖK kararlarından önceden Demirel'in haberi ya da bilgisi olmadığı varsayılabilir mi?

86

1993'teki olayı irdeleyen yazarların başında Oktay Ekşi geliyordu.

Cumhurbaşkanı'nın kararını Oktay'a anlattım. Sevindi.

Köşk'te çalışanların yılbaşı kutlamalarını kabul edecek. Ayrıldık.

Öğleden sonra aratmış, gittim ve "Oktay'a durumu aktardığımı" söyledim.

"Adamlar 'Bizi şu adam yönetsin' diyorlar. YÖK 'Hayır,' diyor. Demokrasinin adabına aykırı bir şey" diye sürdürdüm sözlerimi...

Demirel onayladı.

YÖK'ün davranışında 'demokratik adaba aykırılık' buluyordu.

Ama 1993'te.

87

O perşembe günü başka konulara da değinildi. İzzet Begoviç

ile konuşmuş. Çok memnunmuş. Cumhurbaşkanı "Adamların 140 bin silahlı adamı var. Ben dedim ki Başbakan'a; eğer Azerbaycan'da bu kadar asker olsa Ermenileri siler süpürürüz" dedi.

Ya Vergi Yasasıyla ilgili görüşleri? Önce Çankaya'dan bu konuda çıkan açıklamaya bir göz atalım; aynen şöyle:

"Cumhurbaşkanlığına intikal eden Vergi Kanunu bütün yönleriyle tetkik edilmiştir.

Bilhassa düşük gelirli ücretlilerle, çiftçilere yeni yükler yüklememesi ve gelir dağılımını düzeltmek bakımından dar gelirli vatandaşlara birtakım kolaylıklar getirmesi açısından kanun üzerinde hassasiyetle durulmuştur.

Esasen bu Vergi Kanununda birtakım hususlarda kararname ile düzenleme yapılması yetkisi Hükümete bırakılmıştır.

Vergi iadeleri uygulaması bunlardan biridir. Bakanlar Kurulu'nun 1994 yılında da vergi iadesi uygulamasına devam etmesi ve ücretlilerin zarara sokulmaması Hükümete tavsiye edilmiştir.

Ayrıca yine Kanunun 22. maddesi uyarınca tespit edilecek vergi tevkifatlarında, özellikle menkul sermaye iradları arasındaki dengeye ve tasarrufların teşvikine özen gösterilmesi Bakanlar Kurulu'na ayrıca tavsiye edilmiştir.

Hükümete tavsiye edilen hususlar arasında kanunun uygulanmasında, yatırıma, ihracata ve istihdama yönelik istisnaların kaldırılmasında menfi etkiler doğmasına meydan verilmemesine de gerekli özenin gösterilmesi yer almaktadır.

Yukarıda sayılan hususlar hakkında Cumhurbaşkanlığının tavsiyeleri Genel Sekreterlikçe Başbakanlığa iletilmiştir."

Aynı gün; Demirel'in vergiyle ilgili görüşlerinde dar gelirliler öncelikliydi.

Bana, "Yasa" dedi: "Vergi meselesinde dar gelirliyle ilgili yetki vermiş. Kanun hükmünde kararname çıkarması için. Hükümet bu kararnameyi hazırlayıp bana gönderecek. Eğer dar gelirliyi korumazsa, veto edeceğim kararnameyi."

Azerbaycan Dışişleri Bakanı Hasanov'la görüşmüştü (30 Aralık 1993).

"Genelkurmay Başkanı'na 'malları' vermesini söyledim" dediği sırada, kimi evrakları imzalatmakta olan Özel Kalem Müdürü Büyükelçi Volkan Bozkır;

"Çekini de alıp gitti" deyiverdi.

Hava hafif soğudu. Duymamazlıktan geldim.

Demirel havayı değiştirmek amacıyla, "Ne var, ne yok" dedi.

Çiller, yerel seçimler için kadın adaylar arıyordu. Beyaz balina 'Aydın' ölmüştü.

Fazla irdelenecek konular yoktu. Saat 18.30'du.

İhsan Sabri Çağlayangil'in ölüm haberi geldi.

Toplantı sona erdi.

88

DDK'dan kaçış

Sonraki yıllar, hele Susurluk olayından sonra geniş soruşturma istemleri gelişti gelişti, bir noktaya kadar geldi, Çankaya'da durdu.

Özellikle DSP lideri Ecevit; Cumhurbaşkanı'na bağlı olan Devlet Denetleme Kurulu'nun Susurluk'la başlayıp gelişen olayları soruşturmasını istedi.

Çankaya'ya çıktı, Demirel'e görüşünü iletti.

Ne ki, Cumhurbaşkanı isteği geri çevirdi.

"Ya DDK, istenildiği gibi bir sonuç elde edemezse..." diyor, Susurluk'la gelişen olayları yargının soruşturup sonuçlandırmasına yanlı görünüyordu.

Doğrusu, DDK'da üye olanların Susurluk gibi önemli bir sorunu enine boyuna araştırıp sonuçlar çıkaracak kimlikte olduğu kuşkuluydu. Elbette her biri mesleklerinde yetkin kişilerdi. Ama Susurluk gibi devletin içine çöreklenmiş bir olguyu saptamak, kanıtlar bulmak için başka yetenekler gerekliydi.

Aralık 1993'te ülkenin çeşitli sorunlarını incelemesi, irdeleyip öneriler getirmesi için 'DDK'ya görev vermesini' Cumhurbaşkanı'na 'hem yazıyla hem sözlü olarak' önerdim.

Karşı çıkmayacak gibiydi.

(23-24 Aralık 1993) Bir kez anımsattım. DDK'ya bir görev!

Cumhurbaşkanı bana "DDK'ya uygun düşecek bir görev arıyorum" dedi.

Bir de karşı nedeni vardı. DDK'ya hemen bir görev vermesini engelleyen.

" 'Eskiden kalma' 6 üye var DDK'da. Çankaya'da her şeyi düzelttik, şimdi son iş DDK... Üyelerini önümüzdeki günlerde değiştireceğiz" diyordu.

Bütün bunlar bir mazeretin öğeleri miydi? Bilmiyorum.

Bildiğim tek şey:

Demirel, kamuoyunu ilgilendiren tek bir konuda DDK'ya 'bir görev vermedi.'

Sadece geleceğiyle ilgili 'iç bünye' çalışmaları yaptırdı.

Demirel'i tanımlamaya yarayacak kimi notları, İsmet İnönü'nün ölüm günü olan 25 Aralık 1993'te not defterime yazdığım tek cümle ile kapatıyorum:

"İsmet Paşa'yı ve İsmet Paşa benzerlerini aşan politikacı hâlâ gelmedi."

Yedinci Bölüm

KENDİSİNDEN NAKLEN:
DEMİREL'İN KÖŞK'E ÇIKIŞINDAKİ GERÇEK NEDEN

89

Yeni yılın ikinci günü.

Cumhuriyet'teki yazı; ulusal basınımızın güzide gazetelerinde yayımlanamazdı.

"Olayların ardındaki gerçek" sütunu:

Başlık: "Ha Cesaret!.."

"Başbakan'ın 1994'e Diyarbakır'da girme düşüncesi güzeldi. Başkentte ya da bir başka tatil yöresinde değil de Olağanüstü Hal Bölge Valisiyle birlikte sorunlu bir yörenin odak noktasında yeni yılı karşılama fikri, olumlu bir yaklaşım sayılır.

Ancak bundan sonraki gelişmeler tatsızdı.

Başbakan Tansu Çiller'in Diyarbakır'da kalacağı Dicle Üniversitesi Kampüsü, geziden birkaç gün önce bombalandı. 22 öğrenci yaralandı. Bunun üzerine Başbakan, bir açıklama yaptı: 'Gözümü korkutamazlar, Diyarbakır'a gideceğim' dedi.

Bu açıklama, çoğu kimse tarafından alkışlandı.

Oysa konuşan, Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı; gideceği yer de Türkiye Cumhuriyeti'nin bir il merkeziydi. Sayın Çiller, cesaretini dile getirmek isterken bir çam deviriyordu.

Başbakan Çiller, Başbakan Yardımcısı Karayalçın ile kimi Bakanlar ve Kuvvet Komutanları, 1994'ü Diyarbakır'da karşıladılar. Medyamız sayesinde bu iş 'kahramanlık' sayıldı; yurttaşların, olayı 'takdirle ve şükranla' karşıladığı yazıldı.

Bundan çıkan sonuç, devlet ve hükümet yetkililerinin Diyarbakır'a gitmelerinin bir kahramanlık sayılır hale gelmesidir ve bu mantığın yerleşmesi, daha az tehlikeli ve sakıncalı değildir.

Diyarbakır'a gitmekle 'cesaret' ve 'kahramanlığı' belli olan Başbakan şehit düşen güvenlik görevlileri için Ankara'da Kocatepe Camii'nde mevlit okuttu. Laik Cumhuriyetin Diyanet İşleri Başkanlığı'nca belirlenen mevlithanların okuduğu mevlidi, çok sayıda yurttaş dinledi. Ancak Sayın Başbakan'ın gerek Diyarbakır gezisine, gerek mevlit okutmasına halkla ilişkiler ve reklam kokusu sindiğinden eleştirel bakışlardan kurtulamadı. Sayın Mesut Yılmaz, 'Diyarbakır bizim vatanımızdır. Sadece yılbaşında gidilecek bir yer değildir. Yılbaşında gidilecek yer imajı yaratılmasından endişem var' dedi.

Anamuhalefet liderine göre, 'Bugün önümüzdeki tablo maalesef kendimizi günlük görüntülerle avutmamıza izin vermeyecek kadar vahimdir.'

Eğer Diyarbakır'a gitmek Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı için rizikolu bir iş niteliği kazanmışsa ve cesaret istiyorsa, Sayın Mesut Yılmaz'ın sözlerine katılmayacak tek kişi bulmak bile zor olacaktır." (2 Ocak 1994)

Fakat kimin umuruna. Çiller'in Diyarbakır gezisi siyasal ve medyatik bir yalakalık serüvenine dönüşmüştü.

Bir gün sonra (3 Ocak 1994) yayımlanan haber pek çok şeyi anlatıyor:

"Başbakan Çiller'in yılbaşı günü gerçekleştirdiği Diyarbakır çıkarmasında, gözler Hikmet Çetin'i aradı.

Gezi heyetinde kabineden toplam 13 Bakan yer alıyordu. Ancak Diyarbakırlı olan Çetin, Bakanlar arasında yoktu. Üstelik gezi programında, Çetin'in doğum yeri olan Lice de vardı. Böyle bir gezide olmaması düşünülemezdi. Çetin, neden Çiller'e eşlik etmedi? Yakın çevresine göre, Çetin'in gezinin amaç ve çerçevesine itirazları vardı. Diyarbakır'a bu şekilde gürültüyle gidilmesinden rahatsız olmuş, Çiller'in senaryosu içinde yer almak istememişti."

Berlin'de hâkimler olduğu gibi, Ankara'da böyle Bakanlar bulunuyordu.

Kahramanlık gösterileri arasında Diyarbakır'da gözlenen gerçek manzara şuydu:

Tansu ve Özer Çiller, yeni yılı birbirine sarılıp öpüşerek karşılamışlardı. Bir resim altındaki yazıya göre; "Diyarbakır gezisinde TRT'yi yakın takibe alan Özer Çiller'in, zaman zaman kameramanlara, 'O Bakanı yakından çekin, şu sahneye yaklaşın' gibi talimatlar verdiği, çekilmesini istediği sahneleri tarif ettiği görüldü. 40 milyarlık Milli Piyango çekilişinin organizasyonunu da Özer Çiller üstlendi."

Yılın ilk günü, çarpıcı acı haber; "kalp ve solunum yetersizliğinden 85 yaşında ölen eski Dışişleri Bakanlarından İhsan Sabri Çağlayangil'in (ekselans) ebedi istirahatgâhına tevdii" edilmesiydi.

Köşk'teki yaşam dışardan göründüğü gibi değildi.

Çankaya, dışardan gözleyenlere sakin ve huzurlu bir izlenim veriyordu. Kuşku yok; Cumhurbaşkanı ve 'çok yakın çevresi' için gerçek buydu.

Bir pazartesi. Esin'le yürüyüşe çıktık, şoförüm Nazım beni yolda yakaladı. Cumhurbaşkanı istiyordu!

Gittim, ancak telaşa neden olacak bir durum yoktu. Bir gün önce ayrılırken "Bir şey olursa akşama görüşürüz" demiş, ancak bir araya gelememiştik. Bu yüzden çağırmış.

Bir gün sonra Genelkurmay'da güvenlik toplantısına katılacağını, Köşk'te de dış sorunlar toplantısı yapacağını söyledi.

Fakat, ertesi günü (4 Ocak 1994) Ömer geldi odama. Emre Hoca'nın ateş püskürdüğünü söyledi. Demirel'e, ekonomik konularda olduğu kadar dış konularda da kendini yardımcı gördüğü, hatta Büyükelçi sıfatı taşıdığı için, dış sorunlar toplantısına çağrılmamasına fena halde bozulmuştu.

Oysa toplantıda bir yığın hariciyeci varmış. Ömer bu bilgileri verdikten sonra, "Demirel" dedi: "Hoca'dan bir not istemiş, yazıp vermesi haberini göndermiş. Hoca telefonda ağza alınmayacak sözcüklerle konuşuyor."

Gönensay'ın uçaktaki 'işleme' hayli takıldığı anlaşılıyordu.

Ömer 'ufak tefek bilgiler' de verdi.

Ufak tefek ama, ilginç!

'Kayınço' Ali Şener, yerel seçimlerde DYP'den belediye başkanı adayı olarak Bedrettin Dalan'ı görmek istiyormuş. Milliyet'te bu

haber varmış. Birkaç genel müdürü 'yürütmüş.' Ömer'in getirdiği haberler doğru olabilirdi. Zira...

'Kayınço'nun Köşk'te evsahibi gibi davrandığına tanık olduk.

90

Merdivenleri tırmandık.

İkinci katta merdiven başında Ali Şener duruyordu:

"Hoşgeldiniz" dedi ve Esin'le bana 'yabancı olmayanlarla' birlikte yemek yiyeceğimiz salonu gösterdi (31 Aralık 1993).

Koridor büyük bir salona açılıyordu. Yuvarlak büyük masanın çevresinde toplandık. Protokoler bir yemek değildi; daha doğrusu, böyle bir hava yansıtılıyordu. "Dilediğimiz yere oturabilirdik."

Daha ilk dakikalarda yabancı olmayan öteki çağrılılar arasında kendimi yabancı hissettim.

Masadaki konuşmalar –tabii– şurdan burdan. Kimi yerde ufak bir anı, bir hikâye, bir şaka...

Bu konuşmalara katılmam olanaksızdı. Gerçi, çağrılıların hemen hepsini tanıyordum. Ama, Demirel ailesinin kimi bireyleriyle ilk kez orada karşılaşıyordum.

Yemekten sonra Ankara'ya bakan balkonlu bölüme geçtik.

Atatürk bu balkondan Başkenti seyredermiş.

İçimden "Şimdi de yarattığı Cumhuriyetin halini Anıtkabir'den seyrediyor olmalı" diye geçirdim.

Ali Şener'in Londra'da dünyaya gelen ikizleri koşturup duruyor.

Karısı her zamanki gibiydi. Hemen hiç konuşmuyor, sadece donuk bakışlarla söylenenleri dinliyordu. Ya da bana öyle geldi. Şener'in karısının sesini hiç duymadığımı o dakikada anımsadım.

Yeni yıla girdik. Kutlamalarla, sarılmalarla...

Ayrılma saati geldi. Bizi yine Ali Şener uğurladı.

Ev sahibimiz gibi.. Demirel'in özel her işine bakan, Demirel'in büyük güven duyduğu kayınçosu!

Çocuğu yoktu Demirel'in. Ali Şener'in Londra'da ikizleri olunca, o gece bir ara konuşmuştuk. Daha Cumhurbaşkanı değildi.

"İki erkek çocuğumuz oldu. Allah nasip eyledi" demişti.

Gözleri parlıyordu.

Kendisine iki erkek çocuk veren Şener'in Demirel'in yanında özel bir yeri vardı!

Ali Şener; Demirel üzerinde –ne kadar yadsınırsa yadsınsın– kuşku götürmez biçimde önemli ölçüde etkiliydi.

Bir deneme bu 'etkiyi' somut biçimde kanıtladı.

Emre Gönensay Çankaya Köşkü'nde görüştüğüm ve her açıdan değer verdiğim bir insandı. Odalarımız karşılıklıydı ve sık sık bir-araya geliyor; kimi zaman Köşk'ü, kimi zaman siyasal olayları tartışıyorduk.

Fakat bir gün geldi ki; Emre Hoca'nın bir hareketi kendisi hakkındaki olumlu düşüncelerimi aldı götürdü.

Hoca, Çiller'i öyle eleştirirdi ki, zekâsı ve bilgisiyle süslediği bu eleştirileri dikkate almamak olanaksızdı. Aslında DYP'ye Genel Başkan olacak insandı.

Çiller'i onca gün eleştiren, Demirel'e Çiller'in ekonomik politikalarını irdeleyen sert raporlar veren, hatta ve hatta Çiller'in kişisel kazançlarıyla ilgili kimi bilimsel saptamalar yapan Emre Gönensay, Başbakanlığa yani Tansu Çiller'in danışmanlığına atandı.

Haber şok etkisi yaptı. Sadece bende değil. Köşk'te, hemen her çevrede, hatta medyada!

Gönensay'ın bu hareketinde belki kendine özgü nedenleri vardı, ama ben bir türlü sindiremedim. Müthiş tepki gösteriyordum.

Demirel ise suskun. Gülüyor ve bir şey söylemiyordu.

Fakat bir başka olay var ki, dikkat çekiyordu: Emre Hoca, Başbakanlığa, daha doğrusu Çiller'e danışman olmuş, göreve başlamış. Ama Cumhurbaşkanlığı Başdanışmanlığını da sürdürüyor.

Demirel ile Çiller arasındaki amansız çatışmayı bilmesine karşın, hem orada, hem burada. Köşk'ün aracını kullanıyor, Köşk'ün lojmanında oturuyor.

Demirel'e, bu acayip durumu anımsattım. Hem Çiller'e hem de Demirel'e hizmet vermenin kabul edilmezliğinin altını çizerek söyledim.

Demirel her seferinde söylediklerimi yadsımadı, ama Gönensay'ı çağırıp bu ikili duruma son vermesini de istemedi. Diyelim ki;

kendisi 'yakın arkadaş bildiği' Gönensay'a 'yapması gerekeni' söyleyemiyor, "Ya Başbakanlık ya Köşk" diyemiyor; Genel Sekreter Seçkinöz'le sorunu çözebilirdi.

Sanki vakit kazanıyordu. Elbette insanın aklına, hele benim gibi artık 'devleti tanımaya başlayan" birinin aklına, çeşitli olasılıklar geliyordu:

Belki Demirel; iki görevli Gönensay'dan yararlanacaktı!

Doğrudan söyleyemediklerini Gönensay aracılığıyla Çiller'e duyuracaktı. Eleştirilerini söyletecekti!

Günler akıp gidiyor; Gönensay Köşk'ün sadece görevde kullanırken tahsis ettiği arabayı tatil günleri alıyor, şoförsüz kullanıyordu.

Bu devlet, nasıl bir devletti?

Cumhurbaşkanı, beni de dış gezilere götürüyordu.

Tahran'a resmi bir gezi yaptı. İş güç yok. Kayınbirader Ali Şener ile Demirel'in doktoru Osman Müftüoğlu antikaya meraklı. Daha Tahran'a gelmeden nereden aldılarsa adresler almışlar, gidip antika eşyalara bakacaklar.

Ben de takıldım. Pek istemezlerdi belki beni ama, biraz yüzsüzlükle onlara katılmakta ısrar ettim, kente gittik.

Benim ne antika merakım var, ne de bu işlere ayıracak 'dolar'larım.

Dükkânları dolaşıyoruz. Bir ara söz Emre Gönensay'dan açıldı. Ali Şener, "Hâlâ gelip gidiyor mu?" diye sordu:

"Geliyor, gidiyor" dedim. Demirel'e sıraladığım eleştirileri Şener'e de yineledim.

Şener zaten durumu biliyor: "Dönünce ben bu işi hallederim. Cumhurbaşkanı'na söylerim. Hem orada hem burada nasıl olurmuş görür" dedi.

Döndük Ankara'ya. Bir-iki gün geçti, geçmedi, Emre Gönensay Köşk'e geldi. Demirel'le konuştu.

Tam koridorun ortasında karşılaştık. Gönensay kısa bir açıklama yaptı:

"Oldu bitti. Cumhurbaşkanı 'Mademki orada hizmet vermek istiyorsun, öyle yap' dedi." Rengi hafif sararmıştı.

Bilmem, bu sonucun nasıl sağlandığını açıklamaya gerek var mı?

Ben, hatta Seçkinöz birçok kez Demirel'den, gazetelere düşen bu garip durumu çözmesini istemiştik. Olumsuz tabloyu açıklamıştık, sonuçta Emre Hoca'nın iki yerden birini yeğlemesini istemiştik.

Hiçbir etki yapmamıştı bu sözler Demirel'in üzerinde.

Ama, kayınbirader Tahran'dan döner dönmez –herhalde– 'mutat' sabah kahvaltılarından birinde, ne söylediyse söylemiş, Emre Gönensay olayını çözüvermişti.

Köşk bürokrasisini anlatabilmek için bir küçük örnek daha vermeliyim.

Gönensay olayına Demirel nezdinde Genel Sekreter'in de girişimde bulunduğuna değinmiştim. Birkaç girişimden sonra Seçkinöz'e 'vaziyeti aktarmış, ondan da yeni bir girişim daha yapmasını' rica etmiştim.

Sözlerime hızla yanıt verdi:

"Bir kerre söyledim. İkinci bir kez Cumhurbaşkanı'na bu konuyu söyleyemem" dedi. Köşk'ün 2 numarası böyle söyledikten sonra...

O an anladım ki; bürokrasi buydu ve bu iklimde yaşamak istiyorsan 'haddini bilmen' gerekliydi.

91

Demirel'in dile getirdiği gerçek

'Devleti tanımaya' devam ettim.

Yerel seçimler hayli kızışan kimi gelişmelerle yaklaşıyordu.

Bedrettin Dalan'dan sonra Işın Çelebi de (ANAP) milletvekilliğinden istifa ederek İzmir Belediye Başkanlığına aday olacağını açıkladı.

İşsizliğin verdiği iç sıkıntısından kurtulmak için Koru'ya (Bolu) gittik ve Abant gölü kıyılarında yürüdük.

Pazartesi (3 Ocak 1994) 13.00'e doğru çağırdı, özel bürosuna girdim. Bir süre dosyalarıyla uğraştı. Emel Yatmaz yok, olmadığı zamanlar yerine bakan Gülizar da yok. Bir başka hanım sekretere

dosyalar verdi, çantalara yerleştirildi ve bana döndü, klasik soru geldi: "Ne var, ne yok?"

Ama, fazla bir şey olmadığını anlayınca; o konuştu, "1993'ü bir türlü kapatamıyorum" dedi. Çarşamba günü Adana'ya gidiyor. Gazeteciler Cemiyeti'ne uğramasını rica ettim, programda bir yere sıkıştıracak. Bu ayki etkinlikler arasında Bakû ve Davos da yer alıyor.

Vergi iadelerini daraltan Çiller'e tepki göstermesi kamuoyunda olumlu karşılanmıştı. Herkes hükümetten gelen bir kararnameyi geri çevirdiğini yazıp söylüyordu:

"Fikret Bilâ kararname Köşk'te diye yazmış. Oysa gelen ve iade edilen bir kararname yok. Yalnız ben bu hükümeti vergi iadeleri konusunda uyarmıştım. Açıklamamda da vardı, vergiler konusundaki açıklamamda. Kararname göndermediler" dedi.

"Tansu'ya söyledim" diyordu Demirel.

"Peki ne dedi size?"

"Söylemem ve açıklama üzerine kararname göndermedi. Uygulama sürecek ve vergi iadeleri her ay verilecek."

Hükümete göre, iadeler 30 trilyon tutuyordu. Oysa Demirel'in rakamı 15 trilyondu.

Vergi iadelerinin kaldırılmasına toplumda, hele çalışan kesimde tepkiler başlamıştı.

Demirel biraz da hayretler içindeydi: "Ne kadar önemliymiş" dedi. Önemliydi. Vergi iadeleri bir ailede bütçedeki aylık herhangi bir açığı kapatmaya yarıyordu.

Bir de örnek verdi Demirel: "Önemli ki, benim yaverler bile bana vergi iadeleri için 'ikinci bir maaş gibiydi' dediler."

Orta sınıfın hali böyleydi. Asıl; orta sınıfın maddi sıkıntılarını bilmeyen Cumhurbaşkanı'nın hayretine hayret etmek gerekiyordu.

92

Belleğimde o gün, Demirel'in söyledikleri bütün çizgileriyle canlı:

O pazartesi günü (3 Ocak 1994) laf nasıl açıldı, şimdi anımsa-

mıyorum ama Cumhurbaşkanı Demirel –odada sadece ikimiz vardık– birdenbire;

"1965'te meydana çıktık. 1993'e kadar fiili siyasette kaldık.

Buraya (Çankaya'ya) gelmeseydim üç-beş yıl daha götürürdüm siyaseti.

Hoş, şimdi siyasetten kopmuş, siyaseti bırakmış değilim.

Ama fiili siyaseti sağlığım engelleyecekti" dedi.

Yüzüne bakıyordum. Durağandı çizgileri, ama dertleşmek gereksinimiyle midir nedir, pek anlayamadım o sırada, böyle duyarlı bir konuyu açıyordu.

Demirel son derece önemli bir şey söylüyordu. Kişisel durumu, politik yaşamı ve Çankaya'ya çıkışıyla ilgili olarak...

Cumhurbaşkanı olmayıp parti liderliğini ve seçimleri önde bitirdiği sürece Başbakanlığı korusaydı... 'bozulan sağlığı nedeniyle ancak 3-5 yıl daha fiili siyaset yapabileceğini' açıklıyordu. Üstelik 'ilk kez.'

Sağlığı 1980'den sonra, 12 Eylül darbesinden bir süre sonra bozulmuştu. Uzun süre rahatsızlığını sakladı. Bir geceydi, gayet net anımsıyorum. Konuşurken laf arasında 'şeker hastası' olduğunu, sanki duyurmakta zorluk çekiyormuş gibi yumuşak, ama pesten bir sesle söylemişti.

Demirel, belliydi ki hastalıktan çok rahatsızdı ve hastalığın siyasal yaşamına yapacağı etkiler onu düşündürüyordu.

Yaşamının bir özetini yapıyordu:

"İsmet İnönü bu yüzyılın başından 16 yıl önce doğdu, 1965'te ben Başbakanlığa gelirken İsmet Paşa tam 80 yaşındaydı. Ya ben? 40!

O zamanlar ben, İnönü'nün yaşına bakar ve 'Bu meydanları ne zaman bırakacak' derdim."

Demirel, İnönü ile kendi arasında böyle bir kıyaslamayı neden yapıyordu?

Yaş sorununu niçin birdenbire gündeme alıyordu?

Bu açıklamaları yaptığı sırada 70 yaşındaydı. İnönü'nün 80 yaşında hâlâ fiili siyaset yapmasına değinmesinin basit bir nedeni vardı: Belki de o yaşlara kadar –hastalığına karşın– kendisinin de siya-

set yapabileceğini anlatmak istiyordu. Üstelik, İsmet Paşa da şeker hastasıydı.

Daha önceleri de tanık olmuştum. Demirel önemsediği bir konu üzerinde görüş bildirirken ya da o konuyu kafasında irdelemeye başladığı zaman ayağa kalkıyordu.

Odada geniş ve kısa adımlarla bir o yana bir bu yana gidip geliyor ve...

Konuşmayı sürdürüyordu:

Sıralayabileceği kimi siyasal nedenlerin dışında; Çankaya'ya çıkış gerekçesini çok insancıl bir nedene bağlıyordu ve bu konuyu konuşmaya başlarken söylediği bir cümleyi yineledi:

"Üç-beş yıl sonra sağlığım (fiili siyaset yapmamı) engelleyecekti" dedi.

Birden açılıveren konuya yumuşak yaklaşmak gerekiyordu. Demirel'in çok duyarlı bir ânıydı.

"Anımsarsanız" diye başladım: "Köşk boşaldığı zaman, hem de ilk gün telefonda 'Cumhurbaşkanlığı için iki kere fırsatı kaçırdınız. Bari bu sefer fırsatı harcamayın' demiştim. Doğrusu buraya çıkmanızı düşünüyordum. Siyasetin her alanında gezdiniz. Uzun süre Başbakanlık yaptınız. Sonuncu yer burasıydı. Yoksa?"

Bir süre durdum, yumuşak bir sesle, "Yoksa çok ters sonuçlarla karşılaşabilirdiniz" dedim.

Daha açık söyleyemedim. Oysa dokundurmak istediğim, ama açık seçik söyleyemediğim gerçek şuydu:

Demirel, 12 Eylül darbesinden sonra büyük çabalarla 1991'e geldi.

Her çevreden oy istedi. Başından geçenler, halkla bütünleşmesi, siyaset acemilerinin hatalarını yakalayarak kendine yol açması... 1991'de en yüksek oyu alarak birinci parti olması ve Başbakanlık!

Bu, bir şanstı. İktidardan 6 kez gidip iktidara 7 kez gelmişti. Bu kez gelmeden önce:

O kadar vaatlerde bulunmuştu ki; bunların hemen hepsini, hele sol bir partiyle gerçekleştirdiği koalisyon yerine getiremezdi.

Bir umut gibi yeniden doğmuş, ama kısa zamanda toplumda düş kırıklığı yaratmıştı.

Bana göre; Demirel, DYP'nin başında kalsa ve fiili siyaseti sür-

dürseydi, 1996'daki genel seçimleri kazanamayacaktı. Seçimle yitip gideceğine, Çankaya'ya çıkıp devletin tepesinde oturması –kişiliği açısından– daha uygun olacaktı.

Böyle düşünüyordum ve bu düşüncemi destekleyen gelişmeler belleklerdeydi.

"Çıkması olası 'ters' sonuçlardan" neyi murat ettiğimi anlamış olmalı ki, "Benim gibi düşündüğünü" söyledi.

Ve gördüm ki; Demirel ilk kez bu gerçekleri 'açıkyüreklilikle' söylüyor. İçtenlikle konuşuyor.

Birden laf değişir gibi oldu.

Ama duygusal ortam dağılmamıştı. İhsan Sabri Çağlayangil'in cenaze törenine atladı:

"Elimle mezara koydum" dedi. Ölümle yaşam arasındaki ince noktada duygularını belki de Çağlayangil'in cenaze töreniyle anlatmak istiyordu. Sürdürdü:

"Tansu gelmeyecekti, söylemem üzerine geldi. Etrafa 'Gelin yahu cenaze törenine' dedim:

İnsan bir defa ölür."

Yüreğinde, kafasında çarpışan duygulardan birden sıyrıldı. 'Siyasetin içinde' olan Demirel geldi, karşıma oturdu.

Gerçeğe döndük. Tansu Çiller'in yılbaşında Diyarbakır macerasından ne elde ettiğini sordum. Halk, ilgisizdi, daha önce Demirel'e söylemiştim. Şimdi Fehmi Koru da aynı irdelemeleri yapıyordu.

Cumhurbaşkanı, "Koru'yu okudum" dedi: "Bu kadın manşetlere meraklı. 'Hiçbir icraat yapamaz.' Ben, neyin yapıldığını soracağım, kovalayacağım."

Santrale emir verdi. O dakikaya kadar kim aramışsa bağlamalarını istedi.

Orhan Keçeli'yle konuştu. 8 Ocakta gelmesini istedi.

'Partiyi toparlamak istiyordu.' Ama Çiller'le nasıl olacaktı?

Kalktı, "Ben artık gideyim" dedi. Eve... Üç büyük çanta tıka basa dolu Köşk'e gönderildi.

Elimi sıktı ayrılırken; sonra birden döndü:

"Bir şey olursa akşamüzeri yine konuşuruz" dedi.

Siyasal açıdan kafama takılan soru şuydu: Demirel, fiili siyase-

tin içinde görünmek istemiyordu. Yeni yılın ilk günü bana "Parti dağınık. Bakalım nasıl toplayacağız" demişti.

Bugün yine 'partiyi toparlamaktan' söz ediyordu.

İlginç!

93

Çankaya'dan ayrılmak istemeyenin arayışları

1993'te önce yadırgandı.

Sonraki aylarda eleştiriler yoğunlaştı.

1998'de artık olağan sayılıyordu.

Cumhurbaşkanı Demirel, Köşk'e taşındığı, göreve başladığı ilk günden itibaren sürekli geziler yapıyor, iç ve dış kimi yöreleri, ülkeleri ziyaret ediyordu.

Hüsamettin Cindoruk, Demirel Cumhurbaşkanı seçilmeden önce bana gülerek, "Eh, artık dış gezilere başlar" demişti. Cindoruk'un varsayımı doğru çıktı.

Demirel, her ay yurt içinde ve dışında kaç kilometre yaptığını, kaç kişinin elini sıktığını, kaç yabancı devlet adamıyla görüştüğünü kamuoyuna 'rapor' ediyordu. Etmeyi de sürdürdü. Emekli olduktan sonra da...

Fakat bu kadar heyecanlı ve canlı yaşam bir soruyu akla getiriyordu:

Demirel, 1924 doğumluydu ve yaşlıydı. Bu kadar gezmeye, hemen her gün her konuda birkaç konuşma yapmaya 'nasıl dayanıyordu?'

Acaba ilaçlarla mı ayakta duruyor, bu kadar enerji yüklü bir yaşam sürdürebiliyordu? Belki de ABD'den, Avrupa'dan 'enerji veren haplar' geliyordu.

Demirel, benimle 3 Ocak 1994 günü yaptığı o dramatik konuşmadan sonra, sağlığıyla ilgili haberlere daha bir özen göstermeye başladı.

Özel doktoru Osman Müftüoğlu –Köşk'e geldiğinde profesör değildi– hemen her gün tansiyonunu ölçüyor, ayda bir kayınço Ali

Şener'in yakın dostu ve iş ortağı Kâmuran Çörtük'ün Bayındır Hastanesi'ne gidip şekerini ölçtürüyordu.

Her kezinde sağlığıyla ilgili 'hiçbir problemi olmadığını' basına açıklamayı bir çeşit kural haline getirmişti.

Fakat Köşk, iç ve dış gezilerde gayet dikkatliydi. Her yolculuğunda pratisyen bir doktor, oksijen tüpleri ve çeşitli ilaçlarla uçakta yer alıyor, Demirel'i adım adım izliyordu.

Dr. Osman Müftüoğlu ise yavaş yavaş yerini yeni ve genç doktorlara bırakıyor, bir ekip başı gibi hemen her dış gezide uçakta yerini alıyordu.

Dr. Müftüoğlu da, Ali Şener ekibinin değişmez üyesiydi. Ara sıra heyette bulunanlarla ilgileniyor, örneğin Demirel'in ekonomi danışmanlarından Prof. Memduh Yaşa'ya, ısrarlı ricalarını kırmayarak 'güçlendirici', ama herhalde enerjiyi artıran haplar veriyordu.

1997'de Demirel sağlığıyla ilgili haberlere daha bir özen göstermeye başladı. Artık yerinde duramıyor; oradan oraya koşuyor, enerjik adımlarla kürsüye yürüyor, bir günde üç-beş yerde açılış, birkaç yerde konuşma yapıyor ve geceleri de kimi toplantılara gidiyordu.

Halkta bir merak başlamıştı: "Demirel, herhalde bu kadar yoğun mesaiye dayanabilmek için 'özel haplar' alıyordu."

Demirel'de, 'sağlığının çok düzgün olduğunu' halka duyurma merakı başlamıştı.

Özellikle politik bir değişim önerisinde bulunduktan sonra daha uzun yıllar 'devlete ve millete himet edecek kadar sağlıklı olduğunu' kanıtlamaya girişti.

'Değişim' sağlığıyla niçin bağlantılıydı?

Demirel, 1997'de "Türkiye'deki sistemin çöktüğünü" ilan etti.

Seçimle gelen yeni bir Meclis ile sistem işler görünüyordu. Oysa, Demirel'in savına göre halk, parlamentoyu seçiyor ama, yeni gelen parlamento ne yazık ki, bir hükümet çıkaramıyordu.

Siyasal istikrardan yoksun olan ülke hükümet çalkantılarına yuvarlanıyordu.

Peki ne yapılmalıydı?

Demirel halkın önünü şöyle açıyordu: Başkanlık sistemine geçilmeliydi. Halkın seçeceği başkan, bir hükümet kuracak, siyasal istikrarsızlık ortadan kalkacak, işler tıkır tıkır işleyecekti.

Tıpkı ABD'de olduğu gibi ya da Fransa'daki yarı başkanlık sistemi gibi... Türkiye siyasal istikrarsızlıktan ancak yeni sisteme geçilmekle kurtulabilirdi.

Başkan kim olacaktı? Halkın seçeceği başkan... Demirel çevresine bakıyor, siyasal alanda gezinenleri gözden geçiriyor ve sonuçta –tabii asla kendi adını vermeden– Mesut Yılmaz'ları, Çiller'leri, Ecevit'leri bir kalemde ve hatta ilk turda geçerek Köşk'e bu kez 'tek egemen kişi' olarak çıkacağını hesaplıyordu.

'Çankaya kampanyası'nı 1997'de başlattı. Oysa, görevinin sona ermesine, yeni Cumhurbaşkanı seçimine daha yıllar, aylar vardı. Ama Demirel, Mayıs 2000'de ikinci kez Cumhurbaşkanı seçilmeyi kafasına koymuştu. Üç yıl önceden kamuoyunu hazırlamayı öngören planı uygulamaya koydu.

Gazeteciler bir gezide "Siz zaman zaman siyasete dönebileceğinizin mesajlarını veriyorsunuz, ya da verdiğiniz mesajlar böyle algılanıyor, belki böyle algılanmak isteniyor" biçiminde bir soru yönelttiklerinde; Demirel, fırsatı kaçırmadı. Geleceğe dönük ama bencilliğini sergileyen görüşleri çok ustaca örten bir açıklama yaptı:

Hemen "İkincisi doğru, üçüncüsü daha doğru" dedi:

Ama, "Milletin bana verdiği görevden kaçmam" sözlerini anımsattı gazeteciler:

"Ülke münhasıran (özellikle) benim yapabileceğim bir hizmeti benden talep ederse, bunun ne olduğunu bilemem, ne olacağını da bilemem, sadece benim söylediğim şey, ben bu kadar sene ülke hizmetinde olduktan sonra son nefesime kadar –benim yerimde başka biri de olsa onu söyleyecek– ülkenin benden isteyebileceği hiçbir şeyi, yani benim yapabileceğim bir hizmeti reddetmem.

Ben kendim için istiyor değilim. (Bu cümle 'kendim için bir şey istiyorsam namerdim' sözünün içeriğini koruyan düzenlenmiş yeni biçimiydi.)

Ülke benden bir hizmet isterse, ben onu reddetmem diyorum" dedi.

Özünde kendi için bir şey istemeyen, ama halkın kendinden istemesi durumunda görev yapmaya hazır olduğunu söyleyen ustaca bir manevraydı bu sözler.

Bu söylemi tamamlarken Demirel; "Oradan çeşitli anlamlar çı-

karıyorlar. Benimki gayet genel (ama içeriğinde kişisellik kokan) bir söz, yani ben başka şey de söyleyebilir miyim?" diyordu.

Arkasından, 'nasılsa ve o istemese de bir fırsat doğacağını' ima eden birkaç cümle geliyordu:

"Ben gayet düşüne taşına (kuşkusuz) söylüyorum, ben şuna talibim demiyorum. Ülke bana talip olursa herhangi bir hizmet için..."

Bu açıklamalar şöyle yorumlanabilirdi: Demirel, herhalde Başbakanlık, Bakanlık gibi görevler istemiyordu. Ülkesi ona 'beş ya da yedi yıl daha Çankaya'da hizmet ver' derse, halkı kırmayacak ve ya başkan ya da yine Cumhurbaşkanı olarak 'tepede' kalacaktı!

Demirel, yaşla sağlık handikapını ortadan kaldırabilmek için metodlu bir yöntem uygulamaya girişti.

* * *

Nerede kalmıştık; 3 Ocak 1994'te artık sağlığının fiili siyaset yapmasına izin vermeyeceğini söyleyen Demirel'de!

Geçmişte... Bir-iki ay farkıyla üç-dört yıl geride kalmıştık. Oysa, dün dündü:

Zaman zaman mırıldandığı, ama çoğu kez "Türkiye'ye uygun düşmeyeceğini" söylediği başkanlık sisteminin bir numaralı savunucusu olmuştu Demirel.

70'in üzerindeydi, 80'e merdiven dayamıştı ama:

Her şeyi planlamış görünüyordu. Bir yandan başkanlık sistemini hemen çevrenin tartışması gereğini söylüyor, bir yandan da her fırsatta televizyonlarda uzun söyleşiler yaparak başkanlık sistemine geçmemizdeki erdemi anlatıyordu.

Siyaset adamları, liderler, Demirel'in görüşünü paylaşmadıklarını, başkanlık sisteminin Türkiye'yi önü zor alınır çözümsüzlüklere götüreceğini söylüyorlardı. Bir diktatör yaratılacaktı!

Fakat; Demirel, artık Köşk'ten inmeye razı değildi. Zira, gün bugündü:

O, kamuoyu oluşturarak, tartışmaları tabana yayarak, kendi deyimiyle 'başkanlık sistemini köy kahvelerinde konuşulur hale dönüştürerek' arkasına halkı, halkın siyasetçilere yapacağı baskıyı alarak 'ideale erişmek' istiyordu.

Halkın baskısına siyasal partilerin dayanamayacağını ve baş-

kanlık seçimine geçilmesi için gerekli olan Anayasal değişikliklerin zorunlu olacağını varsayıyordu.

"Padişah olmak istediği" söyleniyordu. Şayet ülke yararına ise, şayet Demirel'in kişisel bir hevesi değilse başkanlık sistemi, çıkıp ortaya "Kendim için bir şey istiyorsam namerdim" demesini isteyenlere yanıt vermiyordu.

Zira işine gelmiyordu. Böyle bir açıklama yapsa belki başkanlık sistemi daha geniş biçimlerde tartışmaya girecekti. Ama genel kanı oydu ki; başkanlık sistemini Demirel kendisi için, Çankaya'da ya 5 ya da 7 yıl daha kalmak için istiyordu.

Başkanlık sistemini 'kendisi için' istediği yolundaki söylentiler, hatta yazımlar karşısında siyasal üslubundaki eşsiz kurnazlığı sergileyen bir konuşma yaptı.

Gerçi "Kendim için bir şey istiyorsam namerdim" gibi Türk siyasal literatürüne geçen bir söylemde bulunmadı ama: Çankaya'daki görevi sona erdikten sonra "yapabileceği bir hizmeti reddetmeyeceğini ve bunu da 'kendisi için' istemediğini" yineledi.

Yazı dizileri:

Birincisi; 28 Şubat'ı askerlerin başarısı olmaktan çıkarıp, Cumhurbaşkanı'nın olağanüstü siyasal manevraları gibi anlatan bir dizi.

Bir süre geçti. Cumhurbaşkanı'nın sağlığı konuları yine gündeme gelince, 75. yaş gününde "Baba'nın 74 yılı" dizisi Sabah gazetesinde yayıma girdi.

'Baba'nın yaşam öyküsünde ilgi çekici yeni bir şey yoktu.

Fakat dizinin üçüncü günü, asıl amacı ortaya koyan bir yazı, tam sayfa yayımlanan "Baba'nın 74 yılı"nda baş köşeye oturtuldu.

Özel doktoru Müftüoğlu'na göre "Sayın Cumhurbaşkanı 74 yaşındaydı ama, bünyesi ve sağlığı 65 yaşında gibi sağlam"dı.

(Sabah gazetesi, 4 Kasım 1998 Çarşamba günü) Yayımlanan sayfada Dr. Müftüoğlu Demirel'in 'hafızasındaki gücün sırrı'nı açıklıyor, bu demecin yanında çerçeve içine özenle alınmış bir başka liste dikkati çekiyordu:

Çerçeve içinde şu başlık yer alıyordu:

"Cumhurbaşkanı'nın sağlık raporu."

Raporda Demirel'le ilgili sağlık bilgileri madde madde gösteriliyordu:

Yaş	:	75
Kilo	:	100
Boy	:	1.75
Kan Grubu	:	0 RH pozitif
Nabız	:	70-80
Tansiyon	:	8.5 - 12
Elektrokardiyografi	:	normal
Kan şekeri	:	135
Göz kusuru	:	hipermetrop
İlaçları	:	vitaminler, göz ilacı
Gıdaları	:	rejime uyar
Uyku	:	ortalama 6 saat

Çerçevenin yanındaki yazıda ikinci başlık: "Yıllardır herkes Cumhurbaşkanı Demirel'in müthiş hafızasından hayranlıkla söz ediyor. Bu arada meraklılar, Demirel'deki hafıza zenginliğinin sırrını öğrenmeye çalışıyor. Cumhurbaşkanı'nın özel doktoru Prof.Dr. Osman Müftüoğlu, bu sırrın cevabını veriyor" diyordu.

Metin aynen şöyleydi:

"Süleyman Demirel, siyaset sahnesinde ilk defa 1962 yılında görüldü. Ama esas siyasi kimliğini 1964 yılı Kasım ayında Adalet Partisi Genel Başkanı seçilince kazandı. Aradan geçen 34 yıldan bu yana köy kahvesindeki Mehmet Ağa'dan üniversitedeki Prof. Ruşen Hoca'ya, hastanedeki hemşireden parlamentodaki milletvekillerine varıncaya kadar tüm Türk vatandaşı merak içinde şu sorunun cevabını öğrenmeye çalışıyor:

'Demirel'in hafızasındaki güç nereden geliyor?'

Yıllardır halk arasında konuşuluyor bu konu. Cumhurbaşkanı'nın hâlâ elektronik beyin gibi çalışan hafızasının hemen her ortamda sergilediği performans insanları şaşkına çeviriyor.

Demirel, tanıştığı insanlara aradan yıllar da geçse, ikinci karşılaşmasında ismi ile hitap ediyor, bu durum kendisini izleyenler tara-

fından hayranlıkla karşılanıyor. Şahıs isimlerinin yanı sıra olayları ve mekânları da aynı titizlikle hatırlayabilen Demirel'in bu özelliğini, Prof. Dr. Osman Müftüoğlu şöyle değerlendiriyor:

'Cumhurbaşkanımız, hafıza bilgilerini sürekli taze tutarlar. Karşılarındaki muhatabı çok dikkatle dinlerler. Gerekirse not alırlar. Görüşmeyi tamamladıktan sonra notlarını düzenleyip, kaydederler. Bu notların toplandığı yazılı evrakları sık sık gözden geçirirler. Tabii bu arada muhataplarını can kulağı ile dinledikleri için yapılan tüm konuşmalar hafızada silinmeyecek şekilde yer alır.

İnsan hafızası çalıştığı sürece verimli olur. Onu körelttiğiniz taktirde verim alamazsınız. Belli yaşa gelmiş emeklilere biz tabipler bulmaca çözmelerini öneririz. Sayın Cumhurbaşkanımız hayatının her döneminde sürekli zihni çalışma yaptıkları için hafızaları çok güçlü. Tabii bunda kalıtımın da büyük etkisi olduğu muhakkaktır. Ama esas olan, hafızayı sistemli çalıştırabilmektir. Sayın Cumhurbaşkanımızın en önemli özelliklerinden birisi de kuvvetli ve sağlıklı hafızaya sahip oluşlarıdır.

Stresin yarattığı baskılar genellikle hafızaya ters etki yapar. Sayın Cumhurbaşkanımız sürekli olarak negatif stresleri pozitife çevirdiği için hafıza zorlanmaz. Kendileri, her şeye olumlu açıdan baktıkları için sağlıklı bir muhakeme kabiliyeti kazanırlar. Hatta zaman zaman stres ortamından kurtulmak için 'biraz vites değiştirelim' ifadesini kullanırlar."

Dizinin 3 Kasım 1998 Salı günü yayımlanan tam sayfa bölümünde asıl amacı gösteren bir yazı büyük puntolarla "Demirel'in biyolojik yaşı 65" başlığı altında okuyucuya sunuldu.

İkinci başlıkta şunlar yer alıyordu:

"Cumhurbaşkanı'nın akıllara durgunluk veren yüksek performanslı yaşantısını herkes merak ediyor. Çoğu insan, Demirel'in doping ilacı aldığını zannediyor. Kimilerine göre, avokado onu ayakta tutuyor. Özel doktoru Prof.Dr. Müftüoğlu ise ilginç açıklamalarda bulunuyor."

Ve... açıklamalar:

"1 Kasım 1998 tarihinde 75 yaşına basan Cumhurbaşkanı Sü-

leyman Demirel, yaşamını çok sağlıklı bir şekilde sürdürüyor. Yılda bir defa büyük check-up'tan geçiyor. Altı ayda bir, küçük check-up'lar uygulanıyor. Prof.Dr. Osman Müftüoğlu'nun yönetimindeki bir sağlık ekibi Cumhurbaşkanı'nı sürekli şekilde gözetim altında tutuyor. Demirel, sağlık sorunlarına daima birinci önceliği veriyor, doktorlarının tavsiyelerine dikkatlice uyuyor.

Prof.Dr. Müftüoğlu, Cumhurbaşkanı'nın sağlık raporunu şu cümlelerle açıklıyor: 'Sayın Cumhurbaşkanımız, son derece sağlıklı. Her gün yoruluncaya kadar çalışıyorlar. Çok iyi uyku uyuyorlar. Bir o kadar da zinde kalkıp, güne çok dinlenmiş vaziyette başlıyorlar. Kısacası, çok iyi çalışmak, çok iyi uyumak ve zinde kalkmak kuralını fevkalade disiplinli bir şekilde uyguluyorlar. Kesinlikle doping ilaç almıyorlar. Muntazam aralıklarla vitamin kürü yapıyorlar. Dolaşım sistemleri çok iyi. Kalpleri de aynı şekilde. Sayın Cumhurbaşkanımızın miladi yaşları 75, ama biyolojik yaşları 65. Kendilerine çok iyi bakıyorlar. Dolayısıyla, miladi yaşlarından 10 yıl daha genç görünüyorlar.'

Tüm Türk insanı, Cumhurbaşkanı Demirel'in nasıl zinde kaldığını merak ediyor. Kimileri, Demirel'in avuç dolusu vitamin aldığını, kimileri de başka doping ilaçlar kullandığını söylüyor. Cumhurbaşkanı'nın özel doktoru Prof.Dr. Osman Müftüoğlu, Demirel'e vitamin uyguladıklarını doğruluyor ancak hangi vitaminleri verdiklerini sır gibi saklıyor.

Bu arada, Demirel'in dostları yurt dışından kutu kutu vitamin hapları getirip, Cumhurbaşkanı'na armağan ediyor. Cumhurbaşkanı bu vitaminlerin hiçbirisini kullanmıyor. Prof.Dr. Müftüoğlu, bu armağanları toplayıp, çeşitli hastanelere dağıtıyor, dar gelirlilerin ve ihtiyaç sahibi hastaların kullanımına sunuyor.

Cumhurbaşkanı'nın özel doktoru, Demirel'in zindelik sırrını şöyle açıklıyor:

'Sayın Cumhurbaşkanımız, tüm negatif stresleri pozitif strese çeviriyorlar. Mesailerini fevkalade planlı bir şekilde sürdürüyorlar. Sağlıklı, bölünmeyen ve derinliği olan uyku uyuyorlar. Kendi ifadeleriyle, sabahları taş gibi kalkıyorlar. Çok yoğun iş temposunda olumlu üretim yaptıkları için stresi absorbe ediyorlar. Tüm olumsuzlukları zamana yayıyorlar.

Güne sağlıklı bir kahvaltı ile başlıyorlar. 250 kalorilik bir kah-

valtıdan sonra, çok iyi programlanmış iş temposuna giriyorlar. Gün boyu fırsat bulunca yarım saatlik bir uykudan sonra, on saatlik yeni bir mesai dinamizmi kazanıyorlar. Uykuya üç dakika içerisinde girip, uyandıktan bir dakika sonra derhal üretime geçebiliyorlar. Akşamları kâğıt okuyarak, yani evraklar üzerinde çalışarak, ileri saatlerde de kitap okuyarak dinleniyorlar. Dolu dolu 6 saatlik uyku ile kendilerini yeni bir güne çok zinde şekilde hazırlıyorlar.'

Cumhurbaşkanı'nın çok yüksek performansla çalışması halk arasında çeşitli senaryolara konu oluyor. Kimi insan, Demirel'in vitaminlerle ayakta durduğunu ileri sürerken, kimileri de avokado yiyerek enerji kazandığını söylüyor. Bu arada, pek çok dostu kasa kasa armağan olarak avokado gönderiyor. Demirel bu armağanları doping için değil, güzel meyve olduğu için sofrasına dahil ediyor."

Müftüoğlu'nun açıklamalarının sonuna bir anons konulmuştu:

"Yarın: Demirel, nasıl vites değiştirir?"

Bu, 'vites değiştirme' deyimi bana yabancı gelmiyordu.

Demirel sık sık kullanırdı bu sözü. Bütün bir gün bir konu üzerinde çalıştıktan, örneğin onun deyimiyle 'devlet işleri ile meşgul olduktan' veya 'kâğıt okuduktan' sonra başka bir konuya geçeceği zaman, "Şimdi vites değiştiriyorum" derdi.

Demek ki; Cumhurbaşkanı olduktan sonra doktoru, özel müşavirliği, yazarı çizeri, tabii kayınçosu bu deyimi kullanmaya başlamıştı.

94

Demirel'in doğum günü 1 Kasımda başlayan (1998) Sabah'taki yayın, dış görünüşüyle ne kadar masum bir yayındı.

Bir Cumhurbaşkanı, ömrünü halkına, ülkesine vakfetmiş. Sabah akşam durmadan çalışıyor. Sağlığı mı? Daha nice görevler üstlenecek kıvamda. Belleği mi ? Aman efendim; 20 yaşındaki bir delikanlı kadar diri ve sağlam.

Hevesleri mi? Kendisi için 'bir şey istiyorsa namert!'

Ha, bir görev, 2000 yılının Mayıs ayında Çankaya'daki görev süresini tamamladıktan sonra, bir görev? Örneğin başkanlık sistemi-

ne geçilse: Şöyle deneyimli, bilgili, 76 yaşında ama sağlıklı, belleği bomba gibi bir insanın bu göreve getirilmesi halk için, ülke için 'yararlı olmayacak mı?'

Olacak, tabii olacak! Ya da, ikinci bir kez seçilme olanağı verilirse, daha 7 yıl!

İşte bu mantıktan yola çıkılınca; halkı, hatta siyasal odak noktalarını 'Demirel'in geleceğine' alıştırmak için Sabah gazetesinde tam beş gün 'Baba' yayını yapıldı.

Sağlığı ile ilgili haberler iki gün yarım sayfa yayımlandı.

Çalışma gücü, ülkeye kattığı değerler anlatıldı.

75. yaş yıldönümü Süleyman Demirel'in geleceğe dönük ince ayarlı planlarında özenli ve önemli bir yer tutuyordu. Hedefe yavaş yavaş, ağır adımlarla ulaşmaya öncelik tanıyan bir plan!

Baba, Çankaya'yı istiyordu.

Fakat 'Baba', başkanlık sistemine geçildikten, kendisi başkan olarak görev yaparken, Allah gecinden versin ecel kapıyı çalarsa ya da ikinci kez görev süresini tamamladıktan sonra... örneğin halk veya TBMM iradesiyle, Necmettin Erbakan'a benzer bir kişi Çankaya'daki koltuğa otururşa –hep merak etmişimdir– acaba neler olacağını düşünüyor muydu, düşünmüş müydü?

Yoksa, Adnan Menderes'in CHP lideri İsmet İnönü için kullandığı "Benden sonra tufan" felsefesini kendine ilke mi edinmişti?

Bu kadarı elbette Demirel'e haksızlık olacak.

Ama, başkanlık sistemini isterken o koltuğu kendine layık gördüğü yadsınabilir miydi? Ya da parlamentodan seçilerek 7 yıl daha Köşk'te kalmak...

Yakın çevresi –örneğin Emel Yatmaz– Demirel'in Cumhurbaşkanı olmasını ülke için 'bir şans' olarak görürlerdi. Bu, Demirel'in yanında söylendiğinde sesini çıkarmaması, söyleme katıldığını kanıtlamıyor muydu?

95

Ocak ayının gürültü koparan olayı; partilerin paralı ilanlarını yasanın haksız rekabet sayan hükümlerine karşın yayımlamakta direnen İnter Star'ın YSK kararıyla kapatılmasıydı.

Özel televizyonlar gözdeydi. Örneğin, Mesut Yılmaz, Çiller'i 'işini gücünü bırakarak televizyonlara koşmakla' suçluyordu. Oysa o sırada daha önemli bir olay gelişiyordu: Almanya'nın Kürt ve PKK sorununa bakış açısında önemsenecek bir değişiklik görülüyordu.

Yılmaz'ın söylediğine göre, "Almanya, yasakladığı derneklerin başka isimlerle yeniden faaliyete geçmesine izin vermişti." Yaptığımız görüşmelerde Cumhurbaşkanı'ndan da bu doğrultuda bilgiler alıyordum.

Medyada da SHP'ye karşı, İSKİ'yi silah olarak kullanan bir saldırganlık gözetiliyordu. Genel Başkan Karayalçın bu durumu, "Türkiye'de medya eşkıyalığı, siyaset eşkıyalığı yaşanmaktadır" diye yorumluyordu.

Bir başka tartışma; milletvekili olan, ama belediye başkanlığına adaylığını koymak isteyenlerin –örneğin Dalan'ın– parlamenterlikten istifa edip etmemesiydi.

Dalan'a göre, istifaya gerek yoktu.

Anayasa'nın 84. maddesine göre aday olmak isteyen milletvekilinin istifasını Meclis Genel Kurulu onaylayacaktı.

Demirel; Adana'da "Seçim noktasına gelinmeden evvel istifa meselesinin Meclis'ten geçmesi lazım geldiğini" söyledi. Ona göre, tartışmanın 'siyasi değil hukuki boyutu' vardı ve şöyle diyordu:

"Bu durumda yapılacak iki şey var. Bir tanesi çok kolaydır. Bu Anayasa'nın değiştirilmesi 1-2 günlük iştir. Siyasi partilerin hiçbirisi de buna itiraz etmez. Hatta bu bir gecede değiştirilebilir. 10 gün içinde Resmi Gazete'de ilan edilir. Adaylık konuluncaya kadar da bu mesele halledilir. Eğer bu yapılmazsa, TBMM üyesi olup da aday olmak isteyenlerin istifası halinde, partilerin biraraya gelip istifaların kabulünü Meclis'ten geçirmeleri gerekir. Bu da tartışmayı bitirir.

İstifa etmiyorum diyen olmaz."

Ama, Demirel bir açık kapı bırakıyordu: Bir milletvekili belediye başkanlığına aday olduğunda mutlaka istifa etmesi gerektiği yönünde bir kural olmadığını öne sürüyordu:

"Ama, bu işin siyasi tarafı. Hukuki tarafına gelince Anayasa'nın bu haliyle tartışma bu şekilde sürer. Bu Anayasa düzeltilmelidir" diyordu.

RP'den Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı seçilen Melih

Gökçek 'işin siyasi tarafını' uzun süre kullanarak milletvekilliğinden istifa etmedi.

Gazeteciler DYP'deki istifaları sorunca; Demirel, "Ben DYP Genel Başkanı olsaydım, sen bu suali sormazdın. Çünkü bir olayla karşılaşılmamış olurdu. Varsayalım ki karşılaşıldı, o zaman da gümbür gümbür cevap verirdim" diye konuştu ve bu sözleri, Çiller'e 'imalı bir yanıt' diye yorumlandı.

96

Adana gezisi, Türkiye'de üzerinde fazla durulmayan, aslında pek çok ana sorunun temel maddesi olan 'bir-iki konunun ortaya çıkmasına' vesile oldu.

Haber şöyle:

"İki milletvekilinin istifasıyla sıkıntılı günler geçiren Adana DYP teşkilatının sönük biçimde karşıladığı (tarafsız ve partisiz Cumhurbaşkanı'nı DYP'nin parlak biçimde karşılaması gerekiyormuş gibi) Demirel'e, 'Başbakanlığı sırasında TURBAN (TURBAN Turizm AŞ) Genel Müdürlüğü'ne getirdiği Ömer Bilgin moral verdi.

Kurumun çeşitli tesislerinden otobüslerle getirilen personel, TURBAN Personel Daire Başkanı Ahmet Dündar ile İstanbul Sait Halim Paşa Yalısı İşletme Müdürü Metin Karaaltın yönetiminde Demirel'e coşkulu tezahüratta bulundular.

TURBAN personeli Demirel'in gezisi boyunca ellerindeki Türk bayraklarını sallayarak, 'Baba, seni çok seviyoruz' sloganı atıp, 'Baba, yalnız değilsin. Arkanızda biz varız. Sana bir şey olursa dünyayı yakarız' şarkısını söylediler.

Hürriyet'in sorusu üzerine Bilgin, 'Bugün Adana'nın kurtuluşu. Benim duyduğum coşkuyu arkadaşlarım da duyuyor. Mesele bu' dedi."

Ömer Bilgin, daha sonra 'Baba'nın peşini bıraktı. Çiller'in arkasına düştü. TURBAN 'ı partisel amaçlarla o denli kullanıyordu ki; Bilgin'i kurtarmak isteyen Çiller, Isparta'dan milletvekili yaptı.

TURBAN Genel Müdürlüğü sırasında Çiller ailesine yaptığı 'usulsüz ve hatta yasadışı yardımlar', örneğin çocuklarına jet ski ver-

mesi, kimi malzemeyi Çiller'in çiftliğine göndermesi; usulsüz ödemeler o denli ayyuka çıktı ki, savcılığın fezlekeleri TBMM'ye geldi ve Ömer Bilgin'in dokunulmazlığı kaldırıldı (1998).

Fakat Ömer Bilgin; doğrusu, Demirel'e de büyük hizmet verdi. Örneğin, Demirel'in Isparta gezisinde Adana'da yaşananların daha görkemlisi izlendi.

Devlet kurumları personelinin ve o kurumun başında olan kişilerin iktidardaki insanlara yalakalığına hemen her dönemde rastlandı. Demirel'in Başbakanlığı sırasında da, Adana'da görüldüğü gibi Cumhurbaşkanlığı görevinde bulunurken de...

Demirel, bunları önleyecek herhangi bir harekette bulunmadı.

97

Adana'daki ikinci olay; Cumhurbaşkanı'nın 'ruhsatsız olduğu gerekçesiyle mahkemelik olan Galleria'nın açılışını yapması'ydı.

Adana'nın SHP'li Büyükşehir Belediyesince yaptırılan, ancak CHP'li Seyhan Belediyesi tarafından ruhsat verilmeyen binanın Demirel tarafından açılması Adana DYP örgütünün de tepkisini çekti.

Gazete haberlerine göre; "Cumhurbaşkanlığı kaynakları (kimdir bilinmiyor) ise, konuyu araştırdıklarını, sorunun ayrıntıya dayalı kimi pürüzler ile kimi iç politik çekişmelerden ortaya çıktığını, Cumhurbaşkanı'nın bu nedenle açılışa katılmakta bir sakınca görmediğini bildirdiler."

Galleria'nın açılışı yapılırken İbrahim Tatlıses de konser veriyordu ve yine gazete haberlerine göre, "Tatlıses, Demirel'den 'daha fazla' ilgi çekmişti."

Galleria'nın ruhsatsız olduğu anımsatılınca, Demirel; "Benim burayı açmam ortadaki hukuki sorunu engellemez" dedi.

Fakat, bu olayın üzerinden dört yıl geçtikten sonra (5 Kasım 1998) "Cumhurbaşkanı'nın işgal edilen vakıf arsasına temel attığı" haberi, yine fazla ilgi çekmedi:

Vakıflardan sorumlu Devlet Bakanı ANAP'lı Metin Gürdere, İstanbul'da 3 bin 500 vakıf malının işgal altında olduğunu, Cumhur-

başkanı Demirel'in işgal altındaki bir vakıf arsasına, Otistik Çocuklar Vakfı'nın yaptırdığı okulun temelini attığını söyledi.

Arsaların üzerinde 25 bin adet gecekondu bulunduğunu bildiren Gürdere, bunları rayiç bedelle kiralamak istediklerini, ancak gecekondu sahiplerinin seçim dönemlerinde tapu alma hevesiyle buna yanaşmadıklarını açıkladı.

Yasalara riayeti savunan Demirel'in, elbette bu olaylardaki hareketini mazur gösterecek gerekçeleri vardı. Olması gerekiyordu.

Bu arada "medyanın bir bölümündeki 'kural tanımama' alışkanlığı son olaylarla daha belirginleşiyor"du.

Medyadaki bu gidişi Köşk'te aramızda tartışıyorduk (7 Ocak 1994).

İnter Star yayınlarının YSK kararı ile durdurulmasından sonra kimi gazetelerin ve özel televizyonların yargıya saldırıya geçmeleri pek çok açıdan, hatta rejim açısından yadırganacak bir olaydı. Bana göre; durum buydu, ama Ömer'e bakılırsa basın haklı, YSK kararı yanlıştı.

Emre Hoca tartışmaya fazla girmiyordu. Buruktu. Cumhurbaşkanı'na 'aylık dış politika raporu' yazıp göndermiş. Yazıya "Karanlıkta olmama rağmen" diye başlamış. Köşk'teki dış politika toplantılarına çağrılmamasını ima ediyor.

Basın 'Türkiye'yi yönetme sevdasına kapılmıştı.' En azından Demirel böyle görüyordu. O sırada telefon çaldı, Demirel'in Cuma namazına gitmeden önce görüşmek istediği bildirildi.

11.50'de yanındaydım. Seçkinöz her yıl gittiği ABD'den dönmüş, Demirel'e kitaplar getirmiş. Onları verdi. Seçkinöz ayrılır ayrılmaz Demirel, klasik soruyu yöneltti: "Ne var, ne yok?"

"Medyanın yargıya saldırıları önümüzdeki günlerde daha genişleyebilir ve daha derin yaralar açabilir.

Bu gidişe 'birinin' dur demesi, müdahalede bulunarak uyarı görevi yapması gerekiyor" dedim.

İsim vermedim, ama 'biri' dediğim, kuşkusuz Demirel'di.

Doğruladı Cumhurbaşkanı: "Medya, yargının yerini almak istiyor" dedi.

Çankaya, bu konuda bir açıklama yapacaktı.

Hükümetin, Genelkurmay'ın isteği üzerine terhisleri üç ay erte-

lemesi, çeşitli söylentilere, hatta itirazlara yol açmıştı. Nedenini sordum:

Demirel, "Sınırdaki yeni ve tehlikeli vaziyet" diye kısa bir açıklama yaptı.

Sonra konuşma, dün geceki yeni yıl resmi kabulüne atladı.

Bir ara yaşadığı bir olayı anlattı. Dün geceki resmi kabule gidemeyecek, ya da çok gecikerek katılma noktasına gelmiş.

Sebep, smokininin papyon kravatı kopmuş. Yedekleri ise Güniz sokaktaki evde.

"Kadıncağız –Nazmiye Demirel– kalp çarpıntısına uğradı" dedi Demirel. Ama manzara aklına gelince gülüyor.

"Peki, sorun nasıl çözüldü?"

Demirel, "Öteki bir elbisemin cebinden papyon kravat çıktı. Kurtardık" dedi.

"Ve bu sabah" diye sürdürdü Demirel:

"Baktım, 6 tane kravat masanın üzerinde."

Öğleden sonra saat 15.00'te ikinci kez görüştük. Odaya girdiğimde gördüm ki; Demirel, Ömer'le Emel Hanım'a 'bir şeyler yazdırıyor.'

Tam karşısındaki boş iskemleye oturdum. Bir demeç yazdırıyordu.

Yargıya saldırılara karşı çıkan bir demeçti. Okuttu ve Ömer, demeci gazetelere yetiştirmek için ayrıldı. Seçkinöz de çıktı. Yalnız kaldık.

Fakat asıl amacının, yazdırdığı demecin okunmasında bulunmamı sağlamak olmadığını biraz sonra anladım.

98

(7 Ocak 1994)

Cumhurbaşkanı Sayın Süleyman Demirel, vatandaşlarımızdan, bütün kurumlardan; yargı organına, hâkim ve yargı kararlarına güveni ve saygıyı sarsacak davranışlardan kaçınmalarını istemiştir.

Cumhurbaşkanı Sayın Süleyman Demirel'in konuya ilişkin be-

yanı aşağıda sunulmuştur.

"Türkiye hür ve demokrat bir ülkedir. Bunu; bir Anayasal Devletin ve demokratik rejimin mevcudiyetine borçludur. Devlet ve rejim kurallara bağlıdır. Bu kurallara herkes uyacaktır. Şayet, kurallar uygulanamıyor ise, o anarşi demektir.

Yasalar ve kuralların eleştirilecek tarafı bulunabilir. Ancak bunlar değişinceye kadar herkes bunlara uymaya mecburdur. Bu da, Yasama Organı'nın işidir, Yasama Organı da görevinin başındadır. Türkiye Cumhuriyeti Devleti kuvvetler ayrılığı prensibine dayanır. Bu sistemin en önemli yanlarından biri hür ve bağımsız yargı, Türkiye'nin geçen 70 yıl zarfında gerçekleştirdiği en önemli hususlardan birisidir.

Yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemeler ve hâkimlere hiç kimse emir ve talimat veremez. Ve herkes yargı kararlarına uymaya mecburdur. Bunu zedelediğimiz zaman çok şey kaybederiz ve içinden çıkılmaz bir duruma düşeriz.

Anayasa'nın uygulanmasında Devlet organlarının düzenli ve uyumlu çalışmasını gözetme görevi ile yükümlü olan Cumhurbaşkanı olarak, bütün vatandaşlarımdan, herkesten, bütün kurumlardan; yargı organına, hâkim ve yargı kararlarına güveni ve saygıyı sarsacak davranışlardan kaçınmalarını önemle rica ediyorum."

99

"Doğan Paşa'nın 8 ayı kaldı"

Demirel'in asıl amacı başka konuyla ilgiliydi:

Sabahki görüşmemizde bir ara "Genelkurmay Başkanı ile ilgili 'bir şeyler' var" demiştim.

"Neydi o Genelkurmay Başkanı meselesi?" diye sordu.

Fazla önemsenecek bir şey değildi. Üstelik 'akıldan hiç çıkmayan malum sorun' da değildi.

"Efendim, Doğan Paşa her yerde 'Güneydoğu sorununu ben çözerim' diye konuşuyormuş. Görevde kalmasının nedeni de buymuş."

Belki başka bir şey söyleyeceğimi sanıyordu. Renk vermedi. Yüzünde tek çizgi değişmedi.

"Peki ama" dedi:

"Bugüne kadar Güneydoğu'yu niye halletmemiş?"

Bu cümlenin ardından mırıldanır gibi;

"Şunun şurasında 8 ay kaldı" diye konuştu. Doğan Paşa'nın görev süresini anımsatıyordu.

Bu kısa görüşmeden, Cumhurbaşkanı'ndan Genelkurmay Başkanı'ndan fazla hazzetmediği izlenimini bir kere daha alarak, ayrılıyordum.

100

Ya benim duygularımı yatıştırmak ya da gerçekten öyle düşündükleri için; Ali Sirmen'le Hasan Cemal "İyi yaptın, Çankaya'ya geldin" dediler (10 Ocak 1994).

Acaba? Oysa, benim duygusal ve mantıksal yanım bir an önce Köşk'ten kurtulmamı emrediyor. İstifa mektubum bilinen kimi nedenlerden, cebimde. Her an istifa edebilirim.

İki dost sesi dikkatle dinliyorum ama onlara hak vermiyorum!

101

Tansu Çiller, NATO zirvesine katılmak üzere (9 Ocak 1994) Brüksel'e gidecek. Ulusal basınımızda bir kaygı, bir heyecan...

Çiller, Clinton'la görüşecek mi? Ne denli önemsiyoruz Çiller'i; bu olay bile bir kanıt değerinde. 16 ülkenin devlet ve hükümet başkanları biraraya gelecek, yoğun bir program uygulanacak. Bizimkiler Çiller'le Clinton'ın biraraya gelmesini sağlayacak baskı içerikli yayınları sürdürüyorlar.

Bir önemli haber daha: Çiller'e suikast yapılacak!

Clinton haberine bir ek: ABD Başkanı, Çiller dışında hiçbir liderle görüşmeyecekti. Hatta gündem oluşturuldu: Çiller, Clinton'la

Apo sorunu başta, Türkiye'yi ilgilendiren hemen her konuyu ele alacaktı.

Böyle yazılar, haberler çıkıyordu ama; Yalçın Doğan bana yılbaşı resmi kabullerinin birinde "Görüşme olmayacağını" söyledi. Turgut Özal döneminde de böylesi şişirme haberler yazılırdı.

Fakat; "NATO yetkilileri, Başbakan Tansu Çiller'in ABD Devlet Başkanı Bill Clinton ile ikili görüşmede bulunacağı haberlerini yalanladılar ve programda böyle bir görüşme olmadığını, Çiller ile Clinton'ın 'ayaküstü' konuşmalarının ise doğal olacağını ifade ettiler."

Evet, 'ayaküstü görüşme' gerçekleşti.

Çiller, Clinton'ın peşinden koştu, ne de olsa adam ABD Başkanı, bir kadının, peşi sıra böyle koşuşturmasından sonra durup bir-iki sözcük konuşmama terbiyesizliği yapamazdı.

102

Çiller'in NATO seferi, Clinton'la buluşup buluşamayacağı ve Brüksel'de olup bitecekler Demirel'i fazla ilgilendirmiyor gibi.

NATO zirvesinden iki gün önce; çağrı üzerine odasına girdiğim zaman önemli bir toplantı yapacağı izlenimi veren bir manzarayla karşılaştım.

'Yakın çevre'nin hemen hepsi oradaydı. Özel Kalem Müdürü Volkan Bozkır, Başyaver Oğuz, Ahmet Sarp, tabii Genel Sekreter Seçkinöz, Ömer ve dış sorunları izleyen Mithat Balkan.

Cumhurbaşkanı toplantının amacını açıkladı: "Devleti nasıl takip edeceğiz?"

Toplantıya katılanlara çoğaltılmış bir metin verdi. 12 maddede 'devleti nasıl izleyeceğimiz' özetleniyordu:

Süleyman DEMİREL
Cumhurbaşkanı

1. Cumhurbaşkanı'nın etkinlikleri.
   a) Günlük

b) Aylık
c) Yıllık

2. Cumhurbaşkanlığı'ndaki muamelat ile ilgili gelişmeler.
   a) Aylık
   b) Yıllık
3. Cumhurbaşkanlığı'ndaki muhaberat ile ilgili gelişmeler.
   a) Aylık
   b) Yıllık
4. Dış politikadaki gelişmeler (Günlük şifre özetleri raporu).
5. Terörün takibi ile ilgili bilgiler:
   a) Günlük
   b) Aylık
   c) Yıllık
   (Olağanüstü Hal Bölgesi ve onun dışındaki bölgeler, ayrı ayrı)
6. Savunma ile ilgili gelişmeler.
7. TBMM'deki gelişmeler.
   a) Günlük
   b) Aylık
   c) Yasama dönemi
8. Ekonomik gidişattaki gelişmeler.
   (Aylık göstergeler)
9. Yatırımlar ile ilgili gelişmeler.
10. İç ve dış medyadaki önemli konular.
    - Önemli konular
    - Günlük kupürler
    - Bültenler
11. Turizm hareketleri.
12. Aylık yağışlar.

Bize 8 Ocakta dağıttığı bu notları, Cumhurbaşkanı 6 Ocak 1994'te yazmıştı.

İki sayfalık bir başka not: "Yeni etkinlik programı"nı açıklıyordu:

Cumhurbaşkanı; geçen yılın son günlerinde (21 Aralık 1993) '1994'ün hedeflerini' saptamıştı. 1994'te neler yapacağı, neler yapılması ve izlenmesi gerektiğini içeren notları bize de verdi:

Süleyman DEMİREL
Cumhurbaşkanı

1994'ÜN HEDEFLERİ

1) Rejime, devlete, kendimize güvenmeye, her şeyin çaresini burada aramaya devam edeceğiz.
2) Birlik ve beraberliğimize sahip olmaya devam edeceğiz.
3) Barışı korumaya ve barışın korunmasına yardımcı olmaya devam edeceğiz.
4) Savunma gücümüzü yüksek tutmaya devam edeceğiz.
5) Terörde netice almaya gayret sarf edeceğiz.
6) Enflasyonda netice almaya gayret sarf edeceğiz.
7) Dengeleri düzeltmeye gayret sarf edeceğiz.
8) – Kamu maliyesi,
   – Ödemeler dengesi,
   – Gelir dağılımı,
   – Kalkınmışlık farklılıkları,
9) İstikrar içinde büyümeye,
10) Avrasya ile münasebetlerimize devam edeceğiz.

103

Demirel bu notları dağıttıktan sonra:

"Yıl sonunda (1994) bu izlemelerin sonucu olarak devletin nasıl çalıştığı, neler yaptığı ya da yapamadığı ortaya çıkacak" dedi:

"Tabii, bizim bazı müdahalelerimiz olacak bu çalışmalara" diye eklemeyi ihmal etmedi.

Bizlere döndü; 'bu etkinliklere ekleyeceğimiz bir şey olup olmadığını' sordu. Herkes sustu, söz istedim:

"10 Ocak Basın Bayramı" dedim Demirel'e:

"Yani çalışanların. O gün veya birkaç gün sonra görev süreniz boyunca gelenekselleştireceğiniz bir yemekli toplantı yapsanız gazetecilerle. Meslek kuruluşlarını çağırsanız. Bir mesaj verseniz."

Düşündü: "Öğle yemeği mi, akşam yemeği mi?" diye sordu:

"Fark etmez" dedim, "siz nasıl tensip ederseniz. Ama böyle bir yemekli toplantının televizyonlardan da kamuoyuna yansımasını istiyorsak, öğle yemeği daha münasip."

Ömer, yemeğe katılacak cemiyet ve sendikaların yöneticilerini içeren bir liste hazırlayacak.

Oysa benim niyetim Köşk'le basını birbirine 'ısındırmak'tı.

Cumhurbaşkanı 'etkinlikler' üzerinde çok duruyordu.

104

O kadar duruyordu ki etkinliklerin üzerinde; daha önce kısaca sözünü ettiğim aylık etkinlik bültenlerinin ilk örneğini bizlere dağıttı.

Cumhurbaşkanı seçildiği 16 Mayıs 1993'ten 31 Aralık 1993'e kadar geçen dönemde –226 gün– etkinliklerinin sayımını yapmıştı. Bir örnek olsun diye bu sayımı aşağıya alıyorum:

SAYIN CUMHURBAŞKANIMIZIN
16 MAYIS – 31 ARALIK 1993 TARİHLERİ ARASINDAKİ
(226 GÜNLÜK) ETKİNLİKLERİ

1)	Anıtkabir'i Ziyaret	3
2)	Sayın Cumhurbaşkanımız Başkanlığı'nda Toplanan Bakanlar Kurulu Toplantısı	1
3)	Milli Güvenlik Kurulu Toplantısı	8
4)	Güvenlik Toplantısı	4
5)	Sayın TBMM Başkanı ile Görüşme	8
6)	Sayın Başbakan ile Görüşme	22
7)	Sayın Başbakan Vekili ile Görüşme (Sayın Başbakan'a Görevi Tevdii Edilmeden Önce)	3
8)	Sayın Genelkurmay Başkanı ile Görüşme	21
9)	Yüksek Askeri Şüra Üyeleri ile Görüşme	2
10)	Türkiye'nin ve Kıbrıs'ın Dışilişkileri Hakkında Dışişleri Hey'etleri ile Yapılan Görüşme ve Toplantılar	7
11)	İçerde-Dışarda, Yerli-Yabancı Basın Mensupları ile Yapılan Görüşmeler, Mülakatlar ve TV Çekimleri	99

12) Sosyal Etkinlikler 90
13) Kabuller 6.716
14) Yurtiçi Gezileri
- İstanbul (31)
- Şanlıurfa – Birecik – Harran
- Antalya (4)
- Isparta – İslamköy – Atabey
- Antalya – Beldibi
- Amasya – Taşova
- Balıkesir
- İzmir (2)
- Muğla – Bodrum
- Edirne (2)
- Bursa (2)
- Kocaeli (2)
- İstanbul – Tuzla
- Bursa – Umurbey
- İstanbul – Çiftlikköy – Yalova
- Nevşehir
- Ankara
  - Akyurt
  - Gölbaşı
  - Elmadağ
- Zonguldak
- Erzurum
- Kayseri
- Tekirdağ – Çorlu
- Manisa
- Kars
- Bolu
- Kocaeli – Gebze
- Eskişehir
- Kocaeli – Gölcük
- Sincan – Ankara
- Konya

15) Yurtdışı Gezileri

• Polonya (2-3-4 Kasım)

16) Gezilerde Katedilen Mesafe: (Yurtiçi ve Yurtdışı): 55.278
17) Önemli Uluslararası Toplantılar 11
18) Önemli Koordinasyon Toplantıları 15
19) Yabancı Devlet Adamlarının Resmi Ziyaretleri 15
20) Büyükelçi Kabulleri 34
21) Türkiye'de Görüşülen Yabancı Devlet Adamları 128
22) Katılınan Önemli Etkinlikler 17
23) Çeşitli Konuşmalar 99
24) Üniversite Açılışları 14
25) Sportif Faaliyetleri 6
26) Açılışlar 54
27) Temel Atmalar 22
28) Sanatsal Etkinlikler, Sergiler 18

Bu yöntemi Başbakanlığı sırasında da uygulamıştı.

1 Ocak 1993 ile 16 Mayıs 1993 arasındaki 'etkinliklerin' listesini de verdi. İlgi çekici olan 'gezilerde katettiği mesafe' idi:

Bu sürede tam 44.848 km. yol yapmıştı.

Kuşku yok, görevi bittiği gün 7 yıl içinde Cumhurbaşkanı olarak kaç kilometre yol katettiğini, kaç kişinin elini sıktığını, kaç heyetle görüştüğünü vs. rakamlarla açıklayacaktı.

105

Bir pazar günü söyleşisi

Cumartesi günü toplantıdan çıkarken; bana, hafif gülümseyerek "Sizinle pazar günü ayrıca görüşeceğiz" dedi.

Ben daha önce 'basın üzerinde konuşmayı' önermiş, "Köşk'ün basınla ilişkilerine yeni bir 'yöntem' verilmesini" söylemiştim.

Pazar (9 Ocak 1994) günü görüşecektik.

Öğleden sonra saat 15.00 sıralarında telefon etti Demirel:

"Saat 20.00'de Köşk'e gelebilir misiniz?" diye sordu.

Gittim.

Pek çok konuda ayrıntılı bir görüşme geçti aramızda.

Önce günlük çalışmalarını anlattı. Ocak ayındaki etkinlikleri programlamıştı. "Yarın tarım üzerine konuşacağım" dedi:

"Ben toprak işinin felsefesini yaptım" diyordu:

"Bu memleketin yüzde 50'si hâlâ toprakla uğraşıyor. Ben onların meselelerini çok iyi bilirim. Bu meseleleri benden daha iyi bilen yok."

Sonra, "Ne var, ne yok?" dedi.

SHP karışmıştı. İstanbul ve 8 büyük kentte önseçim yapılacaktı. Taşoz'da petrol aramaları. Yunanistan sınıra asker gönderiyordu. 31 terörist, 11 güvenlik mensubu ölmüştü. Onur Kumbaracıbaşı "Af yok" diyordu. Demirel temmuzda İran'a gidiyormuş. Suriye'ye yönelik operasyon yapılacak mıydı?

Fakat, terhislerin ertelenmesiyle ilgili açıklamalar birbirini tutmuyordu.

Genelkurmay'ın çıkardığı açıklamaya karşı, Çiller, terhislerin ertelenmesini PKK'ya karşı kış aylarında yapılması olası hareketlere bağlıyordu. Oysa, Demirel bana sınırlardaki kimi sıkıntıların bu kararı almaya zorladığından söz etmişti.

"Belki Yunanistan bu kararı almaya zorluyor" dedim.

"Ermenistan da" dedi; önüne kâğıt çekti ve bunun üzerinde çizimlerle bazı açıklamalar yapmaya başladı.

Bir dikdörtgen çizdi, 'Yunanistan dikey durumdaydı.' Türkiye yatay duruyordu, yatay bir dikdörtgen çizdi. "Şurada adalar" dedi ve noktalarla adaları resmetti.

"Yunanistan'dan kalkıp Ankara ve Kayseri'yi bir uçağın vurması zor. Bizim avantajlarımız ve dezavantajlarımız var. Dezavantajımız; uçaklarımızı Kayseri'ye çekeriz, ama havada ikmal olanağımız yok. (Havada ikmal yaptıracak uçaklar alıp almayacağımızı sordum.) İki yıldır almaya çalışıyoruz, ama namussuzlar (ABD) vermiyor.

Ama avantajımız var. Bir hareket oldu mu ('Adaları yine tahkim ediyorlarmış,' dedim) pat diye bir anda üç adayı, başta Susam'ı hemen alırız. Plan 1975'ten beri hazır. Ben 4. Ordu'yu bunun için kurdurdum. Bana bu yüzden (Yunanlılar) verip veriştiriyorlar.

Bir de Trakya ve Batı Trakya var. Tam 19 tugay. Modern-

mekanik donanımlı bir de kolordu. Ben Çorlu'ya gidip niye alaya sancak verdim? Bir manası vardı. Bu Tugaylar onların canına okur.

Bir de Nahcıvan. (Haritayı çıkardı, gösterdi.) Şimdi burada bir eski Rus kışlası var. Oraya subay gönderdik. Geri çekeceklerimiz de kaldı. Ordu yetiştiriyoruz. ('Peki ama, Rusya kızmaz mı bu işe?' diye sordum.) Bazı pürüzler var ama, Karabağ'ı çevrelemiş Ermeniler. Şayet Nahcıvan'a el atmaya kalkarlarsa biz derhal müdahale ederiz. Kimse mani olamaz."

Basınla ilgili notlar vardı: Örneğin Çiller'in doğrudan Erol Simavi ile ilişki kurduğunu gösteren. Gazetelerle ilgili kimi söylentileri de.

Açıklamalar yaptı Demirel:

"Bu kadının –daha önce Semra Hanım'la içiçe olan– akıl hocalarından biri Mustafa" dedi. "Mustafa çok etkili" deyince, "Hangi Mustafa?" diye sordum.

"Mustafa Özkan" dedi.

"Hani şu birdenbire kalkınan ve size yakın olan gazeteci arkadaşımız Mustafa mı?" dedim. Ses çıkarmadı, ne ki sürdürdü:

"Mustafa 1987'ye kadar bizimle çok iyiydi. Çok! Ne zamanki seçimleri kaybettik, döndü. Semra'ya, sonra ANAP'a. Ben geçen ay bir dizi yemek verdim. Mustafa da çağrılı idi. Ben bu yemeklere on yılın bir bölümünde bize destek olanları da çağırdım.

Mustafa, şimdi yalı komşusu Tansu Çiller, Mehmet Üstünkaya ve Özer Çiller. Üçü her şeyi götürüyorlar. ('Ya Nevzat Ak?') O kadar değil. Nevzat arada bir bana gelir, anlatır, konuşuruz.

Mustafa geçenlerde bana geldi. Amerika'da ev almış, resimlerini gösterdi. (Maşallah)

Zafer Mutlu... Tuncelilidir, bizi sevmez. ('Sabah'çılarla aranızda soğukluk var mı?') Yok! Dinç ise kaygan. Nedeni malum. Ben Devrim'i (Bilgin ailesinin damadı) severim. Alkolik oldu, kurtuldu.

Aydın Doğan'a fena yüklendim. İnci Baba işi. Moskova'da konuşuluyor. Galatasaray maçı için gitmişlerdi. Yalım Erez, İsmet Sezgin de var. Bizim Nahit geveze. 'Anıt-mezar işi olmaz, Bakanlar Kurulu'ndan geçmez,' demiş. Bunları Aydın Doğan İstanbul'a aktarıyor. Gazete manşet yapıyor. (Böylece İnci Baba'nın anıt-mezar manşetinin nasıl tezgâhlandığı da ortaya çıkıyor) Aydın Doğan'a

söylemediğimi bırakmadım. Ama ben Bilâ ile, ararsa Derya ile konuşuyorum."

Cumhurbaşkanına; "13 Ocak günü öğle yemeğinde basın kuruluşlarıyla buluşacaksınız. Bir şey aklıma geliyor. 400 küsur gazeteci mahkûm. (Demirel, 'Mustafa Ekmekçi'nin –Çağdaş Gazeteciler Başkanı olarak– bugünkü açıklamasını gördüm,' dedi.) Bölücüler, devlete karşı suç işleyenler elbette af olunamaz ama diğer suçlardan yüzlerce gazeteci mahkûm. O yemekte bunlara affın sağlanmasını işleseniz. Mesele Doç.Dr. Fikret Başkaya... Yirmi aya mahkûm. Bu gibi olaylar aydınların yüreğini yakıyor" dedim.

"Ama önce mahkûm olan gazetecilerin suçlarını öğrenmek gerekir" dedi.

Cumhurbaşkanı 'basına af' görüşünü benimsiyor gibiydi. Çok iyi!

Hemen Adalet Bakanı Seyfi Oktay'ı aradı. Emir verecekti. Oktay, Parti Meclisi toplantısındaydı. "Yarın sabah arar, suç listesini isterim" dedi.

Demirel, yeni konumunda basınla iyi ilişkiler kurmaya özen gösteriyor ve bunu sağlamak için gerekli adımları atmaya hazır görünüyordu.

"Bakın, üniversite işi, vergi iadesine müdahaleniz, son olarak yargıya karşı yönelen saldırılara karşı çıkışınız çok iyi puanlar getirdi size" dedim.

"Yargıyı siz hatırlattınız" dedi.

"Önemli olan buraya, Çankaya'ya olumlu puanlar getirebilmeniz" dedim.

Çiller'in terörü sonunda devlet işi görmesine değindim. Hafifçe güldü Demirel. "Oysa" dedim: "Siz kaç kez bunu söylediniz. Son olarak yılbaşı mesajınızda da var."

"Burada (bu odada) Çiller'e kaç kez 'Böyle söyleme, başarıyı üstlenme' dedim" diye söylediklerime bir ek yaptı.

Volkan Vural, Dışişleri Müsteşarlığına atanacak mıydı? Demirel de söylemişti bana; Vural, Özal'ın üç adamından biriydi. Çiller'i de dilediği gibi çeviriyordu. Özal zamanında Kuzey Irak'ta Kürt devleti olasılığını Vural'a mal eden söylentiler vardı.

Vural'a Demirel'in de sempati beslemediğini biliyordum. "Yok"

dedi, "onu oraya getirmeyiz. Zaten Hikmet de (Çetin) çok müteessir."

Ya Clinton'la NATO zirvesinde görüşme olasılığı?

"Dışişleri ısrarla istemiş, ama Washington randevu vermemiş. Ayakta konuşurlar herhalde" dedi Demirel.

Yani? "Hello, hello, işte o kadar?"

Doğruladı. "Ben, NATO'ya gitmeden Çiller'e neler söyleyeceğini bir bir söyledim. 4 Ocaktaki toplantının zabıtlarını gönderdim; Karayalçın'a da" dedi.

"En iyi talebeniz..." dedim, cümleyi tamamlamadım.

Demirel, gülerek "Karayalçın!" dedi.

Necmettin Cevheri'nin bana uzaktan eliyle Dalan'ın kazanamayacağını işaretle söylediğini Demirel'e aktardım. "Beni dün aradı, Miraç Kandilini tebrik için" dedi.

Eski partili arkadaşlarının kimi konuları Cumhurbaşkanı ile konuşamamaktan sıkıntı içinde olduklarına değindi ve;

"Benim bir huyum vardır" dedi. Altı çizilecek, önemle üzerinde durulacak kimi açıklamalar yaptı:

"Ben bir konuyu konuşmazsam, o tehlikelidir. Konuşursam mesele yok. Şimdi bunlar (eski partili arkadaşları) deli oluyorlar. Ama lafı da açamıyorlar. Onlara parti, hükümet işlerini hiç sormuyorum. Tansu Çiller'e de. Konuşmak istemiyorum, sormuyorum."

Ve son olarak öyle bir şey söyledi ki:

"Susmam tehlikelidir..."

Karakterinin bu yönünü, "Susmam tehlikelidir" diye açıklaması, önemliydi.

Susarsa, demek ki ardından kırk satır mı kırk katır mı geleceğini düşünmek gerekiyor.

106

Artık Milliyet'te yazan Ali Sirmen, Köşk'teki odama geldi.

4 Kasım 1991 tarihi, Cumhuriyet gazetesinin tarihinde önemli bir olayı işaret eder. Gazete yönetimindeki görüş ayrılıkları nedeniy-

le başta İlhan Selçuk, Uğur Mumcu, Sirmen ve Oktay Akbal gazeteden koptular.

Ben de ayrıldım.

Bir süre sonra Hasan Cemal ve ona bağlı ekip gazeteyi bıraktı.

İlhan Selçuk döndü gazeteye, bizler de.

Fakat Ali Sirmen ile Oktay Akbal... Cumhuriyet'in koruduğu, saydığı, sevdiği bu iki yazar Cumhuriyet'e dönmediler... Milliyet'te yazmayı yeğlediler.

Ama, Ali Sirmen arkadaşımızdı: Milliyet'te kalmayı neden yeğlediğini hiç sormadım. Konu açılmadı ama Sirmen, beni görmekteki nedeni kısaca açıkladı:

"Biliyorsun, tek oğlum tek çocuğum. Askere gidiyor. Güneydoğu'ya da gönderilebilir elbette. Acaba, Cumhurbaşkanı benim oğlanın –pek istiyor– denizci olmasını sağlayamaz mı?"

Ali'ye "Cumhurbaşkanı'na durumu anlatarak olumlu sonuç almaya çalışacağımı" söyledim.

Nitekim, bu konuşmadan (4 Ocak 1994) sonra Cumhurbaşkanı'na Sirmen'den gelen ricayı aktardım, "Bir şeyler yaparız" dedi. Ama, baştan savmıyordu, içtendi.

∴

Demirel'in sorunu: Basınla ilişkiler

(9 Ocak 1994) O pazar günü kimi konularda ayrıntılı açıklamalar yapmasından sonra, 'asıl konuya' geldi. "Ya basınla ilişkiler!" dedi, ama daha çok bir soruyu anımsatıyordu söyleme biçimi.

"Basınla ilişkiler düzelecek. Altı ay sabretmeniz gerekiyor. Sizi, sürekli fiili siyaset içinde gördüler, ona göre bakıyorlar. Oysa Cumhurbaşkanı Demirel'i henüz tanımadılar. Ama tanıyacaklar. Bir süre geçsin, düzelecek ilişkiler" dedim.

Görmemek olanaksızdı. Cumhurbaşkanı, basının Çankaya'ya karşı takındığı tavırdan fazlasıyla üzgündü. Daha doğrusu tedirgindi. Zaman zaman yüzünden bu sıkıntıyı sezebiliyordum. Çoğu kez 'basınla ilişkilerin düzeleceğine' olan inancımı yineliyordum ve bu sözlerime Demirel, yanıt vermiyordu. Olumlu olumsuz bir davranış gös-

termiyor, sadece dinliyordu. Galiba, ilk aylarda basının Çankaya'ya olumlu bir işbirliği ile yanaşmayacağına inanıyordu.

Ya da bu sessizliğinde basınla daha iyi ilişkileri nasıl kuracağını düşünen, arayan bir insan hali vardı.

"Basınla –patronlar hariç– iyi ilişkiler kurmak için ufak tefek yardımlar, yaptırımlar inanın ki yeterli olabilir. Para filan değil. Zaten çoğu kabul etmez. Siz de böyle bir şey önermezsiniz. Ama, ne bileyim, örneğin Ali Sirmen'in ricasını ele alalım.

Sizin aleyhinize yazmış yıllarca. Şimdi siz insancıl bir yaklaşımla bir çözüm getirirseniz, size daha ılımlı bakmayacak mı acaba?

Ya da gazetecilerle sabah kahvaltıları yapsanız. Kimi zaman özel bilgiler verseniz, onlarla bir 'arkadaş gibi' konuşsanız..." (Daha sonraki yıllar, kahvaltı dahil önerilerin hepsini yaptı.)

Yanıt yok. Ayağa kalktık. "Seni bu saatte daha rahat konuşalım diye çağırdım" dedi. Eh, mesele yok!

Her gün çok çalışıyordu. "Gizliliği olmadığı için yüklü programınızı ve çalışma gücünüzü göstermek için arkadaşlara güncel programlarınızı gösteriyorum" dedim.

Güldü. Esin'e –her zaman olduğu gibi– saygılarını söyledi.

Köşk'e geldiğimden beri Demirel'le ilk kez tam 50 dakika konuşmuştuk.

107

Basından söz ederken; "Daily News bugünkü sayısında gazetelerin her günkü manşetlerinden kaçının doğru çıktığını araştırıp bir bir yazmış. Ömer'e verdim, kontrol ettireceğim" dedi.

Basınımızın hâl-i pür melâlini göstermek açısından 'çok faydalı, çok güzel' bir çalışma olacaktı!

Basın deyince, DYP'de görevli Turgut Yılmaz Güven'e Çiller'in attığı kazık aklıma geldi. Partideki görevinden uzaklaştırıyordu, boşta kalacaktı Turgut. O zaman ne yapacaktı? A.A.'da murakıplık görevindeydi, ancak 1.5-2 milyon kazanıyordu. Onu da çok görmüştü Çiller, elinden alıyordu.

Demirel, "Turgut'u hep himaye ettim" dedi: "Partiden 8-10

milyon verdiriyordum. Bir kooperatife borcu varmış, 35-40 milyon verdim. Geçende geldi, bu kez 23 milyona ihtiyacı varmış, onu da verdireceğim."

Ertesi gün, Çiller'in Başkan Clinton'la üç dakika görüştüğü haberi geldi. Tabii Çiller'e bakılırsa Clinton'la "iki ülke arasındaki önemli meselelerin hemen hepsini 'ayaküstü' konuşmada görüşebilmiş"ti.

Oysa, haberlere göre:

Kahve molası sırasında gerçekleşmişti kısa görüşme.

"ABD Başkanı Clinton, Başbakan Çiller'in yanına gelip üç dakika kadar görüşmüştü. Çiller'in, Clinton'a heyecanla bir şeyler anlattığı gözlenmişti."

Çiller ise, NATO zirvesinin açılış oturumundan Clinton ile birlikte çıktıklarını söylüyor ve gazetecilere açıklamasında "Clinton bana ABD'nin Türkiye ile ilişkilerindeki gelişmeyi nasıl bulduğumu sordu. Ben de 'çok memnuniyet verici olduğunu, ancak bir-iki meselemiz daha olduğunu' söyledim" diyordu.

Özel kimi anılardan da söz açıyordu Çiller: "Clinton ile birbirimize biraz Brüksel hatıraları anlattık. O da talebeyken Brüksel'e gelmiş, ben de gelmiştim. Annesinin ölümünden söz ettik. Bana, son Amerika gezimde, ABD yönetimi üzerinde çok etki bıraktığımı söyledi."

Üç dakikaya resmi konulardan özel anılara değin birçok şey nasıl sığmıştı, doğrusu merak etmemek olanaksızdı.

108

Bir yazı, ama ilginç bir yazı:

Bizim kız...

Clinton da malın gözü..

Abi ayaklarıyla bizim kıza sokulurken, kimbilir neler geçiyor kafasından..

Zaten o nasıl laf öyle:

– Öğrenciliğinizde gittiğiniz Brüksel restoranlarına, şimdi sizinle birlikte gitmek isterdim.

Yani, münasip bir lisanla demek istiyor ki:

– Bir akşam baş başa yemek yiyelim.

Nasıl bir yemek?

Herhalde sandviç kuyruğunda Coca-Cola içerek değil... Olsa olsa mum ışığında ve kırmızı şarapla.

Hop hop...

Var mı mahallemizin kızına göz süzmek.

Durun bir dakika.

Alman Başbakanı Kohl de mayıştı galiba...

İngiltere, Fransa, İspanya... Zaten yerlerde.

Ama Clinton, daha bir medeni cesaret sahibi...

Ne diyor:

– Restoranlara gitsek.

O nasıl laf öyle?

Yani açıkçası:

– Baş başa bir yemek yesek.

Bereket bizim kız, bu tür münasebetsiz teklifleri hiç anlamazlığa gelip lafa, kaldığı yerden ve de aynı ciddiyetle devam etmekte mahirdir...

Bir de tatlı bir gülücük atar...

Aman tanrım... Gamzedeki oklar, yüreklere batar... "Gelse o şuh meclise" diyerek yıllardır herkesin kalbi atar... Ama hepsi hava alır. Gülücükten gayrı kapik işlemez.

O'nun bu hali "mavi boncuk" izlenimi veriyorsa, yanılırsınız...

Çiller, bir tek boncuk bile taşımaz.

Zaten nerede taşıyacak?

Çanta kullanmıyor.

Tanıdığım yegâne çantasız kadın.

Lafı dağıtmayalım.

Bizim kızın çekici gücü muazzam...

Allah vergisi...

Onun şahsında odaklaşan şu ilgi yumağını itibar ve krediye tahvil ederek memleketime yansıtmak istiyorum...

İstiyorum...

Norveç'in Başbakanı da kadın. Ama dökülüyor.

Çiller'in çevresi dolup taşarken, zavallı Madam Brutland, az ötede, tek başına düdük gibi...

Clinton, kendini tutamayıp bir de demeç vermiş gazetecilere... Çiller için demiş ki:

– Önce kadın, sonra politikacı.

Eh, bu vesileyle kendisinin de önce erkek, sonra politikacı olduğunu hatırlamıştır elbet... Öyleyse verdiği sözlerde erkek gibi davranacağı, ihtimaldir...

Velhasıl, bizim kız, oraları kırdı geçirdi.

Rüzgârı İstanbul'a kadar geldi...

– İstanbullu bir Başbakan...

Kız sen İstanbul'un neresindensin?

– Köylü Başbakan.

Ama İslamköylü değil, Yeniköylü...

Clinton, elbet bir gün bizim mahalleden geçer...

(Rauf Tamer, 12 Ocak 1994)

Clinton'ın sekreteri Monica ile seks öyküleri dünyaca ünlenmeden önce yazılmış bir yazı. Fakat Clinton'ı tarif etmeyi başaran bir yazı.

"Bizim kız" yazısının yayımlandığı gün; Güneri Civaoğlu'nun "Telepati" başlıklı yazısında şu satırlar okunuyordu:

"ABD Başkanları kendileriyle her lider konuşmak istediği için, gelenek olarak böyle uluslararası toplantılarda sadece ev sahibi ülkenin Başbakanı ile baş başa konuşuyorlar. Diğer liderlerle ayaküstü söyleşmeyi tercih ediyorlar. O nedenle Çiller'e Clinton'ın randevu vermesi söz konusu değildi.

Fakat... İşte Clinton bir mesaj gönderiyor ve bu geleneğin dışına çıkıyordu.

Wal Duchesse (Brüksel) şatosunun üst katlarından birinde, genişçe bir oda hazırlanmıştı. Tansu Çiller ve Bill Clinton bu odaya çıktılar. Baş başa –yanlarında üçüncü bir kişi olmaksızın– 20 dakika konuştular."

Sabah'ta 'üçüncü bir kişi olmaksızın 20 dakika süren' Çiller-

Clinton görüşmesinin içeriği üzerine Başbakan 'çok hayati gelişmeler olduğunu' belirtmekle yetiniyor ve şunları söylüyor:

"Bunları açıklayamam. Büyük sırdır. Ama Sayın Bill Clinton ile yaptığımız bu görüşme Türkiye açısından çok önemli olmuştur."

Ya Bill Clinton açısından?

109

Ocak ayını keyiflendiren olaylardan bir diğeri; ARAT Araştırma Kurumunun 'en başarılı politikacı'yı seçmesiydi:

Herkes, tabii başta DYP, Tansu Çiller adını görmeyi beklerken, çıkan sonuç kadın siyaset liderimiz için oldukça keyif kaçırıcıydı.

Zira; Mesut Yılmaz'a en başarılı politikacı seçiminde yüzde 38 oy verilmişti.

Çiller'e ise sadece yüzde 15.6. Erbakan yüzde 9.8, Ecevit ise yüzde 8.7!

Fakat 'en çok konuşulan kişi' anketinde Çiller, yüzde 46.7 ile başı çekiyordu. Mesut Yılmaz için verilen oylar anket sonuçlarında yer almıyordu.

110

Bir kadın Başbakan'ın çalışma yöntemi

Dışişleri Bakanı Hikmet Çetin'le NATO Zirvesi üzerine söyleştik (12 Ocak 1994).

Anlattıkları sadece bir Başbakanın portresini çizmiyor; aynı zamanda medyamızın Çiller'i övme yarışındaki durumunu da yansıtıyordu.

Saat 17.00.

"Bu gazetecilere ne oldu" diye başladı Hikmet, "Uçakta gazetecileri öne alıyor, biz arkaya. İki saat gazetecilerle konuşuyor."

"Sadece Çiller mi konuşuyor?"

Hikmet, "Gazetecilerin telkinlerini de dinliyor" dedi ve öyle bir örnek anlattı ki:

"Evet. Suriye ile ilişkiler, bozuluyor, bozuldu. 'Ben Clinton'a söyledim. Suriye'yi terörist ülkeler listesinden çıkarmadı.' Haydaa, manşet! Oysa on gün önce ABD Dışişleri Bakanı Christopher soru üzerine Suriye'nin terör listesinden çıkarılmayacağını söylemişti.

Şimdi olana bak:

NATO bildirileri bir ay önceden üye ülkeler arasında konuşulur, tartışılır, şekillenir. Şu cümle girsin, bu girmesin diye. Brüksel'e gittiğimiz gün bizimkiler bana 'Terör üzerinde bir-iki alternatif daha var. Bu gece konuşacağız' dediler. Düşün; o toplantılara Büyükelçimiz Tugay bile gitmiyor. Onun altındakiler katılıyor. Bildiri müzakerelerinden, bildiriden Başbakan'ın haberi bile yok. Genel Sekreter Werner, 'ilk kez bildiri üzerinde hiçbir sorun yok' diye konuşuyor.

Sonra bana geldiler bizimkiler. Bildirinin istenildiği gibi olduğunu söylediler.

Durum bu, ama Milliyet'te manşet:

'Tansu Çiller bastırdı. Bildiriye terör girdi!'

Basına göre Tansu Çiller, Clinton'la 20 dakika görüşmüş. Benim yanımda Clinton'a görüşme isteğini söyledi. O da 'Akşam yemeğinde görüşelim' dedi. Biz 19.30'da gittik. Clinton, tam 20.00'de geldi. Yemek salonunun yanında bir odaya girdiler. 20.10'da çıktılar. Bana görüşme üzerine bir şeyler söyledi."

Bir ara notu:

Ya Sebahattin Önkibar bir gün önce ne yazıyordu (Türkiye):

"Şu satırların yazıldığı sırada Tansu Çiller-Clinton görüşmesi devam ediyordu:

Görüşme öylesine uzun ki, Önkibar yazısını bitirememiş!

Hikmet Çetin sürdürdü sözlerini:

"Clinton vaatlerde bulunur mu? Her devlet Clinton'ın mutfağı ile çalışır. Söyleyeceğim gizli değil. Clinton da açıkladı. NATO'dan doğu ülkelerine 'barış için ortaklık' 22 devleti kapsıyor. Rusya dahil. Gazeteci sordu; 'Buna Rusya'da dahil mi?' diye.

Tansu Çiller, 'Hayır' dedi. Eğildim, 'Dahil Sayın Başbakan' dedim. Sonra eveledi, geveledi.

Baktım olacak gibi değil. Özel uçağı bir yana bıraktım. Tarifeli bir uçağa bindim, geldim."

"Ne yapacaksın?"

"İstifa yok. Bana Volkan Vural'ı Genel Sekreter yapmamı ima etti."

"Ama Köşk'te istemiyor Vural'ı. Sanırım senin dediğin olur."

Gece. 12 Ocak Çarşamba akşam yemeği veriyor Demirel, Gürcistan Cumhuriyeti Devlet Başkanı Eduard Şevardnadze onuruna.

İki Devlet Başkanı henüz gelmemişler. Ayakta görüşüyor herkes.

Tansu Çiller geldi, hızlı adımlarla Hikmet Çetin'e gitti:

"Yahu Hikmet" dedi:

"Yine aramızı açmışlar. Kavga etmişiz. Sen ayrı dönmüşsün."

Hikmet renk vermedi ve "Brüksel'e giderken ayrı döneceğimi, Şevardnadze ile yapılacak olan görüşmelere katılacağımı size bildirmiştim" dedi.

Çiller, "Niçin böyle yazıyorlar" diye yanıt verdi. Sanki üzülmüş gibi. Oysa, bu görüşmeyi izleyen gazetecilere göre, dudaklarında alaylı tebessümler uçuşuyormuş.

111

Çiller-Çetin arasındaki gerginlik gazetelere "Brüksel'de Çetin krizi" başlıklarıyla yansıdı:

"Çiller ile Hikmet Çetin arasında uzun süredir yaşanan gerginlik NATO Zirvesinde krize dönüştü. Brüksel'de gezintiye çıkan Çiller'e refakat etmeyen Çetin, dün sabah da Başbakan'ın özel uçağı yerine, THY'nin tarifeli uçağıyla Türkiye'ye dönmeyi tercih etti. İki uçak, 10 dakika ara ile Esenboğa havaalanına indi, ancak Çetin, Çiller'i beklemeden ve doğruca Çankaya Köşkü'ne giderek, Demirel ile Gürcistan Devlet Başkanı Şevardnadze görüşmelerine katıldı."

Gazetelerde yer alan gerginlik ve nedenlerine ilişkin haberler şöyle özetlenebilir:

"Başbakan Tansu Çiller'in Brüksel'deki kent gezisine katılma-

yan Dışişleri Bakanı Hikmet Çetin, bu geziden ve tarihi kafelerde kahve içmek fikrinden haberdar olmadığını söyledi. Dışişleri Bakanı ayrıca, gezi boyunca sıkıntılı olduğuna ve istifa edeceğine ilişkin söylentileri de doğrulamadı.

Çetin, 'İstifam söz konusu değil. Böyle bir şey olsa önce kendi partimle görüşürüm. Kesinlikle hiçbir sorun yok' dedi. Bakan, THY uçağı ile dönmesine gerekçe olarak da, Şevardnadze'yle yapılacak görüşmelere katılacak olmasını gösterdi; Başbakan'ın uçağının kalkış saatinin sürekli değişmesi nedeniyle Ankara'ya gidişini riske sokmak istemediğini söyledi. Ancak, aynı gerekçeyle Başbakan Çiller de Brüksel'den ayrılış saatini 10.30'dan 09.00'a aldığı için, Çetin'in bu gerekçesi inandırıcı bulunmadı. THY'nin İstanbul aktarmalı uçağıyla Türkiye'ye dönen Çetin, Başbakan'la aynı dakikalarda Ankara'ya ulaştı.

Çiller ile Çetin arasındaki gerginliğin krize dönüşmesine yol açan son gelişme, Brüksel gezisinin hemen başında ortaya çıktı. Çiller, Çetin'in Özel Kalem Müdürü'nün kendi özel uçağına binmesine izin vermedi. Başbakan'ın bu tavrı, Çetin'i çok üzdü. NATO Zirvesi sırasında, Çiller'in yaptığı ikili görüşmelerin, Dışişleri devreden çıkarılarak tümüyle Başbakanlık kanalıyla yürütülmesi ve bu yüzden ortaya çıkan aksaklıklar da Bakan'ın canını sıktı.

Ama gerilimin büyümesinde bardağı taşıran son damla, Çiller'in Çetin'e hiç haber vermeden Türkiye'nin ABD'de çalıştığı lobi şirketlerini feshetmesi oldu. Başbakan'ın Tanıtma Danışmanlığına Dışişlerinden getirdiği Daryal Batıbay, geçen cuma günü Dışişlerine, Washington'daki lobi şirketlerinin sözleşmelerinin feshi yönünde Başbakan'ın bir talimatını aktardı. Bakanlık, Çetin'in yurt dışında bulunduğu sırada gelen talimatı uygulamak zorunda kaldı ve aynı gün üç şirketin ikisinin sözleşmesi feshedildi. Çiller'in, Çetin'e danışmadan aldığı bu inisiyatif Dışişleri Bakanlığı'nda büyük bir rahatsızlığa yol açtı.

Dışişlerine yakın çevreler, Çiller-Çetin krizinin doğmasına yol açan diğer gelişmeleri de şöyle sıraladılar:

• Çiller, Dışişleri kadrolarını, Çetin'e hiç danışmadan çeşitli işlerde görevlendiriyor. Murat Ersavcı'yı Basın Yayın Genel Müdürlü-

ğü'ne getirmesinden sonra, Daryal Batıbay'ı Tanıtma Danışmanı olarak görevlendirmesi, rahatsızlık yarattı.

• Çiller'in Dışişleri kadrolarını bu şekilde kendisine bağlı birimlere ve projelere bağlayarak, Başbakanlıkta bir anlamda 'Dışişleri Kabinesi' kurmaya başlaması Çetin'in canını sıktı.

• Başbakan'ın yabancı devlet adamlarıyla yaptığı kritik görüşmelerde Çetin'i yanına almaması ve dış politikayı kendi tekelinde yürütmek istemesi, Çetin'i kızdırdı.

• Çetin, Çiller'in NATO sonuç bildirgesine 'terörle ortak mücadele' paragrafının girmesini kendisinin ve ekibinin başarısı olarak takdim etmesine de tepki gösterdi. Bakan, yakın çevresine bu tepkisini, 'Bizim çocuklar bu paragrafın bildiriye eklenmesi için haftalarca ter döktüler' sözleriyle dile getirdi.

• Suriye ile ilişkiler konusunda da Çetin ve Çiller arasında görüş farkı ortaya çıktı. Bu fark, Çetin'in partisinin Genel Başkanı Karayalçın tarafından Çiller'e sunulan 'Su Raporu'nda açıkça vurgulandı.

• Çiller'in Dışişleri kadrolarına davranışından da hoşlanmayan Çetin, Başbakan'la Müsteşar konusunda da ters düştü. Danışmanı Volkan Vural'ı Dışişleri Müsteşarı yapmak isteyen Çiller'e direnen Çetin'in adayı Ali Hikmet Alp'ti.

112

NATO Zirvesi'ne İlhan Selçuk "Pencere"sinden bakıyor (13 Ocak 1994):

Yazının başlığı: "Kırmızı Şapkalı Kız Kurtlar Sofrasında..."

NATO toplantısının görüntüleri Brüksel'den TV ekranına yansıyor, Tansu Çiller'in çevresinde kurtlar Kohl, Major, Clinton ve başkaları...

Tansu Çiller hangi rolde?..

"Kırmızı şapkalı kız" mı?..

Ünlü masalı bilirsiniz; Tansu Çiller, kurtlar sofrasında gülümsüyor...

Hep gülümsüyor...

Ne güzel!..

Bizim medyanın hızlı gazetecileriyle birlikte Tansu Hanım Brüksel'e uçarken daha yolda yazgısı biçilmişti; Başbakan ortalığı birbirine katacaktı; herkes Tansu'nun çevresinde dört dönecekti; bütün dünya önünde diz çökecek, Çiller NATO'yu istediği gibi çekip çevirecekti.

Nitekim öyle oldu, kırmızı şapkalı kız, kurtları parmağının ucunda oynattı.

Dün, bugün, yarın, hisseli harikalar kumpanyası, uluslararası toplantıları aynı racon üzerine kesecek, cilalayıp içeriye tezgâhlayacak...

Osmanlı'da oyun çok...

Sovyetler Birliği gümbürderken, ünlü bir Rus diplomatı Batılılara ne demişti:

– Size bir sürprizimiz var!..

– Nedir?..

– Sizi en büyük düşmanınızdan kurtarıyoruz...

– Nasıl?..

– Artık komünizm tehlikesi olmayacak!..

Öyle de oldu; ama, Batı'da "komünizm tehlikesi" üzerine yapılan bütün endüstriler, şirketler, kurumlar, tezgâhlar, siyasetler ne olacaktı?

En başta NATO ne olacaktı?

Soruya yanıt verilemedi...

NATO'ya düşman arandı; yeni düşmanı yaratmak yine NATO'culara düşmez miydi?.. Herkes çalışmaya başladı. Kimine göre aç ve yoksul toplumlar en büyük düşmanı oluşturuyordu; kimine göre köktendinci İslam'ın yükselişi en büyük tehdit idi; kimine göre artık NATO'nun işi bitmişti, dükkânı kapatmaktan daha doğru bir iş yapılamazdı.

Peki, son NATO toplantısında bu askeri savunma örgütüne bir görev çıktı mı?..

Avrupa'nın göbeğinde "etnik temizlik" adı altında bir soy yok ediliyor; şovenlik ve din bağnazlığı gemi azıya almış, yalnız insanla-

rı değil, bir tarihi, bir kültürü defterden silmek için canavarlığın her çeşidine başvuruluyor; NATO da güzel güzel seyrediyor.

Brüksel'deki toplantıdan da bir sonuç çıkmadı...

Kurtlar sofrasında vicdan ne arar?..

Tansu Çiller, Türkiye'de ne yapıyor? Askerlik süresi kısaltıldı mı:

– Ne bileyim, diyor, Genelkurmay istedi...

Bir televizyon mu kapatıldı:

– Ah, böyle olmasını hiç istemezdim...

İstanbul'un büyük sermaye çevreleri dişlerini gösterdi mi, Tansu şaşırıyor:

– Hani, benim heykelimi dikeceklerdi?..

İç politikada her olayın, hem içinde, hem dışında, olan biteni gülümseyerek izliyor...

Ama sıra dünya politikasına geldi mi Amerika'da Clinton'ı şavulluyor, Moskova'da Yeltsin'i dize getiriyor, Bonn'da Kohl'a hava atıyor, Brüksel'de ise bütün ülkelerin liderleri Tansu Çiller'e hayran...

Sen cama tırman!..

Ah, Tansu Hanım, hep dışarıda gezip dünyayı hizaya getirse, biz de içeride kendimize bir Başbakan bulup ülkenin sorunlarını çözümlesek.

113

Gürcistan Devlet Başkanı'nın yemeğine gitmeden önce; saat 19.00 sıralarında Demirel, yarın (13 Ocak 1994) basın cemiyetleriyle sendikalarına vereceği yemekte değineceği konulardan söz açtı. Örneğin demokratikleşmede aldığımız mesafe...

"Az mesafe almadık ki" diyor.

Ben Cumhurbaşkanı'na, şayet Adalet Bakanlığı'ndan kaç gazetecinin mahkûm olduğunu ve kaç davanın yürüdüğünü gösteren bilgiler gelmedi ise;

"Bir Af Yasası için girişimlerin başlatılmasını, TBMM'deki basın yasasının bir an önce çıkarılmasını ve çeşitli yasalardaki basınla ilgili maddelerin tek bir yasada birleştirilmesini desteklediğini basın temsilcilerine duyurmasını" önerdim.

"Bakanlıktan istediğimiz bilgi geldi" dedi Demirel. "Emel sana bir kopya göndersin."

Benim önerilerime olumlu ya da olumsuz bir karşılık vermedi. Fakat, söylediklerim basının genelde büyük sıkıntılarını yansıtıyordu.

"Eğer vaktiniz varsa" dedim: "Basına malzeme verecek neler yapılabilir, bunun üzerinde bir dursak."

Bekledi, ben de bir örnekle konuya değindim:

"Örneğin, Davos'taki programınıza baktım. Bir dizi önemli toplantılara katılıyorsunuz, ama gazetelerin çekici bulacağı bir etkinlik yok aralarında. Çarpıcı görünen tek görüşme, Benazir Butto!"

Fakat, o gün ve daha sonraki günlerde Demirel için 'basına cazip gelecek görüşmeler yapmak' önemli değildi. Kafasına koyduğu, kendince önemli bulduğu toplantılara katılmayı, böyle kişilerle görüşmeleri yeğliyordu.

Örneğin, o sıralarda Avrasya ülkeleriyle çok yakın ilişkiler içinde bulunmayı, yeni Türk devletleriyle –Batılıların kuramayacağı ilişkiler içinde– olmayı ön plana alıyordu.

Dinledi; ben arada 'tartışma yaratacak konuları da gündeme getirmesini' önermiştim.

"Davos'ta" dedi: "Cumhurbaşkanı olarak bir Kravçuk var, biriki Afrikalı!" Yani? Karşıtı yok, 'meslektaşı'. Peki ama, tartışmalar yaratacak konular?..

Demirel, "Burayı (Çankaya'yı) tartışılır duruma getirmek istemiyorum" dedi. Oysa benim önerim 'Çankaya'yı tartışmakla' uzak yakın ilgili değildi.

Çankaya'yı değil 'tartışılacak konu bulunmasını' söylüyordum.

Uzun zaman 'tartışılır konu' ortaya atmaktan çekinen Demirel; 1997'de, o da kendine ve siyasetine uygun gelen bir konuyu, başkanlık sistemini, siyasetçilerden üniversitelere, medyaya değin hemen her çevrenin 'tartışmasına' açtı.

'Çok' yakın çevresi de (örneğin Emel Yatmaz da) Demirel'in he-

men her başvuruyu kabul edip görüşmesine yanlı görünüyordu. O da Demirel'in 'kamuoyunda etkili olabilmenin yollarını araştırmaya yanaşmadığını' söylüyordu.

Bir dergi, "Süleyman Demirel Çankaya'da ne yaptı?" sorusunu gündeme getiriyor ve yanıtı yine kendi veriyordu: "Hiçbir şey!"

Ne ki, benim bir başka saptamam daha vardı: Demirel, 'Turgut Özal'a benzemek istemiyordu.' Ortaya bir laf atıp tartışmalar açmak gibi bir yöntem uygulamayı asla kabul etmiyordu. Tabii bu durum, 'o sıralarda' idi. Daha sonra tartışmaların tam göbeğinde yer almayı yeğledi.

İyi ama, –Demirel'e (1994) söylediğim gibi– 'zaman değişiyor, yeni yeni uygulamalara uymak gerekiyor'du.

Yoksa, Demirel'in öngörüp uyguladığı etkinlik programları, bu çırpınışlar... Boşuna!

Bir dizi demeçle kamuoyuna çıkıyordu. UBA'ya, ANKA'ya ve A.A.'ya demeçler...

Demirel'in gazetelerde fazla yer almayan, ancak satır başlarıyla yayına giren demeçlerindeki ilginç yan: '27 Marttaki yerel seçimlerde iki ortak parti, DYP ile SHP oylarının toplamı yüzde 21.75'e düşerse, genel seçimin gündeme gireceğini' içeren ifadeydi.

Fakat, iki partinin oy toplamının yüzde 21.75'in altına düşmeyeceği yargısındaydı. Hem DYP'nin oylarının fazla düşmesini istemiyor, hem de bir erken genel seçim.

Dönüp dolaşıp medyayla Köşk ilişkilerinin nasıl canlandırılabileceği üzerinde duruyoruz. Bir öneri daha: Basına bir ödül koyabilirdi.

Bir başka öneri ise, Uğur Mumcu ile ilgiliydi. Mumcu'nun öldürüldüğü tarih 24 Ocak. O gün bir yaver Mumcu'nun evine gidebilir ya da Mumcu için yapılan etkinliklere Köşk'ten bir ilgili katılabilirdi.

Sanırım bu sonuncu öneriyi benimsemedi. Ses çıkarmadı. Ama Cumhuriyet'le bir konuşma yapacak.

114

Odaya girdiğim zaman; Demirel Ömer Tarkan'a bugün (13

Ocak 1994) öğle yemeğinde basın temsilcilerine söyleyeceklerini yazdırıyordu.

Konuşmayı okuttu. Metnin bir yerine 'basına af girişimlerinin başlatılmasını öneren veya dileyen birkaç cümle konulmasını' istedim.

"Yok" dedi Demirel: "Meclis'teki tasarı yasalaşırsa o zaman zaten bu yasada suç sayılmayan hallerle ilgili davalar düşecek."

"Ya kesinleşmiş olan cezalar?"

Demirel, "Onlar da" dedi.

Adalet Bakanlığı'ndan gelen dosyayı incelemiş miydim?

Sabah gelmişti, henüz inceleme olanağı bulamamıştım.

Yemekte konuştu. Sonra, çalışma bürosunu ve MGK toplantı salonunu gazetecilere gezdirdi. "Ne zaman isterseniz gelin" diyor.

Özellikle Oktay Ekşi güzel bir konuşma yaptı yemekte:

Gazetecilere af çıkması üzerinde duruyor, tasarıdaki geçici maddeyi af anlamına aldıklarına değiniyor. Demirel'e söylediklerimi ifade ediyor Ekşi: Af çıksın; pek çok yasada yer alan basınla ilgili maddeler bir yasada toplansın!

Çok sayıda işsiz olduğunu, devletin bunlarla ilgilenmesini istedi.

Demirel ise, iki ay sonra cemiyet ve sendika temsilcilerini yine çağıracağını bildirdi. Basın ilk kez bir Cumhurbaşkanının sorunlarıyla ilgilendiği için (Ekşi söyledi önce) mutluydu.

Cumhurbaşkanı yemekten sonra bizleri –Emre Hoca ve Ömer'le beni– kabulleri yaptığı büroya aldı. Emre ile Ömer gazetecilerle buluşmayı 'çok başarılı' buluyordu. Ben de "Basınla iyi bir diyalog kurdunuz" dedim.

Emre, "Öyle" diye onayladı.

Bir ara laf açıldı: çalışma odasını gezdirmişti ya gazetecilere.

Ben yine dayanamadım: "Bu masa, dünyaya arkasını dönmüş, sanki ülkeye küsmüş gibi. Arkanızdaki şu duvarı yıktırın, çok büyük bir pencere yaptırın" dedim.

Emre, güldü ve geri çekildi. Baktım Demirel de gülüyor. Ama sırdaşı Seçkinöz'e bakıyor. Hiçbir yorum yapmadı Demirel, söylediklerimi dinlemekle yetindi.

Eh, sözün gerisini getirmeyi bir görev saydım:

"Bu binanın 'müellifine' Babıâli'de beş kuruş telif ödemezler."

Toplantı sona erdi.

Ertesi gün Demirel'in öğle yemeği Hürriyet'te başyazı oldu (14 Ocak).

Oktay Ekşi'nin yazısı medya ile olumlu ilişkiler kurmayı arzulayan Demirel'e hem bir övgü, hem de bir umut ışığıydı. "Bir ayıptan kurtulmak için" başlığını taşıyan yazı, ayrıca basın konusundaki gelişmeleri de kapsadığı için bir kez daha okunmaya değer:

"Atatürk'ün Cumhurbaşkanlığı döneminde Çankaya'nın bir 'aydınlar kulübü' işlevi de gördüğü bilinir. Atatürk'ün 'sofraya' çağırdığı aydınlarla, sanatçılarla, politikacılarla samimi bir yemek atmosferinde sohbet etmekten zevk duyduğu, devrim Türkiyesinde gerçekleşen birçok atılım projesinin bu sofrada önerildiği ve bunlardan bazılarının uygulandığı herkesin malumudur.

Çankaya'daki sofra, İsmet İnönü döneminde daha protokoler bir anlayışla kullanılmış, örneğin Cumhurbaşkanı'nın, Büyükelçileri ve Valileri yemeğe alıkoyması bir kural haline getirilmiştir.

Ama sonraki Cumhurbaşkanları?

Sonrakilerin hiçbiri, Çankaya'daki sofraya özel bir işlev ve kimlik kazandırmamış, belki de buna gereksinim duymamışlardır.

Galiba Süleyman Demirel bu konuda yeni ve önemli bir adım atıyor... Çankaya'nın sofrasını, ne Atatürk'ün üslubuyla ne İnönü'nünküyle, ama değişik bir anlayışla işleve kavuşturmayı düşünüyor.

Aslında dün yaşadığımız bir olay bize bunu düşündürttü...

Cumhurbaşkanı, basın dünyamızın kuruluş başkanlarından oluşan yaklaşık 25 kişiyi dün yemeğe çağırmıştı. Ama bunu sırf 'birlikte yemek yemek için' değil, 'basınımızın sorunlarını konuşmak ve bazı konuları tartışmaya açmak' için yapmıştı. Daha doğrusu, sadece basın temsilcilerini değil, öteki meslek kesimlerininkini de çağıracağını ve aynı şekilde onlarla da görüşüp sorunlara çare arayacağını söyledi. Belli ki, 'sofra'yı bir 'toplumla iletişim ortamı' haline dönüştürmeye ve ona bir işlev kazandırmaya karar vermişti.

Cumhurbaşkanı, yemekte yaptığı konuşmada basınla ilgili mevzuat iyileştirme çabalarından söz etti. Yürürlükteki 5680 Sayılı

Basın Kanunu'nu değiştirme amacıyla hazırlanan ve kendisinin Başbakanlığı döneminde TBMM'ye sunulan yasa tasarısını örnek gösterdi. En önemlisi:

'Ülkemizdeki kamu düzeninin, genel sağlık, genel ahlak ve milli güvenliğin korunması, herkesin yararınadır. Bu çerçeve, dünyanın her ülkesinde gözetilen bir çerçevedir. Bu şartla, bugünkü yasalarımızda daha nelerin suç olmaktan çıkarılması (gerektiği) hususunu tartışmaya açıyorum' dedi.

Görüldüğü gibi Cumhurbaşkanı, basının zaman zaman kendisinin ifade ettiği kadar özgür olmadığını belli ki kabul etmişti. Ülkemizde halen yürürlükte bulunan 157 ayrı yasa ve kanun hükmünde kararnamede İletişim (basın) Özgürlüğünü genellikle kısıtlayan 800 küsur madde var iken 'basınımız özgürdür' demek zaten gerçeği yansıtan bir kanaat olamazdı. Hele Basın Konseyi'nin tespitlerine göre, sırf 1993 yılı içinde 8 gazetecinin öldürüldüğü, 51 gazetecinin saldırıya uğradığı, 15 defa gazete ve derginin mahkeme tarafından 'kapatma' cezasına mahkûm edildiği, 187 gazete ve derginin toplatıldığı, 49 gazetecinin tutuklandığı, 95 gazetecinin gözaltına alındığı bir ülkede 'basının özgür olduğunu' savunmak, ancak 'şakacı' bir yaklaşımla mümkündü.

Aslını ararsanız, Sayın Cumhurbaşkanının yemekte verdiği bir rakam, daha az çarpıcı değildi. Buna göre, tüm Türkiye'de 1990-1993 yıllarını kapsayan dönemde Basın Kanunu, Terörle Mücadele Kanunu ve bir de Türk Ceza Kanunu çerçevesi içinde basın hakkında 4 bin 693 hazırlık soruşturması yapılmış, bunlara dayanarak 1.352 mahkûmiyet, 1.083 beraat kararı verilmişti. Kalan davalar henüz bitmemişti. Bu tablo bile, basınımızın ne kadar ağır bir baskı altında görev yaptığını yeterince açıklıyor olmalıdır.

Cumhurbaşkanı Demirel'in, bu gerçeği görmezden gelmek yerine tüm açıklığıyla ortaya çıkmasını istemiş olması, basın için önemli bir şanstır. Çünkü bu bizi, hiçbir uygar ortamda savunamayacağımız kadar şiddetli ve haksız mahkûmiyet kararlarının bir 'af' yoluyla silinmesine götürebilir. Hele Cumhurbaşkanı'nın özel yetkisini kullanıp 3 sene 9 ay hapse mahkûm edilen fakat gazeteci olup olmadığı çok şüpheli bir Almanı dahi 'affettiği' dikkate alınırsa dünkü görüşmenin ilk ürününün bir 'basın affı' olmasından tabii bir şey yoktur."

115

Davos'ta 'Kürt' sıkıntısı

Sabahki görüşmemizde (15 Ocak 1994) Seçkinöz'le Atatürk ödülünü Kızılay'a vermek isteyen Cumhurbaşkanı arasındaki ilginç bir konuşmaya tanık oldum.

Demirel'e "Yasanın bu ödülü Kızılay'a vermeye olanak tanımadığı" gibi bir eleştiri getirilmiş olmalı ki; Genel Sekreter'den "Bu sorunu Tarih Kurumu ile aydınlatmasını" istiyordu. "Yahu" diyordu Seçkinöz'e: "Adam bana plaket verecek. Ben de bu ödülü alacaklarını açıklamak istiyorum. Yasa bunu engeller mi, onu öğren."

Seçkinöz'den sonra Aliyev'le konuştu. "Sen" diyordu Azerbaycan Başkanına: "Türk Cumhuriyetleri zirvesinin hazırlıklarını yap. Ben hepsiyle konuşuyorum."

Telefonu kapadı, bana döndü:

"Bu Türk Cumhuriyetleri Rusya'dan amma da korkuyorlar ha" dedi. Şaşkınlık içindeydi.

70 yıl Moskova'ya bağlı kalmış bugünkü Türk Cumhuriyetlerinin 'hâlâ korkuyu atamamış olmalarına' şaşması, bence, hayret vericiydi.

Zira, Rusya hâlâ bu Cumhuriyetlerin içinde.

Çiller bugün Malatya'ya gidecek ve gazetecilere söylediğine göre, Malatya'da "Turgut Özal'a sahip çıkacak"tı. Suskun. Dinledi.

Akşamüzeri yine çağrıldım. Hayır, 'çağrılmışız.' Aradaki zaman bana Malatya'daki olaylarla ilgili 'istihbarat yapma' olanağı sağladı. Balbay'la, Sazak'la konuştum. Gergin saatler Malatya'da. Nitekim ertesi gün; Fehmi Koru, Zaman'da "Turgut Özal'a saygısını duyurmak üzere geldiği Malatya'da gazete manşetlerinden sonra Tansu Çiller'i bir başka 'sürpriz' bekliyor: Öfkeli kalabalıklar... Daha önce Turgut Özal'ı dinlemek için gelen onbinlerin doldurduğu Hükümet Meydanı bu defa oldukça zayıf... Dışardan gelen 'hazır dinleyicilerin' coşkusu bile Malatya'nın öfke selini gizleyemiyor. Maaş zammının beklentilerin çok gerisinde kalmasından hayal kırıklığına uğramış, son eylemler sırasında dayak yemiş memurlar, maruz kaldıkları ihmali kasalarında hisseden esnaf ve tüccarlar, onların yakınları ya

suskun kalıyor ya da protesto sesleri çıkartıyorlar... 'İki Cumhurbaşkanı çıkarmış ilimizi asla ihmal etmeyeceğiz, Turgut Özal'ın başlattığı hayırlı hizmetleri devam ettirmeyi görev biliyoruz' türü vaatler bile kalabalıkları yatıştırmıyor.

Malatya gezisi (Çiller'in) tam bir zamanlama ve planlama felaketi... Bir tür bozgun..." diye yazdı.

Yalçın Özer ise, daha başka havadaydı: "Çiller, Malatya'da Demirel'in Cumhurbaşkanı olmadan evvelki politikasının faturalarını ödemekteydi."

Emre Hoca, Ömer, Seçkinöz ve Emel Hanım... Oturduk.

Demirel, basından sonra çeşitli meslek kuruluşlarına vereceği öğle ve akşam yemeklerini tarihleriyle söyledi, "Emel'le bu tarihleri tespit ettik" dedi.

Kendi deyimiyle –böylece– "Türkiye'nin nabzını tutuyor"du.

Sonra sözü Davos'a getirdi ve "Davos'ta Kürt meselesi mutlaka gündeme gelecek ve bana soracaklar" dedi. Davos bu kez daha çok ekonomi ağırlıktaydı, Emre Hoca da hazırlıkları anlattı.

Demirel direniyordu. "Şu ya da bu açıdan, ama İngiliz-Fransız modeli Kürt devletine veya Kürt sorununa temas edileceğini" söylüyor; Kuzey Irak'ta İngilizlerle Fransızların önerisine yatkın, ama ABD'nin de desteğinde bir devlet kurma arzularından söz eden Çiller'i âdeta destekliyor.

Çiller'in Brüksel'deki açıklamalarından yola çıkan Ömer Tarkan; "ABD'nin klasik politik davranışlarına bakılırsa, Kürt devletini İngiltere ve Fransa'ya söyletiyor, daha sonra ortaya çıkacak" dedi ve 'buna göre bir değerlendirme yapmayı' önerdi.

Demirel sustu, yanıt vermedi.

Daha sonra ortaya "Ne var ne yok" sorusunu attı. Ömer 'bir şey olmadığını' söyledi. Bana baktı; "Malatya'da olaylar var" dedim. Tansu Çiller'in, yuh sesleri, ıslıklar, bozuk para ve mandalinalar atılarak karşılandığını söyledim. 2-3 bin kişiye konuşmuştu.

Demirel dinliyor. Seçkinöz "Televizyon verdi, kalabalıktı meydan" diye araya girdi.

Ben, "Televizyon kameramanlarının meydanı kalabalık göstermek için yaptıkları objektif oyunlarını biliriz" dedim.

Demirel, suskunluğunu bozdu ve 1965'i anlattı:

"Beli tabancalı Hamido ile (bombalı paketle katledildi) kötü bir Dekato uçağıyla seçim sırasında Malatya'ya gittik. Alanda üç-beş kişi oturmuş. Bıyıklı ve göğüslerinde 6 oklu bayraklar. Hamido hemen tedbir aldı. Bizi koruyacaklar da etrafımıza geçti. Malatya, İnönü'nün memleketi. Biz, buna rağmen 1965'te Malatya'dan milletvekili çıkardık."

"Ama nisbi usulle" dedim.

Demirel, doğruladı.

"Tercihli oy vardı, hani şu 'tünel sistemi' denilen."

Ama, Demirel "Bakmayın siz Çiller'e yapılanlara. Seçim başkadır" demeye getiriyordu. Çiller'in karşılaştığı olayla 1965'i karşılaştırarak böyle bir sonuç çıkarıyordu.

Üstelik 1965, milletvekili seçimiydi. Nisbi usulle yapılıyordu. Bu kez yerel seçimdi, belediye başkanı seçiliyordu ve çoğunluk sistemiyle! Bunu da dokundurdum Demirel'e.

Emre Hoca, sözü Rusya'ya çevirdi. "Clinton, Rusya'yı çok yanlış değerlendiriyor" dedi. Demirel, ona best seller olan bir kitap verdi. Emel Hanım, "İadesi ricasıyla" deyince Emre Hoca bozuldu.

Kalktık. Çıkıyordum ki, Demirel "Cüneyt Bey sizin vaktiniz vardır herhalde" deyince, ben kaldım. Volkan'ı çağırdı, meslek kuruluşlarıyla yemeklerin listesini verdi, hazırlık yapılmasını istedi.

Bir süre geçti, bana "Sizinle yarın 18.00'den sonra görüşeceğiz" dedi.

Ayrıldım yanından. Hoca ile Ömer beni bekliyor. Çiller'e atılan mandalinaları konuştuk. Ama Hoca, Emel Hanım'ın kitapla ilgili söylediğine öyle bozulmuş ki, "Üç ay geri vermeyeceğim" diyor.

Malatya gezisi ile ilgili yazılardan geçilmediği sırada ANAP Milletvekili İmren Aykut'un bir demeci çıktı:

"Başbakan ciddiyetten uzak. Kolejli cici kız tavırları var. Türk ve dünya basınında 6 aydır cinselliğini ön plana çıkarıyor" diyordu.

116

Bush'tan: "İngiltere ve Fransa 'Kürt devleti' istiyor"

Emel Yatmaz, "Cumhurbaşkanı sizi saat 20.00'de Köşk'te –eski bina– bekliyor" dedi. Oysa, dün saat 18.00'de görüşeceğimizi söylemişti. Demek ki, gece görüşmeyi, hem de eski Köşk'ü yeğlemişti (16 Ocak 1994 Pazar).

Tam saatinde odasına aldılar. Önce, Tansu Çiller'in Turgut Özal'ı öven, ama Türkiye'nin kredibilitesinin düşmesinde asıl sorumlunun Süleyman Demirel olduğunu ifade eden sözlerine değindim. Cumhurbaşkanı, Başbakan'ın bu tavrına fena bozuk.

"Neden ben" diyordu. "16-18 milyar dolar rezevr, kalkınma hızı yüzde 7, tek sorun cari açıkta. Bu da benden kaynaklanmıyor ki."

Dün Çiller'le konuştuğunu laf arasında söyleyince; ben hemen sordum.

Malatya gezisiyle ilgili anlattıklarımdan sonra, haberlere bakmış ve Çiller'i bunun üzerine aramış olacaktı. Ne oluyor, ne oldu gibi bir hava içinde konuşmuştu.

Sorum üzerine Demirel anlattı: Çiller kendisine "Malatya'daki olayları ufak bir grubun 'işi' gibi yorumladığını" söylemişti. Çiller, "Zaten biz Malatya'da zayıfız" demiş.

Demirel'e, Malatya'ya giderken DYP yöneticilerinin olumsuz olasılıklardan gazetecilere söz ettiklerini, tabii 'kadına' da bunları söylediklerini anlattım. Ama, kadın öyle güveniyor ki kendine, Malatya'yı ne olursa olsun, fethedeceğine inanıyordu.

Ben hafif gırgıra alarak bunları anlatırken, baktım Demirel, gülüyor.

Karayalçın Amerika'dan dönmüş. Kürt sorunuyla terörü birbirine karıştırmamak gerektiğine değinen demecini anımsattım. Karayalçın, temel analizde (a) PKK'yı temizleyelim diyor; (b) Kürt devleti kurulması gibi varsayımların akla gelebileceğinden de söz ediyordu ve bugün Clinton ile Hafız Esat başbaşa 4,5 saat görüşmüştü.

Batının Kürt devleti kurma girişimleri, hatta düşüncesi olmadığına dayanan açıklamalara karşın; Demirel, bende başka bir izlenim bırakıyordu.

Cumhurbaşkanı, Batılıların 'bir Kürt devleti istediğinden' kuşkulanıyordu. Hiç değilse Kürt devletinin tohumu atılmıştı. Kuşkunun, kaygının nedeni de buydu.

Demirel şöyle dedi: "Tansu Çiller'e Clinton'la görüştüğün zaman de ki, dedim; 'ABD'deki Yahudilerle buradaki Yahudiler Irak'ın parçalanmasını istemiyorlar.'"

Demirel'in böyle bir haber göstermesi için elinde önemli bilgiler olması gerekiyordu. Hadi, buradaki Yahudilerin ne düşündüğünü bilmesi olağandı. Ama, ABD'deki Yahudilerle ilgili bilgiyi ABD Başkanı'na göndermesi, biraz acayip değil miydi?

Demirel'e ben "Peki efendim, Clinton'la 10 dakikalık esrarengiz görüşmede, konuşulanların tutanağı yok mu?" diye sordum.

"Ayaküstü konuşmaların tutanağı yoktur" dedi Demirel. İyi ama; Brüksel'deki ikili görüşmeden sonra, gazetecilere içerik vermiyor, "Büyük bir sır" diyor. Ne demiş Clinton Çiller'e. Acaba 'büyük sır neymiş?'

Çok duyarlı bir andı. Demirel başını kaldırdı, bana değil, başka taraflara bakarak;

"Bush; Turgut Özal'a ve sonradan Clinton'a İngiltere ve Fransa'nın Kuzey Irak'ta bir Kürt devleti istediklerini kendisine söylediklerini bildirmiş" dedi.

Demirel'in verdiği bilgi önemliydi. Kürt devleti konusunda 'etrafımızda' dönenleri ilk kez söylüyordu.

Dedim ki: "Ama en son Antalya'daki görüşmenizde Mitterand'ın size tam aksini söylediğini bana naklettiniz."

Demirel: "Elbette" dedi. "Bu konuşmanın tutanağı var."

Cumhurbaşkanı daha sonra Tansu Çiller'e söylediklerinden bir parça daha anlattı. Çiller'e "Seni de yanıma aldım, Bush'a gittik. (Bush'un Türkiye'yi ziyaretinde DYP Genel Başkanını İstanbul'da kabul etmiş, Demirel o ziyarete yanına Tansu Çiller'i alarak gitmişti.) 19 Temmuz 1992 mi neydi! Bush'a 'Irak'ın toprak bütünlüğünün korunmasında hassas olduğumuzu' söylemedim mi?" demiş.

Brüksel'den döndükten sonra Çiller'in Demirel'e bilgi arzetmek için geldiğinde gülümsemelere yol açan kimi irdelemeler yaptığını anlattı:

"Çiller ABD'nin dünya ile ilgilenmediğini, ancak Yeltsin nede-

niyle Rusya'ya Tansu Çiller nedeniyle Türkiye'ye ilgi gösterdiğini, geldi ve söyledi."

Hey Yarabbi! Bu kadın, Başbakan olarak bizi yönetiyordu.

Demirel bir bilgi daha verdi: "NATO'dan fazla memnun dönmemiş" dedi.

Ben, bu denli övünme payı karşısında tepki gösterdim. Demirel'e "Bu hatun herhalde çıldırmış" dedim. Cumhurbaşkanı, gülüyor.

Cumhurbaşkanı, Clinton'ın Esat'la yaptığı görüşmeye yorum getirdi.

"Şayet" dedi, "Clinton'la Hafız Esat'ın yaptığı görüşmeden uzlaşma ya da barış olanağı çıkarsa,Şam'ın öne süreceği bir istek, bir koz var."

"Nedir o?"

Demirel, "Su" dedi. Su pazarlığı gündeme gelebilirdi. "Seçkinöz'e 'su dosyası' hazırlayıp getirmesini söyledim bugün."

Türk Cumhuriyetleri ile yapmayı planladığı zirveden söz açıldı. Cumhurbaşkanı, Bakû'ye gidip gitmeyeceğinin yarın belli olacağını, dört devletin zirveyi kabul ettiğini, son biriyle konuştuktan sonra toplantının kesinleşeceğini söyledi.

Ben de "Bakıyorum Azeriler Ermenilere karşı iyi savaşıyorlar. Toprakları geri alıyorlar, iyi savaşıyorlar" dedim.

Demirel gülmeye başladı. Şaşırdım. Söylediklerimde gülünecek ne vardı ki..

"Savaşanlar" dedi Demirel:

"Afganistanlı Hikmetyar'ın, Peştur kökenli Hızb-ı İslami hareketinin lideri Gül Betlim Hikmetyar'ın 'paralı' askerleri" dedi.

Bakû, paralı asker tutmuş, Ermenilere karşı savaşıyor!

Demirel; "Savaşamazlar. Yer, içer, eğlenirler. Kadınları da güzel" diyordu.

Bir yerde hakları da vardı. Sovyetler'in egemen olduğu 70 yıl, Azerilerin sadece sanatla uğraşmalarına özen gösterilmiş, askerlikle ilgilenmeleri engellenmişti.

Hürriyet'in bugünkü manşeti "Türk subayları komutasında Azerilerin 'zafer' kazanmaya başladıklarını" gösteriyordu. Demirel "Bizi de savaşa sokmuş. Oysa, orada bazı subaylar var ama eğitim için" diye bir açıklama yaptı.

Ben yarın saat 15.00'te Genelkurmay Başkanı Doğan Güreş'le görüşeceğimi söyleyince "Çok iyi" dedi. Ama bana kimi 'telkinlerde' bulundu:

"Bir defa sor bakalım; 'Hükümet ve siz PKK ile savaşın kışın biteceğini söylüyorsunuz. Ama bitmiyor. PKK'lı terörist ölüyor. Yerine yenisini koyuyor PKK. Evet, uluslararası standartlara göre 2.5 güvenlik gücüne karşı 1 terörist ölüyor. 1.200 vatandaş kaybettik' Sor bakalım: 'Bu iş ne zaman bitecek?' Çünkü, bitecek deniliyor, bitmiyor!

Hükümet ve Genelkurmay 'bitecek' derken şunu Doğan Paşa'ya söyleyebilirsin: Cumhurbaşkanı 'biteceğini' sanmıyor.

On bin kişi dağlarda. Askerlere, güvenlik kuvvetlerine ne isterlerse verilmiş. Veriliyor. Şikâyete mahal yok. Ama o (Doğan Paşa) hemen savunmaya geçecektir.

'Terör kanunu çıkmadı,' diyecektir. Hepsi bahane!

('Bu filmi daha önce, 1980'den önce de görmüştük,' dedim. Yasalar çıkmadığı gibi mazeretlerle terörün ve anarşinin sıkıyönetime karşın önlenemediği söylenmişti. Demirel bu saptamayı doğruladı.)

Fakat bu işi ordunun bitirmesi lazım.

Önümüzdeki günlerde neler yapılması gerektiğini ve nelerin yapılmadığını eleştiri havası vermeden ufak ufak söylemeye başlayacağım."

Bu görüşme ilginç sözleriyle sonuçlandı.

Beni gece çağırmasındaki neden –herhalde– Genelkurmay Başkanı ile yapacağım görüşmede söylenmesini istediklerini sıralamak arzusuydu.

Ama, söyledikleri gerçekten önemliydi ve ilk kez, bana Köşk'teki görevimi anımsatan bir davranış göstermedi. Genelkurmay Başkanı ile –gazeteci olmadığım halde– görüşmemi yadsıyan bir söylemde bulunmadı.

Bu da bir başka ilginç yanıydı görüşmenin.

117

Doğan Güreş Paşa: "PKK bitecek ama..."

Doğan Güreş Paşa ile görüşmemiz, sıcak bir havada geçti (17 Ocak 1994).

Paşa nazikti, dostça davranıyordu ve söze, genel durumu anlatmakla başladı.

380 bin askerin bölgeye kaydırıldığını söylüyor. Fakat günde en az 200 mektup, ana-baba duygularını Genelkurmay'a iletiyor!

"Manevi açıdan çöküntü! Güneydoğu'da terhis bekleyenlerin terhisini ertelemek, elbette haksızlık. Ama bu durumda yapılacak bir şey yok!

Sınırlarda vaziyet gergin. 1994 çok tehlikeli. Atina, karasularını 10 mile çıkarmaya hazırlanıyor. 10 mili, bizim dışımızda herkes kabul ediyor. Biz ise 'savaş hali' sayıyoruz.

Peki ne olacak? Tansu Çiller iyi bastırıyor. Bugün de konuştum."

Araya girmek zorunda kaldım:

"Ama siz Güneydoğu'daki terör olaylarının mart, nisan aylarında biteceğini söylüyorsunuz."

Paşa, "Hayır" diyor. Ben sürdürüyorum:

"Buna karşılık; Genelkurmay Başkanlığı bacaklarını kıracağız, sonra terörü alt düzeye indiririz, derken, Başbakan 'Ya biter, ya biter' diyor. Ama Cumhurbaşkanı terörün kış aylarında sona ereceğinden kuşkulu ve durumdan kaygılı.

Başbakan seçime endekslenmiş, gözü başka şey görmüyor."

Paşa, bu tezatları dinledi, Cumhurbaşkanı'nın kaygılı ve kuşkulu olduğunu, altını çizerek söylememi dikkatle izledi.

Apo hakkında bilgi verdi. "Kâh orada, kâh Halep'te. Suriye'de gözaltında değil, çok iyi muhafaza ediyorlar" diyor.

Ben yine 'terörün bitiş tarihi' üzerindeki söylemlere sözü getirdim:

"Durmadan tarih veriliyor, ama verilen tarihlerde PKK terörü sonuçlandırılmazsa TSK'nın sorunun üstesinden gelemeyeceği gibi bir yargının oluşmasına meydan verilecek" dedim.

Bu, 'çok tehlikeli' bir sonuç olacaktı!

Doğan Paşa "Bitecek ama, kökü kazınamayacak" dedi ve arkasını şöyle getirdi:

"Ne kadar demokrat ülkeyiz" diye alaylı bir ifade kullandı, "bu işin sonu sıkıyönetime gider. Peki ne yapalım, siz söyleyin" dedi.

"Tarih vermeyin" dedim. "Genel hedefler verin."

Güncelliği süren bir başka konuya atladım, "Şu jandarma raporu. Hani ordunun Güneydoğu'da savaşmaya istekli olmadığını yazan rapor. Ordunun soruna lakayt durduğunu ifade ediyor. Bu, çok daha tehlikeli değil mi?"

Doğan Paşa, "Canım o rapor aralarındaki bir değerlendirme. Niye yazıya dökülür bilmem. Jandarmada böyle şeyler olur. Bir çavuş para ile satılmış. İdare Mahkemesinden karar alıp geldi. Yine de attık."

"Tabii bütün bunlar duyuluyor ve geceleri halk sokağa çıkamıyor. Bütün hepsi üst üste eklenince moral bozukluğu genişliyor. Mesela Güneydoğu'ya daha sık gitseniz?"

Genelkurmay Başkanı, "Giderim" dedikten sonra basından yakındı:

"Basınla ilişkiler... Jandarma raporu için tekzip gönderdik. Küçücük çıktı. Patronlarla gidip görüşün diyorsunuz. Yemek yiyeceğiz, baş başa daha mı iyi? Televizyonlar durmadan cenazeleri ve töreni gösteriyor. Daha çok tepki doğuyor tabii. Bu, Türk-Kürt kavgasını tahrik ederse ne olacak?"

"Evet ama" dedim: "Paşam, bu işi ancak ordu çözer."

Doğan Güreş, "Ben de arkadaşlara onu söylüyorum. Başarısızlık polise, jandarmaya değil, doğrudan orduya ihale edilir diyorum.

Ancak batı illerinde, metropollerde polis önlemleri almak lazım.

Mehmet Ali ile konuştum. Beni 'sevmiyorsunuz' diyorlar, dedi. Harbokulu Komutanı Küpeli Paşa ile yaptığı konuşmada ise 'beni kullanın' dedi."

"Mademki böyle söylüyor" dedim; "o halde çağırın ve kullanın."

Paşa biraz şaşırdı. Ama, kullanılmayı isteyen olursa, o istek yerine niçin getirilmesindi? Doğan Paşa "Doğru" dedikten sonra, 32. Gün'de konuşan 40-50 askerin sorgulandığını söyledi.

ABD Suriye'yi barışa zorlamak için bize bağlayıcı girişimlerde bulunurlarsa ne yapacaktık?

Doğan Paşa, "Ben ve hükümet Amerikalıların Suriye'yi kilit ülke haline getiremeyeceklerini söylüyoruz. Ekonomisi berbat, silahlarının yarısından fazlasına yedek parça bulamıyor.

Artık devleti biliyorsunuz. Cumhurbaşkanı size her şeyi anlatıyordur. Bu konuşmamıza of the record demiyorum." (O sırada gülüyor. Öyle ya. Gazeteci değilim ya, devlet memuruyum! Paşa bunu anımsatıyor.)

Doğan Paşa, oğlunu askere göndermek istemeyenlerden çok göndermek isteyenlerden mektup geldiğini ekliyor. Vietnam bir örnek oluyor. ABD'li gençler askere gitmemek için Kanada'ya kaçıyorlardı. Ama, sert önlemler aldı ABD Hükümeti.

Genelkurmay Başkanı bu notları onaylıyor. Terhis sorununda gerekçesi şu: Hem sınırlarda hereket olduğunu, hem de Güneydoğu'daki durumu gösteriyor. Kış mevsiminde bölgede 150 bin asker olması gereğine işaret ediyor.

Görüşmenin ana çizgileri bunlar.

118

Cumhurbaşkanı'na, Doğan Paşa'ya 'gelişmelere kaygı ve kuşku ile baktığını' söylediğimi aktardım. Doğan Paşa'ya –hatta– Cumhurbaşkanı'na "eşkıyanın belini bu kış kıracaklarını, yaz aylarında ise marjinal hale getireceklerini" beyan ettiğini de anımsattım.

Demirel, "Bu kış bitecek diye kaç kez demeç verdi Genelkurmay Başkanı" dedi.

Doğan Paşa'ya söylediğim diğer konuları anlattım Cumhurbaşkanı'na:

"Paşa'ya, 'Size dayanarak Başbakan sürekli bu kış ya bitecek, ya bitecek diyor. Üstelik bunlar politikacı,' dedim. 'Yarın Meclis kürsüsüne çıkar ve asker biter dedi, ben de öyle konuştum, derse sorumluluk TSK'nın, sizin omuzlarınıza yüklenmez mi?' " dediğimi de aktardım.

Demirel, gülmeye başladı. "Doğan Paşa'nın, tabii askerlerin ka-

fasında 'nihai'çözüm olarak' sıkıyönetim olabilir" dedim.

"Ben onlara MGK toplantılarında olağanüstü halin sıkıyönetimden farklı olmadığını söyledim," dedi Demirel.

Doğan Paşa ile Çiller bugün baş başa 40 dakika görüşmüşlerdi. Demirel'e; "Bunlar ABD'nin Suriye'ye baskısına fena halde bel bağlamışlar. Doğan Paşa durup durup bunu söylüyor. Oysa Paşa'ya mesele 'su' meselesi" dediğimi söyledim. Onaylar gibi başını salladı.

"Galiba Çiller, Clinton'a Cenevre'de Hafız Esat'a PKK'yı gündeme getirdiği için teşekkür etmiş" dedim.

Demirel, "Teşekkür edecek ne var ki?" diye karşıladı bu sözleri.

Sonra, Cumhurbaşkanı Esat-Clinton görüşmesine ilişkin bir açıklama yaptı:

"Clinton, Hafız Esat'a PKK ve terör konusunu iki ülke Dışişleri Bakanlarının görüşmesini önermiş. Esat kabul etmiş. Böylece Esat, PKK'yı da sorunu da kabul ediyor" dedi.

Birdenbire konuyu değiştirdi: Bakû'yü (Türk Cumhuriyetleri zirvesini) erteliyoruz" dedi Demirel.

Oysa Türkiye ve Demirel açısından bu zirve iyi olacaktı.

"Pürüz neydi?"

Demirel yine "Yeltsin ve Rusya'dan çok korkuyorlar" dedi.

Ama, Demirel'den aldığım bilgiyi, Demirel'e kullandım: "ABD, Yeltsin ve Çiller'den başka kimseyi tanımıyor"muş ya! Bu söylemden sonra "Çok şaşırıyorum bu kadına" dedim.

Demirel;

"Daha çok şaşıracaksın" dedi bana ve bir ek yaptı:

"Arkadaşlarımızı yalnız bıraktık, gittiler davulcuya verdiler partiyi."

Başladım gülmeye, Demirel de gülüyor.

Ayrıldık.

119

Fakat Türk Cumhuriyetlerinin korku demeyelim ama, Moskova'dan çekinmeleri için çok neden vardı. Üstelik, Moskova Türki-

ye'nin Avrasya ile ilgilenmesini kendi çıkarlarına karşı bir hareket, bir siyasetmiş gibi görüyordu.

Moskova, (18 Ocak 1994) "Rusya'nın eski Sovyet Cumhuriyetlerinde askeri ve diplomatik açıdan bir boşluk yaratılmasına izin vermeyeceğini" açıkladı.

Bu açıklama, Türk Cumhuriyetleri Büyükelçilerinin Moskova'daki toplantıları sırasında yapıldı. Tabii, kimi hedeflediği açık seçik ortadaydı.

Köşk, (20 Ocak 1994) Cumhurbaşkanı'nın son temaslarıyla ilgili bir açıklama yaptı:

> "Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, bugün Federal Alman Dışişleri Bakanı Klaus Kinkel ve İngilltere Dışişleri Bakanı Douglas Hurd'ü kabul etmiştir. Görüşmede, Dışişleri Bakanı Hikmet Çetin de hazır bulunmuştur.
>
> Görüşmelerde Cumhurbaşkanı Demirel, Türkiye'nin bölgedeki rolü, komşuları ile ilişkilerini en yüksek düzeye çıkarma arzusu ve bu çerçevede bölgesel işbirliğini geliştirme yolundaki aktif çabalarını anlatmıştır. Değişen dünyada Türkiye'nin de, Avrupa Birliği'nin de sorunlarının arttığını ve Türkiye'nin tam üyelik yoluyla bu sorumlulukları paylaşmak istediğini, böyle bir gelişmenin insan hakları ve demokrasi gibi büyük kavram ve kurumların yayılmasını kolaylaştıracağını söylemiştir.
>
> Cumhurbaşkanı Demirel Rusya'daki gelişmelerden kaygı duyduğunu belirtmiştir. Bu ülkede demokrasinin ve serbest pazar ekonomisinin yerleşmesinin dünya barışı için hayati önemi haiz olduğunu, Rusya'nın bu yolda desteklenmesi gerektiğini ifade etmiştir. Ayrıca, Kafkasya ve Orta Asya'daki bağımsız ülkelerin Moskova penceresinden görülmesi yerine bağımsız devletler olarak mütalaa edilmesini, bu ülkeler üzerine yeniden bir ipotek konmasına sebep olunmaması gerektiğini belirtmiştir.
>
> Cumhurbaşkanı Demirel, bugünkü şartlarda uluslararası kuruluşların, barış ve güvenlik sistemlerinin ihtiyaca cevap veremediğini, birçok ülkenin güvenlik ihtiyacının karşılanabilmesi ve dünya barışının sağlam temeller üzerinde kurulabilmesi için bu kuruluşların yeniden yapılandırılıp takviyesi gerektiğini söylemiştir.

Cumhurbaşkanı Demirel, Bosna-Hersek ve Azerbaycan'daki gelişmelerle ilgili üzüntülerimizi dile getirmiştir.

Cumhurbaşkanı Demirel ayrıca, Irak'ın toprak bütünlüğüne Türkiye'nin ve bölge ülkelerinin verdiği öneme işaret etmiş, bu hususun bölge barışı ve dengeleri bakımından hayati önemi haiz olduğunu söylemiştir.

Cumhurbaşkanı Demirel, Almanya'nın PKK terörist örgütünü yasaklamasından duyduğumuz memnuniyeti dile getirmiş, bu kararın diğer Avrupa ülkeleri tarafından da örnek alınacağını ümit ettiğini söylemiştir.

Cumhurbaşkanı Demirel ayrıca, Türkiye'nin Yunanistan ile ilişkilerinin diyalog ve karşılıklı anlayışla geliştirilebileceğini belirtmiş, Türkiye'nin Kıbrıs'ta çözüm çabalarını desteklediğini vurgulamıştır.

İngiltere ve Almanya Dışişleri Bakanları, Cumhurbaşkanı'nın ele aldığı konularda genel bir görüş birliği içinde olduklarını, Irak'ın bütünlüğüne kendilerinin de önem verdiklerini ve ayrı bir Kürt devletine karşı olduklarını söylemişler, Türkiye'nin terörizme karşı mücadelesini desteklediklerini, insan hakları alanında aldığı önlemleri takip ettiklerini belirtmişlerdir.

Bakanlar ayrıca, Türkiye'nin dünyada devamlı olarak artan önemini göz önünde tutarak, Türkiye ile görüş teatisini üçlü istişareler yoluyla daha da derinleştirmeyi, Türkiye'ye karşı nasıl destek olabileceklerini tespit etmeyi kararlaştırdıklarını ve Türkiye'de yaptıkları temasların da bu istişarelerin ne kadar yararlı olduğunu ortaya çıkardığını söylemişlerdir."

Ama asıl kavga 'içerdeydi'.

Telefonla aradığında, doğrusu bir görüşme yapacağımızı beklemiyordum.

Ama, Demirel'in değindiği konular: başta İstanbul'da Yekta Güngör'ün konuşacağı salonda bomba bulunması. Çeşitli yerlerdeki patlamalar...

Döviz fırlamış gidiyor. 21 bin liraya ulaştı. Çiller'e göre, hâlâ 20 binlerde. Çiller, eski Merkez Bankası Başkanı Saraçoğlu'na inat bir politika izliyor.

Demirel'e, "Harbokulundaki konuşmasında 'Tansu Çiller'e bir ekonomi kitabı önerince' bütün basının, kahkahalarını zorlukla tuttuklarını" söyledim.

Gülüştük.

Demirel aynı gün ATO'da (Ankara Ticaret Odası) ödül töreninde bir konuşma yaptı ve "Hiç paniğe gerek yok" dedi. "Türkiye'de para, kur meseleleri falan önümüzdeki zaman içinde yatışır."

Ama, Emre Hoca Demirel'in Çiller'i "bugün fazla savunduğunu" söylüyordu.

Demirel, ekonomide paniği önlemeye çabalarken, bir yandan da 'rejime gölge düşürecek' söylemleri-eylemleri kınıyor, bunların karşısına geçiyordu.

ATO'daki törende Oda Başkanı Ahmet Çavuşoğlu'nun hükümete, meclise ve alınan ekonomik kararlara ilişkin eleştirilerine karşı "Meclisin kapalı olduğu dönemlerde Türkiye daha iyi idare edilmedi" dedi.

"Meclisi mi beğenmiyorsunuz, seçim günü başkasını seçersiniz. Belediye başkanını mı beğenmiyorsunuz, 27 Mart seçimlerinde değiştirirsiniz" diyordu.

Bugün bana durmadan "Meclisi savunuyorum" demesinin temelinde yatan, ATO'daki olay ve kendisinin yanıtıydı. Günler ekonomi üzerinde başlayan tartışmalar ve irdelemelerle geçiyordu.

Örneğin, TÜSİAD "Ardarda gelen parti içi seçimler ve genel kurullar, politik sorunları ön plana çıkarmış, karar bekleyen ekonomik sorunları ikinci plana itmiştir "diyordu.

Bankacılık uzmanı Selçuk İnanç'a göre; "Acilen, ekonomik istikrar programı hazırlanarak, cesaretle uygulanmalı"ydı.

Haberler: Dolar aşağı, borsa yukarı. Ortalama yüzde 5.96 prim yapmıştı hisse senetleri.

Reuter Haber Ajansı ise şöyle yayın yapıyor: "Türkiye, liranın değer kaybını önlemeye çalışıyor."

120

Demirel: "Nasıl sızdı?"

Bir olayın öyküsü:

Benim aracılığımla 'devleti tanımanıza yardımcı olacağı' düşüncesiyle ayrıntılarıyla yazıyorum:

(20 Ocak 1994 Perşembe) Emre Gönensay İstanbul'dan gelmiş. İngiliz Dışişleri Bakanı John Hurt onuruna İngiliz Büyükelçiliğinden verilecek olan akşam yemeğine katılmak üzere.

Cumhurbaşkanı Demirel'e de uğramış. Ekonomiyle ilgili kimi notlar göstermiş. Hoca anlatıyor:

"Dün geceki yemekte Hasan Cemal'le Yalçın Doğan bana Demirel'in Tansu Çiller'e ekonomiyle ilgili bir 'memorandum' verdiğini söylediler ve doğruluk derecesini sordular. Bilmediğimi söyledim, ancak 'böyle bir tasavvur' olduğunu da ekledim.

Bu sabah Ankara Ticaret Odası'ndaki toplantıya giderken bana bir kâğıt uzattı Cumhurbaşkanı. 'Herhalde bunlarla mutabıksınız' dedi. Notlar arasında 'panik yaratmayın, döviz mevzuatını değiştirmeyin' gibi sözler var. Ama bir de döviz fiyatları...

Ben Süleyman Demirel'e 'hükümetin ekonomi politikalarını eleştirmesini' söyledim, önerdim. O da bana, 'Ben Cumhurbaşkanıyım, eleştiremem' dedi, tartıştık. Ama bu iki gazeteci bu haberi nereden almış, kim sızdırmış?"

Yüzüme bakıyor. Belki de benden kuşkulanıyor. Oysa nottan-memorandumdan haberim yok. Ama bunları anlatarak Hoca ağız mı arıyor? Sonra anladı ki, ne bilgiden haberim var ne de başka bir şeyden.

Emre Hoca ile yerel seçimlerde alınacak sonuçlarla siyasetin nereye varacağını bir kez daha konuştuk. Gazeteleri, özellikle Rauf Tamer'in yazısı.

"Demirel ölçüyü koydu" diye başlıyor yazı:

"Koalisyon ortaklarının oyları toplam 21.80 olursa, iktidarı sürdürmek güçleşir.

Toplam 21.80? Yoo, o kadar düşmez. Mümkün değil.

En kötü ihtimalle biri 18-20, biri 10-12 puan alsa, yine yüzde 30'u geçer. Öyleyse nereden çıktı bu 21.80?

Bu 21.80, son yerel seçimde ANAP'ın oy oranıydı. Hani şu meşhur kantarın topu.

Başta Demirel olmak üzere, bütün Türkiye bağırdı:

21.80 ile Çankaya'ya çıkılmaz. (Ama Özal çıktı)

21.80'le iktidara devam edilmez. (Ama ANAP etti)

'Erken seçim' çağrıları ayyuka varmıştı ki, Haziran 1991'de Mesut Yılmaz Başbakan oldu."

Emre Hoça, Tamer'in yazdıklarını ve buna koşut söylediklerimi kabul etmiyor. Oysa, iki partinin yüzde 21.80 oya düşmesi olası mı?

Değil!

Saat 13.30'da Demirel'in 'beklediğini' duyurdular.

Yanına girer girmez; "Çiller'e dün gece ekonomiyle ilgili bir memorandum vermişsiniz" dedim. Şaşırdı. Emre ile konuşmadan önce Hasan Cemal'le görüşmüştük. Sefaretteki vaziyeti, Emre'nin biraz da idare-i maslahat eylediğini... Fakat Demirel'in ilk sözü "Nasıl sızdı?" oldu.

Sonra, cebinden 4'e katlanmış bir kâğıt çıkardı, "İşte, Çiller'e verdiğim not" dedi. Okudum. Hoca'nın bana verdiği bilgiler doğru. İlk madde "panik yaratılmaması", 2. madde ise "döviz mevzuatının değiştirilmemesi."

Hoca 'piyasadan bol para çekilmesi ve faizlerin yükseltilmesi'nin metinde yer aldığını söylüyordu; ayrıca şunlar da vardı metinde:

Hazine senetlerinin faizini yüzde 5-10 yükseltmek. Banka faizlerini yüzde 10-15. Dövizde doların 17 bin liraya oturtulması. Asıl can alıcı şu cümleydi:

"Bütün bunlar yapılsa bile ekonomide olumlu sonuç almak zor!"

"Bunları kim veriyor?" diye yineledi.

Laf değişti: Cumhurbaşkanı Kinkel ve Hurt'le yaptığı görüşmelerde "Her iki Dışişleri Bakanının Kuzey Irak'ta bir Kürt devletini şiddetle ret ettiklerini" anlattı. Hurt, "Tam 70 yıldır Irak'ın toprak bütünlüğünü korumaya çalışıyoruz" demiş.

Saat kaç? "Eve gidip biraz uyuyayım" diyor.

Amma da hareketli gün!

14.30'da on dakika kaldım yanında. Ve gidip geldi Demirel. Mithat Balkan ile Volkan Bozkır bir metinle Cumhurbaşkanı'nın yanına girdiler. Basın açıklaması olabilir. Kimi eklemeler yaptı. Bizim Evren Değer, Uğur Mumcu ile ilgili sorular hazırlamış, Cumhurbaşkanı'nın yanıtlaması için, verdim. Okudu.

Cumhurbaşkanı "Nasıl sızdı, anlayamadım" diye yine sordu.

"Sizin yemek kaçta bitti?" diye sordum:

"21.30'da" dedi.

"Haber İngiliz sefaretindeki yemekte 23.00'e doğru patlamış. Bir saatte neler olmaz ki!" dedim.

Çiller de vermiş olabilir.

Not veya memorandum, her neyse: Demirel biraz bilgi verdi:

"Çiller'e ekonomik meselelerle ilgili bir not hazırladığımı söyledim ve o notu verdim. Okudu. Masaya koyup bir daha okudu. Bu notları Memduh Yaşa vermişti bana. Bankaları bilir tabii.

Bana Çiller, 'Bunları bankalar mı verdi?' diye sordu. 'Hayır' dedim. Bana 'Size Merkez Bankası Başkanını göndereyim mi, bilgi versin' diye sordu.

'İstemem' dedim Çiller'e."

Not konuşması bu kadardı. Demirel Çiller'le yaptığı görüşmeyi anlattıktan sonra, bir süre durdu ve sonra, "Ben bu notta yazdıklarımın üzerine sonra giderim" diye konuştu.

Fakat not duyulmuş. Demirel, "Not yazısı, bir 'not' " dedi. "Notla ilgili biraz ayrıntı verelim" diye önerdim. "Hayır" dedi;

"Cumhurbaşkanı'nın ekonomik gelişmelerden duyduğu kaygıyı ve kendisine intikal eden hususları notta belirttiğini, dengelerin korunması ve güven tesis edici tedbirler alınmasını Çiller'den istediğini" söyledi. "Böyle diyelim" diyordu, fazlası olmaz der gibi.

Sonra "Ben diyorum ki" diye sürdürdü: "Bu Meclis'i çalıştırın. Parlamento çalışmıyor, çalıştırmak lazım. Kiminle ama? Bu Yusuf Bozkurt veya şunlarla mı? Bu adamları küçümsemiyorum. Parlamentoyu (askerler) biçe biçe bu hale getirdiler. DYP'de de var böyleleri" dedi. Hiddetlenmişti sanki.

Uğur Mumcu ile ilgili soruları yanıtlayacak. Ayın 24'ü geliyor.

Mumcu'nun öldürüldüğü gün. O gün Cumhurbaşkanı'nın demeci çıkarsa hayli ilgi çeker.

Hurt'le ilgili toplantı notlarını vermek için Hasan Cemal'i aradım. Birden soru geldi aklıma: "Şu malum notları kim verdi?" diye sordum. Hasan "Kimseye söyleme" dedikten sonra ismi fısıldadı:

"Saat 21.00 dolaylarında bana bu haberi İlnur Çevik verdi, içeriği o söyledi" demez mi?

Ne kadar çok yorum, varsayım, senaryo hazırlamıştık! Ama gerçek çıkmıştı ortaya ve haberin kaynağı bir gazeteciydi: İlnur!

Gülmek mi gerekiyordu, yoksa halimize ağlamak mı?

Köşk'teki Bakanlar Kurulu yemeğiyle İngiltere sefaretindeki yemek arasında yarım saat vardı ve anlaşılıyor ki, İlnur'a Köşk'ten 'bir kaynak' haberi uçurmuştu.

Cumhurbaşkanı'nın Başbakan'ı bir not ile uyarması gerçekten önemli bir haberdi. Çünkü gazete manşetleri örneğin şöyleydi:

"Çiller ekonomisi iflas etti."

Milliyet, "Çarpıldık" diye başlık atıyordu. Başyazı ise "Ekonomide deprem"di.

Güneri Civaoğlu ise "Kara Çarşamba"yı yazıyordu.

121

Köşk'te Davos'la ilgili bir toplantı yapıldı ve Özel Kalem Müdürü Volkan Bozkır ayrıntılı bilgi verdi. Bu notları aktarmak sanırım, Davos'la ilgili yeterince bilgi vermek olacak. İşte 'Dünya Ekonomik Forumu'nun Davos toplantıları ile ilgili detay bilgiler:

1) İKİLİ GÖRÜŞMELER
   - Uluslararası Kızılhaç Örgütü Başkanı Samaruga
     27.1.1994, Saat 18.00-18.30, Zürih
   - Baden Württemberg Başbakanı Erwin Teufel
     29.1.1994, Saat 12.00-12.15, Davos
   - Slovenya Başbakanı Janez Drnovsek
     30.1.1994, Saat 10.30-11.00, Davos
   - İsrail Dışişleri Bakanı Simon Perez

30.1.1994, Saat 11.00-11.30, Davos

- Bulgaristan Başbakanı Prof. Berov
  30.1.1994, Saat 11.45-12.1,5 Davos
- Macaristan Cumhurbaşkanı Arpad Goencz
  30.1.1994, Saat 16.00-16.30, Davos

2) DAVOS TOPLANTISININ SEYRİ:

A) Brainstorming Toplantısı:
(28 Ocak 1994, 16.50-19.00)

Bir masa etrafında 30-40 katılımcının bulunacağı 3 oda hazırlanıyor. Katılımcıların hangi odada olacağı önceden saptanmıyor. Geliş sırasına göre oturtulacaklar. Her masanın bir başkanı olacak. Sayın Cumhurbaşkanımız bu üç değişik odayı ziyaret edecek. Başkanın kendilerini takdiminden sonra Sayın Cumhurbaşkanımız bu odalardaki katılımcılarla gündemsiz olarak ve masa başkanının koordine edeceği sorular çerçevesinde 40'ar dakika süreyle görüş teatisinde bulunacak.

Sayın Cumhurbaşkanımız, bu toplantıya beraberinde 3, Dışişleri Bakanımız ise 2 kişi ile katılabilecek.

B) "ECO'da yeni gelişmeler" konulu yemekli çalışma toplantısı:
(28.1.1994, 20.30)

Burada birincisinde Sayın Cumhurbaşkanımız ve üç yardımcısının, diğerinde ise sayın Dışişleri Bakanımız ve iki yardımcısının bulunacağı iki masa düşünülüyor. Özbekistan, Türkmenistan ve Kazakistan Cumhurbaşkanları, Pakistan Başbakanı ve İran Merkez Bankası Başkanı'nın da bulunacağı masalarda, ayrıca yabancı iş adamı katılımcılar yer alacak. Yemeğin ortalarında katılımcılar masa değiştirecekler.

Yemeğin metinden konuşma yapılmayarak ve samimi bir görüş teatisi şeklinde geçmesi öngörülüyor.

C) Igwel çalışma yemeği:
(29.1.1994, 13.00-14.45)

Bu toplantıya sadece Sayın Cumhurbaşkanımız ve Dışişleri Bakanımız katılacaklardır.

D) "Redefining the Basic Assumptions of World Cooperation" konulu toplantı:

(29.1.1994, 9.55-11.10)

Toplantı başlamadan 20 dakika önce Sayın Cumhurbaşkanımız, Meksika Cumhurbaşkanı Salinas, BM Mülteciler Yüksek Komiseri Sadako Ogata ve Toplantı Başkanı Singapur Kıdemli Bakanı Lee Kuan Yew arasında, toplantının cereyan tarzına ilişkin bir görüşme yapılacaktır.

Toplantı sırasında önce Başkan Salinas, başkanla kendi zamanı süresince gerekli görüş teatisini yapacak, bilahare Sayın Cumhurbaşkanımızı podyuma davet edecek ve kendisine podyuma kadar eşlik edecektir.

15 dakikalık bu bölümde, Lee Kuan Yew tarafından Sayın Cumhurbaşkanımıza iki soru yöneltilecektir. Sayın Cumhurbaşkanımız katkısını bu sorular çerçevesinde gerçekleştirecektir.

Bundan sonra, şayet olacaksa, diğer panelistler görüş teatisine katılacaklardır.

Sayın Cumhurbaşkanımız, bu toplantıya beraberinde 4, Dışişleri Bakanımız ise 2 kişi ile katılabilecektir.

D) Igwel Toplantısı:

(29.1.1994, 15.00-18.30)

Bu toplantıya sadece Sayın Cumhurbaşkanımız ve Dışişleri Bakanımız katılabileceklerdir.

E) WEF Sekretaryası tarafından Sayın Cumhurbaşkanımız onuruna verilecek akşam yemeği:

(29.1.1994, 19.30-21.00)

Bu yemek Belvedere oteli-Dukan salonunda tertiplenmektedir. Masa 30 kişi kapasitelidir. Bu yemeğe katılacaklar Davos forumunun açılışında Recistre olacaklardır. Tamamen informel bir atmosferde görüş teatisinde bulunulacaktır. Sekretarya, mümkün olabilecek en fazla sayıda yabancı katılımcının yemekte yer alabilmesini teminen Sayın Cumhurbaşkanımız ve Dışişleri Bakanımıza bu yemekte refakat edeceklerin sayısının kısıtlı tutulmasını talep etmektedir.

F) Igwel Kapanış Yemeği:

(30.1.1994, 13.00-15.00)

İsviçre Konfederasyonu adına verilmekte olan bu yemeğe, sa-

dece Sayın Cumhurbaşkanımız, Dışişleri Bakanımız ve Cenevre Daimi Temsilcimiz katılabileceklerdir.

G) "Orta Asya" Konulu Toplantı:

(30.1.1994, 17.05-18.30)

Toplantı Dünya Bankası Avrupa ve Orta Asya Bölgesi Başkan Yardımcısı Wilfried Thalwitz tarafından yönetilecektir. Toplantıya katılan Devlet ve Hükümet Başkanları 8'er dakikalık birer mesaj verecekler. Bilahare 35 dakikalık bir görüş teatisi cereyan edecek. Sonuçta toplantı başkanı Thalwitz 5 dakikalık bir toparlama yapacaktır.

Sayın Cumhurbaşkanımız, bu toplantıya beraberinde 3, Dışişleri Bakanımız ise 2 kişi ile katılabilecek.

122

Davos ve Davos'tan önceki günler. Köşk.

(21 Ocak 1994) Emre Hoca odama geldi. Ona Demirel'in hükümete uyarıda bulunduğunu, ancak ATO'da savunduğunu söyledim.

Gönensay umutsuz. "Bu hükümeti" diyordu, "Demirel, sonuna kadar savunacak." O halde? İnce politikada Cumhurbaşkanı'nın bu hükümeti eleştirdiğine, harcadığına hiç kimse inanmayacaktı.

Nitekim Hasan Cemal –sanırım Emre Hoca'yla da yaptığı görüşmelerden sonra– şöyle yazdı:

"Cumhurbaşkanı, Merkez Bankası eski Başkanı Rüşdü Saraçoğlu'nun politikasından sapmanın bu duruma (ekonomik çalkantılara) yol açtığı inancında.

Ama Demirel kapalı kapılar arkasındaki kaygılarını dışa dönük dile getirmiyor. Cumhurbaşkanı olarak kamuoyu önünde hükümete sahip çıkıyor. Dün ATO'da yaptığı konuşma bunun örneği."

Devleti 'tanımaya' devam ediyorum:

Cumhurbaşkanı, Emre Hoca'dan 24 Ocak kararlarının yıldönümü için hazırlık yapılmasını istemiş ve ayrıca "Cumhurbaşkanı olarak uyarırım, ama açıkta savunurum" demiş. Aynı isteği Ömer'e iletmiş.

Ömer, "Sanki dün geceki telefon konuşmalarımız dinlenmiş gibi bize cevap veriyordu" diyor. Emre ise, "Telefonlar dinlense bile bu kadar süratle çözülüp Cumhurbaşkanı'nın önüne gitmez" diye karşı çıkıyor.

Akşamüzeri kısa bir görüşme olacağı sanısıyla yanına girdiğimde emekli orgenerallerimizden, MGK eski genel sekreteri Nezih Çakar, Cumhurbaşkanı'na bilgi veriyordu.

Nezih Çakar, Köşk'e geldiğimden beri ilgimi çeken bir eski asker. Sabahları eski model bir Amerikan arabasıyla Köşk'e geliyor. Şoförün yanında askerlikten emekli bir başkası oturuyor, galiba özel kalem müdürlüğünü de yapıyor. Paşa'nın arabası 5 nolu nizamiyeden girerken, daha önce bir başka araba kapıya yanaşıyor, içinden sırım gibi askerler fırlıyor. Biri kapının önünde durup, Paşa'yı beklerken, öteki sivil (ama asker) merdivenlere seyirtiyor, Paşa'nın ikinci katı koridorlarını denetliyor.

Bütün bunlar, eski MGK Genel Sekreteri, yıllar önce askerlikten emekli Nezihi Paşa için yapılıyor. Güvenlik önlemleri!..

Birkaç kez bu garip manzarayı pencereden izledim.

Merdivenlere koşan sivil giysili askere sordum: "Emir böyle" dedi.

Ama burası Köşk'tü. Yedi kat korunan, bahçenin çevresinde silahlı askerlerle talimli köpeklerin nöbet gezdiği, deyim yerindeyse içeriye kuş uçurtmayan bir güvenlik ağı ile korunan bir yer. Bir mekân! Bu önlemler... Köşk dışında hadi neyse, ama Köşk içinde?

Köşk bahçesi içinde Paşa'yı kim vurabilirdi? Hatta Cumhurbaşkanı için böylesine bir güvenlik önlemini insan yadırgıyordu.

Ama Nezihi Çakar Paşa, özenle korunması zorunlu insanlara özgü bu önlemlerden –herhalde– mutluydu ve çevresinde, önünde, arkasındaki bu koşuşturmayı doğal gören gözlerle çalışma odasına girmek üzere merdivenleri tırmanıyordu.

Bu şaşırtıcı, ama beni hayli eğlendiren manzarayı bir kez Cumhurbaşkanı'na alaylı ses tonuyla söyledim. Fazla ses çıkarmadı, ama "O da öyle istiyor" gibi bir şeyler söyledi galiba.

Zaman geçti. Nezihi Paşa'nın kuş uçmaz kervan geçmez Köşk bahçesindeki güvenlik ve koruma önlemlerini konuşma olanağı bul-

duğum kişilere mizahımsı bir üslupla anlattığım zaman; örneğin, Başdanışmanlardan Ahmet Sarp'tan çok ilginç bir bilgi aldım:

"Sen bizim kata hiç çıkmadın, çıkmıyorsun ve hayli önemli bir sahneyi kaçırıyorsun" dedi. İlgimi çekti söylediği, açıklamasını bekledim:

"Bizim katın koridor sonunda ağaç büyüklüğünde bitkiler var. Korumalardan biri onlardan birinin arkasına saklanıp koridoru gözlüyor" dedi.

Haydaaa! Doğrusu Ahmet Sarp'ın güldürü yetenekli bir insan olduğunu o gün anladım. Ama Sarp, söylediklerinin doğru olduğunda direniyordu.

Yazarken, hâlâ gülüyorum.

123

Nezihi Çakar Paşa, Demirel'e ABD'de bulunduğu bir toplantıyla ilgili bilgi sunuyordu, masanın her zaman oturduğum karşı kenarından konuşmayı dinliyordum.

Daha öncesini bilmediğim için Cumhurbaşkanı'nın "O tink tank için gelen kadın (adını söyledi ama anımsamıyorum) 15 bin dolar istiyor. Çok para" diyordu, ama hangi nedenlerle böyle söylüyordu, anlayamadım.

Paşa, Almanya'daki bir başka toplantıya da gitmek istiyor; Demirel, "Gidin" dedi. "Başdanışmanımız olarak uzaktan izleyin." Başdanışmanının 'orada' konuşmasını istemiyordu da, nazik üslupla böyle söylüyordu.

Demirel, benim yanımda belki de Nezihi Paşa ile fazla konuşmayı, konuları açacak bir söyleşi yapmayı istemiyor olabilirdi. Demirel'e uygun bir davranıştı.

Paşa notlarını topladı. Kalktı.

Kapıya doğru iki geri adım attı. Demirel'e bakıp topuklarını birleştirdikten sonra şak diye bir asker selamı çaktı ve çıktı.

Yalnız kaldık.

Paşa, Cumhurbaşkanı'na bir dosya bırakmış. Kırmızı kapaklı bir dosya.

Demirel elini dosyanın üzerine koydu ve "Nasıl muntazam bir insan" dedi.

Biraz hayranlık tonu vardı sesinde.

124

Fakat Nezihi Paşa konusu, ummadığım bir seyir aldı, hem de birdenbire.

Kırmızı kapaklı dosya dış görünüşüyle çok muntazamdı. "Ama içeriği, acaba değerli bilgiler içeriyor mu?" dedim.

Cumhurbaşkanı, "İçi pek önemli değil" dedi: "Ama bana getirirken ne kadar itina edilmiş, yeter" dedi.

Cumhurbaşkanı, "Köşk'teki mekanizmanın artık işlemeye başladığını" söyledi. O sırada 'devleti tanımaya' başlamıştım ya, tam konuşmaya hazırlanırken; Demirel'e "Bürokratlar bir âlem doğrusu. Hepsi birbirinin aleyhinde" deyiverdim.

Tabii ortam elverse benim muradım, 'bürokratlar arasındaki ufak tefek kıskançlıkların nasıl da büyütüldüğünü' daha çok alaylı bir dille anlatmaktı.

Fakat Demirel, esprili havayı sezmedi, birden öyle bir tepki gösterdi ki...

Kızdığı, sinirlendiği zaman gözlerini açardı, açtı. Hatta yüz hatları derinleşirdi. Derinleşti, gerildi.

Üst üste "Kim, kimler?" diye yüksek sesle sormaya başladı.

Belki de şekeri hafif yükselmişti. Gülümseyerek "Canım efendim büroḳratları siz benden iyi bilirsiniz, tanırsınız" diyerek yatıştırmaya çalıştım.

Zaten şunun şurasında 'büyük' kadronun tamamlanmasına ne kalmıştı ki... Bir eğitimci, bir spordan anlar danışman, işlem tamam!

Bu arada Prof. Memduh Yaşa'yı kadroya aldığını söyledi. Yaşa'yı çok eskiden, Hürriyet'te çalışırken tanırdım. Hem de 'iyi' tanırdım!

Yine de sevindim. Sırası gelince Yaşa ile aramızdaki Kürt-Türk

tartışmalarına, Atatürk'e bakış açısına, İnönü'yü yerden yere vuran konuşmalarına değinebiliriz. Şimdilik boş geç!

"Bir titre ihtiyacı vardı" dedim. Alabildiğine zengindi. Siirt'ten gelmiş, Adnan Menderes'e ekonomi danışmanı olmuş, 27 Mayıs'tan sonra Yassıada duruşmalarından –Demirel'in bana söylediğine göre– DP'nin 27 Mayıs'a yakın günlerdeki marifetlerine değinen bir ifade vermiş, 14 7'ler kervanına katılmış. Hayli ilginç bir özgeçmişi olan zeki bir insandı Yaşa!

Demirel, "Evet, bir titre ihtiyacı vardı. İstanbul'daki bankacılık ve iş âlemini bilir. Faydalanırız" dedi.

O sıra aklıma Emre Hoca geldi. Köşk'te ekonomi ve dış politikada uzman olarak 'tek insan'dı, ama şimdi Yaşa geliyordu. Acaba nasıl karşılayacaktı?

Herhalde bozuk çalardı.

Köşk'ten haber sızması yine günün konusuydu. Öğrendiklerimden sonra açıkyüreklilikle itiraf etmek zorundaydım; "Sizin ekonomik notunuzu Çiller sızdırmamış" dedim.

"Ben de zaten öyle düşünüyordum" diye karşılık verdi Demirel.

"O gece notları ve verileceğini kimler biliyordu?"

"Emre, Seçkinöz ve bir de Rüşdü Saraçoğlu. Metni de o yazdı, Saraçoğlu. Rüşdü, İlnur'a söylemesin?"

"Sanmam" dedim.

"Yaverler?"

"Asker onlar."

İlnur'un herhalde Köşk'te bir 'kaynağı' olacaktı.

Öğrenmiş ve gazetecilere sızdırmıştı. Zaten İlnur Çevik, böyle ilginç bir haber öğrenince dayanamazdı.

Demirel sustu. Ama bozuktu da. Bir ara "Emre söyledi demiyorum ama" diye başladı söze, ben araya girdim:

"Hoca bana önünüzdeki müsveddeleri gördüğünü, fakat yazılı bir metinden habersiz. Ancak ertesi sabah otomobilde siz göstermişsiniz, yazılı metni o zaman öğrenmiş" dedim.

Demirel;

"Bir şey yapmamam olamazdı. Sonra bana 'Sen bu döviz fırtınasında neredeydin?' diye sorarlar" dedi. Ekonomik krizde kendisini devrede gösteren haberlerden memnundu.

Gazetecilerle konuşmuştu bugün. Ertuğrul'a Azerbaycan'ı söylemiş, ekonomik duruma değinmiş. Fikret Bilâ'ya bir demeç vermişti.

Ertesi gün (22 Ocak 1994) Milliyet'te Bilâ imzasıyla yayımlanan demecinde bana söylediklerini yineliyordu:

"Bugün-yarın kendisiyle (Çiller'le) görüşeceğim. Ekonomik gidişle ilgili değerlendirme ve tavsiyelerimi detaylı olarak ileteceğim. Seyirci kalamam" diyordu.

Ne ki, Çiller'e aktaracağı değerlendirmelerin 'kesinlikle bir muhtıra şeklinde yorumlanmamasını' istiyordu.

"Ekonomide dengeler ve ekonomide dengesizlikler var. Yüzde 70 enflasyon her şeyi alt üst etti. Bunun nedeni Türkiye'nin hâlâ piyasa ekonomisine geçememiş olmasıdır. Ve ekonomi serbest değil, güdümlüdür," diye konuşuyordu.

Milliyet'te Demirel'in ekonomi üzerine demecinin çıktığı gün, Emre Gönensay odama geldi ve;

"Birgün önce ortalığı toz pembe gösteren Demirel'in bugünkü sert eleştirilerine bir mana veremediğini" söyledi.

125

"Bu hükümetin 'işi' bitti"

Cumhurbaşkanı Demirel o gün (21 Ocak 1994) "Aksaklıkları Tansu Çiller'in yüzüne söyleyeceğini, örneğin müteahhitlerin aylardır devletten para alamadıklarını, 600 milyon dolar alacaklı duruma geçtiklerini bir bir sıralayacağını" söyledikten sonra, bir an durdu.

Yüzüme bir süre baktı:

"Sana bir şey söyleyeceğim ama bu, tamamiyle aramızda kalacak" dedi.

Sonra konuştu:

"Bu hükümetin işi bitmiştir" dedi. O kadar kesin konuşuyordu:

"Tamamdır bu hükümet. Ben şu kadar hükümet yaptım. Bakardım, hükümet yürümüyor, bitmiş. Hemen seçime gider, kazanır gelirdim. Ancak... (kısa bir duraksamadan sonra) bu hükümetin alternatifi yok. Tansu Çiller'in de yok! DYP'siz bir hükümet olmuyor."

"Ama bu kadınla da olmuyor" dedim Demirel'e.

"Evet ama, alternatifi yok" dedi Demirel: "SHP sanki başka bir şey mi?"

"Ohooo, o daha karışık," dedim.

Demirel, "Evet" dedi.

* * *

Bir Barış Manço öyküsü

Bu 'önemli ve kimseye söylemememi tembih ettiği açıklamalardan' sonra, bir-iki haber üzerinde durduk. Çiller, Kadıköy'den Barış Manço'yu, Dalan'ın adaylığı ile birlikte ilan etmişti.

"Manço size gelip izin istemiş. Yerinizde de (Barış Manço 2000 yılında Cumhurbaşkanı olacağını her yerde söylüyordu) gözü var" dedim. "Nereden tanıyorsunuz Manço'yu?"

"Karısını tanırım" dedi Demirel:

"Karısını! Hani şu ABD'den para alarak casusluk yaptığından içeri alınan Turan Çağlar'ın kızı."

"Turan Çağlar hapishanede intihar mı etti, yoksa kalp krizinden mi öldü? Resmi açıklama kalp krizi. Ama o zaman başta Uğur Mumcu pek çok çevre öldürüldüğünü öne sürmüştü. İntihar mı yoksa?" diye bir soru yönelttim Demirel'e:

"İntihar" dedi. "Turan Çağlar, 1980'den önce (hafif güldü, belki bir şeyler anımsamıştı) bana gelirdi. Zaman zaman enformasyon da getirirdi. Bir-iki kez bu enformasyonları kullandık, yararlı oldu. Ben Çağlar'ın ailesine ölümünden sonra yardımcı oldum. Kızı bunu hiç unutmadı ve bana saygısını hep gösterdi. O yüzden Barış da sevdiğimiz sanatçıdır, başarılıdır. Geldi, gelir. Birkaç kez konser verdirip para yardımında da bulundum."

Bu kadar bilgiyi yeterli görmüş olacak ki, konuyu birden Güneydoğu'daki seçimlere getirdi:

"Beni asıl düşündüren Güneydoğu'daki seçimlerin bir plebisite çevrilme ihtimalidir. Tedbir almak lazım."

"Nasıl bir tedbir?"

"8-10 büyük kent var. Bunların ikisinde PKK adayının kazan-

ması bir şey değil, önemli değil. Ama çoğunda PKK'ya karşıyım demese de kamuoyunda PKK'lı olmadığı bilinenlerin seçilmesi gerekir. Böyle olması çok iyi olur."

"Peki tedbir nedir?" diye soruyu yineledim. Ama yanıt alamadım.

İsrail Cumhurbaşkanı'nın pazartesi günü geleceğini söyledi.

"İsrail hâlâ Kuzey Irak'ta Kürt devleti istiyor mu?" diye sordum.

"İsrail, Kürt devletini ağzına almıyor. ABD'deki Yahudi aydınları istiyor" dedi.

Seçkinöz'ü çağırdı. Çıktık. "Siz de pazar günü İstanbul'a gelir misiniz, Basın Konseyi'nin yemeğine?" dedi. Emretmiyor, nazik bir cümleyle gelmemi istiyordu.

Saat 20.15'te ayrıldık.

126

O cuma günü birlikteliğimizdeki konuşmalar arasına sıkışıp kalan bir nottan söz etmem gerekiyor.

Uğur Mumcu'nun eşi Güldal Mumcu, "Devletin Uğur'u yeterince korumadığını ya da korumaya almadığını öne sürerek 75 milyarlık bir dava açmıştı."

Demirel'e söyledim ve Cumhurbaşkanı, durağan bir sesle tepki gösterdi:

"Devletin her insanı koruyacağı diye bir kural yok" dedi ve şunu ekledi:

"Üstelik adam mahkemeye gelir, koruma istemedi derse ne olacak?"

Devlet adına İçişleri veya Emniyet Genel Müdürlüğü'nün Uğur'un koruma istemediğini yazıyla bildirmesi durumunda 'ne olacağını' sormuyor, bir olasılıktı ama ya böyle bir gelişme olursa davanın boşta kalabileceğini ima ediyordu.

Bir-iki kez Güldal'a, "Devletin yapabileceği bir şey varsa söylemesini, Çankaya kanalıyla çözümlemeye çalışabileceğimizi" söylemiş, sert ve inatçı bir yanıt almıştım:

"Devletten ve Cumhurbaşkanından hiçbir şey istemiyordu!"

Doğrusu bu davranış, devletten ve hatta devlet dışında herhangi bir kesimden 'hiçbir şey istemeyen ve almayan Uğur'a yaraşır bir davranıştı.'

Sonra hiç sözünü etmedim.

Ama Güldal, önlem almıştı. Ankara Emniyet Müdürlüğü'nden gelen yanıtta Uğur Mumcu'nun "hiçbir surette korunmadığı" yazılıydı. Şayet yazıda "koruma istemedi" ifadesi yoksa davayı kazanırdı Güldal!

Eski İçişleri Bakanı İsmet Sezgin ise Cumhuriyet'te "Uğur'un korunmadığını söyleyen ahmaktır" diye konuşuyordu!

Güldal, bu parayla Uğur Mumcu Vakfı kuracak. Öyle düşünüldüğü söyleniyordu.

127

UM:AG
Uğur Mumcu Araştırmacı Gazetecilik Vakfı'nın kuruluş öyküsü

Sekreter, Güldal Mumcu'nun aradığını söyleyince çeşitli olasılıklar geçti aklımdan.

Fakat, Güldal'ın 'isteği' tam bir sürpriz oldu.

Uğur Mumcu Vakfı Ekim 1994'te kuruldu. Ne var ki... Güldal'ın anlattığına göre:

"Vakıf bir türlü yasallaşamıyordu. Birinci Engel Vakıflar Genel Müdürlüğü'nden gelmişti. Vakıflar, Uğur Mumcu Vakfı'nın yasaların öngördüğü niteliklere uygun olmadığını bildiriyor, yasal olarak faaliyet göstermesine olanak tanımıyordu.

Örneğin; Uğur Mumcu Vakfı'nın 'geliri' yetersiz, hatta kabul görmesi olanaksızdı.

Vakıf, gelir olarak Uğur Mumcu'nun kitaplarının satışını göstermişti. Oysa Vakıflar Genel Müdürlüğü kitap satışlarının asla sağlam bir gelir, hatta faaliyetleri karşılayacak bir kaynak olmadığında ısrarcı olmuştu.

Kısacası vakıf resmen faaliyete geçemiyordu."

Peki ama, Güldal Mumcu benden ne istiyordu? Özetlersek:

"Vakıflar üzerinde Köşk'ün etkisini!"

Yoksa çalışmaya geçemeyecekti Uğur Mumcu Vakfı...

Elimizden geleni yapacaktık. Yapmak, Uğur'a borcumuzdu.

Üstelik bu vakıf Mumcu adını yaşatmak için kuruluyordu. Uğur Mumcu'nun yaşamı boyunca titizlikle koruduğu maddi ve manevi değerleri savunacaktı. Bize göre böyle olacaktı.

Düşündüm. Acaba Cumhurbaşkanı'na söylemeli miydim? Söylersem nasıl karşılardı? Oysa, inanıyordum ki, Demirel'e Mumcu Vakfı'na yasal yolu açacak bir yardım gerektiğinden söz etsem, elinden geleni yapardı.

Bir-iki gün sonraydı. Cumhurbaşkanı görüşmek için çağırmış, beş dakika önce gittiğim için nöbetçi yaverin küçük odasında oturuyor, Demirel'in son kabul ettiği kişi ya da kişilerin çıkmasını bekliyordum.

Genel Sekreter Seçkinöz de geldi, koltukta yanıma oturdu. Kimi konulara değindik, birdenbire Seçkinöz'e;

"Beyefendi" dedim, "Uğur Mumcu Vakfı'nı kuran Mumcu'nun eşi Güldal aradı.

Vakıflar Genel Müdürlüğü, Uğur Mumcu Vakfı'nın kurulması için yaptıkları başvuruyu kabul etmiyor, kimi maddi kaynakların noksanlığını göstererek vakfın yasal kuruluşunu geri çeviriyormuş. Acaba, yardımda bulunabilir misiniz? Genel Müdürlüğe bir telefon edebilir misiniz?"

Seçkinöz derhal ilgilendi. Bilgileri not etti ve "Meşgul olacağını" söyledi. Artık beklemem gerekiyordu. Güldal'a da bir süre beklemesini söyledim.

Ancak, Seçkinöz'den şifa olacak bir sonuç alamazsam ne yapacaktım?

Doğrusu; Genel Sekreter'in konuyla yakından ilgileneceğini sanmıyordum.

Her karşılaşmamızda Seçkinöz "Sonuç alınacağını" söylüyordu. Genel Müdürlükten benim kendisine verdiğim bilgiye koşut yanıtlar aldığını söylüyordu. Ama "Acele etmememizi, sonucun olumlu olacağından kuşku duymadığını" da ekliyordu sözlerine.

Güldal'ın umudu yok muydu, bilemiyorum. Her konuşmamızda

dudaklarında alaylı gülümsemelerin kıvrıldığını görür gibi oluyordum.

Bir gün öğleden sonraydı: Seçkinöz, uğraşısının ayrıntılarını kısaca verdikten sonra odama bir yazı gönderdi:

Yazı, Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün Uğur Mumcu Vakfı'nın kurulmasını uygun gördüğünü Maliye Bakanlığı'na bildiriyordu.

Yasallaşmak için başlıca ve büyük engel aşılmıştı.

Seçkinöz üstlendiği görevi, bir fikir ve yazın adamının anısına titiz bir uğraşı sonunda yerine getirmiş, hem de olumlu biçimde sonuçlandırmıştı.

Güldal'ı aradım. Oktay Ekşi, Altan Öymen gibi vakfa danışman atadığı gazeteci arkadaşlarla toplantıdaymış.

Yazının fotokopisini zarfa koydum. Şoförüm Nazım Tahmaz'a verdim.

Vakfın merkezine gitmesini ve zarfı 'bizzat' Güldal Mumcu'ya vermesini söyledim.

128

Doğrusu, "Devletten ve Cumhurbaşkanı'ndan hiçbir şey istemediğini" söyleyen Güldal'ın ne diyeceğini merak ediyordum.

"Verdin mi?" diye sordum Nazım'a:

"Evet."

"Peki ne oldu?"

"Hanımefendi zarfı açtı, kâğıda baktı. Masa çevresinde kimi beyefendiler vardı. İçlerinden biri 'Nedir o?' diye sordu. Hanımefendi, 'Cüneyt Abi, vakfın yasal olarak Vakıflar'da kabul gördüğünü bildiren resmi yazının fotokopisini göndermiş' dedi. Beyler sevinç mırıltılarıyla hanımefendiye baktılar. Ben çıktım" diye anlattı Nazım Tahmaz.

Güldal'a ertesi günü Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne gidip yazıyı Maliye'ye havale ettirmelerini söyledim.

Güldal, "Bakalım Maliye'de neler göreceğiz" demekle yetindi.

İkinci basamak Maliye'ydi ve önemliydi. Çünkü Maliye Vakıflar'dan gelen yazıyı maddi olanaklar açısından inceleyecek, Mumcu

Vakfı'nın onaylanması için hazırladığı kararnameyi Bakanlar Kurulu kabul edecekti. Bütün Bakanların imzasıyla!

Bakanlar Kurulu kararını içeren kararname Resmi Gazete'de yayımlandıktan sonra Mumcu Vakfı yaşama geçebilecekti.

129

Ama, ilk kez kitap gelirleriyle yaşayacağını öne süren bir vakfın yasal açıdan yaşama geçmesini sağlayacak süreç başlatılmıştı.

Bir süre geçti. Güldal aradı:

"Maliye zorluk çıkarıyor. Bakanlar Kurulu'na sunulacak kararnameyi hazırlamıyor. Maddi gelirler yine sorun oldu" dedi.

'Şu işle uğraşmamı' rica etti.

Maliye Gelirler Genel Müdürü ile –ki inanılmaz ölçüde anlayışlı bir insandı ve Uğur Mumcu'nun anısına yardımcı olacak bir şeyler yapmayı (yaptı da) çok istiyordu– birçok kez konuştum.

Uğraş, didin, sonunda Mumcu Vakfı için Maliye'de kararname hazırlandı.

Başbakanlığa gönderildi. İkinci aşamayı da kardeşimizin anısına yüzakıyla geçmiştik.

Vakıf kararnamesinin Bakanlar Kurulu'ndan geçmesi hayli zaman aldı.

Vakıf yasal olarak çalışmalarına başladıktan sonra maddi sıkıntıları da aştı.

Devletten özel sektörden, kim olursa olsun hiç kimseden beş kuruş almayan Uğur Mumcu'nun adını taşıyan UM:AG Vakfı, 55. Yılmaz Hükümeti zamanında devletten milyarlar alarak, maddi sıkıntıları aştı.

Bu olayların her biri ayrı öykülerdir.

130

Demirel'in bana okuttuğu (21 Ocak 1994) Güldal Mumcu'ya yazdığı; 24 Ocak günü, Mumcu'nun katledildiği günün yıldönümün-

de Genel Sekreter Yardımcısı Muzaffer Özkaynak'ın eve gidip verdiği mektubun metni:

"Sayın Güldal Mumcu

Muhterem eşiniz, değerli araştırmacı-yazar Uğur Mumcu'yu ölümünün birinci yıldönümünde bir kere daha rahmetle anıyorum.

Alçakça bir suikast sonucunda, en verimli çağında kaybettiğimiz Uğur Mumcu, Türk basınında titiz araştırmaları ve yazıları ile bir dürüstlük anıtı olarak nesiller boyu takdirle hatırlanacaktır.

Uğur Mumcu, Büyük Atatürk'ün kurduğu Cumhuriyet'e, O'nun ilkelerine olan akılcı ve samimi bağlılığı ile en değerli varlığımız Türkiye'mizi, vatan toprağının ve aziz milletimizin bölünmez bütünlüğüne yönelik saldırıların arttığı bir ortamda, bilimsel birikim, mantık ve vakarla savunmaktan geri kalmamıştır.

Atatürk Türkiyesi'ne kendisini Kuvay-ı Milliye ruhuyla adayan Uğur Mumcu Türkiye'nin hafızasında yaşamaya devam edecektir.

Menfur bir saldırıyla O'nu ölümsüzlüğe gönderen hainler mutlaka bulunacaktır.

Bu düşüncelerle size ve sizin şahsınızda Mumcu ailesine, sabır ve metanet dileklerimle sevgilerimi iletiyorum.

Süleyman DEMİREL
CUMHURBAŞKANI"

Cumhuriyet'ten Evren Değer'in sorularını Cumhurbaşkanı 22 Ocak 1994'te yanıtladı:

Soru: 1– Uğur Mumcu'nun ölümünden bugüne kadar yapılan soruşturmada hangi aşamaya gelindi? Size bu konuda ulaşan bilgiler nelerdir?

Cevap: 1– Değerli araştırmacı gazeteci merhum Uğur Mumcu'yu ölümünün birinci yıldönümünde bir kere daha rahmetle anıyorum.

Maalesef içinde yaşadığımız yıllarda terör dünyanın her yerinde toplumların her kesiminden kurbanlar seçmekte ve en iyi korunan kimseler dahi teröre kurban olabilmektedir.

Buna rağmen güvenlik makamları, bütün imkânları kullanarak önleyici tedbirler almaya çalışmaktadır. Ayrıca, terör olaylarının faillerini meydana çıkarmak ve bunları yargı organının eline teslim ederek cezalandırılmalarını sağlamak ve terör girişimlerini caydırmak, Devletin en önemli görevidir.

Uğur Mumcu cinayetinde pek çok ipucuna rağmen, bugüne kadar kesin bir sonuca varılamamıştır. Araştırmaya ve soruşturmaya devam edilmektedir. Devlet, bu cinayeti işleyen hainleri ortaya çıkarmak için, büyük bir gayret içindedir.

Soru: 2– Türkiye'de bugüne kadar bir dizi faili meçhul cinayet işlendi. Ankara'da bile failleri henüz belirlenemeyen 8 siyasi cinayet var. Bu tür olaylarda faillerin bulunamamasının sizce nedeni nedir?

Cevap: 2– Bilhassa nokta hedeflere yönelen suikastler, fevkalade profesyonelce tertip edilmekte ve bunların faillerini bulmak, pek kolay olmamaktadır. Maalesef hiç aydınlığa kavuşmayan cinayetler olduğu gibi, çözümü çok uzun zaman alan cinayetlere her yerde rastlanmaktadır. Uğur Mumcu cinayeti ve diğer cinayetlerin henüz aydınlatılamamış olmalarını "daima failleri meçhul kalacaktır" şeklinde yorumlamak yanlış olur.

Soru: 3– Mumcu'nun ölümünden sonra, bu cinayetin arkasında ülke bazında geniş bir kesimde İran'ın, dar bir çevrede ise ABD'nin adı geçti. Bu konuda sizin görüşünüz nedir? Suikastin arkasında bir dış ülkenin gizli servisinin parmağı olabilir mi?

Cevap: 3– Bir cinayet işlendiğinde o cinayetin failini ve azmettirenini kişi olarak açığa çıkarmak, bulmak gerekir. Spekülatif amaçlarla bir ülkeyi suçlamak aslında o cinayeti karanlıkta kalmaya mahkûm etmekle eşanlamlıdır. Bu türlü spekülasyonlar yerine araştırma ve soruşturma gayretlerini sürdürmek gerekir; aksi, o cinayetin hiç aydınlanmaması sonucunu verir.

Soru: 4– Mumcu suikastinden sonra 49. hükümetin çeşitli bakanları bu cinayeti aydınlatmayı bir namus borcu olarak niteliediler. Ancak bugüne kadar cinayeti aydınlatabilecek en küçük bir emareye bile ulaşılamadı. Soruşturma makamları, bu cinayetin aydınlatılabilmesi için, "Devletin en üst düzeyinden kesin

çözün emrinin gelmesi gerektiğini, aksi takdirde aydınlatılabilmesinin çok güç olduğunu, çünkü olayın devletlerarası meselelere gittiğini" söylüyorlar. Bu konuda sizin görüşünüz nedir?

Cevap: 4– Hem Mumcu cinayetini hem de diğerlerini aydınlatmak, faillerini bulmak Türkiye Cumhuriyeti'nin her hükümetinin borcu olmaktan öte görevidir. "Failleri bulunacak" veya "bulunmasa da olur" kategorileri cinayetler için geçerli olamaz. Rahmetli Mumcu'nun öldürülmesine ilişkin yapılan soruşturmanın kesintiye uğraması veyahut savsaklanması söz konusu değildir.

Devletin en üst düzeyini ben temsil ediyorum. Faili meçhul cinayetler, tarafımdan gayet yakından takip edilmektedir. Herkes şundan emin olmalıdır ki; ülkemde kanunların uygulanmasında herhangi bir ayrıcalık yapılması kesinlikle söz konusu değildir. Suçu işleyen kim olursa olsun, araştırma ve soruşturma nereye varırsa varsın, bütün cinayetlerin aydınlatılması ve katillerinin cezalandırılmasını her zaman istedim ve istemeye devam edeceğim.

Önceki sorunuzla bağlantılı olarak söylüyorum, faili bulunması lazım ki arkasında bir çevre, örgüt ya da devlet, kim varsa o ortaya çıksın. Fail bulunmadan eğer varsa azmettirenin kim olduğu ortaya çıkmaz. Bir devleti genel olarak suçlamaya kalkmak yanlış olur.

23 Ocak 1994'te Cumhuriyet gazetesine bir mesaj gönderdi:

"Bir yıl önce alçakça bir suikast sonunda yitirdiğimiz değerli gazeteci-yazar Uğur Mumcu, Türk basınının, 1970'li yıllardan bu yana, titiz, araştırıcı ve dürüst bir mensubu olarak yaptığı başarılı çalışmaları ile fikirlerine karşı olanların dahi takdirini kazanmış örnek bir simaydı.

Uğur Mumcu, Büyük Atatürk'ün kurduğu demokratik ve laik Cumhuriyete samimi ve derin bağlılığından güç alan heyecan ve iradesini, tarihten hukuk ve sosyolojiye, uluslararası ilişkilerden ekonomi ve siyasete çeşitli alanlarda sahip olduğu engin birikimle birleştirerek, biricik varlığımız Türkiye'mizi, ülke ve milletin bölünmez bütünlüğüne yönelik saldırıların arttığı bir ortamda, Kuvay-ı Milliye

ruhuyla, vakarlı bir biçimde savunmaktan geri durmamış; bu özelliğiyle misyon sahibi bir şahsiyet olduğunu kanıtlamıştır.

Kendisini Atatürk Türkiye'sinin bugününe ve geleceğine adayan, bu uğurda canını dahi feda eden Uğur Mumcu, değerli araştırma ve çalışmalarıyla, elbette Türkiye'nin hafızasında yaşamaya devam edecektir. O'nun bağlı olduğu ilke ve değerler, Türkiye'nin varlık temellerini oluşturmaktadır. Kurtuluş Savaşı ve Cumhuriyet'in kuruluşuyla atılan bu temelleri sarsmaya, bundan sonra da, kimsenin gücü yetmeyecektir. Türk halkının, haklarını savunacak Uğur Mumcu gibi nice evlatları olduğunu, nicelerini de yetiştireceğini herkes bilmelidir.

Bu düşüncelerle, ölümünün birinci yılında Uğur Mumcu'yu rahmetle anarken, ailesine, yakınlarına ve Cumhuriyet gazetesi camiasına metanet ve sabır dileklerimi yineliyorum."

Mesaj, Cumhuriyet'te yayımlandı.

Güldal Mumcu ise... Demirel'in içten hareketine –bana göre– yakışık almayan içerikte bir yanıt verdi ve Cumhuriyet'te yayımlattı!

131

İlk kez beni de uçağına aldı, İstanbul'a götürdü. Üstelik Esin'le.

Basın Konseyi yemeği için gittiği İstanbul'da Demirel, ilk kez Kürt devleti olasılığından söz etti ve terörü Türkiye'nin 'birinci meselesi' olarak tanımladı.

Cumhurbaşkanı; Kürt sorunuyla ilgili olarak Batı dünyasının önde gelen yöneticilerinin farklı, yöneticilere karşı çıkan çoğu siyasal çevrelerin farklı tavır aldığını söyledi. Demirel, "Bir Kürt devleti olayı geliyor, buna hazır olmak lazım" dedi.

Soru: "Söz konusu Kürt devleti Türkiye'nin bir bölümünü de içine alan, Türkiye'yi ilgilendiren bir oluşum olarak mı düşünülüyor?"

Cumhurbaşkanı'nın yanıtı: "Yaptıkları açıklamalara, çizdikleri haritalara bakınca, Türkiye'nin de işin içinde olduğu açıkça görülü-

yor. Yani bizi dışında tutmuyorlar. Geniş haritalar çizip yayımlıyorlar."

Dönerken uçakta, Nazmiye Hanım'ın Güniz sokağındaki evden kuşlarını alıp Çankaya'ya getirdiğini söylediler. Köşk'te bir ara alakargaların çoğaldığını, Cumhurbaşkanı Sunay'ın yakını Adalet Bakanı Hidayet Aydıner'in başkanlığında bir 'karga itlaf komisyonu' kurulduğunu anımsattım.

Gülüşmeler...

İsrail Cumhurbaşkanı'nın eşine verilen çaya Esin çağrılı.

(24 Ocak 1994 Pazartesi) Uğur'un 1. ölüm yıldönümü. Törenlere katıldım.

Ve böyle bir gün, ne yaşam duruyor, ne de siyaset.

Türk-İş'in düzenlediği '24 Ocak Kararları Sempozyumu'nda Demirel'le Çiller çatışması izleniyor. Çiller'in 24 Ocak kararlarının uygulandığı 10 yıl boyunca işçinin, çiftçinin, memurun 'korkunç şekilde ezildiğini' söylemesi bardağı taşıran damla oluyor.

Demirel, adeta kükrüyor Çiller'e; "Kararlara değil, bana vurun. Kararlar benimdir" diye çıkışıyor ve soruyor Çiller'e: "Bu kararlarla Türkiye'yi yoklardan kurtardıysak nesi yanlış?"

Tabii, hemen ardından Çiller ekonomisine yükleniyor:

"Maalesef Türkiye'nin 1994'teki dengeleri istediğimiz gibi değildir. Türkiye kamu maliyesini düzgün hale getiremezse bir süre sonra devlet işçisinin parasını ödemekte sıkıntıya girer" diyor.

En ileri aşamada kim eleştiri yapabilir? İşte:

"24 Ocak kararları yeni bir Sevr anlaşmasıdır" diyor Necmettin Erbakan.

132

Perşembe günü (27 Ocak 1994) Davos'a uçmadan bir gün önce, 'Beyin Fırtınası' günleriyle ilgili program, saat 17.30'da başlayan, yeni çalışma binasının 'yeşil salonu'nda saat 18.45'e kadar süren bir toplantıda gözden geçirildi.

Demirel, Davos'ta kullanacağı sloganları, ana öğeleri bir bir sıraladı.

Toplantıdan sonra (26 Ocak 1994) hareketimizden önceki günlük programı anlatırken Cumhurbaşkanlığını TBMM Başkanı Cindoruk'a 'devredeceğini ve teslim görüşmesi yapacağını' hayli alaylı bir sesle söyledi. Öyle ya; Cindoruk, 31 Ocak'a kadar Cumhurbaşkanı Vekili!

Ama, o sırada Çiller hükümetinin gideceği yolundaki aşırı söylentilere değinirken, hayli sert açıklamalar yapan Cindoruk'a yönelik bir cümle kullandı:

"Hüsamettin çok hızlı, çok" dedi. "Ama yeni bir hükümet bulmadan" diye yarım kalan bir cümleden sonra bastı kahkahayı.

Bana "Ne var ne yok?" diye sordu; "Birkaç şey var" dedim.

"Gel benimle" dedi, ötekileri geride bırakarak yürüdük.

Emel Yatmaz karşıladı koridorda. Birkaç gündür hastaydı. Çalışma odasına girdik.

Şevket Demirel aramış, arattı. Şevket Demirel'in kızı Binhan Demirel ile İlhan Kesici'nin nikâh ve düğünleri üzerinde söyleştiler. Anlayabildiğim kadarıyla Şevket Bey 'aileye layık bir nikâh ve düğün istiyor'du. Amca Süleyman Demirel ise daha basit bir düğün yapılmasında direniyordu.

Demirel, " 'Demirel ailesi düğün için trilyonlar harcadı' derler. Sen ne kadar aksini söylersen söyle, basında manşet olur" diyor ve şunları ekliyordu:

"Basit bir nikâhla geçiştirilsin. Seçimden sonra, (İlhan Kesici) kazanırsa hem de seçimi kazandı diye muhteşem bir düğün yapılır."

Ya da ikinci bir şık, olasılık söylüyordu:

"Kaybederse seçimi hiç değilse işte 'o muhteşem düğünü yapmasaydınız seçimi kaybetmezdi' demezler. İyisi mi, dediğim gibi basit bir nikâh. Bu, bizim kızımız, benim kızım. Ben de isterim muhteşem bir düğün ama şimdi değil. Karşındaki nihayet damat. Ama, bence şaşaalı düğün gerekmez" diyordu.

Bir ailevi konuyu sıkılarak dinliyordum. İlgilenmemek olanaklıydı ama söylenenleri işitmemek olanaksız.

Sonra Ali Demirel'i arattı. "Parayı buldun mu Ali?" diye dalga geçerek soruyordu küçük kardeşine: "Bulamadınsa, biraz mal mülk sat, herkes gibi."

Bir de daha başka, aileyi ilgilendiren bir konuya değindi. Yakın

akrabaları Yılmaz'ın eşinin beynine oksijen gitmiyor. Amboli de var. Felç geçirmiş. Bunu da anlattı kardeşlerine.

Kandil tebrikleriyle telefon görüşmeleri sona erdi. Bu sırada Necdet Seçkinöz yarın Süleyman Demirel'in TMMOB'de yapacağı konuşmaya destek olacak malzemeyle ve TMMOB'nin 'isteklerini sıralayan bir liste' ile geldi.

Demirel şöyle bir baktı, "Bu mühendislerin istekleri bitmez. Öyle şeyler isterler ki yerine getirilmesi imkânsız" dedi.

Seçkinöz çıktı, Demirel, Emel Hanım'la birlikte masaların üzerine yayılı dosyalar arasında Le Monde gazetesinden bir yazıyı en az on dakika aradılar.

Ben, her ikisinin çabalarını izliyordum ve tabii, sıkılıyordum.

***

'Etekli demokrasi'yle bitmeyen savaşımlara bir örnek

Arama tarama işleri sona erince; Demirel, Emel Hanım'a "Bize bir süre müsaade et" dedi, yalnız kaldık.

Başbakan Çiller'in özel uçağında 'kendisine çok yakın bildiği üç gazeteciye' söylediklerini aktardım:

"Demirel'e çok saygı ve sevgi duyuyorum. Ama aynı sıcaklığı göremiyorum. Beni sevmiyor. Kavga yok aramızda. Zaman zaman soğukluk giriyor" diyor.

Demirel'den beni şaşırtan bir tepki, daha cümleyi tamamlar tamamlamaz, geldi:

"Doğru" dedi Cumhurbaşkanı. Beklemiyordum böyle bir yanıt.

Çiller'in teşhisini böyle açıkça, tek sözcükle doğrulamasını beklemiyordum.

Bir Başbakan, bir Cumhurbaşkanı için böyle uluorta konuşur muydu? Bu yargıma yanıt bile vermedi.

Ama, Cumhurbaşkanı beni şaşırtmayı sürdürdü:

"Geçen gün size söyledim" dedi. "Bu hükümet bitmiştir. Hüsamettin'in çıkışları da bu yüzden. Ancak mesele şu: Nasıl bir hükümet? Ve marttan sonra?.."

Duraklayınca, "Yeni bir hükümet, evet. Yine SHP ile olabilir. Ancak Tansu Çiller'siz" dedim.

Cumhurbaşkanı "Evet, Tansu Çiller olmadan" diye doğruladı, ancak bir soruyla bu görüşünü tamamladı:

"Ama kiminle?"

Zaten 'mesele buydu'. Çiller'siz bir hükümet oluşturmak! "Bu kadına bir avans verilmişti" dediğim arada, Demirel araya girerek;

"Avans filan verilmedi" dedi. "Fakat" dedim: "Çiller sonra ortaya çıkıp başarımı engellediler demesin diye, bir süre... (Tabii Demirel'e bu görüşü kendisinden dinlediğimi anımsatmadım) Fakat, şimdi hemen hiçbir çevre hükümetten gitmesine üzülmeyecek."

Sustuk. Odada çıt çıkmıyor. Demirel'in gözü duvarları deliyor sanki, uzaklara bakıyor. Düşünce hâli!

Evet, yeni bir hükümet gerekiyor, ama nasıl? Sonra konuştu:

"Bu ayın başında kendisinden 2-3 istekte bulundum. Biri müteahhitlerle ilgili (müteahhitlerin 600 milyon dolar devletten alacağıyla ilgili sorun). Hiçbirini yerine getirmedi" dedi. Kırgın bir sesle, kızgın.

"Siz, isterseniz hükümet işini ince biçimde çözersiniz" dedim. Yine hemen yanıt vermedi. Dinliyor, düşünüyor. Bir çıkış yolu?.. Acaba?.. Ama nasıl?..

Ben de Demirel'in, soruna ışık tutacak bir çözüm ortaya atmasını bekliyorum. Bir an önce Çiller'den bu ülkenin, siyasetin kurtulması için.

Sessizlik ortasındaydık, bir ara "ANAP'la olmaz mı?" diyecek oldum.

Demirel'den hemen karşılık geldi: "Hayır, ANAP'la olmaz!"

Fakat 'aile' inanılmaz girişimler yapıyordu. Dün gece İlhan Selçuk'un bana anlattığına göre; Özer Çiller, Çiller lehine kimi anketleri Cumhuriyet'in yayımlaması karşılığı 'para teklif etmiş'ti. "Bunlar gazeteleri satın alıyorlar" dedim ve tabii İlhan Selçuk'un öneriyi ret ettiğini de söyledim. Dinledi.

Söz açılmışken; İslami Hareket Grubu'nun Selçuk'u öldürmeyi planladığını gösteren resmi bilgilere değindim. "Olmaz" dedi. Uğur'dan sonra İlhan gibi Cumhuriyet'in, yazın-düşün evreninin dev bir ismini korkunç bir suikastla yitirecek miydik?

İlhan'a olan sevgimi biliyordu. İlgilenmesini rica ediyordum.

Demirel, İlhan Selçuk'un yazar niteliklerine sevgi saygı duyuyordu. Düşünebiliyor musunuz: Bir dönemde Selçuk, Cumhuriyet'te Başbakan Demirel'in siyaseti üzerine öyle sert eleştiriler yazmıştı ki... (1966-1970'ler)

Ama zaman geçmiş: İlhan, Cumhuriyet'in 'siyaset yasaklısı' Demirel'i savunmasında öncelik almasına yan tutmuştu. Hatta, 1991'de onca serüvenden sonra Demirel'in 7. kez Başbakanlık koltuğuna oturmasından sonra, bu başarıyı kutlayan bir yazı da yazmıştı.

İlhan, Demirel için "Çankaya'da yalnız adam" diyordu. İlhan, dün gece, öldürülme tehdidi altındaki bir insan, belki bende öyle bir iz bıraktı, hayli bozuktu.

"Bir gece İlhan Selçuk'la yemek yiyelim" dedi bana.

Bugünkü MGK toplantısını sordum: "Fazla bir şey yok. Mekanizma çalışıyor" demekle yetindi.

Köşk çalışmalarının rayına oturmasından da memnundu. Bu geceki görüşmeye başladığımız sırada 'fazla ve yorucu bir tempo içinde' olduğunu bir kez daha söyleyince, "Bu, benim tabiatım. Çalışmadan duramıyorum" demişti bana. Ben de "Siz galiba böyle doğdunuz..." demiş, arkasını getirmemiştim.

İstanbul'dan gelirken uçakta kimi ünlü kişilerin öykülerini yazmayı –eşi ve eşimin yanında– bana önermişti. Demirel'in isteği üzerine liste yapmış ve bu öykülerde kimlerin yer alması gerektiğini bildirmiştim. Ünlü kişileri anlatacak öykü kitabının yazılmasına büyük heves duyuyordu. Bildiklerini aktaracaktı.

Önerdiği projeden bir daha hiç söz etmedi. Sanki böyle bir olay geçmemişti aramızda. Oysa, evet oysa;

"Bugünden başlayalım" demişti. Ben de "Sonra geriye giderek" demiştim.

"Geriye giderek" diye yinelemişti.

Nazmiye Hanım yarın başlayacak olan Davos gezisine katılmıyor.

O kar kıyamet kentte ne yapacaktı ki... Akraba hastalığı da var. Geçmiş olsun dileklerimi söyledim.

Yarın ben doğruca havaalanına gidecektim. "Gazeteci arkadaşlarla meşgul olayım" dedim.

"Çok iyi olur" dedi.

133

Çarşamba gecesi uzunca bir süreyi kapsayan söyleşimizde iki nokta var ki; özel bir değer taşıyor.

Çiller'in üç gazeteciye söylediklerinden hayli etkilenmiş olabilirdi Demirel.

Çiller'in artık hükümetten gitmesi gereğine ve gideceğine o kadar inanıyordu ki, şu vurucu cümleleri söyledi:

"1991'de iktidara geldiğimde ülkeyi hangi noktada bulduysak, bu kadın ülkeyi kısa sürede o noktaya getirdi.

İzmir'e gittim. Üç yerde yolumu kestiler. Havaalanından kente kadar.

Sonuncusu, Allah belasını versin, İzmir Belediye Başkanı'nın işten çıkardığı işçilerdi.

Böyle bulmuştuk ülkeyi. Bunları düzeltmiştik.

Şimdi, 1991'e geri döndük."

Çarpıcı açıklamalardı.

Ali Demirel'in 'durumundan' söz etti. Anadolu liseleri açıldıktan sonra, Ali Demirel'in 1200 öğrencili okuluna gelenlerin sayısı 600'e düşmüş. Ali Demirel'e telefonda söylediği gibi, 'küçük kardeş trilyoner'di. Ama şimdi 600 öğrencili okul masrafları karşılamıyordu. Fiyatlar artmış, öğretmenlerin parasını veremiyor. "Bir gün bana geldi: 'Bende para yok. Git öteki ağana' dedim" diye anlatıyor.

"Şevket önce vermez, söylenir, sonra verir. Zaten Ali'nin sesinden belli. Şevket'ten 2.5 milyarı almış. Bu Ali emlak işi yapar. Maltepe'deki evleri, büroları, borcuna karşılık alın dedi Milli Eğitim'e. Almadı Bakanlık. Bunun Elazığ'da, Mersin'de toprağı var.

Ya benim?

Bir avuç toprağım yok!"

134

(27 Ocak 1994) Gazetelere şöyle bir göz attım, Çiller'e 'ateş püskürüyorlar.'

Örnekler: Ekonomiyi çözemeyen terörü de çözemez – Sabancı da patladı: Uygulanan politikalarla faiz ve enflasyonun, düşmek bir yana artacağını söyledi – Dolar yine dalgalandı – Lira krizi Çiller'in politikalarını çökertti (Financial Times'tan) İmren Aykut'tan ağır eleştiri: "Çiller yandaşları 48 saat içinde trilyonlar götürdü" (Gerçekten devalüasyon sırasında Merkez Bankası'ndan ucuz fiyatla piyasaya salınan dolarların 'yalı komşuları'nca alınıp büyük para vurdukları söyleniyordu) – Uğur Dündar köşesinde soruyor: "Başbakan Çiller Türk Lirası'na 'gel... gel...' demeyi bırakıp 'kara çarşamba' vurgununun ardındaki gerçekleri halka hemen açıklamalı. Örneğin Yüzlerce milyarı iki günde cebe indirenler kimlerdir? Bunların arasında Çiller Ailesi'nin sevgili yalı komşusu var mıdır? Birileri bu vurgunculara para piyasalarında 48 saatlik cirit oynatma fırsatını bilerek mi vermişlerdir?"

Yalı komşularına fazla kazanç sağlayanın Çiller'in eşi olduğu o sırada kulislerde kulaklara fısıldanıyor.

Biz, 27 Ocak günü Davos'a gitmek üzere hareket ediyoruz.

Önce, bir buçuk yıl 'zorunlu ikamet ettiğim' Zürih kentinde geceleyeceğiz.

Zürih'le ilgili öyle anılarım var ki. Bir gece olsun göreceğim. O 1970'li yılları, 12 Mart darbesinden hemen sonraki günleri anımsayacağım için mutluyum...

Sekizinci Bölüm

"SİYASİ İSTİKRAR İÇİN SUÇ İŞLEMEK MUBAHTIR"

135

Davos'a 27 Ocak 1994 Perşembe günü gittik.

31 Ocak 1994 Cuma günü yurda döndüğümüz zaman Türkiye'nin artık hemen her gün karşılaştığı gürültülü olaylarından biriyle karşılaştık:

O gün Çiller'in büyük umutlarla ABD'den getirerek Merkez Bankası gibi önemli bir kurumun başına geçirdiği Bülent Gültekin istifa etti.

Çiller ekonomisinin gündeme getirdiği 'kara çarşamba'nın yeni aşaması.

Zaten söylentiden geçilmiyordu. Bir yandan devalüasyonun (26 Ocak 1994) vurduğu darbe; öte yandan Merkez Bankası'nın önlem olarak piyasaya sürdüğü (250 milyon) doların ucuza salınıp devalüasyondan sonra kimilerinin elinde büyük kazançlar sağladığı yolundaki savlar...

Her şeyi, ama her şeyi olağanüstü etkiliyordu.

Cumhurbaşkanı Demirel, Gültekin'in istifasını yakından izliyordu.

Piyasaya salınan ucuz dolarlar üzerinde duruyor ve bana (2 Şubat 1994) şöyle diyordu:

"Tansu Çiller'e dolarları kimin ve hangi bankanın aldığını açıklamasını söyledim."

İstifa ettiği gün, Bülent Gültekin yaptığı açıklamada Hazine yönetimini sert bir biçimde eleştirdi. "Merkez Bankası'nın zor koşullarda döviz krizinden çıkmaya çalıştığını" açıklarken, "Kasım ayında

banka, piyasaya 1 milyar dolar sattı. Aralık ayında bu 1.2 milyar dolar oldu. Piyasaya yeterince döviz satmadığımız için eleştirildiğimiz ocak ayında satılan rakam ise geçen cuma itibariyle 1.2 milyar dolardır!" diyordu.

Tabii, bu açıklamalar söylentileri yatıştırmıyor, tersine körüklüyordu.

Gültekin, istifasının nedenlerini açıklayan metni Cumhurbaşkanı Başdanışmanı Emre Gönensay'a göndermekle yetinmedi, bir akşamüzeri Köşk'e gelip Demirel'le uzunca bir görüşme de yaptı.

Önce Bülent Gültekin'in istifasının nedenlerini açıklayan metne bir göz atmak gerekiyor. Bu metin son aylarda Türkiye'nin içinde bulunduğu ekonomik ve mali durumu açıklaması açısından da ilginç:

> Geçtiğimiz iki haftada döviz piyasalarında alışılmışın ötesinde fiyat hereketleri olmuş ve bu hareketler kamuoyunda genellikle "döviz krizi" şeklinde nitelenmiştir. Bankalar arası döviz piyasasında ve serbest piyasa olarak bilinen efektif döviz piyasasında görülen fiyat dalgalanmalarına yol açan gelişmelerin bir dökümünün yapılarak değerlendirilmesi gereklidir. Ancak, buna geçmeden önce vurgulanması gereken önemli bir husus, sözü edilen gelişmelerin bir döviz krizi şeklinde nitelenmesinin doğru olmayacağıdır.
>
> Döviz krizi ifadesi, ülke rezervlerinin düşük düzeyde olduğu ve yurt dışı piyasalardan finansman sağlanılamadığı bir durum için daha uygundur. Dolayısıyla, ilk olarak, ülkenin döviz rezervlerinin yüksek bir düzeyde olduğu hatırda tutulmalıdır. İkinci olarak, yurt dışındaki değerlendirme kuruluşlarının Türkiye hakkındaki son değerlendirmeleri Türk kamuoyunda tedirginlik yaratmış olmakla birlikte dış piyasalardan fon temin edilmesini engelleyecek bir gelişme değildir.
>
> Geçtiğimiz günlerde piyasalarda görülen dalgalanmaların nedeninin anlaşılabilmesi ve gelecekte benzer durumlarla tekrar karşılaşılmaması için son birkaç günün dar bir çerçevede irdelenmesi ile yetinilmemeli, haftalar öncesinden başlayan gelişmeler dikkatle incelenmelidir:
>
> 1– Karşılaşılan sorunun temelinde kamu sektörünün gelirleri ile giderleri arasında, gelirler aleyhine, uzun süredir devam eden

dengesizlik yatmakla birlikte, bunun para politikası açısından en somut olumsuz etkisi tercih edilen finansman biçiminden kaynaklanmaktadır. Gelirler ile ödemeler arasındaki farkın gerektirdiği ölçüde piyasalardan borçlanılmamasının bir sonucu olarak piyasada Türk Lirası likidite fazlası oluşmuştur. Ancak, bu fazlalığın oluşumunun yalnızca aralık ayının son günlerindeki ve ocak ayındaki gelişmeler ile açıklanması yeterli değildir.

Devlet iç borçlanma senetleri ihalelerinin sıkça iptal edilmesi veya ihalelerdeki borçlanma miktarının düşük tutularak faizin belirli bir seviyeyi aşmayacak şekilde sınırlanması stratejisi birkaç aydır sürmekteydi. Bu stratejinin bir sonucu olarak 1993 yılının ikinci yarısında faizlerin düştüğü ve Hazine'nin borçlanma maliyetinin azaldığı şeklinde bir görüntü oluşmuştu. Faizlerin düşürülmesine yönelik çabaların özellike kısa vadeli iç borçlanmada yoğunlaşması ve ortalama borçlanma vadesinin uzatılması amacıyla kısa vadeli bono ihalelerinin iptal edilmesi, üç ay vadeli bono arzının hemen hemen bütünüyle, altı ay vadeli bono arzının ise bir ölçüde ortadan kaybolmasına yol açmıştır. Bu durumda piyasanın davranışı, verilen tekliflerin nasıl olsa kabul edilmeyeceği düşüncesi ile, kısa vadeli bono ihalelerine çok sınırlı ölçüde katılınması şeklinde olmuştur.

İkinci olarak, vergi konusundaki düzenlemeler önemli belirsizlikler yaratmış ve iç borçlanma senetlerine olan talebi olumsuz yönde etkilemiştir. Vergi karşısında oluşan baskı grupları, getirilen düzenlemelerin, olduğundan daha vahim gibi algılanmasına neden olmuştur.

İhaleler iptal edilirken ve vergi düzenlemelerinin getirdiği belirsizlikler sürerken banka sisteminin elinde zorunlu olarak tutması gerekenin çok üzerinde Devlet iç borçlanma senedi olduğu gözden kaçmıştır. Bütün bunlar sonucunda, ocak ayına gelindiğinde, Devlet iç borçlanma senedi piyasasının hemen hemen yok olduğu görülmüştür.

2– Dolayısıyla, Hazine, harcamalarını büyük ölçüde kısa vadeli avans kullanarak yapmıştır. Bilindiği gibi, mevcut yasal düzenlemeler Hazine'nin Merkez Bankası'ndaki kısa vadeli avans hesabını dilediği ölçüde ve hızda kullanabilmesine imkân tanımaktadır. Yukarıda değindiğim kamu finansmanı dengesizliğinin ve Hazine'ce takip

edilen borçlanma stratejisinin piyasalarda yaratabileceği dalgalanmalar Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası tarafından ocak ayının ikinci haftasına kadar büyük ölçüde engellenebilmiştir. Buna yönelik olarak, yoğun bir biçimde açık piyasa işlemlerine, döviz işlemlerine ve bankalar arası para piyasası işlemlerine başvurulmuştur. Ancak, piyasadaki likidite fazlasının gittikçe büyümesi ve kronikleşmesi Merkez Bankası'nın elindeki araçların yeterli olamadığı bir noktaya gelinmesi ile sonuçlanmıştır. Durumun süratle nasıl bozulduğu son bir buçuk ayda kısa vadeli avans kullanım rakamlarından anlaşılabilir: Aralık ayında Merkez Bankası'ndan net kısa vadeli avans kullanımı 11 trilyon Türk lirasının biraz üzerinde, ocak ayının ilk yirmi gününde kullanılan avans miktarı ise 29 trilyon Türk lirasından daha fazla olmuştur.

3– Varılmış olan noktanın Merkez Bankası politikaları açısından büyük güçlükler içerdiği, ocak ayının ilk haftasındaki rakamlardan da ortaya çıkmaktadır. 3-7 Ocak tarihleri arasındaki beş iş gününde açık piyasa işlemleri yoluyla piyasadan çekilen para yaklaşık 6 trilyon Türk lirası, bankalar arası para piyasasında Merkez Bankası'nın ortalama olarak borçlandığı miktar ise 13 trilyon Türk lirasının üzerindedir. Ancak, bu işlemlerin yetersiz kalması ve kur üzerindeki baskının devam etmesi nedeniyle piyasaya yüklü miktarda döviz satılması da gerekmiştir. Bunlara rağmen Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası kurları ile bankalar arası döviz piyasası kurları arasındaki marj 31 Aralık 1993 tarihindeki yüzde 2.6'lık düzeyinden 7 Ocak 1994 tarihinde yüzde 3.2 düzeyine çıkmıştır.

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın döviz piyasalarında tek net satıcı olduğu bu ortamda, Türk lirası bazındaki araçlar da kullanılmış olmasına rağmen, piyasanın dövize yönelik talebi artmaya devam etmiştir. Geçtiğimiz kasım ayında Merkez Bankası tarafından piyasaya satılan döviz miktarı yaklaşık 1 milyar ABD Doları düzeyinde iken, bu rakam aralık ayında 1.2 milyar ABD doları olmuştur. Piyasaya yeterince döviz satmadığımız için eleştirildiğimiz ocak ayında satılan rakam ise geçen cuma akşamı itibariyle yine 1.2 milyar ABD doları civarındadır.

4– Aralık ayının ikinci yarısından sonra Merkez Bankası Hazine'nin bir borçlanma programı oluşturması ve kendi yapacağı para

programının buna dayandırılması için çaba sarf etmiştir. Ancak, sözlü olarak varılan anlaşmalar gerçekleşmemiştir. Daha da vahimi, Merkez Bankası'nın Tahkim Yasası kapsamında ve Değerleme Hesabı karşılığında Hazine'den istediği Devlet iç borçlanma senetleri önce hiç verilmemiş, verildiğinde ise açık piyasa işlemlerinde kullanılmaması şartı konulmuştur. Bu arada Başbakanlıktan gelen bir yazı ile açık piyasa işlemleri yapılmadan önce ve yapıldıktan sonra kendilerine bilgi verilmesi istenmiştir. Başbakanlık ve Hazine nezdinde yapılan girişimler sonucunda ancak 14 Ocak 1994 tarihi itibariyle sözü edilen iç borçlanma senetlerinin açık piyasa işlemlerinde kullanılabileceği hususu sağlanabilmiştir.

5– Yapılan Türk lirası ve döviz müdahalelerine rağmen döviz üzerindeki baskı sürmüş ve bu arada Merkez Bankası rezervleri azalmaya devam etmiştir. Diğer bir deyişle, sistemin tüm yükü Merkez Bankası'nın üzerine kalmıştır. Ocak ayının ikinci haftasında, açık piyasa işlemleri için gerekli olan iç borçlanma senetleri de henüz temin edilemediği için, döviz müdahalelerinin mevcut şartlarda etkili olamadığı ve durdurulması gerektiği sonucuna varılmıştır. Gerek Hükümet gerekse ekonominin yönetiminden sorumlu diğer kuruluşlar bu durumdan önceden haberdar edilmiştir. Sözü edilen durumun ortaya çıkmasına yol açan etkenler konusundaki görüşler ve uyarılar ise benim tarafımdan ve arkadaşlarım tarafından ilgili kesimlere oldukça uzun bir süredir iletilmekteydi. Bilindiği gibi, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kanunu'nun dördüncü maddesi uyarınca, Banka mali ve ekonomik konularda Hükümetin müşaviridir. Ben de göreve geldiğim günden itibaren Hükümete müşavirlik görevini ciddiye alarak sürekli olarak uyarılarda bulundum.

6– Merkez Bankası'nın döviz satmaması durumunda piyasaların buna nasıl tepki vereceği konusu Banka içinde tartışılmış, muhtemel gelişmeler hakkında tahminler yapılmış ve hangi durumlarda hangi araçlarla müdahale edilmesi gerekebileceği detaylı olarak düşünülmüştür. Neticede, bu öngörüler isabetli çıkmış ve gelişmeler Merkez Bankası için sürpriz olmamıştır. Benim için sürpriz olan, bankacılık kesiminin önemli bir bölümünün bu olayları öngöremediği gibi hâlâ da anlamakta zorluk çekmesidir. Reel dengelerin gittikçe bozulmasına ve kamu finansman gereğinin son yıllarda sürekli bü-

yümüş olmasına rağmen geçmiş yıllarda sürdürülen döviz ve para politikasının ila nihaye devam edemeyeceği açıktır.

7– Uluslararası değerlendirme kuruluşlarının Türkiye hakkındaki kararlarını açıklamaları, döviz piyasalarına yapılan müdahalelerin anlamsız kaldığı sonucuna varılmasından ve bunun uygulamaya konulmasından sonra ortaya çıkan bir gelişmedir. Bu, mevcut duruma olumsuz yönde katkı yapmış olmakla birlikte, piyasalardaki dalgalanmaların en önemli açıklayıcı değişkeni değildir.

8– Merkez Bankası 17-19 Ocak tarihleri arasında, Hazine'nin borçlanabilmesine imkân sağlamak üzere, likiditeyi çekme gayretini sınırlı tutmuş ve fonların Hazine ihalelerine kaymasını sağlamaya çalışmıştır. Ancak, Hazine'nin görece yüksek faizlerle ve kısa vadelerle yaptığı kırık vadeli ihalelere talep gelmemesi, iç borç senetleri piyasasının bütünüyle yok olduğunu göstermiştir. Bu arada, Merkez Bankası'nın piyasalara müdahale etmemekte olduğunun görülmesi ve uluslararası değerlendirme kuruluşlarının değerlendirmelerini açıklamalarının da etkisiyle 17 Ocak Pazartesi gününden itibaren piyasalardaki tedirginlik artmaya başlamıştır. 19 Ocak Çarşamba gününe gelindiğinde ise döviz piyasalarındaki işlemler giderek azalmış ve fiyatlar anlamını kaybetmiştir.

9– Piyasanın Hazine ihalelerine tepkisiz olduğunun görülmesinden sonra 20 Ocak 1994 Perşembe günü sabahından itibaren Merkez Bankası bankalar arası para piyasası işlemlerinde ve açık piyasa işlemlerinde Türk lirası faiz oranlarını yükselterek piyasalarda istikrar sağlamaya yönelik çabalarını yoğunlaştırmıştır. Bu arada, Merkez Bankası'nın döviz rezervlerini piyasaya tekrar satmaya başlaması konusunda çeşitli kesimlerden gelen baskılar çarşamba günü en üst noktaya varmıştır. Ancak, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın ne zaman, hangi araçlarla ve ne ölçüde piyasalara müdahale edeceği bütünüyle kendi sorumluluğundadır.

10– 20 Ocak Perşembe ve 21 Ocak Cuma günleri Türk lirası faizlerinin yüksek tutulması piyasaları önemli ölçüde stabilize etmiş fakat Merkez Bankası kurları ile serbest piyasa kurları arasındaki marj yine de yüksek kalmıştır. 24 Ocak Pazartesi günü ile başlayan haftanın ilk üç gününde hem Türk lirası faizleri hem de döviz müdahaleleri yoluyla piyasalarda istikrar kazandırma çabaları sürdürül-

müştür. 25 Ocak Salı günü akşamüstü Hazine'de yapılan Teknik Ekonomik Kurul toplantısında ilgili Devlet Bakanı Başbakan'ın yüzde 5 oranında bir devalüasyonu gerekli gördüğünü bana iletmiştir. Aynı akşam Başbakanlıkta yapılan toplantıda aynı isteği bizzat Başbakan dile getirmiştir. Ben ise, piyasadaki likidite fazlası sorununun devam ettiği, faizlerle kurların belirsizleştiği ve marjın çok yüksek olduğu bir durumda yüzde 5'lik bir devalüasyonun anlamlı olmayacağını savundum. Eğer bir devalüasyon yapılacaksa bunun bir istikrar paketi ile birlikte açıklanmasının ve daha yüksek oranda olmasının gerektiğini belirttim. Dolayısıyla, devalüasyon konusunda 25 Ocak Salı günü benim açımdan kesin bir sonuca varılmamış oldu. Buna bağlı olarak, 26 Ocak Çarşamba günü piyasalardaki operasyonlarımız o gün bir devalüasyon yapılacağı varsayımına dayanmamakta idi. Aynı gün öğleden sonra yapılan toplantıda Başbakan'a kararımı bidirdim ve devam eden operasyonlar hakkında bilgi verdim.

11– Bunları anlatarak varmak istediğim nokta, kamuoyunun son günlerde üzerinde durduğu, 26 Ocak Çarşamba günü yapılan döviz müdahalesinin arkasında farklı bir neden aranmaması gerektiğidir. Devalüasyon kararı 26 Ocak Çarşamba günü gecesi geç saatlerde kesinleşmiştir. Üzücü olan, bu konunun Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası gibi bir kurumun yıpratılmasında malzeme olarak kullanılmasıdır. Geçen hafta sonu itibariyle Merkez Bankası elindeki tüm araçları kullanarak piyasalardaki dalgalanmayı yatıştırmış ve istikrarı yeniden sağlamıştır.

12– Daha önce değindiğim gibi, parasal dengesizliklerin temelinde yatan, reel dengenin bozulmasıdır. Sonuç olarak, ekonominin makro dengeleri yönünden kriz risklerinin arttığı ve makro politika olanaklarının kısıtlı olduğu görülmektedir. Kümülatif olarak artan iç ve dış açıklar yanında ekonomide ölçüsü gittikçe artan dolarizasyon ve endeksleme eğilimleri ile hızlı dış borçlanma endişe vericidir. Bu gelişmelerin hangi aşamada ekonomiyi bir dış ödemeler krizine ya da hiperenflasyona götüreceği kesinlikle bilinmemekle birlikte orta vadeli ciddi bir dengeleme programının geciktirilmemesi gerektiği açıktır. Unutmamak gerekir ki, dünyada kalkınmasını yüzde 60-70 enflasyon oranı ile uzun süre sürdürebilmiş ve sonunda krize girmeden yumuşak iniş yapabilmiş ülke yoktur.

13– Ciddi bir dengeleme programının uygulanabilmesi, siyasi kararlılık gerektirmektedir. Bu yönüyle, şu anda Türkiye'de teknisyenlerin ve bürokratların yapacakları çok fazla bir şey yoktur. İstikrar programları güvenilir ve inanılır olmak zorundadır. Bu ise siyasi kadrolara olan güvene ve inanca bağlıdır. Türkiye'de güven ortamının azaldığını hissediyorum. Ayrıca, Türkiye bu noktaya yıllardır devam eden ihmaller sonucu gelmiştir. Ülkede pazar ekonomisine geçiş henüz tamamlanmamış, gerekli fakat sancılı reformlar hep ertelenmiştir. Türkiye rekabetçi bir pazar ekonomisi yerine toplumun her kesiminin her şeyi Devletten beklediği bir noktaya gelmiştir. Herkes sorunların neler olduğunu kabul etmekle birlikte, kimse üzerine düşen sorumluluğu ve fedakârlığı yerine getirmeye yanaşmamaktadır.

14– Türkiye'nin sorunlarını çözmede güçlü kadrolara olduğu kadar güçlü kurumlara da ihtiyacı vardır. Önümüzdeki günlerde artacak siyasi ve ekonomik tansiyon Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nı siyasi polemik ve tartışmaların içine daha fazla çekecektir. Ekonomide en önemli kurumların başında yer alan Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası bugünlerde ekonomik istikrarı sağlamak üzere her zamankinden daha güçlü olmalıdır. Görevde kalmam Merkez Bankası'nın yıpranması olasılığını getirecektir. Türkiye'nin ise, kurumların süratle erozyona uğradığı bir dönemde Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası gibi bir kurumunun yıpranmasına tahammülü yoktur. Son haftalardaki gelişmeler, bir ölçüde siyasi otoritenin ekonominin yönetimindeki ve karar almadaki tıkanıklığından da kaynaklanmıştır. Bu durumda Sayın Başbakan ile ekonomik sorunların çözülmesi için uyum içinde çalışabileceğime, ülkeme ve Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'na faydalı olabileceğime olan inancım kaybolmuştur.

15– Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Başkanlığı önemli ve sorumluluğu ağır bir görevdir. Bu görevden ayrılma kararını almak kolay değildir. Fakat, benim vurgulamak istediğim, ayrılmanın da önemli bir görev olduğudur. Benim bu şerefli görevden ayrılmam, ülkenin ekonomik sorunlarına çözümlerin aciliyetini vurgulamak ve bütün siyasi kadroları Türkiye'yi maliyeti çok ağır olacak bir ekonomik kirize girmeden tedbir almaya davet etmektir.

136

Bu ağır koşullarda Başbakan Çiller ne yapıyordu?

Kimi girişimleri vardı elbette; ama genelde yaptığı, tek sözcükle özetlenebilirdi: Hiç!

Bu ara Emre Gönensay şunu anlattı: "Bir gün ekonomik koordinasyon toplantısındaydık. Ben, Demirel, Rüşdü... Çiller'i eleştirdik. Yüzü karardı, sarardı. Ama bir saat geçti; çıktı dışarı, geldiğinde yüzü gülüyordu. Şaşırdım. Galiba teskin edici bir şeyler alıyordu."

Aynı saptamayı daha önce Hikmet Çetin'den de dinlemiştim. Bakanlar Kurulu'nda Başbakan Demirel, Çiller'i ağır biçimde eleştiriyor, hatta istifa etmesini ima eden bir konuşma yapıyor. Sararıp bozaran Çiller, izin isteyip dışarı çıkıyor ve döndüğünde az önceki Çiller gitmiş; neşeli, keyifli. Biraz önce Başbakan'dan ağır laflar dinleyen insan sanki o değil... Başka bir insan gelmiş.

137

Demirel, kendine özgü bir politika izliyor.

"Paniği önlemek için 'teenni' ile hareket ediyor. Ama kimileri de ondan dolaylı biçimde 'müdahale' istiyor."

Ekonomik durum siyasal durumla karışıyor. Bir kargaşa havası esiyor gibi. Çiller'le önümüzdeki günlerde görüşmesi olası. Hüsamettin Cindoruk, SHP+DYP+ANAP'lı bir hükümet istiyor. Yani? Hükümetin gitmesi artık ağırlıklı biçimde gündemde.

Demirel'in Çiller'le görüşmeden önce Hürriyet'ten Sedat Ergin'e verdiği demeç, Gültekin'in istifasına bakış açısını içeriyor. Demirel diyor ki:

> "Sayın Gültekin'in istifası, tabii ki, normal bir olay değil. Ben bu çeşit meseleleri üzüntüyle karşılarım. Ama nihayet 'Ben artık çalışamayacağım' diyorsa, kimsenin bir diyeceği olmaz gayet tabii. Kendisini işbaşına bugünkü hükümet getirmiştir. Ve nihayet 'Ben artık daha fazla çalışamayacağım' diyerek ayrılıyor. Ancak Merkez Bankası

Başkanı'nın ayrılması pek küçük bir olay değildir. Merkez Bankası Başkanlığı dünyanın her tarafında önemli bir yerdir. Tabii, bir Merkez Bankası Başkanı'nın birtakım ithamlarda bulunarak, ayrılıp gitmesi ne kadar sizi üzse de, pek küçümsenecek bir olay değildir. Önemli bir olaydır. Soğukkanlılıkla bakmak lazım."

Gültekin'e sitem

"Ben dün Davos'tan dönerken, istifasını bildirmek üzere bana uçakta ulaşmaya çalışmış. Telefon bağlantısı kurulamamış. Dün akşam Köşk'e geldi, yarım saat kadar konuştuk. Gazetelerde olan şeyleri bana da söyledi. Benim tabii Sayın Gültekin'le oturup bunları tartışmam mümkün değil. Ben kendisini dinledim. İki ay evvel bana birtakım sıkıntılarının olduğunu söyleseydi, bunları koordine ederdim. Kendisine, 'Bunları bana daha evvel söyleseydin, sizi rahatsız eden bu durumlara bir çare bulabilirdim, bazı tedbirler alırdım' dedim. Benim görevim koordinasyon. Ancak, bu rahatsızlığından haberim olmadı. Benim tabii hak vermek gibi bir durumum yok. Ben sadece dinlerim."

Sürtüşme Çıkar

"Siyasi otorite, Sayın Gültekin'in ithamlarını, istifasına gerekçe olarak getirdiği görüşleri nasıl değerlendirir, o kendi bilecekleri iştir. Ben, onun yorumuna girmem. Çünkü onların yorumuna girecek olursam, lüzumsuz sürtüşmeler yaratır. Çeşitli yerlerle, evvela hükümetle çeşitli şeyler yaratır. Onun yorumuna girmediğim zaman, Türkiye bir şey kaybetmez. Yani Türkiye'nin bir şey kaybedeceği kararında olursam girerim yoruma."

Meksika örneği

"Mesele şudur: Olay para, faiz, enflasyon ve kur arasındaki dengelemeleri yapmaktır. Bu dengesizlikler kamu maliyesi açıklarından geliyor. Türkiye'nin şunu yapması gerekiyor: Meksika Cumhurbaşkanı Salinas, gelip Davos'ta söyledi. 'Merkez Bankası'ndan hiç kimse hiçbir şekilde para alamaz' diye kanun çıkarmış. Kapatmış Merkez Bankası'nı. Ondan sonra özelleştirmeden eline geçen kaynağı da, borçların tasfiyesinde kullanmış. Böylece faiz yüklerini in-

dirmiş aşağıya. Türkiye'de aslında böyle bir şey yapılması lazım. Biz de ona gayret ediyoruz. Bakın, eğer iki yıl içinde 10 milyar dolarlık bir özelleştirme yapılabilse, Türkiye ödemeler dengesindeki açık meselesini halleder."

Çiller'e tavsiye

"Sayın Başbakan'la bugün (dün) ekonomik durumu konuştuk bir saate yakın. Ama önümüzdeki günlerde herkesin kafasında biraz daha rahat olduğu zamanda, şu partiler namzetlerini gösterdikten sonra, bir uzunca konuşacağız. Bugün konuşmamız daha çok ekonomi ağırlıklıydı. Öteden beri benim kendisine yaptığım telkin, para, faiz, kur ve enflasyon arasındaki dengeleri kurabilmedir. Ayrıca, Gültekin'in istifasına da soğukkanlılıkla bakılması gereğini söyledim. Bir de, yeni tayin için çok zaman geçirilmemesi gerektiğini de söyledim."

Tehlike iki sene sonra

"Bence paniğe hiç gerek yok. Dolar bin lira iner, bin lira çıkar. O Türkiye'nin iç meselesidir. Aslında dışardaki adamı ilgilendiren Türkiye'ye verdiği borcu geri alabilmesidir. Türkiye borçlarını ödüyor. Yakında bunun ödenememesi gibi bir tehlike de yok. Ama iki sene sonra böyle bir tehlike çıkarmış orta yere. O iki sene zarfında da tedbir alınır."

Bu demeci 'başka yönden' destekleyen bir haber, Çiller'in –belki– uykularını kaçıracak nitelikte.

Haber şöyle: "Cumhurbaşkanı Demirel, TBMM Başkanı Hüsamettin Cindoruk'un DYP'nin yerel seçimlerde ikinci parti olması halinde kurulacak bir seçim hükümetinde görev alabileceği yönündeki sözlerine üstü örtülü bir destek verdi:

Demirel, Cindoruk'un sözleri ile ilgili olarak 'Being free... (Hür olmak) Serbestiyetin ortaya çıkardığı neticelere tahammül edeceksiniz' dedi.

Bu tartışmalar her gün yapılabilecek. Bunlardan rahatsız olmayın, kimse olmasın."

Demirel'in yerel seçimlerden sonraki döneme, Çiller'in gidici günleri gözüyle baktığı, giderek yaygınlaşıyor.

138

Hem hükümete karşı, hem değil

Fakat, 'her büyük olayın perde gerisinde yaşanan' bir öykü var.

Gültekin'in istifa ettiği gündü; Emre Gönensay Merkez Bankası'na gitti, 'müstafi guvarnör' ile konuşup döndü.

Ömer Tarkan, Hoca'yı zorladı. Demirel'le görüşmesini istiyordu. Emre Hoca, Cumhurbaşkanı'nı aradı, Gültekin'le konuştuğunu söyledi ve hemen çağrıldı tabii.

Gitti, geldi, anlattı:

Cumhurbaşkanı'nın Emre'ye ilk sözü;

"İstifayı durdurabilir miyiz?" olmuş!

Ancak Emre Hoca istifa mektubundaki 'vazgeçilmez ilkeleri' okumuş Demirel'e. Demirel; Emre'yi dinledikten sonra;

"İş bitmiş. İstifayı geri almaz bu şartlarda. Ama" demiş:

"Hükümet için kötü oldu."

Emre Gönensay, Demirel'in hükümeti bu denli kanatları altına almasına hem anlam veremiyor, hem de fena halde tutuluyor.

Emre'ye bir Merkez Bankası Başkanı aramasını söylemiş.

Bu sıradaki görüşmemizde Demirel'e; "Güven verecek, gerekirse hükümete karşı çıkacak bir başkan bulma zorunluluğundan" söz ettim.

Demirel aynen şöyle dedi:

"Böyle adamlar var ama, kabul etmezler!"

İyi mi?

139

Ve... "Çiller bitmiştir!"

Bir yığın not. Günü gününe. Öncelikli-önemli olan notları yazarken insan, aynı önemde olan kimi başka notları atlıyor.

Zürih'e, oradan da Davos'a geçer ve dönerken...

Nazmiye Hanım yok, Ali Şener de gelmedi. Uçak tenha!

Giderken şundan bundan konuşuldu. Emre Gönensay bir gece önce evinde Bush dönemi dışişleri bakan yardımcılarından birine yemek verdi. İlginç şeyler söylemiş adam. Bana anlattıklarını Demirel'e yineledi.

ABD'nin Kuzey Irak'ta bir Kürt devleti kurmak ya da kurulmasına yardımcı olmak gibi bir projesi olmadığını söylemişti eski bakan yardımcısı.

Demirel'in kafası genelde Davos'a takılı. Kendi deyimiyle, başka hiçbir şey düşünemediği için "Artık vites değiştirmiş. Sadece Davos'u düşünüyor, konuşuyor."

Zürih'e indik. Hoca'yı arabasına çağırdı. Gönensay yanımıza döndüğü zaman otelde; "Demirel, bana 'Çiller bitmiştir, tükenmiştir' dedi" diye bilgi verdi.

Birkaç gün önce aynı görüşü dinlediğim için ses çıkarmadım. Dolder otelinde kalıyoruz. Ama ben, Hasan Cemal ve Fikret Bilâ ile Bahnhof Strasse'ye indim. Orada, Zürih'te 'zorunlu ikametim sırasında' Esin'le uğradığımız, bir kahve-birahane karışığı meskene gittik. Bira içtik, sosis yedik.

Bilmiyorum neden: Zürih, bana 1971'lerdeki o çekici, görkemli havayı hissettirmedi bu kez. Fazla bir değişiklik yoktu; ne dükkânlarda, ne de binalarda. Ama o yıllar öncesinin beni sarıp sarmalayan havasını da bulamadım.

Gazeteci arkadaşlara Türkiye'de yaşanan son çarpıcı günlere ilişkin, bilebildiğim kadarıyla, bilgi verdim.

Tabii aramızdaki konuşmalarda en büyük yeri; Merkez Bankası'nın piyasaya sürdüğü onca doları erken koku alıp piyasadan çeken kişilerle bankaların kimler olduğu konusu aldı.

Kişiler arasından sık sık Mehmet Üstünkaya ile Mustafa Özkan'ın adı geçiyordu. Bankacılardan da Özyeğin gibi.

Gece, ünlü iş adamı Şarık Tara'nın Cumhurbaşkanı onuruna düzenlediği akşam yemeğine gittik. Cumhurbaşkanı neşeli. Fıkralar anlatıyor. Şarık Tara Üsküplü. Yahya Kemal'in memleketlisi. Şairden çok derin kültürlü birisi diye söz ederken, çok da tembel olduğunu söylüyor. Şiirlerini bir kitapta toplamamış! Tembelliğe kanıt.

Davos'a otomobillerle gidiyoruz. Sabah kahvaltıya çağırdı. Yine 'Beyin Fırtınası' toplantıları ele alındı.

Öğle üzeri hareket edeceğiz; "Birkaç sandviç yiyip hareket ederiz" diyor.

Saat 12.00. Dolder'deki odasının hemen yanındaki küçük salona gittik. Küçük sandviçler hazır. Bir öğle yemeğinden de zengin bence.

Demirel, "Bu sabah Genelkurmay Başkanı aradı" dedi:

"Zeli kampına uçaklarla harekât yapılmış. Bilgi verdi. Uçakların bombalı saldırıları çok başarılı geçmiş, hedefler vurulmuş."

Herkes susmuş, dinliyor. Ben;

"Şimdi 'Türkler masum insanları bombaladı' diye kıyamet koparacaklar ve Davos'ta bu konuyu istismar edecekler. İnsan hakları meselesi..." dedim.

Cumhurbaşkanı da aynı duyarlılık içinde olmalı ki; "Çok özen göstermişler" dedi. Masum insanların barındığı yerleri vurmamaya!

Peki ama, uçaklar çoluk çocuğu nasıl ayırdedebilirdi?

Bombalamayı –bana göre– bir-iki gün erteleyebilirdik. Davos sonrası yapabilirdik bu operasyonu.

Davos'a geldik ve Demirel 'Beyin Fırtınası' toplantılarına girdi, akşamüzeri basına bir şey söylemedi. Hasan Cemal'le 'Çiller'in Demirel'i aramamasını eleştirdik.' Ama, akla gelen bir olasılık da hayli ilginçti: Zeli bombardımanı devalüasyon şokunu ikinci plana atabilirdi.

Nitekim ertesi günü –cumartesi– basın manşetleri Zeli idi ve devalüasyon ikinci plana kaymıştı!

Cumartesi. Ömer bir ara Demirel'in Belveder'deki odasına çıktı, geldi. "Seni bekliyor" dedi.

Cumhurbaşkanı'nın son derece basit ve hatta küçük odasına koşa koşa gelen Mithat Bayrak bir metin gösterdi. Gitti ve Demirel bana 'havayı' sordu:

"Basın, Çiller'in sizi arayıp Zile bombardımanını konuşmamasını yadırgadı" dedim.

Süleyman Demirel cebinden küçük Anayasa kitabını çıkardı. "Güvenlik meselelerinde bensiz hiçbir şey yapılamaz" dedi. Anayasa'nın ilgili maddesini okuyordu.

Başkomutan. Sıkıyönetim ve olağanüstü hal ilanlarında hükümete başkanlık yapma zorunluğu. Bunları anlattı bana ve;

"Geçen çarşamba, 26 Ocak 1994'te toplanan MGK'da hazırlıklar gözden geçirildi. Harekât o gün biz MGK'da iken yapılacaktı. Harekât başlar başlamaz Çiller, Genelkurmay'a gidecek ve kamuoyuna açıklamalar yapacaktı.

Ama bir süre geçti geçmedi, Doğan Güreş önüme bir kâğıt koydu. Zeli kampı harekâtı ertelenmişti. Zira kampın üstü bulutluydu.

İşte, böyle: cuma sabahı yapılan harekâttân benim nasıl haberim olmaz?

Baştan sona bilgim çerçevesinde" dedi.

Evet, devleti tanımaya başlıyordum artık. Böylesi önemli olaylarda bile 'yükseklerde' çelişkili davranışlar dikkati çekiyordu.

Ne var ki, basın aksine inanıyordu.

Cumhurbaşkanı yurt dışındayken; Çiller, Zeli kampını bombalatmıştı!

Öyleyse? "Yapacağım ilk basın toplantısında sorulursa, size söylediklerimi anlatırım" dedi.

Davos'taki gelişmelerden sonra; Fikret Bilâ sordu soruyu. Demirel bana odasında söylediklerini yineledi ve tabii "Çocuklarla kadınlara bombardıman sırasında bir şey olmadığını" da sözleri arasına sıkıştırdı.

Fazla işi olmayanlar için Seehof oteli hayli eğlenceliydi.

Ama o pazar gününü unutamadım. Emre Gönensay, Ömer, Aydın Giz 'dağa çıktık'. Bir dağ başını insan nasıl güzelleştiriyor, o vahşi manzarayı, oturulabilir, çekici hale getirmeyi nasıl beceriyor!..

Güneşli bir gündü. Dağda yemek yedik. Nefis saatlerdi.

Otele döndük ve Demirel'in odasında 'Köşk takımı' toplandı.

Cumhurbaşkanı o gün yaptıklarını anlatıyor. Perez'le görüşmüş, Arafat'la buluşmuş. Weisman'ın da geleceğini söylüyor. Tam bu sırada Volkan Bozkır hızla girdi odaya ve heyecanla;

"Mısır Cumhurbaşkanı Mübarek salı günü bir çalışma ziyareti yapmak istiyor" dedi.

Demirel, hemen "Gelsin, gelsin" dedi.

Kulis, Davos'ta da kulis. Ömer ve ben, soran gazetecilere Mübarek'in Ankara'ya ani ziyaretini "Ortadoğu barışında Demirel'in devreye girdiği" biçiminde yorumlayıp anlattık.

Ama Davos dönüşü hayli eğlenceli, bir o kadar da can sıkıcı geçti.

Daha önce yazdığım gibi, Enis Berberoğlu'nun yazısına fena takmıştı Demirel. Bu yazılardaki öğeleri bizlerin söylediğinden kuşku duymadığı için faksla gelen metni Emre'ye "Oku, oku" diye adeta bağırarak uzatmıştı.

Emre de okumuş, "Bunda bir şey yok" diye yanıt vermişti. Ama Demirel'in siniri öyle bir-iki dakikada gelip geçen cinsten değildi:

"Davos'ta birçok önemli mesele var" diyordu:

"Konuşma var. Mesajlar alınıp veriliyor. Biz de verdik. Basın bunları yazmıyor, herkesi birbirine düşürmeye çalışıyor."

Evet, doğru olan şuydu: Basın, Demirel'in Davos gezisine büyük önem vermemişti. Özel gönderdiği yazarları, muhabirleri bir şeyler üretiyor diye sütunlarına alıyor, ama birinci sayfadan –Demirel'in beklediği– manşetlerde görüşmeleri, Cumhurbaşkanı'nın konuşmasını yayımlamıyordu.

Demirel, TRT'den yine yakınıyordu. Davos haberleri TRT'de bile 3. veya 4. sırada yayımlanmıştı. Görüntüler kısa ve sonraki sıralardaydı. Ben, "Genel Müdür'ün haber merkezine 'Cumhurbaşkanı'nın haberlerini büyütmeyin' diye talimat verdiğini" söyledim. Cumhurbaşkanı sustu.

Sonra başka konulara girdik uçakta. Eski seçimlerden söz açıldı. Nostaljik!

Örneğin eski seçimlerde büyük Amerikan arabalarına kurulur, görkemli konvoylar halinde o şehir senin, bu şehir benim, gezerdik. Sonra... "Yeni araçlarla, üstelik otobüslerle gazetecileri 'toplu taşıma' icat olundu, mertlik bozuldu" dedim.

Güldü benzetmeye Demirel.

Büroda Gültekin'in istifası geldi ve saat 18.00'de Demirel, istifa eden Gültekin'le görüştü.

Gece Cumhurbaşkanı'nı aradım:

"Çok ağır konuşuyor" dedi Gültekin için. Sanırım, bir ara Çiller'le de görüşmüş.

Demirel, Merkez Bankası Başkanı'nın "Bu hükümetle bir yere varılmaz" dediğini söylüyordu. Bir de bağlantı kuruyor:

"Size bu hükümet bitmiştir, demiştim. Gültekin de aynı şeyi söylüyor, o da böyle düşünüyor. İki aydır devre dışıymış Merkez Bankası. Güven kalmadı. Bozulacağı kadar bozulmuş. Bunu söylüyor, çok ağır konuşuyor."

Gültekin'in kamuoyuna da konuşacağını söyledim:

Demirel, "Konuşur" dedi: "Bütün bunları, ki neler söylüyor neler, hepsini açıklar bir gün."

140

"Niçin Çiller'e 'Git' demiyorlar?"

Burası Türkiye. Her şey gelir geçer ve çoğu zaman unutulur.

Gültekin olayı üzerinde gazetelerdeki çabalar sürerken, Köşk, Mısır Cumhurbaşkanı Mübarek'le uğraştı.

Saat 12.15'te çağırdığında (2 Şubat 1994) Esnaf Kuruluşları ile yemeğe gitmek üzereydi.

Gültekin olayına değindim: "Bir kısım sizin 'teenni' ile hareket etmenizi, bir kısım ise 'müdahale' etmenizi istiyor" dedim.

"O zaman olay üstümüze kalır" dedi Demirel. Benden önce Emre Hoca ile de görüşmüş:

"İşte Emre. Müdahale etmemizi isteyenlerden" dedi. Çekiniyor bence. Hele o ünlü 'ekonomik nottan' sonra. Çiller'e yardımcı olmayı istiyor. Dün Çiller'le yarım saat konuşmuş. Yeni bir 'başkan' arıyorlar. Fakat kimi sezgilerimizi boşa çıkaracak bir cümle söyledi, hem de birdenbire:

"Bize 'Müdahale et' diyeceklerine, Tansu Çiller'e niçin 'Çekil git' demiyorlar?"

Gitmesini istemek? Peki ama, o da bellibaşlı bir problem değil mi? Geçende kendisi de öyle diyordu.

Cindoruk "pek ateşli" diye, "hükümet işine 'şimdi' soyundu" diye hafif alaya alıyor.

Kimi yazarlarla konuştuğunu söylerken, sütten ağzı yananın yoğurdu üfleyerek yemesi örneğinden çıkarak dikkatli davrandığımı

ima ettim ve Enis'in yazısındaki ifadelere takılmasına üzüldüğümden söz ettim.

Hiç renk vermediği gibi, geri de çevirmedi söylediklerimi:

"Canım mesele o değil. Davos'ta onca iş varken bunlarla uğraşılmasındaki garabeti söyledim ben" dedi.

141

Prof. Emre Gönensay, Cumhurbaşkanı'na sözlü ya da yazılı ekonomik raporlar veriyordu. Bunlardan biri (bendeki tarihi 2 Şubat 1994) aşağıda:

Raporun başlığı; "Son gelişmeler ve Türk ekonomisinin bir krize girmemesi için gerekli önlemler":

"1– Türk ekonomisinin uzun süredir temel sorunu olan kamu açıkları ve borçlanma gereği 1994 yılında kontrolden çıkma eğilimi göstermeye başlamıştır. Buna bağlı olarak enflasyonun da hızlanması beklenmelidir.

Ayrıca, bu ortamın yarattığı yüksek faiz oranları şimdiye kadar Türkiye'ye kısa vadeli sermaye girişini özendirmiş ve Türk lirasının değerini yüksek tutarak dış ticaret ve cari işlemler dengelerinin ciddi biçimde bozulmasına yol açmıştır.

Dış dengede ortaya çıkan bu ciddi bozulma ise son aylarda Türkiye'nin kredibilitesini sarsarak hem dış kaynak akımını durdurmuş hem de dış borçlanma imkânlarını önemli ölçüde sınırlamıştır.

2– Böyle bir kritik durumun, bir gün para ve döviz piyasalarında ciddi bir çalkantıya yol açması doğal bir bekleyiş idi.

Ancak, son günlerde söz konusu piyasalarda yaşanan krizde ekonomi yönetimindeki boşluğun ve koordinasyon eksikliğinin önemli bir etken olduğu ve krizi hızlandırdığı anlaşılmaktadır.

Ortaya çıkan büyük dış açıklar muvacehesinde, Türk lirasının değer kaybının hızlandırılması gereği aşikârken, tam tersine serbest döviz piyasasının bu yönde doğal hareketi engellenmiş ve Merkez Bankası kasım-aralık-ocak aylarında 3.5 milyar dolar satarak piyasaya müdahale etmiştir. Eğer bu yapılmasa idi lira bugün deva-

lüasyon ile ayarlanan değerini tedricen ve piyasa şartları içinde bulmuş olacaktı.

Devalüasyon yapılmış olması 14 yıldır Türkiye'nin gündeminden çıkmış bir olayı tekrar gündeme getirmiş ve yeni devalüasyon beklentileri yaratarak liraya olan güveni büsbütün sarsmıştır.

Öte yandan, Hazine'nin yanlış bir borçlanma politikası izlemesi ve piyasa şartlarının aksine hareket ederek faizleri düşürmeye çalışması dengesizliği büsbütün artırmıştır.

Piyasada oluşan aşırı likiditeye rağmen, Merkez Bankası'nın doğal ve bağımsız işlevi olan açık piyasa işlemlerini yapmasının engellenmesi ise –evvela Hazine tarafından gerekli bonoların Merkez Bankası'na verilmemesi yoluyla, daha sonra ise açık piyasa işlemlerinin Başbakanlığın iznine tâbi tutulması ile– para ve döviz piyasalarının kontrolden çıkmasına yol açmıştır.

3– Temel dengesizliklerin zaten kritik bir durumda olduğu bir ortamda yaşanan bu olaylar şimdi ciddi bir güven bunalımı yaratmış ve olaylara hâkim olunmasını çok zorlaştırmıştır.

4– Şu anda her şeyden önemli olan, güvenin yeniden tesis edilebilmesidir. Bu yapılamadığı takdirde, kısa vadede zaten sınırlı olan teknik ekonomik tedbirlerle bir netice alınması mümkün değildir.

Temel soruna inen ve ancak uzun vadede sonuç verecek istikrar tedbirlerinin ise 27 Mart seçimleri muvacehesinde ne kadar inandırıcı olabileceği tartışmalıdır.

5– Kısa vadede acil güven verici tedbirler olarak şunlar düşünülebilir:

– Merkez Bankası'na saygın, bankanın bağımsızlığını koruyabilecek ve para piyasalarına müdahalelerin tekniğine ve tecrübesine sahip birinin atanması;

– Ekonomi bürokrasisindeki vekâleten atamaların derhal iptal edilerek kritik makamlara ehil kişilerin hukuka uygun olarak asaleten atanması ve böylece bürokrasinin uzmanlık fonksiyonunu belirli bir güvence ve bağımsızlık içinde yapmasının sağlanması;

– Kritik makamlardaki bürokratların yetki ve sorumluluk alanlarının devletin usul, kanun ve geleneklerine göre açıkça belirlenmesi ve buna uyulması;

– Ekonomi alanında tecrübe ve uzmanlığı olan bir Devlet Ba-

kanının –gerekirse Parlamento dışından– ekonominin koordinasyonu ile görevlendirilmesi.

6– Kısa vadede teknik ekonomik tedbirler olarak ise aşağıdaki hususlar gerçekleştirilmelidir:

– 1994 bütçesi programın dışına çıkıp % 17-18 civarında bir KBG (Kamu Borçlanma Gereği) ile sonuçlanma eğilimini taşımaktadır. Bu açığın programlanan % 14 seviyesinde kalması için her türlü gayret gösterilmelidir.

– Bu hedefe varılabilmesi için kamu harcamaları, borçlanma miktarları ve Merkez Bankası parası artışları 3'er aylık dilimler halinde programlanmalı ve disiplin altına alınmalıdır. Bu dengeleme programının büyük ölçüde harcamalarda tasarrufa yönelik olmaktan başka yapabileceği bir şey yoktur. Burada KİT'lere ve tarım destek kurumlarına yapılması öngörülen transferler yeniden gözden geçirilmeli ve kamu reel ücretlerinde bir düşüş bile göze alınmalıdır. Çünkü başka bir manevra alanı kalmamıştır.

– Hükümetin makro politikasında hareket noktası 1994 yılında Merkez Bankası parası artışının % 60 civarında sınırlandırılması olmalıdır. Bu hedefe göre bir para programı yapılmalı ve hazinenin piyasadan borçlanma ihtiyacı bir yandan bütçe uygulaması bir yandan ise para programının limitleri çerçevesinde bakiye olarak ortaya çıkmalıdır. Buna göre serbest piyasada oluşacak faiz oranlarına ve döviz kurlarına müdahale edilmemelidir. Para ve borçlanma programları yukarıda zikredildiği şekilde 3'er aylık dilimler halinde uygulanmalıdır.

– Para arzı artışının temel "kontrol" hedefi olarak alınması ve döviz ile faizin bunun sonucu olarak serbest piyasalarda bir dengeyi bulması fevkalade önemli ve kritik bir husustur.

Çünkü Türkiye gibi dışa açık ve hem cari döviz işlemleri hem de sermaye hareketleri serbest (konvertibl) olan bir ülkede ne döviz ne de faizi doğrudan kontrol etmek imkânı vardır. Hükümetin kontrol edebileceği iki şey vardır: Bütçe açıkları ve para arzı artışı. Bunlar belirli bir enflasyon hedefine göre tespit edildikten sonra, döviz ve faizin bu hedeflerin sonucu olarak piyasada oluşması ve kendi aralarında tutarlı olan nisbi bir dengeyi bulmaları tek çıkar yoldur.

7– Güvenin sağlanmasına yardımcı olmak bakımından orta

veya uzun vadeli bir programın açıklanması da belki faydalı olabilir. Ancak şüphesiz böyle bir programın esas inandırıcı etkisi önünde daha 3-4 yıllık bir iktidar süresi olduğu varsayılan bir Hükümet tarafından açıklandığı zaman gerçekleşir.

Orta vadeli bir program 1996 yılında toplam (KBG) % 6.5'e ve enflasyon oranını % 20'ye düşürmeyi hedeflemeli ve buna göre harcama, gelir ve bütçe programlarını yıllar bazında yaparak açıklamalıdır.

8– Güven verecek bir diğer husus önemli ve büyük bazı tesislerin süratle özelleştirilmesi, ve özelleştirme ile ilgi ileriye matuf bir program yapılarak bunun kamuoyuna açıklanmasıdır.

9– Gerek 1994 yılının 3'er aylık gerek ise daha ileri yılların kamu harcama ve bütçe programları yapılırken devletin çeşitli kesimlere birikmiş borçlarının bir ödeme takvimi ve programı da yapılmalı ve açıklanmalıdır. Güvenin tesis edilmesi bakımından bu da önem arzetmektedir.

10– Eğer yukarıda sıralanan önlemler alınırsa, kriz belki kontrol altına alınabilir veya alınamaz.

Alınamadığı takdirde, mahiyeti itibariyle kronik bir düzeyde tutulabilecek bir kriz olmadığı için kendi kendini besleyerek büyüyecek ve genel bir mali krize dönüşecektir.

Böyle bir senaryoda hem döviz, hem de Türk lirası cephesinde meydana gelecek gelişmeler bankalardan başlayarak ve şirketlere yayılarak bir dizi iflas olayının yaşanmasına sebep olacaktır.

Döviz fiyatlarının süratle artması açık pozisyon olarak döviz ile borçlanmış banka ve diğer kurumların borçlarını ödeyemez bir duruma gelmelerine ve dolayısıyla iflaslarına yol açacaktır. Bankalar kesiminde 5 milyar dolar, şirketler kesiminde ise 7 milyar dolar açık pozisyon bulunduğu söylenmektedir. Böyle bir süreç birkaç önemli banka ile bazı basın-yayın organını ve televizyon şirketini batırabilir.

Öte yandan, Türk lirasına güvenin tamamen yok olması sonucunda kredi piyasası tamamen kuruyacak ve kredi bulmak imkânsızlaşacak veya ancak astronomik faiz oranları ile mümkün olacaktır. Böyle bir ortamda Hazine de piyasadan borçlanamayacaktır. Kredi piyasasının ortadan kalkması yaygın bir şekilde iflaslara yol açacaktır.

Bu süreç başladıktan sonra iki ihtimal mevcuttur:

1) Aşırı büyümüş, mali bünyesi zayıf bazı banka ve şirketlerin batmasından sonra kriz durulur ve yeni bir denge tesis edilir.

2) Kriz zincirleme iflaslar şeklinde bütün ekonomiye yayılmaya başlar ve özellikle banka sisteminin bütünüyle çökmesi tehlikesi belirir.

Birinci ihtimalde bazı kurumların iflasının ve ortaya çıkan yeni dengenin daha sağlıklı bir ekonomiye yol açtığı düşünülebilir.

İkinci ihtimalde ise muhakkak müdahale gereklidir. Olayların bu yönde geliştiği anlaşılırsa derhal aşağıdaki tedbirler alınmalıdır:

– Basit ve net bir hukuki yapı altında bir müessese veya kamu bankasının, şirketleri hangi kriterler ve nasıl kurtaracağı şeklinde bir düzenleme yapılmalıdır.

– Merkez Bankası'nın Hazine'ye avans limitleri (bütçenin % 15'i) derhal kanunla veya 'de facto' olarak kaldırılmalı ve bankanın para basarak Hazine'yi limitsiz desteklemesi sağlanmalıdır.

– Devletin tüm birikmiş borçları derhal ödenmelidir.

– Bankalardaki mevduatın tümü Merkez Bankası tarafından garanti edilmeli ve bunların ödenmesi durumunda bankalar limitsiz desteklenmelidir.

Genel mali krizin bir boyutu da bankalardaki döviz tevdiat hesaplarında yaşanacak ve kişiler bu hesapları nakit dövize döndürmek isteyeceklerdir. Merkez Bankası'nın döviz basma imkânı olmadığına göre bu talebi tatmin etmek mümkün değildir. Uygun olan, bir kanun ile bu hesapların dövize endekslenmiş bir şekilde TL cinsinden ödeneceği tatbikatının getirilmesidir.

Bu noktada dikkat edilecek en önemli husus döviz alım-satım ve sermaye hareketlerindeki serbestliğin (konvertibilite) muhakkak korunması, fakat döviz fiyatlarına kesinlikle müdahale edilmeden serbestçe oluşmasının sağlanmasıdır.

11– Eğer yukarıdaki senaryo yaşanırsa, enflasyon bir patlama gösterecek ve ilk aşamada % 150 oranına doğru tırmanacaktır. Bundan sonrasını kestirmek güçtür. Bu yüksek düzeyde stabilize olabilir veya tırmanarak hiperenflasyona dönüşebilir. Hiperenflasyonda tamamen değişik şok nitelikli tedbirler gerekecektir.

Her halükârda, yukarda kriz esnasında kullanılmak üzere sıra-

lanmış tedbirler sadece tam bir çöküşü önleyip enflasyonu hızlandırmak pahasına zaman kazanmaya matuf tedbirlerdir. Bir zaman sonra tekrar sil baştan ve çok daha yüksek bir enflasyon oranından istikrar tedbirlerine başvurmak gerekecektir."

142

Demirel'deki değişim

Ekonomik deprem sürüyor (notlarıma göre):

Piyasada hiperenflasyon korkusu – 15 Şubatta dövize hücum kaygısı – Bakanlar Kurulu döviz satın alan bankaları açıkladı – 8 iflas – Memur maaşlarıyla iç borç geri ödemeleri için 100 trilyona gereksinim var – Emisyon yapamıyor.

(5 Şubat 1994) Demirel, kendi söylemine göre 'ekonomi politikaları üzerinde uyarılarını sürdürüyor':

"Dikkat edilmesi gereken şey, enflasyon denilen belayı milletin başına sarmamaktır" diyor.

Cumhurbaşkanı'nda bir 'yenilik' sezinliyorum.

Geçmişte Başbakanlık yapan, 6 kez giden 7 kez gelen kendisi değilmiş gibi bir üslup tutturuyor. Örneğin enflasyonla başlayan irdelemeleri... Enflasyon belasını ilk kez milletin başına kimin sardığını bilmezlikten geliyor.

Ya da enflasyon denilen beladan kurtulmamızı sağlamayan yönetimlerin başında kimin bulunduğunu...

Öyle ki, "Eğer bu belayı (halk) bulmuşsa, bir an önce kurtulmanın çarelerini aramak gerekir" diye konuşuyor. Bu beladan halkı kurtarma görevi Başbakanlığı, iktidarları sırasında kendisine ait değilmiş gibi...

Demirel, Cumhurbaşkanlığı yıllarında bu üslubu daha fazla benimseyecek. Çeşitli olaylarda tanık olacağız bu üsluba.

Enflasyona nedeni açıklıyor: "Olmasına tek sebep, gelirle gider arasındaki farktır. Bu olay düzgün hale gelmedikçe, başka ağrılar, sancılar kaçınılmazdır."

Demirel, Çankaya'da artık bir öğretmen havasında. Geçmiş

yok. Önündeki manzaraya göre deneyimleriyle halkı aydınlatmaya çalışan, geçmişteki yaşamını artık unutmuş bir siyaset adamı portresi çiziyor ve bu portreyi daha da pekiştirecek konuşmalara hazırlanıyor.

Sanki Mayıs 1993'e kadar siyaset yapmamış bir bilge. Mayıs 1993'ten sonra devlet ve millet üzerinde konuşan bir Cumhurbaşkanı.

143

Bir süredir Emre Gönensay, Ömer Tarkan ve ben, söyleşilerimizde Demirel'in davranışlarını irdeliyoruz.

Emre ile Ömer'e göre Demirel 'DYP'nin ayakta kalmasını istiyor.'

Bana göre, bu istek doğal. Zira Demirel'in, 'dayanacağı siyasal bir yapıya gereksinimi var.'

Fakat, Demirel hâlâ 'eski alışkanlıklarından' kurtulamıyor.

DYP dışındaki partilerle –tarafsız bir Cumhurbaşkanına yaraşır biçimde– ilişki kuramıyor. Bana göre, Demirel DYP'yi defterden silmeli, bütün partilerle yakınlaşarak 'partisiz bir görev dönemi' yaşamalı.

(Demirel; DYP'yi defterden silemedi ama, bir süre sonra Çiller'li DYP Demirel'i defterden silmeyi başardı!)

Emre ile Ömer'e göre; Demirel, "Çiller'i koruyor, himaye ediyor." Yerine koyacağı birini bulsa bu davranışını sürdürebilir mi acaba? Sanmıyorum. Ama, Demirel, dışardaki bütün tersine izlenimlere karşın Çiller'le yalnız kaldığında sevecen, yardım eden bir 'baba' havasında davranıyor. Dışarda veya ikili konuşmalarda Çiller'e gerçek duygularını saklamıyor.

Örneğin; ekonomik sıkıntıları yaşadığımız günlerde Demirel, Çiller'i 'uyardı' ve bu uyarı 'dışarıya taştı, taşırıldı'. Ama Çiller'i kolluyor artık.

Demirel, ekonomik sıkıntıyı aşabilmek için kendine özgü ve daha da önemlisi başka kaynaklardan –örneğin Emre Gönensay'dan– öğrendiklerini Çiller'e aktararak koruma, kollama görevini yapıyor.

İşte bu olaya Emre Hoca deli oluyor. Zira verdiği raporların Çiller'e aktarıldığına tanık oluyor.

Fakat Ömer'le Emre (3 Şubat 1994) Demirel'in, 'içerde başka, dışarda başka' konuşup göründüğünü öne sürüyor.

144

Şubatın ilk günleri; Hüsamettin Cindoruk'un ortaya attığı 'ülkede istikrarı sağlayacak Milli Koalisyon' önerisini, Anavatan lideri Yılmaz, olumlu karşılıyor.

"Bu tartışmanın bizzat iktidar partilerine mensup kişiler tarafından ve bu arada Meclis Başkanı tarafından başlatılması, seçim sonuçları konusunda iktidar partilerinin en ufak bir ümitleri olmadığının ispatıdır" diyor.

Mart yerel seçimleri artık iç politikanın birincil derecede önem verdiği tek konudur.

Ünlü kimi yazarlar mart seçimine bir ad takıyorlar: "Bahar çıkmazı."

Sadece Çankaya Köşkü'nde değil, medyada da 'Çiller'den kurtulma'nın zorunlu olduğu savlanıyor. Örneğin, Hadi Uluengin; "Türkiye'nin esenliği için Cumhuriyet Hükümetlerinin en basiretsizlerinden birini oluşturan Tansu Çiller iktidarının artık sona ermesi gerekmektedir," diye yazıyor ve ekliyor:

"Bugün önemli olan tek noktayı Tansu Çiller'den kurtulmak oluşturmaktadır. Hoş ve boş Çiller'i, yalnızca, boş ve şık bir gelecek beklemektedir."

Bu türden istekler, arzular daha yıllarca yazılacak...

İnançsız siyasetçiler sayesinde her seferinde 'hoş ve boş Çiller' ayakta kalmayı becerecektir.

145

Bir cumartesi. Sabah. Bürodayım. Köşk'te çalışanlar yok. Danışmanlar, başdanışmanlar. Emekli paşalar. Eski genel müdürler, eski milletvekilleri. Yok.

Cumhurbaşkanı Demirel, özel çalışma odasında. Dün Emel Yatmaz'a söylediği için biliyorum; şubat ayı 'etkinlikleri'. Bir yığın iç ve dış gezi.

Bir gün önce, cuma günü, aralıklarla Demirel'le konuştuk. Bugün gazetelere bakıyorum. Örneğin Güneri Civaoğlu'nun yazısı. "DYP, Ocak'ın ortalarından" diyor yazıda, "bu yana üstüste hatalarla müthiş yaralar aldı. Büyük kan kaybı var. Kanama sürüyor...

...Türkiye genelinde araştırmalar 'insaf, bu kadarı da olmaz' dedirtecek kadar 'şok' düşmeleri işaretliyor...

...184 milyon doların savruluşu... (kimi olayları anımsatıyor)

...Bütün bunlardan biri dahi seçimlere giden her hükümetin takılıp düşeceği çukur iken ardarda üç-dört çukuru hükümetin adeta kendisi kazmıştır.

Kendisi düşmüştür.

Kendi düşen ağlamaz."

Yazının sonlarına doğru her yıl, her ay yüzlerce kez yinelenmesine karşın bir türlü gerçekleşmeyen bir sonucu yazıyor:

"Tansu Çiller yüzde 28 oyla iktidar olmuş bir DYP'yi devralmıştı... Yüzde 20'ye düşmüş bir partinin Genel Başkanı ve Başbakanı olarak kalamaz. Çıtayı daha yükseklerde tutmak zorundadır."

Ama Güneri'nin bir-iki gece önce ATV'deki yorumunu anımsıyorum. Çiller'i hayli övüyordu. Bugün ise (5 Şubat 1994) Çiller'i bu yazısında yerden yere vuruyor.

Dün Demirel'le ekonomi üzerinde konuşurken banka şubelerinde esen karamsar rüzgârdan söz açtım. 26 Ocak 1994'teki devalüasyondan 4 Şubat 1994'e kadar geçen zaman içerisinde 'ekonomik tedirginlik' azalacağına giderek artıyordu.

Bankalardaki dostlar 'yeni bir devalüasyon bekliyordu – hiperenflasyon kuşkusunu geri çevirmiyorlardı.'

Bu izlenimlere Demirel'in yanıtı kısa oldu:

"Hâlâ mı?" dedi. Araya Cumhurbaşkanı'nın 'mutat kabulleri' girdi.

Durumu yine anlattım. Gerçi Demirel, "Paniğe gerek yok" diyordu ama, yeterli olmamıştı bu uyarı. "Yumuşak bir üslupla –piyasayı karıştırmadan– aynı uyarıları yineleyebilirdi."

Cumhurbaşkanı, "Yapamam" dedi: "Görevim halka moral ver-

mek. Üstelik yumuşak üslup, sorunu üzerinizde bırakır." Sonra anlattı:

"Söyledim ona" diyordu. Başbakan'a:

"Daha önce. 'Ekonomiyi bir Bakana ver,' dedim. Sonra devlet çarkında ekonomiyi yürütenlerin hepsi vekâleten işbaşında. Bunu da düzeltmeli. Birkaç gündür Çiller'le konuşuyorum.

Birçok yerden notlar geldi. Okuyorum ve düşünüyorum. Buna (Çiller'e) neler söylemeliyim, neler tavsiye etmeliyim yapması için? Bir-iki gün sonra konuşacağım onunla."

Emre Gönensay haklı çıkıyordu. Emre'den ve başkalarından aldığı notlarla 'ekonomide neler yapılması veya Çiller'in yapması için Demirel kafa yoruyordu.'

Tam destek veriyordu. Dışarıya dönük siyasetle içyüzünde çok farklı yöntemler uyguluyordu Demirel. Bu farklı tutum insanı şaşırtıyordu.

Ama, ben 'devleti öğreniyordum.'

Demirel, "Ekonomik gidişte hiperenflasyon olmayacağını" söylüyordu.

Kesinlikle buna inanıyordu. Döviz rezervlerindeki düşmeyi de "Bir iner bir çıkar" diye yorumluyordu: "Bundan endişe edilecek bir durum yok!"

Ayaktaydık. Bir ara "Para mı?" dedi. Dövizi mi yoksa Türk parasını mı kastediyordu, anlayamadım. Ama, hükümetin en azından memur maaşlarını ödemek için olacak, sıkışırsa "Bankaların gırtlağına sarılıp gereksindiği parayı alacağını" söyledi.

Sonradan kavradım; ben kendisine daha önceki konuşmamızda hükümetin şubat ayındaki acil gereksinmeler için, örneğin maaş, geri ödeme gibi zorluklar karşısında 27 trilyon aradığını aktarmıştım. Hatta Şehmuz Tatlıcı ve Nafiz Ülgen gibi para babalarından 'para aradığını' da anlatmıştım.

Bu bilgileri reddetmemişti. Hatta mırıltı halinde "Olabilir" gibi bir sözcük de duyar gibi olmuştum.

Hatta 15 Şubatta maaşlarla birlikte isteyene hazine bonosu dağıtılacağını da sözlerine ekleyince, "Canım ne var bunda?" diye karşılamıştı.

* * *

Dışardaki Demirel, içerdeki Demirel

Bu ara, Demirel'de hiç görmediğim bir havayla karşılaştım. Yeşil renkte bir hırka giymiş. Demirel telefonda konuşurken, Emel Yatmaz bana "Arada sırada hırka giydiğini" söylüyor. Dr. Osman gelmiş, nezle ve grip Demirel'e ilaçlar vermiş.

Emel Hanım hırkayı almış. Bunları konuşurken telefonda birileriyle görüşen Demirel, bana bir kâğıt uzattı:

Rıfat Serdaroğlu'ndan bir faks. Hüsamettin Cindoruk'u yerden yere vuran bir demeç. Şöyle bir göz attım faksa:

"Serdaroğlu Genel Başkanlık seçiminin yapıldığı olağanüstü kongreden önce ve hatta sonra koyu bir Cindoruk taraftarı değil miydi?" dedim Demirel'e:

Kısa bir yanıt geldi: "İşte bunlar böyle!"

Oysa Demirel de (5 Şubat 1994) Hürriyet'te çıkan demecinde Cindoruk'un 'Milli Mutabakat' hükümeti önerisinden rahatsız olduğunu açığa vurmuştu:

TBMM Başkanı'nın yerel seçimlerden sonra kurulacak böyle bir hükümette görev alabileceğini söylemesine ne diyeceği sorulduğunda Demirel, soruya soruyla yanıt vermiş;

"Mevcut hükümet ne olacak?" demişti. Daha derine inen açıklamaları şöyleydi:

"Hükümet dediğiniz olay birine nikâhlı. Siz bunu alıyorsunuz başka bir nikâh masasına götürüyorsunuz, birine daha nikâhlamaya kalkıyorsunuz. Medeni Kanuna sığar mı bu? Hükümet boşta değil. Hükümet boşta, birini oraya oturtalım diye bir durum yok."

Bu sözler de Emre Gönensay'la yaptığımız 'Demirel'i irdeleyen söyleşileri' doğruluyordu.

Dışardaki Demirel, içerdeki Demirel'den farklıydı.

Köşk'teki bu farklı davranışları yakından izlerken, dışardaki değerlendirmeler insana çok tuhaf görünüyor.

Tufan Türenç yazısında; "Cindoruk... Milli Mutabakat Hükümetinin Başbakanı olmak sonra da sağın liderliğine oturmak istiyor. Demirel'le kafa kafaya verip yaptıkları hesap bu" diyordu.

Oysa?..

Çiller de Cindoruk'a ateş püskürüyordu: "Kongre zamanında

ortalıkta görünmeyenler şimdi neden ortada, anlamıyorum" diyordu:

"6 aylık hükümete kimse başarısız damgası vuramaz. Kimse oturduğu yerden ahkâm kesmesin."

Başbakan'ın bir başka yorumu daha vardı ki, hayli ilginçti: "Bizden kaçan oylar RP'ye gider" diye az buçuk tehdit kokan bir demeç.

Demirel bozuk bir yüzle "Böyle bir şey söylememeli" dedi. Bir Başbakan, partisinden oy gittiğini kabul ederse, başarısızlığını da kabullenmiş olmuyor muydu? Bu yargıyı da söyledim.

Bana, "Merkez Bankası Başkanlığından istifa eden Bülent Gültekin'in 'Bu kadın çılgın' dediğini bir kez daha söyledi."

Bir de örnek verdi Gültekin'i doğrulayan:

Tansu Çiller geçen gün Esenboğa havaalanında ayaklarını yere vurarak görevlileri haşlamıştı. Birileri anlatmıştı Demirel'e.

Oysa bana göre Çiller, aklı sıra 'o demeciyle seçmeni tehdit ediyordu.'

"DYP'ye, bana oy vermezseniz, RP gelir" demeye getiriyordu. Halk korkacak, RP'ye oy vermeyecekti! Boşuna gayret. Demirel'e bunu da söyledim. (Yerel seçimler RP'nin zaferiyle sonuçlanacaktı.)

Nitekim iki gün sonra Sabah'ta Mengi aynı kanıyı yazıyordu:

"DYP'den kopan oylar ANAP'a gitmiyor, daha çok RP'ye gidiyor."

Çiller, 'Baba'dan sonra gelen 'Ana' olarak çocuklarını uyarıyor:

'Körolası çocuk, çekil o pencereden... Düşersen geberirsin!'

Çocuğu pencereden atlamaktan vazgeçirecek tedbirin tehdit değil, kalmasını özendirecek sebepleri yaratmak olduğunu kestiremiyor.

"Marttaki seçim bizim için piyangodur."

Emre Gönensay'dan bir başka not geldi önüme. Anlattığına göre:

Demirel, müteahhitlerin alacaklarını bir türlü ödemediği için Çiller'e bozuk çalıyordu ya; Emre'ye yazacağı ekonomik durumla ilgili rapora bu konuyu da almasını istemiş.

Gönensay, "Hem 'Ekonomik bunalım var' diyoruz, hem de mü-

teahhitlere 600 milyon dolarlık ödemeyi niçin yapmadığını soruyoruz" diye söyleniyor.

Bu tezatı görüştükten bir gün sonra; Hürriyet, Çiller'in müteahhitleri yalısına çağırarak 15 trilyon tutarındaki alacaklarının ilk taksitini şubatta vereceğini söylediğini manşetten verdi.

Peki ama 'parayı nasıl bulacak?'

Maaş ödemede zorluk çeken, hatta tefecilere başvurduğu söylenen bir hükümet!

146

"'Tansu yayar' korkusu" ve...

İstanbul'da biraraya gelen İran, Suriye ve Türkiye Dışişleri Bakanları 'Irak'ın toprak bütünlüğünü teyit ederken' hayret verici bir demeç yine Suriye Dışişleri Bakanı Faruk El Şara'dan geliyordu:

"Suriye PKK'ya destek vermemektedir."

Oysa, Başbakanlığı döneminde Şam'ı ziyaret eden Süleyman Demirel, Suriyeli yetkililere Apo'nun Şam'daki ev adresini –bile– vermişti.

Bu sıralarda AFP haber ajansı "Ne olursa olsun, Tansu Çiller'in itibar kaybettiği inkâr edilemez" diye yazıyordu. Çiller'in 'otoriter metodları ve para politikalarıyla sitemlere uğradığını' bildiriyordu haber bültenlerinde.

Cumartesi (5 Şubat 1994) günü Demirel'le çeşitli konuları içeren söyleşimizde aramızda şöyle bir konuşma geçti:

CA: "Ekonomide tedirginlik hâlâ sürüyor. Birinin halkı inandırıcı konuşmayla teskin etmesi gerekiyor. Ama bunu Çiller başaramaz. Çiller'e güvensizlik pekişti."

SD: "Hele yarın (pazar) bir geçsin. Bir şeyler yapacağım."

CA: "Bu kadın güven yitirdi."

SD: "Ben yapacağım."

CA: "Güneri'nin bugünkü yazısını okudunuz mu? Düne kadar Çiller'i ve DYP'yi fazla hırpalamıyordu. Ama bugünkü yazısı hatunu yerden yere vuruyor."

SD: "Ben hiçbir zaman Güneri'ye itimat etmedim."

CA: "Bugün laikliğin (1937'de) Anayasaya giriş tarihi, ilgilenir misiniz?"

SD: (Omuzlarını silkti) "Hayır!"

CA: "Çiller, Sedat'a bir gece önce telefon ediyor. 'Yarın çok önemli bir haber olacak,' diyor ve Zeli bombalanıyor. Şimdi de 'Avrupa Topluluğu'ndan önemli bir haber çıkacak,' demiş. Adapazarı'nda."

SD: "Adam sıkılarak (Genelkurmay Başkanı'nı söylüyor) yanıma geldi. MGK'daydık. 'Sizinle özel konuşmam lazım' dedi. Yandaki salona geçtik. Tam anlatmaya başlamıştı ki, kapı açıldı. Tansu Çiller girdi, arkasından da Murat Karayalçın. Genelkurmay Başkanı sustu. O zaman Doğan Paşa'ya 'Anlatın' dedim. O da Zeli kampıyla ilgili ayrıntıyı verdi. Genelkurmay Başkanı haber sızar, Tansu Çiller yayar diye olacak, susuyor, susmayı yeğliyor."

CA: "Bir izlenim var. 'Sizi insanların aradığı' söylenince yüzü asılıyor, bozuluyor ve önüne bakıyor. Partinin oyları bu seçimlerde nereye kadar düşer bilemem. Ama güven veren biri çıkarsa partiyi tekrar eski haline getirir. Tabii yanıtsız sorular da var: Kim bu adam, acaba partiyi eski haline getirebilir mi?"

Ve... "Önü çıkıklar, önü içerde olanlara mağlup"

SD: (Söylediklerimi başıyla onaylıyor) "13 Haziranda (Çiller'in genel başkan seçildiği DYP Olağanüstü Kongresinde) Osman Bölükbaşı'nın tarifiyle 'önü çıkıklar, önü içeride olanlara mağlup oldular.'

(Gülüşmeler) Bugün Aydın Menderes geldi, yanında o hiç sevmediğim Beliğ Beler ve bir-iki genç. 'Yeni parti, birleşmeden doğan parti bu mu?' dedim. 'Evet' dedi. Kutladım. Ya Hayrettin Erkmen? 6 ay dayanamadı."

(Görüşmemizde daha sonra Çiller'in Butto ile Bosna seferi gündeme geldi)

SD: "İki çılgın kadın. Televizyonlara çıkmak için Bosna'ya gittiler. BM Genel Sekreteri Butros Gali uyardı, 'Sonra katliam olur' de-

di. Dinlemediler. Ve şimdi, çarşı bombalanıyor. 68 ölü. Şimdi Çiller çıkıp ne diyecek?

Bugün yine çok çalıştım. Vakit bulamıyorum. Sel gibi geliyor. Ama beni arayanların hepsiyle konuştum."

CA: "Çiller ise kimi önemli olanları kabul etmiyor. Etse bile dinlemiyor."

SD: "Bugün Türk-İş'le yemek yedik. Yöneticiler Çiller'le görüşememekten yakınıyorlar. 'Sizi eleştirirdik ama, bizi kabul ederdiniz,' diyorlar. Onlara 'Siz yine beni eleştirmeye devam edin' dedim. Gülüştük."

Demirel sözleri arasına ara sıra 'sarı saçlar.. rüzgârda dalgalandı' gibi alaylı sözcükler sıkıştırıyor. Kafasında Çiller'in yerini kimin alacağını araştıran soru var.

Çiller'i yeni bir örnekle anlatıyor:

SD: (Elindeki kalemi dik tuttu) "Bu, mum. Yanar yanar ve biter bir yerde. Durduğu yeri yakar."

(Basının Çiller'i desteklemesini anlatırken bir örnek öykü de anlatıyor, şu bildiğimiz leylek öyküsünü)

Bu mesleğin (gazeteciliğin) kendine özgü kuralları ve yaşam şartları var. (Cebinden tesbihini çıkardı) Leyleğin ilginç ve değişik gözleri var. Yılanı yukardan görür, süratle iner ve yılanı öyle bir yerinden yakalar ki, (tesbihle bu hareketi gösteriyor) havaya kaldırır ve sonra bırakır. Yılan ölmüştür. Yuvaya yavrularına öyle götürür.

Ben bunları Çiller'e söyledim. Basın Çiller'i yukarılara çıkardı ve sonra bıraktı."

147

Bir pazar günü. Esin'le Balbay'ı da alarak Ihlara vadisine gittik. Sanki soğuk bir şubat günü değil. Güneşlik. İbo, lokanta açmış yol üzerinde. Orada yedik.

18.00 dolaylarında Köşk'e geldim. Notlara ve haberlere bir göz atmak için. Çalışıyordu Demirel; 19.30 dolaylarında çağırdı. 15 dakikalık bir görüşme.

Güncel olaylarda çarpıcı bir şey yoktu. Çiller, Adapazarı'nda:

"Nasılmış" diye sordu. İstasyon meydanında konuşmuş.

Kenan Evren, Zeli kampının bombalanmasını karadan destek görmediği için başarısız bulmuş. "Ekonomi ise 1980 öncesine gidiyor" diyor. Evren'in Zeli kampıyla ilgili sözlerini gülerek, ama ekonomiyle olanını suratını asarak dinledi. Ama; yanıt, yorum yok!

Ne çare, ekonomideki belirsizlik –haberlere göre– sürüyor.

Pazartesi yine 'hareketlenme' başlayabilecek.

Demirel, "Ben de pazartesinin gelmesini istemiyorum" dedi. Piyasaya –bu koşullarda– güven nasıl gelecekti? Demirel yine:

"Hele pazartesi gelsin. Ben birkaç kişiyle konuyu konuşmayı sürdürüyorum. Ama bu kadın hem partiyi hem de hükümeti perişan etti" diye konuşmayı sürdürdü. Bir de benzetme yaptı:

"Tıpkı döviz gibi. İniyor, çıkıyor ya da durmadan değer yitiriyor. Her şey 27 Marta bağlı. 27 Mart her şeyi düzeltebilir."

İnşallah! Acaba, Emre Hoca'nın DYP Genel Başkanlığını kabul eder mi Demirel? Biz –Ömer'le– eşlerimizle birlikte; Emre Gönensay'a bir akşam yemeğinde DYP'ye genel başkan olması için harekete geçmesini önerdik. Hem de ısrarla. Hoca, o gece öneriyi kucakladı. Ama İstanbul'a gitti, geldi –herhalde 'aileye danıştı'– DYP'ye genel başkanlık savaşımına giremeyeceğini söyledi.

Demirel'in Gönensay'ı kabul edip etmeyeceği kafamdan geçerken, henüz Hoca'dan ret yanıtı almamıştık.

Kabul etseydi Emre Gönensay, DYP'nin başına geçmesi için 'aranan kişinin Hoca olacağını' ben Demirel'e söyleyecek ve desteğini isteyecektim.

Zaten bu son konuşmamızda Demirel'in bende bıraktığı izlenim, DYP sorununu 'zamana bıraktığı' idi. Sorunları kendi doğrultusuna çevirmeyi istediği veya sorunu tümüyle yozlaşmaya bıraktığı zaman bu taktiği maharetle yürütürdü.

Parti liderleriyle bu ay konuşup konuşmayacağını sordum.

"Hayır" dedi: "Marta bırakalım."

Her şey martta toplanıyordu. "Tabii, yerel seçim sonuçlarından sonra" dedim.

"Evet, seçimden sonra konuşmak daha doğru," dedi.

Parti, ekonomi, hükümet... Yerel seçimlere endeksli!

148

Acaba, Çiller'in birden geliştirdiği hareket, Cumhurbaşkanı ile 'uyum içinde çalıştığını' kamuoyuna kanıtlamak için girişilen bir hareket mi?

O sabah (7 Şubat 1994) büroya doğrusu isteksiz geldim. Demirel'in günlük çalışma programı değişmiş. Ben Çiller'i zaman zaman 'kadın' diye anıyorum, zaman zaman da Çiller diyorum. Fakat bir kitap yazmayı tasarlıyorum: "Etekli Demokrasi" adını vereceğim bir kitap. Türkiye'nin Çiller döneminde hemen her gün ne türden alışılmamış olaylardan geçtiğini alaya alan bir kitap.

Hemen her gün bu kitaba girecek olaylar izliyoruz. İşte o sabah öğrendim ki; 'Etekli' Çankaya'ya gelmiş, yarım saat kalmış ve gitmiş.

Arkasından da haber patladı. Küçük çapta bir skandal!

Saat 12.00'de bir basın toplantısı yaparak İran'a görevle giden Devlet Bakanı Cemil Erhan üstlendiği görevden 'affedilmiş', yani 'istifa ettirilmiş', yerine de ekonomiden sorumlu Bakan olarak son kongrede 'Demirel'e karşı vaziyet sergileyen' Ispartalı Aykon Doğan getirilmiş.

Olay, tam bir rezalet! Bir Bakan görevle İran'a gönderiliyor. Haberi olmadan istifa ediyor!

Nasıl oluyor derseniz; açıklaması çok basit. Yöntemi Turgut Özal icat etti. Bakanlardan, tarihi yazılmamış istifa mektupları aldı. Çiller de aynı yolu benimsemiş. Tarihi boş istifa mektubunun üzerine sadece tarih yazarak Erhan'a istifasını verdirmiş.

Bir başka çarpıcı yön daha var bu olayda. Çiller, ne kadarını biliyor, elbette bilgimiz yok. Fakat, Aykon Doğan ve ailesi ile Demirel ailesi Ispartalı ama iki aile birbirini 'kesinlikle sevmiyor'. Özellikle Şevket Demirel'le Doğan ailesinin yıldızlarının barışık olmadığını işittim. Demirel de bir ara fazla ayrıntı vermeden bu gerçeği doğruladı bana.

Çiller, belki de Aykon Doğan'ı sonradan öğrendiği bu olaydan sonra ekonomiden sorumlu Devlet Bakanlığına getiriyordu ve...

Böylece, Cumhurbaşkanı'nın Çiller'e 'ekonomiyle ilgilenecek bir Bakanlık kurmasını veya bir Bakanı bu konuyla doğrudan ilgilen-

dirmesini' içeren önerisini gerçeğe dönüştürüyordu.

Ama Aykon Doğan'la bu isteği yerine getirmesi hayli anlamlı değil miydi?

İş çevrelerinde bir Bakanın ekonomiyle doğrudan uğraşmasını istiyordu. Çiller bir taşla birkaç kuş vurduğu kanısında olmalıydı.

Bir başka oyun daha vardı son olayda: Çiller, ekonomiden sorumlu Bakan olduğu sıralarda Demirel'in elini kolunu bağladığını, Başbakan olunca söylemeye başlamıştı. Şimdi olumlu sonuçları kendine mal edecek, ama olumsuz gidiş olursa bunları Aykon Doğan'a yükleyecekti.

Baba'dan aldığı derslerden biri, bu olmalıydı!

Beni sık sık sarsan çarpıcı tezatlarla karşılaşıyorum. İşte sonuncusu:

Demirel, bir-iki gün önce bana Çiller'le Butto'nun 'iki çılgın kadın' olduğunu söyledikten sonra, Bosna gezisini eleştirmişti.

Fakat bugün (7 Şubat 1994) Milliyet'te Fikrat Bilâ imzalı bir haberde beni şaşırtan şu satırlar yer alıyordu:

"Vahşetin gerekçesi olmaz. Ben vahşetle Sayın Çiller ve Sayın Butto'nun (Bosna'yı) ziyaretleri arasında bir bağlantı kurmuyorum. Bağlantı kurarak yorum yapanlar var.

Hiçbir şekilde bu tür bir ziyaretin böyle bir vahşetin gerekçesi olarak değerlendirilmesi mümkün değildir."

Güncel notlarımda ise şu satırlar bulunuyor:

"Altını çizdiğim (yukardaki) satırlar beni şaşkına çevirdi. Emre ve Ömer'in söylediği, benim de ara sıra tanık olduğum gibi Süleyman Demirel, özel konuşmalarında söylediklerinin tam tersi demeçler veriyor."

Esin ise her zaman olduğu gibi iyimser bir değerlendirme yapıyor:

"Ne yapsın? Adam devlet adamı. Böyle konuşmak zorunda. Ama sizinle dertleşiyor."

Böyle bir açıklama hiçbir zaman aklıma gelmemişti.

Aynı gün İstanbul'dan gelen Emre Gönensay, bu gidişle enflasyonun 120'ye vuracağını söylüyordu. Nedenini de 'kısa vadeli önlemlerin yokluğuna' bağlıyordu.

Ama, Emre Hoca bana söylemedi, Ömer anlattı. İstanbul'da

banka çevreleri "Albayların yakında 'müdahale' edeceğini" Emre'ye söylemişler!

Bana kalırsa böyle bir olayın olasılığı bile yok orta yerde. Zira, Güneydoğu sorununun çözülemediği, ekonominin rayından çıktığı bir zamanda 'müdahale'yi TSK üstlenebilir mi?

Demirel, darbelerin zamanlaması üzerine konuştuğumuz birçok kez, "TSK'nın ekonomik bunalımın baş gösterdiği ve geliştiği günlerde yönetime müdahaleyi asla üstlenemeyeceğini" söylerdi.

Örnek olarak 12 Eylül'ü gösteriyordu: 24 Ocak kararları ile ekonomi rayına girdikten sonra TSK'nın aylardır planladığı darbe gelmişti.

Medyadaki haberlerden birine göz atalım: "Cemil Erhan İran semalarında istifa ettirildi. Erhan, şimdi Tahran'da milletvekili sıfatıyla bulunuyor."

Çiller'in bir insanı bu denli küçümsetecek bir olaya karıştırması kabul edilir cinsten bir davranış, bir politika anlayışı değil.

Bir başka haber, Gönensay'ı doğruluyor:

"Toptan eşya fiyatlarının ocak ayında yüzde 5.3 gibi makul bir artış göstermesinin ardından şubat ve sonraki aylara ilişkin tahminler, 1994 yılında yüzde 100 dolayında bir oran beklentisini ortaya koyuyor. Şubat ayında fiyat artışı yüzde 10-15 arasında, izleyen aylardaki artış da yüzde 5-6 düzeyinde tahmin ediliyor." (ANKA)

149

Bu kaçıncı çatışma?

Cemil Erhan'ın istifa ettirilmesi ve yerine Aykon Doğan'ın 'ekonominin patronu' sıfatıyla kabineye alınması bütün bir gün başkenti salladı. Söylentilerle çalkalandı başkent.

Demirel'le bu skandal üzerine söyleşme olanağı yoktu. Cumhurbaşkanı sabahtan akşama bir dizi kabuller yapıyordu. Emre ve Ömer'le ben çene çalıyorduk.

Örneğin, Ömer'e göre Hoca, Demirel'e fena halde bozuk. Ama "Demirel'i çok sevdiği için Köşk'ten ayrılamıyor"du.

Emekli Büyükelçi Necdet Kent, Gönensay'a bir fıkra anlatmış:

"İki tavuktan biri iri, öteki daha küçük yumurta veriyormuş. Küçük yumurta veren tavuk, bir gün, iri yumurtlayana 'Bakkala 15 lira fazla kazandıracaksın diye kıçını yırtmanın ne âlemi var?' demiş.

Kıssadan hisse: Süleyman Demirel için bu kadar çalışmana ne gerek? Alıyor tavsiyelerini Tansu Çiller'e veriyor."

Hoca'nın iddiası da bu.

Gece yarısına doğruydu, Demirel 'cevaben aradı'.

Kulislerde Aykon Doğan'ın ekonomiden sorumlu Bakanlığa getirilmesini, Çiller-Demirel arasında 'bir köprü oluşturmaya' yönelik hareket olarak yorumlayanlar olduğuna değindim.

Demirel, "Çiller bu sabah geldi. Saat 7.30'da Erhan'la konuştuğunu ve istifasını aldığını söyledi, Aykon'un atama kararnamesini getirdi" dedi.

CA: "Ama efendim, adam uçağa binmeden basın toplantısı yapıyor, Bakan olarak uçağa biniyor ve Tahran'a milletvekili olarak iniyor. Şimdi de Aykon'la sizi irtibatlandırıyorlar."

SD: "Hiç alâkası yok. O kadar ki ben Çiller'e 'Bana sorsaydın ben başka birini söylerdim' dedim. (Aykon'la ilgisi olmadığını anlatmak istiyordu.) 'Kimi bu mevkie getireyim?' diye bana sormadı. Daha sonra kendisine 'Bununla da (Aykon'la da) olmadı diye bana gelme' dedim. Zaten daha önce kendisine verilen ekonomik notta, ekonomiyle ilgilenecek bir Bakan ataması da yer alıyordu. Şimdi onu yapıyor.

Mum dibini yakmaya başladı.

'Emaneti ehline ver'. İşte mesele bu."

CA: "Fakat bu istifa olayı ile atama tam bir skandal."

SD: "Daha sonra istifa mektubuna tekrar baktım. Düzgün yazılmıştı. Aynı makineyle yazılmış. Ama daha önce istifa mektubu yazılmış da üstü sonradan doldurulmuşsa bilmem."

CA: "Sonradan Başbakanlıktan bir açıklama çıktı. Cemil Erhan Tahran'daki görevine Devlet Bakanıymış gibi devam edecekmiş."

SD: "Olur mu öyle şey? Bu adamlar birkaç gün Bakanlığa razı. Ve bu muamele bu adamlara meheldir. 2-3 günlük Bakanlık için haysiyetleri yok."

CA: "Ben soran arkadaşlara Aykon'la ilişkiniz olmadığını söylüyorum. Hatta kongrede son gün Aykon'un 'taraf' değiştirmesi nedeniyle ilişkilerin parlak olamayacağını da söyledim. Ama yine de bu irtibat kuruluyor."

SD: "Hiç ilgisi yok. Zaten Aykon bu işi beceremez."

CA: "Aykon'un Osman Ünsal ve öteki ekonomi bürokratlarını değiştireceği söyleniyor."

SD: (Güldü) "Yapamaz."

CA: "Bana göre, Çiller, Demirel hükümetindeki konumunu Aykon'a veriyor. Her olumlu olayı kendisine, olumsuzları Aykon'a yükleyecek."

SD: "Bak daha neler olacak! Her gün yeni bir şeyle karşılaşıyoruz."

150

Fakat gazeteler Aykon Doğan' ıbenimsediler. Okşadılar, sevdiler!

Güneri Civaoğlu, yeni ekonomi patronunu 'Demirel'in kurmayı' diye sundu ve aynı köyden olmalarını ballandıra ballandıra anlattı.

"Cumhurbaşkanı Demirel'in özel arşivinde hoş bir anı olarak bir tavsiye mektubu bulunmaktadır. Mektup, Isparta Lisesi Müdürü Hilmi Dilmen'e hitaben yazılmıştır.

'Sayın Hocam,

Süleyman Demirel çok çalışkan ve vasıflı bir talebedir. İleride vatanımıza çok mühim vazifeler ifa edebilir. Ortaokula kaydı için tavassutunuzu istirham ederim' mesajı veren bir mektup.

Mektubun altındaki imza Sadık Doğan'dır. (Aykon Doğan'ın babası) Bu mektup Demirel'in hayatını değiştiren bir kilometre taşı olarak kabul edilebilir."

Mesut Yılmaz ise, Aykon Doğan olayını "Kabile yönetiminde olur böyle şeyler" diye yorumladı.

151

"Bu kadına yardım edilmez"

Eh, doğal olan bir sonuçla karşılaştık:

Başbakanlıktan yazılı bir açıklama çıktı. Aykon Doğan'ın, günlerdir çalınan davulun tersine ekonominin başına getirilmediği, ekonomiyi 'koordine' edeceği bildirildi.

Bu açıklama bir-iki noktayı açıyor: İlki, Çiller 'ekonomide ipleri elinden bırakmıyor'. Diğeri ise, Demirel'in önerisini fazla dikkate almadığını gösteriyordu.

"Zevahiri kurtarmak için Cemil Erhan'ın Tahran'dan döndükten sonra istifasının yürürlüğe gireceğini bildiriyor.

(9 Şubat 1994) Aliyev'le yaptığı toplantıdan sonra Demirel, Emre Gönensay'ın elini tutmuş ve "Bu kadına yardım edilmez, seninle bu konuyu konuşalım" demiş.

Hoca'ya 'Çiller'in açıklamasını' anlattım ve birden dalgınlaştı:

"Acaba" dedi: "Aykon'la ilgili açıklamayı duyduktan sonra mı bana bunları söyledi?"

Bilinmez ki...

(8 Şubat 1994) Dün akşam Aliyev onuruna verilen yemekten önce Anayasa Mahkemesi Başkanı Yekta Güngör Özden "Harp Akademileri'nde irtica ile ilgili 2 saat konuştuğunu, ayakta alkışlandığını ve haberin 'basına verilmediğini' " söyledi bana.

Genelkurmay Başkanı Doğan Paşa'nın yanına gittim. Yekta Güngör de geldi. "Paşam, size bilgi verdiler mi?" diye sordu. "Raporu aldım" dedi Güreş. "Seninle konuşacağım."

Yekta Güngör kulağıma eğildi; "Gördün mü" dedi.

Ordu, neye hazırlanıyor?

TSK'nın ekonomiyi veya Güneydoğu'yu neden göstererek müdahalede bulunması düşünülemezdi. Ama 'irtica, laiklik...'

Bu konuda asla ödün vermeyeceği o kadar açık ki... İran'a benzemeyelim diye ABD ve Batı da destekler hareketi.

Emre Hoca, bu gelişmeyi ve düşündüklerimi Demirel'e anlatmamı salık veriyor.

152

Demirel'e 'irtica' konusunda uyarı

(9 Şubat 1994 Çarşamba) Not defterimde yazılı olanları aynen aktarıyorum:

Demirel'in vakti yok.

Aliyev'i geçirmeye gidecek.

Saat 20.00'de telefonla konuştuk.

Aliyev'le akşam yemeğinden önce izlediklerimi anlattım Demirel'e ve buna ilişkin görüşlerimi de söyledim. "TSK'nın irtica ve laiklik konularındaki duyarlılığına dikkat edilmesi gerektiğini" ekledim.

Yanıt bekliyorum. En azından bu kaygılara ve olaylara bir değerlendirme, bir yorum getirmesini...

Demirel dinledi ve...

Sadece, gülmekle yetindi.

Canım sıkıldı. Öteki konular fasafiso. Aliyev'e TBMM'deki konuşmasında, Hacettepe Üniversitesi'nde Elçi Bey'i anımsatan laf atmalar olmamasından 'mutlu.'

Ömer'in keşfettiği Cafe'de Paris'te yemek yerken Hoca'ya DYP Genel Başkanlığını yineliyoruz. Ömer ise doların giderek yükseldiğini söylüyor.

1998'de gülünç gelen bir rakam: Dolar dün 18.700 lira, bugün 18.800!

Hâlâ hiperenflasyon kuşkusu. İş adamları da bir bildiri yayımlayacaklarmış. Türkiye binmiş bir alâmete, gidiyor kıyamete!

153

"Bu hükümet iflas etmiştir"

Demirel (11 Şubat 1994) Karadeniz Ereğlisi'ne gitti, döndü.

Saat 19.45 dolaylarında odasına girdiğim zaman, Demirel'i bir listeyi okur buldum: Cumhurbaşkanı çiçek fiyatlarını inceliyordu!

"Hayret vallahi" dedi: "Bir sap gülün fiyatı 200 bin lira. Kendi

paranız olsa neyse. Ama hazineden, devletten çıkıyor bu para, dikkat etmek lazım."

Yarın Necdet Seçkinöz'le bu konuyu, çiçek masraflarını görüşeceğini söylüyor.

Tabii, sonra bilinen ve beklenen soru: "Ne var ne yok?"

Biraz ekonomik durumla ilgili piyasadaki söylentileri aktardım. Dolar hâlâ yükseliyordu. Buna da hayret etti, "Dün 18.000'ler dolayındaydı, hâlâ yükseliyor mu?" diye sordu.

Banka çevrelerinde yüzde 25 dolayında devalüasyon beklentisi.

Demirel, 'finans kaynaklarını hükümetin iyi ayarlamamasının ekonomiyi sarstığını' Karadeniz Ereğlisi'nde de söylemiş. Bana da yineledi.

"Ama siz her zaman ne yapıp edip kaynak buluyordunuz" dedim.

Patladı: "Biz hiçbir zaman bu duruma düşmedik, ekonomiyi düşürmedik" dedi:

"Bu hükümet iflas etmiştir. Tansu Çiller geçende bana geldi. 'Terörle mücadelede, dış politikada başarılıyız' dedi bana. (Demek ki demeçlerinde söylediklerini Demirel'e yineleyip yutturmaya çalışıyor.) Ve 'şimdi sıra seçimlerde' dedi.

Fakat ben Çiller'e;

'Seninle bu konuları tartışmaya vaktim yok' dedim. 'Söylediklerinin hiçbiri ile mutabık değilim' dedim.

Bu kadın uçuyor havalarda. Hükümet ettiği falan yok. Darmadağınık. Sorunları da bilmiyor. Memduh Yaşa, Tevfik Altınok ve başkalarıyla konuştum. Bana 'Ekonomide bir sakatlık yok, sorun siyasi' dediler. Finans kaynaklarını bulmak meselesi. Bulamıyor. Zira hükümet yok ortada. Bu Tansu ne yaptığını bilmiyor, ne yapacağını da.

Son GİK toplantısında ne demiş biliyor musun? 'Dünyada 5 lider sayılsa, ben bu 5 liderin içindeyim.' (Gülüyor) Her şeyde başarılı olduğunu söylüyor."

CA: "Peki, yeni bir hükümet?"

SD: "İşte bir haftadır benim düşündüğüm, sıkıntı duyduğum olay bu. Kim, yerine kim ve nasıl? Seçimden önce olmuyor. Bir seçim var orta yerde."

CA: "Benim önerim seçim sonrası için. Şimdiden bir genel başkan ismi saptamak!"

SD: "Bir de şunu düşünüyorum: Ya seçimden önce patlarsa hükümet meselesi?"

CA: "Bugünkü Cumhuriyet'te anonsu gördünüz mü? (Nursun Erel'in daha sonra kitaplaştırdığı Çiller'in yaşam öyküsüyle ilgili yazı dizisi) Nursun'la Ali bu kadının yanında çalışmışlar. Pekâlâ biliyorlar nedir, ne değildir. 'Seni yıldız yapacağım' demişsiniz, bu sözü de yalıda Nazlı'nın (Ilıcak) yanında söylemiş."

Demirel, düşündü. "Böyle yayımlanması daha iyi" dedi.

Daha başka konulara geçtik:

CA: "Türkiye'de partiler seçimlerde yüzde 25'i aşamıyor. Bir kesim var ki, devletin parçalanmasını istiyor. Partiler devlete ve hükümetlere egemen değil. Bir de sizin temsil ettiğiniz kesim var: Devlet-hükümet ve Türkiye'nin bölünmez bütünlüğünü savunanlar. Fakat korkuyoruz. Bu devlet parçalanırsa..."

SD: (Gülüyor) "Canım bir de ben varım, yüzde 25! Merak etme."

CA: "Askerler Güneydoğu'da başarılı olamadılar."

SD: "Evet, başarılı olamadılar."

CA: "Başarılı olamayınca bu başarısızlığı örtecek başka bir şey aramazlar mı?"

154

Yalçın Doğan, Milliyet'teki köşesinde, etkileri 1998'de Refah Partisi'nin kapatılması sürecine değin uzanacak bir 'bomba patlattı' (11 Şubat 1994):

"500 bin dolarlık çek RP'ye nasıl ulaştı?"

Yazı başlığı buydu ve içeriği ilginç, önemli bilgilerle dikkat çekiyordu:

> Beşir Darçın... Türkiye Cumhuriyeti'nde yaşayan 60 milyon Türk vatandaşından biri... Bugüne kadar bilinmeyen bir isim... Ama,

şimdi anlaşılıyor ki, özellikle Refahçılar için "önemli bir isim..." Neden? Nedenini açıklamak gerekiyor...

Kökü Libya'ya dayanan, Kaddafi'nin "İslam devrimini yaygınlaştırmak" amacıyla kurduğu yan örgütlerden biri olan "Uluslararası İslama Çağrı Cemiyeti" ile Beşir Darçın arasında bir bağlantı var mı?.. Dolayısıyla, bu cemiyet ile RP arasında bağlantı var mı?..

İddia oldukça vahim. Kökü dışarda yabancı bir cemiyetin RP'ye 500 bin dolar yardımda bulunduğu öne sürülüyor. Bu olay üç gündür bu sütunda yazılıyor. Bugün 500 bin dolarlık yardımın RP'ye "hangi kanalla aktarıldığına" ilişkin bir belge var.

İşte, Beşir Darçın adı burada devreye giriyor.

Uluslararası bir Arap bankası 7 Nisan 1989 tarihinde "hamiline" bir çek yazıyor. 500 bin dolarlık bir çek... Burada çekin numarası çok önemli. Çekin numarası 0339848-00002179194... Yani, "İslama Çağrı Cemiyeti'nin" RP'ye verdiği öne sürülen çek... Bu numaralı çeki adı geçen cemiyet Erbakan'a verdiğini öne sürüyor. Bunun belgesi üç gün önce bu sütunda yayımlanıyor. Bu biliniyor.

Bilinmeyen şimdi geliyor... "Bu çeki Beşir Darçın ismindeki kişi aldığını belirtiyor." Kim Beşir Darçın?.. RP'ye, daha doğrusu Erbakan'a yakın bir kişi mi?..

Ammar-Darçın ilişkisi

Eldeki belgeye göre, Darçın İslama Çağrı Cemiyeti'nin RP'ye verdiği 500 bin dolarlık çeki teslim alan kişi... Eldeki belgede aynen şöyle deniyor:

"Ben aşağıda imzası bulunan Beşir Darçın, Uluslararası İslama Çağrı Cemiyeti'nin vermiş olduğu 500 bin dolar (beşyüzbindolar) tutarındaki meblağı cemiyet temsilcisi Bay Ammar Abdüsselam Hariba'dan 0339848-00002179194 nolu çek ile teslim aldığımı bildiririm."

Hariba, artık biliniyor, İslama Çağrı Cemiyeti'nin Türkiye'deki temsilcisi. Ankara'daki Libya Büyükelçiliği'nde görevli "istihbaratçı". Büyükelçilikte görevli görünüp, istihbaratçılıkla uğraşıyor, ama aynı zamanda kökü dışarda bu cemiyetin Türkiye'deki faaliyetlerini yürütüyor.

Darçın, işte bu adamdan 500 bin dolar aldığını bildiriyor. Aynı çeki bu cemiyet RP'ye verdiğini söylüyor.

Kim bu Darçın?.. İki gün önce bu soruyu RP Genel Merkezi'ne soruyorum. RP'den "Böyle bir kişiyi tanımıyoruz" yanıtı geliyor. Doğru mu, değil mi, bu bilinmiyor. Araştırılması gerekiyor. RP ile doğrudan ve resmi bir teması olmayabilir. Belki doğrudan Erbakan'la bağlantısı bulunan bir kişi. Ama, bu da bilinmiyor. Araştırılması gerekiyor.

Araştırmaya katkı olmak üzere, bazı soruların yanıtlanması gerekiyor. Daha doğrusu bazı soruların üzerine gidilmesi gerekiyor.

Viyana'da buluşma var mı?

İslam devrimi yaymak amacıyla Kaddafi'nin kurduğu "Uluslararası İslama Çağrı Cemiyeti" 1-3 Nisan 1988 tarihleri arasında Viyana'da bir konferans düzenliyor.

Viyana'daki konferanstan beklenen, "Avrupa'daki İslam dayanışmasını geliştirmek"... Böyle bir dayanışmaya Libya öncülük ediyor. Gerek konferans sırasında, gerekse dayanışmanın bir uzantısı olarak, adı geçen cemiyet hiçbir maddi özveriden kaçınmıyor. Kesenin ağzını açıyor.

Acaba, Viyana'daki toplantıya RP adına katılan var mı?.. Araştırılması gerekiyor.

Acaba, Viyana'daki toplantıya Beşir Darçın katılıyor mu?.. Araştırılması gerekiyor.

Acaba, Viyana'daki toplantıda bu cemiyet, oraya katılan kişilere belli miktarlarda para dağıtıyor mu?.. Araştırılması gerekiyor.

Acaba, Viyana'daki toplantı sırasında, yukarda numarası verilen çekin dışında, Beşir Darçın ayrıca 150 bin dolar daha alıyor mu bu cemiyetten?.. Araştırılması gerekiyor.

Burada RP ile cemiyet arasında bağlantı kuran Beşir Darçın mı, sorusu önem kazanıyor. Ama, bunun da araştırılması gerekiyor. Çünkü, o zaman parasal yardıma ek olarak "bu cemiyet ile RP'nin organik bağı" ortaya çıkmış oluyor. Böyle bir bağlantı ise, Anayasa'ya ve Siyasal Partiler Yasası'na aykırı...

RP, son seçim anketlerinde tırmanıyor. Tırmanmanın ardında-

ki destek nereden geliyor?.. Erbakan bu sorulardan kaçıyor. Bu soruları şimdi yargı soruyor.

RP Genel Başkanı Necmettin Erbakan'dan derhal yanıt geldi:

"Partisine Libya'daki İslama Çağrı Cemiyeti'nden 500 bin dolarlık (yaklaşık 9 milyar 250 milyon lira) yardım geldiği savının 'RP'nin yükseldiğini önlemeye yönelik bilinen bir metot, bir tertip olduğunu' öne sürdü."

Erbakan, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının olayı incelemeye alacağının anımsatılması üzerine de, "Birisi bir şey yazarsa tabii incelerler' dedi.

155

Emre Gönensay (10 Şubat 1994) Demirel'in uçağında. Münif İslamoğlu da varmış.

Demirel, Aykon Doğan için "Sathi bir adamdır. Hiçbir şey yapamaz" dedikten sonra;

"Bu hükümet bitti. Partinin başına birini bulmak lazım" diye konuşmuş.

Cumhurbaşkanı, demek ki "sorunu" artık daha değişik ortamlarda söylemeye başlamış. İlginç!

156

Fakat birden gelişen olaylar; darbe olasılığını yine gündeme taşıdı.

Tuzla'da okuldan çıkan aday subaylar, askerler... Birden patlayan bir bomba askeri öğrencilerden 6'sının ölümüne neden oldu.

DEP'in Ankara İl ve Genel Merkez binaları bombalandı. Gözler ve saldırı okları Kürtçü DEP'e yöneliyor. Müthiş bir tepki sağanağı... DEP Başkanı Hatip Dicle'nin Tuzla katliamını "Savaş var. Savaşta böyle şeyler olur" diye değerlendirmesi toplumsal hiddetin daha da yükselmesine yol açtı.

Genelkurmay Başkanı Güreş, "DEP'lilerin dokunulmazlık zırhı ile varlıklarını sürdürüyorlar" dedi.

TSK, "DEP'in Meclis'i rencide ettiğini" düşünüyor. Güreş'in yakın çevresine "Bunlar hain değil de, kim hain?" dediği yazılıyor, söyleniyor.

RP'nin Türkiye'de topladığı paraları Bosna'ya göndermediğini Başbakan Çiller'in açıklaması, gerginliğin bir başka boyutunu oluşturuyor.

Artık darbe söylentileri kulislerden gazete sütunlarına akıyor. Hatta (Sebahattin Önkibar'a göre) Genelkurmay Başkanı Güreş, tepkileri artık göğüsleyemez hale geldi. Çankaya'ya çıkıyor ve Cumhurbaşkanı'na "Genç subayları tutamıyorum. Silahlı Kuvvetler infial halinde" diyor.

Demirel, DEP Başkanı Dicle ile görüşüyor. Cumhurbaşkanı görüşmeyi anlatıyor:

"Dedim ki; 'Bu devlet sizin devletiniz değil mi? Bu sizin ülkeniz değil mi? Eğer bir sıkıntınız varsa bunu burada halledeceksiniz. Ve elinizde zeminler yok mu? Burası konuşan Türkiye. Burada zeminler yok mu? İşte Meclis!'"

Ama Dicle, "Demirel'le hükümet çelişiyor" diye demeç veriyor. Cumhurbaşkanı'nı 'olumlu bulan' DEP Başkanı, "Cumhurbaşkanı'na sıkıntılarımızı ve karşı karşıya olduğumuz baskıları anlattık. Bize kendimizi güvencede hissetmemizi söyledi. Olumlu bir tavır sergiledi" diye konuşuyor.

Oysa, Demirel'in DEP konusunda hükümetten ayrı düşündüğünü söylemek abesle iştigal!

Fakat Dicle'nin daha sonra bütünüyle basına yansıyan 'malum sözleri' TSK'da –haklı olarak– büyük tepkinin doğmasına yol açacak nitelikteydi:

Şöyle demişti Dicle: "Bunlar (Tuzla'daki askeri öğrenciler) askeri üniformalıydılar ve askeri hedeftiler. Savaşta böyle masum insanlar da ölür. Cenevre Anlaşması'na göre savaşta askeri hedefleri vururlar."

Güreş'in, yakın çevresine yaptığı söylenen değerlendirme elbette çok sert olacaktı:

Güreş, "Eşkıyayı sadece Bekaa'da aramayın. Maalesef bunların

bir kısmı Meclis'in çatısı altındadır. Türkiye'nin kendilerine sağladığı maddi ve manevi imkânları kullanıyorlar. Kullanmakla da kalmayıp ihanet içinde bulunanların istifadesine sunuyorlar. Bunlar Türk askerine, düşman askeri gözüyle bakıyorlar. Öyleyse bunlar hain değil de kimdir hain?"

Zaten (20 Şubat 1994) İçişleri Bakanı Nahit Menteşe, "Hatip Dicle'nin vatan haini olduğunu" ilan etti.

Demirel, sürekli yatıştırıcı olmaya çalışıyordu.

Cumhurbaşkanı'nın en büyük korkusu, vatan sathında hemen her ilde, ilçede birarada yaşayan Türklerle Kürtlerin 'silahlı çatışma' başlatmaları olasılığıydı.

Türkiye düzeyinde bir Kürt-Türk çatışması elbette iç savaşın başlamasına yol açacaktı; Cumhurbaşkanı, bu olasılığı düşünmek bile istemediğini bana bir-iki kez söyledi.

Artık siyasal alanda hükümetle DEP arasındaki ipler tümüyle kopuyordu:

Nahit Menteşe vurdu:

"PKK eşittir DEP!"

Tam bu kargaşa ortamındaydık ki; Cumhurbaşkanı Demirel, 47. Türkiye Jeoloji Kurultayında, bir gün sonra gazetelerin 'ciddi uyarı' diye niteleyip yayımladıkları bir konuşma yaptı. Kimileri de "Demirel'den darbe uyarısı" diye başlık atmışlardı:

> "Benim diyeceğim şey şudur: Herkes düşündüğünü söylemelidir. 'Efendim düşünce cezalandırılıyor.' Hayır, düşünce cezalandırılmaz; düşündüğünü söyledi diye kimsenin yakasına yapışılmaz. Yalnız, Türkiye bir anayasal devlettir, bir hukuk devletidir. Ve anayasal devlet dediğiniz zaman, Türkiye kendi düzenini muhafazaya mecburdur; yani, Türkiye huzurunu güvenini muhafazaya mecburdur. Bu huzur ve güven de demokratik huzur olacaktır. Demokratik huzur itildiği takdirde, o zaman 'Paks Romana', yani yumrukla sağlanmış huzuru arar. Yani, demokratik huzur dediğimiz yerde aslında haklar ve hürriyetler, İnsan Hakları Beyannamesi'nde yazılan haklar ve hürriyetler, onun 30. maddesinde yazıldığı gibi onları tahrip için kullanılamaz.
>
> Türkiye bir şey diyecek, Türkiye'de her şey serbesttir; diyebilir

mi bunu Türkiye? Diyemez. Neden? Genel ahlakı, genel sağlığı, kamu düzenini ve milli güvenliği korumaya mecbur. Bunu korumayan devlet de yok zaten.

Türk demokrasisi büyük sıkıntıların içerisinden geçmiş geliyor. Ama bugün için Türkiye'nin seçilmiş bir Meclisi, ona dayanan, onun güvenoyuna dayanan bir Hükümeti ve bağımsız mahkemesi, hür hâkimi ve bağımsız basını, bağımsız medyası ve nihayet hür sokakları, hür meydanları vardır.

Bence, bunun değeri fevkalade iyi bilinmelidir. Çünkü, bunlardan vazgeçtiğimiz takdirde mesafe alamıyoruz, gidemiyoruz ve işte Türkiye'nin büyük zihinleri Türkiye'nin ileriye gitmesine yardımcı olamıyor. Herkesin Türkiye'nin ileriye gitmesine yardımcı olması lazım. Bu neyle mümkün? Bu açık platformlarla mümkün. Evet, eksikler, noksanlar vardır, bunları kabul ediyoruz ama, herhalde Türkiye bence bir serbestiyetin yolunu tutmuştur; serbest hür bir rejim, serbest hür bir ekonomi, teşebbüs gücü."

157

Ne ki, 1960 yılından bu yana Türkiye'nin gündeminden eksik olmayan 'darbe' sözcüğü, bu kez yine başköşedeydi.

Başbakan Yardımcısı Murat Karayalçın'ın "Birilerinin Türkiye'de demokrasiye yeniden ara verme arayışı içinde olduğunu" söylemesi, ortalığı yine karıştırdı.

Cumhurbaşkanı, Köşk'te kabul ettiği gazetecilere;

"Birtakım komplo ve darbe teorilerinin üretilmesi fevkalade yakışıksızdır" diyordu.

Demirel'e göre: "Bugün Türkiye'nin birtakım sıkıntıları varsa, bunların sebebi darbelerdir. Ülkenin demokratik kuruluşlarını, görev yapan askerlerini, insanlarını rahat bırakın, herkes rahat bıraksın."

Başbakan Yardımcısı Karayalçın'ın dile getirdiği kaygının 'ayrı bir anlam taşıyıp taşımadığının' sorulması üzerine şunları söyledi:

"Ben başkasının söylediklerinin yorumunu yapacak değilim. Darbe kişilerle yapılmaz, rejimle yapılır. Hem demokrasi âşığısı-

nız, hem de 'demokrasi yıkılsın' diye ellerinizi birbirine sürtemezsiniz.

Birçok şey altalta konulup, sonra da 'Eyvah, darbe geliyor' deniliyor. Rejime ve devlete sahip çıkmaya devam edelim. 'Her şey iyi demiyorum'. Neye sahip olduğumuzu bilelim. İstikrarın, demokrasinin değerini iyi bilelim.

Mübarek ramazan gününde milletin ağız tadını kimse bozmaya kalkmasın."

Karayalçın da sözlerinin, 'maksadını aşarak' yayımlandığını söyledi.

Söylentilerin arkası kesilmiyordu. Bu kez, MGK'da Güreş'in hükümete bir muhtıra sunduğu öne sürüldü. Tabii, yalandı haber.

158

"Darbeye gerekçem: 'RP ve irtica!'"

Darbe konusu, Köşk'ün kulislerinde de görüşülüyor, irdeleniyor.

Demirel'in Sabah'a verdiği demeçte "Ordu'da bir şey yok. Sükûnet var" dediği gün (21 Şubat 1994), Ömer Tarkan'a Kaya Toperi'den gelen bir haber ilgi topladı.

Bu habere göre 40 albay İstanbul'da bir toplantı yapmıştı. Harbokulu'nda da kimi hareketlenmeler!..

Ben, Cumhurbaşkanı Demirel'le bu konuyu yeniden konuşurken; darbeye iki neden gösterdim. Birincisi Güneydoğu ise, öteki daha da geçerli bir konuydu: İrtica ve RP!

Demirel, Güneydoğu'daki başarısızlığı kabul etti. Ancak "Legal bir parti olan Refah'ı mahkeme kapatmadıkça yapılacak bir şey olmadığını" söyledi.

Bu, 1994'teki görüşüydü. Oysa dört yıl sonra Refah'a karşı 28 Şubat'ı ve sürecini yaşayacaktık.

Ya laiklik konusu?

Demirel bana, "Halk seçimde gerekeni yapar" diye karşılık verdi. Hem laikliği halkın koruyacağına, hem de RP'ye gereken dersi

vereceğine inanıyordu. Ben, Demirel gibi düşünmüyordum ve RP aracılığıyla irticanın giderek boyutlandığına inanıyordum.

Ömer Tarkan kaygılı. Bombaların patlaması, bir çeşit 1980'den önceki günlere, özellikle darbeden bir gün öncesine 11 Eylül 1980'deki patlamalara benzetiliyordu.

Genelkurmay muhabiri Evren Değer'e 'oradaki durumu' sorduğum zaman aldığım yanıt söylentileri doğruluyordu:

"Genelkurmay'da askerler bozuk. DEP böyle devam ederse genç subayların önünü alamayacaklarını söylüyorlar."

Bu arada, Güneydoğu'da yerel seçimlerde 'bazı şeyler' olabileceği genel bir kaygı.

159

İşte o günlerdeydi: sonradan çok tartışılacak olan bir söylem, Tansu Çiller'den geldi, gündeme oturdu.

Çiller, (22 Şubat 1994) DYP grubunda;

"Ne TBMM, ne de biz DYP olarak PKK'nın Yüce Meclis'in çatısı altında barınmasına müsaade etmeyiz, etmeyeceğiz de.

Şu veya bu dokunulmazlığın arkasına sığınarak, daha elindeki bebe kanı kurumamış kişileri himaye etmenin demokrasiyle bağdaşır yanı yok.

Bu kişilerle ilgili karar komisyondan geçti. Şimdi Meclis'in önünde. Biz de gereğini yapacağız" dedi.

"Terörün amacı bizi birbirimize düşürmektir. Vatandaşlarımın oyuna gelmemelerini istiyorum" diyen Çiller, bir ara "Sayın Dicle" deyince DYP grubundan "Hain o, hain" sesleri yükseldi. Çiller, hemen "Doğru, aynen öyle" dedi.

Fakat, Çiller'in bu çıkışının arkasında Genelkurmay'ı bulan görüşler gün boyu güçlendi. Doğrusu bu değerlendirmeler yabana atılır cinsten değildi.

Çünkü; başta Genelkurmay Başkanı, hemen bütün askeri kesimler DEP'in TBMM'den atılmasını isteyen demeçler veriyorlardı.

Ana muhalefet ise başka havadaydı:

ANAP Grup Başkan Vekili Hasan Korkmazcan dokunulmazlık-

ları gündeme getiren ve DEP Genel Başkanı Hatip Dicle'yi 'vatan haini' ilan eden Başbakan Tansu Çiller ile Genelkurmay Başkanı Orgeneral Doğan Güreş'e tepki göstererek; "Kimin vatan haini olduğuna mahkemeler karar verir" diye bir demeç verdi.

Bir adım daha attı Korkmazcan, darbeye indirgedi olayı ve "hükümetin bu politikaları sürdürmesi halinde 'örtülü 12 Mart'ın' geleceğini" savundu.

Durağan günlerden geçiyorduk sanki: Korkmazcan, hükümetten gelen bu açıklamaların Meclis'in Genelkurmay gölgesinde çalıştığı görüntüsüne neden olacağını öne sürüyor, Çankaya'ya da değiniyordu:

"Sayın Cumhurbaşkanı son açıklamalarında, gelişmelerden kaygı duyduğunu, telaşlandığını söylüyor. Telaşlanacak bir şey yoktur," diyordu.

Korkmazcan, Çiller'in Genelkurmay Başkanı'nın emriyle hareket ettiğini de belirtiyor, "Kim kime tak diye emir veriyor, kim şak diye yerine getiriyor? Bunun aydınlığa kavuşması lazım" diye bir soruyla 'Çiller-Genelkurmay arasındaki abi-kız kardeş ilişkilerini' gündeme taşımak istiyordu.

Bütün bu oluşumlar aynı güne rastlıyordu: 22 Şubat!

Genelkurmay sözcüsü de aynı gün bir açıklama yaptı:

Ankara (A.A.) – Genelkurmay Başkanlığı Sözcüsü Kurmay Albay Doğu Silahçıoğlu, güvenlik kuvvetlerinin bölücü terör örgütüne karşı sürdürdüğü mücadelenin tanımının, "savaş" değil, "düşük şiddetli mücadele" veya "alçak yoğunluktaki çatışma" olduğunu açıkladı.

Genelkurmay Başkanlığı Sözcüsü Kurmay Albay Silahçıoğlu, A.A. muhabirinin, bölücü terör örgütüne karşı Güneydoğu'da sürdürülen mücadele konusunda ortaya atılan tanımlarla ilgili sorusunu cevaplandırırken, bu tanımın kesinlikle "savaş" olmadığını belirtti.

Sürdürülmekte olan mücadele için "savaş" terimini kullananların, kendi beyanlarına bir mesnet olmak üzere, bu sözcüğün Genelkurmay Başkanı'nın ifadelerinde yer aldığını ileri sürdüklerine de dikkati çeken Kurmay Albay Silahçıoğlu, şunları söyledi:

"Eşkıyanın yandaşı bazı kimseler, aldıkları talimat gereği, güvenlik kuvvetlerinin bölücü terör örgütüne karşı yürüttüğü faaliyet

için, kasıtlı olarak (savaş) terimini kullanmaktadırlar. Doğal olarak, onlardan beklenen de budur.

Kendi beyanlarına bir mesnet olmak üzere, bu sözcüğün Genelkurmay Başkanının konuşmalarında yer aldığı ileri sürülmektedir.

(22 Şubat 1994) Notlarımdan:

(Gece) Darbeye olasılık tanınmıyor. Ancak Demirel'in çok konuşması, her gün söylediklerini yinelemesi, çıkan söylentiler ışığında 'darbeyi' akla getiriyor.

Demirel, "Bir darbe olasılığı görmediğini" söylüyor.

160

İçerde-dışarda Kürt sorunu

İlginç bir gün (22 Şubat 1994). Gelişmelerin ardı arkası kesilmiyor.

Üstelik darbe söylentileri durmuyor. Daha çok gazete kulislerinde tartışılıyor, irdeleniyor. Tabii, kimi siyasetçilerin konuşmaları tuz-biber oluyor olayın üzerinde.

Saat 12.20. Karayalçın'ı düşünüyordum. Bir gün önce MGK toplantısına katılan Murat Karayalçın'ın, SHP grubunda "birilerinin Türkiye'deki demokrasiye ara vermek için hazırlık içinde olduklarından" söz etmesi, doğrusu tuhaf.

MGK toplantısına katılan bir Başbakan Yardımcısı askerlerden öyle bir izlenim almış olmalı ki; bu yargıyı kendi grubunda söylemekten çekinmiyor.

Tabii gazeteler böyle algılar olayı. 'Darbe'nin gelmekte olduğunu hükümetin ikinci adamının söylediği kanısıyla hareket eder.

Demirel, "Pazar günü 'kendimi dinledim, bazı kâğıtlar vardı okunacak, onları okudum.' Bizim çocukları –özel ofisindeki genç insanları– öldüreceğiz" dedi.

Oysa, sadece kendi için değil, çevresindekiler için de pazar günlerini dinlenmeye ayırması gerekiyor. Ama ne pazar, ne cumar-

tesi... Sanki birileriyle maraton yarışına çıkmış gibi, sürekli çalışıyor.

"Hiç değilse pazarları çalışmasanız" dedim, "kendinizi dinlendirseniz, ne iyi olur."

Başını kaldırdı, gözlerimin içine baktı. Alay mı ediyordum, yoksa içten miydi sözlerim, belki de bunu denetledi, sonra "Evet, iyi olur" dedi.

(Bir süre sonra pazarları çalışmayı kesti.)

Pazartesi gününü özetledi. Çok yoğun bir gündü. Rauf Denktaş gelmiş, iftar saatine kadar ve iftardan sonra 4 saat görüşmeler yapmışlardı.

Avrupa Konseyi Genel Sekreteri Madam Catherine Lalumier'i kabul etmişti.

'Madam', Madam Mitterand'ın bir başka tipi. Türkiye'de Kürtler sorunu ile ilgili. Demirel'den önceki temaslarında Kürtlere kültürel haklar falan verilmesinden söz etmiş.

Madam Lalumier de Demirel'e "Kürtlerle müzakere, görüşme yolunun açılmasını" ister görünen bir davranış gösterince Demirel;

"(Elindeki dikdörtgen zarfı bir Türkiye haritası gibi göstererek sağ alt köşeyi eliyle işaret etmiş) Burayı koparıp almak isteyenlerle nasıl görüşebiliriz?" demiş.

Bana anlattığına göre, meğer daha sonra 'Madam', Tansu Çiller'e de benzer sözler söylemiş. Çiller'e sorusu şu:

"Terörün çözümü için başka mücadele yolu yok mu?" Her kesimden sert yanıt aldığı soru bu!

Bu arada Demirel, DEP Başkanı Dicle'yi kabul etmesini 'bazılarının eleştirdiğini' söyledi ve "legal bir partiyi kabul ederek 'yatıştırıcı bir rol' üstlenmesindeki doğruyu" belirtti.

Ardından konuşmayı Jeoloji Kurultayında yaptığı konuşmaya getirdi:

"Teoman Alptürk, bizim arkadaşımız. Çıktı kürsüye 'Düşün adamı özgür değil Türkiye'de. Düşüncelerini söyleyemiyor' dedi. Böyle bir çizgi çizdi. Konuşmak ve yanıtlamak zorunda kaldım. Şimdi bakalım.

Kürt olayı Güneydoğu sınırlarından taşarsa ne olur? Bunlar kendi dillerinde de eğitim yapsınlar, deniliyor. Mesela Manisa'da

Kürt okulu açılırsa ne olur? (Ben: 'Okulu indirirler.') Evet, bu bütün Türkiye'de böyle olursa, bak gazete çıkarmaya başladılar. Yarın Lazlar ve ötekiler... (Ben: 'Ermeniler...') Hadi onlar azınlık, ya bunlar da ayrı okul isterse, ayrı eğitim? Teoman'a yanıt verdim ve Türkiye'nin kendi düzenini anayasal devlet olarak muhafaza etmek mecburiyetinde olduğunu söyledim."

Söz bana gelince; geçen bir-iki günün portresini çizdim.

Genelkurmay Başkanı ile Güneydoğu sorununu görüşmüştü Hatip Dicle'ye uyarıda bulunmuştu.

Başbakan Çiller'in DEP'lilerin dokunulmazlıklarının kaldırılması için harekete geçmesinden sonra –gazetelere göre– Cumhurbaşkanı da DEP'le ilgili tutumunu aynı koşutta sertleştirerek;

"Hatip Dicle bu şekilde konuşmaya devam ederse devlet bunların güvenliğini sağlamakta zaafa düşer, güvenliklerini sağlayamaz" dedi.

Demirel'e göre, bu tür beyanlar vatandaşın tepkilerine neden oluyordu.

Basının Jeoloji Kurultayı'ndaki konuşmasını 'uyarı' diye nitelemesine de değindim. Genelkurmay Başkanı'nın 'yakın çevresi'ne söylediklerinin havanın daha da gerginleşmesine yol açtığını da anlattım. Hatta Sabah'ta Fatih Çekirge'nin Güreş Paşa'ya değinen sözlerinin... (cümleyi tamamlatmadı, "Bırak şunu, anlamaz" dedi Fatih Çekirge için)

Fakat, darbe konusu hâlâ kulislerde işlendiğine göre; Cumhurbaşkanı'nın 'yatıştırıcı bir demeç vermesi' doğru olmaz mıydı?

Demirel, "Yaparız" dedi ve sonra anlattığım, portresini çizdiğim olayların 'gerçek yüzünü' açıkladı.

"Doğan Paşa geçen haftaki olağan görüşmeyi bir gün sonraya aldı. O gün, 'Aramızda ele alacağımız konuları MGK'da görüşelim,' dedi. Ben; 'Güneydoğu'daki seçim güvenliği ve önlemleri MGK'nın konusu değil' diyerek, Başbakan, Genelkurmay Başkanı, İçişleri Bakanıyla dar çerçeveli bir toplantı önerdim. Önlemler çok iyi."

CA: "Örneğin, yaz saatini öne alarak sandıklara oy atımı ve kapanmayı geceye bırakmamak gibi."

SD: "Evet. Önlemler iyi. Mesele bu."

CA: "Doğan Paşa, başbaşa görüşmenizde 'Altımdaki genç subayları artık tutamıyorum' biçiminde bir söz etti mi size?"

SD: "Hayır. Ne huzursuzluktan ne de altından gelen baskıdan söz etti. Ben bomba olayından telaşlandığımı neden söyledim? Şundan: Bugün DEP'te patlar, sonra başka yerlerde...

Hem Tuzla istasyon faciasının, hem de DEP'e atılan bombanın soruşturmasını izliyorum. 'Faillerini bulun,' dedim. 'Sonuç bekliyorum,' dedim."

CA: "Ad vermiyorlar ama, DEP'e atılan bombayı devletin attırdığını söylüyorlar."

SD: " 'Bulun,' dedim. Telaşlandığım bu. Jeoloji Kurultayındaki sözlerim ise:

Adam, 'Türkiye'de düşünce özgürlüğü yok,' diyor. Ben, 'Var olanı tahrip ederseniz, yumrukla gelirler,' dedim."

*
* *

Demirel, Güreş için: "Çok konuşuyor, süresinin bitmesini iple çekiyorum!"

CA: "Siz sürekli bunu ve bunları söylüyorsunuz ama; ortalıkta darbe söylentilerinden geçilmiyor. Bu sözlerini 'ciddi uyarı' diye alıyorlar. 'Yumruk' sözcüğünü de haklı olarak 'darbe ve asker' diye algılıyorlar."

SD: (Durdu, hemen yanıt vermedi. Bu sözlerim üzerine ancak benim duyabileceğim bir sesle) "Cumhurbaşkanı darbe duyurur mu?" dedi, bir değil, iki kez.

"DEP'lilerin dokunulmazlıklarının kaldırılmasını, bu partinin kapatılmasını (tabii askerlerden söz ediyor) her zaman istediler, istiyorlar."

CA: "Genelkurmay Başkanı'nın yakın çevresi diye gazetelere geçen DEP'lilerle ilgili sözlerini herhalde okudunuz."

SD: "Çok konuşuyor. Süresinin bitmesini iple çekiyorum."

CA: "Ağustosa kadar..."

SD: "Bir de şu var. (Doğan Güreş için söylüyor) Etki altında ka-

lıyor, dolduruşa geliyor. İkinci Başkan Ahmet (Çörekçi) ile genel sekreteri Tolon Paşa..."

(Bir ara yine durdu. Sustu, düşündü ve)

"Askerlerde demokratik sabır yok!"

(Bu cümle, güncel pek çok söylentiye ışık tutuyordu. Bir süre geçti, hafifçe güldü)

"Darbe olasılığı yok. Neler gördük, neler" dedi.

(Ben "Gelirlerse, geldikleri gibi giderler" deyince, şöyle bir baktı yüzüme. Sustu.)

CA: "Bu Dicle olayı son MGK'da söz konusu edilmedi mi?"

SD: "Hayır. MGK'nın bir resmi toplantısı var. Bir de görevliler çıkar, bir süre bizler başbaşa kalırız. Deniz Kuvvetleri Komutanı 'DEP'lilerin dokunulmazlıklarının kaldırılmasını' istedi. Hava Kuvvetleri Komutanı da ona katıldı. O kadar. Zaten darbe yapacak halleri yok."

Ayağa kalktı: "MGK'dan sonra buraya geldiler. (Kabulleri yaptığı makam odasına. Kapıdan girişte sağ köşedeki koltukları eliyle işaret etti.) Çiller ile Karayalçın da vardı.

Onlara 'Siz şanslısınız dedim: Muhalefet yok karşınızda. Ya ben burada (Çankaya'da) olmasaydım ve muhalefet liderliği yapsaydım.'"

Gülmeye başladı:

"Muhalefet lideri olsanız tozlarını atardınız. İktidarda olsanız kimbilir ne formüller geliştirirdiniz" dedim.

Gülmeyi sürdürdü. Siyasal ortama değinirken "Ne olacak DYP'nin hali?" diye sordum. Amacım sözü açmaktı.

"Seçimden sonra, ister oylar düşsün, ister düşmesin, kalamaz, gider" dedi Demirel:

"Bana geliyorlar. Bu kadına tam destek verenler yanıldıklarını söylüyorlar."

"Siz birini çıkaracak mısınız?"

"Hayır!"

"Parti kendiliğinden birini bulur, öyle mi?"

"Evet! Geçen akşam TOBB'a iftar yemeği verdim. Sağ yanımda Çiller'i tam anlamıyla destekleyen, ama sonuna kadar destekleyen Yalım Erez oturuyordu. Bana 'Çiller'e baştan beri şu Osman

Ünsal'ı at diyorum, kimse itimat etmiyor bu adama, işlerin bozuk gitmesinin önemli nedeni bu. Dinlemiyor ve adamı tutuyor,' dedi.

Kendisini, bu kadar destekleyen adam bunları söylemeye başlarsa, anla artık ne vaziyette Çiller.

Beni eleştiriyorlar. Ekonomiyi iyi gösteriyorsun diye. (İçimden örneğin Emre Hoca ile Ömer ateş püskürüyor diye geçirdim.) Peki, ben ne diyeceğim? Panik olmasın diyeceğim yerde panik olsun mu? Üstelik 18.5 milyar dolar rezerv var. Büyüme sürüyor. Tarlalar ekili."

Darbeden ekili tarlalara uzanan bir görüşme... Sona erdi.

161

Cumhurbaşkanı, 'darbe üzerinde konuşma' fırsatını yakaladı.

(23 Şubat 1994) Ulaştırma Bakanı Mehmet Köstepen'in ilk cep telefonunu Çankaya Köşkü'nde kendisine sunduğu törenden sonra gazetecilerle konuştu.

Demirel, rejimin bütün müesseselerinin ayakta olduğunu ve işlediğini, hemen her kurumun adını vererek söyledikten sonra, "Herkese bir çağrıda bulunuyorum" diyor.

Darbe söylentilerine 'çok kızdığını' gösteren ifadeler zinciri içinde konuşuyor:

"Çeşitli tartışmalar var. 'Acaba darbe mi geliyor?' diye. Yani istikrardan, demokrasiden bıktınız mı ki, başka şeyler arıyorsunuz? Benim saydığım şeyler demokrasinin müesseseleridir. Birtakım şeyler bozuk olabilir, düzeltilir.

Darbe bugüne kadar Türkiye'de neyi düzeltti de, yeniden birtakım darbe arayışlarının, tartışmaların içine giriyor Türkiye?..

Zaman zaman oluyor bu Türkiye'de. Birçok şey alt alta konuyor, 'Eyvah yandık, yıkıldık' ve bakıyorsunuz ne yanıyorsunuz ne yıkılıyorsunuz. Bugün eğer Türkiye'nin birtakım sıkıntıları varsa, bunların sebebi darbelerdir.

Bırakın ülkenin demokratik kuruluşlarını, görev yapan askerini, insanlarını rahat bırakın."

Demirel'in konuşması kısa değil, uzun. "Her sabah uyanıldığın-

da devletten ümit kesme yerine, devlete ve rejime sahip çıkılması gerektiğini" söyleyerek sürdürüyor:

"Buraya kolaylıkla gelmedik. Birtakım komplo, darbe teorileri, ondan sonra 'filan zaman şöyle olmuş, falan zaman böyle olmuş, yine aynı ortam oldu da' gibi birtakım şeyler, fevkalade yakışıksızdır.

Herkese söylüyorum. Türkiye'de rejim işlemektedir. Eğer herkes her gün kalktığında istediğinin olduğunu görmüyorsa veya istemediği bazı şeylerin olduğunu görüyorsa, sabırlı olmalıdır.

Demokrasiyi tahrip ettik, sonra ne oldu? Yeniden onu aradık. Neticede ben burada demokrasiyi, milli hâkimiyeti temsilen oturuyorum. Herkese işinde gücünde olmasını tavsiye ediyorum."

Cumhurbaşkanı, medyadan da yakınıyor:

Medyanın birtakım sözleri yanlış anladığını, ya başını ya da sonunu dikkate almadığını belirtiyor. Jeoloji Kurultayında "Türkiye'de fikir hürriyeti yoktur" diyen birini yanıtlarken "Halkı birbirine katmak fikir hürriyeti mi, Türkiye'yi parçalamaya yönelmek fikir hürriyeti mi? Gelin bu fikir hürriyetinin değerini iyi bilin, sonra ararsınız" dediğini anımsatıyor ve:

"Benim söylediklerimi iyi anlayın. Bir de başını okuyun" diye konuşuyor.

162

İçerde PKK-DEP ile ilgili tartışmalar, hatta çatışmalar yaşanırken; biri Moskova'dan, diğeri Riyat'tan gelen haberler olayı daha da alevlendirdi.

Nezavisimaya gazetesi, "Rusya artık Kürt sorununa kayıtsız kalamaz" diyor:

"Kürdistan'daki gelişmeler Rusya'nın çok yönlü devlet çıkarlarıyla doğrudan ilgilidir. Moskova Apo ile doğrudan temas kurmalıdır."

Rus gazetesine dayanarak bir haber yapan Suudi Arabistan destekli Arap gazetesi Al Hayat, bir başka çarpıcı duyuruda bulunuyor:

"Öcalan'ın sürekli olarak Suriye'de ikamet ettiği biliniyordu. Ancak Kürt kaynakları Al Hayat'a yaptıkları açıklamada Öcalan'ın

Ermenistan'a, belki de Rusya'ya taşınmış olabileceğini bildirdiler. Ermenistan'ın PKK'ya lojistik askeri destek verdiğini kaydettiler. Aynı Kürt kaynakları Türkiye'nin bir diğer geleneksel düşmanı olan Yunanistan'ın Kürtlere yardım ettiğini açıkladılar."

Bu sırada Köşk, Rusya'dan 'daha fazla izahat' isteyen bir açıklama yaptı:

"Cumhurbaşkanı Sayın Süleyman Demirel'in bugün Rusya'da yayımlanan Nevazisimiya gazetesine verdikleri mülakat sırasında, Moskova'da Rusya Federal Milliyetler ve Bölgesel Politika Bakanlığı tarafından tertiplenen konferansa atfen kendilerine yöneltilen bir soruya verdikleri cevap özetle aşağıda sunulmaktadır:

'Dün Rusya Federasyonu Büyükelçisinin Dışişleri Bakanlığımızda yaptığı açıklama yeterli olmamıştır. Moskova'dan daha geniş bir izahat beklemekteyiz.

Bildiğiniz gibi terörizm bizi çok rahatsız eden bir sorundur. Komşu ve dost Rusya bugüne kadar konu üzerinde hassasiyet göstermiştir. Çünkü bizim terörizmden ne kadar mutazarrır olduğumuzu bilmektedir. Kaldı ki Rusya dahil bütün ülkeler, terörizmi kınayıp bununla mücadele eden ülkelere destek olmakla yükümlüdür. Halkımız bu konuda son derece hassastır. Rusya'nın terörizme destek verdiği izlenimini edinmelerini önlemek amacıyla ilave bir izahat gerekli olmuştur.'"

Al Hayat gazetesinde bir başka haber daha vardı. İlk aşamada Rus-Türk ilişkilerine 'gölge düşüren' bir 'olaydan' söz ediyordu ve şöyle yazıyordu:

"Türkiye'nin Çeçenler ile ilişki kurmasının Rusya'yı çok rahatsız ettiğini, buna karşılık Rusya'nın da PKK ile ilişki kurduğunu sağlam kaynaklar bildiriyor."

163

Şubat ayı sonlarında 'darbe sorunu' tartışılırken bir-iki haber dikkat çekiyordu.

Birinci haber: Celalettin Çetin'in Cumhurbaşkanı Demirel'le yaptığı bir söyleşideki sözleriydi.

Çetin soruyor: "Bir de size yönelik bir eleştiri, bir sitem var. Başbakanlık yaptığınız bir dönemde boşalan Cumhurbaşkanlığı makamına niçin aday olduğunuz, ülkenin size çok ihtiyacı olduğu bir dönemde niçin o makamı tercih ettiğiniz eleştiriliyor."

Daha önceleri bana söylediklerinden sonra Demirel'in yanıtında beni hayrete düşürecek satırlar ise şöyle:

"Birisi Cumhurbaşkanı olmayacak mıydı, olacaktı.

Zorla gelip olmuş değilim.

Sonra benim hesabımda Cumhurbaşkanlığı yoktu. (Özal öldüğü gün, 'o hesap' yapılmıştı.)

Ben arkadaşlarıma 'Beni Cumhurbaşkanı yapın' demedim. Onlar 'Sen olacaksın' dediler, başka partiler de destekledi, buraya geldim. (Arkadaşlarına beni Cumhurbaşkanı yapın demesine gerek yoktu. Biliyordu ki DYP ayağa kalkmış, Demirel'i Cumhurbaşkanı istiyor.)

Şunu da söyleyeyim: Çankaya artık tartışılır olmaktan çıkmıştır."

İkinci haber: Tam bir rezillikti!

"Dört partiye mensup milletvekillerini (RP, DEP, BBP ve DYP) Atatürk'ün haksız yere kimi milletvekili ve askerleri öldürdüğü gerekçesiyle verilen Meclis araştırma önergesinden sonra, bu kez de TBMM'de milletvekillerinin posta kutularına atılan bir mektupta annesi Zübeyde Hanım'ın genelevde çalıştığı ve Atatürk'ü genelevde doğurduğu iddia edildi.

Milletvekillerinin posta kutularındaki mektupta büyük harflerle 'Mustafa Kemal'in babası kim?' yazılı. Arapça yazılar bulunan bir metnin altında Türkçe çevirisinin yer aldığı mektupta 'Selanik Asliye Mahkemesi'nin aldığı bir karar' olduğu iddia edilen cümleler şöyle:

> Abdus'un ölümünden sonra Zübeyde Abdus'un karısı olduğunu ve oğlunu da Abdus'un olduğu iddiasıyla açmış olduğu miras davasında Abdus'un kardeşleri mahkemeye vermiş olduğu iddianamede Zübeyde'nin Abdus'un karısı olmadığını ve genelevden odalık aldığını ve oğlu Mustafa iki yaşında kucağında olduğunu ve Abdus'un bilavelet olduğunu iddiaları ile keyfiyetin genelevden sorulması talepleri üzerine geneleve yazılan tezkerenin cevabında Zübeyde'nin

oğlu ile beraber 19 Haziran 1297'de genelevimize duhul edip Yenişehirli Abdus bir kabadayı ile anlaşıp 11 Nisan 1298'de genelevimizden çıkmıştır. Bu yazıya istinaden Zübeyde'nin davasının reddine karar verilmiştir.

Üçüncü haber (veya yazı):

Bosna için toplanan yardım paralarını, RP'nin yerine ulaştırmadığı savları çeşitli kaynaklardan doğrulanıyor. Erbakan, yalanlıyor. Ama Bosna Büyükelçisi 'böyle bir parayı almadıklarını' açıklıyor. Çiller, RP'nin üzerine gidiyor.

Erbakan gündemde. Kimi yazarlarımız için alay konusu.

Hasan Pulur (24 Şubat 1994) köşesinde Erbakan'ın açıklamalarını içeren "Adil Ekonomik Düzen" kitabından bir bölüm aktarıyor. Erbakan'ın sözleriyle gerçek Erbakan'ı ve... Adil düzen neymiş onu anlatıyor:

"Bir buğday üreticisi buğdayını, vakfa getirdi satacak. Depo alım satımı görevlisi düğmeye bastı bütün Türkiye'deki depolarda toplam 1 milyon ton buğday olduğunu gördü, duvardaki tabelaya baktı, buna göre mesela, buğday fiyatının kilosunun 1.000 lira olduğunu okudu. Müşteriye söyledi, müşteri fiyatı uygun gördü, buğdayını sattı. Bir müddet sonra tekrar buğday satmak için geldi. Görevli düğmeye bastığı sırada, depolardaki toplam buğday stokunun mesela 1 milyon 200 bin ton olduğunu gördü, duvardaki tabelaya baktı, bu stoka göre buğdayın kilosunun fiyatının 800 lira olduğunu okudu. Müşteriye söyledi, müşteri, buğdayın fiyatı düşmüş, bu fiyatla ben buğday satmam, bilakis kendim buğday alırım, dedi ve bir miktar buğday aldı götürdü. Bir müddet sonra, tekrar buğday almak için geldiğinde, görevli düğmeye bastı, bu arada herkes buğday almış depolarda buğday azalmış ve mesela o anda toplam buğday stoku 800 bin ton stok halinde buğday fiyatının kilosunun 1.200 lira olduğunu okudu, müşteriye söyledi. Müşteri fiyatlar yükselmiş o halde ben bu fiyattan buğday almıyorum ve buğdayımı satıyorum, dedi ve sattı.

İşte Adil Düzen'de malların fiyatları, arz-talep kaidesine göre adil kriterlere göre bu misalde olduğu gibi teşekkül etmektedir. Böy-

lece yurdun her yerinde herkese eşit muamele yapılarak alım, satım işleri yürümektedir ve herkes istediği anda parasını mala, malını da paraya çevirebilmektedir."

164

"Ben buradayken 'darbe' akla gelemez"

Esin'le yürümek, kimi iç sıkıntılarından arınmayı sağlıyor. Ya da bana öyle geliyor. Eşimle hem yürüyor, hem de dertleşiyorum. Köşk'ü gazeteciliğe yeğlemek, galiba kafamda sürekli tartıştığım bir konu, kişisel bir sorun.

Yine aynı görüşün tutsağı oldum. Esin'e "Köşk'e gelmekle 'doğru' bir şey yapmadığımdan" dert yandım.

Yürüyüşten sonraydı. Telefon çaldı, Demirel aradı. Gece.

Uzunca bir konuşma. Daha doğrusu Demirel konuştu. Bugün 'arayan bütün gazetecilerle görüştüğünü' söylüyordu:

"Bu darbe lafı nereden çıktı" demiş gazetecilere, sormuş daha doğrusu:

"Ne hakla bundan söz ediyorsunuz? Demokrasinin açık olduğu bir memlekette (gazetecilere söylüyor) darbe olur mu? Parlamento açık. Basın hür. Herkes dilediği gibi konuşuyor.

Bunların (gazetecilerin) niyeti beni tahrip etmek. (Bu saplantıdan kurtulamıyor.) Darbe haklı da ben haksızsam ne arıyorum burada?

1971. Yüzde 5 enflasyon, yüzde 7 kalkınma, yine de darbe geldi.

İlnur ne yazıyor.1. ve 2. darbeler diye. Şimdi 3. defa. Hayri Birler etüd yapmış da, darbe geliyormuş.

Öyle mi?

71 darbesinin 80 darbesinin içinden Türkiye'yi ben çıkardım.

Yalçın Doğan aradı. 'Gerginlik ne zaman geçer' dedi. Kritik gün yok. Nerede ne var, her şey biliniyor. Biraz önce İstanbul Valisi ile konuştum. Tuzla'yı yapanları, DEP'i bombalayanları bulacaklar. Gerginlik falan yok. Üç gün sonra geçer.

Demokratik ülkelerde darbe nasıl akla geliyor? Darbeyi nasıl ima ediyorsun?

Jeoloji Kurultayında ne söylemişim. 'Sarhoş namaz kılmaz,' demişim. Adam sarhoşu atıyor, namaz kılmaz yapıyor."

CA: "Ama size çok yakın olanlar '3. bir darbe gelirse Demirel artık ayağa kalkamaz' diyorlar."

SD: "Bak nasıl mücadele ederiz."

Bir süre geçti. Demirel;

"Ben buradayken darbe nasıl akla gelir?" dedi.

Darbe söylentilerinin yanı sıra Moskova'daki Kürt toplantılarına takılmış. Rusya'nın Çeçenlere karşılık PKK'yı masaya sürmesi ile Demirel çok ilgileniyor:

Bizimkilerin Çeçenlere yardım etmesinden sonra Moskova'nın PKK tavrı kuşkusuz 'tam bir mukabele.' Ama bizim için çok daha önemli bir 'tehlike.'

Çeçenlerle bu denli içli dışlı olmayı isteyenler kim acaba?

Türkiye'nin bütünlüğünü tehlikeye atacak kadar derin ilişki isteyenler. Çeçenlerin Moskova'ya karşı zafer kazanması acaba Türkiye'ye ne sağlayacak?

Genelkurmay Başkanı Güreş Paşa'nın da Çeçen olduğu söyleniyor. Ama Doğan Paşa, böyle oyunların içinde olmaz, olamaz.

Demirel bu konuda konuşuyor:

"Buraya Cumhurbaşkanı seçilen bir Çeçeni getirdiler. O zaman 'Yapmayın, etmeyin' dedim. (Ama Demirel de adamı Köşk'te kabul etti.) Şimdi Ruslar bundan huylanıyor."

Cumhurbaşkanı'nı telaşlı gördüm. Sesi bu izlenimi veriyor:

"Çeçen Cumhurbaşkanı gelince gıcık alıyorlar. Ya Moskova Diyarbakır'dan adam çağırırsa ne olacak? 'Moskova'daki Kürtler toplantısı' diyorlar bize, toplantıyı böyle yutturmaya çalışıyorlar.

Çeçenlerle ilgilenir misin, al sana Kürt meselesi!"

Rus siyasetini tek cümleyle anlatıveriyor. Lafı değiştirmek için 'Erbakan'ın bir tarihte vergi kaçırdığı' söylentilerinden söz ettim, "Harika" dedi. Demirel, Erbakan'ın zenginliğine değindi:

"74-75-79'da edindikleri ile bu yıllardaki mal varlığını alt alta koysunlar, basit bir araştırma, yeter" diyor.

Ama, bu konuşma tam bir 'Demirel klasiği.'

Erbakan hakkında bana bunu söylüyor ama, dışa dönük demeçlerinde RP'ye vurmuyor. Hatta RP'ye bu kadar yüklenilmesine karşı çıkıyor.

Bir özet yapalım: Darbe söylentileri mayna! SHP grubundaki konuşması nedeniyle tartışma Murat Karayalçın'a ihale edildi. O da yalanladı.

Bülent Ecevit, Genelkurmay'ı ziyaret ettikten sonra "Darbenin izine bile rastlamadığını" söyleyince... A'dan Z'ye devlet darbe olasılığını reddetmiş oldu.

Türkiye'nin başlıca konusu 'darbe', bu kez böyle kapandı.

165

Hasan Cemal'e (24 Şubat 1994) Cumhurbaşkanı'nın vakit bulamadığı için arayamadığını söyledim. Ama, Hasan Cemal, "Aradı" dedi.

"Bana 'RP'yi basın parlattı, şimdi yemeğe çalışıyor,' dedi. 'Darbe falan yok,' diyor."

Fakat Cemal'in söylediği bir şey var ki, çok ilginç:

"Demirel, Tansu Çiller'e güveniyor" diyor. Cumhurbaşkanı ile yaptığı görüşmeden çıkardığı sonuç ya da izlenim bu.

Ahmet Tan aradı: "Seçimlerde RP, DYP ve ANAP, yüzde 22'lerle başbaşa savaşacaklar. Çiller, Başbakanlığı 1996'ya kadar götürecek. Körtopal."

Evet ama Köşk'te hava başka. Hasan Cemal'e Çiller'e 'güvendiğini' söylüyor Demirel; ama bize, daha doğrusu bana Çiller'in bittiğini ve yerine birini bulmak gerektiğini söylüyor.

Demirel, Çiller'den kurtulmaya çalışıyor. Herkesin derdi kendine. Notlarımda (24 Şubat 1994) "Buradan nasıl kurtulacağım" diye yazmışım.

Nasıl, nasıl, nasıl?

Bosna için toplanan paraların 'iç edilmesi' ile ilgli savlar giderek yoğunlaşıyor; o kadar ki, Çankaya'ya kadar uzanarak...

RP Meclis Grubu toplantısında Başkan Vekili Şevket Kazan'ın konuşması iki açıdan önem taşıyor.

Kazan, "Bosna Hersek'e yapılacak yardım parasını kimin iç ettiğinin hesabını verecek ilk kişi Demirel'dir. İLKSAN, Bosna-Hersek ve Türki Cumhuriyetleri için toplanan paraların hesabını vermelidir.

Bosna-Hersek için toplanan parayı bir devlet iç edebiliyor. Konuyla ilgili olarak İstanbul Milletvekilimiz Mustafa Baş'ın sorusuna o dönemin Devlet Bakanı Ekrem Ceyhun 16 Aralık 1993'te cevap verdi. Cevapta 12 milyar para biriktiği, bu paranın 215 milyon 604 bin liralık bölümüne gıda maddeleri, 89 milyon liralık bölümüne de giyim eşyası alınarak teslim edilmek üzere yola çıktığı bildiriliyor. Kalan 8 milyar liranın da Vakıflar Bankası Kızılay Şubesinde bir ay özel hesapta tutulduğu belirtiliyor. Bosna-Hersek'teki parayı kimin iç ettiği açıkça görülüyor" diyor.

Bu savın arkasından başka bir sav geliyor:

Kazan, "Birtakım amaçlı haberlerle, çamur atmalarla RP'nin önünü kesmenin mümkün olmadığını görenlerin üçüncü bir yönteme daha başvurabileceklerini" öne sürerek şöyle konuşuyor:

"Bu üçüncü kademede RP iktidara gelmesin diye demokrasiyi kaldırabilirler. Ne yaparlarsa yapsınlar RP iktidara gelecektir."

Şevket Kazan'ın sözlerine Çankaya, uzun bir açıklamayla yanıt verdi (24 Şubat 1994):

> "Haber bültenlerinde ve bugünkü gazetelerde, Refah Partisi Genel Başkan Yardımcısı Şevket Kazan'a atfen ve Cumhurbaşkanımızı itham ederek, 'Bosna-Hersek ve Türk Cumhuriyetlerinde cami yaptırmak' için 1992 yılında sırasıyla 12 milyar ve 22 milyar TL. toplandığı ve bu toplanan paraların yerlerine gönderilmediği hakkında haberler yer almıştır.
>
> 1992 yılında Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından başlatılan kampanyalarda;
>
> 1) Bosna-Hersek için 12 milyar TL. toplanmış ve bu para Diya-

net İşleri Başkanı tarafından o zaman Başbakan bulunan Cumhurbaşkanımız Sayın Süleyman Demirel'e bir çek ile teslim edilmiş ve anında basının huzurunda Sayın Cumhurbaşkanımız da çeki Kızılay Genel Başkanı'na teslim etmiştir.

Haberlerde, o zamanki Devlet Bakanı Sayın Ekrem Ceyhun'a atfen bu paranın 215 milyon TL'si ile gıda, 3 milyar TL'si ile giyim eşyası alındığı, 8 milyar TL'sinin ise bankada tutulduğu bildirilmiştir.

Sayın Devlet Bakanımızın ifadesi, Kızılay'ın sarflarının o zamanki durumunu belirtmektedir. Bilahare, Kızılay 800 milyon TL'si gıda, 4 milyar 400 milyon TL'si giyim, 7 milyar 800 milyon TL'si sağlık malzemesi ve ilaç olmak üzere takriben 13 milyar TL. harcamış ve bu yardımın tamamı Bosna-Hersek'e gönderilmiştir.

Böylece, toplanan bütün paralar toplanma maksadına uygun olarak yerlerine harcanmıştır. Diyanet İşleri Başkanlığı'nca toplanan paraların bir tek kuruşu kimsenin zimmetine geçmemiş ve çarçur edilmemiştir.

2) Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından başlatılan bir başka kampanya ile de, Türk Cumhuriyetlerinde cami yaptırmak üzere 22 milyar TL. toplanmıştır. Bu para ile halen Türkmenistan'ın başkenti Aşkabad'da güzel bir cami inşa edilmektedir ve sarfları da Diyanet İşleri Başkanlığı'nca yapılmaktadır."

167

Atatürk'ün mekânında laikliğe aykırı manzaralar

İslam ülkeleri büyükelçilerine iftar yemeği. Beni de çağırıyor. Gidiyorum, ama ne oruçluyum, ne de oruç açılırken, açıldıktan sonraki duaları anlıyorum.

İftardan önce yemek salonunun bir başka köşesinde, daha küçük bir salonda namaz kılmaya gidenlere bakıyorum.

İftar boyunca tasavvuf ve mevlevi müziği icra edildi.

İftardan sonra, elini sıkıp ayrılırken, "Siz biraz kalın" dedi bana.

Kabulleri yaptığı büyük salona çıktık. Özden Sanberk, Volkan Bozkır, Mithat Balkan da geldi, Seçkinöz de.

Konu Bosna. Ama toplanan paralarla ilgisi olmayan bir görüşme. Bir zirve söz konusu. Bir gün sonra karar verecekler.

Cumhurbaşkanı ve Köşk'ün yüksek düzeydeki danışmanları Bosna sorununu aralarında tartışırken; iftar yemeğini düşünüyordum.

Oruç açılırken dinlediğimiz musikiyi, Arapça duaları, Kur'an okunurken duygularımı...

Fakat, bir başka noktaya takılıyor aklım, duygularım:

Çocukluğum Atatürk'le geçti. Sonra İnönü ile gençlik dönemi yaşadım. Bayar geldi geçti. Gürsel-Sunay-Korutürk... Evren ve nihayet Turgut Özal. Bugün Süleyman Demirel.

Atatürk'ten Kenan Evren'e değin uzun bir süre, Cumhurbaşkanlığı Köşkü'nde ramazan aylarında iftar yemekleri verildiğini ne işittik ne de buna tanık olduk.

Laik Cumhuriyet önce Köşk'te yaşandı.

Fakat Turgut Özal, hem bir tarikatçı idi, hem devletin laik olduğunu söyledi, hem de Köşk'ü laik Cumhuriyetin simgesi olmaktan çıkardı.

Ramazan aylarında Köşk'te iftar yemekleri ve sofraları kurulması Özal zamanında başladı.

Demirel, Cumhurbaşkanlığının ilk yılından itibaren 'Özal'ın Köşk'e getirdiği iftar geleneğini' sürdürdü.

Demirel sadece bir geleneği sürdürmek amacıyla yola çıkmadı.

O da Turgut Özal gibi düşünüyor.

Dinsel konularda –Demirel içine hapsettiği duyguları göstermezken– Özal tümüyle açığa vurmaktan ne geri kaldı, ne de çekindi.

Türkiye'de dinsel sömürünün azması, Özal'la değil, Demirel'in siyasal yaşamıyla başladı. Menderes'lerin ektiği tohumlar bu iki siyaset adamı zamanında yeşerdi.

İftar sırasında "Atatürk'ün mekânındaki şu manzara ne hazin" diye düşündüm. İnsanlara göre devirler nasıl değişime uğruyor.

Köşk'ün basılı 'menüsü'nde şunlar vardı:

"İftariyelik, tarhana çorbası, su böreği, islim kebabı/fıstıklı pilav, salata, güllaç, çay/kahve."

İftardan sonra Demirel bana;

"Beni, 'Niye iftar sofraları kuruyor?' diye eleştiriyorlar. Bak, şu Osmanlı müziği adamları nasıl hayran bıraktı" dedi.

Demek ki, eleştirilerin farkındaydı ama fazla umursamıyordu.

Bir yanıt, sanırım onaylayan bir yanıt bekliyordu ama;

"Herhalde efendim" diye başladım:

"İslam ülkeleri, özellikle tabii Arap ülkeleri, davullar vurdukça Osmanlı yönetimindeki 500 yıla yakın Türk egemenliğini anımsıyorlardır."

Bu değerlendirmeyi pek beğendini sanmıyorum. İkinci bir noktaya daha değindim:

"Laiklikle İslamı dünyada birarada en iyi uygulayan ülke Türkiye."

Bir anımsatma.

Havayı elverişli görseydim; laiklikle Köşk'teki bu uygulamanın Anayasanın ruhu ile ne ölçüde örtüştüğünü ya soracak ya da imalı bir biçimde söyleyecektim. Olmadı.

Demirel, "Ne var ne yok?" diye sordu. Laf değiştiriyordu.

"Darbe tartışmaları kapanmış, sorun Karayalçın'a ihale edilmiştir" dedim.

Doğruladı!

Hasan Cemal'le konuşmasına değindim. "Bugünkü yazısı iyiydi, sizin etkileriniz var" dedi. Böyle bir şey yoktu.

"Mesele sizinle konuşan gazetecilerin kızıp kızmamanıza bakmamaları, sizinle barışık halde olmaları. (Hasan Cemal'e bozuk çalıyordu o sıralar.) Üstelik Hasan Cemal, 600 bin satan bir gazetede sütun sahibi," dedim.

Daha sonra dedim ki: "Atatürk'e dil uzatmalar giderek boyutlanıyor. Mezarcı denilen adamın küstahlığı, bugün de Atatürk'e veledi zina demesi..."

"Bir şey çıkmaz bunlardan" dedi Demirel.

CA: "Siz bugünlerde bir fırsat bularak ya da yaratarak Atatürkçülüğü, Atatürk ve devrimlerini bir anlatsanız."

SD: "Ve laikliği..."

CA: "Evet, laikliği. Kimi kurumlar ve belirli kesimlerde çok olumlu karşılanabilir."

SD: "Böyle bir konuşma yaparım."

(Başka bir konuya atladık)

SD: "Dün Mehmet Gölhan geldi. Abdülmelik Fırat'ı –biliyorsun Nazlı'nın programında ben bu adamı rezil etmiştim– partiden ihraç etmelerini istedim. Kovsunlar."

(Zaten DYP'de hareket başlamıştı. Adam, Kürtçülük yapıyor. Bilmem hangi Kürt şeyhinin torunu. Disiplin kuruluna vermişler.)

Demirel'e meraklı bir konudan söz ettim:

CA: "DYP'ye yeni bir genel başkan bulmuşlar."

SD: (Şöyle bir durdu) "Şevket (Demirel) mi?"

CA: "Evet."

SD: "Olmaz ki!"

CA: "Neden?"

SD: "Yaşı 68. Benden iki yaş küçük. Gelip bana da söylediler, 'Olmaz' dedim. İki Demirel. Biri burada, öbürü aşağıda.

Bir Demirel gerekseydi, ben aşağıda kalırdım."

CA: "Gazete çevrelerine göre üç parti; RP, DYP ve ANAP az farkla bitirecekler seçimi. O zaman bu kadın nasıl gider?"

SD: "Ben size DYP'nin il genel seçimlerinde iyi sonuç alacağını söyledim ama. Seçimden sonra ya kongre olur ya da DYP grubu 'bu işi' halleder."

(Ben bu varsayımlara inanmıyordum. Çiller'i, seçimde başarılı bir sonuç alırsa koltuğundan kımıldatmak olanaksızdı. Üstelik Çiller'i ezecek bir genel başkan adayı ufukta görünmüyordu.)

Zayıf bir sesle, "Grupta?.. Belki" dedim.

Ses çıkarmadı. Bendeki izlenim şu: Vaziyete göre davranış gösterecek!

Gelişmelere göre taktik saptayacak. Daha erken.

Çiller'in İstanbul iş çevrelerine güven vermediğini –Hasan Cemal'den duymuştum– söyledim, buna da ses çıkarmadı.

Bosna-Hersek paralarıyla ilgili açıklamadan sonra ayrılırken;

"Bu iş öyle pis bir iş ki, bir bulaştı mı..." dedi.

Çiller'in RP'nin Bosna paralarını iç ettiğini öne sürmesinin seçmeni etkileyeceğine inanıyor.

Ben bu konuda da kuşkuluyum.

168

Demirel; arayan gazeteciye "Darbe yok" diyor ama, darbe söylentileri, tartışmaları enine boyuna sürüyor.

Üstelik, gazeteler susmuyor, durmuyor. "Konuşan Türkiye'yi simgelemek ister gibi durmadan dinlenmeden darbe üzerinde her olasılığı dile getiriyor.

(25 Şubat 1994) Demirel, darbe üzerindeki yayınlardan yakınıyor.

Pek güzel! Ama, Demirel, darbe söylentilerini ateşleyen demeçler vermekten de geri durmuyor.

Haber aynen şöyle:

"Cumhurbaşkanı Demirel, TSK'nın Tuzla istasyonunda yaptığı bombalı saldırı ve DEP Genel Başkanı Hatip Dicle'nin bu saldırıyı 'normal' karşılayan sözlerinden 'fevkalade rahatsız' olduğunu açıkladı.

Demirel, bu konunun pazartesi günü yapılan MGK toplantısının gündeminde yer almadığını, ancak toplantı sırasında 'ayaküstü konuşulduğunu' bildirdi.

Demirel, ayrıca ordunun Terörle Mücadele Yasasının bir an önce çıkarılmasını istediğini de bildirdi.

Soru: MGK toplantısıda Genelkurmay Başkanı'nın size DEP'le ilgili bir rapor verdiği yolundaki haberleri nasıl karşılıyorsunuz?

Yanıt: Rapor falan vermedi. MGK'nın konusu değildir onlar. Ne zaman MGK'nın konusu haline geldi o mesele? Ama onlar siyasi konulardır.

Soru: MGK'da askeri kanat DEP'li milletvekillerinin dokunulmazlıklarının kaldırılmasını istedi mi?

Yanıt: MGK'nın gündemi orta yerde, bellidir. Yok öyle şeyler.

Soru: Peki, Terör Yasasının bir an önce geçmesi yönünde bir istekleri oldu mu?

Yanıt: Onu söylerler daima. Terör Yasasının bir an önce geçmesini isterler. O çünkü mücadelenin bir parçasıdır. Yalnız Tuzla İstasyonunda meydana gelen olaydan ve onun üzerine yapılan beyanlardan fevkalade rahatsızdırlar.

Soru: Bu size ne şekilde intikal etti?

Yanıt: Bana onu söylerler hep. Ayaküstü konuştuğumuz zamanlarda onu söylerler. MGK, anayasal çizginin dışına hiç çıkmaz. Zaten ben de müsaade etmem ona. Ama orada konuşuluyor, ayaküstü konuşuluyor. O arada insanlar birbirine birtakım şeyleri söylüyor gayet tabii. Bunlar da konuşulmuş olabilir..."

Basından da darbeye karşı sert tepkiler geliyor.

Hemen hemen bütün yazarlar 'karşı'.

Bu tartışmalara yol açan sözlerini yalanlamaya çalışan Murat Karayalçın elbette gündemde. Diyor ki:

"Kaygılarımı dile getirirken hiçbir biçimde 'darbe' sözcüğü kullanmadım. Olaylarla ordunun bağlantısını kurmadım. Kaldı ki bu yönde herhangi bir duyumum olsa, onu da demokrasi anlayışım gereği kamuoyunun bilgisine sunmaktan kaçınmazdım."

Cuma gününün özeti bunlar.

Tabii, Genelkurmay Başkanı'nın DEP'liler için "Bunların Meclis'te ne işi var" demesi, arkadan Demirel'in "Ordunun DEP'ten rahatsız olduğunu" söylemesi, darbe konusunu alevlendirdi.

Aydınlık'ın MGK Genel Sekreteri Doğan Bayazıt'ı 'Başbakan' göstermesi darbe söylentilerinin son durağı!

Bu manşet; Demirel'le dünkü konuşmamızdaki gözden kaçırdığım bir ayrıntıyı anımsamama neden oldu:

Demirel, ordudan söz açıldığında İkinci Başkan Ahmet Çörekçi ile Genelkurmay Genel Sekreteri Tolon Paşa'dan söz açmıştı. Ama arada "MGK Genel Sekreteri Doğan Bayazıt'ın da 'faal' olduğunu" şöyle bir değinerek geçiştirmişti.

MGK Genel Sekreteri Bayazıt'ın Genelkurmay'a gittiğini (önceki gün) söylediğim zaman Cumhurbaşkanı "MGK ile Genelkurmay birlikte hareket ederler" dedi.

Bütün bu olgular karşısında endişeli.

Emre Gönensay gelmiş. İstanbul'dan. Uğradım. Demirel'le konuşmalarımızda "DYP'ye yeni genel başkan olarak birini çıkaracak

mısınız, çıkan birini destekler misiniz" diye sorduğumu ama Gönensay'dan hiç söz etmediğimi söyledim.

Memnun oldu. Zaten "olumsuz bir yanıt alınırsa Demirel'den bozulmayacağını" yineledi.

Emre Hoca, Demirel'in yeni genel başkan adayının Bedrettin Dalan olacağını ısrarla söylüyor.

169

Atatürk'e saldırılar, RP milletvekili Mezarcı'nın önergeleri, konuşmaları büyük tepkilere yol açtı. Hasan Mezarcı "Ben Atatürk'e küfretmiyorum, ama Atatürkçü olmak mecburiyetinde de değilim" diyor.

ANAP Genel Başkanı Yılmaz; "Atatürk'e dil uzatan önergeyi esefle karşılıyoruz. Birtakım sapık fikirli insanların, fikir özürlü insanların yaşaması doğaldır," diye konuştu.

Deniz Baykal "Saldırılar, Atatürk'ün kurduğu laik Cumhuriyeti hedefliyor" dedi. Genelkurmay sözcüsü Kurmay Albay Doğu Silahtaroğlu, şu kısa açıklamayı yaptı:

"TSK, bu tür sapık düşünce sahiplerini muhatap kabul etmez. Gereğini yetkili mercilerin yapacağına inanıyoruz."

Noktayı Demirel koydu:

İnsan Hakları Derneği yöneticilerini kabulünde şeriat heveslileriyle bölücülere ağır biçimde saldırdı.

RP milletvekili Hasan Mezarcı ile Atatürk karşıtı önergeye imza atanları "İdrak ve iz'andan yoksun hezeyanlı ruhlar" diye niteleyen Demirel, görüşlerini şöyle açıkladı:

> "Türkiye hür ve serbest bir ülkedir. Hürriyetin ve serbestiyetin sınırlarının bütün dünyada olduğu gibi Türkiye'de de kamu vicdanı, kanunlar ve demokrasi kuralları ile belirlenmiş olduğunu akıldan çıkartmamak lazımdır.
>
> Hürriyetlerin ancak bir nizam içerisinde kullanılmaları mümkündür. Düzenin tesis edilmediği yerde kaos ve fiiliyat hâkim olacağı gibi, herhangi bir hürriyet de yaşanamayacaktır. Binaenaleyh, ka-

nun ve nizam, aslında hürriyetlerin var olabilmesi için vazgeçilmez niteliktedir.

Atatürk'e saldırı Türk halkını son derece rahatsız eder.

Atatürk'ün korunmaya ihtiyacı yoktur. O'nun Türkiye ve Türk milleti için yaptıklarını hiçbir fani yapamamıştır. Atatürk düşmanlığı, meşhur olmak isteyen hezeyanlı ruhların her zaman sarıldıkları bir araçtır. Bu da halkımız tarafından kabul edilemez.

Laisizm din ve vicdan hürriyetinin de şemsiyesidir. Din ve vicdan hürriyeti laisizm sayesinde geniş şekilde yaşanabilmektedir.

Laisizm Türk devletinin de temel niteliğidir. Laisizm yerine başka bir anlayış veya uygulama ikame edilemez. Türkiye'nin laisizmi ikame etmek gibi bir sorunu da, arayışı da yoktur.

Din ve vicdan hürriyeti, laisizmin ayrılmaz parçası olarak milletimizin mukaddesleri arasındadır. Bu hürriyetlere saldırılmasına da asla müsaade edilemez.

Türkiye'nin bölünmez bütünlüğüne saldırılması da müsamaha ile karşılanamaz. Hiçbir devlet kendi mevcudiyetini tartışmaya açamaz. Bu, demokratik rejim için de geçerli bir kuraldır. Binaenaleyh, böyle bir şey, Türkiye'de devletin de rejimin de varlık nedenine aykırı olurdu.

Öte yandan, Türkiye'nin birliğine ve hukuk düzenine yöneltilmiş saldırılar milletin vicdanını da rahatsız eder.

İdrak ve iz'andan yoksun birtakım insanların Türk milleti için çok değerli olan büyük Atatürk'ün aziz hatırasına, ülkenin ve milletin bölünmez bütünlüğüne, din ve vicdan hürriyetinin garantisi olan laisizme fütursuz saldırılar yöneltmeleri tahriktir.

Huzur ve güvenin devamı için kanunlara uyulacaktır. Kanunların varlığı devlet için değil, ama birey-vatandaşlar için bir teminattır. Bunu hiç kimse unutmamalıdır. Milletin kanunlarımızda da yer alan mukaddesleri haline gelmiş bu kavramlara saldırarak halkımızı provoke etmek isteyenlere müsaade edilemez.

Telaşa kapılmaya gerek yoktur. İz'an ve idrak yoksunu bazı kendini bilmezler, kanunlar ve kamu vicdanı tarafından tayin edilmiş sınırları aştıklarında, bunun sonuçlarına da katlanacaklarını bilmelidirler."

Bu açıklamalar televizyonlarda ve gazetelerde birinci haber olarak yer alınca; Başbakan Çiller de bir şeyler söyleme gereğini duydu, ama... –benim notlarıma göre– bir şeyler söylemedi, geveledi! Başbakanlıktan yapılan yazılı bir açıklamada 28 Şubatta Taksim meydanında yapılacak olan mitinge Cumhurbaşkanı dahil hemen herkesi çağırıyordu:

"Atatürk ve laiklik mitingi"

Gazetecilere göre; Çiller, Atatürk ve laiklik konusunda Demirel'in ön plana geçişini kıskandı ve bunu örtmek için Taksim'de bir miting düzenliyordu.

Miting daha ilk anda fiyasko ile sonuçlanacak gibi. Mesut Yılmaz, 'bütün partileri kapsayacak bir miting olursa' katılabileceğini söylüyor.

DEP'den bir karar çıktı:

27 Mart yerel seçimlerine katılmayacak!

DEP sahneden çekiliyor mu? Yoksa? Ama, Atatürk'e saldırıları kitle örgütlerini de harekete geçirdi.

170

Atatürk ve laiklik birinci konu. İHD yöneticileriyle yaptığı konuşmanın tam metnini görüp görmediğimi sordu:

Gördüğümü söyledim, Hasan Mezarcı'yı Haysiyet Divanına vereceklerini de hemen ekledim:

"Ah" dedi: "Bu konuşmayı keşke bir gün önce yapsaydım!"

Haysiyet Divanı kararına öncelik alamadığı için hayıflanıyordu sanki.

Konuşma gerçekten güzeldi. Çankaya'ya yaraşır bir konuşmaydı doğrusu. Bu gerçeği söyledim kendisine.

Son günlerdeki söyleşilerimizden sonra, örneğin şimdi Atatürk ve laiklik üzerine konuşmalar yapmasından mutluluk duymamak elde değildi.

Atatürk'e saldırılar duracak mı?

Darbe söylentilerinin arkası kesilecek mi?

"Sizi İstanbul'daki mitinge çağırıyor" dedim.

Demirel, Raif Dinçkök'ün cenaze törenine katılıp dönmüştü. Gece, saat 21.00 sularındaydı, konuştuk.

"Bir Başbakanın bir Cumhurbaşkanını bir mitinge çağırmasını, hele bunu yazılı bir metinle duyurmasını yadırgadım" diye ekledim.

"Beni aradı" diye söze başladı Demirel:

" 'Sizi aradım. Fakat uçakla dönüyorsunuz Ankara'ya erişemedim' dedi. 'Nahit Bey'e (Menteşe) görev vermiştim, o sizinle konuşacaktı' diye eklemeler yaptı."

CA: "Ama kendisi Dinçkök'ün cenaze törenindeydi. Televizyonlar gösterdi. Orada gelip sizin kulağınıza söyleyebilirdi, çağrıyı yapabilirdi."

Demirel, bu sözlerimi yanıtlamadı:

CA: "Basın kulisine göre, bu miting tam bir kıskançlık eseri. Atatürk'le ilgili açıklamalarınız yankı yarattı, gazetelere manşet oldu. Bu mitingle ön plana çıkmak istiyor."

SD: "Seçim yatırımı! Tansu Çiller'e 'Benden ne istiyorsunuz?' diye sordum. Bir şey söylemedi. Ama mitinge gelip gelmeyeceğimi araştırıyor. Mesut Yılmaz açıkladı, gitmiyor. Siyasi istismar konusu yapıyor diye. Partiler toplanır, aralarında konuşur ve miting yaparlar.

Hatırlayacaksınız; Turgut Özal bir Bosna mitingi yapmıştı. Kalabalık olmamıştı. Bir de bu tecrübe var önümüzde. Miting kalabalık olmazsa fiyasko olur. Saat 12.00'de miting."

CA: "Üstelik iş zamanı."

SD: "O da değil. Ya meydan dolmazsa? Düşünebiliyor musunuz, Ata'ya miting ve fiyasko!

Ben ona (Çiller'e) geleceğim demedim.

Bakalım Deniz Baykal ne yapacak? Senin verdiğin çalışma şemasını yeniden inceleyeceğim. Çok iyi yapacağız bunu. Siyasi kısmını sizinle yazacağız. Bir ekonomi bölümü var. Ekrem (Ceyhun) illerden gelen bilgilerle buna bakacak. Bir de dış politika. Seninle bunları konuşacağız. (–Adalet Partisi ve kendi Başbakanlığı sırasında Türkiye– kitabın ana teması)"

CA: "Yarın pazar, şehir dışına çıkabilir miyim?"
SD: "Evet, evet. Tabii!"

172

Bitip tükenmez malzememiz darbe; Ömer Tarkan, inanıyor darbe olacağına.

Bugün (28 Şubat 1994) bir gazete uzattı önüme. Aydınlık. "Haberleri doğru çıkıyor" dedi.

Aydınlık'ın manşeti: "İşte darbe tezgâhı."

İki resim: Orgeneral Doğan Bayazıt ile Orgeneral Aydın İlter. Üstünde dişi klişe bir başlık: "Bu ikiliye dikkat!"

Gazeteye göre, ABD Büyükelçiliğinden bir diplomat "Radikal İslamı önleyecek darbeye karşı çıkmayız" demiş.

Başlık yazılarında: Askeri müdahale için girişimlerde bulunan ekibin başında MGK Genel Sekreteri Org. Doğan Bayazıt ile Jandarma Genel Komutanı Org. Aydın İlter bulunuyor. Silahlı Kuvvetler içinde büyük huzursuzluğun bulunduğu, kanatlar oluştuğu bildirildi. Genelkurmay Başkanı Doğan Güreş'in ekibe taviz vererek başkanlığını sürdürmeye çalıştığı belirtildi.

Orduda askeri müdahale için harekete geçen ekibin, seçimleri ve Nevruz'u kullanacakları ileri sürüldü.

Fırsatı değerlendiren Şırnak milletvekili (DEP), Çiller'e cunta savlarıyla ilgili soru önergesi yöneltti. Güreş'ten Bayazıt'a kadar. önergede her generalin adı geçiyor.

173

Köylü şiirine tepki

Telefonda Demirel;

"Çevre toplantısına katılmak üzere İstanbul'a gidecektim.

Gidemedim. Hava muhalefeti" dedi. (28 Şubat 1994 Pazartesi)

"Siz ne yapıyorsunuz?" diye sordu:

"Siz yoksunuz diye evde oyalanıyordum" dedim.

"Hemen gelin" dedi. Acele giyindim ve Köşk'e gittim, özel çalışma odasına girdim.

TRT Yüksek Kurulu'na atadığı Ömer Tarkan ile karşılıklı oturmuş konuşuyorlar. Demirel hemen konuya girdi:

"İstanbul'daki mitinge partiler katılmıyor. Benim anayasal konumum böyle bir mitinge katılmama izin vermiyor. Zaten bana daha önce danışmaması yeterli neden ama şimdi... bir açıklama yapalım mı?"

Söylediğim şu oldu:

"Tansu Çiller önceden size danışsaydı, haber verseydi... Bunları yapmayarak zaten terbiyesizlik etmiş. Her partinin katıldığı bir komisyonun düzenlediği bir miting olsaydı belki giderdiniz ama... Şimdi şöyle garip bir manzara çıkacak, tabii katılmanız halinde: Bir yanınızda DYP'li Çiller, öte yanınızda SHP ve Karayalçın. Bu, ancak bir hükümet mitingi manzarası verir. Oysa Atatürk ulusal bir simge, partilerin çok üstünde bir büyük değer. Siz de Anayasa gereği ulusal birliği temsil ediyorsunuz, ama bu miting iki parti mitingi, bir hükümet mitingi."

Dinledi. Bir açıklama metni hazırlanmış zaten. Ömer okudu. Metin 'tartışma konusu olan mitinge Anayasal konumu nedeniyle katılamayacağını' içeriyordu.

Ben, metne 'millete ve devlete mal olmuş Atatürk' ifadesinin konulmasında direndim.

Metne 'milletin ve devletin sahiplendiği Atatürk' ifadeleri konuldu.

Çankaya'nın mitinge katılmayışı açıklamada şu ifadelerle yer aldı:

"Milletin ve devletin sahipliğinde bulunan Atatürk ile ilgili yapılması düşünülen miting siyasi bir tartışmaya konu olmuştur.

Bu sebeple ve Anayasal durumum icabı olarak böyle bir toplantıya katılmadım."

Nitekim, aynı gün Güngör Mengi yazısında şöyle diyordu:

"Atatürk adına yapılacak bir toplantı, hiçbir parti tarafından sahiplenilmemelidir."

Mesut Yılmaz da "Başbakan, milli bir meseleyi siyasi çıkarlarına alet ediyor" diyordu.

Altan Öymen ise, "Başbakan'ın bu girişiminin 'aceleye' geldiğini" yazıyordu.

Sonradan öğrendim ki, Demirel'in 'Çankaya açıklaması'nın kamuoyuna duyurulmasından vazgeçilmiş!

Sadece Köşk'ün görüşünü soranlara 'bu metin okunacakmış!'

Böyle bir açıklama biçimine ilk kez rastlıyordum.

Demirel, miting faslı kapandıktan sonra, Milliyet'te Melih Âşık'ın sütununda yayımlanan 'bir şiir'den bölümler okudu. Fena halde bozuk bu şiire. Şiir "Köylüleri niçin öldürmeliyiz" başlığı ile Şükrü Erbaş'ın "İyimser ve Kederli" adlı son kitabından.

İlginç.

Demirel'in bir yanını anlattığı için şiiri aşağıya alıyorum:

Köylüleri niçin öldürmeliyiz?
Çünkü onlar ağırkanlı adamlardır
Değişen bir dünyaya karşı
Kerpiç duvarlar gibi katı
Çakır dikenleri gibi susuz
Kayıtsızca direnerek yaşarlar.
Aptal, kaba ve kurnazdırlar.
İnanarak ve kolayca yalan söylerler.
Paraları olsa da
Yoksul görünmek gibi bir hünerleri vardır.
Her şeyi hafife alır ve herkese söverler.
Yağmuru, rüzgârı ve güneşi
Bir gün olsun ekinleri akıllarına gelmeden
Düşünemezler...
Ve birbirlerinin sınırlarını sürerek
Topraklarını büyütmeye çalışırlar.

* * *

Köylüleri niçin öldürmeliyiz?
Çünkü onlar karılarını döverler.
Seslerinin tonu yumuşak değildir.

Dışarda ezildikçe içerde zalim kesilirler.
Gazete okumaz ve haksızlığa
Ancak kendileri uğrarlarsa karşı çıkarlar.
Adım başı pınar olsa da köylerinde
Temiz giyinmez ve her zaman
Bir karış sakalla gezerler.
Çocuklarını iyi yetiştiremezler
Evlerinde kitap, müzik ve resim yoktur.
Bir gün olsun dişlerini fırçalamaz
Ve şapkalarını ancak yatarken çıkarırlar.

* * *

Köylüleri niçin öldürmeliyiz?
Çünkü onlar yanlış partiye oy verirler
Kendilerinden olanlarla alay edip
Tuhaf bir şekilde başkalarına inanırlar.
Devlet; tapu dairesi, banka borcu ve hastanedir
Devletten korkar ve en çok ona hile yaparlar.
Yiğittirler askerde subay dövecek kadar
Ama bir memur karşısında – bu da tuhaftır
Ezim ezim ezilirler.
Enflasyon denince buğday ve gübre fiyatlarını bilirler.
Cami duvarı, kahve ya da bir ağaç gövdesine yaslanıp
Onbir ay gökyüzünden bereket beklerler.
Dindardırlar ahret korkusu içinde
Ama bir kadının topuklarından
Memelerini görecek kadar bıçkındırlar
Harmanı kaldırdıktan sonra yılda bir kez
Şehre giderler!

* * *

Köylüleri niçin öldürmeliyiz?
Çünkü onlar ilk akşamdan uyurlar.
Yarı gecelerde yıldızlara bakarak
Başka dünyaları düşünmek gibi tutkuları yoktur.
Gökyüzünü, baharda yağmur yağarsa

Ve yaz güneşleri ekinlerini yetirirse severler.
Hayal güçleri kıttır ve hiçbir yeniliğe
–Bu, verimi yüksek bir tohum bile olsa
Sonuçlarını görmeden inanmazlar.
Dünyanın gelişimine bir katkıları yoktur.
Mülk düşkündürler amansız derecede
Bir ülkenin geleceği
Küçücük topraklarının ipoteği altındadır.
Ve birer kaya parçası gibi dururlar su geçirmeden
Zamanın derin ırmakları önünde...
KÖYLÜLERİ SÖYLEYİN NASIL, NASIL KURTARALIM?

Demirel, köylü olmakla övünen bir insan.

"Şiir köylülere hakaret ediyor" dedi. Öfkeli.

"Buna cevap vermeliylim" dedi.

"Altan ailesi zaten uzun süredir köylülükten söz ediyor" dedim.

Yanıt vermekse, Altan'ların her yazısına yanıt vermek gerekmez miydi?

Bir süre sustu, yanıt vermedi.

Ben karşıydım yanıt verilmesine. Ömer yanlıydı yanıt vermeye.

"Düşünün bakalım" dedi Demirel sonunda ve çıktık yanından.

Düşünün derken bize, Demirel; şu sözlerini dikkate almamızı istiyor:

"Masadaki ekmeğimizi, sütümüzü onlar sağlıyor. 70 yıllık Cumhuriyet'in nüfusunun yüzde 70'i, şimdilerde yüzde 50'si köylü. Bu hakaretler neden?"

Oysa, 'köylülük' deyimi, çok daha başka açılardan kimi görüşleri açıklamak için bir deyim olarak kullanılıyordu.

Aynı gün (28 Şubat 1994) akşamüzeri. İkinci kez görüştük. Çağırdı.

"Günü değerlendirelim" diyordu. İstanbul mitingine katılmayışının olumsuz tepkilere yol açmadığını söyledim. Emel Yatmaz da "Bize de ters bir şey çarpmadı" dedi.

Söz sonraları RP'nin topladığı, Bosna'ya gitmeyen paralara yöneldi:

Demirel, "RP bu paraları seçimde kullanıyor" diye kesin bir değerlendirme koydu ortaya.

Bir fırsat yakalayarak Aydınlık'taki manşette, darbeyi yapacak iki komutandan, MGK Genel Sekreteri ile Jandarma Genel Komutanının adının geçtiğinden söz açtım.

Güldü:

"Jandarma Komutanı mı? Size söylemiştim: Bayazıt 'oynak' demiştim.

Sütçü İmam'ın torunları... Mardinli bunlar. İki kardeş. Deniz Kuvvetleri Komutanı ve MGK Genel Sekreteri. Ordunun yapacağı bir şey yok. Her şey berbat görünüyor.

Ekonomi, siyaset... (Ordu) niye üzerine alsın bu durumu?"

CA: "Güneydoğu'ya seçim zamanı sıkıyönetim gelir mi?"

SD: "Yok, neden olsun. Olağanüstü hal var orada."

CA: "Kısa süre için, mesela bir hafta için?"

SD: "Yok böyle bir şey!"

Dokuzuncu Bölüm

'ETEKLİ DEMOKRASİ'YE 'İDDİANAME'

174

"Alçak yerde tepecik kendisini dağ sanır."
(Türk atasözü)

"PKK Meclis'ten dışarı!"

Bu cümleyle TBMM Genel Kurul salonu sarsılıyor.

DEP milletvekilleri; Hatip Dicle, Orhan Doğan, Leyla Zana, Ahmet Türk, Sırrı Sakık ile bağımsız Mahmut Alnıak'ın dokunulmazlıkları görüşülüyor.

DYP kararlı. SHP kararsız ama kimileri lehte.

Askerlerin DEP'le PKK'yı bir ve beraber gören isteklerine koşut bir sonuç bekleniyor. Dokunulmazlıklar kalkacak!

Olaya '2 Mart darbesi' adını verenlere rastlanıyor.

Fakat, bir nokta var ki, dikkati çekiyor. Demirel, DEP'lilerle, örneğin binaların bombalanmasından sonra yaptığı görüşmelerde, "PKK'yı bir terör örgütü gördüklerini ve onaylamadıklarını" söylemelerini salık veriyor.

DEP'liler bu öneriye asla yanaşmıyorlar.

Kamuoyunda, devletin kimi kurumlarında (tabii TSK'da) DEP'le PKK'nın aynı yolun yolcusu olduğuna inanan bir yargı gelişiyor.

Başbakan, askerlerden, kamuoyundan aldığı hızla "PKK, Meclis'ten dışarı" diye haykırıyor ve DEP'li milletvekillerinin dokunulmazlıklarının kaldırılması için yeşil ışık yakıyor.

Fakat, dokunulmazlıkların kaldırılmasından hemen sonra, DEP'li milletvekillerinden ikisi 'apar topar, hatta yaka paça' otomo-

billere bindirilerek Meclis'ten uzaklaştırıldı. Diğeri Meclis'ten çıkamıyor.

Televizyonlar bu sahneyi bütün ayrıntılarıyla o gece yansıtıyor.

Kürtçü Türkçü birbirine karışmış. Bu manzarayı kınayanlar bir cephe oluşturuyor. Ertesi günü Hasan Mezarcı'nın dokunulmazlığı kaldırılacak!

Polisin bu denli şiddet göstermesindeki nedeni araştıranlar, "Kaçacaklardı" yanıtını alıyorlar. Yapılan inceleme doğruluyor bu savı.

Leyla Zana, Ahmet Türk ve Sırrı Sakık'ın 3 Mart 1994'te yurt dışına (Brüksel'e) gitmek için bir uçak şirketinde rezervasyon yaptırdıkları öğreniliyor. Ancak, 2 Martta dokunulmazlıkları kaldırılınca rezervasyonu iptal ettikleri ortaya çıkıyor.

Dokunulmazlıklarının kalkmasından sonra 'güvenceleri için emniyete götürüldükleri' söylenen DEP'li milletvekilleri, hemen gözaltına alınıyor.

Kaçmalarını engellemek için bu yola başvurulduğu sonradan öne sürülüyor.

Cumhurbaşkanı, susuyor. İkinci gün, DEP'lilerin hemen gözaltına alınmalarını "Şık değil" diye yorumluyor. ANAP, gözaltına alınmanın "hukuk devletini yaraladığını" söylüyor.

Çiller ise, "Meclis üzerine düşeni yaptı" demekle yetiniyor.

Anayasa'ya göre, Yüksek Mahkeme dokunulmazlık olayını inceleyip 15 gün içinde bir karar almak zorunda.

175

O gece Köşk personeline Cumhurbaşkanı Demirel'in iftar yemeği var.

Özür dileyerek iftara katılmadım.

Olaylar öyle gelişiyor ki; bir çığ gibi. O sıralardaki manzara değişik yorumlar yapmama olanak sağlıyor. Demokratik rejimden sapmaları yerli yerine oturtacak ne bir 'lider' ne de bir 'lider kadrosu' var ortalıkta.

Birinin –örneğin Demirel– hamleci bir tavır alması gereğine

karşın, olayların içine fazla girmemeye özen gösteren bir tavır sergiliyor.

Şimdi bugünkü (2 Mart 1994 Perşembe) gelişmelere bakalım:

DEP milletvekillerinin PKK ile organik bir bağları var mı, bilemiyorum. Zaten şu sıra devlet böyle bir bağlantıyı kanıtlayamıyor. Ancak kafalarında-yüreklerinde bağımsız Kürdistan ateşi yandığı kesin.

Türkiye'yi bölünmeye götürecek konfederasyon ya da federasyon gibi asla gerçekleşmeyecek görüşlerin idealiyle yaşadıkları da muhakkak.

Oysa, Kürt kökenli olmaları bir şey yazmaz.

Yeter ki, Türk vatandaşı olduklarını kabul etsinler. Ülkeyi bölmeye değil, Türk vatandaşı bir Kürt gibi yaşamayı içlerine sindirsinler.

Bu parıltı görülmüyor DEP'lilerde. Tabii PKK'da da.

(Bugünkü notlarıma göre) Çiller, bu denli sert bir tavır almak için gereken telkinleri acaba nereden aldı? Bir gün ortaya çıkacak. On gündür işlenen "PKK Meclis'ten dışarı" sloganı TBMM'de dokunulmazlıkların kaldırılıp DEP'li milletvekillerinin gözaltına alınması olayıyla sonuçlandı.

Orhan Doğan, Hatip Dicleli gibi milletvekillerinin Meclis kapısında, üstelik dokunulmazlıklarının kaldırılmasından hemen sonra derdest edilmelerini Emniyet Genel Müdürü "Muhafaza" diye açıklıyor.

Hükümet gözaltından 'haberi olmadığını' söylüyor. İçişleri Bakanı Nahit Menteşe "Bu, yargının işi" diyor. Fakat, bir İçişleri Bakanı polislerin girişimlerinden nasıl oluyor da habersiz kalıyor?

Tam anlamıyla adamlar 'yangından mal kaçırır' gibi içeri alınıyorlar.

Başkan vekillerinden Vefa Tanır'ın, korktukları için Meclis'ten dışarı çıkamayan DEP'li milletvekillerine "Emniyete gidin, orada daha emniyette olursunuz" dediği gazeteciler arasında yaygın.

176

Gayretkeşlik

Gece. Televizyonlardaki haberleri izledim. Görüntüler şaşırtıcı.

Saat 21.30'du. Demirel'i aradım:

Geç vakit Meclis'e uğradığımı, kimi milletvekillerini polisin 'muhafaza etmek için gözaltına aldığını' söyledim ve eleştirel bir sesle;

"Bu olaylardan sonra Fransa'da, Almanya'da, İngiltere'de kıyametler kopacak. Olayları izlediğinizi düşünerek belki bir müdahelede bulunursunuz" diyecek oldum.

Demirel galiba olayın gözaltı yanıyla fazla ilgilenememiş ya da ilgilenmemişti. Ama olayı dinleyince derhal toparlandı:

"Gözaltı bu. Ben de şimdi Meclis'teki savunmalarını okuyordum. Doğru dürüst bir şey söylemiyorlar." dedi. Ne söyleseler yararı yoktu. ANAP+DYP ve bu oylara katılan RP. İşlem tamam!

CA: "Ben dışardaki cayırtıyı düşünüyorum da."

SD: (Kızgın bir sesle) "Bırak dışarıyı. Şimdi şuna bak, gözaltı bu."

CA: "Söylendiğine göre Mitterand'lar Leyla Zana'yı arayarak güvence vermişler. Bir sosyalist parlamenter, gözlemci olarak buraya geliyor."

SD: "Evet, haberim oldu."

Fakat Cumhurbaşkanı, Mitterand olayına girmek istemiyor. Lafı değiştiriyor. Acaba Mitterand'ın son mektubunda neler var? –Emre Hoca'dan duydum– Mitterand yanıtında DEP ile PKK'nın ilişkisini güçlendiren işaretlerden söz etmiş.

SD: "İzliyorum, bakalım yarın ne olur?"

Yarın ne olacak? İşte olanlar: Hemen her gazete, özellikle Hürriyet ve Milliyet kalın harflerle "Yıldırım gözaltı" ve "Yıldırım tasfiye" manşetleriyle çıktı. Her gazete polisin 'uygulamasını' eleştiriyordu.

Bir başka haber: Çiller'in bir-iki bıçak darbesiyle ekonomiyi düzelteceğini içeren sözleri yer alıyordu gazetelerde. Yalım Erez'den bile eleştiri alıyordu.

CA: "Yıllarca mücadelesi yapılan demokrasi böyle temelsiz hareketlerle bu hale getirilecek miydi? Söylentiler var."

SD: "Mesela nasıl?"

CA: "Mesela bu olayları, Doğan Güreş Paşa'nın yaptırdığı söyleniyor."

SD: "Doğan Paşa burada yok ki..." (Oysa gazeteler Doğan Paşa'nın 21 Mart günü Uzakdoğu gezisinden döndüğünü yazdı.)

CA: "Veya etrafı."

SD: "Yok canım. Bu yapılan beceriksizlik!"

CA: "Fakat dokunulmazlıkların kaldırılmasından önceki askeri beyanlar... Adamlara 'muhafaza' deyip, gözaltına almak. Hapse dönüştürme çabası."

SD: "Ben de rahatsızım. Hiçbir şeyi doğru dürüst yapmıyorlar. Akılları sıra böyle yaparak Batıdaki Kürtlerden üç-beş oy alacaklar.

Bir de Kürtler zordan anlar ve korkar sanıyorlar."

CA: "Kim akıl veriyor bunlara?"

SD: "Kürtler akıl veriyor. Ben muhalefette olsam karşı çıkarım."

İyi, güzel bu tepkiler ama, muhalefette olsa ne yazar? Devletin tepesindeyken bu usulsüzlüğü anlatamadıktan sonra... Batı kafasına... ve hatta içerideki aydına, sağduyuya anlatmak zor.

CA: "Bu uygulamalara karşı çıkmak gerekmez mi?"

SD: "Sağ seçmenden oy alma peşinde bunlar."

Cumhurbaşkanı'na; olayları geceden izleyerek 'bir şeyler yapması'nı anımsatan bir üslupla konuşuyorum.

Bana kalırsa, bir hukuk devletini yıpratacak bu türden girişimlere müdahale etmesi, karşı çıkması gerekirdi. En azından telefonla ilgilileri uyarması.

SD: (Pek gönüllü değildi ama) "Yetkilileri arayacağım, bazı temaslar yapacağım.

(Fakat aradı mı aramadı mı bilemiyorum, öğrenemedim. Son olarak sert bir hava estirdi):

Yerimde oturamıyorum. Hop oturup hop kalkıyorum.

Demokrasiyi bu hale getirmek..."

Hasan Cemal'e İngiltere Büyükelçisi "Çiller bitmiştir" demiş.

"Darbe yok. Aklınızdan bile geçirmeyin. Ekonominizi ve Güneydoğu'yu düzeltmedikçe Türkiye'yi Avrupa Birliği'ne almazlar, Türkiye Avrupa'da kabul görmez" diye konuşmuş.

Cumhuriyet'te "Olayların Ardındaki Gerçek" sütununda "Tırmanış" başlığıyla şu yazı yayımlandı:

"Türkiye'de ekonomi ne zaman tıkanırsa, bir tırmanış başlar.

Görünür ya da görünmez eller sanki bir düğmeye basarlar.

Olaylar birbiri ardına patlak vermeye başlar.

Birisi çıkar halkın yüreğinde yaşayan Atatürk'e küfreder; bir başkası, şeriatın yeşil bayrağını dalgalandırmaya başlar; beriki, Anadolu topraklarında bağımsız Kürdistan devletinin bayrağını açmaya yeltenir; öteki, sağı solu bombalamaya girişir; derken bu ortamda demokrasiye ters düşen ne varsa uygulamaya konulur; dokunulmazlıklar kalkar, milletvekilleri gözaltına alınır, ortalık birbirine girer, otoriter bir rejimin gerekli olduğuna ilişkin rüzgârlar tozu dumana katar.

Öyle görünüyor ki yine halkın sırtına vurulacak bir *'ekonomik önlemler paketi'* ya da başka deyişle, emekçi kitlelere faturası çıkarılacak *'istikrar tedbirleri'*ni uygulamaya sokmak için elverişli ortam hazırlanıyor.

Son günlerde olan bitenlerin yorumu bir başka mantığa oturmuyor.

SHP, Güneydoğu sorununu parlamenter yöntemlerle çözmek için, dünkü HEP, bugünkü DEP milletvekillerinin Meclis'e girmelerini sağlamıştı; bu iyi niyetli ve demokratik girişimini pahalıya ödedi. Güneydoğu'dan gelen sayın milletvekillerinden kimileri, halkın değil, bir terör örgütünün sözcüsü gibi konuşmaya başladılar.

Bu, bir gerçek...

Ancak bu gerçek karşısında iki yol vardır.

Bir siyasal görüş, sözde kaldıkça, şiddet eylemine dönüşmedikçe, Meclis çatısı altında dile getirilmeli ve güvenceleri sağlanmalıdır.

Ya da fikirlerinden dolayı milletvekillerinin dokunulmazlıkları kaldırılır; gözaltına alınırlar.

Parlamentoda ikinci yol yeğlenmiştir.

Uygar dünyada hiç kimseye bu ikinci yolun demokrasiye yakıştığını anlatamazsınız.

Dokunulmazlığının kaldırılmasına karar verilen milletvekilinin

parlamento kapısından çıkar çıkmaz polis tarafından gözaltına alınması, hiçbir çuvala sığamayacak kadar sivri bir mızraktır, demokrasinin bağrına saplanmıştır.

Bütün bunlar ortalığı toz dumana boğarken, Meclis çoğunluğunu oluşturan merkez sağın demokrasiye kapalı rejim için *'milli mutabakat'* içinde bulunduğu da gözden kaçmıyor. Sonuçta *'milli mutabakat'* ya da *'ulusal uzlaşma'* kimi çevrelerin *'ihtiyaç'* saydığı bir *'ekonomik program'* üstüne oturtulacaktır ki olan bitenlerin temelinde yatan *'neden'*i de bu gereksinme vurgulamaktadır.

Son günlerin gerilimli tırmanışını siyasal gerekçelerin daha arkasında aramak, gerçekçi bir yaklaşımdır. Şair *'zira bu terazi bu kadar sıkleti çekmez'* demiş; bu ekonomi, demokratik rejimi çeker mi?.."

177

Hey gidi günler hey!

1994 yılının Mart ayından:

"Refah'a karşı sert açıklamalarını sürdüren Tansu Çiller, 'Refah Partisi'nin tuhaf para kaynakları var. Refah'ı mal varlığını açıklamaya çağırıyorum' dedi.

Başbakan Çiller, Refah Partisi'nin Türkiye'yi inananlar ve inanmayanlar diye bölmeye çalıştığını vurgulayarak 'Hangi parayı nereden buldular? Nereden mal varlıkları var?' diye sordu.

Çiller, 'RP vicdan bezirgânıdır. Bosna için yardım topluyor. Hangi kanuna dayanarak topluyor? Bosna-Hersek Cumhurbaşkanı İzzet Begoviç tarafından gelen gayrı resmi bilgiye göre oraya para gitmemiş. Bunu özel olarak sorduruyorum' dedi.

Refah Partisi'nin DEP'le birlikte bölücülük yaptığını da söyleyen Çiller, 'Refah, gençlere ayrılık tohumu atıyor. Sen inanansın, öbürü inanmayan diyor. DEP'le birlikte bu ülkeyi bölmeye çalışıyorlar' diye konuştu." (Sabah, 2 Mart 1994)

Ya 1997'de... Refahyol'la birlikte... RP'yi iktidara taşıyan genel başkan olarak ün yapıyor. Hem içeride hem de dışarda!

Ta ki, 28 Şubat 1998'de MGK'da TSK'nın sert müdahalesine ve 18 Haziranda Erbakan'ın istifasına kadar...

Haberin başlığı: "Demirel'lerin güzergâhı."

Bir dönem Kenan Evren ve arkadaşları tarafından Zincirbozan'a sürgüne gönderilen Süleyman Demirel'in bu sıkıntılı dönemine ek olarak, yeğeni Yahya Demirel sık sık hapishane ile mahkemelere, kardeşi de icra iflas masalarına konuk oluyor.

Uğur Dündar tarafından hazırlanıp sunulan Arena programının perşembe günü yayımlanacak olan bölümünde bu konuyla ilgili "Bir amca, bir baba ve bir yeğen'in öyküsü" şöyle özetlendi:

"Isparta'nın İslamköy'ünden Çankaya'ya bir Demirel, hapishanelere bir Demirel, icra ve iflas masalarına bir Demirel nasıl çıktı?

Çankaya'daki amca 'Devlet malı deniz, yemeyen domuz' düşüncesindeki yeğenini savunuyor mu?

Kamu bankalarını dolandırdığı için ahlaki zayıflıkları da göz önünde bulundurularak 1 yıl 3 ay hapis cezasına çarptırılan yeğen, zevk içinde devletin kaynaklarını kullanmaya nasıl devam ediyor?

İcra masasındaki malını devlete satmaya çırpınan diğer Demirel'in milyarlık para oyunları."

Sağ partilerin üzerine gitmediği; ne çare, sol partilerin de fazla ilgilenmediği bir konuya MGK Savcısı Ülkü Coşkun el atıyor:

Türkiye'deki terör davalarının deneyimli ismi Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi Savcısı Binbaşı Ülkü Coşkun'un yakın tarih içindeki gelişmeleri kapsayan dosyası şu anda Başbakan Tansu Çiller'e sunulmuş durumda. Dosya'da Almanya'daki Milli Görüş Örgütüyle Refah Partisi'nin faaliyetleri açıklanıyor ve "Refah'ın amacı şeriat düzeni kurmaktır" cümlesiyle noktalanıyor.

Savcı Ülkü Coşkun'un Atatürk Türkiyesi'nde en az PKK kadar tehlikeli bulduğu Refah'ın faaliyetlerinin hangi boyutlara uzandığını incelerken kullandığı ara başlıklardan biri de şu: Avrupa Milli Görüş Teşkilatı, İslamı Cemiyet ve Cemaatler Birliği Örgütleri.

Avrupa Milli Görüş Teşkilatı'nın yayın organı olan 'Hicret' dergisinin birinci sayfasında yer alan "Kurtuluş İslamdır. Parti hedefe

giden dikenli yolda ayakkabımızdır" başlığı da Refah Partisi'nin Avrupa Milli Görüş Teşkilatı tarafından desteklendiğini gösteren bir işaret olarak değerlendiriliyor.

Refah Partisi'nin İslam devletine giden dikenli yollarda ayaklarını koruyan bir ayakkabı olduğu açıklanıyor. Yani bu partinin Türkiye'de İslam devleti kurulması için yapılan çalışmalarda karşılarına çıkan engelleri alt etmede kullandıkları bir koruyucu olduğunu beyan ediyorlar. "İslama giden yolda parti gaye değil vasıtadır" başlığı altındaki yazıda da Refah Partisi'nin desteklenmesi açıkça isteniyor.

Aynı raporda dikkat çekilen başka bir konu daha var. Şeriat devleti kurmayı amaçlayan Avrupa Milli Görüş Teşkilatı'nın Laik Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nde Atatürk inkılaplarıyla benimsenen medeni kılık ve kıyafete karşı savaş açtığı ve daha 1982 yılında tesettür kampanyası icat ederek Türk kadınının başını örtmesi gerektiği konusunda geniş yankı uyandıran eylemlere kalkıştığı söyleniyor. Amaçları Türkiye'deki sistemi öncelikle medeni kılık ve kıyafetin terk edilmesi suretiyle sarsmak ve yıkmak.

Aynı dosyada, aradan geçen uzun süre içerisinde tesettür konusunda baskıya dönüşen eylemler icra ettikleri saptanıyor ve günümüzdeki başörtüsü/türban olaylarının Türkiye'de şeriat düzeni kurmayı amaçlayan Avrupa Milli Görüş Teşkilatı'nın 1982 yılından itibaren belirlediği bir strateji sonucu olduğu vurgulanıyor.

Özellikle yüksek öğrenim gençliği başörtüsü ve türban bahane edilerek Avrupa Milli Görüş Teşkilatı tarafından kullanılıyor. Üstelik 1982 yılında uygulamaya koydukları bu stratejik eylem, Türkiye'de laik devlet düzenine karşı baş kaldırmanın başlangıç tarihi olarak gösterilmeye çalışılıyor.

Bu raporlar, buna benzer bilmediğimiz niceleri, özellikle Çiller iktidarında bir kulaktan giriyor, öteki kulaktan çıkıyor.

179

Yanına girdiğimde Emel Yatmaz'ın telefonu açtığını, "Çoktandır sesinizi duyamıyoruz" dedikten sonra, Demirel'e "Yaşar Bey" di-

yerek telefonu uzattığını gördüm.

Necdet Seçkinöz de, Demirel'e yakın bir iskemlede oturuyordu.

Arayan herhalde Yaşar Topçu'ydu.

Demirel, uzun süre söylenenleri dinledi, karşısındakinin verdiği bilgileri izledi: "Bana gelen her kararnameyi imzaladım. Sadece Malzeme Ofisi Genel Müdürünü değiştiren kararnameyi geri çevirdim ve ona (Çiller'e) 'Bu adam partimizin kurucusunun oğlu. Ne yapmış, hiç! Hırsız ise değiştir,' dedim, söylediğim bu kadar" dedi.

Arkasından Meclis'teki görüşmelere değinen görüşlerini –aklımda kaldığı kadarıyla– sıraladı Yaşar'a:

"Sokağa teslim oldunuz. Hiç olur mu? Orası Meclis. Orada politika yapılır, politika inşa edilir. Yapılan belki hata değil. Ama siyaseten yanlış. Adamları Meclis kapısı önünde gözaltına almak! Yanlış.

Siz yapılmayanı yaptınız.

Türk-Kürt ayırımı sağladınız. Ne vardı, işlemi 3 Nisana (yerel seçimlerden sonraya) kadar uzatsaydınız.

DEP'in ekmeğine yağ sürdünüz. Zaten seçimlere girmemekle akıllıca hareket etti. Girse mesela yüzde 30 oy alacak, ama girmese yüzde 70 ayırım var diye gezecek, böyle yayacak."

Görüşme benimle sürdü:

CA: Telefonda söylediklerini doğrulayarak; "Zaten böyle söylüyorlar."

SD: "Bak, SHP de 'Anayasaya aykırı' diyor. Erdal İnönü dokunulmazlıklara karşı çıkıyor. Onun da bazı hataları var ama, Meclis içinde söylenenlerin soruşturulamayacağını savunuyor."

Ayağa kalktık. Necdet Seçkinöz'le bana, "Oy toplamak için yapıyorlar" dedi.

Sürdürdü: "Şimdi hadi git dışardan kredi bul ve al. Verirlerse... Bunlar Mehmet Ağar'ın başının altından çıkıyor."

CA: "Ama efendim; Tansu Çiller, bu olaylar olmadan önce 'Bizim işimiz bitti, iş adalete kaldı,' dedi. Demiral-Mehmet Ağar anlaşmasından demek ki haberi vardı. Hükümetin ve İçişlerinin haberi varmış ki, ruhsat vermiş olaylara."

SD: "Nahit'in neden haberi var ki?.."

Cumhurbaşkanı, genel sekreterinden dokunulmazlık dosyalarını, savunmaları, Erdal İnönü'nün muhalefet şerhini istedi.

Özel müşavirlikten kabul odasına kadar yürüdük. "Neye yaradı bunlar? Bugün ona, yarın sana" diyordu.

Bir ara "Darbe" dedi, aklından neler geçtiyse... Emel Hanım'ın Jeoloji Kurultayındaki konuşma metnini bana göndermesini söyledi.

"Gazetecilerden sizi arayan oldu mu?" diye sordum. O sırada henüz kimseyle görüşmemişti.

Fakat herhalde Cumhurbaşkanı da görmüş olmalıydı. Basında hayli ilginç haberler, yazılar vardı.

Örneğin; Güneş Taner "Tansu Çiller'in 'Bu hasta umutsuz değil. Bir-iki neşterle bitiririm' sözlerine, 'Doğru, ekonomiyi bitirecek' " tepkisini gösterdi.

"Ben bu kadının her şeyine gülüyorum artık" diyordu ve ekliyordu:

"Bu kadının yapıp da övünebileceği hiçbir şey yok. Bir güzelliği var. O da babasının işi!"

Para piyasalarında 1 Mart 1994'te yüzde 7.8 şiddetinde ikinci bir deprem yaşanmıştı. Maaşını alınca döviz büfelerine koşan küçük tasarrufçunun yarattığı yüksek talep, Amerikan dolarının serbest piyasada yüzde 7.3, bankalar arası piyasada yüzde 7.8 oranında yükselmesine yol açmıştı.

Çünkü; memur ve küçük tasarrufçu maaşını dolara yatırıyor, ertesi gün fiyatlar artınca bir büfeye bozdurarak aradaki farktan yararlanıyor.

Dar ve orta gelirli bu halde!

180

Demirel: "Bir şey hazırlamanı istiyorum: 'Bir iddianame!'"

Aynı gün akşamüzeri resmi çalışma odasına girdiğimde; bana, öğleden sonraki çalışmalarını anlattı. Hırvat-Bosna elçileri bir çeşit İsviçre kantonal sistemi anlatmışlar. Kazakistan Cumhurbaşkanı, ABD'ye yapacağı geziyle ilgili uzun bir mektup göndermiş.

"Daha çok kapının dışına baktık" dedi, gülerek. Sonra "Ne var, ne yok?" diye sordu.

Hasan Cemal'in İngiltere Büyükelçisinden edindiği izlenimleri anlattım. Nedense Hasan Cemal'e bu sıralar, hatta uzunca bir zamandır sempati ile bakmıyor. Nedenini bilemiyorum. Söylemiyor da. Hele bir ara yine darbe konusuna geldi söz. Tabii İngiliz Büyükelçisinin darbe üzerindeki sözlerinden başlayarak.

Dinliyor, sesini çıkarmıyor. Önündeki kâğıtlarla oynuyor.

Bozuk bir havası var. Zira kadın grupta 'iyi gitmeyen işlerin sorumluluğunu' yine Demirel'e yüklemiş. İsim vermiyor ama, tarif ediyor. Yeterli değil mi?

Son demecinde "Hükümet ağlama duvarı değil" demesinin nedeni de bu.

Bana "1993'te işlerin iyi gitmediği söyleniyor. Oysa iyi gitti ve iki ayda nasıl bozuldu" diyordu.

Birden "Bu (Çiller) herkesi korkutmuş. Grupta ağzına geleni söylüyor. Bugünün sorumluluğunu bana yüklerken hiç ses çıkmıyor.

Mesele şu: Bu (kadın) bitmiş. Bitmiş ama DYP'siz hiçbir şey olmuyor. 30 kişi istifa etse DYP'siz hükümet olmuyor. Ama Tansu Çiller'le de olmuyor. Bu nasıl gidecek ve yerine kim gelecek? İşte mesele bu."

Hükümet ve parti açısından kimi önerilerin varlığından söz ettim. Konuşsak?

"Peki" dedi.

Ve gece Mitterand'ın mektubu patladı. Güneri de yorumunda söylemiş. Aradığımda Demirel, "Eski, bir ay önceki mektup" dedi. Ama nereden çıktığını merak ediyor. Köşk'ten mi? Sanmıyorum. Fransa sızdırmış olabilir. Kürtlerden söz ettiğine göre, Kürtler de sızdırmış olabilir. Demirel bu değerlendirmeyi duyunca, "Şimdi yerine oturdu" dedi.

(1 Şubat 1994) Sabahki görüşmede hâlâ Mitterand mektubunun nasıl sızdığını araştırıyordu.

Volkan Bozkır ve Mithat Balkan'ın, mektubu, daha doğrusu mektupları dışarıya sızdırmış olmalarına olasılık verilemezdi. Ama; Emre Gönensay, Londra'ya gitmeden önce bana "Mitterand'dan gelen mektuba Demirel'in yanıt verdiğini" söylemişti:

"DEP'lilerin PKK ile irtibatlı olduğuna ilişkin bilgilerden söz edildiği"...

Demirel, "Dün gece benim de aklıma geldi" dedi.

'Çevresine söylemiş olabilir'di. Çevre de yaymıştı.

Çeşitli olasılıklar, elbette hiçbiri kesin ve kanıtlanmış değil.

Yanından ayrılırken bana;

"Bir şey hazırlamanızı istiyorum" dedi:

"Bir iddianame!

Tansu Çiller'in iktidara geldikten sonra söyleyip yapamadıklarını savcı gibi yazalım. Alt alta. Ekonomi, üniversite, terör...

Bunu 27 Mart sabahı, 28 Martta vereceğim ona... ve..."

CA: "Çekil!"

SD: (Evet der gibi bir tavır aldı) "Ve... Herkes 'Ne söyledin' diye peşimden koşacak."

Dün akşamüzeri Fethiye'ye gitmek için izin istemiştim.

181

Ertuğrul Özkök aradı: Mitterand mektubu!

"Bizi şişirdi Tansu Çiller" diyor. Demirel, basın merkezi aracılığıyla bir açıklama yaptı:

"Fransa Cumhurbaşkanı Sayın François Mitterand, Cumhurbaşkanı Sayın Süleyman Demirel'e 1 Şubat 1994 tarihinde gönderdiği mektupta, Türk basınında Fransa'nın bağımsız bir Kürt devleti kurulmasını istediği yolunda haberler çıktığını hayretle öğrendiğini bildirmiş ve bağımsız bir Kürt devleti fikrinin, hiçbir Fransız hükümetince, hiçbir zaman benimsenmediğini vurgulamıştı. Fransa Cumhurbaşkanı aynı mektubunda, TBMM'deki bazı Kürt asıllı milletvekillerinin adalete sevkedilmesi, bu meyanda dokunulmazlıklarının kaldırılması ve yargılanması ihtimali ile ilgili endişe izhar etmişti.

Cumhurbaşkanı Demirel, Fransa Cumurbaşkanı Mitterand'a 21 Şubat 1994 tarihinde gönderdiği cevabi mektupta, Türkiye'deki terör sorununa dikkat çekmiş, hedefin Türkiye'yi parçalamak olduğunu, bunun, bütün hukuk sistemlerinde olduğu gibi, Türkiye'de de ağır bir

suç teşkil ettiğini, milletvekilleri hakkında kovuşturmaya esas teşkil edecek iddia ve delillerin Meclis'in gündeminde olduğunu, meselenin yargı organları önünde bir sonuca bağlanacağını, bu bakımdan siyasi veya keyfi bir sürecin değil, hukuki bir sürecin söz konusu olduğunu, Türkiye'de yargının bağımsız, savunma hakkının da sonuna kadar açık olduğunu, ayrıca bunları kâfi görmeyenler için ülke dışında da müracaat mercileri bulunduğunu, bu nedenle haksız bir işlem yapılacağı endişelerine mahal olmadığını bildirmiştir."

182

Çankaya, sadece kimi olaylarla değil, başka yönlerden de köşeye sıkıştırılmak, sorumlu gösterilmek isteniyor.

Siyasette ilk kez "Çiller'i milletin başına Demirel'in sardığını" ANAP MKYK üyesi Agâh Oktay Güner söylüyor. Tabii bu irdeleme yabana atılır bir içerikte değil. Gerçeği yansıtıyor.

Mümtaz Soysal ilginç bir yazıyı şöyle tamamlıyor:

"Devlet adamlığı, zaman zaman halkın tepkilerini aşabilmeyi, o tepkilerin suyuna gitmektense, daha akıllıca adımlar atmayı gerektirir. Başbakan Çiller, Güneydoğu sorununda güvenlik önlemlerini ustaca düşünülmüş, ekonomik, sosyal ve yönetsel önlemlerle tamamlamakta başarısız olmakla kalmadı; yığınların tepkisine en ucuz biçimde karşılık vermekle, devlet adamlığı alanındaki çapsızlığını da ortaya koydu.

Mucizeye bakın ki, hâlâ Türkiye'yi yönetmeye devam ediyor."

183

Aşağıdaki yazı ve bir olay... Çok dikkat çekici:

13 Şubat Pazar Diyanet İşleri Başkanlığı mensupları,
15 Şubat Salı TBMM üyeleri,
19 Şubat Cumartesi Odalar Birliği, Barolar Birliği yöneticileri,
22 Şubat Salı Hak İş Konfederasyonu yöneticileri,

24 Şubat Perşembe Müslüman Ülkeler Büyükelçileri,

26 Şubat Cumartesi İşveren Sendikaları, Dernekleri ve Odaları Temsilcileri,

28 Şubat Pazartesi Ispartalı hemşehriler,

2 Mart Çarşamba Cumhurbaşkanlığı Personeli...

Hemen hemen her iki-üç akşamda bir iftar yemeği... Kimden mi? Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'den... Kime mi? Siyaset hayatında ağırlığı olan bilcümle kişi ve gruplara. Peki, kimin cebinden? Halkın cebinden...

Sevabı ve fiyakası Baba'ya... Hesabı onun işçisine, köylüsüne, memuruna.

Allah kabul etsin...

Ancak halka çıkan hesap, göründüğünden daha ağırdır.

Atatürk'ten rövanşı almak isteyenler önce eğitimi dinselleştirdiler. Peşinden siyaseti dinselleştiriyorlar.

Cumhurbaşkanı –ibadet gizliliği içinde kalması gereken iftarları– Çankaya'nın geleneği hatta neredeyse görevi haline getirme çabasıyla siyasetin ve devletin dinselleştirilmesine alet oluyor. Bu arada dini de şova ve reklama dönüştürüyor. Başbakan Tansu Çiller'in de devleti dinselleştirme kampanyasına katkısı büyüktür.

Laikliği Cumhuriyetin altından çekmeye ne Erbakan'ların ne Mezarcı'ların gücü yeter. Laikliği aşındıran dinin devlet eliyle istismarı ve politikaya bulaştırılmasıdır. Cumhurbaşkanı ve Başbakan maşallah bu konuda öncülüğü kimselere bırakmıyor. Sık sık takiyeyi de ihmal etmiyorlar. Sayın Cumhurbaşkanı dün gene "Laikliğin bekçisi biziz" diyordu yaptığı konuşmada.

Bu gece (4 Şubat 1994) Muhafız Alayı'nda iftar vardı.

Cumhurbaşkanı –elbette– davetliydi. Cumhurbaşkanlığı Başdanışmanları da.

Gittim. Köşk'tekilerden sonra Muhafız Alayı'ndaki iftar yemeği bana göre 'müthiş bir gösteriydi.'

Askerler iftar yemeğini olanca sadelikle düzenlemişlerdi ve uyguluyorlardı.

Kur'an okunması, bir Hoca'nın Arapça duaları...

Hiçbiri yoktu. Sadece yemeğe oturulurken bir subay ulusa bu

yemeği sağladığı için teşekkür anlamında bir konuşma yapıyor ve oruç açılıyordu.

Çok sade ve çok laik bir törendi Muhafız Alayı'ndaki iftar yemeği.

İftarda Genelkurmay Başkanı Güreş, İkinci Başkan Ahmet Çörekçi de bulundu.

Bu sadelik Köşk'teki iftar yemeklerine bir gönderme yapıyordu sanki.

Demirel'e bir şeyler mi anlatmak, anımsatmak istemişlerdi, bilemiyorum.

Vahit Erdem bir ara kulağıma eğildi:

"Dokunulmazlıklar kalkınca darbe istekleri biraz olsun bastırılmış" dedi.

Erdem, eski Savunma Müsteşarı idi. Askerlerle ilişkisi vardı, görüşüyordu. Bu sözlerindeki doğruluk payı yadsınamazdı.

Oysa aynı gün, Genelkurmay Başkanlığı sözcüsü Albay Doğu Silahtaroğlu, Güreş adına bir açıklama yapıyor, 'yalanlıyor'du darbe söylentilerini...

184

Dokunulmazlık sorununun 'devletin etkin kurumlarınca' nasıl değerlendiği ve hatta darbe söylentilerine değin uzandığı saptanırken; kamuoyunda ve dış dünyadaki yorumlar çok daha başka yöndeydi.

Üstelik ilginçti. Yazın adamları, bilim adamları 'tam bir tepkisel görüntü' veriyorlardı:

> Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce, 6'sı DEP'li 2'si bağımsız 8 milletvekilinin dokunulmazlıklarının kaldırılması, çeşitli kesimlerde farklı tepkilere yol açtı.
>
> Haftalık Nokta dergisinin konuyla ilgili olarak görüşlerini aldığı çeşitli kesimlerden kişiler, şunları söylediler:
>
> İlnur Çevik (Daily News Gazetesi Genel Yayın Yönetmeni): "Dokunulmazlıkların kaldırılması gayet gereksiz bir durum. Buna

demokrasi ayıbı denmesi uygun olur. Milletvekillerinin gözaltına alınması ise, anti-demokratik falan olmanın ötesinde, tam bir rezalet. Darbe olur deniliyor. Türkiye'de demokrasi uzun zamandır yok ki, darbe olsun."

Ferit İlsever (Aydınlık Gazetesi Genel Yayın Yönetmeni): "450 kişinin hatta o kadar bile değil, halk oyuyla seçilmiş insanların dokunulmazlıklarını kaldırmaları akıl alacak gibi değil. Bu olay aynı zamanda, Türklerin ve Kürtlerin kardeşliğine vurulmuş bir darbedir."

Turan Alkan (Araştırmacı-Yazar): "Parlamento sorunların konuşulacağı yer. Türkiye hukuk devleti ise –en azından kâğıt üzerinde öyle– ve suç varsa kovuşturulması gerekir. DEP'liler işi bu noktaya getirmemeliydi. Ayrıca dokunulmazlığın kaldırılması ile parlamento üyeliği farklı şey. DEP açısından ise kartlar zaten oynanmış durumda. Devlet resti çekti ve galiba şahinler ağır bastı. Problem çözüme doğru gidiyor. Meselede bilinmeyen kalmadı. DEP'le blöf şansı kalmadı. Herkes alabileceği en sert tavrı aldı."

Ali Bayramoğlu (MUSİAD Genel Başkan Yardımcısı): "Türkiye genelinde halkın, 'Güneydoğu sorununun çözüme kavuşturulması için DEP milletvekillerinin dokunulmazlığı kaldırılsın' diye son uygulamalara sıcak baktığı söylenebilir. Ancak, anayasal bir hak olan dokunulmazlığın kaldırılması dünyadan tepki alacak."

Baskın Oran (Siyaset Bilimci-Yazar): "Dokunulmazlığın kaldırılması biçimsel olarak TBMM'nin kendi yaptığı kanuna uymamasıdır. Devlet kan davası güdüp intikam almaya çalışıyor. Olay kitaba uymayınca, kitabına uyduruyorlar. İstiklal Mahkemeleri gibi. Askerlerin dediklerine göre hareket ettiler. Zaten Başbakan eskiden beri onların talimatını uyguluyor."

Coşkun Kırca (DYP İstanbul Milletvekili): "DEP milletvekilleri Dicle ve Doğan'ın gözaltına alınması hukuka aykırı değil, ama tarz yanlış. Prosedür uygulandı. Meclis görevini yerine getirdi."

Ercan Karakaş (SHP İstanbul Milletvekili): "Doğrusu gözaltına alınmanın böyle gerçekleşeceğini düşünmedik biz. Kürt meselesinde Türkiye bir noktaya gelmişti. 'Kürt realitesi vardır' sözü önemli bir sözdü. Son olaylar, Kürt meselesinde geriye gitmek demektir. Ben bu anlamda alınan kararların çok yanlış olduğunu düşünüyorum. Sonuç olarak, bir bîok olarak milletvekillerinin dokunulmazlıklarının

kaldırılması söz konusu ama, bunların hepsi güneydoğu milletvekilleri. Elbetteki halk kendi yöresine yapılmış bu hareketi kolay kabullenemeyecektir."

Erdal Kabatepe (Liberal Hareket Grubu Kurucu Üyesi-İşadamı): "Dokunulmazlıkların kaldırılmasını uygun görmüyorum. Herkes görüşünü özgürce söyleyebilmeli. Bu arada, DEP de söyleyebilmeli. Ancak, bu parti içinden bir milletvekili, yani Hatip Dicle'nin dokunulmazlığı, Tuzla olaylarından sonraki demeciyle şüphe altına girmiştir. Milletvekili, düşüncesi itibariyle dokunulmazlığını koruyabilmeli, ama diğer suçlarda halktan bir fark gözetilmemeli. Bu olaylar Kürt sorununa olumsuz yansıyacak."

Mete Tuncay (Tarihçi-Yazar): "Kürt sorunu açısından zararlı ve çıkmaz yola giren bir davranış sergilendi."

Altan Tan (Araştırmacı-Yazar): "Eğer milletvekilleri istediklerini söyleyemeyecekse, o zaman 23 Nisan müsamerelerinde olduğu gibi giydirirsiniz birer subay üniforması, verirsiniz ellerine birer tebligat, onlar da okurlar. Bu uygulamanın adı darbedir. Birileri Erbakan'a, RP'nin hangi gerekçeyle 'evet' oyu verdiğini sormalıdır."

Sadri Yirmibeşoğlu (Emekli Orgeneral): "DEP milletvekillerinin dokunulmazlıklarının kaldırılmasından hemen sonra, Hasan Mezarcı'nın ise daha kaldırılmadan gözaltına alınması biraz tuhaf bir durum. İnsana 'yangından mal kaçırmayı' anımsatıyor. Ancak, milletvekilliği dokunulmazlığının kaldırılması olayını fazla büyütmemek gerek. Meclis yasal bir işlem yapmıştır. Bundan sonra hukuk devredir."

Amerika'nın Sesi Radyosu ise; Avrupa Birliği'nde dokunulmazlık sorununun nasıl karşılandığını uzunca irdeliyordu:

"Avrupa Birliği hükümetlerinde, tam bir suskunluk göze çarpıyor. Resmi yoldan kınayan veya tepki gösteren ülkeye rastlanmıyor.

Dışişleri Bakanlığı, hükümetin tepkisini soran basına, Almanya'nın bilinen tutumunu tekrarlamakla yetiniyor. Kürt meselesine, AGİK'in Paris şartı ilkeleri çerçevesinde barışçı yoldan çözüm aranması gerektiğini belirtiyor. Almanya'nın hassasiyetinin, 20 Ocakta Ankara'da, İngiltere Dışişleri Bakanı Douglas Hurd'ün de katıldığı

üçlü toplantıda, Kinkel tarafından Dışişleri Bakanı Hikmet Çetin'e iletildiğini hatırlatıyor. Alman Dışişleri Bakanlığı, sadece dokunulmazlıkları kaldırılan milletvekillerinin, yargı önünde kendilerine, hiçbir engelle karşılaşmadan savunmalarına imkân tanınmasında ısrarlı gözüküyor.

PKK'nın topraklarındaki faaliyetlerini resmen yasaklayan bir diğer Avrupa ülkesi Fransa'dan da, hükümet düzeyinde henüz resmi bir tepki gelmiş değil. Belçika Dışişleri Bakanlığı ise, DEP milletvekillerinin, siyasi iltica talebinde bulunduğuna dair gazete haberlerini yalanladı. Dışişleri Bakanlığı sözcüsü, DEP milletvekillerin beş Avrupa ülkesinden sadece uluslararası korunma talebinde bulunduklarını söyledi. Sözcü, Türk topraklarından siyasi iltica istenemeyeceğini de hatırlattı. DEP milletvekillerinin durumu konusunda, TBMM'nin muhatabı konumunda bulunan Avrupa Parlamentosu ise, bu kez fevri bir tepki göstermekten özellikle kaçınıyor. Sosyalist Fransız Başkanı Jean Pierre Cote'a göre; Mitterand Grubu Murat Karayalçın'a gönderdiği mektubunda, kesinlikle dokunulmazlıklarının kaldırılması meselesine değinmiyor, sadece DEP milletvekillerinin tutuklanmalarından duyulan endişeyi dile getiriyor ve can güvenliklerinin teminat altına alınmasını istiyor. Avrupa Parlamentosu resmi tutumunu, önümüzdeki hafta yapacak genel kurul toplantısında belirlemeye çalışacak. Türkiye ile ortaklık ilişkilerini denetlemekle görevli organ olan Karma Parlamento Komisyonu'nun Avrupalı Es Başkanı Mark Galin'in, acilen Ankara'ya gönderilmesi de söz konusu. Galin, şu sırada çeşitli danışmalarda bulunduğunu ve bilgi toplama aşamasında olduğunu söylemekle yetiniyor. Galin'in, yarın Türkiye'nin, Avrupa Birliği nezdindeki daimi delegesi Büyükelçi Cem Duna ile görüşmesinden sonra, Ankara'ya gitme konusunda kesin bir karar alacağı bildiriliyor. Kısacası, DEP milletvekilleri olayında şu an için Avrupa Birliği ülkelerinin veya parlamentolarının, Türk hükümeti ve TBMM üzerinde baskı girişimlerinde bulunduklarını söylettirecek hiçbir emare mevcut değil."

185

(5 Şubat 1994) Cumhurbaşkanı, neşesiz. Dr. Osman yanına girip çıkıyor. Normal muayene sandım. Meğer falanjit olmuş.

'İddianameyi' sordu. Çalışma nasıl gidiyordu? Ne zaman verecektim? Çarşamba günü Fethiye'ye gitmeden bir gün önce, salı günü 'iddianame' metnini sunacağımı söyledim. Ancak, benim saptadığım öğeleri rakamlarla desteklemek gerektiğini ve ancak bu yoldan 'iddianameye' gerçek bir değer verebileceğimizi de ekledim.

"Birlikte yapacağız" dedi. ('İddianame' dediği Çiller'in baştan sona hatalarını sıralayan metindi.)

Bugün Hürriyet'te bir haber göze çarpıyordu. Muhafız Alayı'ndaki iftara gitmeden önce, Demirel'in Genelkurmay Başkanı Güreş'le yaptığı görüşmede, Orgeneral "Dokunulmazlıkların kaldırılmasından ordunun memnun kaldığını, böylece bir 'darbe olasılığının azaldığını'" söylemiş.

Demirel, haberin özetini benden dinledikten sonra;

"Bunlar senaryo. Nasıl da uyduruyorlar" dedi.

Ve sonra hayretle karşıladığım 'bir olay' anlattı:

"Doğan Paşa 'Dokunulmazlıkların kaldırılmasında niçin bu kadar acele ettiler? 27 Mart sonrasını bekleyebilirlerdi' dedi."

Bu bilgi bendeki kuşkuyu da yalanlıyordu. Ben, Çiller'le ordunun dokunulmazlıklar konusunda 'tam bir ittifak içinde oldukları' sanısına kapılmıştım. Demek ki, böyle bir 'ittifak yoktu'. Oysa, 'ittifak' o kadar açıktı ki...

Ben Demirel'den o bilgiyi aldıktan sonra 'ittifaktan' söz ettim. Önce kuşkuyla sordu:

"Kim, kiminle?"

Anlattım.

"Olur mu canım?" dedi.

Ortamdaki karışıklığa değindim. Herkes birbirinin kuyusunu kazıyor. (Ben de 'devleti tanıyordum' bu ara) Hükümet yok ortalıkta.

Demirel: "Evet, hükümet yok. Daha önce size 'mum dibine ışık vermiyor' demiştim. Ama seçimden önce bir şey olmaz. Hükümet işi seçim sonrasına kalır," dedi.

(Not defterimden – aynen)

" 'Bizimki' armudun olgunlaştığını, küçük bir darbeyle düşeceğini hesaplamış olacak ki; bana bir savcı üslubuyla Çiller'in söyleyip de yapamadıklarını derlememi" ısmarladı. Çiller'in 'geçmişi' karalayan sözlerine büyük tepki gösterdiğine kanıt olsun diye Milliyet'e öyle şeyler söylüyor ki...

Fikret Bilâ ile konuşmuş ve (7 Şubat 1994) gazetedeki başlığa göre, "Çiller'le tartışırım" demiş.

Fakat kısa demeç; içeriğinde Demirel'in 1991'de geldiği son iktidarın hemen her yönünü savunuyor olması dikkat çekici:

"Ben 500 günün sonunda icraatımızın hesabını verdim. 1991'de sıfır olarak aldığımız kalkınma hızını 92'de yüzde 5.5'e, 93'ün ilk yarısında da yüzde 6.5'e çıkarmışız. İhracatta da 1992'de yüzde 8-9'luk, 93'ün ilk yarısında da yüzde 6.5'lik artış sağlamışız.

Türkiye 1993'te 300 bin konut yapmış. 4 trilyon harcayarak bir Erzincan yaratmış. Kamu borçlanma gereğini yüzde 16'dan yüzde 13'e indirmiş. 29 üniversite açmış.

Bu tabloya kötü demek mümkün değil. Ben 500 günün savunmasını yaparken, basın toplantısında bu işlerle meşgul olan Tansu Hanım da karşımda oturmuyor muydu?

Bugünün sorunlarını, sıkıntılarını dünle ve yarınla izah etmeye çalışmasınlar. Çare bulsunlar. İki sene evvel önlemler alınmadığı için ekonomi kötüye gidiyor deniliyor. Laf değil bu. Sekiz aydır sen hükümettesin. O zaman niye bu sürede önlem almadın diye sorarlar adama.

Kim ki 1991 Kasımında görevi başına gelen koalisyon hükümeti dönemi ekonomi kötüdür diyorsa kendisiyle tartışmaya hazırım."

Demirel, belki ilk kez Çiller'e bu kadar açıktan ve kesin biçimde meydan okuyordu.

27 Martın hemen ardından Çiller'e vereceği 'iddianamenin' provası Bilâ'ya verdiği son demeç. Bana da aynı yönde konuşmuştu:

"Bugünün sorunlarını, sıkıntılarını dünle ve yarınla izah etmeye çalışmasınlar. Çare bulsunlar" demişti.

Bana kalırsa Süleyman Demirel Çiller'i kamuoyunda berbat duruma düşürmek isterse kendi hükümeti döneminde kadının yediği naneleri ya söyler ya da birine söyletebilir.

Fakat Demirel'de eksik bir yan var: Çiller'in gitmesine ve Çiller'e karşı kamuoyunun benimseyeceği bir aday çıkarmaya geldi mi, niçin susuyor ya da konuşmayarak yan çizer gibi bir tavır sergiliyor?

Bu 'karşı aday' sorunu gerçekçi biçimde çözülmedikçe; Çiller'in gideceğine inanmak ya da inandırmak hava!

Pazartesi günü, bugün. Demirel hasta. Sabah Rus Büyükelçisi ile görüşecekti, görüştü ve öğleden sonra çalışma yapamadı.

Günlük yürüyüşten sonra, eve geldiğim sırada (saat 13.15) Demirel aradı. Hastalığından söz etti. "Fazla bir şey değil" dedi. Çevrede fazla bir şey yok. Çiller'e Eskişehir-Kütahya'ya giderken Demirel'in Bilâ'ya verdiği demeci sormuşlar.

"Cumhurbaşkanı'yla basın aracılığıyla konuşmam" diye yanıt vermiş.

Demirel parladı: "İsterse buyursun, konuşsun" dedi. Sesi sert. Üstelik hiddetli. Bilecik'te Başbakan olduğu günlerde kahvehanelerde konuşamadığını söylemiş, 'şimdi huzur ve sükûn var diye konuşabiliyormuş.'

"Bugünlerde terörün üzerine gideceğim diye konuşmalar yapıyor" dedi Demirel:

"Peki ne yapmış bu? Kaç asker göndermiş, helikopterleri kim almış? Bir benzeteyim şunu."

Acaba bu aşamada Çiller'in üzerine gitmek doğru olur muydu?

"Birkaç gün sonra" dedi ve ekledi:

"Ona oy verecekler, bana oy verecekler. Şimdi benimle terse düşmüş birine oy vermezlerse, vermezler."

'İddianame' için hazırladığım dosyayı şöyle bir özetledim ve girişten sözettim: "Çok güzel" dedi.

"Yarın size vereyim, gelecek misiniz çalışmaya?" diye sordum.

"Öğleden sonra geleceğim, görüşürüz" dedi.

Bana kalırsa –ki Demirel'e de söyledim– 27 Mart yerel seçimlerinden önce Çiller'e saldırı bir taktik hatası değil miydi?

Zira; DYP oy yitirirse, tıpkı "Çiller'i başımıza Demirel musallat etti" dedikleri gibi, bozgundan yine Demirel'i suçlayacaklardı. Tersi-

ne sonuç çıkar ve DYP oyları yükselirse bu kez "Demirel, Çiller'in üzerine gitti de ne oldu, bak oyları yükseliyor" diyeceklerdi. İkisi de tehlikeli.

İyisi mi 'sözünden çıkmaz' yakınlarından bir siyasetçiyi Çiller'e saldırtmalı... Gerisi nasılsa 27 Marttan sonra gelir!

187

(8 Mart 1994 Salı)

Saat 15.07'de 'iddianameye malzeme olacak dosyayı' Cumhurbaşkanı Demirel'e verdim:

(GİRİŞ)

* "Başbakan olduğumda iki şey istenmişti. Terörü gerilet ve vergi kanununu çıkar, senin heykelini dikeriz, demişlerdi. Terörü çok gerilettik, vergi kanununu çıkarıyoruz. Ama Tansu bir şey yapmadı, diyorlar. Bunu anlamıyorum, bunu birisi bana izah etsin."
  (Tansu Çiller, Başbakan, Milliyet, 26.12.1993)
  (İddianame malzemesi)
  Bir bakıma bir Çiller portresi çiziyor:

SALDIRI:

* Çiller, "Devlet çökmüş, devlet laçka. Devlet sosyalist ülkeleri andırıyor." dedi.
  (Milliyet, 20.8.1993)
* Başbakan Çiller, Güneydoğusuyla, ekonomisiyle, çökmüş devlet anlayışıyla bir dönem (enkaz) devraldıklarını belirtti ve "Önceki hükümetle bu hükümet arasında fark vardır. Fark olmasa aynı Bakanlarla devam ederdik. Şimdi umutsuzluk olmasın diye, kimse tedirgin olmasın diye ekonomik durumu açıklamıyorum" dedi.
  (Sabah, 30.8.1993)
* Cumhurbaşkanı Demirel, "Tansu Hanım tartışmasına beni sokmayın, buna girmem."
  (Sabah, 31.8.1993)

Cumhurbaşkanı Demirel; "Ne enkazı? 1992'de kalkınma hızı 5.9, Türkiye 4 milyar turizmden almış. Yüzde 8.9 ihracat artışı sağlamış. 300 bin bina yapılmış, 25 üniversite açılmış."
(Hürriyet, 8.9.1993)

* Moskova'dan Cumhurbaşkanı'na eleştiri: Çiller, "Çin seddinden Adriyatik'e sözü yanlıştır."
(Hürriyet, 9.9.1993)

* Çiller, "Ben Türkiye'de en fazla halk desteği alan siyasi lider oldum. Nereye gitsem bu desteği görüyorum. Bugün seçim olsa rahat kazanırız" dedi.
(Sabah, 29.9.1993)

* DYP, GİK'te Özal'lara yaklaşmakla suçlanan Çiller, "Beni Demirel'le mukayese etmeyin. Partiyi yüzde 19'lardan aldım. Yüzde 29'lara taşıdım" dedi.
(1.10.1993)

* Çiller, kendisinin de Bakan olarak bulunduğu TC Hükümetinin nasıl oyuna getirildiğini şöyle anlatıyor: "Bildiğiniz gibi eşkıya Türkiye'den ateşkes istedi. O zaman bu kabul edildi. Ama eşkıyanın başı daha sonra 'Böylece hem kamuoyunu yanıma aldım, hem de birliklerimi derledim, toparladım,' diyor. Böylece, eşkıya Türkiye Hükümetini oyuna getirdi."
(Cumhuriyet, 5.11.1993)

* Çiller, Martta PKK'nın ilan ettiği ateşkesi hükümetin kabul ettiğini, bunun da hata olduğunu söyleyerek zamanın Başbakanı Demirel'i suçladı: "Demirel Hükümeti PKK'nın ateşkesini kabul ettiğini hiçbir zaman kabul etmemiş ancak askeri operasyonlarda bir yavaşlama gözlenmişti. Bunu askeri yetkililer de seslendirmişti."
(Hürriyet, 17.11.1993)
Not: Çiller, sözünü geri aldı.
(Hürriyet, 18.11.1993)

* Çiller, (yeniden genel başkan seçildi) "Ben Tansu Çiller'im. Şunun ya da bunun yakını olarak politikaya girmedim. Ben Tansu Çiller olarak politikaya girdim. Ama benim partimin 30 yıldan beri genel başkanlığını yapan kuşkusuz Süleyman Demirel. Yalnız şunu açıkça bir kez daha söyleyeyim. Ben Tansu Çil-

ler'im, başka bir şey değilim."
(Hürriyet, 21.11.1993)

* Çiller, grup konuşmasında (Kongreden hemen sonra), "Menderes'ten beri ilk kez GİK listesi delinmedi" dedi.
* Cumhurbaşkanı Demirel'den Çiller'e: "Geçmiş hükümetlere yönelik eleştirileri için 'Kendisi de içindeydi' derim. Ekonomiden sorumlu olan kendisiydi. Adama derler ki; madem beğenmiyordun, niye oturdun 18 ay içinde?"
(Sabah, 5.12.1993)
* Cumhurbaşkanı Demirel, Çiller ile aralarında artık mesafe olduğunu, baba-kız döneminin bittiğini söyledi.
(Hürriyet, 22.12.1993)
"Yirmi aya yakın bir süredir başarı ile hükümeti devam ettiren DYP ie SHP partileri bir koalisyon protokolü imzalayarak yeni bir hükümet kurmaya karar vermişlerdir."
(Hükümet programı, 30.6.1993)

HÜKÜMET

* Çiller, "Daha 11 gündür Başbakanım, ama sanki yıllardır ülkeyi ben yönetiyormuşum gibi hava estirilmek isteniyor. Şu devraldığımız Türkiye'ye bakın. Dört tarafı yangın yerine dönmüş bir ülke devraldık."
(Sabah, 18.7.1993)
–Sayın Demirel'in yanıtı; Milliyet, 19.7.1993–
* Erken seçim yok. Çiller, "Benim ufkum 1996'dır. Daha sonra Türkiye'yi 2000'lere taşıyacağım. Yani bu makama kısa süre için gelmedik."
(Sabah, 17.6.1993)
* Kararlı ve cesur konuşan Çiller, "Kaybedecek zamanım yok. Ya yükselecek ya tepetaklak gideceğiz" dedi.
(Hürriyet, 23.6.1993)
* "Evvelden 'şunu yapacağız' diye bir strateji gütmüyoruz. Yaptıktan sonra 'yaptık' diye açıklıyoruz."
(12.8.1993, Yüksek eğitim seferberliği basın toplantısındaki konuşma)
* "Evvelallah her meselenin üstesinden geleceğiz."

(Erzincan heyetine konuşmadan, 2.9.1993)

* "10 yıl içerisinde tahrip edilmiş bir devlet anlayışını ve temiz yönetim anlayışını Türkiye'ye getirmenin yollarını beraberce aradık. Hepimiz biliyoruz ki, ekonomik olaylar da birikerek önümüze gelmiş. Bunun da bir 10 yıllık çizgisi var."
(Çiller'in İSO'daki ödül töreninde yaptığı konuşmadan, 5.10.1993)

* "Gene deniliyor ki, 'Sen o hükümetin aynısısın'. Aynısı olsaydım eğer, bunun adına 49. hükümet derdik, niye 50. hükümetiz biz? 50. hükümetin farklılığı var. Kaldı ki, bu hükümet artık elbette farklı stratejileri uygulayacaktır. Bu hükümet Çiller-Karayalçın hükümetidir. Farklılıklar elbette olacaktır."
"Bu hükümet gelmiş, kendi stratejilerini koymuş. Ne mi demiş? Bakın, terörde yaptığı şeyler ortada. Terörde mücadelede ortaya koyduğumuz teşhisler, uygulamadaki farklılıklar, strateji farklılıkları, dış politikadaki farklılıklar ve alınan sonuçlar belli."
(Bütçe konuşması, 8.12.1993)

* "İddia ediyorum: 50. hükümet birkaç yönden tarihe geçecektir. Bunlardan bir tanesi vergi oranlarını düşüren, öbürü de enerjide bir büyük seferberliği yapan hükümet olarak tarihe geçeceğiz...
...Çöp fabrikaları sanayi olarak bütün şehirlerimize yayılıyor. Kira öder gibi taksitlerle konut yapımını öncelikli yörelerde başlattık."
(Bütçe konuşması, 8.12.1993)

* Sayın Demirel: "Ülkenin büyük konularında emrivaki kabul etmem. Hükümet, bunları kararlaştırmadan önce gelip benimle konuşmalıdır."
(Hürriyet, 11.8.1993)
Çiller: "Çankaya ile uyum içerisindeyiz."
(Türkiye, 12.8.1993)

* Çiller, "İlişkilerimiz gayet iyi gidiyor. Kendisiyle her zaman görüşeceğim. Daha sık görüşeceğim."
(Hürriyet, 17.7.1993)

* Çiller, "Beni politikaya Demirel başlattı. İşbirliği yapacağız. Bütün bunlar bazı konularda sürtüşme olmayacağına işaret değil-

dir. Benim de Sayın Demirel'in de Anayasadan doğan haklarımız var."
(Sabah, 3.8.1993)

* Cumhurbaşkanı Demirel: "Başbakan Çiller'le aramızda gerginlik yok. Niye gerginlik olacak, ben niye Çiller'le karşı karşıya geleyim? Eğer gelirsem zaten açıktan gelirim. Herkes işini yapıyor."
(Milliyet, 27.7.1993)

TERÖR

* "Biz teröristlerin toplam rakamını 5 bin olarak düşünüyoruz. Bunun 10 yıl içerisinde 3000 PKK'lı terörist öldürülmüş, bunun 1000 küsur tanesi son 6 hafta içinde. Bu, bizim kararlılığımızı gösterir."
(2.9.1993, Erzincan heyetine konuşma)
* Terörle mücadelede "eksiklikler" bulunduğunu kabul eden Çiller, olağanüstü hal koordinasyon kurulu üyelerine "Bu eksiği bulun" talimatını verdi.
(Sabah, 3.7.1993)
* Çiller, "PKK ile sürdürülen savaşı kesinlikle kazanacağım. Bugüne kadar girdiğim hiçbir savaşı kaybetmedim. Terör bilsin ki, devlet her zaman olduğundan daha kararlı" dedi.
(Hürriyet, 5.7.1993)
* Çiller, Genelkurmay'daki brifingten sonra komutanlara, "PKK'nın işini bitirin" talimatını verdi.
(Sabah, 12.7.1993)
* Terör konusunda liderler turu yapan Çiller, "Bütünlük çerçevesinde uzlaşma sağlayacak" parlamentoda bir Meclis Güvenlik Komisyonu kurmayı amaçlıyor.
(Milliyet, 13.7.1993)
"Sivil çözüm tartışmaları"
Türkeş, "Başbakan terörü önlemek için müşterek bir çalışma zemini arzu ediyorlar" dedi.
(Sabah, 13.7.1993)
* Cumhurbaşkanı, neler yaptığını, neyi yapacağını anlatan Başbakan Çiller'e karşı kesin konuştu: "Devlet terör meselesini nasıl çözeceğini biliyor. Her gün yeni model arayışına gerek yok. Zor kullananın karşısına zor kullanarak çıkmak, en meşru hak-

tır" dedi.
(Milliyet, 16.7.1993)

* Çiller, terörle mücadelenin sivil güvenlik gücü ile yürütüleceğini açıkladı. Çiller, dağ komandolarından kurulu özel bir güvenlik gücü kurulacağını söyledi.
(Türkiye, 25.7.1993)

* "İşbaşına geldiğimizde hatırlayacaksınız. Güneydoğu Anadolu'da, Sivas'ta, İç Anadolu bölgemizde, hatta bir dizi başka yerlerde, hatta bazen turistlerimize yönelik bazı saldırılar dahi gündemdeydi. O günlerde size bir söz verdim ve dedim ki: 'Terör meselesinin üzerine bir büyük ciddiyetle eğileceğiz.' Dediğimizi de yaptık. Bu yörelerde güvenlik güçlerini artırdık. Daha da önemlisi yepyeni kadrolarla doldurduk."
(Ulusa sesleniş, 4/30 Eylül 1993)

* "Terörle mücadelede 10 yıldır yapılamayanı yapmaya kararlıyız. Biz, 10 yıldır yapılamayanı yapmaya kararlı değil, aynı zamanda sonuçları teker teker almaktayız. Bu çıkışı, yani 10 yıldır süren bu çıkışı mutlaka inişe çevireceğiz. Bizde şundan bundan kaçmak gibi bir göz var mı?"
(Bütçe konuşması, 8.12.1993)

* "Çok açıkça ifade edeyim; 50. hükümete gelene kadar 'Almanya'nın verdiği silahlarla PKK'ya karşı mücadele edemezsin, benim silahlarımı kullanamazsınız' dediği ortamdan, bugün Almanya'da PKK'nın yasaklandığı bir konuma geliş tesadüflerin sonucu olamaz."
(Bütçe konuşması, 8.12.1993)

* Çiller; Cumhurbaşkanını, parlamentoyu, parti başkanlarını, orduyu "uzlaşma seferberliği"ne çağırdı.
(Sabah, 24.10.1993)

* Çiller, Güneydoğu'da tırmanan PKK terörüyle mücadele konusundaki kararlılığını "Bu iş bitecek ya da bitecek" diye dile getirdi.
(Hürriyet, 27.10.1993)

* Çiller, "Meclis'te PKK'ya tahammülümüz kalmadı. Bazı DEP'lilerin dokunulmazlığının kaldırılması için oy kullanacağım" dedi.
(Hürriyet, 14.11.1993)

(Hürriyet, 14.11.1993)

* Çiller, PKK değerlendirmesi. "Batıda PKK'nın terör örgütü olduğu konusunda uzlaşma sağladık, sıra doğu komşularımızda" dedi.
(Hürriyet, 26.11.1993)
* Çiller, "Suriye, PKK'yı yasakladı."
(Milliyet, 7.12.1993)
* Çİller, "Başbakan olurken terörün bu kadar ciddi olduğunu bilmiyordum" dedi.
(Hürriyet, 27.12.1993)
* Çiller, "1994, PKK için sonun başlangıcı olacak."
(Milliyet, 31.12.1993)

EKONOMİ - ENFLASYON

* "Ekonomik program ve icraatı ile hükümetimiz bir çözüm üretme hükümeti olacaktır. Çözüme ulaştırılması gereken sorunların başında enflasyonun düşürülmesi gelmektedir."
(Hükümet programı, 30.6.1993)
* "1994, enflasyonun biraz daha indiği yıl olacaktır."
(Bütçe konuşması, 8.12.1993)
* Çiller, DYP Meclis grubu yönetim kurulunda, Demirel döneminde hazırlanan mega projeleri değiştireceğini açıklayarak, "Her şeye yeniden başlıyoruz" mesajını verdi.
Çiller, "Çözüm hükümeti kuracağım. Değişim modeli hazırlıyorum," dedi.
(Hürriyet, 18.6.1993)
* Politikaların Özal'ın görüşleriyle benzerliğini Çiller, şöyle açıklıyor: "Bazı şeyleri Özal'dan önce söyledik. Aklın yolu bir ama söylediklerimiz o zaman kabul görmüyordu. Şimdi hepsi kabul görüyor."
(Milliyet, 21.7.1993)
* TUSİAD, Halis Komili, "Sayın Çiller, hükümetin kuruluşundan beri iş başındadır ve durum tespiti, çözüm üretimi için zamana ihtiyacı yoktur" dedi.
(Sabah, 23.6.1993)
* Daha önce enflasyonu 500 günde yüzde 10 düzeylerine indire-

ceğini vaat eden Çiller, bu kez, SHP'ye vereceği protokol taslağında bu konuda hiçbir hedef belirlemedi"
(Sabah, 22.6.1993)

* "Enflasyonla mücadelede birlikte hareket etmeliyiz. Enflasyon bizi mahvetmeden, ezmeden, onunla biz başa çıkmalıyız. Bu amaca ulaşmak için hepimiz, üstümüze düşeni yaparak, yapmak zorundayız. Bu mücadelede mutlaka başarı sağlanacaktır."
"Bunun daha da devam etmesi halinde, modern, dinamik ve güçlü bir ülke olma şansını kaybederiz."
(Ulusa sesleniş, 1/20 Temmuz 1993)
* Çiller, Demirel hükümeti tarafından Meclise gönderilen vergi yasasının "reformdan uzak olduğunu" belirterek geri çekildiğini ve yerine yeni bir tasarı hazırlandığını söyledi.
(Milliyet, 24.7.1993)
* Çiller, "Üst düzey gelir gruplarına yeni ve ağır vergiler getireceğiz," dedi.
(Sabah, 30.7.1993)
* "Çok kazanan, çok vergi verecek."
(Hürriyet, 31.7.1993)
* "Tümden karamsar olacak bir durum yok. Bu durumda tümden karamsar durum olmamasına rağmen, önlemler alınmazsa eğer, kötüye gideceğimiz gerçeği var."
(Bütçe konuşması, 8.12.1993)
* Çiller, bütün partileri mal beyanına çağırdı, "KİT'leri bitleri yok ederek kamburu halkın üzerinden atacağız."
(6.10.1993)
* ABD'de bulunan Çiller, Dünya Bankası yetkililerine "Bize program kredisi açın" dedi. Banka yetkilileri, "Bu ekonomik programa vermeyiz. Yeni istikrar programı yapın" dediler. Çiller, çok karamsar bir tablo çizdi. "94'te durumumuz hiç iyi değil" dedi.
(Hürriyet, 19.10.1993)
* Çiller, "Ekonomik teröre de neşter atmalıyız."
(Hürriyet, 28.11.1993)
* Çiller: vergi yasası çıkacak.
1994'te büyüme hızı yüzde 7.8, toptan eşya fiyatları endeksi yıl

sonu itibariyle yüzde 60-61 dolayında gerçekleşeceğini söyledi.
(Cumhuriyet, 8.12.1993)

* Vergi yasası sulandırıldı.
(Sabah, 11.12.1993)
* Çiller, "Özal'ın devamı benim."
(Türkiye, 30.12.1993)

ÖZELLEŞTİRME

* "Özelleştirme uygulamalarına süratli bir şekilde geçilebilmesi için gerekli yasal düzenlemeler en kısa sürede yürürlüğe konulacaktır."
(Hükümet programı, 30.6.1993)
* Çiller, SHP'nin KİT'lerin özelleştirilmesine karşı çıkması halinde ne yapacağını, "Arkamızda çok büyük kamuoyu desteği var. Şu anda çok iyi durumdayız. Bunun alternatifi anında seçime gitmek olur" diye açıkladı.
(Hürriyet, 18.6.1993)
* Çiller, İnönü ile uyum içinde olduklarını, KİT'lerin özelleştirilmesi konusunda mutabakat sağladıklarını söyledi.
(Türkiye, 20.6.1993)
* "Özelleştirmede çok önemli adımları bu üç ay içerisinde attık, bitirdik, alt yapısını tamamladık.1993 yılını son 5-6 yılın özelleştirmedeki en başarılı yılı yapacağız. Hiç tartışmasız biçimde bu, böyle olacak."
(Ulusa sesleniş, 4/30 Eylül 1993)
* Çiller, hızlı özelleştirme ve reformlar engellenirse koltuğunda oturmayacağını açık açık söyledi.
(Sabah, 9.10.1993)

GÜNEYDOĞU

* "Hükümetimizce, koruculuk sisteminin tasfiyesi ilke olarak benimsenmiştir. Hükümetimizin etkin, cesur ve kalıcı önlemleri uygulamaya koymasıyla bu hedefe varılacakır."
"1987 yılından beri süren 'olağanüstü hal' uygulaması, yetki ve otorite boşluğu yaratmayacak yeni yasal düzenlemelerin yapılmasıyla birlikte yürürlükten kaldırılacaktır."

(Hükümet programı, 30.6.1993)

* Çiller, "Kürtçe televizyon, radyo ve eğitim kurumlarında, SHP ile ortak tavır belirleyeceğiz. Kültürel farklılıkları ortaya koymakta bir mahzur yok" dedi.
(Hürriyet, 20.6.1993)

* Çiller'in Doğu'yu kurtarma planı.
Çiller, Doğu'yu huzura kavuşturmak için "ekonomik şok" programı uygulayacağını açıkladı.
(Sabah, 24.7.1993)

* "Bu yatırımları biz bizzat götürüyoruz. Kaynağını bulmuş olarak götürüyoruz ve orayı Doğu'yu bir hayvancılık merkezi yapacağız."
(Güneydoğu'ya giderken uçakta gazetecilere, 22.7.1993)

* "Bakanlar Kurulunda bir dizi karar aldık. Burada artık çamurlu yol kalmayacaktır. Bütün yollar, aralıksız, her biçimiyle, her taraf asfalt olacaktır. Buraya okul getiriyoruz. Yalnız bugün getirdiğimiz hizmetlerle burada 6 bin kişiye daha yeni iş yeri açılıyor. Burası iş ve aş yönünden Doğu'nun merkezi olacak."
(Hakkari'de halka konuşma, 22.7.1993)

* "Bir büyük iktisadi seferberliği, ekonomik paket seferberliğini orada (Güneydoğu'da) açtık."
(Çeşitli illerden gelen heyetlere konuşma, 19.8.1993)

* Çiller, Diyarbakır'da halka; "Size söz veriyorum. Diyarbakır'da su sorununun çözülmesi için derhal yetkililere talimat vereceğim. Bir dahaki sefere geldiğimde o sudan hep birlikte içeceğiz" dedi.
(Sabah, 24.7.1993)

* "Yıl sonundan önce, buraların (Erzurum) kış sporları tesislerinin temeli atılacaktır."
(Erzurum'da halka konuşma, 28.9.1993)

* Çiller, Güneydoğu'da terörün 10 yıllık mesele olduğunu söyledi: "Böyle bir meselede 3 ayda bir yılda sonuç alınması mümkün değil."
(Sabah, 30.9.1993)

* Çiller: "Güneydoğu'daki sorunu marta kadar çözmeye çalışacağız. Sıkıyönetime şu anda gerek yok."

(Hürriyet, 19.10.1993)

* Çiller'in "Güneydoğu'da Bask tipi sınırlı özerkliklik modeli tartışılıyor."
(Hürriyet, 11.10.1993)
Not: Cumhurbaşkanından tepki: "Türkiye'de, Bask modeli olmaz."
Çiller: "Bask modeli diye bir şey bilmiyorum." (13.10.1993)

YOLSUZLUK - KALKINMA - ŞEFFAFLIK

* "Devleti yeniden şeffaflaştırmaya karalıyız. Ne olursa olsun, önümüze gelen her ihbarı yeni incelemelerle takviye ederek derhal savcılığa ve mahkemelere anında intikal ettirmekteyiz ve devam edeceğiz. Geçen Bakanlar Kurulunda, 3 hafta içerisinde kanun hükmünde kararnamelerin hazırlanması üzere talimat verdim. Bunlar, bir dizi alanda devleti yeniden şeffaflaştırırken, açıklık ilkesini öne alan ve dürüst ve işleyen devleti kamuoyuna maletmeye çalışan önlemleri içermektedir."
(DYP, GİK konuşması, 28.8.1993)

* "Biliyorsunuz, 10 yıldır devlet katında ortaya atılan iddia ve haberler gerektiği gibi değerlendirilememiş, yani ihbarlar olmuş, gazeteler yazmış, ama o zamanların iktidarları bu meseleleri ciddiyetle ele almamış. Eğer bizden önceki iktidarlar da bu ciddiyetle bu meselenin üzerine gitmiş olsalardı, bugünün devlet adamı, siyasetçisi ve bürokratları bugünkü durumda olduğu gibi töhmet altında kalmazlardı."
(Ulusa sesleniş, 4/30 Eylül 1993)

* "Bunu (şeffaflığı) gerçekleştirmek üzere kısa ve biraz daha uzun vadeli hedefler belirledik. İlk planda yeni bir yasal çerçeve çizilmesi zorunludur. Devlet İhale Yasasından tutun da Siyasi Partiler Yasasına kadar uzanan geniş bir yelpaze içinde köklü bir yasal değişiklik kaçınılmazdır. Yürürlükteki yasalar taranacak, eksiklikler, boşluklar ve uygulamalardaki aksaklıklar belirlenecek, bunun ışığında düzenlemeler son hızla gerçekleştirilecektir. Bu konuda çalışmalara şu anda dahi başlanmıştır."
(Ulusa sesleniş, 3/25 Ağustos 1993)

* "İlk aşamada devlet mekanizması şu alanlarda harekete geçiril-

miştir: Bir: Tüm kamu kurum ve kuruluşlarında, yolsuzluk iddialarını içeren dosyalar, Başbakanlık Teftiş Kurulunun eşgüdümü altında incelemeye alınmıştır. İki: Teftiş kurulları arasında uygulama birliği ve eşgüdüm sağlanması için gerekli yasal düzenleme yapılmaktadır. Üç: Kamu görevlilerinin yargılanmasıyla ilgili yasa yetersizdir. Değiştirilmesi için görevli komisyon kurulmuş, çalışmaya başlamıştır. Bunlar hemen kısa vadede el attığımız işler olmuştur."
(Ulusa sesleniş, 3/25 Ağustos 1993)

* "Hükümetimizin ücret, vergi reformu ve özelleştirme yönündeki reform politikalarının iki temel hedefi vardır. Birincisi, kalkınmamızı hızlandırıp yeni iş sahaları açmaktır. Diğeri ise gereken fedakârlığı sosyal kesimlere adaletle dağıtmaktır."
(Ulusa sesleniş, 1/20 Temmuz 1993)

* "Altyapı oluşturulurken enflasyonist baskılardan arındırılmış bir yatırım politikası izlemeye özen göstereceğiz. Hükümetimiz, 1993 yılında, 22 trilyon TL. ödenekle, toplam 122 trilyon TL. maliyetli proje paketini tamamlayarak işletmeye alacaktır. Bazı örnekler vermek gerekirse; Şanlıurfa tüneli işletmeye alınarak, Harran ovasına su akıtılacaktır... İstanbul doğalgaz ana dağıtım şebekesi ve İzmit-K.Ereğlisi doğalgaz iletim hattı projeleri bitirilecektir... 9 ayrı bölgede toplam 2012 hektar alana sahip organize sanayi bölgesi faaliyete geçecektir... Enerji sektöründe toplam 1290 MVV güç ve 4,8 milyar KVVH üretim sağlayacak hidroelektrik santral üniteleri sisteme girecektir."
(Hükümet programı, 30.6.1993)

* "Halkın huzurunda, açıkça söz veriyoruz: Bu hükümet, barajlarda ve enerjide Türkiye'yi şaha kaldıracak hükümet olacaktır. Çok açık ifade ediyorum. Çünkü, enerji sorununu en iyi bilenlerden bir tanesi biziz."
(Bütçe konuşması, 8.12.1993)

* Çiller, İSKİ ile birlikte Demirel dönemine ait İLKSAN olayına el koydu.
(Milliyet, 19.8.1993)

* Çiller, "Yolsuzluklar örtbas edilmeyecek" dedi.
(Sabah, 22.8.1993)

* Çiller, "Ne olursa olsun İSKİ'yi çözeceğim. İSKİ örtbas edilemez. Koalisyon devam etsin düşüncesiyle skandalın üzerini örtemeyiz."
(Türkiye, 22.8.1993)
* Çiller, ANAP dönemindeki 137 yolsuzluk dosyasının savcılığa verildiğini söyledi.
(Hürriyet, 29.8.1993)
* Aydınlık'ın Özer ve Tansu Çiller'in mal varlıklarıyla ilgili yayınını karı-koca yalanladı.
Mesut Yılmaz, "Önce Çiller mal beyanında bulunsun" dedi.
(Milliyet, 27.8.1993)

EĞİTİM

* "Bugün yüksek eğitimimizde bir tür seferberlik ilanını açıklıyorum. Hiçbir öğrenci bu yıl itibariyle açıkta kalmayacaktır. Açıkta kalmış ve bugün sokaklarda işsizliğe mahkûm edilmiş olan 440 bin öğrencimizi üniversitelere aldık."
(Basın toplantısı, 12.8.1993)
* Üniversitelerden tepki
(Cumhuriyet, 17.8.1993)

SEÇİM

* Çiller, "DYP, martta birinci parti olacak. Ben genel seçimleri düşünerek politika yapmıyorum. Seçim DYP'nin."
(Milliyet, 29.9.1993)
* Çiller, mart seçimleri kampanyasını şöyle başlattı: "Halk benden uzaklaşırsa ANAP'a değil, RP'ye gider."
(Sabah, 6.12.1993)
* "DYP zayıflıyor teşhisine gidilmesin."
(Milliyet, 15.12.1993)
* Parti için bunalım, milletvekillerinden istifa, kamuoyu yoklamaları DYP'nin aleyhine.

ÇEŞİTLİ

* Genelkurmay Başkanı Güreş ve beş komutan Çiller'i güvenoyundan sonra kutlamak için Başbakanlığa gittiler; çıkarken Do-

ğan Güreş, "Laiklik TSK için en önemli ve hassas konudur. Öyle az buçuk bir mesele değildir. Ben Sivas'a gittim. Yalnız Sivas için söylemiyorum. Ancak hangi olay olursa olsun laiklik bizim birinci meselemizdir." dedi.
(Sabah, 6.7.1993)

* Çiller, Milli Güvenlik Kurulu açıklamasında, "Her şeyi MGK'ya götürmeyeceğim" dedi.
(Hürriyet, 24.7.1993)
* Çiller'le Cumhurbaşkanı Demirel arasında "özel ordu" konusunda sert tartışmalar.
(Hürriyet, 16.8.1993)
* Hükümet sözcüsü Aktuna, "Çiller 3 ay sünnet ve düğünlere katılmayacak."
(Türkiye, 13.7.1993)
* Başbakan Çiller, bürokrasideki atamaları asaleten yerine vekâleten yapmasının Çankaya Köşkü'nü by-pass ettiği yolundaki yorumlar karşısında, "Ben doğru bildiğimi yapmaya devam edeceğim. Doğru olan budur" diyerek uygulamayı savundu.
(Hürriyet, 25.7.1993)
* Çiller, "Türkiye artık sadece Ankara'dan yönetilemez" dedi ve yerel yönetimde reform yapacaklarını söyledi.
(Hürriyet, 3.8.1993)
* "TRT yasasında değişikliğe gidilecek, özel radyo ve televizyonlar için yasa çıkarılacaktır."
(Hükümet programı, 30.6.1993)
* Çiller, kamu çalışanlarının demokratik taleplerinin sürmesini isteyerek, "Sendikaların önünü kesmeyeceğiz" dedi.
(Cumhuriyet, 5.7.1993)
* Çiller, Irak'la ilişkiler konusunda, uygulanan ambargonun Türkiye'yi zarara uğrattığını vurguladı ve "ABD ile temas içine girelim" dedi.
(Milliyet, 12.8.1993)

Clinton'a mesaj: "Irak'a ambargo Türkiye'yi çok zarara uğratıyor."
(Sabah, 14.8.1993)

Çiller, "Irak'tan alacağımız 2 milyar dolara çok ihtiyacımız var.

Bağdat'tan olumlu sinyaller geliyor."

(Hürriyet, 17.8.1993)

* "Devletimizin imkânları ve hakkaniyet ilkesi göz önünde tutularak, devlet çalışanlarının durumunda mümkün olan her türlü iyileştirme ve düzenleme yapılacaktır."

(Hükümet programı, 30.6.1993)

KENDİ DÜŞEN AĞLAMAZ:

Kendini tavuğa değil, üretken morino balığına benzeten Tansu Çiller, şöyle diyor:

"Yaptıklarımızın yüzde 95'i bana 'yapma' denilen şeylerdir. Teknik siyasetçi olarak bunları yapmaya devam edeceğim."

187

Demirel'den Çiller'e 'artık destek, ders var!'

'İddianame dosyasının' birinci sayfasına bir göz attı:

Bilmem beğendi bilmem beğenmedi, ama "Çok güzel" dedi.

Çiller'e döndü konuşma. Demirel, "Kendisi gelinceye kadar Türkiye'de kan gövdeyi götürüyormuş da, şimdi sükûnet varmış da... Nasıl söyler bunları?" dedi. Bende bıraktığı izlenim: Bu kez terör konusunda Çiller'e gereken yanıtını vermeye hazır gibi. Dünkü notlarda da anlatmaya çalıştım.

"Bir gazeteciye –Bilâ'ya– söylediklerini cevaplamasaydım" dedi.

Yok, elbette yanıtlayacaktı. "O sözlerin altında kalamazdınız" dedim:

"Artık hemen herkes sizin bu kadını desteklemediğinizi biliyor. Bu kadına, sizin yerinize size yakınlığıyla bilinen birinin saldırıya geçmesi daha doğru olmaz mı? Örneğin 'Baba'ya fazla yüklenme sonun iyi olmaz' dese."

İsim de verdim: Cavit Çağlar!

Demirel, "Zaten şimdi (telefonu işaret etti) ona da söyledim" dedi ve sürdürdü:

"27 Marttan sonra ona öyle bir ders vereceğim ki... Birkaç kişi

var ki grupta onları da tasfiye edecek."

Anlaşılan Çiller'in hesabını kongrede değil, DYP grubunda görecekler!

Sonra şunları ekledi:

"1969-71 / 1979-80 / 1980-83 / 1983-89 / 1989-91 ve 1991'de teslim ettiğimiz noktaya kadar döküm vereceğim."

Bu sözler bana Demirel'deki değişikliğe dikkatimi toplamamı sağladı.

Bugüne kadar 27 Mart seçimlerinden sonra 'iddianame' niteliğindeki bir dosyayı Çiller'in eline vermeyi düşünen Demirel; şimdi karar değiştirmiş görünüyordu.

Doğrusu yadırgadım. Demirel, kimi konularda kararını bir süre sonra değiştirebiliyordu. Bu da onlardan biriydi.

Yazılı bir metin vermesini bu kez ben söyledim.

Yanıtlamadı. Demek ki, iddianame olayı yatmıştı.

Yarın Fethiye'ye gideceğimi söyledim. Esin'le bayramımızı kutladı.

Ayrıldık.

Ben hâlâ bu denli geniş, 500. gününü de savunacağı bir metnin ne işe yarayacağını tartışıyordum kafamda.

Bu kadar kapsamlı bir hazırlık yaparsa; bu Tansu Çiller'e yüklenmek değil, Demirel'in gereği olmayan savunması olacaktı!

Kendi bilir.

(9 Şubat 1994'ten 16 Şubat 1994'e kadar Şeker Bayramı tatili Fethiye'de)

188

11 Mart 1994. Cuma. Demirel'e bağlı özel müşavirlikten üç sayfalık bir yazı geldi.

Demirel'den. İlk sayfasının sol köşesindeki tarih 7 Mart 1994.

Başlık:

"Son günlerde yapılan tartışmalarla ilgili olarak cevaplanması gereken bazı sorular."

Metin aynen şöyle:

"Türkiye'de son günlerde yapılan tartışmalar, bir durum ortaya çıkarmıştır. Bu durum, Cumhuriyetin temel çerçevesini tartışmaya açmıştır. Şöyle ki:

1. 'Bir ülkenin halkı Müslümansa, o ülkede devlet laik olamaz, yani; din ve devlet işi ayrılamaz. Çünkü, Müslümanlık dünyayı da tanzim etmiştir. Sadece inanç ve ibadet hürriyeti yetmez. Toplumun işleyişi de, Kur'an'a ve İslami kaidelere oturmalıdır' diyenler var.

Dini inançları koruyan Türkiye Cumhuriyeti Kanunu'nda hükümler var. Laiklik, inanç ve ibadet hürriyetinin şemsiyesidir.

Dini inançları laikliğe ters gösterip, laiklikle dinsizliği özdeşleştirenler var.

'Şeriat devleti istiyoruz' diyenler var. Yani, her şey Kur'an hükümlerine göre tanzim edilsin isteniyor. 'Kur'an'ın suç saydığı şeyler, Kur'an'daki şekilde suç sayılsın. Aile, kadınlar, miras, hırsızlık ve diğer hususlarda Kur'an'ın hükümlerine göre hareket edilsin.'

Böyle diyenler, daha çok Maide Suresi'nin 42-48. ayetlerine dayanıyorlar. 'Allah'ın hükmü ile hareket ediniz. Etmeyenler kâfirdir, fâsıktır, facirdir'. Şeriat devleti sayılabilecek bir Müslüman ülke mevcut mu?

Osmanlı idaresi, hem İslami hükümleri ve hem de aklı nasıl hâkim kılmıştır?

Osmanlı idaresi bir şeriat devleti sayılır mı?

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ne geçilirken, Osmanlı'nın uyguladığı, bizim uygulamadığımız hükümler nelerdir?

2. Üniter devlet tartışılabilmelidir. Ülkenin bölünmez bütünlüğünü korumak için konulmuş olan Anayasa maddeleri ve kanunlar, fikir hürriyetini suç sayar noktaya getirmiştir. Nitekim, Fikret Başkaya ve Münir Ceylan'a verilen cezalar, bunun delilidir.

3. Türkiye'nin kanunları vardır. Hâkimler, bu kanunlara göre karar verirler. Kanunların suç saydığı bir husus cezalandırılmışsa, bu tabiidir.

Hak arama yolları açıktır. Savunma hiçbir tahdide tâbi değildir. Yargı hürdür. Eğer eleştiri yargıya ise, devleti işlemez hâle getiririz. Eleştiri 'Türkiye'de Anayasa'nın ve Türkiye Cumhuriyeti Kanunu'nun 312. ve diğer maddelerinin suç saydığı hususlar suç sayılmasın' deniliyorsa, o zaman yine devleti ayakta tutmak mümkün değildir.

'Fikir suçu olmaz' deniliyor. 'Ancak, eyleme girişilirse, o zaman suç sayılır' deniliyor. Bu çizgi nasıl çizilecektir?

4. Atatürk'ün eleştirilmesi ile Atatürk'e hakaret edilmesi ayrı ayrı şeylerdir. Türk toplumu, Atatürk'e hakaret edilmesini fikir hürriyeti saymıyor ve kanun koyucu, Atatürk'ü korumuştur. Bunu, fikir hürriyeti sayanlar var.

Türkiye, birliğini nasıl muhafaza edecek?

Cumhuriyetin temel kaideleri ırk, din, mezhep meseleleri ve Atatürk'e saldırı sayılabilecek eleştirilere uğrarsa ve bunlar demokrasi adına yapılırsa, demokrasi hem kendi tahribine, hem ülkenin tahribine sebep olmuş olmaz mı?

Demokrasi, bugünkü rejimin içinden başka bir rejim çıkarılmaya müsaade etmeli.

SONUÇ:

Bu kargaşanın yönlendirilmesi gerek.

Bir zihin dağınıklığı, Cumhuriyet, demokrasi, din ve laiklik üzerinde aydın kişiler dahi zihin kargaşası içerisinde.

Aradığım şudur:

Cumhuriyetin temel çerçevesi, demokrasi ve İnsan Hakları Beyannamesi, Paris Şartı ve ulusal ve uluslararası dokümanlar muvacehesinde bütün bunlara ne diyelim?

Herkes düşündüğünü her alanda söylesin mi?

Atatürk'e, dini inaçlara, ülkenin bölünmez bütünlüğüne yönelmiş ve eleştiri sınırını aşan birtakım şeyleri söylemeye devam etsin mi, yoksa bunun sınırı ne olsun?

Müslümanlık, laiklik, demokrasi ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti, İnsan Hakları'nın bağdaştığını ilmi açıdan nasıl ifade edelim?"

Demirel; 1994'te Türkiye'nin önemli sorunlarına, sorularla yanıt arıyor.

Demirel; 1998'de dört yıl önce sorduğu soruların yanıtlarını alamadığını, hâlâ bu sorunların çözümünde olumlu bir noktaya varılmamış olduğunu görecek.

Dört yıl sorunların çözümü için ne yapmış?..

Yanıtsız sorular!

189

Arifeydi. Cumhurbaşkanı İstanbul'a gitti. Levent'teki evinden aradım. Telefona –hayret ettim– Zemzem Ergenekon çıktı, sonra Nazmiye Hanım'a verdi.

Bayramlaştık. Demirel geldi telefona. Almanya Başbakanı Helmut Kohl –gazetelerin ifadesine göre– Başbakan Çiller'i arayacağı yerde, Cumhurbaşkanı Demirel'i yeğlemiş. "Yumuşak galiba" dedim, gazetelerdeki haberlere dayanarak, Kohl için.

"Dostça aradı. Dost olarak konuştu. 'Herkes bir şey söylüyor, gerçeği öğreneyim diye aradım' dedi. Ben de dokunulmazlıklar meselesini anlattım ve DEP'lilerin dokunulmazlıkların kaldırılmasını adalet yolunun açılması diye açıkladım."

Bu sıralarda Anayasa Mahkemesi, DEP'lilerin Meclis'te yaptıkları konuşmaların tutanaklarını istemiş. Dışarda yaptıkları konuşmalarla örtüşüyor mu, araştıracak. Meclis'te, kürsüde söyledikleri suç sayılmayacağına göre, aynısını dışarda da yinelemişlerse, suç işlememiş olacaklar.

Demirel bir başka düşünceyi dile getirdi:

"Bu fazla önemli değil" dedi. Onun için önemli olan başka bir şeydi:

"Beni asıl korkutan Anayasa Mahkemesi'nin gruplarda yapılan konuşmaların tutanaklarını istemesi. Biliyorsun gruplarda konuşuldu mesele." (Evet biliyordum, özellikle Çiller'in sözleri.)

Eğer Yüksek Mahkeme buna dayanarak Meclis'in dokunulmazlık işlemini bozarsa...

"...Devlet iflas eder!" dedi Demirel.

Cumhurbaşkanı kaygısında haklı. Zira Anayasa Mahkemesi dokunulmazlıklar üzerinde partilerin meclis gruplarında konuşma yapılamayacağını, karar alınamayacağını emrediyor.

İyi bayramlar dileğiyle!

190

Telefon konuşmamızda "Bayram mesajımı dinle. Önemli me-

sajlar var" demişti. Konuşma metnini Ankara'ya döndükten bir gün sonra (17 Mart 1994) özel müşavirlikten gönderdiler.

Genelde hemen her soruna değiniyordu. Tabii, önemli olanlarına.

Terörün Türkiye'nin 'en önemli sorunlarından biri' olduğunu söylüyor, terörle başarıyla mücadele edildiğini, hedefin 'Türkiye'yi bölmek olduğuna' değiniyor ve "Sevr planları yeniden icraya konulmak istenmektedir. Dış desteklerini ortadan kaldırmak için diplomasinin ve siyasetin bütün imkânları kullanılmış ve kullanılmaktadır. Ancak, demokrasinin arkasına sığınarak, Türkiye'nin parçalanması oyununa da gelmeyecektir.

Dünyanın hatırına Türkiye birliği kurban edilmeyecektir" diyordu.

Bir başka görüş:

"Terörün içeride de destekçileri vardır. Türkiye'nin bölünmez bütünlüğünü tartışmak, daha doğrusu, 'bölünebilirliği'ni konu yapmak ve bunu 'fikir özgürlüğü' saymak, bu kanlı girişime moral destek vermekten başka bir şeye yaramamaktadır."

Cumhurbaşkanı, mübarek Ramazan ayının ülkede büyük bir sükûnet içinde idrak edildiğini söyledikten sonra, şunları da ekliyordu:

"65 bin camide beş vakit namaz kılındı, dualar edildi. Devletin televizyonundan her gün Kur'an okundu, dualar edildi.

Hiç kimsenin inancına karışılmıyor. Din ve vicdan inanç ve kanaat hürriyeti, kanunla korunmuştur.

'Din ve ahlak eğitim ve öğretimi' devletin gözetimi ve denetimi altında yapılıyor.

Tahriklere gelmeyelim. Ne din elden gidiyor, ne laiklik elden gidiyor.

Vatanımızın kurtarıcısı, Cumhuriyetimizin kurucusu Büyük Atatürk, milletimizin en aziz varlığıdır. Milletimiz O'nun üzerine her zaman olduğu gibi, bugün de hassasiyetle titremektedir. O'na dil uzatılmasına kesinlikle razı olmaz.

'Yerel seçimler sonrasında ne olacağı' tartışmaları yapılıyor. Demokratik kuralların mevcut olduğu ve işlediği bir ülkede kaygıya gerek yoktur."

Görülüyor ki: Demirel, bana gönderdiği üç sayfalık metindeki soruları altı gün sonra (13 Mart 1994) yanıtlamış oluyor.

191

Tansu Çiller, "Nevruzun 'bayram' olarak kutlanacağını" söylüyor. (16 Mart 1994) Gazetelerde manşet.

Örneğin Sabah: "Tarihi bir karar" diyor manşetinde. Hürriyet olumlu bir adım" diye niteliyor kararı.

Oysa, karar önce devletin tepe noktalarında –daha bugünden– tartışma açmış görünüyor.

Zira; Cumhurbaşkanı "Bu konu son MGK toplantısında konuşulmuştu. O zaman MGK bu kararı hükümete bırakmıştı. Çünkü bu kutlama işine itiraz edenler de olabilirdi. Tartışılabilen bir olay olduğu için MGK hükümete bırakmıştı kararı."

Bir de yorum getiriyor Demirel:

"Sanıyorum ortada yanlış bir anlaşılma var. Nevruz kutlanabilir. Bu resmi bayram ya da ulusal bayram olmaz."

192

İki belge, iki olay diye anılabilir.

Birinci belge, Cumhurbaşkanı'nın Fransa Dışişleri Bakanı Alain Juppe ve beraberindeki heyeti kabulünden sonraki 'basın açıklaması'. Geleceğe dönük ilginç ifadeleri içeriyor. Fransa'nın PKK'ya bakış açısı –tabii o tarihteki– ilginç görünüyor (17 Mart 1994):

> "Cumhurbaşkanı Sn. Süleyman Demirel, Fransa Dışişleri Bakanı Alain Juppe ve beraberindeki heyeti bugün Cumhurbaşkanlığı Köşkü'nde kabul etmiştir.
>
> Görüşmede Fransa Dışişleri Bakanı, Cumhurbaşkanı Mitterand ve Başbakan Balladur'un dostluk mesajlarını Cumhurbaşkanımıza iletmiş ve dünya ve bölge sorunları üzerindeki görüşlerini ifade etmiştir.

Alain Juppe, Fransa'nın Türkiye'nin Avrupalı kimliğine tam destek verdiğini; nüfusunun tamamına yakın bir bölümü Müslüman olan Türkiye'nin laik bir cumhuriyet olarak, kökten-dinciliğin yayılma temayülü gösterdiği bir dünyada çok önemli bir model teşkil ettiğini; ayrıca, demokrasi ve insan hakları alanında kaydettiği ilerlemenin takdirle karşılandığını; Fransa'nın her türlü biçimiyle terörizme karşı savaştığını ve her türlü bölücü ve ırkçı girişime de karşı olduğunu; PKK ve alt gruplarına karşı Fransa'da alınan tedbirlerin bunu ispatladığını; gözaltına alınan DEP milletvekillerinin savunma haklarını kullanmalarına imkân sağlanacağından emin olduklarını belirtmiştir.

Cumhurbaşkanı Sayın Süleyman Demirel, Fransa'nın terör konusundaki tutumundan dolayı teşekkür etmiş; Türkiye'de herkesin birinci sınıf vatandaş olduğunu; Kürt kökeninden geldiklerini ifade eden vatandaşlarımızın diğerleriyle aynı haklara sahip bulunduklarını; ancak PKK örgütünün amacının Türkiye'yi bölmek olduğunu; sadece 1993 yılında 1100 masum vatandaşımızın ve 700 asker ve güvenlik görevlisinin bölücü örgüt tarafından katledildiğini; bu akıtılan kan durmadıkça, hiçbir şey yapılamayacağını, TBMM tarafından Anayasadaki kurallar çerçevesinde dokunulmazlıkları kaldırılan DEP milletvekilleri hakkında Türkiye'deki bağımsız yargı organlarının hiçbir baskı altında kalmaksızın kararlarını vereceklerini ifade etmiştir."

İkincisi; Daily News'den (İlnur Çevik'ten) Ömer Tarkan'a gelen bir haberle ilgili.

"Albaylar bildirisi":

"1. Yüksek Askeri Şûra Mart ayında yapacağı toplantıda daha önce karar altına aldığı '31 fiili hizmet yılını tamamlayan subayların kadrosuzluktan emekliye sevk edilmeleri' kararını değiştirmez ise; bu kararın uygulandığı subaylar ile onların ailelerinin mağduriyetine neden olacaktır."

diye başlıyor. Fakat önceleri albayların bir müdahale için organize oldukları yayıldığı için 'bildiri' olağanüstü bir ilgi çekti.

Oysa, hizmeti bitenlerin tasfiyesine karşı bir açıklama.

(18 Mart 1994) Demirel'le kısa görüşmemiz sırasında "Albaylar bildirisini gördün mü?" diye sordu. Ömer göstermişti.

"Bu yeni bir şey değil" dedi. Emekliye sevk edilecek olanlar daha önceki aylarda da bildiriler yayımlamışlardı.

Önem vermiyordu bildiriye ama, özenle izliyordu.

193

'Etekli demokrasi'den 'başkaldırı'

Köşk'te, daha doğrusu Demirel'deki değişik rüzgârlar şaşırtıcı olmuyor artık.

Alıştık.

(18 Mart 1994) Demirel, Askeri Şûra üyelerini kabul etmeden önce beş, en çok on dakika görüştük. Oysa, çarpıcı gelişmeler izleniyor. Dolar fırlamış gidiyor. Dün 26.500. Devalüasyondan sonra 27 Marttan sonra ne olacağı hâlâ belirsiz. Bana ve Emre Gönensay'a göre, 'Demirel hiçbir şey yapmayacak. Çiller devam edecek!'

Demirel, bana "Geziden döndünüz, iyi miydi?" diye sorarken, tabii ki halkın düşüncelerini ya da eğilimlerini amaçlıyordu.

"Halk iyi. Ne var ki seçimde ne yapacağı henüz belli değil. Galiba yine seçimden önceki üç-beş günde her şey belli olacak."

"Bence de öyle" dedi Demirel. Emel yatmaz çıktı. Yalnız kaldığımda yine dolardaki yükselişi söyledim. Yine; "Biraz bekleyelim, pazartesi ne olacak görelim" dedi. Günlerden cumaydı.

Doların bu denli rahatsız edici bir duruma gelmesindeki nedeni açıkladı:

"Güvensizlik!" dedi.

"Sizinle daha önce de konuşmuştuk. Bu ortam sebep."

Çiller'e duyulan güvensizlikle hükümetin beceriksizliği biraraya gelince... Bu sonuçlar çıkıyor, demeye getiriyordu.

Seçimlere o denli karanlık bakmıyordu:

"İl Genel Meclisi seçimlerinde koalisyon oylarının o kadar düşeceğini, kötü sonuç alacaklarını sanmıyorum."

"Kimse inanmıyor Çiller'e. Her kesimde acayip bir beklenti var" dedim.

"Bu havayı yatıştırmak lazım." Sıkıldı, ayağa kalktı. "Yatıştırmaktan usandım" dedi Demirel:

"Yazdıklarınızı (iddianameye malzeme olan dosyayı) İstanbul'da okudum."

"Nasıl buldunuz?"

"Gayet iyi" dedi. Pencereden uzaklara bakıyordu. Düşünürken genelde böyle yapıyor, gözü dalıyor uzaklara.

"Bu kadına iddianame diye adlandırdığımız bir şey yazıp verecek misiniz?" diye sordum.

"Bakalım" dedi. Değişim söz konusuydu. Daha önceki günler bana dosya hazırlatarak Çiller'e 27 Mart seçimlerinden hemen sonra vermeye kararlı görünen Cumhurbaşkanı'nda bu kararlılıktan dönüş söz konusuydu şimdi.

"27 Marta kadar hiçbir şey yapmayalım" dedi. Evet, seçime kadar 'düşündüğü harekete benzer bir harekette bulunması zaten olanaksızdı, yapılmamalıydı.' Ama 27 Marttan sonra? "Hele bir sonuçları görelim" diyordu artık.

Demirel'deki yeni gelişmeyi; İstanbul'da bulunan Emre Gönensay, telefon konuşmamızda pekiştirdi:

"Bana daha ne yaparız da daha çok turist getiririz diye proje hazırlamayı ısmarladı. Yani Tansu Çiller'i kurtaracak projeler. Oysa uzun veya kısa vadeli hiçbir tedbir ekonomiyi kurtaramaz. Ben bunları yazıp verdim Demirel'e. Görevimi yaptım."

Demirel, seçimlerden söz ederken –belki de kendi faal siyaset günlerini anımsıyordu– gülüyor ve "Türkiye'de muhalefet yok" diyordu. "Ağır aksak bir muhalefet. Gerisinde kalıyor olayların. Eh, muhalefet olmayınca..."

Askeri Şûra'yı sordum. Sıkıntılı bir sesle kısa bir bilgi verdi:

"Bana birkaç kez (Genelkurmay Başkanı olacak) söyledi.

'Generallerin terfileri mi ne varmış.' Toplanın dedim, topladı."

"Ama seçimden önce olağanüstü bir Şûra?" dedim. Onaylar gibiydi.

Oysa, Demirel'in "generallerin terfi işi mi ne varmış" diye önemsemeyerek söylediği olay, sonradan çok önemli bir gelişmeye, benim adlandırmamla 'sessiz darbeye' dönüşecekti.

Demirel, asker işinden anlamadığını böylece bir kez daha kanıtlayacaktı.

* * *

Türkiye kimden sorulur!
İşte; 'etekli demokrasi' savaşımlarının püf noktası

Ben, o sırada Çiller'in "Türkiye benden sorulur" demeye gelen bir gösteri çabası içinde olduğunu söyledim Demirel'e. Çiller, Demirel'i pek takmadığını duyurmak istiyordu.

Ya DYP'nin gazete ilanları? Mesut Yılmaz'a vurmak için Mehmet Ali Birand'ın Turgut Özal'la yaptığı televizyon söyleşisinden sözlerle bezenmişti. 'Allah rahmet eylesin' diye Özal'a sahip çıkıyordu DYP.

Çanakkale'ye üç gazeteci ile –Yavuz, Fatih ve Sedat– gitti, geldi:

"Onlara tarih anlattım" dedi.

Yani hiçbir şey söylememiş!

194

Çiller, "Ben ne istersem o olur" diyor.

Kime karşı bu sözler? Neyse ki, Karayalçın var ortada:

"Evet ama, ben onaylarsam" diye yanıt veriyor.

Emre Gönensay gerçekten karamsar:

"Bu kadın güçlendiği anda Çankaya'yı sallamayacak ve korkarım, Demirel bu durum karşısında kahrından ölecek" diyor (19 Mart 1994).

(20 Mart 1994) Bir not: "Dışardan çelik gibi. Kararlı, özgüvenli ve ilke sahibi. İzledikçe iç bünyede kararsız ve çekingen."

Acaba kim için yazdım bu notu? Bir açıklama yok 'derkanarda'.

Emre Hoca'yı doğrulayan haber daha sonra geldi:

Çiller, "Anayasal yetkilerimiz var. Cumhurbaşkanı Demirel'in de, benim de" diyor. Anayasa sınırları içinde Çankaya'yı 'bir çerçeveye' mahkûm ediyor. Ya da mahkûm etmeye çalışıyor.

Evet, ama bu pazar günü (20 Mart) pek çok açıdan önemli bir gündü.

Demirel, artık pazar günleri çalışıyor. Evde. Ama, kuşkusuz evde de dersine çalışıyor.

Öyle bir gün ki gelecek aylara gebe. Kimi önemli işaretler veriyor.

TSK üst kademesi ile Cumhurbaşkanı'nı birbirine düşürecek –bana kalırsa– Çiller'in de içinde bulunduğu yeni bir 'şey' tezgâhlanıyor. Çok önemli sonuçlar verecek bir tezgâh!

195

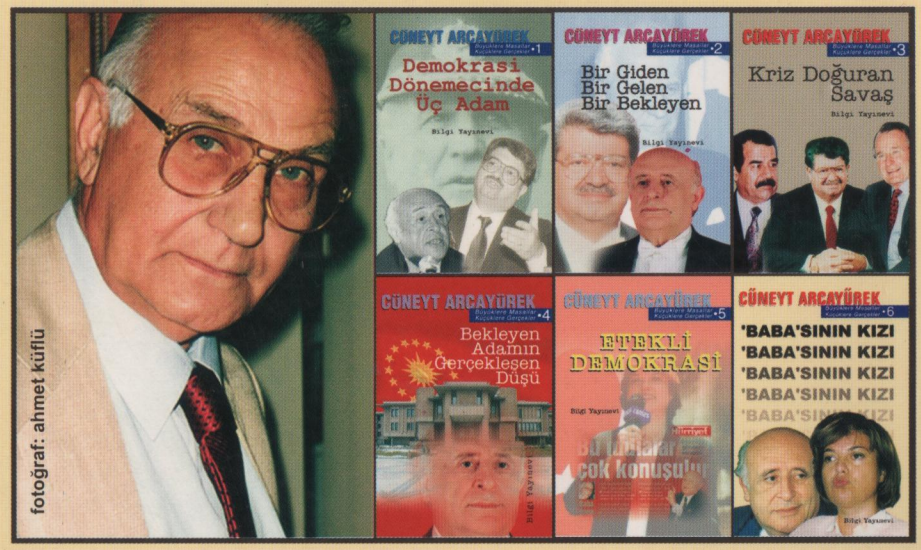
Yanılmadığımı ağustos ayındaki önemli gelişmelerden çıkaracaktım.

Bana göre elbette; öyle bir tezgâh kurulmuştu ki, Cumhurbaşkanı Demirel, bir oldu bitti karşısında bırakılmış, olağanmış gibi gösterilmek istenilen 'olay', demokratik kurallar içinde bir çeşit 'sessiz darbe' niteliğine bürünerek sonuçlanmıştı.

İşte, bu ilginç günleri izlemenin sırası geldi.

Ve her şey... Hürriyet'teki iki dostun telefonu ile başladı.

(ALTINCI KİTABIN SONU)

Cüneyt Arcayürek'in 11 kitaptan oluşan
Büyüklere Masallar-Küçüklere Gerçekler dizisinin altıncısı:

'Baba'sının Kızı

DYP Genel Başkanı Tansu Çiller'in yükselişini, partiye egemen oluşunu aktaran beşinci kitap **Etekli Demokrasi**'den sonra;
Çiller'in Başbakanlık günlerinin gerçek yüzünü ayrıntılarıyla anlatıyor...

'Baba'sının Kızı kitabının bir roman niteliğindeki içeriğini;
Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'le Başbakan Tansu Çiller arasındaki, pek çoğu bilinmeyen gerilimli, tartışmalı günler oluşturuyor.

Tartışmalı ve gerilimli günlerin temel konusu ise,
iki ayrı dünyanın insanı Demirel'le Çiller'in, devlet yönetimine bakış açılarının asla birbiriyle örtüşmemesi.

O günlerin olaylarının, devletin tepesindeki çekişmelerin kamuoyuna yansıtılması ile siyaset adına saklı tutulan gerçek yüzü arasındaki farklılığı **'Baba'sının Kızı** sakınmaksızın ortaya koyuyor.

'Baba'sının Kızı çarpıcı öykülerle bizi yönetenleri daha yakından tanıma olanağı veriyor.

PROMOSYON KİTAP
200 187775
3,99 YTL
2187 7759

2. basım

ISBN 975 - 494 - 951 - 4
2001 . 06 . Y . 0105 . 1962

KDV dahil 9000000 Lira